

MODÜL 1

ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜREÇLERİ

FÖY
(FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM YAKLAŞIMI)1
FÖY (KURAMSAL TEMELLERİ)

- * Eğitimde **bireysel farklılıkların** önemi arttı.
- * Tüm öğrenciler **farklıdır**.
- * Öğretim stratejilerinin **çeşitliliği** → öğrencilerin **çeşitliliği** demek.
- * **GARDNER**'in → **Çoklu Zekâ Teorisinden** ve
- * **BLOOM**'un → **Taksonomisinden** ilham alır.

FÖY (DAYANAKLARI)

- 1) **JEAN PİAGET**'in → **Bilişsel Gelişim Kuramına**,
- 2) **VYGOTSKY**'nin → **Yakınsal Gelişim Alanına**
- 3) **GARDNER**'in → **Çoklu Zekâ Kuramına**,
- 4) Beyin temelli öğretim araştırmalarına
- 5) Öğrenme stillerine **dayanır**.

JEAN PİAGET (Bilişsel Gelişim Kuramı)

- * Öğrencilerin
 - Art arda **zihinsel** temsillerin parçalanması ve
 - Yeniden yapılandırılması yoluyla
 - Nasıl öğrendiklerini ortaya çıkaran **İLK** kişi.
- * PİAGET'e göre **çocuk**,
 - Dünya üzerinde hareket ederek ve
 - Dünyaya ilişkin yaptığı kavramsallaştırmaları birbirine bağlayarak **öğrenir**.

VYGOTSKY (Yakınsal gelişim alanı)

- * Öğrenme aşamalarına ilişkin **PİAGET**çi anlayışa bir şekilde **atıfta** bulunur.
- * **Yakınsal gelişim alanı**:
 - Çocuk **yalnızken** - **yardım aldığı** an arasındaki mesafe olarak tanımlar.
 - (Çocuğun bağımsız çalışma yoluyla yapabildiği gerçek gelişim seviyesi ile bir yetişkin veya akranlarıyla iş birliği içindeyken yapabileceği potansiyel gelişim seviyesi arasındaki mesafe olarak açıklamaktadır.)

VYGOTSKY

- * FÖY'ün **teorik çerçevesini** oluştur.
- * **Sosyal gelişim yapılandırmacı öğrenme teorisinin ilkeleri**:
 - 1) Öğretmen-öğrenci → **iki taraflı öğrenmeyi teşvik eden sosyal etkileşimler önemli**.
 - 2) Bireyin kendisinden **daha bilgili** birine (öğretmen, koç...) **ihtiyacı** vardır.
 - 3) **Kendileri** veya bir **rehber** eşliğindeki görevde daha **etkili** bir şekilde **öğrenirler**.

GARDNER (Çoklu Zekâ Kuramı)

- * **Her öğrencinin düşünme ve öğrenme konusunda güçlü** tarafları bulunmaktadır.
- Bu **güçlü** taraflarını kullanırken daha **kolay öğrenir ve üretirler**.
- * FÖY uygulayan bir **öğretmen**;
 - Sınıfını **tanır** ve
 - Onların her birinin **güçlü** ve **zayıf** yönlerini **besler**.
 - (Gelişimsel olarak en üst düzeye çıkarmak için)
- * Farklılaştırılmış bir sınıf ortamında **öğretim süreci**
 - **Zekâ alanlarına göre şekillendirilir**.

- * Bu noktada **BLOOM**'un **Taksonomisi**: (6 üst düzey düşünme becerisi)
 - öğretmenlerden
 - (a)hatırlama, (b) kavrama, (c) uygulama,
 - (d) analiz, (e) sentez ve (f) değerlendirme noktasında
 - * Derslerin uygunluğunu ve karmaşıklığını göz önünde bulundurmalarını **bekler**.

FÖY (TEMEL İLKELERİ)

Etkili bir farklılaştırmanın (İlgili literatüre göre)

- * En az 7 (yedi) temel ilkesi vardır.
- * Bu ilkeler **isteğe bağlı** değildir.

1. Güçlü bir sınıf topluluğu, grup üyelerinin her biri için öğrenmeyi destekler.
2. Nitelikli öğretim programı her sınıfa özeldir.
3. Öğrenciler için ulaşılabilir görevler
 - Grup içerisindeki **bireysel farklılıkları dengeler** ve
 - **Tüm öğrencilerin kapasitesine saygı** gösterir.
4. Tüm öğrenciler için yüksek öğrenme hedefleri içerir.
5. Süreç içerisinde devam eden değerlendirme duyarlı öğretim hakkında bilgi verir.
6. Farklılaştırılmış bir sınıfta
 - Kendi **özel** ihtiyaçları için **tasarlanmış görevler** üzerinde benzer bir hazırlık düzeyine sahip akranlarıyla çalışmaları gereken zamanlar vardır.
7. Esnek sınıf yönetimi, bir sınıftaki **tüm öğrenciler için farklılaştırma ve etkili öğrenme** için gerekli yapı ve açıklık **dengesini** sağlar.

UNUTULMAMALI!

- * Sınıflar farklı öğrenenlerle doludur:
 - 1) Farklı kültürel **geçmişleri** ve **tecrübeleri**,
 - 2) Öğrenme **tercihleri**,
 - 3) **İlgileri** ve **çoklu zekâ alanları**
- * Bu noktada FÖY önemlidir.
 - * Aktif öğrenme fırsatlarını artırır:
 - * Öğrencilerin
 - Öğrenme **geçmişlerini**,
 - **Hazırbulunuşluk** düzeylerini,
 - **İlgi** alanlarını ve öğrenme **profillerini** derslere **dâhil eder...**

TOMLİNSON (FÖY tanımı)

- Hazırbulunuşluk düzeyleri,
- İlgi alanları ve
- Öğrenme profillerindeki farklılıklara** odaklanıldığında
 - Öğrencilerin en iyi öğrendiği öncülüne dayanan bir **öğretim felsefesidir**.
- * **Öğrenme deneyimi** → **Sosyal** ve **işbirlikçi** bir süreçtir
- * Sınıfta olanların sorumluluğu önce **öğretmende**, sonra da **öğrencidedir**.

NEDEN FÖY?

- 1) Sınıfta bir **iş birliği** atmosferi oluşur.
- 2) **Zaman** ve **kaynakları** esnek ve yaratıcı bir şekilde kullanma.
- 3) **Farklılıkları** barındıran bir topluluk olarak sınıfta **destekler**.
- 4)**Tüm** öğrencilerin başarısı ve faydası için ortam.
- 5) Birbirlerinden farklılaşırlar (Hazırbulunuşluk, ilgi alanları ve öğrenme profilleri)
- 6) Öğretmenin öğrenme ortamındaki farklı öğrenme stillerini destekler.
- 7) Öğrenci **farklılıklarını** dikkate alır.
- 8) Öğrenmenin içeriğini ve sürecinin planlamasına olanak tanır.
- 9) **Grup** öğrenimini **teşvik eder**.
- 10) **Bireysel** ya da **bağımsız** öğrenme için fırsatlar verir.
- 11) Öğretmenler öğrencilerinin **öğrenme ihtiyaçlarının** farkındadır.
- 12) En iyi öğrenecekleri yollar hakkında **verimli seçimlerde** yardımcı olur.

Farklılaştırılmış bir sınıfta öğrenciler;

- * Geçmiş deneyimleri- kültür-dil-cinsiyet-ilgi alanları-hazırbulunuşlukları öğrenme biçimleri-öğrenme hızları-öğrenen olarak öz farkındalık-güven bağımsızlık => özellikleri bakımından **farklılık** gösterirler.

* Bu farklılıklar Öğrencilerin

- **Öğrenme stillerini** ve
- **Öğrenme sürecini** derinden etkiler.

* Öğretmenler

- Her bir öğrenciyi temel içerikle buluşturmak için
- => **Özel** ve **sürekli gelişen** planlar yapmaları önemlidir.

FARKLILAŞTIRMANIN AMACI:

=>Tüm öğrencileri **seviyelerinin** en üst düzeyine **çıkarmaktır**.

FARKLILAŞTIRMANIN UZUN VADELİ HEDEFİ:

=> Yaşam boyu öğrenmeyi **geliştirmek**dir.

ÖĞRENCİLERİN BİREYSEL FARKLILIKLARININ 3 (ÜÇ) ALANI
(Öğrencilerde Bireysel Farklılıklar Başında)

- 1) Hazırbulunuşluk
 - 2) İlgi
 - 3) Öğrenme Profilleri
- => Öğretmenler öğrencileri bu üç alanı **kapsayacak** şekilde farklılaştırırlar.

HAZIRBULUNUŞLUK:

- * Öğrencinin (belirli bir öğrenme alanıyla ilgili)
 - => Mevcut bilgi, anlayış ve beceri düzeyini ifade eder.
- * Yetenekten farklıdır.
- Belirli bir anlayış veya beceriye yönelik **giriş noktasını** temsil eder.

Hazırbulunuşluk düzeyine göre farklılaştırma yapmanın amacı:

- Gelişimlerinin belirli bir noktada işi biraz fazla zorlaştırmak
- Yeni zorluk seviyesinde başarı için ihtiyaç duyacakları **desteği** sağlamaktır.

İLGİ:

- * Bireyin **kendisi için önemli** olduğunu **düşündüğü** bir konuya
 - => Odaklanmasına neden olan bir **duyguyu** ifade eder.
- * İlgi, öğrenciler için büyük bir **motivasyon** kaynağıdır.

ÖĞRENME PROFİLLERİ:

- * Bireyin **nasil öğrendiği** ile ilgilidir.
- Zekâ tercihleri, cinsiyet, kültür veya öğrenme stilleri gibi unsurlardan **etkilenir**.
- * Çoğu insan birçok şeyi **birden fazla yolla** öğrenebilir.
- =>**Ancak Bireysel öğrenme tercihleri** değişkenlik gösterebilir.

2 FÖY (KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER)

FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİM STRATEJİLERİ:

1) İstasyon 2) Merkezler 3) Ajanda 4) Karmaşık Öğretim 5) Yörünge Çalışmaları
6) Giriş Noktaları 7) Öğrenme Sözleşmeleri 8) Katlı Öğretimdir.

1) İSTASYONLAR:

- *Eş zamanlı çeşitli öğrenme aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri merkezlerdir.
- * İstasyonlar, aynı ortamdır.
- * Farklı hazırlanmışlık için farklı öğrenme görevi ve aktivitesine yönlendirilir.

2) MERKEZLER:

- *Kısmen istasyonlara benzemektedir.
- *İstasyonlarda olduğu gibi merkezler de aynı ortamda yer alır.
- * Fakat istasyondan farklı olarak
 - Burada aynı konunun farklı yollarla öğrenilmesi amaçlanır.
- * iki merkez türü kullanılır:
 - 1) İlgi Merkezi 2) Öğrenme Merkezi

İlgi Merkezleri: İlgi alanlarında çalışmaları için oluşturulan yerlerdir
Öğrenme Merkezleri: Öğretmek ve pekiştirilmek esastır.

3) ÖĞRENME AJANDALARI:

- * Her öğrenci için farklı görevlerin verildiği bir uygulamadır.
- * Bu uygulamada her öğrencinin bir ajandası bulunur.

4) KARMAŞIK ÖĞRETİM:

- * Birbirinden farklı öğrencilerin grupları için geliştirilmiştir.
- * Her türlü zekâ, malzeme, stilden faydalanan küçük grup uygulamasıdır.

5) YÖRÜNGE ÇALIŞMALARI:

- * Proje yönteminin bireysel uygulanan şeklidir.
- * Hazırlanan projelerin işlenen konunun yörüngesi etrafından seçilmesinden gelir.

6) GİRİŞ NOKTALARI:

- * Üstbilişsel öğrenme kuramlarına dayanmaktadır.
- * öğrencilere aynı anda farklı giriş noktalarından başlama imkânı sunulur.
- * Bu giriş noktaları çoklu zekâ alanlarına göre tasarlanmaktadır.

7) ÖĞRENME SÖZLEŞMESİ:

- Eğitim sürecine aktif olarak katılmalarını artırmak,
 - Onlara bağımsız çalışma alışkanlığı kazandırmak
 - Kendi öğrenmelerinden sorumlu olmalarını sağlamak amaçlı stratejidir.
- => Öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir anlaşmadır.

8) KATLI ÖĞRETİM:

- * Öğrencilerin seviyelerine göre katlara yerleştirme anlayışına dayanır.
- * öğrencilerin öğrenme stillerindeki bireysel farklılaşmanın
=> Getireceği olumsuzluğu gidermek amacıyla kullanılır.

9) GRUP ARAŞTIRMALARI:

- * Öğretmen öğrencilere konu seçimi konusunda rehberlik eder
- * İlgi alanlarına göre sınıfı gruplara ayırır.
- * Öğretmen yol gösterir

3 FÖY (DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ)

Öğrencilerin değerlendirilmesi 3 (üç) aşamada gerçekleştirilir:

1) Öğretimin Başında 2) Öğretim Sürecinde 3) Öğretim Sonunda

ÖĞRETİM ÖNCESİNDE KULLANILAN DEĞERLENDİRME TEKNİKLER

- * Amacı → Ön değerlendirmedir.
- * Öğrencilerin konu ile ilgili ne bildiklerini tespit etmek
- * Öğrenenler için farklı öğrenme yolları tasarlanır:

Köşe Kapmaca: Sınıfın köşelerine “neredeyse hiç”, “bazen”, “sıklıkla” ve “kesinlikle” ifadeleri yazan kartlar yerleştirilir. Öğrencinin köşe seçmesi istenir.
Kutu Yapma: Kâğıda büyük ve (içine) küçük bir kutu çizer. “Ne biliyorum?” ve “Ne bilmeliyim?” sorularını yazar ve cevaplandırır.
Evet-Hayır Kartları: *Öğrenciler bir kartın bir yüzüne “evet” diğer yüzüne “hayır” yazarlar. Öğrenciler kendi durumlarına uygun olanı kaldırmalarını ister.

ÖĞRETİM SÜRECİNDEKİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

- * Öğrencilere öğretmenleri /arkadaşları/ öz değerlendirme yoluyla
=> Geri bildirim fırsatı sunulmalıdır.
- GERİ BİLDİRİM:**
- * Öğrencilerin ilerlemesinde önemlidir.
 - * Öğrenmedeki eksikliklerin zamanında düzeltilmesine yardımcı olur.

- 2 -

ÖĞRENME SÜRECİNDE, ÖĞRENCİLERE DEĞERLENDİRME YAPILABİLECEK BAZI TEKNİKLER:

1) **Parmakla işaretleme:** Öğrenmenin neresinde olduklarını bildirme...

- Başparmak yukarı doğru → konu hakkında çok şey biliyorum,
- Başparmak yana doğru → konu hakkında biraz bilgim var,
- Başparmak aşağıya doğru → konu hakkında çok az bilgim var.

2) **Yumuk yapma:** Bir öz değerlendirme tekniği olarak kullanılabilir. Öğrenciler, Konuyu bilme derecesine göre öğrencinin parmak sayısını artırması istenir

3) **Gerçekle yüzleşme:** Öğrencilerden konuyla ilgili bilgi seviyelerini duygularıyla cevaplamaları istenir.
- Öğrencilere 3 adet kart dağıtılır.
- Bu kartlara mutlu, sakın ve üzüntülü üç adet yüz resmi çizilir.

ÖĞRETİM SONRASINDAKİ DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ

* **Hedef → Bilgi veya beceriyi** başarıyla öğrenip öğrenmediğini görmesi...

- Bu değerlendirmeler
- Standartlaştırılmış testler,
 - Projeler,
 - Öğretmen tarafından oluşturulan sınavlar/testler
 - Sözlü raporlar olabilir.

Farklılaştırılmış Öğretim Süreci Sonunda Kullanılabilecek Bazı Değerlendirme Teknikleri (ek) :

1) **Sarmal Oluşturma:**

- O günün sorularının cevaplarını öğrencilerden kâğıda yazmaları istenir.
- Öğrenciler bir daire oluşturur. Yazdıklarını okur.

2) **Simit Tekniği:**

- Öğretmen tahtaya bir simit şekli çizer.
- Şeklin dış tarafına "öğreniyorum" ve iç tarafına "biliyorum" ifadeleri yazılır.

3) **Konuşma Halkası:**

- Öğrencilerden üçer kişilik gruplar oluşturulur.
- Öğrencilere A, B ve C isimleri verilir. A, belirlenen konu hakkında konuşmaya başlar ve kendisine işaret verilene kadar devam eder. Sonra B,....

4) **Döngüsel Yansıma:**

- Sınıfın farklı yerlerine üzerine konuların yazılı olduğu kâğıtlar asılır.
- Öğrenciler küçük gruplara ayrılarak köşelere giderler ve burada bulunan kâğıtlara konu hakkındaki düşüncelerini yazarlar.
- Öğrenciler döngüsel olarak sınıfın köşelerinde hareket ederler.

5) **Portfolyo:**

- Çok özel amaçlarla öğrenci çalışmalarının bir araya getirilmesidir.
(Bu amaçlar, hedeflenen kavram ve becerilerin uygulanması ve anlaşılmasının kanıtını destekleyen ölçütlere dayalıdır)

E-portfolyo; öğrencilerin çalışmalarını, projelerini, raporlarını ve hedeflere ulaşma yollarını gösterdiği; diğer belgeleri sergileyebildiği, dijital bir koleksiyondur.

* Öğrenci kişisel geri bildirimler ve düşüncelerle kendi kendini değerlendirir.

- **Portfolyo sürecinin ilk aşaması** ürünlerin toplanması aşamasıdır.

(ev ödevleri, projeler, yazılı metinler, zihin haritaları, testler,...)

- **Portfolyo sürecinin ikinci aşaması** ürünlerin seçimidir.

- **Portfolyo sürecinin üçüncü aşamasında** öğrenciler niçin bu parçanın seçildiğini ve hangi kriterleri sağladığını açıklar.

- **Dördüncü aşamada,** öğrenciler bir dahaki sefer ne yapacaklarına, nelere odaklanacaklarına, neyin iyileştirilmesi gerektiğine ve takdir edileceklerin neler olacağına karar verebilirler.

4 FÖY (TEMEL ÖGELERİ) (FARKLILAŞTIRMANIN TEMEL ÖGELERİ)

Etkili bir farklılaştırmada Öğretmenlerin; öğrencilerin

- hazırlanmışlık düzeylerine,
- ilgilerine veya
- öğrenme profillerine göre
→ farklılaştırılabileceği çeşitli öğeler bulunmaktadır:

Farklılaştırmanın Temel Öğeleri:

1) İçerik 2) Süreç 3) Ürün 4) Öğrenme Ortamı

Bu öğeler: (Öğrencilerin farklılaştırılabileceği öğelerdir)

1) **İçerik:** İçerik, öğretim sürecinin “girdisi”dir.

Bu girdi, öğretilmesi beklenen konuların bütünü oluşturur.

2) **Süreç:** Bir öğrenme deneyiminde,

- * Öğrencinin bilişsel olarak yapması beklenen
 - Temel kavramlar, Genellemeler ve Beceriler
- => Süreç aşamasında anlamlandırılır.

* **Süreç,** bilgiyi aktif olarak işleyip anlamlandırmaya çalışmalarlarıyla başlar. Bu da okulda genellikle “etkinlikler” yoluyla gerçekleştirilir.

3) **Ürün:** Öğrencilerin öğrenmelerinin hedeflendiği temel bilgi ve becerileri

- Süreç içerisinde öğrendiklerini, anladıklarını ve yapabildiklerini gösterme yoludur.
- * ürün, öğrencinin bildiğini ortaya koymaya yönelik bireysel yorumudur.

4) Öğrenme Ortamı:*** Öğrenme ortamını**

- Öğrencilerin hem **bireysel** hem de bir **bütün** olarak bir arada çalışmalarını sağlayan bütün **etmenler** açısından düşünmeliyiz.
- Bu **etmenler görünür** veya **görünmez** olabilir.

*** Etkili bir öğrenme ortamında (öğrencileri öğrenmeye davet eden unsurlar)**

- Sınıfın görünümü, organizasyonu ve yapısı, renklerin çekiciliği,
- Öğrenci çalışmalarının **etkili** sunumları
- Hem bireysel hem de **ortak çalışma** için alanlar,
- Araç ve gereçlere **kolay erişim**,
- Dikkati büyük ölçüde **akran iş birliğine odaklayan** mobilya düzenlemeleri
- Kaliteli çalışmayı desteklemek için görünür ipuçları...

*** Bu sınıf ortamın tersi öğrenmeyi azaltabilir!**

(Fiziki ortamı kısır, sıkıcı, sıkışık, öğretmen odaklı, dikkat dağıtıcı veya sınırlayıcı)

Not: fiziksel iklimden daha önemli olan unsur, sınıfın **duygusal iklimidir**.

*** Öğrenciler kendilerini daha güvende hissetmelerinde duygusal iklimi önemlidir:**

- İhtiyaç hâlinde **yardım** isteyebildikleri,
- Sorularına **yanıt** alabildikleri,
- Düşüncelerini **rahatça** ifade edebildikleri
- **Hoşgörü** ile karşılandıkları bir ortam

*** Öğrenme ortam (duygusal iklim) tarafından desteklenir.**

- Bu ortam her öğrenciye
=> **Güvenli, onaylayıcı, zorlayıcı ve destekleyici** hissettiren bir ortamdır.

*** Etkili bir farklılaştırmada (FÖY) ortam önemlidir.***** Bu ortam öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarına göre uyarlanmalıdır:**

- Öğretmen; **bilişsel, duyuşsal ve fiziksel** ihtiyaçlara **uyum** sağlar ve **yanıt** verir.
- Öğrenci doğasındaki **farklılıklara saygı** duyar ve onları **destekler**.
- Öğretmen ve öğrenciler, günlük rutinler ve sınıf işleyişinde kararda etkilidir.
- Öğrenciler hem **fiziksel** hem de **duygusal** olarak kendilerini **güvende** hissederler.
- Bireysel **farklılıklar doğal ve olumlu** kabul edilir.
- Öğrenciler, birbirlerine **saygı** duymayı ve birbirlerini **desteklemeyi** öğrenirler.
- Sınıfın fiziksel düzenlemeleri esnekler.
- Sınıf öğrencilerin çeşitli **öğrenme seçeneklerine** erişimini **destekler**.

*** Farklılaştırılmış öğretim** Farklılaştırmanın Temel Öğelerine vurgu yapar.
(İçerik-Süreç-Ürün-Öğrenme Ortamı)*** Öğretmen**

=> Farklılaştırmanın Temel Öğ.ni öğrenci çeşitliliğine yanıt olarak **değiştirebilir**.

*** Bu dört unsurun değiştirilmesi öğrencilerin**

=> **Hazırbulunuşluk, ilgi alanları ve öğrenme profilleri** aras. farklılıklara “**yer açar**”

1. FARKLIlaştırılmış ÖĞRETİMDE ÖĞRETMEN ROLLERİ

- * Öğrenciler okula hem **bilişsel** hem de **duyuşsal** ihtiyaçlarla gelir.
(Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinde ana hatlarıyla bu ihtiyaçları belirlemiştir)
- * **Öğretmenler** bu ihtiyaçlara farklı yollarla **cevap verirler**.

Öğretmenlerin öğrenci ihtiyacına yönelik **tepkisini** ve öğrenci **faidalari** açısından **kalitesini** belirleyici **faktörler** vardır:

1. Faktör: **Öğretmenlerin** eylemlerini şekillendiren **felsefesi**
2. Faktör: Öğretmenin belirli bir eylem planını **oluşturma** ve **takip** etmeye yönelik **yetkinlik düzeyidir**.

* Genellikle bu iki faktör "**istek**"(felsefe) ve "**beceri**"(yetkinlik) olarak düşünülür.

* Farklılaştırılmış bir sınıfta öğretmenlerin iletmeleri beklenen belirli mesajlar vardır.

* Bu mesajlar:

- **Çeşitli** şekillerde ve **zaman** içinde,
- Hem **bireysel** olarak hem de bir **bütün** olarak
- **Tutarlı** bir şekilde iletilmelidir.

*** Bu mesajlar:**

Davet mesajı: Memnuniyet ve çalışma isteğini dile getirme

“Burada olmanızdan, sizi daha iyi tanıyacak olmaktan çok memnunuz ve sınıfa önemli deneyimler ve özellikler getirdiğinizin farkındayım. Burayı sizin için değerli bir öğrenme ortamı yapmak için elimden geleni yapmaktayım.”

Yatırım mesajı: Kendisinin çalışacağını söylemesi ve öğrencilerden de istemesi
Bu sınıfta ve dünyada önemli olduğumuzdan, olabildiğince hızlı ve çok biyümenize yardımcı olmak için çok çalışacağım. Başarınız çabamızdan kaynaklanacağı için sizden de çok çalışmanızı isteyeceğim.

Kalıcılık mesajı: Başarısızlıkta yılmama ve birlikte üstesinden gelme
Her zaman ilk denemenizde her şeyi doğru yapamayabilirsiniz. Ben de sizin için ve sizinle birlikte başarınızı geliştirecek yaklaşımlar bulmak için çalışacağım. Sizden asla vazgeçmeyeceğim.

Fırsat mesajı: Öğrencinin kendisini geliştirmesi için fırsatlardan bahsetme
Gençsiniz ve dünyada var olan olasılıkları yeni öğreniyorsunuz. Kendinizi çeşitli ortamlarda, çeşitli rollerde ve çeşitli içeriklerle görmeniz için sizlere fırsatlar sunmak istiyorum. Bu, geleceğe hazırlanmanız ve sizin için var olan olasılıkları görüp heyecanlanmanız için bir fırsattır.

Düşünme mesajı: Öğretmenin yapması gerekenleri, kendisinden ve öğrencilerden beklentileri
Sizi dinleyeceğim, sizden öğreneceğim, sizi sınıfımızda çalışırken gözlemleyeceğim, ilerlemenizi inceleyeceğim ve rehberliğinizi isteyeceğim. İsim ve sizin için nasıl çalıştığımı mümkün olduğunca sık düşüneceğim. Daha bilinçli ve etkili bir öğretmen olabilmek için kendimden bunu bekliyorum. Daha bilinçli ve etkili bir öğrenci olabilmem için sizden de ayısını isteyeceğim.

*** Farklılaştırılmış öğretim (FÖY):**

=> Öğretmenin, öğrencilerin ihtiyaçlarına **cevap** vermesine imkân sağlar.

*** FÖY’de öğretmen:**

- Bilgi iletiminde **yetersiz** kalan geleneksel yöntemlerden **farklı** yöntemler takip eder.

=> **Bu yöntemlerle** öğretmenler çok **farklı roller** üstlenir.

=> Kolaylaştırıcı bir **rol** oynar .

* Tüm öğretim sürecinde duygular önemlidir. (FÖY’de de önemli)

a) Korku

- Öğrenciler öğrenemez!
- Öncelikli gereksinim güvenlidir.
- Öğrenme etkinliğine katılamayabilirler.
- **Stres** arttıkça **üst düşünme** seviyelerine erişme azalır.
- Hayatta kalma **tepkisi** olarak “**Savaş ya da kaç!**” hissi artar.

Ne yapmalı?

- Öğrencileri **stresten** uzak tutmalı.
- **Kendi becerilerine** uygun **zorlamamızı** sağlayacak **planlar** yapmalı.

*** Sınıftaki güvenlik**

=> **Fiziksel** güvenliğin yanında **düşünsel** güvenliği de içerir.

b) Stres

- => Beyindeki **duygusal merkez, bilişsel merkezi kontrolü** altına alır.
- => Beynin **düşünsel kısmı** etkili **çalışamaz** ve öğrenmeye **ket vurulmuş** olur.

c) Dalga geçilme – zorbalık maduriyeti

=> Tüm dikkatlerini öğrenmeye veremezler.

d) Beceri seviyelerinin üzerindeki zorluk

- Öğrenme konusundaki çabaları geri plandadır.
- Utanma duygusu ve gülünç duruma düşme endişesi

e) Öğrencinin başarıyı hayal etmemesi veya arzulamamamsı

=> **Daha çok öğrenme girişimi azdır.**

Zihin temelli eğitim için literatürde üç temel unsur vurgulanır:

- 1) Duygusal İklim ve İlişki
- 2) Rahatlatılmış Uyanıklık ve Karmaşık Deneyimde Öğretim
- 3) Derinleştirmedir.

*** Öğrenme ya da etkin öğrenim görme becerisinin güçlendirilmesi için**

- => “Rahatlatılmış uyanıklık” durumuna geçebilmeli.
- => Bu konuda **duygusal iklim ve ilişkiler** oldukça önemlidir.
- => **Öğrenme** için kullanılan tüm **yöntemler** rahatlatılmış uyanıklık hâlini etkiler.

Dikkat! Ödül ve ceza tarzındaki uygulamalar (yöntemler)

- **Yaratıcılığı engeller**,
- İçsel **motivasyona müdahale** eder
- **Öğrenmeyi ve öğrenme** olasılığını **azaltır**.
- **Öz güdülenme** şansını ve **öğrenmeyi** bir **ödül** olarak **görmeyi azaltır**.

Ne yapmalı?

(Ödülleri kullanmanın 5 (beş) işlevsel alternatifi)

- 1) Tehdidi ortadan **kaldırmak**
- 2) Güçlü bir **olumlu iklim yaratmak**
- 3) **Geri bildirimi** artırmak
- 4) **Hedefleri** belirlemek
- 5) **Olumlu duyguları** harekete geçirmek ve bunlara **ilgi** uyandırmaktır.

Duygular

- Öğrencinin **davranışını** etkiler.
- Farklı zihin-beden **durumları** oluşturur.
- => Belirli bir duruş, solunum hızı ve vücuttaki kimyasal denge etkilenir.

Duygusal çevre Öğretimle etkileşime girer

=> Bilgilerin nasıl bir araya getirildiğini etkiler.

Aşırı strese

- Yüksek stres/tehdit tepkisi veya **otomatik karşıt tepki**, bağlantıları sabote eder
- => Böylece **öğrenme gerçekleşemez**.
- => Daha **üst düzey düşüncelerin** gerçekleşmesi neredeyse imkânsızdır.

Öğrencinin belirsizlik hissetme sebepleri:

- Verilen **görevin çok zor** olması
- Görevi anlatan **yönergelerin karmaşıklığı** ile
- Ne yapacağını anlamayarak **başarısız** olacağını **düşünme**
- => Öğrencinin **azminin** kaybolmasına neden olur.

Ne yapmalı?

* Alternatif olarak **yapıcı stres** veya **akış durumu** oluşturan sınıflar
=> Olumlu bir **öğrenme ortamı** oluşturur.

* Öğrenmede **seçim** şansı olan ve **karşılıklı saygı** rutinlere sahip sınıflar

=> Öğrenciler için **destekleyici** öğrenme çevreleridir.

=> Bilinmeyen ve beklenmeyen konularda beklenti endişesini **azaltır**.

Farklaştırılmış bir sınıfta tüm öğrenciler
* Kendilerini, **risk alma** konusunda ve **öğrendiklerini** veya **eksikliklerini ifade** edebilecek kadar **emin** ve **güvende** hisseder.

Not: Akademik yeteneği olan öğrenciler
- Kendilerinden **tüm bilgileri** bilmelerinin beklendiğini **düşünürler**.
- Beklentilere karşı tüm cevapları **biliyormuş gibi** davranırlar.
=> Bu, **strese** neden olabilir ve **öğrenime müdahale** edebilir.

* Öğretmenin hayal kırıklığına uğramış bir **ifadesi** veya **yorumu**
=> Yetenekli öğrencinin anlamadığı hususları **ifade etmesini önleyebilir**.
=> Tüm cevapları bilmeseler bile sınıfta kendilerini **güvende hissetmelidir**.

* **Risk** altındaki veya **düşük başarı** sergilediği düşünülen öğrenenler
=> Üzerlerindeki bu **etiketin** beklentilerine uygun davranırlar.
* Bir öğrenciye “**anladığı zaman**” şaşırın bir **ifade** ile bakmak
- Onun **anlamasının** beklenmediği anlamına gelebilir.
- Bu durum, **potansiyele bir sınır koyar**.

* Öğretmenlerin öğrencilere verdikleri **sözlü** ya da **yazılı geri bildirimler**
- Sadece **övgü** ya da eleştiri için değil olmalıdır
- Aynı zamanda **çaba** ve **kalcılığ** **güçlendirir** nitelikte olmalıdır.

* **Başarılı bir iyileştirmenin** her anı, bir **ömür boyu** olumlu değişiklik yapar.

* **Fiziksel ve duygusal atmosfer**
=> Sınıfın **fiziksel** özelliklerinden etkilenir.
-Uygun aydınlatma, temizlik, düzenlilik ve öğrenci çalışmalarının paylaşımı etkilidir.

* Öğrenci **başarısını kolaylaştırmak için**
=> **Bol** ve **uygun kaynaklar** gereklidir.

* **Toplumsal etkileşim** ve **zihinsel gelişme için**
=> Fırsatlar da olmalıdır.

* Sınıftaki **her öğrenci** çok **farklıdır**
* Herkesin kendini **güvende** hissetmesi gerekir.
=> Sınıflarda **iklim** ve **atmosfer** öğrenme sürecinde **önemli** rol oynar.

* **Birbirini önemseyen** - destekleyen - **taniyan** ve **saygı duyan** bir sınıf
=> **Farklaştırılmış** bir sınıfta esastır.
=> Alınan **görevler farklı** olsa da **farklılıklara karşı** daha **Hoşgörülüdürler**.

4 FARKLILAŞTIRILMIŞ ÖĞRETİMİ PLANLAMA

Farklaştırılmış Öğretimin Planlanma Aşamaları:

- 1) FÖY’ün **temel standartları** dersin **kazanımlarına** göre belirlenir.
- Yapılması gerekenler ve **durumlar açıkça** belirlenmelidir.
* **Veri toplamak için** => **Biçimlendirici Değerlendirme Stratejisi** belirlenir.
- 2) FÖY’ün **içeriği**, **bilgi** ve **becerileri bütüncül kazandıracak** şekilde yapılandırılır.
- 3) Öğrencilerin **neyi bildikleri** ve **neleri öğrenmeleri** gerektiği belirlenir.
- Bu, beyindeki uzun süreli bellekte depo edilmiş ön bilgilere ulaşmayı sağlar.
- 4) **Bilgi** ve **beceriler** ile bunları **kazanmaları için neler gerektiğini** belirlenir.
- Bu aşamada bilginin küçük grupla mı yoksa büyük grupla mı edinileceğine;
- Öğretimin **ilgi alanı** veya **hazır bulunuşluk** temelli olacağına karar verilmelidir.
- 5) Öğrencilerin bildiklerini **göstermelerine fırsat** sağlanır.
- Bunu yaparken onlara **seçenek** sunulmalıdır.
* Gerekli bilgiyi gösteren **kaliteli bir biçimlendirici değerlendirme** aracı seçilir.
* En etkili **sonuç değerlendirmenin** ne olacağı ve nasıl puanlanacağı belirlenir.

Tüm bu aşamalar,
=> Öğrencilerin **farklılaşan** derecedeki **öğrenme tercihleri**,
=> **Çoklu zekaları** ve **kişisel ilgilerini dikkate almamız** gerektiğini gösterir.

“**Tek beden herkese uymaz.**” uygulama teması,
=> FÖY’ün bir **ihtiyaç** olduğunu ortaya koymaktadır.

PROGRAM TÜRLERİ VE PROGRAM GELİŞTİRME

1. GİRİŞ

Eğitim,
- Eski çağlardan beri **filozofları** ve **bilim** insanlarının **tartıştığı** bir kavramdır.
- İnsanların temel bir etkinliği.
- **Toplumsal** ve **kültürel** yapıyla yakından **ilişkilidir**.
- Birçok **disiplini** etkiler ve onlardan **etkilenir**.

Eğitimin temel amaçları
-Bireyin **kendini gerçekleştirmesi** ve de topluma **yararlı** olmasını sağlamaktır.
(Bireyin **toplumsallaşmasını** sağlamak)

Toplumlara
=> **Eğitim** yoluyla **kültürel mirasını** yaşatır ve **devamlılığını** sağlar.

GUTEK:“ *Eğitim, en genel anlamıyla bireyi kültürel yaşama hazırlayan tüm sosyal süreçleri içerir.* ”**der.**

Eğitim Programları

=> **Eğitimin** işlevlerinin **gerçekleştirilmesinde** önemli bir role sahiptir.
=> **İnsan, toplum** ve onun bir çıktısı olan **kültür** ile sürekli **ilişki** içindedir.
- **Dinamik** bir nitelik taşır.

Eğitim Programlarının Şekillenmesini Etkileyen Önemli Etmenler:

- Toplumun ulaşmak istediği genel **hedefler**,
- Hükümet **politikaları**,
- Birey ve toplumun **gereksinimleri** ve bu gereksinimlerdeki **değişim**,
- Bilimsel ve teknolojik **gelişmeler** ...

2. EĞİTİM PROGRAMININ TANIMI

Alanyazın: Literatür

* **Eğitim programının** tanımı alanyazında (Literatür) çok çeşitlidir.

BOBBİT

* **Eğitim programının** temel **sorunlarını** işleyen **ilk** kitabı yazdı (1918)
- “ Latince “yarış alanı” ve “yarış” anlamından yola çıktı.

BOBBİT’ e göre Eğitim Programı:

“ Çocuk ve gençlerin yapmaları ve deneyimlemeleri gereken şeylerin **toplamıdır.**”
- Yetişkinlerin yapması gereken şeyleri iyice yapabilme becerisi geliştirmek ve
- Her açıdan yetişkinlerin olması gerektiği gibi olmak amaçtır.

TYLER

- **Eğitim programları** alanında önemli çalışmaları vardır.

TYLER’ e göre Eğitim Programı:

“ Öğrenci **yaşantılarının** bütünüdür”

* Öğrencilerin bu **yaşantıları**

- **Geçmişte** ya da **şu andaki uygulamalar** ile
- Bilimsel ve kuramsal çalışmalardan elde edilen amaçlar doğrultusunda **biçimlenmiştir.**

ENGLISH

ENGLISH’ e göre Eğitim Programı:

“ Bir **doküman** ya da **plandır.**”

* Bu **doküman** ya da **plan:**

- Öğretmenlerin öğrencilere öğretmesi gereken içeriği ve yöntemleri içerir.

POSNER

POSNER’ e göre Eğitim Programı:

“ Öğrenme ürünleri **dizisidir.**”

* Bu Öğrenme ürünleri

- Hem öğretmene hem de değerlendirme sürecine karar vermeye imkan sağlar.

ORNSTEİN ve HUNKİNS’ e göre Eğitim Programı:

“ Bir **çalışma alanıdır.**”

* Bu **çalışma alanının**

- Kendine özgü temelleri, bilgi alanları, araştırma yaklaşımları, kuramları, ilkeleri ve uzmanları vardır.

Eğitim programı kavramı

- Türkiye’deki **araştırmacı** ve **düşünürler** de çeşitli biçimlerde tanımlar:

VARİŞ

- Eğitim programları alanının **öncüsüdür.**

VARİŞ’ e göre Eğitim Programı:

“Tüm faaliyetleri kapsar.”

* Bu **faaliyetler**

- * Bir **eğitim kurumunun**;
- Çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı
- **Millî eğitimin** ve **kurumun** amaçlarının **gerçekleşmesine dönüktür.**

ERTÜRK

- Program geliştirme alanına önemli **katkılar** sağlamıştır.

ERTÜRK’ e göre Eğitim Programı:

* Eğitim programı kavramı yerine “**Yetişek**” kavramını kullanır.

“**Yetişek**” kavramını kullanarak açıklar:

* **Yetişeği** “Düzenli eğitim durumlarının tümüdür.”

* Bu **eğitim durumları**

- **Belli** öğrencileri **belli bir zaman** süresi içinde **yetiştirmeye** yöneliktir.

SÖNMEZ

* **Sönmez** de * Eğitim programı kavramı yerine “**Yetişek**” kavramını kullanır.

SÖNMEZ’ e göre Eğitim Programı:

“**Yetişekler,**

- Öğrencide gözlenmeye karar verilen hedef ve davranışları,
- Onların içerikle bağlantısını, eğitim ve sınama **durumlarını** kapsar.”

Bu tanımlara göre eğitim programları
a) Öngörüşel b) tanımlayıcı(betimsel) c) Öngörüşel- tanımlayıcı(betimsel)

a) Öngörüşel tanımlar

- Genel olarak bir reçete gibi neyin olması gerektiğini ele alan tanımlardır.

b) Tanımlayıcı ya da betimsel tanımlar

- Çoğunlukla **edinilmiş yaşantılara** (geçmişe) vurgu yapar

* Eğitim programı

- Toplamların temel değerleri, anlayışları ve beklentileri üzerine **temellendirilir**.

DEMEUSE ve STRAUVEN'e göre Eğitim programı

“Bütüncül bir bakış açısı sunar.”

* Bu bakış açısı

- Planlı bir biçimde ulaşılması beklenen **sonuçlara göre**
- **Öğretimin düzenlenerek uygulanmasına** yol gösterir.

Eğitim Programının “Ne Olduğuna” (Nedir?) İlişkin Yorumlar:

-- Hewitt -- Demeuse ve Strauven -- Oliva
-- Ellis -- Ornstein ve Hunkins

Eğitim Programı Nedir? Tanımları:

- **Siyasi bir araçtır.** (Topluma bağlılığı **artırmaya** çalışan bir **araç**)
- Hizmet etmekte olduğu **toplum ve kültürünün** bir yansımasıdır.
- **Toplumsal etkinliklerin bir sonucudur.**
- Aralıksız çalışan bir **yeniden düzenleme sürecidir.**
- **Ne öğrenildiğidir.**
- Okulda alınan **tüm derslerdir.**
- Öğretme ve öğrenmeyi **aydınlığa kavuşturan yapıdır.**
- Öğretmen ve öğrencinin ellerinde **hayat bulan bir varlıktır.**
- Eğitimin **kalbidir.**
- Okullaşmanın **özüdür** ve okulun **varoluş sebebidir.**

Not: Eğitim programı tanımlarına bakılınca sınırları çizilmesi zordur.

ORNSTEİN ve HUNKİNS'e göre:

* *Bir kişinin eğitim programı kavramı ne kadar **keskin** ve **netse**
=> **Öğrenme-öğretmeyle ilişkili faktörleri yok sayma** ve **gözden kaçırma eğilimi**
*o kadar büyüktür.**

Eğitim programı Tanımlarının Ortak Noktaları:

- Öğrenme çıktılarını **belirleyecek** değerlendirme etkinliklerini **kapsayan bir sistem**
- **Öğretmenlere yol gösteren** bütüncül bir **sistem** olduğu görülmektedir.

Eğitim programı Yapısı

- * Bir programın birbiriyle ilişkili 4 (dört) **öge** üzerine kurulu yapısı vardır:
- 1. Amaç/hedef (niçin)
- 2. İçerik (ne)
- 3. Öğretme-öğrenme süreci (nasıl)
- 4. Ölçme ve değerlendirme (ne kadar)

Program kavramına ilişkin tanımlarda farklılıkların olması

=> **Programın** oldukça kapsamlı ve
=> **Tek bir biçimde açıklanamayacağı**nın bir göstergesidir.

3. PROGRAM TÜRLERİ

- * Araştırmacılarca **tanımlanmış** çeşitli **program türleri** gündeme gelmiştir:
- => Programın dinamik bir yapıya sahip olması ve
- => Kavramsallaştırma çalışmalarının sürekliliği **buna sebeptir.**

Bu sınıflandırmaların

- Kimisi **işlevine** odaklanırken kimisi ise **hiyerarşik** bir **bakışı** ortaya koyar.

PROGRAM TÜRLERİNE İLİŞKİN YAPILAN SINIFLANDIRMALAR:

EİSNER

a) Açık prog. b) Dolaylı prog. c) Örtük prog. d) İhmal edilen prog.

POSNER

a) resmî p. b) uygulamadaki p. c) örtük p. d) ihmal edilen p. e) ekstra p.

CRAWFORD

a) yazılı program b) öğretilen program c) test edilen program

ENGLISH

a) resmî program b) resmî olmayan program c) örtük program

GLATTHORN

a) önerilen p. b) yazılı p. c) öğretilen p. d) desteklenen p.
e) test edilen p. f) öğrenilen p. g) örtük p.

SÖNMEZ ve ALACAPINAR

a) resmî yetişek b) örtük yetişek c) karşıt yetişek d) ek yetişek.

RESMÎ PROGRAM:

- * **Resmî** metinlerde açıkça belirtilen biçimde **geliştirilir**.
- * **Hedefleri, konuları** ve işleniş **sırasını**; araç gereçleri ve değerlendirmeyi içerir.
- * Ders planı hazırlama konusunda **öğretmene** temel oluşturur.
- * En **temel** özelliği, **belli** bir kapsamının ve düzeninin olmasıdır.

SÖNMEZ ve ALACAPINAR'a göre:

- * En **geçerli** olanı devlet tarafından **hazırlanıp** eğitim bakanlığınca **yürütülendir**.
- * Bu yönüyle eğitim programı **hukuki** bir **nitelik** de taşır.
- * **Okul**, eğitim programında neyin **öğretilmesi** gerektiğini önerir.
- * Anayasa ile ilgili yasalar temel alınarak bu program oluşturulur.
- * **Ülkemizde**
- **MEB** tarafından tüm eğitim basamakları için geliştirilen programlar buna **örnektir**.
- Bu yönüyle de **zorunlu** bir özellik gösterir.

UYGULAMADAKİ PROGRAM:

- * Uygulanması planlanan **eğitim programı uzmanlar** tarafından **önerilir**.
- * Programın **uygulanması** sırasında asıl **kararı öğretmen verir**.
- * Bu program çeşitli şekillerde **adlandırılır**:
- *Uygulanan* - *Dolaylı*, - *İşevuruk*, - *Gerçekleşen / öğretilen program*
- * U.P., **resmî** programın **uygulanışında** ortaya çıkar.
- * Öğretmen tarafından gerçekten uygulanan bir programdır.
- * U.P öğretmenin **gerçekte** ne öğrettiğini
- * **Önemini** öğrenciye **nasıl ilettiğini** ve
- * Öğrencilerin gerçekte **nelerden sorumlu** olduklarını **kapsayan** bir programdır.

TEST EDİLEN PROGRAM:

- * Öğretmen, eğitim kurumları/ devlet tarafından hazırlanan sınavlarda
=> **Ölçülen öğrenmeleri** kapsayan program türüdür.
- * **En önemli özelliği**
=> **Sınavlardaki ölçme** araçlarında **hangi amaçların** öngörüldüğü ve
=> Hangi **sorularla** ortaya çıkarılmasının çalışıldığıdır.

ÖRTÜK PROGRAM:

- * Gizli, saklanan ve informal program olarak da adlandırılır.
- * **Resmî/formal** program dışındadır.
- **Yazılı** ve **resmî** değildir.
- Farklı hedeflerin kazanılmasını sağlar.
- * Ö.P. **açıkça belirtilmediği** hâlde
=> Öğrencilerin **bilişsel** ve **duyuşsal** davranışlarını **etkiler**.
- * **Örtük Programın Kapsamında:**
- *Eğitim sistemleri, okulun yönetimi ve yapısı-kuralları, disiplin anlayışı, okul ile çevre ilişkileri, öğretmen-yönetici-öğrenci ilişkiler vb. tutum ve davranışlar vardır.*
=> Bu program; **öğretmenin, okulun, toplumun** norm ve değerlerini içerir.

İHMAL EDİLEN PROGRAM:

- * **Resmî** programda **yer almasına** karşılık uygulamaya **konmaz!**
(göz ardı edilir, üstünkörü geçilir ya da atlanır)
- * **Nasıl ele alınabilir?**
- Öğrencilere sunulmayan seçenekler
- Öğrencilerin bilemeyecekleri bakış açıları
- Zihinsel dağarcıklarında **olmayan** kavramlar ve beceriler olarak ele alınabilir.
- => Öğretilmeyen **konuların neden** göz ardı edildiği ile ilişkilidir.
- * **Programın ihmal edilmesinin nedenleri?**
- *Sınav sistemi, veli, öğretmen beklentileri, okulun fiziki olanakları, okulun bulunduğu bölge ...*

EKSTRA PROGRAM:

- * Okulun **dışında** yapılması **planlanmış** her türlü **deneyim** ve **etkinlikleri içerir**.
(*Spor karşılaşmaları, halk oyunları, sinema, tiyatro, konferanslar, sergiler ...*)
- * **Resmî programdan Farkı?**
1) **Gönüllülük** esasına dayanır.
- 2) Öğrencilerin **ilgilerine** cevap verir niteliktedir

DESTEKLENEN PROGRAM:

- * Programın desteklenmesi için sağlanan **kaynakları** içeren bir programdır.
(*Ders kitabı, ders saati, sınıf sayısı, derse ayrılan süre...*)

ÖNERİLEN PROGRAM:

- * **Bilim insanları** ya da **meslek kuruluşlarınca** hazırlanan program türüdür.
- * Bu program Türk Eğitim Demeği (**TEDMEM**, 2015)'nin hazırlayıp sunduğu
=> “**Ulusal Eğitim Programı 2015-2022**” örnektir

KARSIT PROGRAM:

- * **SÖNMEZ** tarafından oluşturuldu.
- * **Resmî programın hedeflerinin tam karşıtı** savunmaları yetiştirme amaçlıdır.
- * **Örtük programdan** farklı olarak bu program resmî programa **tamamen** karşıdır.

* **Eğitim Programları**yla ilgili Bir Diğer Sınıflandırma:
a) Eğitim Programı b) **Öğretim** Programı c) Ders programı

a) Eğitim programı:

* Kurum içi ya da kurum dışı tüm etkinlikleri kapsar.
(*Bu etkinlikler Milli Eğitim Bakanlığında /eğitim kurumlarında yer alır.*)
* E.P. en genel programdır.
* **Öğretim** ve ders programlarının çerçevesini oluşturur.

b) Öğretim programı:

* **Öğrenme-öğretme** etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasını kapsar.
* Eğitim programı içinde yer alır.

c) Ders programı:

* Öğretim programındaki matematik, Türkçe gibi bir ders ya da kursun
=> Amaçlarını, içeriklerini, öğrenme-öğretme ve değerlendirme süreçlerini kapsar.
Not: Eğitim programlarıyla ilgili dikkate alınması gereken en önemli nokta
* Programın kapsamı ya da türü ne olursa olsun
=> Öngördüğü hedefleri gerçekleştirebilme gücü ve
=> Program türleri arasında uyumun sağlanabilmesidir.
* Bu iki özellik (gerçekleşme düzeyi ve program uyumu)
=> **Etkilliliğin** temel göstergeleri
(Bu da programların sürekli bir biçimde geliştirilmesi gerekliliğini gösterir)

4. PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

HEWİTT'e göre Eğitim Programı:

* **Eğitim Programı**
- Geliştirme ve bilgiye katkı sürecini temsil eder.
- Eğitim süreçlerinin planlı ve sistemli olmalarını sağlar.
- Durağan olamaz!

ORNSTEİN VE HUNKİNS 'e göre Eğitim Programı:

* **Eğitim Programı**
- Dinamik olmaları gerektiğini savunur.
- Ulaşılmaya çalışılan bir hedef olmadığını söyler.
- Bir yolculuk olarak düşünülmesi gerektiğini belirtir.

DEMİREL' 'e göre Program Geliştirme Tanımı:

* Eğitim programının öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür.

* **Eğitim programının öğeleri:**

(*Program geliştirme bir aşamalı süreç'tir.*)
a) Hedef (amaç) b) içerik c) öğretme-öğrenme süreci d) ölçme ve değerlendirme

ETKİLİ BİR PROGRAM GELİŞTİRME:

* **Programı oluşturan**

- Felsefeyi - Amaçları,
- Hedefleri, - Öğrenme deneyimlerini,
- Öğretim kaynaklarını - Değerlendirmeleri yansıtmalıdır.

* Kolay bir süreç ya da iş değildir.

* Öncelikle bilimsel bir etkinliktir

* Araştırmaya dayalıdır.

* Aynı zamanda bir ekip işidir.

* **Türk eğitim sisteminde**

- Eklektik (seçmeci) bir anlayışı içeren
- DEMİREL tarafından geliştirilen Program modeli temel alınmıştır.

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ (Aşamaları)

1) Planlama 3) Deneme
2) Tasarlama 4) Değerlendirme 5) Programa Süreklilik Kazandırma

1. PROGRAMIN PLANLANMASI

* Programın planlanması

- Gerekli olacak unsurları, biçimleri belirler
- Tüm etkinliğe ya da sürece kuş bakışı bir görünüm sağlar

* Geliştirilecek programa ilişkin birtakım kararların alınması beklenir.

* Kimlerin, hangi amaçla yer alması gerektiğine karar verilir.

* **Bu aşamada kimler vardır? (Çalışma Ekibi)**

- Geliştirilecek programla ilgili konu alanı uzmanları,
- Programın geliştirilmesine karar veren yetkililer,
- Programın tasarımında etkili olan ve kararlara yön veren kişiler,
- Konuyu farklı açılardan irdelemeye destek olacak danışmanlar
Ayrıca:
- Öğretmenler, öğrenciler, sivil toplum örgütleri üyeleri (doğrudan ya da dolaylı)

* **Çalışma ekibi** belirlendikten sonra

=> **Çalışma Planı** yapılır ve bazı kararlar alınır:
- Bu çalışmaların ne kadar sürede gerçekleştirileceği,
- Sürecin hangi aşamasında hangi adımların izleneceği,
- Bu sürecin ne kadar sürede tamamlanacağına ilişkin kararlar alınır.

* Sürecin en kritik aşaması olan gereksinimlerin belirlenmesi süreci planlanır.
- Bu gereksinimler tasarıya temel teşkil edecek biçimde olmalıdır.

TYLER

* **Gereksinin belirleme** (ihtiyaç analizi) TYLER tarafından gündeme getirildi.

=> **Gereksinin belirleme** (ihtiyaç analizi) Nedir?

- Bireysel ve kurumsal gelişimi sağlama,
- Sorunları ve ihtiyaçları tespit ederek uygun çözüm yolları bulmadır.

MASLOW'a göre bireyleri güdüleyen en temel şey gereksinimlerdir.

*Bu gereksinimler programların geliştirilmesi sürecine kaynaklık eder.

* **Gereksinimler** sadece bireylerle ya da öğrenenlerle sınırlı bir süreç değildir:

- Toplumun, - Konu alanının,
- Uygulayıcıların, - Doğanın gereksinimleri de söz konusudur.

* **Gereksinin belirleme** (ihtiyaç analizi)

- Zaman alıcı, maliyetli ve yorucu bir süreçtir.

* **Beklenenlerle** var olanların bir karşılaştırması yapılır:

- Planlama yapılır, - Veriler toplanır,
- Analiz edilir - Raporlanır.

=> Bunun için

-Testler, konuyla ilgili raporlar, ölçekler, görüşme ve gözlemler kullanılabilir.

2. PROGRAM TASARISININ HAZIRLANMASI

* **Programın öğelerini** kapsar.

Eğitim programının öğeleri:

a) Hedef (amaç) b) içerik c) öğretme-öğrenme süreci d) ölçme ve değerlendirme

* **Bu aşamada**

- Bu çalışmanın neden yapıldığı,
- Ulaşılmak istenen çıktıların neler olduğu,
- Sürecin nasıl işleyeceği
- Amaçlara ulaşıp ulaşılmadığının nasıl anlaşılacağı soruları yanıtlanır.

Tasarı hazırlama sürecinde önemli olan:

=> Gereksinimlerin iyi analiz edilmesi

=> Programın

-Tüm öğelerinin birbirini destekleyecek,
-Temel alınan felsefi görüşü yansıtacak,
- Gelişim özelliklerini dikkate alacak bir biçimde hazırlanmasıdır.

3. PROGRAMIN UYGULANMASI

* Tasarlanan eğitim programının gerçekleştirilebilirliğini belirlemek için

=> Bir deneme uygulamasına ihtiyaç vardır.

HEWİTT'in (2018) de belirttiği gibi

* Bir eğitim programının pilot uygulamasının amacı
=> Gerçekte nasıl görüldüğünü anlayabilmektedir.

Burada önemli soru

=> Deneme uygulamasının nerede ve nasıl yapılacağına karar verilmesi ve
=> Uygulamanın planlanmasıdır.

Uygulama sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta:

=> Değişime karşı oluşabilecek dirençleri öngörebilmek ve
=> Bu dirençleri ortadan kaldırmaya yönelik önlemleri alabilmektir.

4. PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ

* **Programın etkililiği** hakkında karar verme süreci olarak adlandırılır.

* **Program geliştirme** çalışmalarının sürekliliğinin bir parçasıdır.

* **Değerlendirme sürecinde**

- Programın tüm öğeleri ve bu öğeler arasındaki ilişkiler değerlendirilir
- Uygulama süreci incelenir
- Programın çeşitli açılardan (amaçlara ulaşma düzeyi, uygunluk...) incelenir.

* **Bu sürecin sonunda**

- Program olduğu gibi uygulamaya konabilir,
- Geliştirilerek uygulamaya başlanabilir ya da
- Sonlandırılabilir.

5. PROGRAMA SÜREKLİLİK KAZANDIRILMASI

* **Program geliştirme => döngüsel bir süreçtir.**

* **Programın sürekli geliştirilmesinin temel gerekçeleri** Nelerdir?

1) Değişimin kaçınılmazlığı
2) Gereksinimlerin çeşitlenmesi
3) Programın dinamik bir yapıda olması

* **Bir program nasıl etkililik kazanır?**

=> Uygulamada elde edilen verilerle geliştirildikçe etkililik kazanır.
=> Bunun gerçekleştirilmesi araştırma-geliştirme çalışmaları ile mümkündür.

1. Giriş

- * Eğitim sisteminde yapılan **değerlendirmeler**
=> **Rastgele alınmış kararlara dayandırılmaz!**
- * Eğitimde **niteliğin artırılmasında Neler Etkilidir?**
1) **Çağın** gereklerine **uygun** programların **geliştirilmesi**
2) **Amaçlara uygun öğretim etkinliklerinin** planlanması ve **uygulanması**
- * Hazırlanan **programların** ve planlanan öğretim **etkinliklerinin**
- Bu **gerekliliğe** uygun olup olmadığı ya da **ne düzeyde** uygun olduğu **sorularına**
=> **Ancak değerlendirme sürecinde cevap** verilebilir.

2. Program Değerlendirmenin Amacı ve İşlevi

- * **Değerlendirme**, en genel tanımıyla bir **karar verme sürecidir**.
- * Program **değerlendirmede** de **anahtar sözcük “karar verme”**dir.
- * Bu **karar verme** süreci birtakım **sorulara cevap** aranmasını **gerektirir**.

BARNES bu soruları şu şekilde açıklar:

- “Ne değerlendirilecek?
- **Niçin** ve **nasıl** değerlendirilecek?
- **Kim / kimin için** değerlendirilecek?
- **Nerede** değerlendirilecek?
- **Ne zaman** değerlendirilecek?”
- Bu **sorulardan** her birine verilen **cevaplar**
=> Programın **etkiliğini** belirlemede önemli **bilgiler** sağlar.

ERTÜRK’e Göre Program Değerlendirme

- * Programın istenen davranış değişikliğini gerçekleştirmekte
=> **Başarılı** olup olmadığının **belirlenmesidir**.

VARIS’a göre Program Geliştirme ve Değerlendirme

- * **İç içe yürütülen** bir süreçtir.
- * **Değerlendirme**
- Bir program **geliştirme** faaliyetinin önemli bir **aşamasıdır** ve
- **Sürekli bir yönünü oluşturur**.
- * **Alınan dönütler** programın **daha iyi geliştirilmesi için** kullanılır.

POSNER’e göre Program Değerlendirme

- * **Belirli** bir **amaç** doğrultusunda yapılan incelemelere dayalı olarak
- Programın **değerinin belirlenmesidir**.

ORNSTEİN ve HUNKİNS’e Göre Değerlendirme

- * Bir **konu** hakkında **karar vermek için bilgi toplama sürecidir**.
- * Bu **süreç** aşağıdaki yöntemleri içerir:
- **Nitelikli bir yargılama için standartların belirlenmesi**,
- **İlgili bilginin** toplanması ve **karar verme süreci için standartların uygulanması**

OLİVA’ya Göre Program Değerlendirme

- * **Bilimsel** temelleri olan **bilgi toplama sürecidir**.
- * Bu sürecin başarısında 3 (üç) önemli **nokta** vardır:
1) **Soru sormak** 2) **Doğru soru sormak** 3) **Doğru soruları doğru insanlara sormak**

WİLES ve BONDİ’ye Göre Program Değerlendirme

- * **Program değerlendirme** çeşitli çalışmaları kapsayan bir **süreçtir**.
- * Bu süreçte aşağıdaki **çalışmalara** yer verilmelidir:
1) Değerlendirilecek programa ve ne tür **verilerin** değerlendirileceği
2) Hazırlanan programın **geçerliliği** hakkında veri toplanması,
3) Verilerin **çözümlemesi** ve sonuç çıkarılması
4) Geliştirilen **programın yürütülmesine ilişkin kararın** alınması

MELROSE’ye Göre Program Değerlendirme

- * **Bir programın**
- Değerini – yararlılığını ya da
- Bireye, gruba, hizmet sunulan kuruma(grup) **uygunluğunu** belirleme **sürecidir**.
- Melrose’a göre bu yargılama süreci**
- Toplanan **kanıtlara**,
- İlgililere yöneltilen **sorulara** ve
- Bu işi gerçekleştirilenlerin **değer yargılarına**
=> Bağlı olarak **değişiklik göstermektedir**.

Yapılan tanımlara göre program değerlendirme:

- * Eğ. kurumlarının çağın gereklerine **uygun** bireylerin yetiştirilip yetiştirilmediğini, (Bireylere **istendik davranışların** kazandırılıp kazandırılmadığını)
- Kazandırılmamışsa **nedenlerini** bulmayı amaçlayan
- Verilerin toplanarak bilimsel ölçütlerle göre **yorumlanmasını** içeren
=> **Kapsamlı bir süreç** olarak **açıklanabilir**.

Program değerlendirmenin tarihsel gelişimi

- * **İlk değerlendirme** çalışmaları
=> Öğrenci **başarılarının belirlenmesi** amacıyla yapılmıştır.
- * Ancak **yapılan tanımlardan** yola çıkarak
=> P.D. sadece **öğrenci** başarıya yönelik değerlendirmelerle **sınırlı kalmaz!**
- **Başka amaçlar** da söz konusudur. →

Örneğin Programın (Program değerlendirmenin Baska amaçları)

- * Bir ya da birden fazla “**öğesinin**” **işlevselliğini tartışma**,
- *Programın amaçlarına ulaşma düzeyini belirleme,*
- *İçeriğin uygunluğuna karar verme,*
- *Uygulanan öğretim ve değerlendirme yaklaşımlarının etkililiğini belirleme gibi...*
- * Güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarma
- * **Sorunları tanımlama**,
- Gereksinimleri ve eğitimde kullanılacak **kaynakları** belirleme
- * **Karar vericileri bilgilendirme**
- * Uygulayıcılara kendi uygulamalarına ilişkin **dönüt** verme
- * Bilim ve teknolojinin ürettiği **gelişmeleri takip edebilme**

=> Sürecin sonunda alınan karar

- * **Programın**
- Olduğu gibi **sürdürülmesine**
- **Geliştirilmesine** ya da
- Sonlandırılmasına karar vermede **kritik** bir öneme sahiptir.

Programların değerlendirilmesinde**=> Dikkate alınması gereken kavramlardan biri de bağlamdır:**

- Bir programın **işlevsel** olması
- **Gereksinimlere** gerçekçi **yanıt verebilmesi için** (Değerlendirilmesi ve geliştirilmesi sürecinde)
=> **Bağlamsal durumun** analiz edilmesi son derece **önemlidir**.

Bağlam

- * Bir **olay** veya **durumun ilişkiler örüntüsüdür**.
(sosyal, kültürel, coğrafi, ekonomik, siyasal, yasal, tarihsel, psikolojik ve felsefi)

Eğitim programlarının bağlamı

- * Programın aşağıdaki kapsamlarında **belirlenir**:
- **Amaç-içerik-eğitim** durumları
- Eğitim felsefesi, psikolojisi, sosyolojisi (Ölçme ve değerlendirme boyutlarının esas aldığı)
- **Öğrenme-öğretme kuramları**

Sonuç olarak bir programın değerlendirilmesi**=> Önemli işlevleri yerine getirmede kullanılabilecek bir araçtır:**

- Durumu Belirleme - Gözden geçirme
- Karşılaştırma - Gereksinimleri belirleme
- Amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını saptama **aracıdır**.

*** Nitelikli bir değerlendirme süreci için**

- => **Değerlendirme** yöntem ve yaklaşımlarının iyi **bilinmesi**
=> **Doğru** bir biçimde uygulanabilmesi oldukça önemlidir.

3. PROGRAM DEĞERLENDİRME SÜRECİ

*** P. D. uygulanmadan sonraki gelişigüzel bir işlem değildir:****Değerlendirme**

- Programı **geliştirmek** amacıyla elde edilen **verilerin bir araya** getirildiği
- **Yargıya** vандığı **sistematik bir süreçtir**.

YÜKSEL ve SAĞLAM (Değerlendirme Süreci)

- Bu sürecin temel **aşamalarını 3(üç)** aşamayı içeren bir bakış açısıyla inceler.
(Program değerlendirme yaklaşımlarından ve modellerinden bağımsız olarak)
1) **Planlama** 2) **Uygulama** 3) **Değerlendirme**

PLANLAMA:

- * Program **değerlendirmede** ilk basamak **sistematik bir planlamadır**.
- Bilimsel bir sürecin izlenir
- Değerlendirme **amacına** ve veri toplama **yöntemlerine** karar verilir
- **Bağlam** tanımlanır
- Ölçme araçları **hazırlanır**
- Nasıl ve ne şekilde uygulanacağı kararlaştırılır.

Planlama aşamasında

- 1) Öncelikle **değerlendirme amacına** karar verilir.
- **Başlangıç** noktası ve
- Neyin değerlendirileceği tanımlanır.
=> Bu **amaç**
- Öğrenci **başarısının** izlenmesi
- Programın **aksayan yönünün** belirlenmesi
- Eğitim **gereksinimlerinin** saptanması olabilir.

Amaçlar iki doğrultuda oluşturulabilir:

- a) **Öğretmen, öğrenci, yönetici**, sorumlu **karar organı** vb. paydaşlarca
- b) Değ. sonuçlarını kullanacak **bireylerin** gereksinimleri doğrultusunda

Değerlendirme sürecinin en önemli kısmı (Yüksel ve Sağlam’ göre)

- => Değerlendirmenin **neden** yapılacağı,
=> Bulgularının **hangi amaçla** ve kim tarafından kullanılacağı,
=> Daha önce **değerlendirilip değerlendirilmediği**,
=> **Maliyeti** gibi konuların açıklığa kavuşturulmasıdır.

Peşinden yine bir kritik kararın alınmalıdır:**=> Değerlendirmeyi yürütecek değerlendirmeci kim olmalıdır?**

- * Program değerlendirme sürecini **Dış** ve/ veya **iç değerlendiriciler** yürütür.

- Dış değerlendiriciler** **iç değerlendiriciler**
- Değerlendirilen bağlamın dışında - Programın içinden kişilerdir.
- Projeye ilgisi olmayan
- Bağımsız kişiler

- * Değerlendirilecek programa göre biri ya da her ikisi sürecin bir parçası olabilir.

Değerlendirme Yaklaşım ve Modellerine Karar Verilmesi

* Planlama aşamasında **önemli** görülen boyutlardır.

*** Program değerlendirme yaklaşım ve modellerinde**

- Süreç, **sistemati**k bir biçimde **izlenmeli**,
- Teorik ya da **kuramsal bağlamda** nelere **dayandığı** ortaya **konmalıdır**.

Planlamanın sonraki aşamasında (istenen değerlendirme)

=> **Soru ve ölçütlerinin belirlenmesidir**.

Değerlendirme sorularının belirlenmesinde

1. Değerlendirme amacından,
2. Kullanılacak değerlendirme yaklaşımından,
3. Uzmanların **deneyimlerinden**,
4. Değerlendirmecilerin görüşlerinden **yararlanılabilir**.

Planlama kapsamında başka nelere karar verilir?

1. Değerlendirici ya da değerlendirmecilerin **araştırma yöntemine**
2. **Katılımcılara**
3. **Veri kaynaklarının neler** olacağına
4. **Verilerin nasıl bir süreçte toplanacağına**
5. **Analizin nasıl yapılacağına ...**

Planlamanın son aşamasında

1. Değerlendirme uygulaması **planlanır**
2. Bir **iş akışı** oluşturulur. (süreci etkili bir biçimde sürdürmek için)

UYGULAMA:

* Planlamadan sonraki değerlendirme **sürecidir**.

1. Planlama aşamasında alınan **kararlar** işe koşur.
2. Değerlendirilecek **durumun** anlaşılmasına yönelik **veriler toplanır**.
(*Hazırlanan veri toplama araçları kullanılır*)

* Bu süreç tamamıyla **bilimsel anlayışa** dayalı olmalıdır.

Veri toplama araçları

* Araştırma yöntemi çerçevesinde **belirlenir**.

(*Sınav sonuçları, ölçekler, testler, gözlemler, görüşmeler - konuyla ilgili doküman inceleme ...*)

3. Uygulamanın son aşaması **raporlaştırmadır**.

DEĞERLENDİRME:

* **Program değerlendirmenin son aşaması yine değerlendirmedir**.

- * Değerlendirmenin değerlendirilmesi
- Değerlendirme süreci **analiz** edilir. (*Meta değerlendirme*)
 - Değerlendirmeciler de **öz değerlendirme** yapmasına katkı sağlar.

ORNSTEİN ve HUNKİNS ‘e göre değerlendirme süreci

* Çoğu araştırmacı tarafından **kabul gören bir dizi adımdır**.

* **Değerlendirici bir eylem planı** yapmalıdır.

DEĞERLENDİRME SÜRECİNDEKİ ADIMLAR:**1. Değerlendirilecek programdaki olguya odaklanma:**

- Ney değerlendirilecek
- Hangi tasarım kullanılacak

2. Bilginin toplanması:

- Gerekli bilgi kaynakları tanımlanır
- Buna göre bilgi toplanır

3. Bilginin organize edilmesi:

- Hedef kitle bilgiyi yorumlar ve kullanır. (yararı)

4. Bilginin analiz edilmesi:

- * Değerlendirmenin odağına
- Uygun **analiz tekniğini** seçme ve uygulamayı içerir.

5. Bilginin raporlaştırılması:

- Elde edilen sonuçlar **raporlaştırılır**. (*Bilimsel ölçütlere uygun bir biçimde*)

6. Bilginin sürekli olarak gözden geçirilmesi:

- Program değerlendirmenin **sürekliliğini vurgulanır**.

4. PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ VE YAKLAŞIMLARI

=> Program değerlendirme süreçlerinde Nelerden **Yararlanılabilir?**

(**Süreçler:** Planlama - Uygulama -Değerlendirme)

1. Çeşitli **değerlendirme türlerinden**
2. Program **değerlendirme yaklaşımlardan**

PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ (Değerlendirme biçimine göre)

1) **Formal değerlendirme** 2) **İnformel değerlendirme**

1) Formal değerlendirme:

- * **Sistemati**k bir **süreci** içerir.
- Amaçlar belirlenir
- Nerede, ne zaman ve kim tarafından **yapılacağına** karar verilir.
- Veri toplama araçlarının **geçerliği** ve **güvenirliğinin** incelenir.

* F.D. **yapılandırılmış bir değerlendirme türüdür**.

* **Süreç** hakkında **uzmanlık** gerektirir.

2) İnformel değerlendirme:

- * **Sistemati**k olmayan bir özelliktedir.
- **Günlük yaşamda** karşılaşılan **olaylarda** ortaya çıkar.
- **Özel** bir **nitelik** taşır.

Ancak => Değersiz, geçersiz bir değerlendirme türü **değildir!**

- Deneyimler, içgüdüler oldukça önemli verilerdir. =>

- * **Bazı durumlarda** formal değerlendirmeye göre **daha hızlı** veriye ulaşılabilir.
- * **İnformel değerlendirmeler** formal değerlendirme yapılmasına **zemin** oluşturur.

- * **Geliştirilen program** ile **Gerçekleşen** program arasındaki **ilişkiyi** sorgulamada
=> Her **iki değerlendirme türü** birlikte kullanılabilir.

PROGRAM DEĞERLENDİRME TÜRLERİ (Değerlendirme amacına göre)

1) **Biçimlendirici değerlendirme** 2) **toplam değerlendirme**

1) Biçimlendirici değerlendirme:

* Geliştirilen programın ilk aşamalarında **durum** gözden geçirilir.

- **Sürekli, ayrıntılı ve konuya özgü bilgilendirme sağlar**.
- Programın **niteliğinin artırılması** amaçlanır.
- Sorunlara vaktinde **müdahale** edilmesini **sağlar**.

2) Toplam değerlendirme:

* Programın uygulanmasından **sonra** yapılan değerlendirmedir.

- “*Eğitim programı başarılı oldu mu?*” sorusu üzerinden hareket eder.

*** Aşamaları**

-Bir eğitim programı üzerindeki **toplam etkisi** ile ilgili kanıtlar toplanır

Toplam değerlendirmenin 4 (dört) düzeyi:

1. Tepkiler açısından:
 - Öğrencilerin tepkisi üzerinde odaklanılır.
2. Öğrenme açısından:
 - Hedef ve kazanımlarının gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin veri toplama
3. Transfer etme açısından:
 - Programı deneyimleyen kişilerin görüş ve tutumlarını belirleme
4. Sonuçlar açısından:
 - En **zorlu** basamaktır.
 - Çünkü bir programın sonuçlarına **hemen ulaşılamaz!**

PROGRAM DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI (TASARIMLARI)

* Program değerlendirme sürecinin

- **Hangi** anlayışa dayalı olarak **yapılandırıldığı**
- **Nasıl bir bakışın** izlenmesi gerektiği konusunda önemli **yardımcılardır**.

FİTZPATRİCK ve ARKADAŞLARI

(5 farklı bakış açısı ile 5 farklı **program değerlendirme Yaklaşımı**)

1. Hedefe Dayalı Değerlendirme:

- Programın **hedeflerinin** belirlenmesi
- Bu **hedefler** doğrultusunda gerçekleşen **çıktıların** değerlendirilmesini
=> Önceden belirlenen hedefler ile ölçme sonuçları karşılaştırılır.
=> Hedeflerin belirlenmiş olması
- Değerlendirme sürecinde **yargıya** varmak için işi **kolaylaştırır**.
- => Sadece **hedef odaklı olmasından**
- Bazı **sınırlılıkları** da söz konusudur.
- Ortaya farklı durumlar çıktığına gözden kaçırılabilir.
- => Program **uygulandıktan sonra kullanılabildiği için**
- **Süreç içindeki** sorunların belirlenmesi ve çözümü **imkansızdır!**

2. Yönetime Dayalı Değerlendirme:

- **Yöneticilere** ya da program **liderlerine bilgi sunmaya** odaklıdır.

Neyi Savunur?

* Program değerlendirme sürecinde elde edilen **bilgilerin**

-Karar vericiler ve... müdürlerce **daha etkili** kullanılabileceğini **savunur**.

* Önemli olan **yöneticilerin kararlarıdır**.

Güçlü Yönleri nelerdir?

* Daha **tasarı** aşamasındayken **tartışma fırsatını** sunar.

Sınırlı yönleri nelerdir?

* Yöneticinin fark edemediği **kritik** durumların **gözden** kaçırılması.

* Değerlendirmecinin yöneticiyle **uyuşmaması**

3. Uzman Odaklı Değerlendirme:

* **En eski** ve **en çok kullanılan** yöntemlerdendir.

* Programın **niteliğine** ve uzman/ların **karar vermesine odaklıdır**.

Örnek

- Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen **akreditasyon** çalışmaları,
- **Proje değerlendirme jürileri** ya da **hakem kurulları**,
- Programı **yerinde** değerlendiren uzmanların uygulamaları

Güçlü Yönleri nelerdir?

* **Birçok alanda** uygulanabilmesi

* **Verimli** olması

4. Tüketici / Yararlanıcı Odaklı Değerlendirme:

* Ürün ve hizmetler hakkında bilgi toplamakla **yükümlü** birey ya da bağımsız kuruluşlar tarafından geliştirilen ve desteklenen bir yaklaşımdır.

* Bilgi toplamada **yükümlü** olanlar:

-*Eğitim programları, çalıştaylar, hizmet içi eğitimler, eğitim materyalleri*

* Bu yaklaşımda

- Ürün ve hizmetlerden **yararlananlar** değerlendirme **pozisyonundadır**.

5. Katılımcı Odaklı Değerlendirme:

* Paydaşlar (programla ilgisi olanların)

=> Değerlendirmeye **yardım etmek** üzere sürece **katılır**.

* **Çoğulcu** bir bakış açısını yansıtır

- Programın çok yönlü değerlendirilmesine önemli **katkıları sağlar**. Örneğin (Değerlendirmeye *öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve ailelerin* katılımı)

KAVRAMLAR VE KAVRAM ÖĞRETİMİ

Kavram nedir?

* **Türk Dil Kurumuna göre kavram:** “Nesnelerin veya olayların *ortak* özelliklerini kapsayan ve bir *ortak* ad altında *toplayan* genel tasarımı.”

* Birçok olay veya nesne

- Belli **kategoriler** içerisinde kavramlaştırılarak
- Zihnimizde **soyut** bir düşünce birimi olarak **düzenlenir**.
- => Kavramlar bu özellikleri ile **bilgi yapı taşlarıdır**.

* Toplum içerisindeki **iletisimleri kavramlar** üzerinden sağlanır.

Örnek: Belirli özelliklere sahip bir meyve için bu kavramı **somutlaştırmak** için
=> Herkesin **aynı şeyi anlayacağını** düşündüğümüz bir **kelime** kullanırız.

* **Amasya elması** veya **golden elma** gibi isimlerle **örnekleme** yaparız (Şekil 1).

Şekil 1 Örneklendirdiğimiz Elma kavramı

* **Kavram öğretiminde**

- Bu kavramı **en iyi şekilde** temsil edecek **örnekler** kullanmalıyız.

* **Kavramlar:**

- => **Elma** gibi somut / **Mutluluk** gibi soyut olabilir.
- => **Zamanla** çeşitli yaşantılar yoluyla gelişmeye devam eder.

SENEMOĞLU (KAVRAMLARIN ÖZELLİKLERİ)

* Kavramların 5(beş) özelliğinden bahseder:

1. **Öğrenilebilirlik:** Deneyimler sonucu doğuştan değil **sonradan öğrenilir**.
2. **Kullanılabilirlik:** Farklı çeşitte **kullanım alanları** vardır. (İsteğe bağlı)
3. **Açıklık:** Kavramlar **anlaşılabildir** ve **ortak bir fikir birliği** vardır.
4. **Genellik:** Kav. **hiyerarşik** olarak **organize** edilir ve **genelden özel hâle** geçer.
5. **Güçlülük:** Kav. diğer kavramların **anlaşılmasına** yardımcı oluyorsa **güçlüdür**.

KAVRAM ÖĞRENİMİ VE ÖĞRETİMİ

* Kavram öğrenmede bilgilerin yapılandırılması söz konusudur.

* Kavram öğrenme Yaşam boyu devam eder.

* Kavramlar öğrenilme aşamasında diğer kavramlarla ilişkilendirilebilmelidir.

KAVRAM (GELİŞTİRME SÜREÇLERİ) (YAĞBASAN, GÜLÇİÇEK)

* **Kavram geliştirme sürecinde** aşağıdaki yaklaşımlar öne çıkar:

1. **Genelleme:** Nesne, olay veya olguların özelliklerinden yola çıkarak bir **genel** ilkeye ulaşma sürecidir.
2. **Ayrım:** Benzemeyen özelliklerin vurgulanmasıdır.
3. **Tümevarım:** Genele ulaşma, çıkarım yapma sürecidir.
4. **Tanımlama:** Kavramların özelliklerini açıklamadır.
5. **Tümdengelim:** Örneklerden yola çıkarak genel hâlin açıklanma sürecidir.

KAVRAM ÖĞRENMEDE “ÖĞRENME KURAM VE YAKLAŞIMLARI”

1) Bilişsel yaklaşım

JEAN PİAGET

* **Bilişsel Gelişim Kuramı** vardır ve öğrenmeyi **şemalar** ile ifade eder.

* Özümseme, uyumsama ve dengesizlik **süreçlerini** ifade etmiştir.

* Bu süreçlerde

- Gelen **bilgiler**, mevcut yapıya entegre edilir ya da
- Var olan **bilişsel yapı** yeni bilgilerle **değişime uğrar**.

2) Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme

- Bir **bilgi yığını** şeklinde değil, bir **örüntüdür**.
- **Bilginin** temel yapı taşları inşa edilmektedir.

BRUNER

* **Bireyin buluş** yoluyla örnekler üzerinden **bir bütüne** varmasını ifade etmiştir.

3) Tümdengelim

* Yapılandırmacı yaklaşımın tersidir.

DAVİD AUSUBEL

* **Anlamli sunuş** yoluyla öğrenme temellidir.

KAVRAM YANILGILARI

* Bazı bilgiler geçmişte **çevreden** veya **aileden...** öğrenilmiş olabilir.

* Ancak önceki bilgiler çoğu kez **bilimsel doğru olan bilgi** ile ters düşer.

=> Bu bilgilere “**kavram yanlışları**” denir.

Kavram Yanlışlarını Basit Hatalardan Ayıran Temel Özellik Nedir?

* Kavram yanlışları

- Uzunca bir **sürede** bireyin **zihninde** oluşur
- Çoğu kez bu bilgilerin **değiştirilmesi zordur**.
- Kavram yanlışlarının **değişimine öğrenciler direnç** gösterir.

Kavram yanlışlarının çok çeşitli nedenleri Nelerdir?

1) Eğitim sürecinde yanlışların yeterince ele alınmaması

2) **Öğretim materyallerinin**

- Öğretilmesi istenen kavram yerine geçerek **genellemelerin** yapılması

3) **Öğretim materyali** olarak ders kitaplarındaki eksik ifadeler

4) Yazılı ve görsel **medya**

5) Günlük hayatta kullanılan **dil**.

* **Kavramsal öğrenme** bir süreç içerisinde meydana gelir.

* **Kavramlar birey için yeni bilgilerse** → mevcut bilişsel yapıya **bağlanır**.
=> Bu bağlanma olduğu sürece → **anlamli öğrenme** oluşur.

POSNER, STRİKE, HEWSON ve GERTZOG

* Var olan yapıdaki kavramların **değiştirilebilmesi için şartları** belirlediler.

VAR OLAN YAPIDAKİ KAVRAMLARIN DEĞİŞTİRİLEBİLMESİ İÇİN 4 (DÖRT) KOŞUL

- 1• Mevcut kavramda **hoşnutsuzluk** olmalıdır.
- 2• Yeni kavram **anlaşılmı** olmalı
- Yeni kavram **mantıklı** olmalı
- 4• Yeni kavram **işe yarar** olmalı

KAVRAM ÖĞRETİMİNDE VE KAVRAM YANILGILARI TESPİTİNDE KULLANILABİLECEK ARAÇLAR:

Giriş

* **Kavramlar** yapıcı **soyut** düşünce birimleri ve **karmaşık** yapısı vardır.
=> **Öğrenmede zorluklar** yaşanır.

Bu zorluklar nasıl **Aşılır?**

=> Sorunu gidermede **görsel tasarım araçları** katkı sağlayabilir.

Görsel Tasarım Araçları:

1. Kavram haritaları
2. Zihin haritaları
3. Kavram karikatürleri
4. Metaforlar ve analogiler
5. İki / üç aşamalı testler

KAVRAM ÖĞRETİMİ GÖRSEL TASARIM ARAÇLARI

1. KAVRAM HARİTALARI

* **JOSEPH D. NOVAK** kaynaklıdır.

-Ausbel'in **anlamli öğrenme kuramına** dayalıdır

- 70'li y. başında Cornell Üniversitesinde **geliştirildi**.

=> **Bilgiyi organize** edip **görsel** bir şekilde sunar.

=> Ausebel'in “**anlamli öğrenme k.**”na yardımcıdır.

=> Kavramlar ve kavramlar arası ilişkileri gösteren **grafiksel** bir görsel araçtır.

Şekil 1. Örnek bir kavram haritası

K.H. Hazırlanırken Dikkat Edilecek Bazı Hususlar:

- 1) Tek bir akış diyagramı şeklinde hazırlanmamalıdır.
- 2) **Özel isimler kavram değildir**, yazılmaz.
- 3) Her kavram bir defa kullanılmalıdır.
- 4) Belli bir grup kavramlar **renklendirilebilir**. Ayırt edilebilirlik sağlar.

Kavram haritasında Neler Olmalıdır?

- 1) Kavramlar ve kav. arasındaki ilişkileri gösteren ifadeler olmalı
- 2) Kavramları bağlayan çizgiler, ilk k.dan diğerine doğru okla işaretlenmeli
- 3) İki kavram arasında **çapraz bağlantılar** olmalıdır.

Kavram haritasının Kullanım Alanı?

- 1) K.H. **öğrenme/öğretmen** aracı olduğu gibi **ölçme** aracı olarak da kullanılabilir.
- 2) **Ders girişinde** → konuyu **bütün hâlinde** görme imkânı sağlar.
- 3) Dersin gelişme aşamasında;
* Önceden tanımlanan K.H. üzerinde
- **Maskelene** yöntemiyle kavramlar arası ilişkiler **aşama aşama** açıklanabilir.
- **Öğretmen** ve **öğrencilerle birlikte** hazırlanabilir.
- 4) Dersin sonuç aşamasında;
* **Konu özetleyerek bütün hâlinde** görme imkânı sağlar.
- **Ev ödevi** olarak da verilebilir.

2. ZİHİN HARİTALARI

* **TONY BUZAN** geliştirdi.

- **Not alma** tekniği olarak ortaya çıktı.

* Olayların, fikirlerin **sistemati** bir şekilde **görselleştirilmesidir** (Şekil 2)

Şekil 2. Örnek bir zihin haritası (Şen)

3. V-DİYAGRAMLARI

* **D.BOB GOWIN** ve arkadaş. 80'li yıl. geliştirdi.

* **Başlangıçtaki amacı** Fen bilimi alanında

-Laboratuvar araştırmalarının **daha etkili** olması

* Raporlarda öğrencilerin teorik bilgiler ile

→ Uygulamalar arasında **bağlantı** kurar...

Şekil 3. Örnek bir kavram karikatürü (Atasoy)

4. KAVRAM KARİKATÜRLERİ

K.K. hazırlarken nelere **Dikkat** Etmeli?

1. **Günlük hayattan bilimsel** bir olayı konu alır.
2. **İnsan** veya hayvan **karikatürü** (Karakterler isimlendirilir)
3. Karakterler olayı **tartışır** veya **diyalog** hâlinde olur.
4. **Sözler** konuşma baloncuklarında **ayrı ayrı** ve **sırasıyla** verilir
5. **Karakterlerin görüşleri** kısa, **öz** ve **anlaşılmı** ifade edilmelidir.
6. **Kavram yanlışlarını** içerir. Konuşanlardan biri **hatalı bilgi** verir.
7. Karikatürler **dikkat çekici** tasarlanmalıdır.
8. **Tüm alternatif fikirler** akla uygun ve **eşit statüde** olmalıdır.
9. **Poster** ise öğrencilerin **tamamının göreceği** şekilde ve **okunaklı** olmalıdır.
10. **Öneri:** Konuşma balonlarına bir tane **boş konuşma balonu** ilave edilebilir.

Akran Öğretimi

- * **Aktif öğrenme yaklaşımlarından** birisidir.
- * Öğrencilerin **aktif olarak** öğrenme sürecine **katılımını** sağlar.
- * Her **branşta** uygulanabilir bir yöntemdir.
- Öğrenciyi **merkeze** alır ve onun **ihtiyaçlarını** gözeter.
- “Akran”ların **desteğini** alır.

Akran öğretimi yönteminin

1. Kavramsal öğrenme,
2. Problem çözümünü artırma
3. Öğrenme zorluklarını giderme,
4. Öz güven üzerine → olumlu etkileri vardır.

ERİC MAZUR

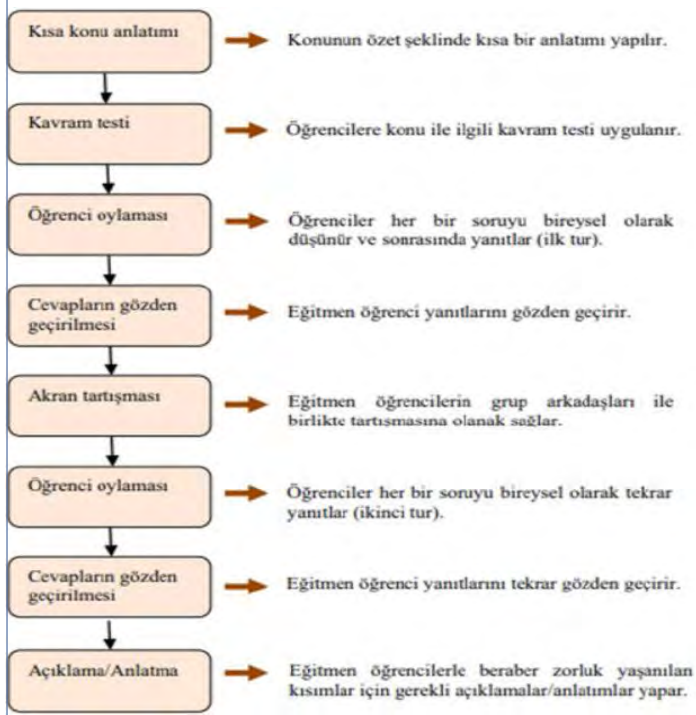
- * **Akran Öğretimi Yaklaşımı** çalışmaları var. (Harvard Üniversitesi)

Çıkış noktası

- Öğrencilerin **sayısal** verilerle herhangi bir konudaki **problemleri** çözerken
- => İşin derinlemesine **kavramsal anlamının** anlaşılmadığına yöneliktir.

AKRAN ÖĞRETİMİNİN ADIMLARI

- * **Basamak basamak** ilerleyen bir **döngü** içerisinde gerçekleştirilebilir.

Şekil 1. Akran öğretimi akış şeması (Oktay, 2017)**MAZUR'un çalışmaları****Kavram Sorusunun Bazı Özellikleri**

- 1) Sadece sayıların kullanılıp çözüme ulaşıldığı bir soru olmamalı
- 2) Çoktan seçmeli ve yeterli sayıda seçenek içermeli
- 3) Öğrencinin anlayacağı dilde açık ve net olmalı
- 4) Ne çok zor ne de çok kolay olmalı
- 5) Tek bir kavram üzerinde olmalı

Akran öğretiminin uygulanmasında

- * **Teknik unsurlardan** en fazla **dikkat çeken** durum
- => Öğrencilerden gelen **yanıtların alınması** olayıdır.

Akran Öğretiminin Uygulanmasında En Fazla Kullanılan Yöntemler:

1. **El kaldırma:** En kolay ve kısa sürede öğrenci cevapları alınır ve değerlendirilir.
2. **Flaş kartlar:** Farklı renk ve formlarda A, B, C gibi kartlar önceden dağıtılır.
3. **Taramaformları:** Büyük gruplarda tercih edilebilir.
4. **Clickers:** Teknolojik bir uygulamadır. Ayrıca bir uygulama aparatı gerekir.
5. **Çevrim içi yanıt sistemleri:** Günümüz web 2.0 araçları yardımıyla uygulanır.

Akran Öğretiminin Avantaj ve Sınırlılıkları

- * **Teknolojik uygulamalar**
- Öğrencinin ilgisini, sürece katılımını artırır (**olumlu** yönü)
- Bazı öğretmenler için **zahmetli** ve **maliyetli** olabilir (**olumsuz** yönü)

Akran Öğretimi Yönteminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi

- * **Eğitmenlerle öğrenenler** süreç içerisinde yoğun bir şekilde **etkileşimdedir**.
- => Karşılıklı **eş güdüm** önemlidir.

Uygulamaların değerlendirilmesi

- Bir sonraki uygulamaların niteliğini artırmada
- Süreç içerisindeki olası **aksaklıkları** **görmeye** önemlidir.

- * Öncelikle bireylerin kendilerini değerlendirmesi (öz değerlendirme)
- * Sonrasında **akran** ve **grup değerlendirmeleri** istenebilir.

Giriş**Okul Dışı Öğrenme**

- **Öğretim programını** temel alır.
- **Sınıf dışındaki alanlarda** ve **kurumlarda** gerçekleşir.

Okul Dışı Öğrenme Türleri

- 1) **Formal** Öğrenme
- 2) **Non-Formal** Öğrenme
- 3) **İnformal** Öğrenme

Formal Öğrenme	Non-Formal Öğrenme	İnformal Öğrenme
Genellikle okulda	Okul dışı kurumlarda	Her yerde
Motivasyon daha dışsal	Motivasyon gen. içsel	Temelde içsel motivasyon
Yapılandırılmış	Yapılandırılmış	Yapılandırılmamış
Zorunlu	Genellikle gönüllü	Gönüllü
Öğretmen liderliğinde	Rehber/öğretmen liderliğinde	Gen. öğrenenin öncülüğü
Öğrenme değerlendirilir	Öğrenme gen. değerlendirilmez	Öğrenme değerlendirilmez
Arıksık	Genellikle arıksık değil	Arıksık değil
Gen. önceden planlı	Gen. önceden planlanlı	Kendiliğinden

Okul dışı öğrenme

- => **İnformal** ortamlarda **formal** öğrenme faaliyetlerinin yürütülmesidir.

Okul dışı öğrenme Yararları Nelerdir?

- * Okul dışı ortamlarında yapılan etkinlikler
- Öğrencilerin **bilişsel**, **duyuşsal** ve **psikomotor** yönden gelişimini sağlar.
- **Motivasyonda**, **tutumlarda** ve **akademik başarıda** etkilidir.

- Not:** Her kademede **sınıf içi** ve **okul dışı** öğrenme bir arada kullanılması ile
- => Öğrenme **zenginleştirilir**.

- => **Etkinlikler** hazırlanırken
- içerik-yöntem-ortam ilişkisine** dikkat etmelidir.
- Şekil 1. Okul dışı öğrenmede içerik-yöntem-ortam ilişkisi**

İÇERİK

- * “Ne” sorusuna cevap verir. niteliktedir. (Etkinliğin **konusu**)
- =>Etkinliklerimizin içeriği **öğretim programındaki kazanımlardır**.

“Okul dışı öğrenme ne zaman yapılmalıdır?”

- =>“Öğretim prog. **kazanımı** ne zaman **işlenecekse** o zaman”

ORTAM

- * **İçeriğe** yani **kazanıma uygun** sınıf dışı ortamdır.
- * “Nerede” sorusunun cevabıdır.
- Her **içeriğin** her ortamda işlenmesi **uygun** veya **kolay** olmayabilir.

YÖNTEM

- * “Nasıl” sorusuna cevap verir.
- * **İçeriğe** uygun bir ortamda etkinliğin nasıl gerçekleştirileceği ...

Okul dışı öğrenme ortamlarının Önemi?

- * **Yaparak-yaşayarak öğrenmede** etkilidir.
- * Sınıf ortamına getirilemeyen **materyalleri** yerinde **görme**, **deneme** fırsatı verir.
- * **Disiplinlerarası** bir yaklaşım, okul dışı öğrenmenin önemli bir **özelliklidir**.

OKUL DIŞI ÖĞRENME ORTAMLARI**Okul dışı öğrenme sürecini nasıl organize etmeliyiz?**

- * Bu iş **profesyonel** bir süreçtir.

- * **Şekil 1. Okul dışı öğrenme sürecinin organizasyonu**

1. ETKİNLİK ÖNCESİ HAZIRLIKLAR (OKUL DIŞI)

- * Okul dışı ortama **gitmeden önce**
- Su, iye gibi **organizasyon** boyutunda hazırlık
- Öğrencilerin tek mi grupla mı çalışacağı gibi **akademik ön hazırlıklar** yapılır.

Nelere dikkat etmeliyiz (Hazırlıklar) ?

1. Etkinlik , zaman ve akış planı hazırlanmalı
2. Okul yönetimi ve ailelerden izinlerin alınması
3. Gidiş-dönüş ulaşımının planlanması
4. Kiminle iletişime geçileceği belirlenir.
5. Öğrencilerin ve velilerin bilgilendirilmesi gerekir.

2. ETKİNLİĞİN UYGULANMASI (OKUL DIŞI)

- * **Hazırlıklar** yapıldıktan sonra → **Sahada uygulama aşamasına** geçilebilir.

Nelere dikkat etmeliyiz (Uygulama ve Öncesi) ?

1. Etkinlik öncesi
 - Öğrenciler **organizasyon kuralları** hakkında **bilgilendirilmelidir**.
 - **Gruplar** hâlinde çalışılacaksa bunlar **belirlenmelidir**.
2. Etkinliğin belirli anlarında
 - Öğrencilerin **çalışma kâğıtlarını** doldurmaları için onlara **zaman verilmelidir**.
 - Öğrencilere ortamı **gezebilecekleri** serbest zaman verilmelidir.

3. ETKİNLİK SONRASI DEĞERLENDİRME (OKUL DIŞI) * Sınıf içinde olduğu gibi etkinlik sonrasında değerlendirilmelidir. => Değerlendirmeler illaki not verme amaçlı olmamalıdır. => Biçimlendirici değerlendirme olmalı - Kazanımların ne ölçüde öğrenildiği yoklanmalıdır. * Derslerin uygulanma biçimleri öğrenciler tarafından değerlendirilebilir. => Etkinliğin bir sonraki seferde daha etkili uygulaması için dönütler sağlanır.

Okul Dışı Öğrenme Faaliyetleri Sonrası Ölçme-Değerlendirme Araçları 1. Kavram haritaları 2. Zihin haritaları 3. Etkinlik sonrası değerlendirme 4. Metin çözümlemesi 5. Bulmacalar 6. Gazete/poster/broşür hazırlama 7. Fotoğraf sergisi 8. Kompozisyon/mektup yazma

* Bu araçlar -Sınıf seviyesine ve konuların içeriğine göre öğretmen tarafından tercih edilebilir. * Eğer ziyaret edilen okul dışı ortamda vakit kalmışsa - Ölçme-değerlendirme aşaması orada da yapılabilir.

Nereler okul dışı ortam sayılır? * Öğretim programında ele alacağımız kazanıma uygun her ortam - Sadece kurumsal yapılar değil (müzeler, bilim merkezleri...) - Açık alanlar (okul bahçesi, park, nehir kenarı...) - Hastane, sanat merkezleri de okul dışı öğrenme ortamı olarak kullanılabilir.

EGİTİMDE ETKİLİ GERİ BİLDİRİM

I. ÖĞRENMENİN DOĞASI

* Bilgi üretiminin hızı ve değişimi sonucu - Bilgi aktarmada yüz yüze eğitimlerin sınırlı sürelerini yetersiz bırakır. * Çocukların yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için => Öğrenme sorumluluğuna ve özerkliğine sahip bireyler olarak yetiştirilmeli => Erken yaşlardan itibaren sosyal-duygusal özelliklerinin geliştirilmeli.

Eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesinde - Öz saygı, tutum, öz güven, öğrenme özerkliği, öğrenme sorumluluğu önemlidir. => Bu özellikler öğrenme sürecinde öğrenciyi etken ve aktif kılar => Öğrencilerin öğrenmeye yönelik tutumlarını ve motivasyonlarını artırır.

Öğrenme özelliklerinin oluşmasında * Kalıtsal ve bağlamsal özellikler ön plandadır. Kalıtsal olarak miras alınan özellikler * Hamilelikteki yaşantılar ve doğum sonrası sosyal ve kültürel bağlam...

Öğrenme sürecine etki eden farklı değişkenler Nelerdir? - Çocukların geçmiş öğrenme deneyimleri , - Sosyal ve kültürel yaşantıları ; - Okul, öğretmen, aile, akran gibi eğitim paydaşlarının çocuk üzerindeki etkileri

Eğitim ortamlarındaki çeşitliliğin temel kaynaklarını Nelerdir? (Türkiye’de) - Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, - Öğrenme güclüğü yaşayan bireyler, - Özel gereksinimli bireyler * Özellikle 2011 yılından itibaren çevre ülkelerde gelişen ve kronikleşen - Türkiye’nin düzenli olarak bireysel ve kitlese dış göçe maruz kalması - Coğrafi konumu ile köprü görevinde kısa süreli ve geçici ikamet ülkesi olmuştur. * Son yıllarda sınır ülkelerinde meydana gelen bölgesel çatışmalar ve iç savaşlar - Türkiye’yi transit ülke konumundan hedef ülke hâline dönüştürmüştür. (2011’de Suriye’de çıkan çatışmalar etkilidir)

Türkiye’ye göç eden nüfusun - Yarıya yakını 0-18 yaş arasındaki çocuklardır. => Sınıflardaki çeşitliliği artırmıştır.

* Ortaöğretim programlarına kadar olan eğitim ortamı - Öğrencilere zengin öğrenme yaşantıları sunar - Bilişsel yeterlikleri, duyuşsal özellikleri, psikomotor ve sosyal becerileri geliştiren bir ekosistem dir.

* Öğrencilerilere Bakış Açımız Ne Olmalı? - Onları sadece bilişsel paradigmlar ile değil - Bütünsel bir bakış açısıyla ele almalıyız. - (Fiziksel, sosyal-duygusal ve bilişsel alanları ile birlikte ...) - Erken yaşlardan öz kavramlarını olumlu yönde geliştirmelerini sağlamalıyız. - Öğrenme sorumluluğu ve özerkliği içinde yetişmelerini teşvik etmeliyiz - Gelecekteki öğrenme ihtiyaçlarını daha iyi tanımlamalı - Gerekli bilgilere ulaşma ve değerlendirme becerisine sahip olmalarını sağlamalıyız.

Öğrenme Sürecinin Belirleyici Unsurlar Nelerdir? * Öğrenme isteği ve kararlılığı olmadan gelişim sağlanamaz! => Bunun için içsel ve dışsal motivasyon kaynakları harekete geçirilmelidir. * Çocuklar korku ve baskıyla değil kendi çabalarıyla daha etkili öğrenirler - Korku ve baskı , çocuklardaki kaygıyı artırır.

* Öğrenmenin en önemli itici gücü merak tır. => Merak azalırsa → öğrenme çabası da azalır

Merak etmek - Öğrenme isteğini olumlu yönde etkiler - Çocukların düşünme, araştırma, sorgulama becerilerini geliştirir. - Önemli motivasyon unsurudur.

Öğretim Programları Nasıl Olmalıdır? * Zengin kazanım ve öğretim etkinlikleri içermeli - Çocukların meraklarını çeken - Onları şaşırtan - Araştırmaya, düşünmeye ve sorgulamaya yöneltten yapıda olmalı. * Farklaştırılmalı ve zenginleştirilmelidir (Öğrencilerin hazırbulunuşluk ve gelişim düzeylerine uygun olarak...)

Öğrenme Ortamları Nasıl Olmalı? * Etkinliklere dayalı olarak tasarlanmalıdır: - Öğrencilerin gerçek yaşam problemlerine çözüm arayacakları, - Projeler geliştirecekleri , - Öğrenme ürünlerini ortaya koyabilecekleri etkinlikler olmalı

Öğretmenlerinin En Önemli Görevi Nedir? - Çocuklara öğrenmeyi sevdirmek - Onların öğrenme çabalarını desteklemek - Öğrenme kararlılıklarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır.

En Geniş Tabanlı Öğrenmeler Hangileridir? => Yaparak ve yaşayarak ulaşılan öğrenmelerdir. - Kahcı izli öğrenmede etkilidir. * Öğrencileri pasif alıcı olmaktan kurtaran yöntemler kullanmalı. - Programı uygulayan, uyarlayan, farklılaştıran öğretmendir.

Bu nedenle öğretmenlerin - Alan ve pedagojik yeterliklerinin üst düzey olması, - Demokratik tutum ve davranışlara sahip olmaları, - Duyuşsal hazırbulunuşluk düzeylerinin yüksek olması beklenir.

Öz Güven Nedir? - Okul ekosistemindeki tüm paydaşların o bireye dair izlenimlerinin toplamıdır. Öğrenci * Bir bütünlük içerisinde yaşar. (Bilişsel, duyuşsal, sosyal ve fiziksel özellikler) * Bu kapsamda öğrenme ortamları - Öğrencinin kendi öğrenme sorumluluğunu aldığı, - Öğrenciyi bütünsel olarak ele alan, - Ona dair her tür farklılığı içeren ve - Gelişim sürecini destekleyen etkinlikler ile tasarlanmalıdır.

Öğrenme Nasıl Gerçekleşir? -Bireyin kendi zihin şemalarını oluşturması, -Mevcut şemalarını güncellemesi, - Dış uyarıcılardan gelen bilgiyi anlamlandırması ile gerçekleşir. * Bireyler, bilişsel şemalar yoluyla => Zihinlerindeki bilgileri yapılandırır, genişletir ve detaylandırır lar.

Hata Nedir? * Öğrenme sürecinin önemli deneyimleridir. * Öğrenme sürecinde geri bildirim sağlayan önemli yaşam deneyimleridir.

Geri bildirimler? * Bireyin bilişsel ve duyuşsal özellikleri üzerinde olumlu etkileri vardır: - Bilişsel şemaların oluşturulmasına ve düzenlenmesine, - Yeni bilgilerin zihinsel şemalarda örgütlenip ön bilgilerle ilgi kurulmasına - Bu bilgilerin anlamlandırılmasına önemli katkı sağlar. * Bilişsel gelişime eşlik eden duyuşsal özelliklerin de değişimini sağlar.

Geri bildirim kapsamında öğrencinin öğrenme süreçlerine * Katılımın niteliği de değerlendirilmelidir

II. ETKİLİ GERİ BİLDİRİM

Öğretmenler * Öğrencilerin bilişsel becerilerinin gelişimini sağlar * Ayrıca duyuşsal özelliklerinde de etkilidir.

BLOOM (Tam öğrenme modeli) * “ Tam öğrenme modeli ”nde => Öğrenme ürünlerini etkileyen temel unsurlarını tanımlar: - Ön koşul öğrenmeleri kapsayan öğrenci bilişsel giriş davranışları, - Duyuşsal giriş özellikleri ve -Öğretim hizmetinin niteliğidir der. (<i>ipucları, katılma, pekiştirme, dönüt ve düzeltme</i>)

Etkili bir öğrenme-öğretme süreç planlamasında Alınan Önlemler? - Konuya ve üniteye ilişkin ön öğrenmelerinin yoklanması, - Eksiklerinin giderilmesi ; - İlgisinin, olumlu tutumunun ve akademik motivasyonunun arttırılması + Öğrencilerin ipucları ile desteklenmeleri, + Sürece katılım durumlarının arttırılması, + Öğrencilere düzeltilme yoluyla geri bildirimler verilmesi

<p>Öğrenme Süreci İçerisinde * Duyuşsal özellikler ile bilişsel beceriler karşılıklı etkileşim içerisinde.</p>
<p>SENEMOĞLU * Öğrenci duyuşsal özellikleri arasında akademik başarıyı etkileyen → En önemli özelliklerden biri bireyin akademik öz güvenidir</p> <p>Akademik Öz Güven * Kendi öğrenme kapasitesi ile ilgili bireyin kendine yönelik algısıdır. - Öğrenme stratejileri kapsamında ele alınan duyuşsal özelliklerdir. - Öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri ile de yakın ilişkilidir.</p>
<p>SENEMOĞLU Akademik Öz Güveni Neler Etkiler? *Öğrencileri çevreleyen ekosistemdeki aile, akran ve öğretmenlerin yargılarıdır.</p> <p>⇒ Düzenli geri bildirim süreci - Sadece bilişsel süreç ile sınırlandırılmamalı - Öğrenci duyuşsal özelliklerini de kapsayacak biçimde genişletilmeli.</p>
<p>GÖKER Geri Bildirimler hangi açılardan Farklılaşır? a) yapıcı / düzeltici / negatif b) güçlendirici / pozitif</p> <p>⇒ Yapıcı ve güçlendirici geri bildirimler öğrenme üzerinde etkilidir.</p>
<p>SCHUNK Geri bildirimler ⇒ Sadece öğrenme-öğretmede katılımını desteklemek ve ödüllendirmek için değil * Aynı sadece katılımın niteliğine ilişkin unsurları da içermelidir.</p>
<p>Geri Bildirim Sürecinin Etkililiği Nelerle İlişkilidir? * Akademik öz güvenin gelişimine benzer - <i>Aile, akran, öğretmen tutumları</i> - <i>Sınıf yönetimi, öğretim programları, öğrenme ortamları</i> unsurları ile ilişkilidir.</p> <p>* Bu sebeple geri bildirimler → Öğrenme niteliği ve öğrenci akademik öz güveni üzerinde etkilidir.</p>
<p>HİGGİNS, HARTLEY ve SKELTON * Anlamli, nitelikli ve zamanında verilen geri bildirim → Öğrenci bilişsel özelliklerini geliştirir ve → Öğrencilerin öğrenme sorumluluğunu etkiler.</p>
<p>Etkili geri bildirim sürecinde * Kaynak sadece öğretmen ile sınırlı değildir. ⇒ Akranlar arası gerçekleşecek yapıcı geri bildirimler de önemlidir.</p>
<p>Geri bildirimler Çeşitleri Nelerdir? (Yön açısından) a) pozitif geri bildirim b) negatif geri bildirim</p>
<p>a) Pozitif geri bildirimler Öğrencinin tutum ve davranışlarına yönelik olumlu ifadeler içerir. (Oldukça başarılı, bravo, problemi çözme yaklaşımın doğru vb.)</p> <p>b) Negatif geri bildirimler * Olumsuz ifadeler içerir. (Cevabın yanlış, ödevin oldukça yetersiz...)</p>
<p>Not: Öğretim sürecinde sürekli pozitif geri bildirim vermek mümkün değildir? ⇒ Negatif geri bildirimler olumlu jest ve mimiklerle desteklenmelidir. - Öğrencinin yapmış olduğu hatalara karşı daha duyarlı olmasını sağlar. - Öğrenmeye karşı olumsuz tutum ve davranışlarını engeller.</p>
<p>İçerik Açısından Geri bildirimler a) Sınırlı geri bildirim b) Ayrıntılı geri bildirim</p>
<p>Sınırlı verilen geri bildirimler * Öğrenme üzerindeki olumlu etkisi de oldukça sınırlıdır (<i>doğru, yanlış, eksik vb.</i>).</p> <p>Ayrıntılı geri bildirimler * Öğrenme üzerinde daha olumlu etkiler sağlar - Öğrencinin eksikliklerinin neler olduğunu, - Neyi doğru veya yanlış yaptığını, - Nasıl ilerlemesi gerektiğini ortaya koyar. *“Matematiksel işlemlerde hatan var, toplama işlemini gözden geçirmelisin.” * Genellikle düzeltmeleri ve yönlendirmeleri de içerir. - Bu nedenle geri bildirimlerde ayrıntı önemlidir.</p>
<p>Zamanlama açısından geri bildirimler a) Anlık geri bildirim b) Gecikmiş geri bildirim</p>
<p>Anlık geri bildirimler * Sınıfta veya eş zamanlı gerçekleştirilen uzaktan eğitim ortamlarındadır. - Otomatik olarak bir yazılım aracılığı ile verilebilir. - Öğretmenler veya akranlar tarafından da düzenlenebilir.</p> <p>Gecikmiş geri bildirimler * Ödevlere, projelerine, çalışma kâğıtlarına verilen dönüt ve düzeltmeler örnektir. Önemi - Ayrıntılıdır - Sadece yanlışları göstermez → Düzeltilme de içerir. ⇒ Geri bildirimin etkililiğini artırır.</p>

<p>Geri Bildirimlerin Diğer Hedefleri? * Sadece bilişsel değil - Üstbilişsel becerileri ve duyuşsal özellikleri geliştirmeyi de hedefler.</p>
<p>Örnek olarak ⇒ Yapılan bir çalışma içerisinde eksik olan yerlerin belirtilmesi → Bilişsel G.B ⇒ Stratejilerle öğrenme etkililiğinin artmasına yönlendirme → Üstbilişsel G.B ⇒ İlgi, tutum ve motivasyona yönelik ifadeler kullanılması → Duyuşsal G.B</p>
<p>* Geri bildirimler (Genel Olarak) - Ayrıntılı olarak sunulmalıdır. - Kişiyeye değil, ürüne yönelik olmalıdır. - Açık ve anlaşılır olmalıdır. - Süreç odaklı ve biçimlendirici olmalıdır. - Bilişsel, üstbilişsel ve duyuşsal özellikleri içermelidir. - İlerlemeyi ve farkı göstermelidir. - Sözlü ve yazılı olmalıdır. - Pozitif unsurları içermelidir. - Pozitif jest ve mimikler geri bildirimde eşlik etmemelidir. - Doğrudan yanıt değil, düşündürmeye yönelmelidir. - Sadece eksikliklere ve yanlışlara yönelmemelidir, düzeltilme de içermelidir.</p>
<p>III. ETKİLİ GERİ BİLDİRİM SÜRECİNDE WEB 2.0 ARAÇLARI</p> <p>* Covid-19 pandemisi ile birlikte - Uzaktan eğitim ve web 2.0 araçlarının kullanımı daha da artmıştır. - Bu araçların ücretsiz uygulamaları var. * Okul dışı ortamlarda öğrenme-öğretme süreçlerinde sıklıkla kullanıldı.</p>
<p>WEB 2.0 Araçlarına Örnek: Kahoot, Formative, Socrative, Edmodo, Actively, Google drive, Edpuzzle, Playposite, Plicker gibi uygulamaları sayabiliriz.</p>
<p>⇒ Bu uygulamalar farklı türlerde geri bildirim imkânı sağlar. - Bu geri bildirimler anlık olabildiği gibi geçikmiş olarak da verilebilir.</p> <p>⇒ Bu uygulamalar genel olarak otomatik geri bildirim uygundur. ⇒ Öğretmen ve akranlar ile etkileşime izin verecek modülleri var.</p>
<p>Kahoot: - Öğrencilere anlık geri bildirim verilebilmektedir. - Ağırlıklı olarak hatırlama ve anlama düzeyindeki sorulara yöneliktir. - Sınırlı geri bildirimler için daha uygundur (doğru, yanlış vb.).</p> <p>Formative: - Öğrencilere anlık geri bildirim verilebilir - Onlarla etkileşime girilebilir ve yanıtları görülebilir. - Ayrıntılı geri bildirimler düzenlenebilir.</p> <p>Socrative: - Çoktan seçmeli, doğru-yanlış ve kısa cevaplı sorular hazırlanabilir - Anında onaylayıcı ya da detaylı geri bildirimler verilebilir.</p> <p>Edmodo: - Sanal sınıf uygulaması ile öğretmen ve akran geri bildirimine imkân sağlar. - Program arayüzünde video linkleri paylaşılabilir - Tartışma forumları açılabilir - Öğrencilere ödevler verilebilir - Anlık ve gecikmeli geri bildirimler düzenlenebilir. - Öğretmen ve öğrenciler tarafından derslere yönelik sunu materyalleri yüklenebilir - Bu materyallere yönelik geri bildirimler sunulabilir.</p> <p>Google drive: - Ortak dokümanlar oluşturulabilir. - Öğrenciler dokümanlar üzerinde değişiklikler yapabilir - Kendi görüşlerine göre dokümanı düzenleyebilirler. İ - Öğretmenler de bu dokümanlar üzerinden anlık geri bildirimlerini paylaşabilirler. - Yeni dokümanların oluşturulmasına ve/veya tek bir doküman üzerinde öğrenci ve öğretmenlerin ortak çalışma yürütmesine olanak sağlamaktadır.</p>
<p>ÖĞRENME, ÖĞRETİM VE EĞİTİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR</p>
<p>ÖĞRENME KAVRAMI * Genel anlamda kabul edilmiş bir tanıımı yoktur. - Çünkü her araştırmacı, teorisyen, öğrenmenin farklı bir bileşenine odaklanır.</p> <p>ÖĞRENME - Davranışların oluşması ya da değiştirilmesi sürecidir. - Belli bir zaman diliminde oluşan bir değişimdir. - Kalıcı değişikliklere neden olan yaşantı sürecidir. -</p>
<p>* Bireyin davranışında ya da bireyin bir davranışı gösterme yeterliliğinde yaşantısı yoluyla meydana gelen kalıcı izli değişimdir.</p> <p>Bu tanıımı incelediğimizde ⇒ Bireyin davranışında ifadesi ile → Birey NEYİ? Değiştirmeli sorusuna, ⇒ Yaşantısı yoluyla ifadesi ile → NASIL? sorusuna cevap alırız. ⇒ Kalıcı izli ifadesi ile → Bu değişimin ÖLÇÜTÜ vurgulanır.</p>

REFLEKS:

1. **Doğuştan gelir.**
 2. Bir uyarıcıya karşı **belli ve basit bir davranış** gösterme **eğilimidir.**
(Bir uyarıcıya karşı gösterilen oldukça **hızlı ve tutarlı tepki**)
 3. **Bilinçli** tepkiler **değildir** ve **hayati öneme sahiptir.** (*Ateşten elimizi çekmemiz*)
 4. **İçgüdüye göre daha basit** yapılıdır.
- * **Ertelenebilir** ancak **engellenemez!** (**İçgüdü** ise **ertelenemez!**)
* **Organizmanın biyolojik donanımında yer alır.**

İÇGÜDÜ:

1. **Doğuştan gelir.**
2. Temel **psikolojik** bir **güçtür.**
3. Gündelik yaşamda **içinden geldiği gibi davrandığında ortaya çıkar.**
4. **Bilinçli** tepkiler **değildir.**
5. Bir türün **tüm üyelerinde bulunur.** (Başka türlerde **farklıdır**)
6. **Karmaşık** yapılıdır. (**Refleks** daha **basittir**)
7. Belli bir **biyolojik gereksinim** ile **ortaya çıkmamıştır.**

Not: İnsanlarda **içgüdü yoktur!** (“**içgüdüsel davranışlar**” vardır)
(Annelik bir içgüdü değil, içgüdüsel davranıştır)

=>Bireylerin **refleksif ve içgüdüsel** davranışları->**öğrenme ürünü değildir!**
=> **Çünkü öğrenilmezler!**

YAŞANTI:

* Öğrenme tanımında geçen “ **bireyin yaşantısı yoluyla**” önemlidir.
=> Öğrenme için **yaşantılar yoluyla ortaya çıkması** gerekir.

DAVRANIŞ:

- * **Davranışçı** kuramlara göre:
- Organizmanın **gözlenebilen her türlü etkinliği**dir.
- * **Bilişsel kuramcılara** göre:
- Gözlenebilen ya da gözlenemeyen etkinliklerinin tümünü kapsayan bir **süreçtir.**

Davranışları Genel Olarak Üç Grupta Toplanır:**A) Doğuştan Gelen Davranışlar:**

- **İçgüdüsel** ve **refleksif** davranışlardan oluşur.
- Bu davranışlarımızı **öğrenme** yoluyla **değiştiremeyiz.** (*Kalp kasımızın çalışması*)

B) Geçici Davranışlar:

- Alkol, ilaç yorgunluk, hastalık gibi **etkenlerle ortaya çıkar.**
- **Geçici** davranışlardır. (*Alkollü bireyin alkolün etkisiyle yaptığı konuşmalar*)

C) Sonradan Kazanılan Davranışlar ya da Öğrenme Ürünü Olan Davranışlar:

- Doğuştan **getirilmez!**
- **Öğrenme** yoluyla **sonradan kazanılır.** (*Ağlayarak istediğini elde eden bir çocuk*)

Öğrenme Ürünü Olan Davranışlar 2 (iki) Türdür:

a) **İstendik** Davranışlar b) **İstendik olmayan** davranışlar

İstendik davranışlar 2 yolla kazanılmaktadır:

1. **Planlı eğitim yoluyla kazanılan (İstendik) davranışlar:**
- Eğitim kurumlarında bir **plan çerçevesinde** kazandırılmaya çalışılır.
- Bazen de eğitimin hatalı yan ürünü **istenmeyen** davranışlardır. (*Kopya çekme...*)
2. **Gelişigüzel kültürleme ürünü olan (İstendik) davranışlar:**
- Yaşam içerisinde **kendi kendine kazanılan** davranışlardır. (*Mahalledeki öğrenme*)
- Bazen **faydalı** ve istendik nitelikte olabilirken bazen de **zararlı** olabilir.

ÖĞRETME:

* Bireyin **öğrenmesine yardım/destek/rehberlik yapma işi.**

Not: Öğrenmeye yardım demek bilgi aktarımı demek değildir!

- Bilgilerin aktarılamamasıdır.

Öğretme Davranışları Nelerdir?

- Davranış modelleme
- Kaynak sağlama
- Hangi sıra ile nasıl öğrenileceğini gösterme
- Dönüt verme ...

ÖĞRETİM:

- * **Planlı/amaçlı öğretme çabası**(etkinliklerine) “**öğretim**” denir.
- * Okul öğrenmelerinde
→ Öğretim etkinlikleri, **öğretim programları** doğrultusunda **hazırlanır.**

ÖĞRETİM PROGRAMLARI:

- * Öğrencilere kazandırılacak özelliklere ulaşmak için
- **Planlanan etkinlikleri** içeren **yazılı dokümanlardır.**

ÖĞRENME İÇİN TEMEL İLKELER

1. Öğrenme hedefe yöneliktir.
2. Öğrenme ön bilgi ile yeni bilgi arasında bağ kurmaktır.
3. Öğrenme bilginin örgütlenmesidir.
4. Öğrenme doğrusal olmayan fazlar hâlinde gerçekleşir.
5. Öğrenme gelişimden etkilenir.
6. Öğrenme stratejiktir.

1. Öğrenme hedefe yöneliktir:

- * Bireyler **öğrenme** görevlerini **rastgele** yapmazlar.
=> Öğrenme sırasında bireyin iki **temel hedefi** vardır:
1. Yapılan işin **anlamını kavramak**
2. Kendi **öğrenmesini düzenlemek**

2. Öğrenme ön bilgi ile yeni bilgi arasında bağ kurmaktır:

- * Zihnimizde hâlihazırda yer alan bilgilere “**ön bilgi**” denir.
- Öğrendiklerimiz zihnimizde **depolanmıştır.**

* Temelde üç **tip bilgi** vardır:

1. Dünyayı **tanımlamamızı** sağlayan, **tanımlayıcı** bilgidir.
 2. İş ve işlemlerin yapılışını formüle eden, **işlemsel** bilgidir.
 3. İşlemsel bilgiye başvurmamız gerektiği zamanı ortaya koyan **koşul** bilgisidir.
- ⇒ Eğer bu **bilgilerden** birinde **eksiklik** ya da **yanlışlık** varsa
- **Yeni öğrenme gerçekleşmez!**

3. Öğrenme bilginin örgütlenmesidir:

- * **Bilgi**, dış dünyadan **olduğu gibi alınmaz!**
- Ana noktaları çıkarılmalı / Yapılandırılmalı / İlişkilendirilmelidir.

Bu ilişkilendirmenin öğrenme-öğretme sürecinde desteklenmesi için**A. Örgütlemeyi destekleyecek materyaller sunma:**

- * Öğrencilerin **örgütlemesini** kolaylaştırmak için (*Okuması için verilen materyallerde*)
- Uygun başlıklandırma
- Ana kavramları, fikirleri dikkat çekecek şekilde yazma
- Görsel ön örgütleyicilere başvurma
- Öğrenme hedefleri hakkında bilgi veren açıklamalar, ön sorular sunma

B. Öğrenciye örgütleme işleri vermek:

- * Örgütleme zaman alır.
- Örgütleme zamanını doğru kullanması için örgütleme işleri vermek gerekir.

4. Öğrenme doğrusal olmayan fazlar halinde gerçekleşir:

* Öğrenme, **başlayıp biten** bir olay **değildir.**

* Temelde üç **fazdan** söz edilebilir:

1. Öğrenen önce ön öğrenmeleri hatırlar
2. Sonra yeni gelen bilgiyi seçer
3. Sonra yeni bilgiyle ön bilgiyi örgütler, birleştirir.
=> Böylece yeni bir öğrenme başlar.

* Bu fazlardaki **hata** ya da **eksiklik** sonraki **öğrenmeleri etkiler.**

5. Öğrenme gelişimden etkilenir:

- * Her öğrenciden **aynı öğrenme performansını** bekleyemeyiz.
* **Gelişimsel** sorunları çözmek için yapılabilecekler vardır.

6. Öğrenme stratejiktir:**Öğrenme stratejileri:**

- * Öğrencilerin
- **Yeni bilgi ve becerileri almak, anlamlandırmak, saklamak** gerektiğinde
- Hatırlamak için kullandıkları **amaçlı eylem ve düşüncelerdir.**

Öğrenme Stratejileri (Etkiledikleri Süreçlere Göre)**A) Bilişsel stratejiler:**

- Akademik işi tamamlamak amacıyla kullanılır. (*soru çözme, altını çizme, özet*)

B) Üstbiliş stratejiler:

- Öğrenmeyi planlama, izleme ve kontrol amacıyla kullanılır.
- Örneğin **nasıl öğrenebileceğini düşünme, öğrenip öğrenmediğini kontrol...**

C) Sosyal ve duyuşsal stratejiler:

- Etkileşimi gerektiren ya da bireyin duyuşsal durumunu etkilemeye yönelir.
- Örneğin **kendini ödüllendirme, kendisi için önemini düşünme, arkadaşına sorma**

Öğrenme Stratejilerinin Önemi?

- * Öğrenci artık **pasif** alıcı **değil** → **Aktif** işleyendir.
- * Bilgi çağında **bilgilerin güncelliği** çok kısa sürede ortadan kalkmaktadır.
=> **Sürekli öğrenme** ihtiyacı vardır.

ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER**Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (olumlu-olumsuz)**

- a) **Olumlu** faktörler (öğrenmeyi **kolaylaştıran**)
b) **Olumsuz** faktörler (öğrenmeyi **kolaylaştıran** veya **zorlaştıran**)

Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler (doğrudan - dolaylı)

- a) Öğrenmeyi **doğrudan** etkileyen faktörler
b) Öğrenmeyi **dolaylı** etkileyen faktörler

a) Öğrenmeyi Dolaylı Etkileyen Faktörler

1) **Öğreten** (öğretmen) 2) **öğrenme ortamı**

=> Öğrenmenin gerçekleşmesi için **öğretenin (öğretmenin)**
- Bilgisi, tecrübesi, becerisi, yaklaşımı, iletişimi vb. öğrenmede etkilidir.

=> **Öğrenme ortamı** öğrenmeyi dolaylı etkiler.
(öğrenme ortamı → 1) **Psikolojik** ortam 2) **Fiziksel** ortam olarak ikiye ayrılır.)

Psikolojik Ortam → Öğrenme için uygun kişiler arası ilişkilerin olup olmadığı
Fiziksel ortam→ Öğrenmenin gerçekleşmesini sağlayan uygun çevresel koşullardır

b) Öğrenmeyi Doğrudan Etkileyen Faktörler

1. **Öğrenenden** kaynaklı faktörler
2. **Öğrenme malzemesinden** kaynaklı faktörler
3. **Öğrenme yönteminden** kaynaklı faktörler

**1. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN
ÖĞRENDEN KAYNAKLI FAKTÖRLER:**

A) Türe Özgü Hazır Oluş:

- * Organizmanın bir davranışı gösterebilmesi için
- Biyolojik (genetik) donanımının uygun olması gerekir.

Türe özgü davranışlar: Aynı durumla karşılaşan bir türün tüm üyelerinin

- Otomatik olarak gösterdiği sabitleşmiş davranışlarıdır. (Papağan konuşur)

B) Olgunlaşma:

- Vücut organlarının beklenen fonksiyonları yerine getirebilecek düzeye gelmesidir.
- Olgunlaşma, **öğrenmeyle kazanılacak davranışların ön koşuludur.**
- Olgunlaşma **yaş** ve **zekâ** ile ilişkilidir.

1. **Yaş:** Yaşla birlikte öğrenme düzeyinde farklılıklar ortaya çıkar.
2. **Zekâ:** Zihinsel açıdan olgunluk, **zekâ** kavramı ile ele alınır.

C) Genel Uyarılmışlık Hâli ve Kaygı:

1. **Genel Uyarılmışlık Hâli:** Bireyin dışardan gelen uyarıcıları alma derecesidir.
 - Bireyin uyarıcılara **kapalı olması** → *Uyarılmışlık düzeyinin düşük (uyku hâli)*
 - **Çok fazla** uyarıcı alması → *Uyarılmışlık düzeyinin yüksek (panik hâli)*
 - ⇒ Her iki durum da öğrenmeyi zorlaştırır.
2. **Kaygı:** Nedeni belli olmayan korku ya da kötü hissin baskın olduğu psikoloji.
 - **Genel uyarılmışlık hâli** için geçerli olan durum, **kaygı** için de geçerlidir.
 - **Orta** düzeyde bir kaygı duymak öğrenmeyi **kolaylaştırmaktadır.**

D) Eski Yaşantıların Aktarılması:

- * Yeni bir bilginin ya da yeni bir becerinin öğrenilmesi
- Öğrenilecek bu yeni bilgi/ beceriyle ilgili olan **ön (eski)** yaşantılara **bağlıdır.**
- Her yeni öğrenme **eski** öğrenmenin **üzerine kurulur.**

Öğrenmede “aktarım (transferans)

- Aktarmanın yeni öğrenmeye **katkısı** varsa → **Olumlu** aktarma (**pozitif** transferans)
- **Engelleyici** bir özelliği varsa → **Olumsuz** aktarma (**negatif** transferans)

1. **Olumlu Aktarma:** Bisiklet kullanan motosikleti kolay öğrenir.
2. **Olumsuz Aktarma:** İki parmak daktilo kullanan, 10 parmakta zorlanır.

Olumsuz transferle ilişkili olan bir diğer kavram da “**ket vurma**dır”

- * Öğrenilmiş bir malzemenin hatırlanması sırasında ortaya çıkan **bozucu etkidir.**

- a) **İleriye ket vurma:** **Eski**nin daha sonra (**yeni**) öğrenileni hatırlamayı **engellemesi** (*Bankamatik kartının şifresini eski kartının şifresiyle karıştırması*)
- b) **Geriye ket vurma:** **Yeni**nin eski öğrenilmiş olanı hatırlamayı **engellemesi...** (*Almanca'dan sonra İngilizce öğrenmeyle Alm. kelimeleri unutması*)

SOLOMON ve PERKİNS

- a) **Alt düzey** b) **üst düzey aktarım (transferans)** kavramlarını dile getirdiler.

a) Alt düzey transferans:

- **Spontane** (kendiliğinden) veya **otomatik** gelişmiş ve iyice yerleşmiş becerilerdir.

b) Üst düzey transferans:

- **Soyut ve zihinseldir.**

E) GÜDÜ (Motivasyon):

- * **İstekleri, arzuları, gereksinimleri, dürtüleri ve ilgileri** kapsar.
- * Organizmayı **uyarır ve harekete geçirir** ve belirli bir **amaca yönelendirir.**

Dürtü: Açlık, susuzluk, uyku, cinsellik gibi fizyolojik kökenli **güdülerdir.**

Gereksinim (ihtiyaç): Başarı, sevgi, statü gibi daha **karmaşık** olan **güdülerdir.**

- * Güdüler bir defa ortaya çıkıp doyurulduğunda **ortadan kalkar** (doyurulur)
- (*Açlık, uyku gibi tekrar ortaya çıkana kadar*)
- ⇒ Bu durum **güdülerin döngüsel** olduğunu gösterir.

Güdülemede 4 (dört) önemli kavrama işaret edilmektedir:

1. **İhtiyaçlar** (fizyolojik ve psikolojik sağlık için gerekli olanlar),
2. **Değerler** (Kendisi için faydalı gördüp ve elde etmeye ve/veya sürdürmeye çalışır)
3. **Amaçlar veya niyetler** (davranışın amacı veya niyetin ne olduğu)
4. **Duygular** (Güdü, amaca/değere ulaşma isteğidir → **Bütünleştiricidir**)

GÜDÜLERİN KAYNAKLARI nelerdir?

- a) **İçsel** kaynaklı b) **Dışsal** kaynaklı

a) İçsel Kaynaklı Güdüler:

- * Bireyi **harekete geçiren** durum, kendi **içsel ödüllendirme sistemine bağlıdır.**
- Bunlar; **açlık, susuzluk** gibi **fizyolojik** dürtüler
- merak, ilgi, başarıma** gibi **sosyal güdüler** olabilir.

* Bir öğrencinin

- Akademik yönden başarılı olma **ihtiyacını**
- Kendi kararları üzerindeki **kontrolünü artırır.**

b) Dışsal Kaynaklı Güdüler:

- * Öğrencileri öğrenme esnasında dışsal olarak etkiler.

- **Ödül alma, cezadan kurtulma, sosyal onay ...**

⇒ Kişi öğretmenin gözüne girmek için çalışırsa → **Dışsal kaynaklı güdülenir.**

⇒ Merak ettiği şeyleri çalışıyor ve keyif alıyorsa → **İçsel kaynaklı güdülenir.**

Güdü Çeşitleri (Bireyi harekete geçiren güdüler)

- 1) **Birincil güdüler** 2) **İkincil güdüler**

1) Birincil Güdüler:

- Daha çok **fizyolojiktir.** (Bedensel gereksinimlerin doyurulmasına yöneliktir)
- (*Açlık, susuzluk, cinsellik, uyku, güvenlik, tuvalet ihtiyacı ...*)

2) İkincil Güdüler:

- **Öğrenme yaşantıları sonucunda oluşur.**
- (*Başarma, güç, ait olma, yakın ilişkiler kurma, egemenlik ...*)
- * Bazen **birincil güdüleri** dolaylı olarak **doyurabilir.**
- ⇒ **Para** ile karın doyurma → **Fizyolojik (Birincil güdü)**
- ⇒ **Para** güçlenip yakın ilişkiler kurma → **(İkincil güdü)**

F) Dikkat:

- * **Bilincin belli bir noktada toplanmasıdır.**

- Kişinin amaçlarına ulaşabilmesi ve
- Bilişsel süreçleri harekete geçirip sürdürmesi için harcanan sınırlı insan kaynağıdır
- * İnsanların **algısı ve öğrenmesi üzerinde etkilidir.**
- ⇒ Bu nedenle **öğrenme için gerekli bir ön koşuldur.**

**2. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN
ÖĞRENME YÖNTEMLERİYLE İLGİLİ FAKTÖRLER**

A) Öğrenmeye Ayırılan Zaman:

- * Bu zaman, **bireysel farklılık gösterir** ve **öğrenmeyi etkiler.**
- * Öğrenciler “**aralıklı çalışma**” ya da “**toplu çalışma**” stratejilerini kullanır.
- * Bilgiler **kalcıdır.**

Aralıklı çalışma:

- Günde birkaç saat veya haftada birkaç saat ...
- Programlar yapılır.
- Öğrenme malzemesini **sistematik** tekrar eder.

Toplu çalışma:

- * Öğrenme malzemesini sadece sınav zamanı “sıkışık” bir şekilde çalışır.
- Bu öğrenciler bir dönem veya bir yıl öğrenme malzemesiyle **ilgilenmezler.**
- Sınav gününden önceki gece “**sabahlayarak**” sınava hazırlanırlar.
- Öğrenciler, **kısa zamanda yüksek notlar** alırlar.
- Ancak** → Bu bilgiler **kısa sürede unutulur.**

B) Öğrenilen Konunun Yapısı:

- * **Öğrenme malzemelerinin (konu, ders, kitap...) kendine özgü bir yapısı vardır.**

Öğrenilen Konunun Yapısı (Öğrenme Malzemesinin Yapısına göre)

- 1) Parçalara Bölerek Çalışma 2) Bütün Hâlinde Çalışma

⇒ Hangisinin **daha faydalı olduğu konuya, derse veya kitaba göre değişir.**

1) Parçalara bölerek öğrenme (Çalışma):**Olumlu Yönleri:**

1. Bütünü parçalara ayırmanın **kolay** olması. (Yabancı kelimelerin öğrenilmesi)
2. Öğrenilecek malzemenin **aşırı uzun** olması. (Toplu öğrenme zordur → Parçalar)
3. Öğrenenin **güdülenmesine** yardımcı olur. (Öğrenilen her parçada güdü artar)

Olumsuz Yönleri:

1. Öğrenilen parçaların **bir araya** getirmek **ek tekrarlara** ister.
2. Parçaları birbirine **karıştırma** ve **sıralarını bozma** tehlikesidir.

2) Bütün hâlinde öğrenme:

- * **Bazen** parçalara bölerek öğrenmeden **daha verimlidir:**

1. Malzeme parçalara bölünemeyecek kadar kısa olabilir.
2. Öğrenme malzemesi **kolay anlaşılır** ve **birbirine kolay bağlanabilir** olabilir.
3. Öğrenenin kendisine **bağlıdır.**
 - Öğrenme becerisi, yeterliliği, zeki ve çabuk kavraması
 - Bu durumda bütün hâlinde öğrenme **daha verimlidir.**

C) Öğrencinin Aktif Katılımı:

- Öğrencinin **öğrenme malzemesi karşısındaki durumu**
- Öğrenme malzemesi ile **ne kadar haşır neşir olduğu** durumdur.

- * Öğrencinin bir öğrenme durumunda

- “**Pasif**” olmasından “**Aktif**” olmasına doğru giden süreç
- ⇒ Dinleme → okuma → yazma → anlatma şeklinde oluşur.
- (pasif) (aktif)
- ⇒ Gittikçe **öğrenmesi artar.**

Öğrencinin Aktif Katılım Aşaması:

1. Not tutma (Dinleme)
2. Önemli yerlerin altını çizme (okuma)
3. Gözden geçirme (okuma)
4. Ana hatları çıkarma (okuma)
5. Ana fikri çıkarma (yazma)
6. Grafik veya şema çizme (yazma)
7. Örnekleri yazma (yazma)
8. Yüksek sesle tekrar yapma (anlatma)
9. Başkasına anlatma (anlatma)

D) Geri Bildirim:

- * İyi bir öğrenmede Öğrencinin
- **Öğrenip öğrenmediği** veya
- **Ne kadar öğrendiği** ile ilgili olarak **bilgilendirilmesidir.**
- * Kısaca **öğrenme sonucunun hemen bilinmesidir.**
- * Hataların neler olduğu hakkında **hemen dönüt** → **Çabuk öğrenmede** etkilidir.

Geri Bildirim (Dönüt) Öğrenen Açısından Yararları

1. Ön bilgilerinin doğruluğunu **test etmiş** olur.
2. Aktarmayla yeni yapılandığı bilgilerin geçerliğine ilişkin **bilgi edinir.**
3. Konuya ilişkin mevcut anlayışını detaylandırmasına **yardımcı olur.**
4. Yeterliliğine ilişkin **bilgi verir.**
5. İçsel motivasyonu **artırır.**

3. ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN ÖĞRENİLECEK MALZEME İLE İLGİLİ FAKTÖRLER
<p>* Öğrenme malzemesi: Öğrenilecek konu, şema, grafik, kitap, formül vb.dir.</p> <p>* Malzemenin özellikleri→ Öğrenimini kolaylaştırabilir veya zorlaştırabilir. (<i>Kolay telaffuz edilen sözcükler daha kolay öğrenilir</i>)</p>
<p>A) Algısal Ayırt Edilebilirlik:</p> <p>* Etrafındaki malzemeden kolay ayırt edilebilenler → Çabuk öğrenilir. (<i>Herkesin siyah takım elbise giydiği yerde beyaz takım elbise giyme</i>)</p> <p>* Önemli olan kavram, dikkattir.</p> <p>MORGAN</p> <p>- Ayırt edilebilirlik dikkati çeker ve öğrenmeyi (arttıkça) o kadar kolaylaştırır.</p> <p>- <i>Evinizin kapısını diğer kapılardan ayırt etmeniz gerekir</i></p> <p>- <i>Çocuğunuzu diğer formalı çocuklardan ayırt etmeniz gerekir.</i></p>
<p>B) Anlamsal Çağrışım:</p> <p>* Öğrenilmek istenen(konu-kavram) önceki bilgi birikimleriyle ne kadar ilişkilirse => Öğrenme o kadar kolaylaşır. => Kavramların birbirini sılsileli çağrıştırması → Öğrenme olasılığı artar.</p> <p>Bir Malzemeyi Anlamalı Yapan Şeylerin Neleridir?</p> <p>1)Çağrışimsal anlamlar 2)Kavramsal anlamlar 3)Basamak dizilerine ilişkin anlamlar</p> <p>=> Çağrışimsal anlam:</p> <p>* Sözel bir malzemeyi çalışırken nelerin hatıra geldiğini anlatır.</p> <p>- Çağrışımın çoksa bu malzeme çok anlamlıdır demektir.</p> <p>- <i>Bu öğrenen ile ilgili faktörlerden aktarım (transferans) kavramıyla ilişkilidir.</i></p>
<p>C) Kavramsal Gruplandırma:</p> <p>* Türk Dil Kurumunun tanımlarına göre kavram nedir?</p> <p>1. <i>Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı</i></p> <p>2. <i>Felsefe açısından kavramın "</i>Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve onları bir ortak ad altında toplayan genel tasarım.<i>"</i></p> <p>* "Gemi"nin yolcu gemisi, yük gemisi, savaş gemisi gibi türlerinin incelenmesi (<i>Öğrenilecek konunun kavramsal özelliklerine göre gruplandırmak</i>)</p> <p>- Konunun öğrenilmesini kolaylaştırır. => Birbirine yakın veya benzer kavramları öğrenmek kolaydır. => Gruplar hâline getirmek de öğrenilebilirliği de artırır.</p>
<p>Çağrışimsal anlam dizisi → Özneldir (Bireyin geçmiş yaşantılarına dayanır)</p> <p>Kavramsal basamaklar dizisi → Mantıksal birtakım kurallara dayanır. (<i>Her yerde, her zaman, herkes tarafından aynı şekilde oluşturulabilir.</i>)</p>
<p>Öğrenme Stratejilerinin Değeri Neden Arttı / Ne ile İlgili?</p> <p>1) Öğrencinin öğrenme sürecindeki rolü,</p> <p>2) Yaşam boyu öğrenme gereksinimi,</p> <p>3) Öğrenme stratejilerinin öğrenme ürünleri üzerindeki etkisi ile ilgilidir.</p>
<p>1) Öğrencinin Öğrenme Sürecindeki Rolü:</p> <p>- Öğrenme sürecinde etkin rolü vardır.</p> <p>- Bilgiyi kendine özgü biçimde örgütleyen ve işleyen öğrenmedeki ögedir.</p> <p>- Öğrencinin uygun öğrenme stratejisini kullanması ile Öğrenme gerçekleşir.</p>
<p>2) Yaşam Boyu Öğrenme Gereksinimi:</p> <p>* Eğitim kurumlarının en önemli hedefi => "Öğrenmeyi öğretme"dir.</p>
<p>3) Öğrenme Stratejilerinin Öğrenme Ürünleri Üzerindeki Etkisi:</p> <p>- Akademik başarı</p> <p>- Duyuşsal öğrenme ürünleri (<i>tutum, güdü, benlik algısı</i>)</p>
<p>Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Öğrenciler;</p> <p>* Öğrenme stratejilerini</p> <p>- Kendi kendilerine geliştirmede yetersizdirler.</p> <p>- Farklı bağlamlardaki işlere uygulamada güçlük çekerler.</p> <p>- Kendiliğinden kullanamazlar.</p> <p>- Dahanırken etkisiz olduğunu fark edemez ve değiştiremezler.</p> <p>- Kullanıma uygun stratejiyi bulamaz kullanamaz</p> <p>- Çabalarını en üst düzeye çıkarabileceklerine inanmazlar.</p>
<p>* Bilgi ve becerileri öğretirken</p> <p>a) Öğrencilerin gereksinim duyduğu stratejileri belirleme: => Bir yandan da öğrenme yollarını öğretmemiz gerekir.</p> <p>- Öğrencilerimizin hangi stratejileri kullandığını</p> <p>- Bunları ne nitelikte kullandıklarını değerlendirmeliyiz. => Bunu mevcut ölçekler ya da gözlem yoluyla yapabiliriz.</p> <p>b) Sonra bu stratejileri planlı bir şekilde öğretme: * Temel olarak doğrudan öğretim/gösterip yaptırma yolunu kullanırız.</p> <p>c) Temel olarak stratejinin öğrenciye açıklanması</p> <p>d) Öğretmenin stratejiyi açıklayarak uygulaması</p> <p>e) Öğrencilerin uygulaması ve öğrenmenin değerlendirilmesi</p>
<p>* Stratejinin doğrudan öğretimi sonrası</p> <p>- Öğretmen, öğrencilere model olmaya devam etmeli</p> <p>- Verdiği akademik işlerle öğrencileri stratejiyi kullanmaya yönlendirmeli</p> <p>* Öğrenme stratejilerini veya bunları nasıl kullanacağını bilmeyen öğrenciler</p> <p>- Çok çabalsalar da başarılı olamaz.</p> <p>-Başarısızlıklarını yetenek durumlarına ya da öğretmenlerine bağlarlar</p> <p>- Haksızlığa uğradıklarını düşünürler. => Bu durum güdülerini, benlik algılarını, tutumlarını olumsuz etkiler.</p>

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ
<p>(AUSUBEL)</p> <p>1- SUNUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM – ANLAMLI ÖĞRENME</p> <p>Temel Özellikleri:</p> <p>* Öğretmen merkezli bir stratejidir.</p> <p>* Konu alanının kavram, ilke ve genellemeleri</p> <p>- Öğretmen organize edip sunar => Anlamlı öğrenme gerçekleştirilir</p> <p>* Temel aldığı yöntem tümdengelim (<i>bütünden parçaya, genelden özele</i>)dir.</p> <p>* Öğretmen dersin başında</p> <p>- Öğreteceği konunun ana temasını söyler ve</p> <p>-Konuyu öğrencilere basamak basamak anlatır.</p>
<p>Not: Kavramların ve soyut konuların öğrenimini sağladığı için => Daha çok ilköğretim 5. sınıftan itibaren kullanılır.</p>
<p>* Konular işlenirken</p> <p>- Ardışıklık, aşamalılık, bilinenenden bilinmeyene ilkelerine uyulur.</p> <p>- Ön örgütleyici – organize ediciler (<i>kavram haritaları, grafik, şema</i>) kullanılır. (<i>Önceki öğrenmelerle yeni öğrenmelerin ilişkilendirilmesi amaçtır</i>)</p>
<p>Uygulama aşamaları (Sunuş Yoluyla Öğretim – Anlamlı Öğrenme) :</p> <p>1. Ön organize ediciler kullanılır (<i>Öğrenci öğrenmeye hazır hâle getirilir</i>).</p> <p>2. Konu tümdengelim yöntemiyle sunulur (<i>Kavram, ilke, bilgi birimi sunulur.</i>).</p> <p>3. Farklı örnekler sunulur</p> <p>- İlke ve kavramlar ile öğrencilerin bilişsel süreçleri aktif edilir. (<i>Öğretmen olumlu – olumsuz örnekler sunar, öğrenci açıklar ve öğrenci kendisi örnek verir</i>)</p> <p>4. Sunulan bilgiler özetlenir.</p>
<p>Dikkat !!! Sunuş yoluyla öğrenmede öğretmen – öğrenci etkileşimi yoğundur => Çünkü bu anlatımın yanında soru – cevap, tartışma teknikleri de kullanılır. => Öğrenci aktivitesi düşüktür.</p>
<p>Yararları (Sunuş yoluyla öğrenme) :</p> <p>- Kısa sürede çok bilgi aktarılır. (<i>Zamanın kısıtlı olduğu durumlarda kullanılır.</i>)</p> <p>- Kalabalık sınıflar için idealdir. (<i>Zor, soyut ve karmaşık konularda kullanılır</i>)</p> <p>- Öğrencilerin ön bilgileri yeterli olmadığı durumlarda etkili olur.</p> <p>- Dersin girişinde, özetlenmesinde, tekrarında kullanılır.</p>
<p>Sınırlılıkları (Sunuş yoluyla öğrenme) :</p> <p>- Sadece bilgi düzeyindeki hedeflerin öğretiminde kullanılır.</p> <p>- Üst düzey hedeflerde kullanılmaz.</p> <p>- Öğrenci aktivitesi düşüktür. (<i>Ezber öğrenmeler gerçekleşebilir.</i>)</p> <p>- Sıkıcı olabilir.</p> <p>- Öğrencilerden dönüt almak zordur. (<i>Hataları düzeltmek zor olabilir</i>)</p>
<p>(BRUNER)</p> <p>2- BULUŞ YOLUYLA ÖĞRETİM – ÖRNEK KURAL</p> <p>Temel Özellikleri:</p> <p>* Bruner'e göre öğrenci → Bilgiye kendisi ulaşmalı ve bilgiyi keşfetmelidir.</p> <p>* Öğretim sürecinin merkezinde öğrenci vardır</p> <p>* Kural ya da bilgi yapısını keşfeden öğrencidir. (<i>Öğretmen rehberdir</i>)</p> <p>* Öğrenci örnek inceler, deney yapar; ilke, tanım ve genellemelere kendisi ulaşır.</p> <p>* Tümevarım yöntemi kullanılır.</p> <p>* Güdüleyici bir yaklaşımdır.</p> <p>- En önemli özelliği öğrencinin öğrenme güdüsünü artırmasıdır.</p> <p>* Öğrencinin sezgisel düşünmesi gerekir.</p> <p>* Bruner</p> <p>* Öğrencinin sezgisel düşünmesini beslemek için</p> <p>-Tam olmayan kanıtlarla tahminde bulunmasını ve</p> <p>-Sonra tahminlerini sistemli araştırma yaparak test etmesini önerir.</p>
<p>Uygulama Aşamaları (Buluş Yoluyla Öğretim):</p> <p>1. <i>Öğretmen örnek sunar</i></p> <p>2. <i>Öğrenciler örnekleri açıklar</i></p> <p>3. <i>Öğretmen ek örnekler verir</i></p> <p>4. <i>Öğrenciler ek örnekleri açıklar</i></p> <p>5. <i>Öğretmen örnekleri ve zıt örnekleri (örnek olmayan durumları) verir</i></p> <p>6. <i>Öğrenciler bu zıt örneklerle karşılaştırma yapar</i></p> <p>7. <i>Öğretmen öğrencilerin belirlediği ilkeleri ve özellikleri açıklar, tamamlar</i></p> <p>8. <i>Öğrenciler ilke ve genellemelere ulaşır ve tanım yapar</i></p> <p>9. <i>Öğrenciler ek örnekler verir</i></p>
<p>Yararları (Buluş Yoluyla Öğretim):</p> <p>- Yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağlar → Kalıcı öğrenme</p> <p>- Üst düzey düşünme becerilerini geliştirir.</p>
<p>Sınırlılıkları(Buluş Yoluyla Öğretim):</p> <p>- Zaman alır ve maliyeti yüksektir.</p> <p>- Ön bilgiler yoksa amacına ulaşmaz.</p> <p>- Karmaşık bazı konularda sonuca ulaşmayabilir.</p> <p>- Olgu öğretiminde etkili değildir.</p>
<p>(J. DEWEY)</p> <p>3- ARAŞTIRMA-İNCELEME YOLUYLA ÖĞRETİM STRATEJİSİ</p> <p>- Öğrenci merkezli bir stratejidir.</p> <p>- Öğrenci etkinliklerine dayalı bir problem çözme sürecidir.</p> <p>Öğretmenin görevi: Uygun araştırma problemlerini belirlemektir. Bu problemler;</p> <p>1-Gerçek hayatta karşılaşılabilecek problemler olmalı,</p> <p>2-Merak uyandırmalı,</p> <p>3-Birden çok çözümü olmalıdır. →</p>

3- Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi (DEVAM)

- * **Tümevarım** ve **tümdengelim** yöntemleri kullanılır.
- * **Buluş yoluyla öğretim stratejisinde** olduğu gibi
 - Öğretmen bir **yol gösterici**, gerektiğinde **yönlendirici** bir rehberdir.
- * Problem çözme becerisini kullanarak **bilimsel yöntem** sürecini izlenir.
- * Öğretim, **öğrenci etkinliklerine dayalı bir problem çözme sürecidir**.
- * **Amaç, içeriğin aktarılması değildir.**
 - => Öğrencilerin
 - **Araştırma ve problem çözme yönteminin farkında olması ve kullanmasıdır.**
- * **Üst düzeyli zihinsel süreçlerin**(uygulama, analiz, sentez) geliştirilmesinde **etkilidir**.

Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisinin Uygulanması:

1. Problemi hissetme
2. Problemi tanımlama
3. Problemlle ilgili bilgi top.
4. P. ilgili hipotezler kurma
5. Veri toplama (problemin çözümü için)
6. Hipotezleri test etme (Doğru-yanlış)
7. Problemin çözümü
8. Sonucu raporlaştırma

Yararları (Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisinin):

- * Problem çözme, eleştirel gibi **üst düzey düşünme becerisini kazandırır**.
- * **Üst düzey hedeflerde** kullanılır.
- * **İletişim, sorumluluk alma, kaynaklara ulaşma becerisi kazandırır**.

Sınırlılıkları (Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisinin):

- Maliyeti yüksek
- Zaman alır
- Kalabalık sınıflarda uygulanması zor
- **Ön koşul öğrenmeleri** eksik olan öğrencilerde uygulanması zor
- Her yaş ve her hedef düzeyi için uygun değildir (Sınıf yönetiminde zorluk)

(BLOOM)

4- TAM ÖĞRENME STRATEJİSİ (YAKLAŞIMI)

Temel Özellikleri:

1. Bilgi **ünitelere** ayrılmıştır → Biri tam olarak öğrenilmeden diğerine **geçilmez**.

2. Tam öğrenme modeli

- * Her sınıfta **hızlı öğrenen** ve **öğrenemeyen** öğrencilerin bulunduğunu
 - * Her öğrencinin **hazırbulunuşluk** düzeyine göre öğretimin yapılmasını
 - * Her öğrenciye
 - **İhtiyacı olan ek öğretim zamanı ve nitelikli öğretme hizmeti** sağlanırsa
(*ipucu, katılım, pekiştirme, dönüt*) her
- =>Öğrencinin **öğrenebileceğini** ve **tüm öğrencilerin** başarılı olacağını savunur.
=> “**Öğrenemeyen öğrenci yoktur, öğretmeyen öğretmen vardır.**”

3. Değiştirilmez Özellikler:

Zekâ, genel yetenek, kişilik özellikleri, ailenin sosyoekonomik statüsü

Değiştirilen Özellikler:

Ön öğrenmeler, derse karşı ilgi, tutum, başarı inancı, ipucu, pekiştirme, dönüt, araç gereç ve zaman ...

Okullar → **Değiştirilebilir** özelliklerini geliştirerek öğrenmeyi sağlamalıdır.

4. Her ünite sonunda **izleme testi (formatif)** uygulanır.

5. Bloom eğitimdeki **normal dağılım eğrisini reddeder**

- **Sola çarpık bir grafik** oluşmasını **kabul eder**.
- %90'ın dışında kalan öğrenciler de tam öğrenmelidir.
- **Öğretmene büyük görev düşmektedir** (%95-%100'ü amaçlamalı)

6. Tam öğrenmenin **3 ögesi** (değişkeni) vardır:

1. Öğrenci nitelikleri
 2. Öğretim hizmetinin niteliği
 3. öğrenme ürünleri
- (**Öğrenci nitelikleri ve öğretim hizmetleri** → öğrenme ürünlerini etkiler.)

Tam Öğrenme Yaklaşımının Uygulama Basamakları:

1. Öğrenme birimlerinin **üniteler** şeklinde belirlenmesi
2. Ünitelerin **hedef-davranışlarının** belirlenmesi (hedef-davranış standardı (%70)
3. **Ön koşul öğrenme düzeyinin** belirlenmesi
4. Öğretim **ünitesinin işlenmesine** geçilmesi (Etkinlikler düzenlenir.)
5. Ünite ya da konunun öğretimi **bittikten sonra**
 - **İzlemeye dönük değerlendirmenin** (*ünite, izleme testi*) yapılması (formatif Değ.)
6. a) İstenilen öğrenme standardına (%70) **ulaşmayan öğrenciler için**
 - **Tamamlayıcı ek öğretim etkinliklerinin** yürütülmesi
6. b) Öğrenme düzeyi iyi olan öğrenciler için
 - **Zenginleştirilmiş öğretim etkinlikleri** düzenleme
7. **Tüm öğrenciler öğrenme standardına ulaşınca** bir sonraki üniteye **geçilmesi**
8. Birkaç ünite işlendikten sonra **summatif değerlendirme** yapılması
 - Öğrencilerin **öğrenme düzeyinin** belirlenmesi

Tamamlayıcı Öğretim Etkinlikleri:

- * **Öğretmen** veya **özel öğretici** tarafından gerçekleştirilir.
- **Bire bir (özel ders)** veya - **Küçük gruplarla öğretim**; (okulda, evde ek -ödev)
- * **Tekrar** (*farklı yöntem ve tekniklerle*) **öğretim**
- * **Kaynak ve yardımcı kitaplarla** / Eğitsel oyunlarla / **Bilgisayarlı** öğretim

Tam Öğrenmenin

3 Temel Değişkeni

NOT: Tam öğrenmenin

- **Giriş** (öğrenci niteliği) kısmı → **Bağımsız değişken**
- **Gelişme** (öğretim hizmetinin niteliği) kısmı → **Bağımsız değişken**
- **Sonuç** (öğrenme ürünleri) kısmı → **Bağımlı değişkendir**.

1. Öğrenci Niteliği: Öğrencinin sürecin başında taşıması gereken özelliklerdir.

a) Bilişsel Giriş Davranışları:

- **Daha önce öğrenilmesi gereken;**
 - * *Bilgi, beceri ve yetenekler*
 - * *Ön koşul bilgiler*
 - * *Sözel ve işitsel yetenekler*
- * *Okuduğunu anlama*
- * *Dinleme becerisi*
- * *Problem çözme becerisi*

b) Duyuşsal Giriş Davranışları:

- Öğrencinin **öğrenme ünitesine karşı;**
 - * *İlgisi*
 - * *Tutumu*
 - * *Akademik öz güveni (benlik)*

2. Öğretim Hizmetinin Niteliği:

Öğretim hizmetinin niteliğini 4 (dört) öge belirler:

1. İpuçları
2. Öğrenci katılımı
3. Pekiştirme
4. Dönüt-Düzeltilme (Geri Bildirim)

a) İpucu:

- * Öğrenciyi
 - Harekete geçirir
 - İstenilen davranışı yapmasına yardımcı olur. (mesajlar)
- * Hedefe ulaşmada yol gösterir
(*soru sorma, açıklama, örnekleme, modeller, gerçek varlıklar, ses tonu, jest ve mimikler, harita, şemalar, grafikler...*).

Örnek: Türkiye'nin en büyük gölü hangisidir?

İpucu → (Hani canavarı olan) (Türkiye'nin doğusunda bir yer)

b) Öğrenci Katılımı:

- * Öğrencileri aktif kılmak ve Öğretim merkezli öğretim için
 - Etkinlikleri öğrencilerle birlikte planlamalı
 - Öğretimde **hedeflerden** ve **içerikten çok yöntem ve tekniklere** odaklanmalı.
 - Yani **farklı yöntem ve teknikler** kullanılmalıdır.

c) Pekiştirme:

- * Bir davranışın ortaya çıkma **olasılığını artıran uyarıcılara** “**pekiştirme**” denir.
- * Öğrenme sırasında, öğrencinin gösterdiği **olumlu davranıştan sonra**
 - Öğretmen **pekiştirme** verirse (aferin, gülümseme, alkış)→ O davranış **kalıcı olur**.

d) Dönüt-Düzeltilme (Geri Bildirim):

- * **Dönüt** => Öğrenciye yaptığı davranışın sonucu ile ilgili bilgi vermektir.
- * **Düzeltilme** => **Yanlışların** ve **öğrenme eksikliklerinin** giderilmesi işlemidir.
(Öğretmenin “*doğru, yanlış, eksik*” demesi => Öğrenci için **dönüttür**)
- * Gerekli **uyarı ve düzeltmelerin zamanında yapılması** yönüyle önemlidir.

Dönüt ve düzeltme

- Öğretim hizmetinin **niteliğini** ve **öğrenme düzeyini** belirleyen en önemli öğedir.

3. Öğrenme Ürünleri:

- Öğrenme **düzeyini** (*iyi, orta, kötü*)
- Öğrenme **çeşidini** (*bilişsel, duyuşsal, psikomotor*)
- Öğrenme **hızını** (*hızlı, yavaş*)
- Duyuşsal** ürünleri (*kendine güven, güdü*)
- Bilişsel** ürünleri (*kavrama, analiz, sentez, değerlendirme*) kapsar.

(PIAGET, VYGOTSKY, DEWEY, GESTALT, BRUNER) EĞİTİMDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR YAPILANDIRMACI ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Yapılandırımcılıkta öğrenme → Deneyime bağlı anlam oluşturma sürecidir.

- * Bu süreçte **öğrenci aktiftir**.
- * Anlam oluşturan **öğretmen değil, öğrencidir**.
- Bilgi yaşantılarını anlamlı bir duruma getirmeye çalışan
- Özne bilgiyi oluşturan (yani bilgiyi yapılandıran) **bireydir (öğrenci)**.
- * Bu nedenle yapılandırmacılık => Nesnel bilgiyi reddeder.

* Öğretmen, Öğrencilerin

- **Ön bilgilerinin** farkında olmalarını
- Çevre ile **etkileşime** geçmelerini
- **Üst düzey düşünme** becerilerini geliştirmelerini **sağlamalı**.
(Bunun için *açık uçlu sorular sormalı, açık uçlu tartışmalar* yapmalıdır.)

* Yapılandırmacılıkta Sınıflar:

- => Bilgilerin aktarıldığı bir yer **değildir**.
- Öğrencilerin **aktif katılımlarının** sağlandığı
- **Sorgulama** ve **araştırmanın** yapıldığı
- Problemin **çözüldüğü bir yerdir**.

* Sınıflarda etkin olan öğrencidir.

* Öğretmen

- Ne öğreneceğini **asla söylemez!**
- Öğrenenlere **bilgiye ulaşma yollarını** keşfetmede yardımcı olur.
- Öğretme-öğrenme sürecinde **etkin bir araştırmacıdır**
- **Öğrenciyle birlikte öğrenir**.

* Bireysel farklılıklara önem verilir.

- **Tek doğru** yerine iki kişi aynı olaya farklı anlamlar yükleyebilir.
- **İş birliğine** dayalı öğrencilerin birbirlerinden öğrenmeleri sağlanır.

Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı (DEVAM)
* Yapılandırmacılıkta → Kavram öğretimi esastır. - Belirlenen kavramların kazandırılması amaçlanır. - Kavramlar tematik öğrenme yaklaşımı ile öğretilmektedir.
* Değerlendirme, öğretim sonucuna dönük değildir!
* Değerlendirme, öğretim sürecine dönüktür (portfolyo).
* Öğrencinin öğrenme sürecinde ortaya koyduğu her şey değerlendirilir.
* <i>Süreç değerlendirme, alternatif değerlendirme, otantik değerlendirme, tümel değerlendirme olarak da tanımlanabilir.</i>

* Yapılandırmacılık → Buluş yoluyla öğrenme yaklaşımının geliştirilmiş hâlidir.
* Yapılandırmacılık ile Buluş yoluyla öğrenmenin Farkı
* Buluş yolunda - Öğrenci öğretmen yönlendirmesiyle düşünerek ilke ve genellemelere ulaşır.
* Yapılandırmacılıkta - Öğrenci, öğretmen rehberliğinde deneyimler geçirir - Birincil bilgi kaynaklarıyla anlam (özel gerçeklerini) üretir.

Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı Üç Temel Grupta Ele Alınabilir:

1-Bilişsel yapılandırmacılık (Piaget):
- Öğrenme, zihinsel yapıda meydana gelir
- Öğrenme , denge (özümseme, uyumsama) süreçlerinden oluşur. *Denge (Zihin)*

2-Sosyal yapılandırmacılık (Vygotsky):
- Öğrenme, çocuğun çevre ile etkileşime geçmesiyle oluşur.
- Öğrenme diğer bireylerle paylaşılan etkinlikler sırasında oluşur.

3-Radikal Yapılandırmacılık (Von Glasersfeld):
- Bilginin sadece birey tarafından oluşabileceğini savunur.

(JOHN DEWEY, KİLPATRİCK VE BRUNER)
PROJE TABANLI ÖĞRETİM YAKLAŞIMI

Proje tabanlı öğretim yöntemi
* Bilimsel düşünmenin adımlarını öğretmek,
* Öğrencilerin ilgilendikleri bir konuda - Araştırma yapmalarını, - Sonuçlarını bir raporla düzenlemelerini - Sınıfta ya da yarışmada sunmalarını amaçlar.
* Bir problem çözme etkinliğidir. - Öğrenciler, bireysel ya da grup olarak çalışır. - Bir problem ya da senaryo üzerinde çalışılır. - Gerçek yaşam koşullarına uygun disiplinlerarası bağlantı kurulur. (disiplinlerarası → konular, etkinlikler, bilimsel alanlar)
* Bilimsel yöntem süreç becerileri geliştirilir. - Gerçek yaşamda karşılaşılan sorunlar senaryo çerçevesinde öğrencilere verilir - Öğrencilerin bu sorunlara çözümler bulmaları sağlanır.

Proje tasarıları Nasıl Olmalı?
- **Üst düzey öğrenmeye** (*problem çözme, eleştirel, yaratıcı düşünme*)
- **Bilimsel yöntemi** kullanmaya
- **Günlük yaşamla ilişkilendirmeye**
- Birden fazla konu alanı ve dersi kapsamaya
- Farklı kaynaklardan araştırma yapmaya yönelik olmalıdır.

Değerlendirme:

* Öğretme-öğrenme etkinlikleri ve **değerlendirme**
→ **Ürüne ve sürece yönelik** olarak yapılır.
→ *Sergi, drama, gazete, pano vb.* hazırlanarak **ürünler sunulur.**

Proje Tasarımlarında Bulunması Gerek Esaslar:

-Birden çok çözüm yolu (*hipotez, denence*) barındırma
-**Üst düzey zihinsel becerileri** (*yaratıcı, yansıtıcı düşünme*) geliştirmeye yönelik olma
-**Bilimsel yöntemi** (*araştırma sistematiziğini*) kullanabilme
-**Günlük yaşamla ilişkili olma**
-Birden fazla dersi (disiplini) ilişkilendirme
- Farklı kaynaklardan araştırma yapmaya yönelme
-Bireysel ve grupta çalışmaya uygun olma
-Yaparak ve yaşayarak öğrenme söz konusudur.
-Öğrenci kendi artı ve eksilerinden sorumludur.
-**Proje tasarısı, planlama, araştırma, değerlendirme faaliyetleri**
→ **Öğretmen ve öğrenci tarafından birlikte yapılır.**

Sınırlılıkları:

- Zaman sorunu
- **Sınırın iyi çizilmesi** gerekir.(*Ona göre hedef belirlenir*)
- Yoksa hedeften **sapma** meydana gelir.
- Her zaman **orijinal ürün** ortaya çıkmayabilir.

NOT:

* Proje tabanlı öğretim yöntemi sonucunda
=> **Mutlaka bir iş, ürün, performans (proje) ortaya konmalıdır.**

* John Dewey Probleme dayalı öğrenme yaklaşımını
* İlerlemecilik eğitim felsefesi akımı ve araştırma-inceleme yoluyla - Öğretim stratejini olarak ortaya koydu.
* Probleme dayalı öğrenmenin temeli => J. Dewey'in “yaparak-yaşayarak öğrenme ilkesi”nden alınmıştır.

P.D.Ö. Yaklaşımı

* **Çözülmesi gereken bir problemle başlar.**
- Bu problemin **gerçek hayatla** ilgili olması
- **İlgi ve merak** uyandırması şarttır.
=> Bu, **gerçek hayattaki problemlerle daha önceden yüz yüze gelmesini sağlar.**

* Öğrencilerin problem çözme sürecinde
- **Alternatifler** geliştirerek,
- **Bilimsel yöntemi ve problem çözme aşamalarını** kullanarak öğretir.

* **Asıl amaç** mevcut problemi **çözmek değil**
=>Hayat boyu karşılaşılabacak **problemlere uygun çözüm stratejileri** geliştirmektir.
* Burada **problem araçtır => Asıl amaç** belirlenen **hedefe ulaşmaktır.**
- Bu hedef, problem çözme stratejileri geliştirmektir.

* **Üst düzey ve karmaşık zihinsel beceriler geliştirilir.**
* **Düşünmenin en yüksek biçimidir.**

Problem Çözme Yönteminde Kullanılan İşlem Basamakları:

1.Problemi **hissetme**
2. Problemi **tanımlama**
3. Probleme ilgili bilgilerin **toplanması**
4. Probleme ilgili **hipotezler** kurma
5. **Veri toplama** (problem çözümü için)
6. Hipotezleri **test etme** (Doğru-yanlış)
7. Problemin **çözümü**
8. Sonucu **raporlaştırma**

Problem Çözme Yöntemindeki
Problem Durumlarında (Öğrenme Senaryolarında)
Bulunması Gereken Özellikler:

* **En önemli özellik => Gerçek yaşamla ilgili** olmalı.

- **Çok yönlü düşünmeyi** gerektirmeli.
- **İlgi ve merak** uyandırılmalı.
- Probleme dayalı öğrenme senaryoları, **birden çok çözüm yolları** içermeli.
- **Hedefe ulaştırıcı** olmalıdır.
- Öğrencinin **düzeyine** (zihinsel yapısına) **uygun** olmalıdır.
- Öğretmen **problem üretebilmeli** ve problem, **günlük yaşam ile ilgili** olmalı ve gerekli **transferler** yapılmalıdır.
- **Üst düzey düşünmeyi, araştırma-inceleme** yapmayı sağlamalıdır.
- Asıl olan problemi **çözmek değil hedefe ulaşmak** olmalıdır.
- Kalabalık gruplara değil **küçük gruplara** uygulanmalıdır (**2-6 kişilik**).

Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının
Öğrencilere Kazandırdıkları Özellikler:

* Problem çözmeyi **öğrenmek => Öğrenmeyi öğrenmektir.**
- **Kendi kendine öğrenmiş** olur.
- Yaşamla yüz yüze gelme
- Araştırma, çözüm üretme
- Ekip çalışması becerileri
- Bilimsel düşünmeyi öğrenme
- Üst düzey düşünme becerileri geliştirme
- İletişim becerileri
- İlgi ve güdülenmeyi artırma

NOT: İçeriğin ayrıntılarına fazla önem verilmez.

(HEBB, CAİNE CAİNE)
BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME (NÖROFİZYOLOJİK KURAM):

Beyin Temelli Öğrenmede Hebb ve Caine Caine

* Gerçek problemlerin çözümüyü
- **En iyi öğrenmenin** olacağını ve
- Öğrencinin **öğrenme sürecine etkin katılımının** sağlanması gerektiğini **savunur.**
- **Öğretmen** ise rehber rolündedir.
* **Yapısalcı yaklaşım** gibi yaparak-yaşayarak öğrenmeyi savunur.
* **Öğrenme 5 duyu organına hitap etmelidir**(temeli budur.)
- Böylelikle öğrencinin **dikkat ve güdülenmişlik düzeyi yüksek** tutulur.

Caine and Caine’ne göre

* Beynin **her iki lobunun** da kullanımı
- Beynin kapasitesini **iki kat değil, kat kat artırmaktadır.**
- **Hızlı ve etkili öğrenme için** beynin her iki lobu da koordineli olmalı.

Beyin Temelli Öğrenmenin İlkeleri

- 1- **Beyin paralel bir işlemcidir.** (İnsan beyni aynı anda birçok işlemi yapabilir.)
 - Bu yüzden **çeşitli yöntem ve teknikler** kullanılmalıdır.
- 2- **Öğrenme fizyolojik** bir olaydır. (Beyin fizyolojik bir organdır).
 - **Öğrenme** nefes almak kadar **doğaldır** (engellenebilir ve kolaylaştırılabilir)
 - Bireyin **fizyolojisini** etkileyen her şey **beyni** de etkiler. (Stres, uykusuzluk, ilaç)
- 3- Beyin, **parçaları ve bütünüleri aynı anda** algılar.
 - Beynin sağ ve sol yarımküreleri birbiriyle **etkileşim** hâlinde olmalıdır.
 - Hem **tümevarım** hem de **tümdengelim** düşünceli.
- 4- Öğrenme **bilinçli ve bilinçsiz** süreçleri içerir.
 - **Bilinçsiz** süreçlerden de yararlanılmalı. (Tarihte öğretirken tarihi sevdirebiliriz)
- 5- **En az iki farklı türde belleğimiz vardır:**
 1. Uzamsal bellek
 2. Ezberleyerek öğrenme
 - * **Uzamsal belleğe** kaydedilenler **unutulmaz.**
 - * **Bilgiler** ezber yoluyla **değil** anlamlı bir şekilde **öğretilmelidir.**
- 6- Her beyin **kendine özgü** düzenlenmiştir. (Her bireyin **öğrenme yolu** farklıdır.)
- 7- **Anlamı araştırma doğustandır.**
 - * **Anlama arayışı** beyin için **yaşamsal bir temel ve olgudur.**
 - * **Merak ve keşfetme doğustan** gelen bir özelliktir.
- 8- **Anlamı araştırma, örüntüleme yoluyla** olur.
 - * **Örüntü, anlamlı organizasyon ve bilgilerin sınıflandırılması** demektir.
 - * Beyin **karmaşık değil** düzenli öğrenir.
- 9- **Örüntü oluşturmada duygular** önemlidir.
 - * **Duygular ve biliş, birbirinden ayrılmaz ve birbirini etkiler.**
 - * **Olumlu duygusal atmosfer öğrenme üzerinde** etkilidir.
- 10- **Öğrenme teşvikle** artar, **korkuyla** azalır.
 - Beynin korkunca → **performansı düşer**
 - Uygun düzeyde **teşvik edilirse** → **performansı artar.**
- 11- **Öğrenme hem odaklanmış dikkati** hem de **çevresel algılamayı** içerir.
 - * **Beyin dikkat ettiği ve farkında olduğu bilgiyi** algılar
 - * **Dikkati dışında kalan bazı bilgi ve işaretleri** de alır.
 - => Öğretimde bu nedenle **fiziksel uyarıcılara dikkat** edilmelidir.

HARMANLANMIŞ ÖĞRENME

- * **Etkileşimli bir deneyimdir.**
- Öğrenciler**
- * Farklı içerik ortamları aracılığıyla
 - **Çevrim içi pratik** yaparak **çevrim dışı dersleri** pekiştirir.
 - * Etkileşim kurmak istedikleri **içerik türünü seçebilir**
 - * Öğrendiklerini **uygulayabilir**
 - * Öğitmen ve öğrencilerle **istedikleri zaman bir cihazda iletişim kurabilir.**

Harmanlanmış bir öğrenme modelinde

- * **Konunuzu kişiselleştirmenize** yardımcı olur.
- (*zaman değerlendirmeleri, öğrenme teknikleri ve hatta kişisel tercihler için*)

Harmanlanmış öğrenme modelini uygularken

- * **Web tabanlı hizmetler** için titiz davranmalıyız.
- Uzaktan eğitimleri → **Kolayca ve hızlıca kişiselleştirmeli**
- Farklı format uygulamaları → **Sade bir şekilde kullanmalı**

HORTON

- * **Harmanlanmış öğrenme** → **Web destekli öğrenme** ile sınıftaki öğrenmenin => **Avantajlı ve güçlü birkaç yönünün birleştirilmesidir**
- * **H.Ö. → Yeni bir yaklaşımdır.**
- * **Teknoloji, öğrenme-öğretme sürecinde ve insanın hayatında vazgeçilmezdir.**

Harmanlanmış öğrenme nedir?

- * **Birden fazla paylaşım yolu** kullanan bir **öğretim programıdır.**
- (öğrenme sonunda üst amaçları gerçekleştirmek amacı vardır)

SİNGH ve REED

- * **Farklı öğrenme paylaşımları** kendi başına **kıştırılmaz ve eşleştirilmez**
- => **Öğrenme ve mesleki sonuçlara odaklanır.**
- => Bu yüzden bu tanımlama şöyle **değiştirilebilir:**

Harmanlanmış öğrenme

- * **Doğru** becerilerin, **doğru** kişiye, **doğru** zamanda **kazandırılması için**
- **Doğru** kişisel öğrenmeyle
- **Doğru** öğrenme teknolojilerinin **eşleştirilmesiyle** ve
- **Öğrenme amaçlarının** uygulanmasıyla
- => **En yüksek başarıyı sağlamaya odaklanır.**

Bu tanımlamada gizlenmiş prensipler şunlardır:

- * **Paylaşma metodundan çok** → **Öğrenme amaçlarına** odaklanılır.
- * **Kişisel öğrenme stilleri** → **Geniş kitlelere ulaşmak için** desteğe ihtiyaç duyar.
- * Her birey **öğrenme olayına** → **Farklı bilgilerle** katılır.
- * **En etkili öğrenme stratejisi** → “**Sadece o an ihtiyaç duyulan şey**”dir.

Harmanlanmış Öğrenme Bileşenleri

- * **Harmanlanmış öğrenme** → **Yeni bir şey değildir.**
- * **Eskiden** Harmanlama öğrenme içeriği ve sınıf ortamı **sınırlıydı.**
- * **Bugün** okulların seçebilecekleri birçok **öğrenme yaklaşımları** vardır.

SİNGH ve REED’e (2001) göre bunlar (öğrenme yaklaşımları) :

- * **Eş zamanlı** (synchronous) **fiziksel biçim**
- * **Öğretmen liderliğinde** sınıflar ve **öğretmen**
- * **Katımlı laboratuvar çalışmaları ve** **çalıştaylar**
- * **Alan gezileri**

Eş Zamanlı (Synchronous) Çevrim İçi Biçimler (Canlı e-öğrenme):

- * e-görüşmeler/toplantılar
- * Sanal sınıflar
- * Koçluk (coaching)
- * Mesajla anında görüşme
- * Web seminerleri ve radyo / TV yayını

Kişisel Hızda Farklı Zamanlı (Asynhronous) Biçimler:

- * **Doküman** ve web sayfaları
- * Web/bilgisayar destekli eğitim modülleri
- * Değerlendirme/test ve anketler
- * Benzetişimler
- * Mesleki yardım ve elektronik performans destek sistemleri
- * Canlı olay kaydı
- * Çevrim içi öğrenme toplulukları ve tartışma forumları

YAŞAM BOYU ÖĞRENME YAKLAŞIMI

Yaşam boyu öğrenme

- * **Örgün eğitim** ve yaygın eğitimin birleştirilmesidir.

- * Okullar
- Öğrenmeyi sağlayan **tek kurum değildir.**
- Yaşam boyu gerekli **tüm bilgi** ve becerileri de **kazandıramaz.**

* Öğrenme yalnızca okulda gerçekleşmez!

- Tüm yaşam süresince (*ev, müze, kütüphane, etkinliklerde vb.*) **devam eder.**
- * **Öğretmenlerle anne-babalar, kardeşler, arkadaşlar da öğrenmeyi etkiler.**

Temel ilkesi =>(Bilinçli ve amaçlı) yaşam boyunca öğrenmeye devam etmektir.

Yaşam boyu öğrenmenin temel amacı

- => **Bireyin öğrenmeyi öğrenmesini** sağlamaktır.

Yaşam Boyu Öğrenmeye İlişkin Yanlış Anlayışlar

Yaşam Boyu Öğrenme

- * **Sadece yetişkinleri** kapsamaz. (Yaşamın **tüm dönemlerinde** gerçekleşir)
- * **Sadece meslek ve beceri** kazandırmaz. (Bireysel, sosyal vb. her alanı kapsar)
- * **Tesadüfi oluşmaz.** (Birey isteyerek, bilinçli, amaçlı öğrenir)

(J. DEWEY)

İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME YAKLAŞIMI

- * **Geleneksel sınıflardaki öğrencilerin yarısına ve rekabetine son** vermek ister.
- => **Başarıya birlikte ulaşmayı hedefleyen** bir yaklaşımdır.

* İş birliğine dayalı öğretim

- Öğrencilerin **ortak bir amaç** doğrultusunda
- **Küçük gruplar** hâlinde
- **Birbirinin öğrenmesini** yardım ederek **çalışmalarına dayalı** bir yaklaşımdır.
- * “**Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için**” anlayışı hâkimdir.
- * **Öğretmen rehberdir, yönlendiricidir.**

Kubaşık (işbirliğine dayalı öğrenme) öğrenmede

- **Paylaşılmış bir liderlik** var.
- Tüm üyeler grup içerisinde **liderlik etkinliklerini** yerine getirmek için
- => **Sorumluluklarını** paylaşırlar.

İş birliğine dayalı öğrenmeyi başarılı bir şekilde uygulamak için (6 temel ilke)

1. Olumlu bağlılık (bağımlılık):

- * “**Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için**” anlayışı.
- Bireyin başarısını **gruba**, grubun başarısını **bireye** endeksleme

2. Yüz yüze etkileşim:

- * Öğrencilerin birbirlerinin çalışmalarını **desteklemesi / Birbirlerine yardım**

3. Kişisel sorumluluk (ve bireysel değerlendirilebilirlik):

- * Gruptaki her üye **kendine düşen görevi en iyi şekilde** yerine getirmelidir.
- Her bir grup üyesi **önce kendi sorumluluklarını** yerine getirmeli
- Sonra da **ihtiyaç duyan arkadaşına** yardım etmekle **yükümlüdür.**

4. Sosyal beceriler:

- * **Grubun** başarılı olabilmesi için
- Kişiler arası iletişim becerilerinin kullanılması yanında
- Ayrıca **diğer sosyal becerilerin** de kullanılması gerekir. (*liderlik, iletişim, ...*)

5. Grup sürecinin değerlendirilmesi:

- * **Bireyin ve grubun** etkinlikleri **değerlendirilir**
- **Eksiler, artılar** ortaya çıkarılır. (Grup çalışmalarına yön verilir.)

6. Eşit başarı ilkesi:

- * Her üyenin **gruba katkısı kendi yetenek düzeyine göre** değerlendirilmelidir.
- Her öğrenci **eşit fırsatlara, imkânlara** sahip olmalıdır.

İş Birliğine Dayalı Öğretimin Uygulanması:

1. **Takımların oluşturulması:** 2-6 kişiden oluşan **heterojen** gruplar
2. **Isınma teknikleri:** Oyun ve etkinliklerle grup üyeleri kaynaşır.
3. **Takımda konu ve görev dağılımı yapılması:** Paylaşılmış liderlik vardır.
4. **Takım içi etkinlikler:** Takım içerisinde başarı birbirine endekslidir.
5. **Değerlendirme:** Her grup üyesi birbirinin öğrenmesinden sorumludur.

Sınırlılıkları (İşbirlikli Öğrenme Yaklaşımı):

- **Başarılı** ve bireysel çalışmayı **seven** öğrencilerin başarısını **düşürebilir.**
- Değerlendirme aşaması **zordur.**
- Grup içerisinde bireyleri **ayrı ayrı** değerlendirmek **güçtür.**
- **Çalışmalar** bir kişi üzerinde **kalabilir.**

ÖĞRETİM İLKELERİ

1. Hedefe (Amaca) Uygunluk İlkesi:

* **Eğitim durumları** işe koşulduğu hedefe **hizmet edebilmeli**

- Onlara **ulaşılabilir olmalıdır**.

=> Bu yüzden **bütün uygulamalar hedeflere ve kazanımlara uygun olmalıdır**.

2. Öğrenciye Görelik İlkesi:

* Çağdaş eğitim anlayışında eğitim-öğretim faaliyetleri **öğrenciye yönelik** olmalı.

- Öğretimde **temel öge öğrencidir**.

- **Öğrencinin ilgi, gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır**.

- **Öğrenciye görelik ilkesi** esastır (Her öğrenci farklı özelliklere sahiptir)

- **Öğrenciye görelik ilkesi => Geleneksel yöntemlere tamamen zıttır**.

Öğrenciye görelik ilkesinde

Aynı yaş grubu öğrencileri => **Farklı ilgi, zekâ ve fizyolojik özelliklere** sahiptir.

Aynı yaş grubu öğrencileri => **Aynı gelişim seviyesine** sahiptir.

Öğrenciye görelik ilkesi

* **Çoklu zekâ yöntemi ve bireyselleştirilmiş öğretimi**

=> **En çok** savunan ve bunların uygulanması gerektiğini belirten **ilkdir**.

- Öğrencinin gelişim seviyesine uygun bilgi ve materyallerin seçilmeli

- Yöntem ve tekniklerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi gerektiğini **savunur**.

3. Öğrenci Düzeyine Uygunluk İlkesi:

* Öğrencinin **hazırbulunuşluk düzeyi** dikkate alınmalıdır.

4. Hayatilik İlkesi (Yaşama Yakınlık, İşevurukluk):

* Eğitim-öğretimin **en önemli amacı bireyi hayata hazırlamasıdır**.

- **Okul**, hayatın bir **parçası** olmalıdır. (Hayatı sınıfa **taşımahyız**.)

- *Dersler, sorunlar, araç gereçler ... yakın çevreden (hayattan) alınmalıdır*.

=> Öğretimin “**yaşama yakınlık**” ilkesinin önemi vurgulanır.

5. Transfer İlkesi:

* Öğrenci **derste öğrendiğini farklı** durumlara ve günlük hayata **aktarabilmelidir**.

- Sınıftakini **hayata** aktarmalıdır.

Örnek: *Öğrencinin dört işlem becerisini alışverişte kullanması*

Yaşamdakini sınıfa aktarıyorsak => **Hayatilik**

Sınıftakini yaşama aktarıyorsak => **Transfer**

6. Yapararak Yaşayarak Öğrenme (Uygulanabilirlik, Aktivite):

* Öğretimde **öğrencinin aktif** olmasıdır.

- Öğrenci süreçte **ne kadar etkin olursa o kadar başarılı** olur.

* **Yapararak ve yaşayarak öğrenme** => Eğitimde **ezberciliği ortadan kaldırır**

=> **Kalıcı ve etkili öğrenme sağlar**.

* Ne kadar çok **duyu organı** işin içindeyse öğrenci o kadar iyi **anlayacaktır**.

7. Ekonomiklik İlkesi:

* **Öğretim hedefleri** * **Süre ve emeğin minimize** edilmesidir.

- En kısa **sürede**

* **En az çabayla en fazla hedef davranış**

- En az emek ve **maliyetle** → En verimli **şekilde** verilmesidir.

8. Aktüalite (Güncellik) İlkesi:

* Çocuğun hayata **ilgisini artırmak için**

=>Ders konularıyla **aktüel (güncel)** olay ve sorunlar arasında **ilişki kurulmalıdır**.

9. Açıklık (Ayanilik) İlkesi:

* **Açıklık** iki anlamda kullanılmaktadır.

1. Öğretmenin kullandığı **dilin** açık ve anlaşılır olmasıdır.

2. Öğrenmede birden çok duyu organına **hitap edebilmektir**.

* Öğrencinin dersi anlaması => **Konuşulan dilin anlaşılır** olmasına bağlıdır.

* **Ne kadar çok duyu organı** işe koşulursa => o kadar **etkili ve tam öğrenme** olur.

10. Somuttan Soyuta İlkesi:

* Bireyin **zihinsel gelişimi somuttan soyuta** doğrudur.

* **Somut** kavramlar **soyut** kavramlara göre **daha anlaşılır**dır.

- Bu yüzden **önce somut** kavramlar **daha sonra soyut** kavramlar öğretilmelidir.

* Özellikle **ilköğretim birinci kademede** uygulanır.

11. Bilinenden Bilinmeyene İlkesi:

* **Yeni öğretilecek bilginin veya becerinin**

- **Önceden** öğrenilenden hareket ederek **öğretilmesini** öngörür.

- Böylece öğrenme kolaylaşır.

- **Yeni bilgi önceki bilgilerle ilişkilendirilir**, anlamlı hâle getirilir.

12. Yakından Uzağa İlkesi:

* Öğrenmeye **yakın çevreden** başlanır. (Örnekler yakın çevreden verilir.)

- Çünkü çocuk **yakın çevreyle daha ilgilidir**.

13. Basitten Karmaşığa İlkesi:

* Öğretmen tarafından konular verilirken

- **Basit** konular ve kavramlardan zamanla giderek **zor ve karmaşık** konular geçilir.

14. Bütünlük İlkesi:

* Çocuk→ Bedensel, duygusal, ruhsal ve sosyal bir **bütün** olarak ele alınmalı

* Konular da bütünlük içinde öğretilmeli

(Yani dersler **disiplinlerarası yaklaşım** ve **geniş alan yaklaşımıyla** işlenmeli)

15. Anlamlılık:

* Öğrenciler öğrenmeye **güdülendiğinde** öğrenmeler **daha etkili** olur.

- Konuların ne zaman, ne şekilde, ne işe **yarayacağı** ve **önemi** açıklanır.

16. Tümdengelim:

* Öğrenme konusu **önce** genel ve ortak özellikleri, **sonra** da özel ve ayrıntı verilir.

17. Sosyalilik İlkesi:

- Öğretim sürecinde insanların **sosyalleşmesini** ve topluma uyum sağlaması

MODÜL 2

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRMENİN TEMEL KAVRAMLARI

Dirik: Canlılığını sürdüren, sürekli kendisini yenileyen ve gelişen.

Örüntü: Ögelerden oluşan ve aralarında ilişki bulunan bir bütün.

İşevirlik: Doğrudan gözlemediğimiz bir kavramın var olup olmadığını saptayabilmek için ne gibi işler ya da işlemler yaptığımız belirterek tanımlama.

Paradigma: Bir şeyin nasıl üretileceği konusunda örnek, model.

Sistem

- En az bir **hedefi** gerçekleştirmek üzere

- Uygun ve değişik öğelerden oluşan **dirik** bir örüntüdür.

* Bir bütüne sistem diyebilmek için **girdi, süreç ve çıktı** öğeleri olmalıdır.

* Eğitim de bir **sistemdir**.

Birinci Neden: Gerçekleştirmek istediği hedefler bulunmaktadır.

İkinci nedeni: Bu hedefleri gerçekleştirmek için farklı öğelerden oluşur.

Hedefler (Nedir?)

1. **Uzak hedefler:** Devletlerin hedefleridir.

2. **Genel hedefler:** Daha işevirlik hedeflerdir.

- MEB, MEB genel müdürlükleri, okul yönetimleri gibi kurumların hedefleridir.

3. **Özel hedefler:** Dersin hedefleridir. (Kazanımları kapsar.)

EĞİTİM FARKLI ÖGELERDEN OLUŞUR: (GİRDİ – SÜREÇ – ÇIKTI)**1. Girdi:**

* Eğitim-öğretim için gerekli her şey eğitim sisteminin girdisini oluşturur.

Örn. Öğrenci, öğretmen, okul, çalışanlar, yönetim, eğitim programı vb.

2. Süreç:

- **Girdilerin hedefler** doğrultusunda bir araya getirildiği,

- Dersin **hedeflerinin** öğrenciye kazandırıldığı **eğitim durumlarını** kapsar.

* **Süreç, öğretmenler, okul yönetimi, il yöneticileri kontrol edilir:**

→ Ülke genelinde **belirli aralıklarla kontrol** edilmektedir.

→ Kontroller **olumlu** ise süreç **devam eder** değilse sürece **müdahale edilir**.

3. Çıktı:

* **Öğrencilerin** sahip olduğu **niteliklerdir**.

* **Eğitim sistemi için çıktılar nedir?**

a) **Dar anlam:** Öğrencinin ders sonunda ulaştığı hedefler ve kazanımlar

b) **Geniş anlam:** Öğretimin baştan sona kadar sahip old. bilgi beceri ve yetkinlik...

* **Yönetimler girdiyi kontrol ederler.**

- Eğitim sisteminde **hazırbulunuşluk** dar anlamda eğitim sisteminin **girdileridir**.

- Öğretmenler **hazırbulunuşluk** girdisini ölçerek **kontrol ederler**.

→ **Çıktılar** hedeflerle **tutarlı**ysa eğitim sistemi doğru bir şekilde işliyordur.

→ Eğitimde **kontrol (denetleme)** ölçme ve değerlendirme ile mümkündür.

* Gözlenmeyen süreçler ve ürün değerlendirilemez!

21. YÜZYIL DEĞİŞEN EĞİTİM PARADİGMASI:

* Bu yüzyılda eğitimde ve ölçme ve değ.de bir **paradigma değişimi** söz konusudur.

* 20. yüzyıla hâkim olan güç **kültürel iklim** ve **sanayileşme** idi.

- **Eğitim** bu iklimle uyumlu biçimde **şekillenmişti**.

- ABD’de 1930-1950’lerde **okullara “eğitim fabrikaları”** dendi.

* **Ülkemizde** de o yıllarda **benzer** bir **anlayışın** vardı.

* Atatürk’ün ortaya koyduğu «**masır medeniyetler seviyesine ulaşmak**» fikri

=> Türkiye’nin **hedefi** ve bir nevi eğitimin de **uzak hedefi** oldu.

* **Eğitimin genel hedefi** de pek çok ülkede kısaca

“**Toplunun bireylerden beklediği görev ve sorumluluklar doğrultusunda gerekli bilgi ve donanımına sahip olma**” olarak tanımlandı.

* Geçtiğimiz yüzyılın özellikle son çeyreğinde

- Bilgi ve iletişim teknolojisinin önemi arttı.

- Toplumlarda, üretimde ve eğitimde bir **paradigma değişimi** oldu.

=> **Sanayi toplumlarından bilgi toplumlarına** hızlı bir **dönüşüm** gerçekleşti.

=> Üretimdeki **değişim** eğitim-öğretim ortamlarına da **yansımaya** başladı.

* **Beşerî bilimlerde** (eğitim bilimlerinde) **insan davranışları**, birbirinden ayrı

kümelermiş gibi ele alındı, araştırıldı, hakkında bilgi üretilmeye çalışıldı.

[**İnsan Davranışları** : Bilişsel, Duyuşsal ve Devinimsel (Psikomotor)]

=> Hâlbuki insan bu parçaların toplamından daha anlamlı bir varlıktı.

* 20. yüzyılın **son çeyreğinde** ve özellikle **21. yüzyılda**

-Ekonomi çevreleri ve ekonomistler **eğitime** yoğun bir **ilgi** göstermeye başladı.

Ekonomistler son yıllarda eğitime neden daha çok vurgu yapıyorlar?

* Araştırmalar, paradigma değişimine uygun **insan gücü kaynağının**

- Ancak **nitelikli eğitimle** gerçekleştirebileceğini ortaya koymakta.

- **Niteliğin ölçülmesi çok zor**

Ancak nicel veriler açısından değerlendirdiğimizde bir ülkede

=> Ortalama **eğitim 1 (bir) birim arttığında, ekonomik büyüme %0,7 artar**

- Bu büyümenin **yarısı** doğrudan **eğitimin** katkısı iken

- **Diğer yarısı eğitim ve ekonomi** arasındaki etkileşimden kaynaklanmakta.

PISA, TIMSS ve PIRLS

- Dünyanın **en geniş çaplı uluslararası eğitim araştırmalarını** yapan **örgütlerdir**.

=> Doğrudan ekonomi veya siyasi-ekonomik **politikaların** üretilen **örgütlerdir**.

Dünya Ekonomik Forumuna Göre**2025 Yılında Çalışanların Sahip Olması Gereken 10 Temel Beceri:**

1. Analitik düşünme

2. Yenilik

3. Yaratıcılık

4. Etkin öğrenme ve öğrenme stratejileri

5. Karmaşık problem çözme

6. Eleştirel düşünme ve Analiz

7. Yaratıcılık

8. Orijinallık

9. Liderlik ve sosyal etki

10. Teknoloji kullanımı

=> Dünyanın eğitimcilerden **beklediği** görev ve sorumlulukların **etkileri** nelerdir?

- **Eğitim ve öğretim ortamlarını yeniden tasarlamamıza**

- **Denetleme biçimlerimizi farklılaştırmamıza neden oldu.**

- **Bu değişim devam etmektedir.**

* Eğitimde **denetleme (kontrol)** => **Ölçme** ve **değerlendirme** ile olanaklıdır.

* **Değişen hedeflerde**

- Kazandırılacak olan yeni **davranışların ölçülmesi** ve **değerlendirilmesinde**

=> Doğal olarak bir **paradigma değişimi** söz konusu.

=> **Geleneksel ölçme anlayışı** bu **paradigma değişimine** pek **uygun değildir**.

* Bireylerden beklenen becerilerin **karmaşıklığı** arttıkça

=> Ölçme modellerini **revize etme** gereksinimi ortaya çıkmıştır.

Bir ölçme işleminde yalnızca “**görünce tanıma, sorulunca söyleme**” gibi **davranışların ölçülmesi** bizi yeni hedeflere ne kadar **ulaştırabilir?**

- **20. yüzyıl eğitim ve ölçme zihniyeti ile 21. yüzyıl becerileri kazandırılmaz!**

ÖLÇME, ÖLÇÜT VE DEĞERLENDİRME (KAVRAMSAL TEMELLERİ)**ÖLÇME:**

* Öğrencinin belirli bir **özellikliğini** gözleyerek

- O özelliğe **sayı, sembol** ya da **sıfat/kategori** adı **verme** işlemidir.

“**Zeynep yapılan test sonucunda 1. oldu.**”

“**Kerim Temel Yeterlilik Testinden (TYT) 450 puan aldı.**”

Ölçmede

* Gözlenen özelliğin bir **betimlemesi** yapılır.

=> Bu nedenle ölçme **tek başına** bir **anlam ifade etmez**.

=> Ölçmenin **anlam** ifade etmesi **değerlendirme** ile olur.

* Ölçmeye **temel** olan durum “**fark**”tır. (**Ölçme farktan doğmuştur.**)

Fark

1. **Bireyler arasında** olabilir.

2. Bireylerin farklı zamanlarda ortaya koydukları **özellikler** arasında olabilir.

* Eğitimde **ölçme** dediğimizde aklımıza **ilk gelen** genellikle **sınavlardır**.

=> Eğitimde **ölçme** yalnızca **sınav** (akademik başarı) dan ibaret **değildir**.

=> **Yetenek, ilgi, tutum, özel gereksinim** gereken alanlar **ölçülebilir**.

* Bir eğitim sisteminde **ölçme** ve **değerlendirme** yoksa

* Eğitim sisteminin **geçerli** ve **güvenilir kontrolü** sağlanamaz.

* Bu **kontrol**, sistemin tüm öğeleri için **geçerlidir**.

- Ölçülmeyen, kontrol edilmeyen **süreçler** **denetlenemez**

- Denetlenemeyen **süreçler** ise **değerlendirilemez**.

- Ölçme yapılmadan sisteme yönelik **girdi, süreç ve çıktılar** **kontrol edilemez**.

=> Eğitim sisteminde **Ölçmesiz denetleme** ve **kontrol mekanizmasını işlemez!**

ÖLÇÜT:

* Ölçülen özellik hakkında

- **Karar** alabilmek / **yargıya** varabilmek / **değerlendirme** yapabilmek için

- **Dayanak** alınan **referans noktası** ya da **referans aralığıdır**.

Referans noktası → “60 alan geçer” ...

Referans aralığı → “90-109 arası normal zekâdır”, “DC alan şartlı geçer”

DEĞERLENDİRME:

* Bir ölçme sonucunu (ölçüm) en az bir **ölçüte** vurarak

- **Ölçülen nitelik hakkında karar verme / yargıda** bulunma işlemidir.

DEĞERLENDİRMENİN BASAMAKLARI

a. **Ölçme** => Ölçme sonucu (ölçüm)

b. **Ölçüt**

c. **Karar**

“**Kerim gıda mühendisliği programına yerleştirilmiştir / yerleştirilememiştir.**”

“**Zeynep dersten geçmiştir / kalmıştır.**”

=> **Ölçüt, ölçme ve değerlendirme** arasında **köprü görevi görür**.

- **Ölçüt** değişirse **değerlendirme** de değişir. Örneğin

Ölçme	Ölçüt	Değerlendirme
İrmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 50 almıştır.	50	Yüksek lisansa başvuru yapabilir.
İrmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) 50 almıştır.	55	Doktora başvuru yapamaz.

1) Doğrudan Ölçme 2) Dolaylı Ölçme 3) Türetilmiş Ölçme

Doğrudan Ölçme (Temel Ölçme):

- * Ölçmeye konu olan **özellik doğrudan** gözlenerek **ölçüm** elde edilir.
- * Genellikle **beş duyu organı** ile algılanan özellikler **doğrudan** gözlenebilirler.
“Bir sınıftaki öğrenci sayısı” → **Sayılabilir**
“Öğrencilerin cinsiyetleri- boyları” → **Görülebilir**
“Kalem tutma becerisi- Pas verme becerisi” → **Beceriler doğrudan** gözlenebilir.
- * Pek çok **psikomotor davranış** doğrudan gözlenebilir.
“Yanlışsız okuyabilme”, “diksiyon”
=> Eğitimde ölçmeye konu olan özelliklerin **pek azı doğrudan** ölçülebilir.

Dolaylı Ölçme (Göstergeyle Ölçme):

- * **Bazı özellikler doğrudan gözlenemez!**
- * Bu özellik onun **göstergesi** olan **davranışlar** aracılığıyla **gözlenerek ölçülebilir**.
“Dört işlem becerisi” “derse yönelik tutumlar”, “genel muhakeme düzeyleri”,
“sınav kaygıları”, “motivasyon düzeyleri” → **Ancak dolaylı olarak gözlenebilir**.

- * “Sınıfta durumuyla karşılaştığınızda nasıl davranırsınız?” sorusuna
- Öğretmenin gelecekte **nasıl davranacağı**nın bir **göstergesi** olduğu kabul edilir.
 - * “İyi yurttaş olma” → Doğrudan gözlemlenemez!
İyi yurttaş olmanın **göstergesi** “*vergi vermesi*” → ona “iyi yurttaş” dedirtir.
- Not:** 18 yaşın altında bir öğrencinin bu özelliklere sahip olma durumu
=> **Varsayımsal** durumlar üzerinden **gözlenebilir**.

Türetilmiş Ölçme:

- * Ölçülmek istenilen **özellik**
- **Kendisinden farklı iki** ya da **daha fazla özelliğin** arasındaki
- **Matematiksel** bir bağıntı (**dört işlem**) yardımıyla belirlenir.
“Hız (yol / zaman)”, “yoğunluk (kütle / hacim)”

ÖLÇÜT TÜRLERİ

1) Mutlak Ölçüt

2) Bağlı Ölçüt

Mutlak Ölçüt (Kriter Referanslı Ölçüt):

- * **Ölçüt**
- Ölçme işleminin yapıldığı grubun özelliklerinden **bağımsız** olarak belirlenir.
- **Mutlak ölçüt** genellikle **ölçme** işlemi **öncesinde** ilan edilir.
“Dersten geçme notu 50’dir”, “doktora için ALES’ten en az 60 almak gerekir”
- * **Mutlak ölçütün** temel alındığı ölçme işlemlerinde
- **Birinin** notu, **diğerinin** değerlendirilmesini (geçme / kalma) **etkilemez!**
- Başarının ölçüldüğü bir **örnekte** herkes geçebileceği gibi herkes kalabilir de.

Bağlı Ölçüt (Norm Referanslı Ölçüt):

- * **Ölçüt**
- Ölçme işleminin yapıldığı grubun **belirli bir özelliğine / normuna dayalıdır**.
- **Bağlı ölçüt** ancak **ölçme** işlemi **sonrasında** belirlenebilir.
“Aritmetik ortalamaya / ortancaya / moda denk ve üzerinde puan alan geçer.”
- * **Bağlı ölçütün** temel alındığı ölçme işlemlerinde
- **Birinin** notu, **diğerinin** değerlendirilmesini (geçme / kalma) **etkiler!**
- Bu anlamda öğrenciler **açısından** daha **rekabetçi** bir eğitsel ortam vardır.

Not 1:**Değerlendirme**

- **Mutlak ölçüte** göre yapılıyorsa “**mutlak değerlendirme**”
- **Bağlı ölçüte** göre yapılıyorsa “**bağlı değerlendirme**” adımı alır.
“Selim fen lisesine yerleştirilmiştir.” → **Bağlı değerlendirme**
“Güzin lisans programları için tercih yapabilecektir.” → **Mutlak değerlendirme**

Not 2:

- Eğitsel **kararların** verilmesinde **mutlak** ve **bağlı** ölçütler **bir arada kullanılabilir**.
“Yükseköğretim Kurumları Sınavı”, “KPSS Ortaöğretim Memur Atamaları”
Ortalama
- 40-60 ise → **Mutlak** ya da **Bağlı** değerlendirme yapılır
- 60’ın üzerindeyse → **Mutlak** değerlendirme yapılır,
- 40’in altındaysa → **Bağlı** değerlendirme **zorunludur**.

Not 3:

- * Öğrenci ile ilgili **önemli / hayati** kararlarda → **Mutlak** değerlendirme gerekir.
“Tek ders sınavları” vb.....

Not 4:

- Başvuran kişi sayısının **çok** / Alınacak kişi sayısının **az** olduğunda
(Arz-talep dengesizliği olan) sınavlarda → **Bağlı** değerlendirme zorunludur.
“Yerleştirme / atama” → LGS, YKS, KPSS, TUS vb.

Not 5:

- * **Muafiyet sınavlarında** → **Mutlak** değerlendirme yapılması gerekir.
“Yabancı dil muafiyet sınavları” vb.

AMACA GÖRE DEĞERLENDİRME TÜRLERİ

- 1) Tanıma ve Yerleştirme 2) Biçimlendirme ve Yetiştirme 3) Değer Biçme
4) Rehberlik Amaçlı 5) Program Değerlendirme

1) Tanıma-Yerleştirmeye Yönelik Değerlendirme (Diyagnostik Değerlendirme):**Sınıf içi ölçme ve değerlendirme:**

- * Öğretim sürecinin **başında**
- Öğrencilerin **önceki nitelikteki** öğrenmelerini belirlemek amacıyla yapılır.
- * Hedef öğrencinin ders bağlamındaki **hazırbulunuşluluk** düzeyini belirlemektir.
- * Amaç **not vermek değildir!**
- * Bu amaçla uygulanan ölçme araçlarına da “**hazırbulunuşluluk testi**” adı verilir.

Okul / kurum geneli ölçme ve değerlendirme:

- * Yine öğretim sürecinin **başında**
- Öğrenciyi tanımak ve onu uygun olan programa yerleştirmek amacıyla yapılır.
- * Amaç **not vermek değildir!**
- * Hedef öğrencinin niteliklerine uygun grupların oluşturulmasıdır.
- * **Zaman, para** ve **emek** tasarrufu sağlar.
“Muafiyet sınavları” ve “seviye tespit sınavları” buna örnek gösterilebilir.

2) Biçimlendirme-Yetiştirmeye Yönelik Değerl. (Formatif Değerlendirme):

- * Belirli bir konu / ünite vb. **sonunda**
- Öğrencilerin öğretime konu olan davranışların ne kadarını kazandığını,
- Diğer bir deyişle **ünitedeki** öğrenme **eksiklerini** belirlemek amacıyla yapılır.
- * Amaç **not vermek değildir!**
- * **Öğrenciye**
- O ünite **deki** öğrenme **eksikleri** bildirilir,
- Bir sonraki kapsama geçmeden öğrenme **eksikleri giderilir/ denetlenir**.
- * Bu değerlendirmede kullanılan testlere “**izleme testi**” ya da “**tarama testi**” denir.
“Not verilmeden yapılan kısa sınavlar (quiz)”, “**ünite tarama testleri**”

- * Bir ünite **deki** öğrenmeler bir **başka ünite** için **ön öğrenme** olabilir
- * **Ön öğrenme eksiklerin giderek artması**
- Öğrencinin **öğrenemez** hâle gelmesine kadar **gidebilir**.

BLOOM’a göre

- * Bir ünite **deki** öğrenme **eksikleri** belli bir düzeyin üzerindeyse
- O öğrenme **açığı** kar topu gibi devam eder.
- Öğrenemez hâle gelmemesi için **ünite sonu kontrol mekanizmaları** olmalıdır.

3) Değer Biçmeye / Düzey Belirlemeye Yönelik Değ. (Summatif Değerlendirme):

- * Belirli bir öğretim sürecinin **sonunda**
- **Not vermek** amacıyla yapılır.
- * Öğrencinin belirli bir öğretim süreci **sonundaki durum** **tespitidir**.
- * Bu amaçla uygulanan testlere “**alandaki erişim testi**” denir.
“Bitirme sınavları”, “sertifika sınavları”, “üniversitedeki vize ve finaller”,
“eğitim-öğretim kurumlarında not vermek amacıyla uygulanan yazılı yoklamalar”

Not: Yukarıdaki ilk üç değerlendirme türü → **Öğrenci başarısına** odaklıdır.

- Öğrencinin akademik **başarısının ölçülüp değerlendirilmesi** söz konusudur.

*** Eğitimde yalnızca akademik başarının ölçümü - değerlendirilmesi olmaz!**

Öğrencilerin yetenekleri, ilgileri, tutumları, kaygıları, öğrenme kapasiteleri ve karşılaşılan güçlükler ile uygulanan eğitim programı etkililik değerlendirilmesi...

4) Rehberlik Amaçlı Değerlendirme:

- * İki bağlamda ele alınabilir: 1) **Özel eğitim** 2) **Mesleki rehberlik hizmetleri**

ÖZEL EĞİTİM:

- Belirli alanlarda **özel gereksinimi** olan çocuklara uygun **eğitim ortamları**
- Programı uygulamak amacıyla **ölçme** ve **değerlendirme süreçleri** vardır.
- * **Özel gereksinim kavramında**
- **Zihinsel gerilik / Öğrenme güçlüğü / Otizm / Diğer spesifik gerilik alanları**
- **Üstün zekâ / işitme/görme engel alanları** → Çok geniş bir yelpaze vardır.
- * **Özel gereksinimi olan çocuklara** uygun eğitim olanaklarının sunulabilmesi için
* Çocuğun **ihtiyacı** olan **alanlar** belirlenmeye çalışılır. (Eğitsel tanılama):
- **Sandart testler** veya **ölçüt bağımlı testler** uygulanır.
- * Testlerin sonuçları doğrultusunda **BEP** (Bireysel Eğitim Programları) hazırlanır.
- Bu çocuklar **tıbbi ve eğitsel / gelişimsel** olarak **tanı** alan çocuklardır.
- * Eğitsel **değerlendirme** bağlamında **RAM**’lar bu konudaki **tek yetkilidir**.

MESLEKİ REHBERLİK:

- * Öğrencilerin **alan seçmelerinde** ve bir üst öğretim kurumuna **yönlendirilmesinde**
- Özelliklerine **uygun** alan / meslek seçmeleri
- Öğrenci ve ülkenin insan gücü kaynağının doğru **planlanmasında** çok önemlidir.
- * Öğrencilerin kendi yetenekleri, ilgileri vb. ile özelliklerini belirlemek amacıyla
=> **Standart testlerden** yararlanılmaktadır.

5) Program Değerlendirme:

- * **Eğitim programları** bileşenlerinin yapısı ve niteliğine ilişkin olarak
- **Sistematik bilgi toplama** ve **değerlendirme** sürecidir.
- * **Program değerlendirme**
- Eğitim programlarının **planlanması**,
- Mevcut program ürünlerinin etkililiğinin **değerlendirilmesi**
- Eğitim program ürünlerinin **geliştirilmesi** amacıyla yapılır.

BİR ÖLÇME ARACINDA BULUNMASI GEREKEN PSİKOMETRİK NİTELİKLER

* **Ölçmenin** her zaman belirli bir **amacı** vardır:
- Kişiler hakkında değerlendirme yapmak
- Elde edilen değerlendirme sonuçlarına göre belirli kararlar vermek için yapılır.

* **Ölçüm**, değerlendirmenin **dayanağıdır**.
- Verilen **kararların doğru ve isabetli** olması
- Ölçümün **doğrudan ilgili** ve olabildiğince **az hatalı** olmasına **bağlıdır**.

* **Psikolojik** özelliklerin ölçülmesinde genellikle **ölçme araçları** kullanılır.
* Bu **araçlardan** elde edilen **puanlar** → **Hatasız** ya da **az hatalı** olmalı
* Bu **araçların** → Belirli **psikometrik** niteliklere sahip olması **gerekir**.
⇒ Ölçülen özelliğin başka **doğru ve tam** olarak **ölçülebilmesidir**.
⇒ Ölçme aracından elde edilen **puanın** → Amaca **hizmet etme derecesidir**.

Güvenilirlik:
* Ölçme işleminden elde edilen **puanların**
- Tesadüfi hatalardan **arınık olma derecesidir**.
- **Puanların kararlı, tutarlı ve duyarlı** olmasıdır.

Kullanışlılık:
* Ölçme aracının **geliştirilmesinin, uygulanmasının ve puanlanmasının**
- **Kolay ve ekonomik** (zaman, para, emek, araç gereç vb. açıdan) olmasıdır.

* **Geçerli ve güvenilir** ölçme yapmanın tek koşulu:
- Bir ölçme **aracından** elde edilen **puanların hatasız** ya da **az hatalı** olmasıdır.

* Ölçme işlemlerinde **hataları en aza indirebilmek için**
- Öncelikle **hataların tanımlanması** gerekir:
- Ölçme işlemini yapan kişi **neye müdahale edeceğini**
- Hangi durumlara karşı **önlem alması gerektiğini** bilmelidir.

HATA:

* Sadece eğitimde değil bütün hayatımızdaki ölçmelerimize **hata karışabilir**:

* Bu hataların **Kaynakları Nelerdir?**
- Ölçme yapan kişilerin dikkati ve titizliği zamandan zamana **değişebilir**
- Ölçme aracına ilişkin bazı **sorunlar** söz konusu olabilir
- Ölçülen özelliğin doğası gereği bazı **sıkıntılar** olabilir
- **Test katılımcısı** yeterince güdülenmemiş olabilir
- Ölçme işleminin yapıldığı **ortamdan** kaynaklı sorunlar vb. **olabilir**.

Ölçmede

* **Gözlenen** bir özelliğin **gerçek değeri** (sayı, sembol ya da sıfat) **bulunmak** istenir.
- Ancak ölçmedeki **hatalar, gerçek değer** (puan) yoluyla doğrudan elde **edilemez**.
- **Bu kavram**, psikometride **gerçek puan** kuramı olarak ele alınır.
- **Bu kavram** basit bir **eşitlik** ile gösterilir.

HATA ÇEŞİTLERİ

Hatalar; **kaynağı, yönü ve miktarı göz önünde tutularak**
a) Sabit b) Sistematik c) Tesadüfi olmak üzere üç türde incelenebilir:

a) **Sabit Hata:**
- **Miktarı** ölçmeden ölçmeye **değişmeyen**
- Her ölçme işlemine **aynı miktarda karışan hatalardır**.
“ Bir terazinin boş ağırlığı 120 g ise → Her tarttığını 120 g **eksik** ölçülecektir.”
“Sınavda herkese 10 puan fazla verirse → **Yine karışan hata sabittir.**”

b) **Sistematik Hata:**
- Ölçülen **büyükliğe, öğretmene** ya da ölçme **koşullarına** göre
⇒ **Miktarı değişen hatalardır**.
“ **Terazi, her bir kilogramda 120 g eksik tartıyorsa**
→ **Üzerine konulan nesnenin ağırlığı arttıkça hata miktarı da artacaktır.**”
“Sınavda yazısı kötü olandan puan kırmada **yine karışan hata sistematiktir.**”

Not: Yukarıdaki iki hatada da (**sistematik - sabit**)
⇒ **Ölçme sonuçlarına karışan hata miktarı, yönü ve kaynağı bellidir**.
- Bu tür hataların ölçme sonuçlarına **karışmasını engellemek**
- Bu tür hataları **düzeltilmek daha kolaydır**.

c) **Tesadüfi (Rastlantısal) Hata:**
- **Şansla**(tesadüfen) ortaya çıkan
- Ne **yönde** ve ne **ölçüde karıştığı** genellikle bilinemeyen hatalardır.

* **Ölçme sonuçlarına tek yönlü olarak karışmaz!**
- Bazen **Pozitif** bazen de **Negatif yönde etki eder**.

* **Sabit ve tesadüfi olmayan hatalar**→ **Tesadüfi değişken olma** özelliğindedir.
- Bu nedenle **psikometride hata kuramı tesadüfi hatalar** üstüne kurulmuştur.

Tesadüfi Hataların Dört Kaynağı Vardır:

- 1) Ölçme İşlemini Yapan Kişiden / Öğretmenden Kaynaklanan Hata
- 2) Ölçme Aracından Kaynaklanan Hata
- 3) Bireyden / Öğrenciden Kaynaklanan Hata
- 4) Fiziksel Ortamdan Kaynaklanan Hata

TESADÜFİ HATALARIN DÖRT KAYNAĞI

1) Ölçme İşlemini Yapan Kişiden / Öğretmenden Kaynaklanan Hata:

- * Öğretmenin **test etme sürecine** ilişkin **davranışları** iki aşamadır:
 1. **Ölçme işlemi sürecinde:**
 - Öğretmen, **test katılımcısının dikkatini dağıtabilir** - **kaygısını artırabilir**
 2. **Ölçme işlemi sonrasında:**
 - **Puanlamadaki dikkat ve titizliğin değişmesi, yorgunluk, maddi hata vb....**

2) Ölçme Aracından Kaynaklanan Hata:

- * Ölçme araçları **hazırlanırken maddelerin iyi ifade edilmemesi**
- Test katılımcılarının **yanlış anlamalarına** ve **hataya** neden olur.
- * Hangi **özellik ölçülürse ölçülsün**
 - **Araçta kullanılan dil, dil bilgisi ve imla kurallarına uygun olmalı**
 - **Maddelerde anlatım bozukluğu bulunmaması**
 - **Muğlak (kapalı) - belirsiz (müphem) ifadeler bulunmamalıdır.**

Ölçme Aracının Yapısı:

- * Ölçme aracı **kaynaklı bir başka hata kaynağı** → **Aracın yapısı** ile ilgilidir.
- * Ölçtüğü **özellik ve kapsam** bakımından
 - **Homojen** (benzeşik) maddelerden oluşan bir **araç(test)**
⇒ **Heterojen** (ayrışık) maddelerden oluşan bir **testten daha güvenilirdir**.

* **Ölçülecek özellikleri** yeterince temsil etmeyen **maddelerle** ölçüm yapılsa
- Bu araç araçtan elde edilen **puanlara** da **hata karışır**.

Ölçme Aracının Uzunluğu:

- * Ölçme aracının yapısıyla ilgili diğer bir konu ise **aracın uzunluğudur**.
- * **Madde sayısı** ile **güvenilirlik** arasında **doğru orantılı bir ilişki** vardır.
⇒ Bu **sonsuz bir doğru orantı değildir!**
⇒ Ölçme aracındaki **madde sayısı arttıkça**
- **Yorgunluk, dikkat azalması** vb. sebebiyle **hata miktarı artar**.

- * Ölçme araçlarında **Bilişsel** özellikleri **ölçen** testlerde
 - Eğer **seçenek verilmişse şans başarısı** **karışma olasılığı** artar.
(**Şans başarısı** : *Salt tahminle doğru yanıt bulma olasılığı*)
 - Bu, **ölçülen özelliğin gerçekte olduğundan yüksek** görünmesine yol açar.

3) Bireyden / Öğrenciden Kaynaklanan Hata:

- * Bireylerin ölçme işlemi sürecinde içinde bulundukları
⇒ **Fiziksel, fizyolojik ve psikolojik** durumlar **test puanını** etkiler.
(*Uykusuzluk, açlık, hastalık, ağrı, motivasyon eksikliği, kaygı vb.*)
⇒ Bu faktörler nedeniyle bireyler **gerçek puanlarından uzaklaşabilir...**
- * Grubun **homojen** ya da **heterojen** olması
 - **Hata kaynağını artırır** ya da **azaltır**.
⇒ Daha **heterojen** gruplarda **güvenlik katsayısı** → **Artar**
⇒ Daha **homojen** gruplarda **güvenlik katsayısı** → **Azalur**.

4) Fiziksel Ortamdan Kaynaklanan Hata:

- * Ölçmenin yapıldığı **fiziksel ortama** da ölçme sonuçlarına **hata karışır**.
“ *Sıcaklık, ışık, ses, koku, görsel uyarıcılarının fazlalığı, ergonomi vb....*”
- * **Testler bireylere fiziksel ortam** açısından
- **Eşit ve standart koşullar** altında **uygulanmalıdır**.

GEÇERLİLİK - GÜVENİRLİLİK VE HATA İLİŞKİSİ

Klasik test kuramına göre:

Geçerlilik → Tüm hata kaynaklarından etkilenir
Güvenilirlik → Yalnızca **Tesadüfi Hatalardan** etkilenir.

- * **Güvenilirlik** → **Geçerlilik için bir ön şarttır**.
→ Ancak **yeterli şart** değildir.
- Bir testin **güvenilir olması** onun **geçerli olacağı anlamına gelmez!**
- Bir test **geçerli** ise → **Büyük olasılıkla güvenilir**dir.

- * Bir **ölçme aracının geçerliliği ve güvenilirliği** diye bir şey yoktur!
- **Geçerli ve güvenilir olan** → **Ölçme araçlarından elde edilen puanlardır**.

Ölçme araçlarının **psikometrik nitelikleri** şu durumlara göre **değişebilir**:

- a) Ölçme amacının **değişmesi**
- b) Uygulama **grubunun değişmesi**
- c) Dilin **eskimesi / değişmesi**
- d) Maddelerde - alt ölçeklerde yapılan **değişiklikler**
- e) Farklı **kültürler**,
- f) Kuramsal bilgi birikiminde **değişiklikler**
(**Psikometri: Bireysel özellik ve nitelikleri değerlendiren bir bilim dalıdır.**)

*Geçerlilik ve güvenilirlik → Varlık-yokluk sorunu değil! (Derece sorunudur)

- * Bir testten elde edilen puanlar :
- Yüksek düzeyde geçerli
 - Orta düzeyde geçerli
 - Düşük düzeyde geçerli
 - Yüksek düzeyde güvenilir
 - Orta düzeyde güvenilir
 - Düşük düzeyde güvenilir
- (biçiminde nitelendirilir.)

- * Bir testin şöhretli olması onun geçerli olduğu anlamına gelmez!
- Modern test kuramına göre geliştirilen ölçekler eleştiriye açıktır.
 - Böylece testlerin niteliği ve test bilgisi gelişir.

KORELASYON

* Geçerlilik ve güvenilirliği belirlemeye yönelik yöntemler

- Genellikle korelasyon temelli analizlere dayanır.

Korelasyon(co-relation) (“r” ile sembolize edilir.):

- * En az iki değişken arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığını inceler.
- Var olan ilişkinin → Yönu ve miktar bilgisini veren istatistik bir tekniktir.
- “Öğrencilerin ders tutumları ile ders başarıları arasında bir ilişki var mıdır?”
- “ Saç uzunluğu ile zekâ arasında bir ilişki var mıdır?”

* Korelasyon “-1” ile “1” arasında değer alır.

* Bu iki değer arasında matematiksel olarak sonsuz birim vardır.

- Kullanışlılık açısından
- * 100 birim negatif korelasyonda,
- * 100 birim pozitif korelasyonda,
- * Sıfır bir birlikte toplam 201 birim.

⇒ Değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve miktarı değerlendirilir.

* Pozitif korelasyon → İki değişken arasında doğru orantılı ilişkidir.

“ Ders çalışma süresi ile sınav notu ” → Pozitif bir korelasyon

* Negatif korelasyon → İki değişken arasında ters orantılı ilişkisidir.

“Ders süresi ile dikkat → Negatif bir korelasyon

* ±1 Korelasyon → Mükemmel korelasyon

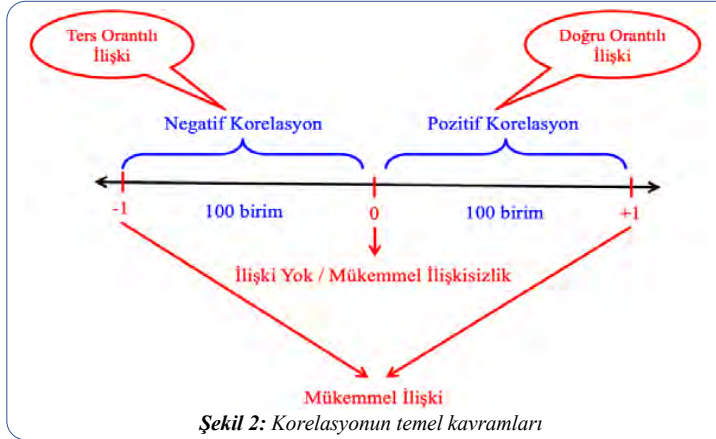
1 Korelasyon → Mükemmel doğru orantılı ilişki

-1 Korelasyon → Mükemmel ters orantılı ilişki

0 (sıfır) Korelasyon → İki değişken arasında sistematik bir ilişki yok!

→ (Mükemmel ilişkisizlik)

“Öğretmen boyları ile aylık ücretleri” → Arasındaki korelasyonun sıfırdır.

Şekil 2: Korelasyonun temel kavramları

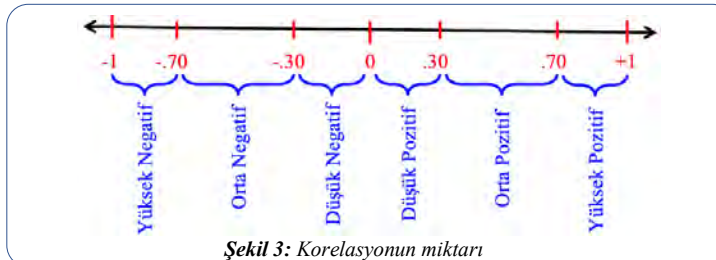
Korelasyon Katsayısı:

*İki tür belirleme yapılır:

Birincisi → Yön İkincisi → Miktarıdır.

Yön → Negatif ya da pozitif

Miktar → Düşük, orta ya da yüksek

Şekil 3: Korelasyonun miktarı

Not 1:

* Korelasyon mutlak değer olarak değerlendirilmelidir.

* Bir korelasyon katsayısının negatif ya da pozitif olması

⇒ Büyüklük-küçüklük belirtmez! (Yön bildirir.)

Not 2:

* Korelasyon katsayısı ile neden-sonuç ilişkisi kurulamaz!

* Değişkenler arasında doğru ya da ters orantılı bir ilişki olması

- Değişkenler arasında bir neden-sonuç ilişkisinin varlığı anlamına gelmez!

GEÇERLİLİK SORGULAMA YÖNTEMLERİ

Şekil 4: Geçerlilik yöntemleri sınıflaması

1. KAPSAM GEÇERLİLİĞİ:

* Özellikle başarı testlerinde aranan bir geçerlilik sorgulamasıdır.

* K.G. bir testin ölçülmek istenen davranışları ne derece kapsadığıyla ilgilidir.

* Test, kapsamı açısından davranışları yeterli ve dengeli biçimde temsil etmeli.

Bir Testin Kapsam Geçerliliğinin Yüksek Olması (İki kritere bağlı)

1. Testteki sorular ölçülecek içeriği yeterli ve dengeli biçimde ölçmeli.

2. Her bir soru ölçmek istediği özelliği doğrudan ölçmeli.

(Kazanımla doğrudan ilgili olması gerekir.)

Kapsam Geçerliliği Sorgulama Yöntemleri:

a) Mantıksal / rasyonel yöntemler:

* Bu yöntemler belirtke tablosu hazırlanması ve uzman görüşüne başvurulmasıdır.

a1) Belirtke tablosunun hazırlanması:

* B.T. ölçülen kapsam dâhilinde davranışların belirlenmesi yöntemidir.

“ Öğretmen satıra davranışları, sütuna hedefleri yazar; belirlediği madde sayısı doğrultusunda davranış ve hedefleri yeterli ve dengeli bir biçimde temsil eden alanları seçer.”

a2) Uzman görüşüne başvurulması:

* Uzman, ölçme ve değerlendirme tekniklerini de bilmeli.

* Uzmanla belirtke tablosu ve maddeler sunulur:

- Soruların konu kapsamını
- Yeterli ve dengeli bir ölçme durumunu
- Soruların kazanımlarla doğrudan ilgili olma durumunu değerlendirmesi istenir.

b) İstatistiksel yöntemler:

Uzmanlardan alınan dönütler betimsel / muhakemeye dayalı bir yolla çözümlenebilir ya da uzmanların “uygundur / uygun değildir” ya da “uygundur / düzeltme gerekir / soru kullanılmamalıdır” vb. biçimde değerlendirme yapması istenebilir. Eğer uzmandan ikinci yolla dönüt istenmişse uzmanlar arasında uyum olup olmadığı, çeşitli istatistiksel yöntemlerle test edilir. Alanda uzmanlar arasında uyumu test eden pek çok indeks bulunmaktadır.

2. ÖLÇÜT DAYANAKLI GEÇERLİLİK:

* Ölçme aracından elde edilen puanların ölçüt bir puanla karşılaştırılarak

- Geliştirilen ölçme aracının geçerliliğine ilişkin nitelendirme yapılır.

3. YORDAMA GEÇERLİLİĞİ:

* Yordama, tahmin demektir. (Ancak her tahmin yordama değildir!)

* Bir tahminin yordama olabilmesi için

- Elde geçerli ve güvenilir bir veri olması
- Bu verinin sınavabilir, sayısal nitelikte, analizlere ediliyor olması gerekiyor.

* Yordama, eldeki bu nitelikteki veriden yola çıkarak,

→ Geleceğe, henüz gerçekleşmemiş bir olguya ilişkin yapılan tahmindir.

* Ölçme araçlarının çoğunda gelecekteki davranışların kestirilmesi vardır.

* Yordama geçerliliği, ölçme aracının bu kestirim işini

→ Ne ölçüde doğru ve isabetli yaptığı ile ilgili bir sorgulamadır.

* Seçme ya da yönlendirme amaçlı testlerde

→ Yordama geçerliliğinin yüksek olması istenir.

Seçme amaçlı testler → YKS, KPSS, LGS vb. araçlar; diğer taraftan

Yönlendirme amaçlı testler → Yetenek testleri, ilgi envanterleri...

* Yordama geçerliliğinde ölçme aracından elde edilen puanlar

- Ölçme aracının tahmin ettiği puanla (ölçüt puan) karşılaştırılır

- Tahminin ne ölçüde doğru olduğu belirlenmeye çalışılır.

* Ölçüt puan testin tahmin etmeye çalıştığı → Özelliktir.

Yordama

geçerliliğinde

ölçüt puan

gelecekte belli

olacağından

→ Beklenir

Y.G. 'de

geçerlilik

katsayısının

0 ile 1

arasında

değişmesi beklenir.

YKS Puanı

Tarik 438.636

Esra 348.545

Begüm 456.344

Ozan 399.987

Defne 382.654

..... 480.334

..... 287.987

..... 381.954

..... 250.897

Umut 343.019

Akademik Ortalama

3.54

2.45

3.39

2.23

2.34

3.45

1.67

3.88

3.91

3.26

Ölçüt gelecekte

belli olacağından

beklemek

gerekmemektedir.

Korelasyon (r)

1'e yakın

Geçerlilik

Katsayısı

Şekil 5: Bir yordama geçerliliği çalışma örneği

* Yordama geçerliliğinde en zor ve önemli nokta
=> Ölçütün doğru bir biçimde belirlenmesidir.

Ölçütün Belirlenmesinde Nelere Dikkat etmelidir?

Ölçüt

- 1) Ölçme aracının yordamaya çalıştığı değişkenle doğrudan ilgili olmalı
- Ölçme aracı yordamaya çalıştığı özelliğin doğrudan bir temsili olmalı
- 2) Kararlı olmalı, günden güne değişmemelidir.
- 3) Bireylerin özelliğini gerçekten yansıtan nesnel ve güvenilir olmalı
- 4) Kolay elde edilmeli ve ekonomik olmalıdır.

4. ZAMANDAŞ GEÇERLİLİK:

- * Diğer adları: *Hâlihazır geçerlilik*
Benzer ölçekler geçerliliği
Uygunluk geçerliliği
- * Zamandaş geçerlilik sorgulamalarında
=> Ölçüt puan eş zamanlı olarak elde edilebilir.
=> Ölçme aracı ile ilişkili nitelikleri ölçen ve geçerliliği yüksek bir aracın puanı
- Ölçüt puan olarak ele alınabilir.
=> Sonra ölçme aracı ve ölçüt araç aynı zamanda uygulanıp
- İki araçtan elde edilen puanlar arasındaki ilişki incelenir.

	Benlik Algısı Ölçeği Puanları	Ölçüt Puan Öz saygı Ölçeği Puanları
İrem	54	32
Metin	98	54
Erdal	128	98
Dilek	89	65
Çağdaş	101	54
—	87	56
—	98	58
—	67	65
—	122	80
Sedef	79	88

Şekil 6: Bir zamandaş geçerlilik çalışma örneği

- * Z.G. te geçerlilik katsayısının -1 ile 1 arasında değişmesi beklenir.
* Ölçüte bağlı olarak geçerlilik katsayısı
→ -1'e yaklaştıkça artar, 0'a yaklaştıkça düşer.

Şekil 7: Geçerlilik katsayısı

- * Z.G. te de en zor ve önemli nokta
=> Ölçütün doğru bir biçimde belirlenmesidir.

Ölçütün Belirlenmesinde Nelere Dikkat etmelidir?

Ölçüt

- 1) Ölçme aracının ölçmeye yöneldiği özelliklerle doğrudan ilgili olmalı
- Bu ilişki doğru orantılı ya da ters orantılı olabilir.
- 2) Geçerliliği yüksek olmalıdır.
Geçerliliği yüksek olmayan bir ölçüt puanla bakılacak korelasyonun
→ Düşük olması kaçınılmazdır.

5. YAPI GEÇERLİLİĞİ:

- * Beşerî bilimlerde
* Atılganlık, güvensizlik ...öz.nin ölçülmesi amacıyla ölçme aracı geliştirmek için
- Önce, bu özellikleri belirlemek (yapıyı tanımlamak)
- Sonra, tanımlanmış yapıdan sınanabilir denenceler çıkarmak
- Denenceleri sınamak için deneysel ve istatistiksel çalışmalar yapmak gerekir.

- * Yapı, birbirleriyle ilgili olduğu düşünülen
- Belli öğelerin ya da öğeler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu bir örüntüdür.
- * Bir testin yapısını geçerleme süreci,
- Testin maddelerine verilen yanıtlar arasındaki ilişkilerin analizine dayanır.
- * Yapı geçerliliği,
- Bir testin dayandığı kuramsal temelleri ne derece iyi örneklediğiyle ilgilidir.
- * Yapı geçerliliği
- Testin ölçtüğü niteliklerin neler olduğunu araştırma ve
- Kişilerin elde ettikleri puanların ne anlama geldiğini açıklama çabasıdır.

“Geleneksel aile ile çocuk yetiştirme biçimi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla
- Bir ölçek geliştirip bu ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak istediğinde
1) Geleneksel aile yapısı ve çocuk yetiştirme kavramlarının ne anlamlara geldiğini
2) Ölçme aracındaki maddelerin bu anlamlara uygunluğunu araştırarak
=> Yapı geçerliliği konusunda karar verebilir.”

GÜVENİLİRLİK

- * Güvenilir bir ölçme aracı aynı özelliklerle ilgili olarak
- Arka arkaya yapılan ölçmelerde yaklaşık olarak aynı sayısal sonucu verir.
- * Bir test, aynı gruba iki ya da üç kez uygulandığında
- Her bir kişi bütün uygulamalarda yaklaşık olarak aynı puanı almalıdır.
- * Bir testin ölçmek istediği özelliği ölçebilmesi için
- O testin özelliği kararlı olarak ölçmesi gerekir.

Güvenirlilik çalışmalarının odak noktası:

- * “Eğer kişi iki defa teste tabi tutulursa iki testten aldığı puanlar birbirine benzer midir ya da birbirine ne kadar yakındır?”

Örneğin

- * Murat, dakikada 54 sözcük yazsın.
- Bu puan Murat'ın becerisini ne ölçüde yansıtmaktadır?
- * Dakikada 50 sözcük yazılması yeterli kabul edilse
- Murat bu düzeyin gerçekten üzerinde midir?
- * Murat geçen hafta dakikada 45 sözcük yazmıştı.
- Murat'ın bugünkü puanı olan 54
=> Onun kendisini geliştirdiğinin göstergesi midir?
=> Yoksa bir değişim dalgalanması mıdır?

İki Ölçüm Arasındaki Uyumsuzluğun Birçok Nedeni Olabilir:

- * Bir hareketten diğerine, “dikkat ve çaba” değişebilir.
- * Uzun periyotlarda puan değişmesi
- Fiziksel büyüme, öğrenme, sağlık ve kişilikteki değişim kaynaklıdır.
- * İkinci ölçümde daha açık soruların kullanılması

Gerçek puan:

- * Psikometride hata kavramı istenmeyen değişkene işaret eder.
- * Ölçme, hatalar giderilene kadar sürdürülmeli
- Gerçek puan elde edilmelidir.
- * Ancak davranış örneği sınırlı olduğu için
- Gözlenen puan gerçek puandan farklılık gösterir.
- Buradaki farklılık ölçme hatasıdır.

- * Örneğin yarışlara hazırlanan bir koşucu
- Bir mesafeyi farklı zamanlarda 23.7, 24.0, ... 25.1, 25.2 saniyelerde koşmuş olsun.
- Bu ölçümlerin ortalaması 24.7 ise → Gerçek puanı 24.7'dir.

- * Ölçme işleminde hata miktarı arttıkça
- Gözlenen puanın gerçek puana olan farkı artar.

Ölçmenin standart hatası $S_h = s\sqrt{1-r_x}$ formülü ile bulunur.

S_h = Ölçmenin standart hatası s = Standart sapma r_x = Güvenirlilik katsayısı

- * Bir ölçme işleminde standart hatanın düşük olması
- Güvenirlilik katsayısının yüksek ve
- Standart sapmanın düşük olmasına bağlıdır.

- * Ölçmenin standart hatası yükseldikçe
- Ölçme işlemi bireylere rastgele puan vermiş gibidir!
- Bu nedenle ölçme işlemlerinde güvenilirliğin kestirilmesi çok önemlidir.

- * Güvenirlilik katsayısı 0 ile 1 arasında değişir.
- Güvenirlilik katsayısı için 0.70 ve üstü ölçütü kabul edilir.
- Genel yetenek gibi bilişsel özellik ölçen testlerde
=> Güvenirlilik katsayısının 0.90 ve üzerinde olması arzu edilir.

Şekil 8: Güvenirlilik katsayısı

GÜVENİLİRLİK YÖNTEMLERİ

a) Birden çok uygulamaya dayalı yöntemler:

1. Test-tekrar test yöntemi
2. Eşdeğer (paralel) testler yöntemi

b) Tek uygulamaya dayalı yöntemler:

1. Eşdeğer yarılar yöntemi
2. KR-20 yöntemi
3. KR-21 yöntemi
4. Cronbach alfa yöntemi
5. Hoyt'un varyans analizi yöntemi
6. McDonald omega yöntemi

Şekil 9: Güvenirlilik kestirim yöntemleri

A) BİRDEN ÇOK UYGULAMAYA DAYALI YÖNTEMLER

1) TEST-TEKRAR TEST YÖNTEMİ:

- * Test güvenilirliğini test etmek için
 - * Bir test, aynı gruba, belli bir zaman aralığıyla iki kez uygulanır.
 - * İlk uygulama puanıyla ikinci uyg. puanı arasındaki korelasyon hesaplanır.
 - => Elde edilen korelasyon katsayısına Kararlılık (devamlılık / istikrarlılık) katsayısı adı verilir.

	Anksiyete Ölçeği Puanları	Anksiyete Ölçeği Puanları
	X ₁	X ₂
Ceren	54	50
Filiz	98	110
Aydın	128	120
Ece	89	80
Deniz	101	101
.....	87	85
.....	98	106
.....	67	59
.....	122	119
Dursun	79	82

Şekil 10: Test-tekrar test yöntemi çalışma örneği

- * Güvenilirliğin kararlılık, tutarlılık ve duyarlılık sorunu vardır.
- * Test-Tekrar Test Yöntemi ile elde edilen güvenilirlik kanıtı
 - Güvenilirliğin yalnızca kararlılık boyutuna karşılık gelir.
 - Güvenilirliğe ilişkin tümel bir sonuç ortaya koymaz!
- * Bu nedenle bir ölçme aracının güvenilirliğine ilişkin kanıt toplamak istersek
 - Kararlılığın yanı sıra tutarlılığa ve duyarlılığa ilişkin sorgulamaları yapmalıyız.
- * Test-Tekrar Test Yöntemi
 - Ölçülen özelliğin kararlı olduğu durumlarda uygulanması gerekir.
 - Testin ölçtüğü özellik sürekli değişkenlik gösteriyorsa kullanılmamalıdır!
 - İki uygulama arasında kolaylıkla değişmeyen özellikleri ölçen testler içindir.
- (" Genel zihin yetenekleri, kişilik testleri, ilgi envanterleri, tutum ölçekleri vb.)

Test-T.T. Yönteminde Test Güvenilirliğini Kestirmede Karşılaşılan Önemli Sorun:

* Testin iki uygulaması arasındaki zaman aralığının ne kadar olması gerektirir.

- Bu soruya kesin bir yanıt vermek olanaksızdır!

Aradan geçen zaman,

-Yanıtlayıcıların önemli ölçüde değişmelerine izin vermeyecek bir uzunlukta ve

- İlk yanıtlarının hatırlanmasına izin vermeyecek bir uzunlukta olmalıdır.

İki Uygulama Arasındaki Zamanın Belirlenmesindeki Temel İlke Şudur:

- Birinci uygulamada maddeleri hatırlamayacak kadar uzun olmalı

- Ölçülen özellikte köklü değişimler oluşmayacak kadar kısa olmalıdır."

Aradaki Zamanın Belirlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Başka Nokta:

* Özelliğin değişim hızıdır.

- Bazı özellikler daha hızlı değişime açıktır bazıları ise daha zor değişir.

Bireylerin genel yetenek düzeyleri → Kısa bir zamanda değişmez!

Bireylerin tutumu → Daha kolay değişebilir.

=> Genel yetenek testi için aradaki zaman → Daha uzun tutulabilir.

=> tutum ölçeği için daha kısa tutulabilir.

* Özelliklerin değişimi yaşla da ilişkilidir.

- Bazı özellikler belli yaşlarda daha durağanken

- Bazı yaşlarda daha değişkendir.

" Yaşamın ilk evrelerinde çocukların gelişimi daha hızlıdır. "

* Test-tekrar test yöntemi, başarı testleri için pek tercih edilmez!

- Kısa vadede başarı kolay değişebilen, kararsızlık gösterebilen bir özelliktir.

* Test-tekrar test yöntemi

* Yetenek testleri, kişilik envanterleri gibi

-Psikolojik ölçme puanlarının güvenilirlik kanıtlarını üretmede tercih edilir.

* Test-tekrar test yöntemi

-Benzer ölçekler geçerliliği, hâlihazır geçerlilik, uygunluk geçerliliği olarak da geçer.

* Güvenilirliğin bir boyutu da testin tutarlılığıdır.

"Tek uygulamaya dayalı güvenilirlik sorgulama yöntemleri" ile

"Test kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturur mu?" sorusuna yanıt aranır.

* Bu nedenle bu yöntemlerin tümünden elde edilen katsayı

=> İç tutarlılık katsayısı olarak adlandırılır.

B) TEK UYGULAMAYA DAYALI YÖNTEMLER

1) TEST YARILAMA (Eşdeğer Yarılar / İki Yarı Güvenilirliği) YÖNTEMİ:

- * Güvenilirliği tahmin etmede uygulanmış bir test
 - İki eşdeğer yarıya bölünür ve
 - İki yarıdan alınan puanlar arasındaki tutarlılık incelenir.

En temel sorunlardan biri test iki eşdeğer yarıya nasıl bölünür?

*En sık başvurulan yöntemler:

- a) İlk yarı ve son yarı b) Tek ve çift c) Rastlantısal yöntem

=> İlk yarı ve son yarı yöntemi her test için uygun değildir!

- * Uygun olmadığı durumlar:
 - Testteki maddeler basitten zora doğru sıralanmış ise
 - Maddeler konu içeriklerine - faktörlere göre kümelenecek yerleştirilmiş ise
 - Madde sayısı çok fazla ise uygun değildir!

	Türkçe Testi	X ₁ YARI	X ₂ YARI
Deniz	48	20	28
Şebnem	98	50	48
Ufuk	66	32	34
Işıl	88	44	44
Sinem	32	20	12
.....	70	30	40
.....	62	28	34
.....	40	20	20
.....	60	28	32
Sinan	66	36	30

Şekil 11: Test yarılama yöntemi çalışma örneği

- * Test Yarılama ile güvenilirliği tahmin etmede uygulanmış bir test
 - İki eşdeğer yarıya bölünür ve
 - İki yarıdan alınan puanlar arasındaki tutarlılık incelenir.(Şekil 11)
 - İki eşdeğer yarıdan alınan toplam puanlar arasında korelasyon hesaplanır.
- * Ancak elde edilen katsayı
 - Korelasyonun yarı puanlar üzerinden elde edilmiş oldu.
 - Bu nedenle testin tamamına ilişkin bir tutarlılık bilgisi vermez!
 - Elde edilen katsayı eşdeğer yarılardan birinin güvenilirliğidir.
- * Testin tümüne ilişkin bir güvenilirlik katsayısı
 - => Spearman-Brown formülü aracılığıyla hesaplanır.
- * Elde edilen katsayı testin tamamına ilişkin
- => İç tutarlılık bağlamındaki güvenilirlik katsayısı olarak kabul edilir.

2) KUDER-RICHARDSON 20 VE 21 YÖNTEMLERİ:

- * Kuder-Richardson 20 ve 21 (KR-20 ve KR-21)
 - Testin kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı ile ilgili bilgi verir.
- => KR-20 ve KR-21'de testin iç tutarlılığı değerlendirilir.
- * Bu yöntemlerden elde edilen katsayıya iç tutarlılık katsayısı denir.

- * KR-20 ve KR-21 ile güvenilirlik kestirimi
 - Puanlamanın kategorik olduğu ölçme araçları için uygundur.
- * Puanlamanın kategorik olması
 - Doğru yanıtlara 1 puan, yanlış ve boş ise 0 puan vererek puanlanır
 - Ya da maddenin yanıtının iki seçenekli verildiği durumlardır.
- * Eğer testteki maddeler
 - Farklı ağırlıklarla puanlanmışsa ya da
 - Test puanları şans başarısı için düzeltilmişse => Bu formüller kullanılmaz!

3) CRONBACH ALFA YÖNTEMİ:

- * Eğer ölçme aracının puanlaması çok kategorili ise
 - KR-20 ile aynı mantık üzerine kurulu Cronbach alfa hesaplanır.
- * Elde edilen katsayının ismi yine iç tutarlılık katsayısıdır.
- Örnek: "Derecelendirme ölçekleri puanlamanın çok kategorili olduğu araçlar"

GÜVENİLİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ ARTIRMA YOLLARI

- * Güvenilirlik temelde tesadüfi hatalardan arınık olma durumudur.
- Tesadüfi hata kaynaklarını azaltma → Güvenilirliği artıracaktır.

Güvenilirliği Artıran Temel Kavramlar ve Eylemler:

1. Bir testteki madde sayısı arttıkça → Birimler küçülür.
 - Duyarlılık artar
 - => Bu nedenle hata miktarı azalır → Güvenilirlik artar.
2. Bir ölçme işleminde
 - Puanlayıcı sayısı arttıkça → Güvenilirlik artar.
 - => Birden çok kişinin yaptığı puanlamanın ortalamasını almak
 - Bir kişinin verdiği puandan → Daha güvenilirdir.

3. Puanlama nesnelliği → Güvenilirliği büyük ölçüde etkiler.

- * Bir testin farklı kişiler tarafından **puanlanması** ya da
 - Aynı kişinin farklı zamanlarda verdiği **puanlar** arasındaki **tutarlılığa**
⇒ **Puanlama güvenilirliği** adı verilir.
- * Bir testten elde edilen **puan**
 - **Puanlayıcıya** ya da **zamana göre değişmiyorsa** → Testin **güvenilirliği artar**.
- * **Ölçme aracının puanlamasının nesnel ve öznel olması çok önemlidir.**
Nesnel Araçlar: “Çoktan seçmeli, derecelendirme ölçeği, kontrol listeleri...”
Öznel Araçlar: “Açık uçlu sorulardan oluşan araçlar, mülakatlar vb...”
- * **Öznel araçların puanlama biçiminin nesnel hâle getirilmesi**
⇒ **Güvenilirlik** açısından önemlidir.

4. KR-20 ve KR-21 yöntemlerinde bahsedildiği gibi

- ⇒ **Testteki maddeler** açısından
 - **Benzeşiklik (homojenlik) arttıkça** → **Güvenilirlik artar**.
 - **Ayrışıklık (heterojenlik) arttıkça** → **Güvenilirlik düşer**.
- (Benzer maddeler arasından seçim zorlaşır. Tesadüfi cevap azalır)

5. Puanların güvenilirlik kestirimi için

- Veri elde edilecek **grubun büyüklüğü artarsa** → Grup Heterojenleşir
→ **Güvenilirlik artar**.
- (Grup üyelerinin fazlalığı, elde edilecek veriyi çeşitlendirir)

6. Bir üst maddeyle de paralel bir biçimde

- * **Maksimum performans ölçen** testlerde
 - **Ortalama güçlüğe yaklaştıkça** ($\bar{P} = .50$) → Grup Heterojenleşir
→ **Güvenilirlik artar**.

7. Maddelerin dil bilgisi kurallarına uygun, açık ve anlaşılır yazılması

- **Güvenilirliği artırır**.
- Bu koşul sağlanmadığı takdirde diğer koşulların **fazla önemi olmayabilir!**
- İyi madde yazarı olmada **ana dilini iyi kullanma** becerisi önemlidir.
- ⇒ **Temel ilke**
 - Bir maddenin tüm öğrenciler tarafından aynı biçimde anlaşılmasıdır.

8. Öğrencilere yönerge vermek

- Test almayı → **Güdüler** **Hazırbulunuşluluğu** → **Arttırır**.
- * **Bireyden kaynaklanabilecek hataları** **asgariye indirir**.

9. Fiziksel ortamın uygun hâle getirilmesi → Güvenilirliği artırır.

- (Ses, sıcaklık, ışık, koku, dikkat dağıtıcı uyarılar, ergonomi vb.)

10. Eğer süreli test uygulaması ise süre yeterli verilmelidir.

- Bu bir **hız testi değilse** → Herkesin maddelerin tümüne ulaşması beklenir.

11. Uygulamada bireylerin

- **Dikkatini dağıtacak** - **kaygısını artıracak** davranışlardan **kaçınılmalıdır**.

12. - Maddeler teste düzgün yerleştirilmeli

- Okumayı **güçleştirecek** bir **unsur** bulunmamalı
- Test katılımcısının **yaşına, gelişim düzeyine uygun** bir punto
- Baskı hataları bulunmamalı

13. Tesadüfi - sabit ve sistematik hatalardan arındırılmalıyz.

TEST GELİŞTİRME VE MADDE / SORU TÜRLERİ

Test Nedir?

- * Eğitimde **birey** özelliklerini belirlemeye yönelik **ölçme aracıdır**.
- * **Test terimi** günlük dilde yalnızca çoktan seçmeli anlaşılsa da
⇒ Test çok daha geniş bir **anlamda** kullanılmaktadır.

TEST TÜRLERİ

Testi Alan Kişi Sayısına Göre	Testin Uygulanış Süresine Göre	Testin Ölçtüğü Niteliğe Göre	Değerlendirme Yaklaşımına Göre	Hazırlanış Biçimine Göre	Veri Toplama Tekniğine Göre
1. Bireysel	1. Süreli	1. Hız testleri	1. Objektif	1. Standart	1. Performans
2. Grup	2. Süresiz	2. Güç Testleri	2. Subjektif	2. Öğretmen yapımı	2. Kağıt-Kalem

Tablo 4: Test türleri

TEST GELİŞTİRME

- * **Önceden belirlenmiş özelliklerin ölçülmesi** ile ilgili bir test geliştirilmesi
- **Sistematik işlem basamaklarına** uyulmasını gerektirir.

Test Geliştirmenin İşlem Basamakları:

- Amacın belirlenmesi,
- Kapsamın belirlenmesi ve belirtke tablosunun oluşturulması,
- Denemelik maddelerin / soruların yazılması,
- Maddelerin / soruların gözden geçirilmesi (redaksiyon),
- Denemelik test formunun hazırlanması,
- Testin uygulanması,
- Test ve madde istatistiklerinin hesaplanması,
- Seçilen maddelerden oluşan nihai formun oluşturulması.

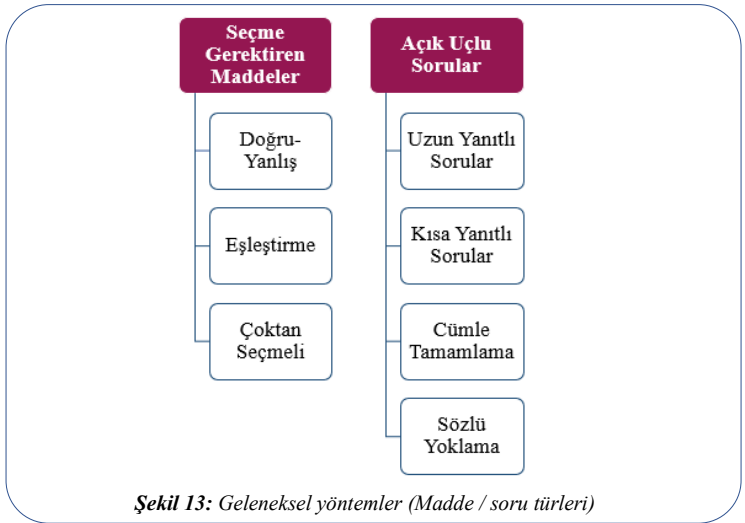
- * Test geliştirme adımları olarak bunlar verilebilir

- * Sınıf içi ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde
- Bu basamaklara **uygun test geliştirmek pratikte çok olanaklı değildir**.

Öğretmenler açısından daha olanaklı bir test planı:

- Sınavın amacının belirlenmesi
- Sınavda yoklanacak davranışların belirlenmesi
- Sınavın kapsayacağı konuların listelenmesi
- Okulun takvimine uygun sınav gününün belirlenmesi
- Bir ders saatine uygulanabilecek uzunlukta bir sınav süresinin belirlenmesi,
- Belirtke tablosunun hazırlanması
- Soru/madde türlerinin belirlenmesi
- Soru/madde sayısının belirlenmesi
- Sınav süresinin belirlenmesi
- Soruların “ortalama güçlüğünün” ve “güçlük dağılımının” belirlenmesi
- Soruların yazımında, izlenecek yolun belirlenmesi
- Cevap anahtarının ve puanlama yönteminin belirlenmesi
- Ölçme aracını yazma ve çoğaltma yönteminin belirlenmesi
- Sınavın uygulanma kurallarının belirlenmesi (yönerge yazılması)
- Sınavın uygulanması
- Test ve madde istatistiklerinin hesaplanması

BAŞARININ ÖLÇÜLMESİNDE YÖNTEMLER

GELENEKSEL ÖLÇME YÖNTEMLERİ

DOĞRU-YANLIŞ MADDELERİ:

- * Cevaplayıcıdan verilen ifadelerin
 - **Doğru** mu, **yanlış** mı olduğunu belirlemesinin **istendiği** madde türüdür.
- * **Doğru- Yanlış** maddelerinde verilen bir tür “önerme”dir.
“Cumhuriyet 1920 yılında kurulmuştur” (D) (Y)”

- * **Çoktan seçmeli madde türünden sonra** en çok kullanılan **ikinci madde tipidir**.
 - Bilimsel gerçekleri, tarihi olayları, kesin yargıları **tanma** ve **hatırlama**
 - Olguları ve gerçekleri kişisel yargı ve görüşlerden **ayrıtma** **ölçülmek istenir**.

Avantajları:

- Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolay(kullanışlıdır.)
- Soru sayısı artırılabilir.
- Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur.

Dezavantajları:

- Şans başarısı olasılığı yüksektir.
- İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri ölçmez.
- Öğrenme eksiklerini belirleyemez.
- Yanlış üzerinden öğretim yapılmaz.
- Her derste/konuda kesin yanlış denebilecek durumlar belirlemek zordur.

- Her madde tek ve belirli bir fikri belirtmelidir.
(Aynı maddede biri doğru, öteki yanlış iki fikir olmamalı!)
- Doğru yanlış maddesi**, kesinlikle doğru ya da kesinlikle yanlış olmalıdır.
(Başka bir açıklamaya gerek kalmadan belirlenebilmelidir.)
- Maddenin yanlışlığı önemsiz ayrıntıda / aldatıcı bir noktada olmamalıdır.
(Bir yargı temelden yanlış olmalıdır.)
- Mümkün olduğunca **olumsuz ifade** kullanılmamalıdır.
(İki olumsuz ifadede kesinlikle kaçınılmalıdır.)
- Kanı ifadeleri** bir kaynağa dayandırılmalıdır.
- Maddenin ifadesi kısa, açık ve yalın** olmalıdır.
- Maddenin okuduğunu **üst düzey anlama süreçlerine yönelik** olabilmesi için metindeki **cümleler aynen yazılmamalıdır**.
- Özellikle **vurgulamak** istenen bir ifadenin **altı çizilebilir**.
- Maddenin özellikle yanlış olduğu durumlarda, şans faktörünü engellemek için **ifadeyi düzeltmesi** ya da yanlışlığın ne olduğunu belirtmesi istenebilir.
- Doğru-yanlış maddeleri** ile **üst düzey öğrenmeler** de yoklanabilir.
- Maddeler aynı kapsamda ise ortak soru kökü** altında birleştirilebilir.
- Doğru ve yanlış maddelerin testteki sıralanışı rastgele olmalıdır.
- Maddelerin ifadesi** yaklaşık olarak **aynı uzunlukta** olmalıdır.
- Doğru ve yanlış maddelerin sayısı**, yaklaşık olarak **birbirine eşit** olmalıdır.
- Madde işaretleme yöntemi**, açık ve anlaşılır bir biçimde açıklanmalıdır.
- Mümkünse **kısa, basit cümle yapısı** olmalı / "ve" gibi bağlaçlara dikkat et.
- Olumsuz** anlamlı bir sözcük ya da ifade varsa **altı çizilmelidir**.
- İpucu** vermekten kaçınılmalıdır:
* "Asla, daima, hiçbir, tümü" vb. ifadelerin → **Yanlış** olma olasılığı yüksektir.
* "Genellikle, bazen, sıklıkla" vb. ifadelerin → **Doğru** olma olasılığı yüksektir.
- Üst düzey beceriler için tablo, grafik, harita** gibi bir **öncül** kullanılmalıdır.

EŞLEŞTİRME MADDELERİ:

- * Eşleştirme maddeleri, iki grup hâlinde verilen ve birbirleriyle ilgili olan - **Bilgi öğelerinin** belli bir açıklamaya göre eşleştirilmesini gerektirir.

Yönerge / Açıklama

Yönerge: Aşağıdaki "A" sütununda Türkiye Cumhuriyeti tarihi ile ilgili bazı önemli olaylar, "B" sütununda ise bu olayların geçtiği yıllar verilmiştir. Bir olayın hangi yılda geçtiğini kararlaştırdıktan sonra, o yılın önündeki harfi, olayın solundaki boşluğa yazınız. "B" sütunundaki bir tarih, bir veya birden fazla kez kullanılabileceği gibi, hiç kullanılabilebilir.

Muhtemel cevaplar / Seçenekler

A Sütunu	B Sütunu
C 1. Osmanlı Meclis-i Mebusan'ın son toplanması	A. 1918
D 2. Ankara'nın başkent olması	B. 1919
H 3. Tek dereceli seçimlerin ilk kez yapılması	C. 1923
C 4. TBMM'nin açılması	D. 1925
D 5. Lozan Antlaşmasının imzalanması	E. 1928
D 6. Cumhuriyet'in ilanı	F. 1930
C 7. Sevr Antlaşmasının imzalanması	G. 1934
	H. 1936
	I. 1946

Avantajları (Eşleştirme Maddeleri):

- Hazırlanması, uygulaması ve puanlaması kolaydır. (Kullanışlılık)**
- Soru sayısı artırılabilir.**
- Sistematiğe hata karışma olasılığı pek yoktur!**

Dezavantajları (Eşleştirme Maddeleri):

- Şans başarısı olasılığı yüksektir!**
- İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özellikleri ölçemez!**

EŞLEŞTİRME MADDELERİ YAZIM KURALLARI:

- Soru grubunda yönerge/açıklama** yazılmalıdır.
- Seçeneklerin kullanılacak mı? / Kaç kez kullanılacağı belirtilmelidir.**
- Bir eşleşme takımındaki **öncüller** ile **cevaplar eşit sayıda** olmamalıdır.
- * Eşleştirmede **ortaokul ve üstü öğretim kademelerinde**
- Öncülün başındaki boşluğa seçeneğin harfini yazmaları istenebilir.
* **İlkokul düzeyinde ise**
- Öncüllerle seçenekler arasında oklarla eşleştirme yapmaları istenebilir.
- Okul öncesi, özel eğitimde eşleştirmede şekil – resim** kullanılabilir.
- Öncüller ile seçeneklerin her biri benzeşik (homojen) öğelerden oluşmalıdır.**
- Uzun ifadeler öncül olarak kullanılmalı**
- Öncüller sütunu sayfanın sol sütununa
- Cevaplar sütunu ise sayfanın sağ tarafına yerleştirilmelidir.
- Madde sayısı en az 6, en çok 15** olmalıdır.
- Maddelerin tümü aynı sayfada** bulunmalıdır.
- Cevapların seçileceği sütun, bir kelime listesi ise**
- **Alfabetik** sıraya göre (küçükten büyüğe ya da büyükten küçüğe) olmalıdır.
- Hatırlama düzeyi dışında,**
- **Kavrama düzeyi** öğrenmeler de yoklanabilir. (grafik / tablo / metin / harita)

Soru 24 BÖLGELER ARASI BAĞLANTILAR

Öncül

	A	B	C	D
A	0	0	1	1
B	0	0	1	1
C	1	1	0	1
D	1	1	1	0

Yukarıda verilen tablo aşağıdaki şekillerden hangisine ait olabilir?

Doğru yanıt

Seçenekler

Çoktan seçmeli madde

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDELERİN ÖZELLİKLERİ:

- Hazırlanması zor ancak puanlaması kolaydır.**
- Puanlama objektiftir.**
- Üst düzey bilişsel becerilerle ilgili madde yazmak zordur!**
- Maddeler genellikle **bilgi, kavrama ve uygulama** basamaklarındadır.
- Doğru cevabı içindedir:**
⇒ **Sentez** düzeyinde soru sormak olanaklı değildir!
⇒ **Yaratıcılığın denetlenmesi zordur!**
⇒ **Puanlara şans başarısı karışma ihtimali vardır.**
- Çok sayıda soru** sorulabilir.
- Sistematiğe hata karışma ihtimali çok düşüktür.**
- Çeldirme mantığı** temellidir.

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDE TÜRLERİ

Tek bir doğru cevap isteyen maddeler

- Madde kökü soru kipinde olan maddeler**
 - Olumlu soru kipinde olan maddeler**
 - Aşağıdakilerden hangisi güvenilirlikle ilgilidir?
 - Olumsuz soru kipinde olan maddeler**
 - Aşağıdakilerden hangisi güvenilirlikle ilgili değildir?
- Madde kökü eksik olan maddeler**
 - Güvenilirlik testin
 - A) yapıyı doğru bir biçimde ölçmesidir.
 - B) amaca uygunluğudur.
 - C) kararlılığıdır.
 - D) yordama gücüdür.
 - E) kullanışlılığıdır.

En doğru cevabı isteyen maddeler

Aşağıdakilerden hangisi güvenilirliği en çok etkileyen durumdur?

- Soru sayısı
- Test süresi
- Test yönergesi
- İfade netliği
- Madde güçlüğü

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDE YAZIM KURALLARI:

- Bilen bir öğrenci**, seçenekleri görmeden **doğru cevabı verebilmelidir**.
- Öğrencinin henüz öğrenmediği **sözcük, kavram, terim** vb. kullanılmamalıdır.
- Bir durum, resimle anlatılıyorsa çok cümle yerine görselden** yararlanılabilir.
- Ancak maddenin **cinsiyet** gibi **yanlış oluşturmamasına dikkat** edilmelidir.
- Gereksiz görsel** kullanılmamalıdır.
- Öğrencinin öğretmen zihninden geçeni keşfetmesi beklenmemeli.**
- Karışık bir dil → Soruyu zorlaştırmak değildir!**
- **Ortalama bir öğrencinin anlayabileceği bir dil** kullanılmalıdır.
* Bir çoktan seçmeli maddeyi zorlaştırmak için:
a) **Çeldiricileri doğru yanıtla yaklaştırmak** (güçlendirmek)
b) **Davranışı üst düzey becerileri ölçen bir formda** hazırlamak gerekir.
- Madde kökünde gereksiz sözcük** kullanılmamalıdır.
- Bu hata önemli yerleri **vurgularken** yapılmaktadır.
- Seçeneklerde → Gereksiz sözcük** tekrarı kaçınılmalıdır.
Tekrar edilen sözcük → Madde köküne alınabilir.
- Bir maddenin doğru yanıtı**
- **Başka bir maddenin kökünde ya da seçeneklerinde bulunmamalıdır.**
- Seçenekler birbirleriyle tutarlı ve ayrı gramatik yapıya** sahip olmalıdır.
* Eğer seçenekler ifade bakımından birbirinden farklıysa
- Öğrencilere **ipucu verir.** (Özellikle eklerin kullanımına dikkat etmek gerekir.)
- İpucu vermekten kaçınmak** gerekir.
* "Asla, daima, hiçbir, tümü" vb. ifadelerin → **Yanlış** olma olasılığı yüksektir.
* "Genellikle, bazen, sıklıkla" vb. ifadelerin → **Doğru** olma olasılığı yüksektir.
- Birbirinin **tam zıttı** olan durumların seçeneklerde verilmesi **uygun değildir.**
- **Gen. biri doğrudur. Şans başarısı artar / geçerlilik ve güvenilirlik düşer.** →

- 13) Seçeneklerde birbirini anlamca içeren ifadeler kullanılmamalıdır.
- 14) Seçeneklerin uzunlukları birbirine eşit olmalıdır.
- 15) Doğru cevapların bir örüntü göstermemesi gerekir. (Dağıtılırken dikkat!)
- 16) “Hepsi” ve “hiçbiri” bir seçenek olarak kullanılmamalıdır.
- 17) Seçenek sayısı genellikle 4 ya da 5 olsa da seçenek sayısını
- * Öğrencinin içinde olduğu gelişim dönemi belirler:
 - Lise ve daha üstü öğretim düzeylerinde → 5
 - Ortaokul düzeyinde → 4
 - İlkokul düzeyinde → 3 seçenek kullanılabilir.
- 18) Seçenekler bir sıra ile verilmelidir.
- Alfabetik veya büyüklük olarak sıralanmalıdır.
- 19) Dil bilgisi ve imla kuralları çok önemlidir.
- * İyi bir madde yazarı
 - a. Madde yazılan alanı çok iyi bilmeli
 - b. Madde yazma teknik ve yöntemlerinden haberdar olmalı
 - c. Maddelerin yazılacağı dili kullanmada becerikli olmalı
 - d. Öğrencilerin gelişim düzeyini çok iyi bilmelidir.
- 20) Seçeneklerin baş harfleri büyük olmalıdır.
- 21) Madde kökü ile seçenekleri aynı sayfada olmalıdır.
- 22) Ortak köke dayalı madde grubu yazılacaksa
- Hangi soruların ortak köke göre yanıtlanacağı belirtilmelidir.
 - (İlkokulda madde sayısını çok artırmamak gerekir.)

AÇIK UÇLU SORULAR

- * Açık uçlu sorular ikiye ayrılır [Pikometri alanyazınında(literatür)]:
- a) Uzun yanıt gerektiren maddeler b) Yanıtı sınırlı maddeler

- * Ancak bu testler (sahada):
- a) Essay (yazılı yoklama) c) Boşluk doldurma (cümle tamamlama)
- b) Kısa yanıt d) Sözlü yoklama olarak geçmektedir

ESSAY (YAZILI YOKLAMA)

- Yazılı yoklamaların temel özellikleri:
- * Sorulara cevap verme konusunda sınırsız bir özgürlüğü vardır.
- * Sınırsız cevap özgürlüğünün:
- Avantajı: Öğrencinin bilgisi ile zihninin nasıl işlediğini anlama olanağı sağlar.
- Dezavantajı: Öğrenci sınırlı bilgiye sahipse soruyla ilgisi olmayan, aklına estigi gibi uzun cevaplar yazabilir.

- * Sınırsız cevap özgürlüğü
- Anlatım becerisi iyi olan öğrencilere bir avantaj sağlayabilir.

Essay (Yazılı Yoklama)

- * Dünyada en eski ve hâlâ en çok tercih edilen testlerden biridir.
- * Bunun iki nedeni vardır:
- a. Pratik nedenler: Hazırlaması kolaydır.
- b. Eğitsel nedenler: Üst düzey bilişsel becerileri ölçmek için geleneksel yöntemler arasında en avantajlı yazılı test etme yoludur (Sentezde tek yol.).
- * Yazma, problem çözme, bilgileri organize etme, analiz vb. özgün bir ürün ortaya koyma (yaratıcı düşünme), eleştirel düşünme, yeni durumlara beceriyi transfer etme, analitik düşünme, bilimsel düşünme, hipotez oluşturma ve neden-sonuç ilişkilerini açıklama, veri düzenleme, güçlü ve zayıf yönleri belirleme gibi becerileri ölçmek için çok kullanışlıdır.

Essay (Yazılı Yoklama)

- * Çok fazla soru sorulamıyor → Bir dezavantajdır.
- * Puanlar, sadece bilgiyi değil, öğrencinin
- Anlatım biçimini, yazı güzelliğini, bilgisini örgütleme biçimini de yansıtır.
- Bu ise ölçme sonuçlarındaki sistematik hata miktarını artırabilir.
- * Puanlama öznelliği belki de en önemli dezavantajdır.

“Essay”de Nesnellığı Artırma Yolları:

- 1) Ayrıntılı bir cevap anahtarı çıkarılmalıdır.
- 2) Öğrenci ne yaparsa kaç puan verileceğinin belirlenmesi gerekir.
- 3) Bütüncül (holistik) ya da analitik rubrik hazırlanabilir.

KISA CEVAPLI SORULAR

- * Kısa cevaplı testler
- Bir sözcük, rakam, tarih ya da en çok bir cümle ile cevaplanan sorulardan oluşur.
- Öğrencinin aklının estigi cevabı yazmasını engeller.
- Cevaplar çok kısadır.
- (Testlerin puanlanmasını genellikle nesnel kılar. ,
- Eğer konu kapsamı bakımında homojen bir yapıda ise
- Gruplandırılarak sorulması daha uygun olacaktır.
- Uzun cevap gerektiren sorularda olduğu gibi ayrıntılı cevap anahtarı olmalıdır.

Avantajları:

1. Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolay(kullanışlıdır)
- b. Soru sayısı artırılabilir.
- c. Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur.

Dezavantajları:

- * Üst düzey bilişsel özelliklerin ölçülememesi yine bir dezavantajdır.

- * Cümle tamamlama (boşluk doldurma), kısa cevaplı / sınırlı cevap gerektirir.
- * Öğretmen
- Önemli gördüğü bir cümleyi alır,
- Kritik gördüğü bir ya da birden fazla yeri çıkarır
- Yerine bir boşluk koyar
- Öğrenciden o cümleyi anlamlı bir biçimde tamamlaması istenir.
- * Hazırlanması oldukça kolaydır.
- * Kim, ne, nerede, ne zaman? sorularına cevap olabilecek ölçme sorularıdır.
- * Cümleler ders kitabından aynen alınmamalı
- Öğretmen kendi sözcükleriyle yeniden yazmalıdır.

Avantajları:

- a. Hazırlaması, uygulaması ve puanlaması kolaydır (Kullanışlı)
- b. Soru sayısı artırılabilir.
- c. Sistematik hata karışma olasılığı pek yoktur!

Dezavantajları:

- İyi yazılmazsa genellikle üst düzey bilişsel özelliklerin ölçülememesi

CÜMLE TAMAMLAMA SORULARI YAZIM KURALLARI:

- 1) Her maddenin → Yalnızca tek doğru cevabı olmalı (açık-net)
- 2) Maddenin cevabının bulunmasında → İpuçları verilmemeli.
- 3) Cümlelerin gramer yapısında → İpucu genellikle eklerle verilmektedir.
- 4) Cevapta birden çok ayrıntı varsa → O ayrıntıların her birine ayrı puan vermeli.
- 5) İlköğretimde cevapların ayrı bir kâğıdına işaretletilmesi uygun değildir!
- Ancak ortaöğretimde olabilir.
- 6) Bir cümlede çok sayıda boşluk bırakılmamalı
- 7) Cümleden sadece anahtar nitelikli anlamlı ve önemli sözcükler çıkarılmalıdır.
- 8) Herkesçe aynı biçimde algılanacak biçimde soru yazmak gerekir.
- Öğrenciye “Acaba öğretmenim bununla neyi kastediyor?” dedirtmemelidir.

SÖZLÜ YOKLAMA

- * Sözlü sınavlar ciddi bir ölçme hatası barındırma potansiyeline sahiptir.
- * Dile dayalı becerilerin ölçülmesi için geleneksel yöntemler içindeki tek türdür.
- “Sözlü anlatım, diksiyon, yabancı dil dersinde konuşma, solfej ve şarkı söyleme...”
- * Sorular sözlü olarak sorulur ve cevap sözlü olarak verilir.
- * Öğretmen ile öğrenci arasında karşılıklı ve devamlı bir etkileşim vardır.
- * Bireysel bir testtir → Her öğrenciye ayrı soru sorma zorunluluğu vardır.
- * Bireysel bir testtir → Tüm öğrencileri test etmek için çok süre gereklidir.
- * Öğrencinin cevaplarını gözden geçirme şansı yoktur!
- * Cevaplarda çoğu zaman düşünme ve tasarlamaya pek zaman vermez!
- * Puanlama hemen yapılır → Cevap doğrulama genel izlenimle yapılır.
- * Öğrencinin ayağa / tahtaya kaldırılması ve kaygı ...vb
- => Bireyden kaynaklanan hata miktarını artırabilir.
- * Öğretmenin ölçme sonucuna sistematik hata karıştırma olasılığı yüksektir.
- * Sözlü anlatım becerisi iyi olan (daha az biliyor olsa da) → Yüksek puan alabilir.
- * Öğrencinin kılık-kıyafeti, diksiyonu, hâl ve hareketleri
- => Puanlamaya artı ya da eksi yönde etki edebilir.
- * Çok fazla soru sorulamayacağı için → Kapsam geçerliliği problemi olabilir.

SÖZLÜ YOKLAMA UYGULAMA KURALLARI:

- 1) Sözlü sınavlarda da (yazılı sınavlar gibi) yapılacağı gün ve saat ilan edilmeli
- 2) Sorular önceden hazırlanmalı
- 3) Sorular amaca uygun ve her öğrenciye benzer güçlükte olmalı
- 4) Cevap anahtarı hazırlanmalı
- 5) Sınavda öğrencilerin kaygısını artıracak davranışlardan kaçınılmalı
- 6) Hazırbulunuşluluk artırılmalı
- 7) Basit olan sorudan başlanmalı
- 8) Kaydedilemiyorsa puanlama hemen yapılmalı
- 9) Puana ilişkin dönüt hemen verilmeli
- 8) Puanlamada sistematik hata kaynaklarına karşı dikkatli olunmalı

Not: Yoklanacak olan davranışlar, yazılı sınav türleriyle de yoklanabiliyorsa => Sözlü yoklama yapmaktan kaçınılmalıdır.

GENEL DEĞERLENDİRME

- 1) Her soru türünün avantajları olduğu gibi dezavantajları da vardır.
- 2) Dezavantajları asgariye indirmenin yolu
- => Madde / soru çeşitlemesi yapmaktır (İlkokulda çok artırmamak gerekir)
- 2) Geleneksel test etme yaklaşımları ürün odaklıdır.
- => Eğitim sürecinde ürün elbette önemlidir ancak
- * Ürün kadar
- Öğrencinin süreçte bilgiyi nasıl yapılandırdığının izlenmesi önemlidir.
- => Geleneksel ölçme yöntemleri destekleyici yöntemlerle desteklenmelidir.

1. PORTFOLYO

Portfolyo:

- * **Sistemli ve amaçlı** olarak oluşturulmuş **Dosyalar**dır.
- Öğrencinin **bir bütün olarak gelişim** gösterir.
- **Öğrenme süreci** ile **ürünlerini** gösterir.
- Verileri **değerlendirir**.

Portfolyolar ile amaçlanan şey:

- * **Öğrencinin**
 - Çok yönlü olarak **izlenmesi**
 - Gelişimini bir süreç olarak **izlemek - değerlendirmek**
 - **Öz geçmişi, ilgileri, tutumları, becerileri** ...vb. özelliklerinin **tanınması**
 - Hem **okulda** hem de **aile ortamında, oyun ortamında ve dış çevrede tanınması**
- * **Sürecin paydaşları**
 - **Öğrenci, öğretmen, arkadaş, aile ve iletişimde olduğu diğer kişilerdir.**

* Portfolyolar

- => Öğrenci çalışmalarını toplayan **herhangi bir çalışma dosyası değildir!**
- => Öğrenciyi **sınıflandıran (başarılı / başarısız) bir araç değildir!**
- => Öğrencileri **karşılaştıran araçlar değildir!**

Öğrenci Portfolyosunun Türleri:

a) Süreci yansıtan portfolyolar:

- * Öğrencinin **öğrenme** ve **gelişim sürecini** yansıtır.
- **Başlangıç çalışmalarını** - **Karşılaşılan güçlükleri**
- **Süreçteki çalışmalarını** - **Öğrenme ürünlerini içerir.**

b) Ürünü yansıtan portfolyolar:

- * **Bitmiş görevleri** içerir.
- * Öğrencinin **en iyi olduğunu düşündüğü çalışmaları** içerir.

Şekil 15: Portfolyo değerlendirme süreci

Portfolyonun içeriği:

- Öğretmen **kayıtları** (gözlemler, anekdot kayıtları)
- Öğrencinin **çalışmaları**
- Öğrencinin **sözel ve psikomotor becerilerini** gösteren **teyp ve video kayıtları**
- Öğrencinin **kendi çalışmaları** hakkındaki **düşünceleri, günlükler**
- Öğrenciye **yazılan mektuplar**
- Öğrencinin **yazdığı mektuplar**
- Öğretmenin **aileye ve diğer öğretmenlere yazdığı mektuplar**

Portfolyo Oluşturma Süreci

1) TOPLAMA:

1. Karar verme (Hangi çalışmalar **toplanacak** ve hangi özellikler **gözlenecek**)
2. Açıklama-Teşvik
 - Öğrenciye çalışmalarının bir dosyada **toplanacağını açıklanması**
 - **Çalışmalarını saklama konusunda öğrencilerin teşvik edilmesi**
3. Dosya/kutu oluşturma (Sınıfta her öğrenci için)
4. Tarih yazma (Her bir çalışma için ...)

2) SEÇME

1. Öğrenci seçimini kendi başına veya öğretmenin rehberliğinde yapabilir.
2. Portfolyonun türüne ve öğretmenin koyduğu koşullara bağlıdır.
 - a. Süreci yansıtan portfolyolarda
 - Öğretmenin belirlediği konular → **Öğrenme / gelişim sürecini yansıtmalı**
 - b. Ürünü yansıtan portfolyolarda
 - Öğretmenin belirlediği konular ile ilgili → Ortaya çıkan ürünlerden seçilir.

3) YANSITMA:

- * **Portfolyoyu herhangi bir çalışma dosyasından ayıran en önemli aşamadır.**
- * Bu aşamada öğrenci
 1. Portfolyosuna seçtiği her bir çalışmayı **niçin seçtiğini** açıklar.
 2. Çalışmalarını yaparken **geçirdiği süreci ve bu süreçte öğrendiklerini** anlatır.
 3. Kendi **başarısını** görür, bunu ifade eder ve değerlendirme sürecine katılır.

YANSITMA SORULARI:

- 1) Bu çalışmayı **nasıl yaptım?**
- 2) Bu çalışmadan **ne öğrendim?**
- 3) Bu çalışmayı **daha da geliştirebilir miyim? Nasıl?**
- 4) Çalışmalarım içinde **en çok sevdiğim hangisi? Neden?**
- 5) Bana **zor gelen bir çalışmam var mı? Varsa neden?**
- 6) Bu çalışmayı **portfolyoma neden koydum?**

4) SONUÇ

- * Bu aşamada öğrenci **"Bu çalışmayı niçin yaptık?"** sorusunu **yanıtlar.**
- * **Okulda yaptığı çalışmalarla öğrendikleri arasında somut bağlar** kurar.
- * **Tamamlanan portfolyo çalışmaları öğrenci tarafından**
 - **Sınıf arkadaşları, öğretmeni ve ailesinden oluşan bir gruba** sunar.
- * **Portfolyonun sunumu**
 - Öğrencinin çalışmalarına **önem vermesini sağlar ve kendine güvenini artırır.**

2. PERFORMANS DEĞERLENDİRME

PERFORMANS DEĞERLENDİRME ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

ÖĞRENCİ DEĞERLENDİRMELERİ

1) ÖZ DEĞERLENDİRME:

- * Öğrencinin belirli bir konuda kendi kendisini değerlendirmesine denir.
- Kendi özellikleriyle ilgili farkındalığı artırır
- Zayıf ve güçlü yönlerini keşfetmesini sağlar
- Öz düzenleme ve ölçütlü düşünme becerisi artar
- Öğrenme motivasyonunu artırır.

Dezavantajları:

- a. Kendi performanslarını değerlendirirken yanlış davranabilirler.
- b. Başlangıçta deneyimsizlik nedeniyle değerlendirmede yanlışlar olabilir.

2) AKRAN DEĞERLENDİRME:

- * Öğrencinin performansını arkadaşlarının değerlendirmesine denir.
- Daha katılımcı, aktif bir eğitim ortamı sağlanabilir.
- Sorumluluk duygusu artar.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri artar.
- Öğretmen dışındaki bir kaynaktan dönüt almak
 - Öğrencinin performansını artırabilir.
- Eleştiri kültürü (olumlu-olumsuz) gelişebilir.

Dezavantajları:

- a. Öğrenciler kişisel ilişkiler sebebiyle yanlış davranabilirler.
- b. Genel izlenimle puan verme söz konusu olabilir.

ÖĞRETMEN DEĞERLENDİRMELERİ

1) RUBRİK (Dereceli Puanlama Anahtarı):

- * **Performans ürünlerinin değerlendirilmesinde en sık kullanılan araçlardır.**
- * Amaç **puanlamadaki öznelliğini azaltmaktır.** (Öğretmen faktörü...)

RUBRİK ÇEŞİTLERİ:

1. Bütüncül (Holistik) Rubrik
2. Analitik Rubrik

Tablo 5. Bütüncül (Holistik) Rubrik Örneği (Maket Yapımı)

Ölçüt	Puan
Maketi yaptığı materyal kalitelidir.	10
Ek yerlerinde pürüz bulunmamaktadır.	15
Özgün bir fikir ortaya koymuştur.	20
Maket çevre düzenlemesi gibi görsel öğelerle zenginleştirilmiştir.	15
Renklendirmeler uyumludur.	10
.....
.....
.....
Toplam	100

* Ölçme işlemi sonucunda

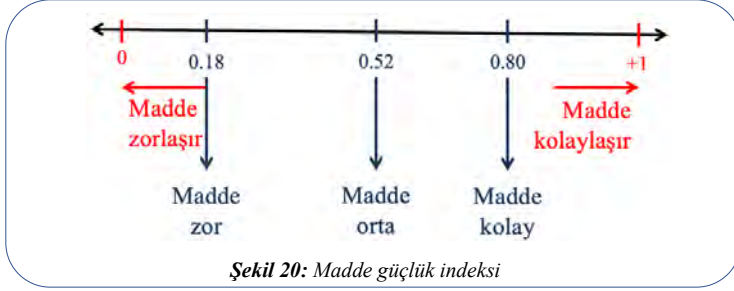
- Bireylerin madde puanları üzerinden hesaplanan istatistiklerdir.

* Eğitimde en sık kullanılan istatistikler:

a) Madde güçlük indeksi b) Madde ayırt edicilik indeksi c) Madde güvenilirliği

MADDE GÜÇLÜK İNDEKSİ

* Maddenin kabaca Zor mu?, Orta mı?, Kolay mı? olduğunu gösterir.

Madde güçlük indeksi

* 1'e yaklaştıkça → Madde kolaylaşır * 0'a yaklaştıkça → Maddenin zorlaşır
* 0.50 civarı ise → Ortalama güçlüktedir.

* Testin Ortalama Güçlüğü:

→ Madde güçlükleri toplamının madde sayısına bölümü

Bir öğretmen testinin veya sınavının

- Hazırbulunmuşluğu ölçmeyi ya da
- Öğrenme eksiklerini tespit etmeyi ya da
- Not vermeyi amaçlayan bir öğretmen
⇒ Ortalama güçlüğü ne düzeyde tutmalıdır?
⇒ Soruların güçlük dağılımı nasıl olmalıdır?"

Cevap:

* Bu tür sınavlarda → Kolay ve zor sorular teste konulabilir.
Ancak ortalama güçlükteki sorular → Her zaman daha fazla olmalıdır.
* Testin ortalama güçlüğü 0.50 olması ideal durumdur.

Test zor ya da kolay olursa ne olur?

* Bir test zorlaştıkça → Dağılım sağa çarpık
kolaylaştıkça → Dağılım sola çarpık olma olasılığı artar.
* Grup, başarı düzeyi açısından homojenleşmeye başlar
⇒ Homojen bir dağılımda
- Testin bilenle bilmeyeni birbirinden ayırt etme gücü azalabilir
- Testin güvenilirlik katsayısı düşebilir.

* O zaman

⇒ Ayırt ediciliği ve güvenilirlik katsayısı yüksek bir ölçme işlemi için
- Orta güçlükte bir test hazırlanmalıdır. (Testte kolay ve zor sorular olabilir.)

MADDE AYIRT EDİCİLİK İNDEKSİ

⇒ Maddenin bilenle - bilmeyeni ayırt edip edemediğine ilişkin bir istatistiktir.

* -1 ile 1 arasında değer alır.
* 0.30 ile 1 arası ayırt edici olarak nitelendirilir.

EĞİTİM İZLEME ARAŞTIRMALARI
Tarihi, Önemi ve Türkiye'den Sonuçlar

Kavramlar

* Kavramlardan ilki

- Sıklıkla "başarı" (achievement) ya da "erişi" olarak ifade edilir.

1) BAŞARI KAVRAMI

- Günlük hayatımızda da çok yoğun kullandığımız
- Farklı anlamlar atfettiğimiz
- Genellikle olumlu bir özellik olarak değerlendirilir.

Eğitim alanında başarı

* Belirli bir konu veya uygulama alanında kazandırılan kazanımlara
⇒ Bireylerin ulaşma / erişme düzeyleridir.
⇒ Başarı aynı zamanda "erişi" olarak tanımlır.

Erişi (başarı) kavramı

* Sunulan bilgilere ve içeriğe o eğitimi alan bireylerin
⇒ Ne kadar ulaşabildiğine dair bir gösterge (erişim düzeyi)

2) BECERİ KAVRAMI

* Başarıdan farklı olarak (Tekil kazanımlardaki erişim düzeylerinden ziyade)

* Öğrencilerin bilgi ve becerilere sahip olduktan sonra
- Bunları ne kadar kullanabildiğine dair bir göstergedir.

Beceri

- Bilgilerin bir araya toplanıp doğru bilgilerin seçilmesi ardından
- Seçilen bilgilerin doğru şekilde kullanılması
- Gerçek ya da tasarlanan bir durumda kullanılabilme yetisidir.

Eğitimin daha geleneksel olduğu zamanlarda

* Bilgiye sahip olmak, bilgiyi ezberde tutmak / hatırlamak kıymetliydi.
- Günümüzde bilgiye ulaşmak gittikçe kolaylaştı.
⇒ Şimdi artık bu bilgileri uygun durumlarda kullanmak önemli.
- Bu da beceri kavramının önemini öne çıkarmıştır.

3) OKURYAZARLIK (literacy) KAVRAMI

* Okuryazarlık

- Beceriyle çok ilişkilendirilir
- Birçok kaynakta bir beceri türü olarak ifade edilir.

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

* Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

⇒ Dünyada eğitim izleme araştırmalarından biridir.
⇒ Bu programda ölçülen özellikler "okuryazarlık" olarak tanımlanır.

Okuryazarlık

* Özellikle belirli bir alanda
- İlgili doğru bilgileri bulma
- Bu bilgileri yanlış bilgilerden ayıklama
- Bunun için temel okuryazarlık becerilerini kullanma
(Doğru bilgileri seçerek ve uygun analiz yöntemleri ile)
⇒ Gerçek ya da tasarlanmış durumlarda kullanma becerisidir.

* Birçok çağdaş eğitim sisteminde (Eğitim sistemimizde de) Amaç:

- Aslında öğrencilere salt bilginin yanında çeşitli beceriler ve
(Bu becerileri doğru ortamlarda, doğru yorumlayacak ve kullanabilecek şekilde)
⇒ Gerekli tüm altyapıyı kazandırmaktır.

* Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda bilgiye ulaşma kolaylaştı.

- 2000'li yıllardan sonra eğitim sistemleri öğrencilere (bilgiye ulaşmanın ötesinde)
⇒ Bilgiyi uygulama becerisi kazandıracak şekilde revizyona gitmeye zorladı.
⇒ Birçok eğitim sistemi öğrencilerine gerçek hayatta karşılaştıkları
- Problemleri çözebilecek becerileri kazandırmaya çalışmaktadır.

* Bu beceriler yalnız eğitim açısından değil

- Bireylerin istihdam edilebilirliklerini artırmak için de son derece önemlidir.

Eğitimin yanında iş gücü piyasasında da

- Bilgiye ulaşmanın yanında mevcut problemleri çözebilen
- Bunun için doğru kişilerle iletişim kurabilen
- İş birliği yapabilen ve bu süreçte
- Akademik ve sosyal becerilerini kullanabilen insanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Güncel eğitim politikaları da

* Talep edilen bu becerilere cevap vermek adına

- Eğitim programlarını ve sundukları tüm eğitim yaşantılarını
⇒ Buna göre tasarlanmalıdır.

İş gücü piyasasında

* Artık otomasyon(makine) yapay zekâ çalışmaları hızla yayılmakta
* Her geçen gün daha fazla meslek ve iş makineler tarafından yapılır hâle gelmiştir.
* İş gücü piyasasında (rutin işlerden ziyade)
- Daha üst düzey bilişsel becerilere sahip
- İş birliğine açık
- Yeniliklere daha kolay adapte olabilen
- Mevcut problemleri çözme konusunda yüksek yetkinliğe sahip
⇒ Bireylerin istihdam edilebilirliği artmıştır.

⇒ Bu becerilere sahip insan kaynağının yetişmesi ülkelerin en büyük önceliğidir.

⇒ Eğitim de bu becerilerin kazandırılmasında en önemli araçtır.

Bu nedenle ülkeler eğitim sistemlerine

- Daha fazla yatırım yaparak ve gerekli iyileştirmeleri sağlayarak
⇒ Öğrencilerine gerekli becerileri kazandırmaya
⇒ Onların okuryazarlıklarını geliştirmeye gayret etmektedir.

ULUSLARARASI İZLEME ÇALIŞMALARI

Uluslararası izleme çalışmaları ne zaman, ne amaçla ortaya çıktı?

* Eğitim izleme çalışmaları, bugün çok popülerdir ama
- Çok uzun süredir sahada olan uygulamalardır.

Uluslararası Matematik İzleme Çalışması

* 1964 yılında gerçekleştirildi.
* İlk ulusal izleme araştırmalarındandır. (Birçok U.İ.A'na temel teşkil etti.)
* IEA tarafından gerçekleştirildi. (IEA, TIMSS'i de geliştiren kurumdur)
* Bu çalışma 1960'larda matematik üzerinde başlamıştır.

İZLEME ÇALIŞMALARINA İLGİNİN SEBEPLERİ

1) Karşılaştırılabilir Veri İhtiyacı

- Eğitime önem veren ülkeler **eğitimi önemli bir yatırım alanı** görmektedir.
- Ülkelerin **insan kaynağını** geliştirmede attığı adımlar **farklılık** göstermektedir.

* **Farklı yaklaşımlar izleyen ülkeler** şu **geri bildirimlere** ihtiyaç duyar:

- 1) *Biz bu yaptıklarımızla eğitimi **nereye** götürüyoruz?*
- 2) *Diğer ülkelerden **ne gibi** farklılıklara sahibiz?*
- 3) *Yaptıklarımızla eğitimde istediğimiz ivmeyi yakalayabildik **mi**?*

- * Bu soruları yanıtlamak için
=> **Ülkeler arasında karşılaştırılabilir veriye ihtiyaç duyulur.**
=> **Eğitim İzleme Araştırmaları**
- 1960'lı yıllardan itibaren özellikle **bu ihtiyacı** karşılıyor.

* **1960'lı** yıllarda **matematik alanı** ile başlayan çalışmaların kapsamı
- Bugün büyük ölçüde **genişlemiştir.**

* Örneğin **PISA** ile beraber değerlendirilen alanlar artmış
- **Matematik, fen ve okuma becerileri üç ana alan** olarak belirlenmiştir.

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)nda
=> **Matematik ve fen** değerlendirilmektedir.

PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması)nda
=> **Okuma becerileri** değerlendirilmektedir.

* **İzleme çalışmalarının kapsamı** günümüzde
- *Sosyal ve duygusal beceriler* - *Yetişkinlik becerileri*
- *Vatandaşlık becerileri* - *Dijital okuryazarlık gibi*
=> **Çok farklı alanları** da içerecek şekilde genişlemiştir.

2) İhtiyaç Duyulan Bağlamsal ve Bütüncül İlişkilere Dair Bulgular Sunması

* **İzleme Çalışmaları**
* Elde ettiğimiz **bilginin kapsamı ve bağlamı** hakkında
* Öğrenci **performansındaki değişimin**
=> Birçok özellikle **ilişkili** olup olmadığı konusunda **bilgi verir.**

* **İzleme Çalışmalarında öğrencilerin akademik başarılarının**
- Okul iklimi
- Eğitim yatırımları
- Öğretmen özellikleri ve
- Öğrencilerin sosyoekonomik özelliklerine göre **nasıl değiştiği** gibi
=> **Önemli sonuçları** yine **bu çalışmalar** sayesinde **görebiliyoruz.**

* **Bu bilgiler yalnız Türkiye'ye ilişkin değil,**
-> **Farklı ülkelerdeki durumu** da değerlendirebileceğimiz şekilde veriliyor.
* **Veriler**
- *Eğitim politikacıları*
- *Eğitim araştırmacıları* ve
Eğitime ilgi duyan tüm paydaşlar açısından son derece önemlidir.

* Ayrıca **bu çalışmaların** hepsinin verileri de açık hâlde bulunuyor
- İsteyen herkes **bu verileri temin edip** kendi **araştırmalarını** yapabilir.

* **İzleme çalışmaları**
- *Eğitim politikalarının bir bütün olarak oluşturduğu*
=> *Etki konusunda da önemli bulgular sağlamaktadır.*
=> **Eğitim performansının nereden nereye geldiği hakkında bütüncül bir değerlendirmeye imkân sağlamaktadır.**

IEA (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

PIRLS (Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Araştırması)

- * Bir **izleme çalışmasıdır.**
- * **IEA** tarafından geliştirilmektedir.
- * **5 (beş) yıllık periyotlarla** gerçekleştirilir. bir izleme çalışmasıdır.

TÜRKİYE

- * Uzun süredir hem **PISA**'ya hem de **TIMSS'e katılım göstermektedir.**
- * *Uzun bir aradan sonra 2021'de tekrar PIRLS'e katıldı.*
=> Ancak bu uygulamanın **sonuçları 2022** yılının sonunda **açıklanacaktır.**

PISA KAPSAMI VE SONUÇLARI

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

- * **Ekonomik kalkınmanın** ve **sürdürülebilirliğinin** sağlanmasındaki
- **En önemli kaynak** olan **beşerî sermayeyi** üreten faktördür.
- * **Eğitimi** konumlandırır.
- * **PISA** çalışmasını **gerçekleştirmektedir.**

* Eğitimin, **ekonomik kalkınma** üzerinde belirleyici rolü vardır.

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

- * **Eğitim niteliğini** detaylı olarak ele alır.
- * **3 (üç) yıllık periyotlarla** uygulanır.

En Güncel PISA Uygulaması:

- * **2018 döngüsüne 79** ülke / ekonomi katılmıştır.
- * **Farklı dinamiklere sahip eğitim sistemleri** olan **ülkeler** katılmaktadır.

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

- * **15 yaş** grubunu **hedef grup** olarak almaktadır.
- * **Bunun nedeni (Birçok Avrupa ve OECD ülkesinde)**
- 15 yaşa tekabül eden dönem ortaokulun sonuna denk gelmektedir.
- **Bu dönemde zorunlu eğitimin** tamamlanmaktadır.

PISA

- * **Zorunlu eğitim dönemini** bitiren öğrencilerin
- **Henüz iş gücü piyasasına** katılmadan ya da **eğitimlerine devam etmeden**
=> **Matematik, fen ve okuma becerileri** alanlarında yeterli bilgisi verir.

PISA

- * **2000** yılından **bu yana uygulanmaktadır.**
- * Her **üç yıllık döngüde** bir alana **ağırlık** verilmektedir.
- * **2000** yılında **ağırlıklı alan okuma becerileri** iken
2003 yılında **matematik okuryazarlığı**
2006 yılında **fen okuryazarlığı**
2018 yılında **tekrar okuma becerileri** olacak şekilde
=> **Çapraz bir modelleme** kullanılmaktadır.

- * Her döngüde **bir alana ağırlık** verilmeyle beraber
- * **Matematik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı ve okuma becerileri**
=> **Alanlarının hepsine dair ölçme** yapılmaktadır.

- * **Ekonomik ve kalkınma alanındaki dinamiklerin** günümüzde sıkça değişmesi
- **Eğitim sistemlerine ve ülkelere** daha sık **geri bildirim** ihtiyacını doğurdu.
- **OECD** de daha sık **geri bildirim** vermek için
=> **PISA** uygulamalarının **üç yılda bir yürütüldüğünü** ifade etmektedir.

PISA 2018

- * **79 ülkeden 600 binden fazla öğrenciye** dair veriler kullanılmıştır.
- * Ülkelere dair **karşılaştırmalı çıkarımlar** sağlamaktadır.
- * **Türkiye örneklemini** incelendiğinde
- **15 yaş** grubunda -> Kısım 8. sınıf (ortaokul son) öğrencilerimiz var.
-> Yoğun olarak 9 ve 10. sınıf öğrencilerimiz görülmektedir.

Okul türlerine göre dağılım incelendiğinde
- Öğrencilerimizin %44'ün -> **Anadolu lisesi**
%31'i -> **Mesleki ve teknik Anadolu lisesi**
%14'ü -> **Anadolu imam hatip lisesinde** eğitim görmektedir.

* **Bu dağılım ülkemizdeki lise türlerindeki öğrenci dağılımıyla** benzerdir.

Örnekleme seçimi

- * Yedi coğrafi bölgeye göre **değil**
* Türkiye'nin sosyoekonomik farklılıklarını da dikkate alan
=> **12 bölgeden oluşan İBBS Düzey-1 istatistiksel örnekleme sistemine** göre.

Bu örnekleme sürecinde

- * **Bölgesel öğrenci yoğunlukları** dikkate alınmakta
- Daha **büyük** illerimizin olduğu bölgeler **daha fazla öğrenciyle**
- Daha **küçük** olan yerler ise **daha az öğrenciyle** temsil edilmektedir.

GÜNÜMÜZDE EN YOĞUN KATILIM GÖSTERİLEN ÇALIŞMALAR

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

PISA, OECD'nin geliştirdiği ve 3 yıllık periyotlarla uygulanan izleme çalışması.

OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

- * Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu bir **örgüttür.**
- * **Temel amacı**
* Tüm üye ülkeler arasındaki
- **Ekonomik iş birliklerini ve kalkınmayı destekleyecek programlar** oluşturup
=> **Birlikte kalkınmayı sağlamaktır.**

OECD eğitimi => Araç olarak görmektedir.
- *Ekonomik kalkınmaya katkı sunan*
- *Çağdaş vatandaşlık becerilerine sahip insan kaynağının geliştirilmesinde*
=> *En önemli araç...*

IEA (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

- * Bir diğer **izleme çalışmasıdır.**
- * **IEA** tarafından geliştirilmektedir.
- * **4 (dört) yıllık periyotlarla** uygulanmaktadır.

Ortalama Puanlardaki Değişim

Yeterlik Düzeylerindeki Değişim

Şekil 1. Okuma becerisi ortalama puanlarındaki ve yeterlik düzeylerindeki değişim

* Şekil 1'de görüldüğü gibi Türkiye

- * PISA 2003 yılından bu yana katılım göstermekte okuma puanları:
=> 2003 senesinde → 441 olan okuma puanı (genel bir artış eğilimi ile)
2018 senesinde → 466 puana ulaşmıştır.
- => 2003'ten 2012'ye kadar kesintisiz bir artış
- => 2015 döngüsünde bir düşüş
- => 2018 döngüsünde tekrar artış vardır.

PISA'nın en önemli çıktılarından bir tanesi

- * Öğrencilerin hangi yeterlik düzeyinde olduğuna dair veriler sunmasıdır.
- * Yeterlik düzeyleri son derece önemlidir:
=> Her bir yeterlik öğrencinin
- O alanda ne yapıp ne yapmadığına
- Hangi davranışları gösterip davranışları gösteremediğine dair
=> Somut açıklamalar yapmaktadır.

Örneğin en üst düzeye yeterliği olan 6. düzeydeki bir öğrenci

- * Çok karmaşık metinleri rahatlıkla okuyabilmekte, anlamlandırabilmekte
- * Metin içerisindeki dinamiklerin farkına varıp bunları ilişkilendirebilmekte
- * Farklı metinlerdeki örtülü anlamları fark edebilmektedir.

2015'ten 2018'e puan seviyesindeki artışın en memnun edici yanı

- En düşük yeterlik düzeyleri olan 1-b, 1-a ile
- Kısmen 2. yeterlik düzeylerindeki öğrenci oranları => Azalırken
=> Daha üst yeterlik düzeylerindeki öğrenci oranlarımızın => artmasıdır.

Okul Türlerine Göre Puan Ortalamaları

Önceki Döngü ile Performans Farkı

Şekil 2. Okul türlerine göre okuma becerisi puan ortalamaları ve performans farkları

Okul türleri okuma becerisi puan ortalamalarının farklılıkları

- Şekil 2'de görüldüğü gibi en başarılı okul türünün olan Fen lisesi → 583 puan ile OECD genel ortalamasının da oldukça üzerindedir.

* Şekil 2'nin sol tarafında bulunan dairelerin büyüklüğü

=> Öğrenci sayısının büyüklüğünü temsil etmektedir.

=> O yüzden en büyük daireler

Anadolu Lisesi, mesleki ve tek. Anadolu ve Anadolu İHL verileridir.

Performans açısından

* Fen liselerini → Sosyal bilimler liseleri takip etmektedir.

* Okullarımız arasında başarı farkları bulunmakla beraber

* Bakanlığımız okullar arasındaki

=> Başarı farklarını en aza indirmek adına önemli adımlar atmaktadır.

* Burada bir diğer önemli göstergesi de

* Geçen yıllara kıyasla okullar arasındaki başarı farkının
=> Kısmen azalmış olmasıdır.

* Elbette bu farkın daha da azalması hedeflenmektedir.

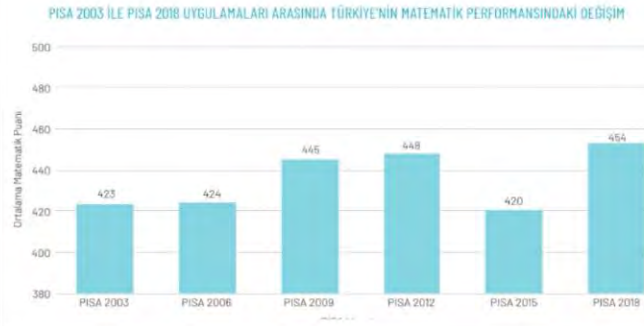
* 2015'ten 2018'e performans artışı ve yeterlik düzeylerindeki iyileşme

- (Sosyal bilimler liseleri dışında) tüm okul türlerimizde gözlenmiştir.

* Örneğin 2018'de fen lisesi öğrencilerinin ortalaması 583 puan olup

=> 2015 PISA uygulamasından 59 puan daha yüksektir.

Ortalama Puanlardaki Değişim

Yeterlik Düzeylerindeki Değişim

Şekil 3. Matematik okuryazarlığı ortalama puanlarındaki ve yeterlik düzeylerindeki değişim

Matematik okuryazarlığına geldiğimizde

* Şekil 3'te görüldüğü gibi
2003 yılında 423 puanla başlayan Türkiye'nin (15 yıllık çalışmalarla)
=> Ortalama matematik okuryazarlık puanı → 454 puana çıkmıştır.(2018)

* Okuma becerisinde olduğu gibi matematik okuryazarlığında da

- OECD ortalamasının kısmen altında bulunmakla birlikte
=> 1. düzey ve bu düzeyin altındaki öğrenci oranları → Azalırken
=> Yüksek performanslı 3, 4 ve 5. düzeydeki öğrenci oranları → artmıştır.

* Okuma becerisine benzer olarak matematik okuryazarlığı başarısında da

=> Fen liselerini
Sosyal bilimler, Anadolu, mesleki ve teknik Anadolu ve Anad. İHL takip etmekte.

* Fen liseleri Matematikte

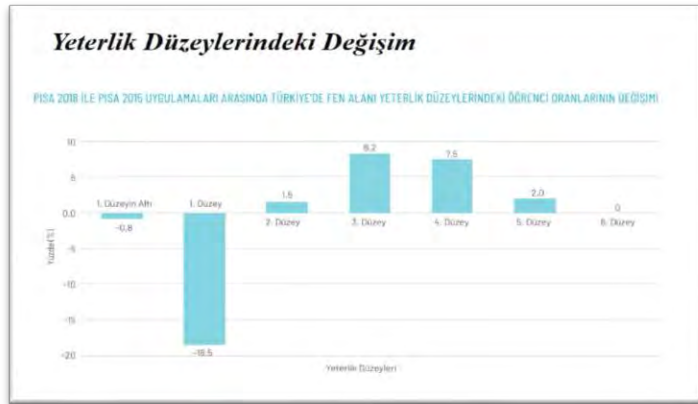
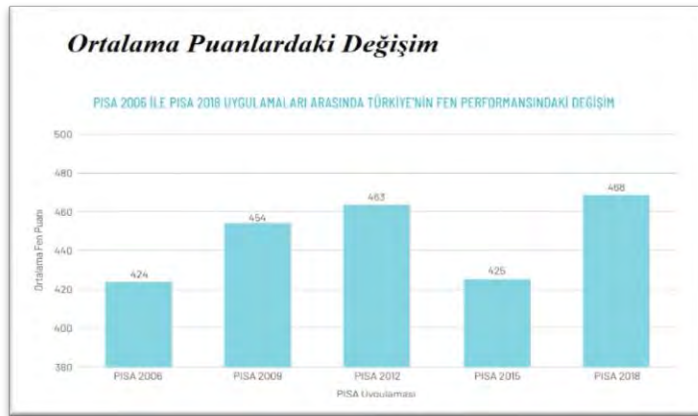
=> OECD ortalamasından çok daha yüksek performans göstermektedir.

* Okullarımız arasında başarı farkını en aza indirmek için

=> Diğer projelerle birlikte matematik seferberliği gibi somut adımlar atılmaktadır.

* Çok programlı Anadolu Lisesi ve sosyal bilimler liselerinde

* Kısmi puan düşüşü bulunmakla birlikte
=> Diğer tüm okul türlerinde önemli puan artışları gözlenmiştir.

Şekil 4. Fen okuryazarlığı ortalama puanlarındaki ve yeterlik düzeylerindeki değişim

* Son olarak fen okuryazarlığı alanında

2006'da Türkiye, 424 puanla başladığı süreçteki performansını
2012'ye kadar → Önemli ölçüde artırmış
2018'de de artırmaya devam ederek en üst düzeye ulaştırmıştır.

* Birinci düzey ve altında bulunan

* Yaklaşık %20'lik öğrenci => Artık daha yüksek düzeylerde yer almaktadır.
=> Bu durum 43 puanlık artışın sonucudur.

* En başarılı iki okul türü olan fen ve sosyal bilimler liselerini

→ Anadolu, mesleki ve teknik Anadolu ile Anadolu İHL takip etmektedir.

* Yine 2018 ile beraber sosyal bilimler haricindeki tüm liselerde

=> Önemli puan artışları gözlenmiştir.

Özetle Türkiye

* Matematik ve fen okuryazarlığında

- Son 15 yılda, katıldığı tüm PISA uygulamalarından
=> En yüksek ortalama puana ulaşmış
=> Okuma becerilerinde ise performansını önemli ölçüde artırmıştır.

* Elbette hedef

=> OECD ortalamasına ulaşmak ve
=> OECD ortalamasını geçmektir
(Öğrencilerimizin puanlarını artırmış olması olumlu bir gelişmedir.)

TIMSS KAPSAMI VE SONUÇLARI

IEA (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

TIMSS (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

TIMSS (Uluslararası Eğitim Başarılarını Değerlendirme Kuruluşu)

* IEA tarafından dörder yıllık döngüler şeklinde gerçekleştirilmektedir.

PISA İLE TIMSS ARASINDAKİ EN TEMEL FARK?

* PISA'da zorunlu eğitim dönemini tamamlayan öğrencilerin

=> Uygulamaya dönük okuryazarlık becerilerinin seviyesini değerlendirirken

* TIMSS'te eğitim programı ile ilişkili beceriler değerlendirilir.

TIMSS'te 4 ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin

- Eğitim prog.dan beklenen özelliklere hangi düzeyde sahip olduklarına dair

=> Matematik ve fen alanlarında ayrı ayrı uygulanmalar yapılmakta ve

=> Öğrencilerin okul başarısına dair daha doğrudan çıktılar elde edilmektedir.

TIMSS, ilk defa 1995 yılında uygulanmaya başlanmıştır.

=> 2019'da araştırmanın yedinci döngüsü tamamlanmıştır.

Türkiye TIMSS'e 1999 yılında ilk defa 8. sınıf düzeyinde katılım gösterdi.

=> 2011 yılından bu yana son üç döngüye 8. sınıf ve 4. sınıf düzeyinde katıldı.

TIMSS'in son döngüsü olan 2019 döngüsünde tüm dünyadan:

=> 580.000 öğrenci, 310.000 veli, 19.000 yönetici ve 52.000 öğretmenden veri toplanmıştır.

* Araştırmanın yedinci döngüsü toplam 64 katılımcı ülkeyle gerçekleştirildi.

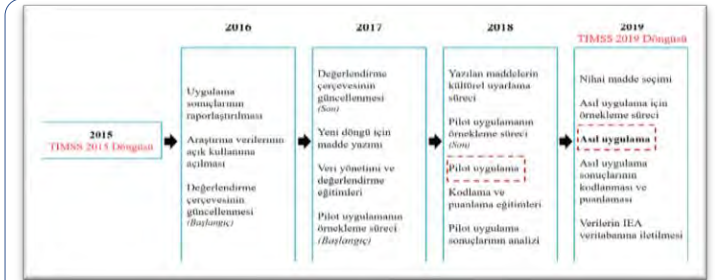
PISA çalışmasıyla son derece yakın istatistikler elde edilmiştir.

TIMSS Uygulama Süreci ve Hazırlıklar:

* TIMSS 2019 uygulaması için 2016 yılında hazırlıklara başlandı.

* Şekil 5'te bir TIMSS döngüsünün uygulama öncesi ve sonrasında

→ Yapılan işlemler ve hazırlıklar yıl bazında verilmiştir.

Şekil 5. Bir TIMSS döngüsünün hikayesi

* Şekil 5'te de görüldüğü gibi her uygulama döngüsünde

* Uygulama öncesi ve sonrasında yapılan işlemler

Kendi içerisinde birbirini besleyen süreçler içermektedir.

TIMSS'te tabakalı örneklem yöntemi kullanılmaktadır:

=> Türkiye'deki tüm okulların listesi uluslararası merkeze gönderilir.

=> Bu merkez 4 ve 8. sınıf düzeyi için önce okulları tesadüfen seçer.

=> Burada PISA'da da kullanılan İBB-düzey-1 bölgeleri kullanılır.

=> Ardından seçilen okullar içerisinde tesadüfi şubeler seçilir.

=> Örneklem seçim süreci tamamen bağımsız ve yansız bir şekilde
- Uluslararası merkez tarafından gerçekleştirilir.

TIMSS Uygulama Süreci

=> Öğrenciler matematik veya fen testi ile başlar.

- Sınav yaklaşık 36-45 dakika sürer. → 15-30 dakika arası mola verilir.

=> Diğer test tamamlandıktan sonra 5-15 dakikalık bir anket uygulaması yapılır.

=> TIMSS asıl uygulaması → Yaklaşık yarım gün içerisinde tamamlanır

Millî Eğitim Bakanlığının

* 2017 yılında aldığı kararla Türkiye 2019'da ilk defa

=> 4. sınıf düzeyindeki uygulamaya 5. sınıf örneklemini katılmıştır.

NEDEN 5. SINIF ÖRNEKLEMİ EKLENDİ?**Sebebi-1**

Birçok katılımcı ülkede → Okul öncesi eğitim zorunlu eğitime dâhildi ya da

- Okul öncesi eğitim katılım oranları → Çok yüksekti.

* Ülkemizdeki 4. sınıf öğrencilerinin (Genel ortalamaya göre)

=> Yaş ortalaması → Biraz düşük kalmaktaydı.

Sebebi-2

* Oluşturulan değerlendirme çerçevesi Türkiye'nin 5. sınıf eğitim programı ile

=> Daha uyumludur.

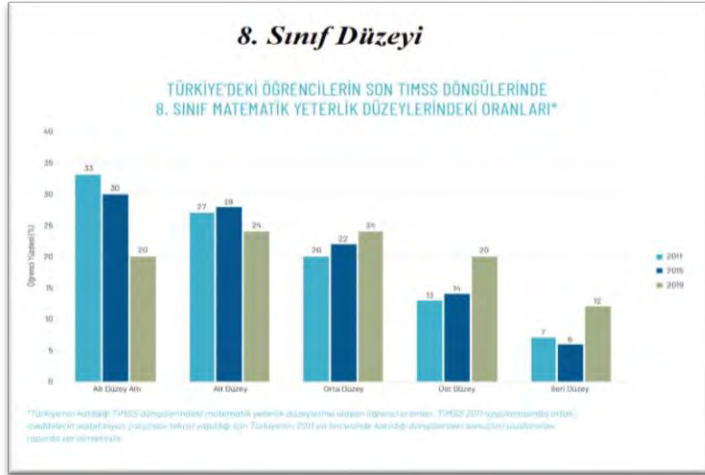
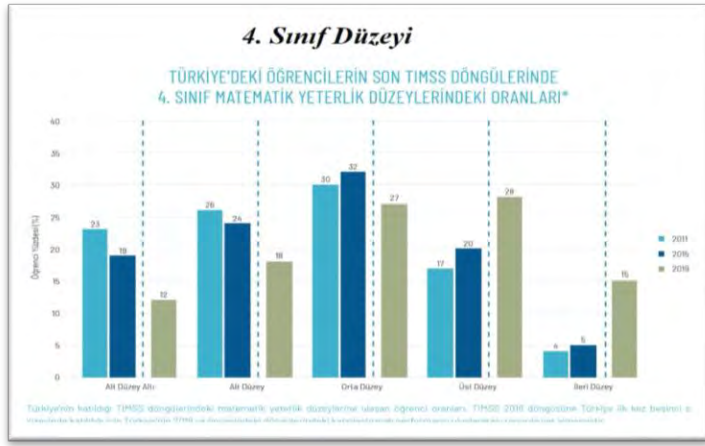
(Türkiye diğer bazı ülkelerle beraber 5. sınıf örneklemini ile katılma kararı almıştır.)

- * 2011'de Türkiye
- 4. sınıf düzeyinde matematik alanında → 469 puan olan ortalamasını
- 2015'te → 483 puana ve son döngüde → 523 puana çıkarmıştır.

Türkiye

- * 4. sınıf seviyesinde uygulamaya ilk defa 2011'de katılmaya başladığı için
- => Daha önceki döngülere dair bir sonuç bulunmamaktadır.
- => 8. sınıf matematikte 429 puanla başlayan süreç → 496 puana kadar çıkmıştır.

- TIMSS'te 500 puan önemli bir ölçütü temsil eder.
- Bir uygulamadan diğerine aynı beceriyi ifade eder.
- => Türkiye ilk defa 4. sınıf seviyesinde 500 puanı aşmıştır.

Şekil 6. Matematik yeterlik düzeyleri oranları

- * Şekil 6'da görüldüğü gibi matematik yeterlik düzeyleri (4. sınıflar için)
- 2011'de → Öğrencilerimizin %4'ü
- 2015'te → Öğrencilerimizin %5'i ileri düzey yeterliğe sahipken
- 2019'da → Son uygulamada %15'e çıkmıştır.

- * 2011'de %7, 2015'te %6 olan ileri düzeydeki öğrenci oranlarımız
- => Son uygulamada(2019) %12'ye çıkmıştır.

- * Alt düzey altı öğrencilerimizin oranı
- 4. sınıfta %23'ten → %12'ye
- 8. sınıf düzeyinde %33'ten → %20'ye düşmüştür. (Düşme başarıyı gösterir!)

- Fen bilimlerinde de çok benzer bir artış var.
- => Bu artış özellikle 2019'da 4. sınıfta 463 puandan → 526 puana ulaştı.
- => Puan artışı özellikle 2019 uygulamasında ivme kazandı.

- 1999'da 433 ile başlayan ortalama puan
- => Bugün 500 ortalama ölçek noktasını da geçip → 515 puana ulaştı.

- Bu anlamda PISA'ya benzer şekilde TIMSS sonuçlarımızda da
- * Hem 4 hem de 8. sınıfta
- => Matematik ve fen alanlarında önemli iyileşmeler söz konusudur.

- Fen bilimleri alanında yeterlik dağılımları incelendiğinde
- * İleri düzey seviyesindeki öğrenci oranları
- => 2011'de → %3'e, 2015'te → %4'e ve 2019'da(son) → %12'ye çıkmıştır.
- * 8. Sınıf düzeyinde ise %8'den → %13'e çıkmıştır.

- Alt düzeyin altında kalan öğrenci oranları ise
- * 2014'te 4. sınıf düzeyinde %24'ten → %18'e
- En son(2019) uygulamada → %10'a kadar düşmüştür.

- 8. sınıfta ise 2011'de %21'den → 2015'te %17'ye ve
- => En son(2019) uygulamada da → %12'ye düşmüştür.

Bu Sonuçlar Değerlendirildiğinde

- * Alt düzeylerdeki öğrenci oranlarımızın
- => Önemli ölçüde düştüğünü göstermesi açısından son derece önemlidir.

PISA'da önemli ölçüde puanlarımız artmış olmakla birlikte

- * OECD ortalamasına => Henüz ulaşamadık. Ama
- * TIMSS'in eğitim programıyla daha ilişkili olması sebebiyle
- * Müfredata dayalı değerlendirmelerde
- => Öğrencilerimiz daha yüksek performans göstermektedir.

- * Bununla birlikte daha üst düzey bilişsel becerilerde
- (İş gücü piyasasının talep ettiği daha karmaşık becerilerde)
- => Öğrencilerimizin gelişim göstermeleri beklenen daha fazla alan vardır.

PIRLS

- * PIRLS de → IEA tarafından uygulanmaktadır.
- * Okuma boyutunu içerir.
- => Bu yönüyle TIMSS'i tamamlar nitelikte bir çalışmadır.

- Türkiye PIRLS'e ilk defa → 2001 yılında katılmıştır.
- => 20 yıllık bir aradan sonra alınan kararla → 2021'de tekrar dâhil oldu.
- => Bu uygulamaya ilişkin sonuçlar → 2022'nin sonunda açıklanacaktır.

Türkiye'nin PIRLS'e Katılmasının Avantajları Nelerdir?

1. Avantaj:

- * PIRLS öğrencilerimizin
- Okuma becerilerine ve okuma düzeylerine dair önemli çıktılar sağlar.

2. Avantaj:

- * Her iki çalışmaya katılan ülkelerin sonuçları (PIRLS ve TIMSS)
- => İlişkilendirilebilmektedir.

OECD SOSYAL VE DUYGUSAL BECERİLER ARAŞTIRMASI

- * Yapılan eğitim izleme araştırmaları bağlamsal birçok bilgiye veri sunar.
- * Ülkelerin sadece akademik performansını değil
- Ülkelerdeki öğrenci başarılarıyla ilişkili birçok faktör hakkında bilgi sağlar.
- * Sosyal ve duygusal becerileriyle ilgili de birçok bilgi elde edilmektedir.
- (Ama bu özellikler bu çalışmaların yalnızca bir boyutunu oluşturur)

- * Tüm dünyada sosyal ve duygusal becerilerin önemi ile birlikte
- * OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı
- => 2017 yılında yeni bir araştırma başlatmıştır.

- * Türkiye de İstanbul ile => Bu çalışmaya katılmıştır.

Bu Çalışma Neden Önemlidir ve Nasıl Bir Fark Oluşturmaktadır?

(OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı 2017 Araştırması)

1. Sebep:

- * Tümüyle Sosyal ve duygusal beceriler dikkate alınıyor.
- => Bu diğer tüm izleme araştırmalarından en önemli farkıdır.

2. Sebep:

- * 10 ve 15 yaş grupları ayrı ayrı ele alınmaktadır.
- * Duyuşsal, sosyal ve duygusal özellikler yaşa bağli olarak (Özellikle de ergenlik)
- Önemli değişimler gösterebilmektedir.
- * Ergenlik sürecini de içerecek şekilde iki ayrı yaş düzeyinin dikkate alınması
- => Bu becerilerin nasıl değiştiği hakkında önemli çıkarımlar sağlamaktadır.

3. Sebep:

- * Ölçümler, dünyanın farklı bölgelerinde kabul gören
- * 5 (Beş) faktörlü kurama dayalı olarak (Big five modeli) yapılmaktadır.
- => Bu beş faktörlü model, Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Büyük Beşli Sosyal ve Duygusal Beceriler Modeli

Beş Faktörlü Modeli Oluşturan Ana Alanlar ve Bu Alanları Oluşturan Alanlar:

1) Açık Fikirlilik

A) Yaratıcılık B) Hoşgörü C) Merak

2) İş Birliği

A) Empati B) İş Birliği C) Güven

3) Duygu Düzenleme

A) İyimserlik B) Strese Dayanıklılık C) Duygu Düzenleme

4) Görev Performansı

A) Sebat B) Öz Denetim C) Sorumluluk

5) Başkalarıyla Etkileşimde Olma

A) Sosyalite B) Girişkenlik C) Enerji

* Her bir alanı oluşturan alanlar ilişkide ve temelde

- Hepsi kendi içerisinde sosyal dayanağı olan
- Sosyal beceri olarak tanımlanan özelliklerdir.

* Bir de birleşik beceriler vardır.

- Beş Faktörlü Modele dâhil değildir. (Ama onunla ilişkilidir)
- Sosyal beceriler açısından önemli görülen iki ayrı becerisi vardır:
 - a) Başarma Motivasyonu b) Öz Yeterlik Algısı

Bu Çalışma Neden Önemlidir ve Nasıl Bir Fark Oluşturmaktadır? (DEVAM) (OECD, tamamen sosyal ve duygusal beceriler odaklı 2017 Araştırması)

4. Sebep:

* Veri çeşitlenmesinin kullanılmasıdır.

* Veri çeşitlenmesinde aynı sorular üzerinden

- Hem öğrenci hem öğretmen hem de velilerinden bilgi toplanır.
- => Bu tüm verilerin birleştirilerek sonuçların daha güvenilir hâle gelmesidir.

Veri Çeşitlenmesi Kullanılmasının Sebebi?

* Utangaçlık ya da kendine güven gibi duygusal becerilere ilişkin soruları

* Öğrencilerin

- Oldukları gibi değil olmak istedikleri şekilde cevaplandırma eğilimlerinin
- => Önüne geçebilmek ve
- => Daha gerçekçi sonuçlara ulaşabilmek.

* Diğer ifadeyle öğrencilerin olduklarından

- Daha öz güvenli veya daha az utangaçmış gibi göstermelerinin
- => Önüne geçebilmek

OECD, Tamamen Sosyal ve Duygusal Beceriler Odaklı 2017 Araştırması Çalışmasına Katılan Ülkeler ve Şehirler

- 1) Kanada (Ottawa)
- 2) ABD (Houston)
- 3) Kolombiya (Manizales ve Bogota)
- 4) Portekiz (Sintra)
- 5) Finlandiya (Helsinki)
- 6) Türkiye (İstanbul)
- 7) Rusya Federasyonu (Moskova)
- 8) Güney Kore (Daegu)
- 9) Çin Halk Cumhuriyeti (Suzhou)

* Sonuç olarak

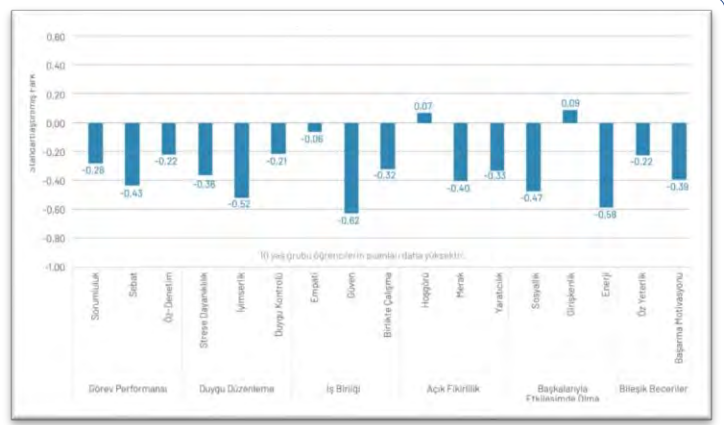
- Farklı ülkelerin katılımıyla ortaya çıkan kültürel çeşitlilik son derece önemlidir.
- => çünkü

Kültürel özelliklerle sosyal ve duygusal özellikler yakın ilişkilidir.

* Çalışmaya Türkiye

- => 10 yaş grubundan → Yaklaşık 2.700
- => 15 yaş grubundan → Yaklaşık 3.200 öğrenci ile katılmıştır.

* Türkiye'nin bulguları genel bulgularla benzerlik göstermektedir.

Şekil 8. Yaş düzeylerine göre sosyal ve duygusal beceriler

* Şekil 8'de görüldüğü gibi çalışmanın enteresan sonuçlarından biri

* 10 yaş grubunun sosyal ve duygusal beceri puanlarının

=> 15 yaş grubundan → daha yüksek olmasıdır.

* Şekilde

- Üst tarafa doğru çizgiler → 15 yaş gr. puanlarının yüksek olduğunu

- Aşağıya doğru çizgiler → 10 yaş gr. sosyal ve duygusal beceri puanlarının

=> Daha yüksek olduğunu ifade etmektedir.

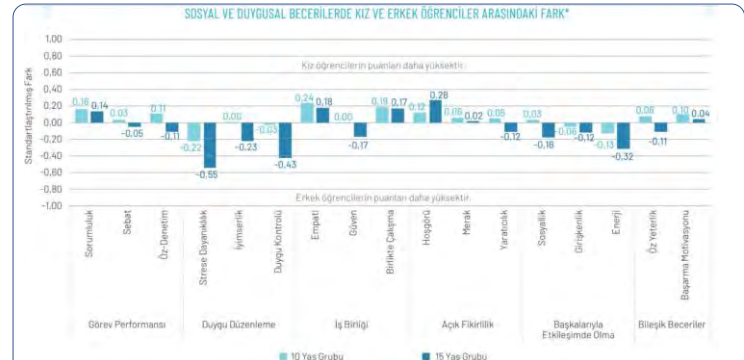
* Buna göre neredeyse tüm becerilerde

=> 10 yaş grubu 15 yaş grubundan → Daha yüksek puanlara sahiptir.

* 15 yaş grubunda (Ergenliğin etkilerinin yoğun görüldüğü düşünüldüğünde)

* Sosyal ve duygusal beceriler üzerinde

=> 10 yaştan 15 yaşa geçerken önemli bir düşüş olduğu görülüyor.

Şekil 9. Cinsiyete göre sosyal ve duygusal beceriler

* Şekil 9'da görüldüğü gibi cinsiyete göre bu sosyal ve duygusal becerilerin

- Nasıl değiştiği incelendiğinde

=> Sosyal ve duygusal becerilerin önemli farklılıklar gösterdiği görülür:

* Strese dayanıklılık, duygu kontrolü ve enerji gibi bazı özelliklerde

=> Erkek öğrencilerin puanları → Yüksek

* Sorumluluk, empati, birlikte çalışma, hoşgörü ve merak gibi becerilerde

=> Kız öğrencilerin puanları → Yüksek

* Açık mavi ile gösterilen çizgiler → 10 yaş

Daha koyu renktekiler ise → 15 yaş ifade etmektedir.

* 10 yaştan 15 yaşa geçişte yön değiştiren bazı özellikler var:

=> Öz denetim puanı → 10 yaş grubundaki kızlarda (Daha yüksek)
→ 15 yaş grubundaki erkeklerde (Daha yüksek)

* Benzer durum öz yeterlik puanı için de geçerlidir.

* Başarma motivasyonu ise

=> Her iki yaş düzeyinde de → Kız öğrenciler daha yüksek puana sahiptir.

ÖZETLE ÇIKARMAMIZ GEREKEN EN ÖNEMLİ SONUÇ

* Sosyal ve duygusal beceriler anlamında

* Kız ve erkek öğrenciler önemli farklılıklara sahiptir.

=> Bu becerileri geliştirmeye dönük her türlü müdahalede

=> Cinsiyetler arası farkların dikkate alınması gerekliliğidir.

Şekil 10. Sosyoekonomik düzeye göre sosyal ve duygusal beceriler

* Önceki çalışmalar sosyoekonomik düzeyin
=> Öğrenciler açısından son derece belirleyici olduğunu göstermiştir.

* Sosyoekonomik düzey
* Ailenin sahip olduğu eğitim düzeyi ve gelirden
* Öğrencinin evde sahip olduğu
- Eğitim imkânlarına / okuma imkânlarına hatta fiziksel imkânlarla kadar
=> Her türlü eğitim ve imkânla dayalı fırsatı kendi içinde barındıran yapıdır.
(Fiziksel imkânlar : Kendine ait odası / internet bağlantısı...)

Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan öğrenciler
- Toplumda ve eğitimde birçok konuda daha avantajlıdır.

* Şekil 10'da da görüldüğü gibi sosyoekonomik açıdan avantajlı öğrenciler
=> Daha yüksek sosyal ve duygusal beceri puanlarına sahiptir.

* Ölçülen bütün özelliklerde sosyoekonomik açıdan avantajlı öğrenciler
=> Daha yüksek puanlar almıştır.
=> Özellikle yaratıcılık, empati, öz yeterlik becerilerinde puanları daha yüksektir.

* Bu durum sosyoekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin
=> Sosyal ve duygusal açıdan daha fazla desteklenmesi gerektiğini göstermiştir.

* Sosyal ve duygusal beceriler bağlamında
- Bireyin öz yeterliğini geliştirmek
- Her türlü konuda onu daha yeterli hissettirmek
- Kendine yönelik yeterlik inancını artırmak önemlidir. (ama)

Ama bunlar akademik başarı ile ne kadar ilişkilidir?

* Burada iki özellik ön plana çıkıyor:
1. özellik → Merak
- Merak, hem okuma hem de matematik becerileriyle anlamlı bir ilişkisi vardır.
2. özellik → Sebat
- Aynı konu üzerinde öğrenene kadar sabırla çalışmaktır.
=> Bu iki özellik 10 yaş gr. da akademik başarıyla doğrudan ilişkilidir.

* 15 yaş grubu incelenecek olursa (Merak ve sebat ek olarak)
- Kendini güvende hissetme
- Sorumluluk bilincine sahip olma ve
- Yaratıcılık özelliği de
=> Farklı başarı göstergeleri ile ilişkili olduğu görülür.

* Bu becerilerin desteklenmesi
- Akademik başarıyı da yükseltme potansiyeline sahiptir.

Bu becerilerini geliştirmek için neler yapılabilir?

* Çalışmalar, spor etkinliklerine katılımın yaratıcılık ve merak puanlarını
=> Önemli ölçüde artırdığını göstermektedir:

* Müfredat dışı spor aktivitelerine katılan öğrencilerin katılmayanlara göre
- Yaratıcılık puanları → %17 ile %16 arasında "Daha yüksek"
- Merak puanları da %10 ile %15 arasında yaşa göre "Daha yüksek"

* İstanbul'da da bu oranlar uluslararası ortalamadan "Daha yüksek"

* Sanat etkinlikleri de
→ Öğrencilerin merak ve yaratıcılık becerilerine önemli katkı sağlar.

* Sanat etkinliklerine katılan öğrencilerin
- Yaratıcılık puanları → %23 ile %30 arasında
- Merak puanları ise → yaklaşık %15 "Daha yüksek"

* Müfredat dışı sanat ve spor etkinliklerini desteklemek
=> Akademik becerileri ile ilişkili olan sosyal ve duygusal becerilerini artırır.

* Okul iklimi ile ilgili çıktılar ise
- Rekabetçi okul iklimi, veli beklentileri ve öğretmen beklentilerini kapsar.

* Akademik çalışmalardan ve öğrencilerden beklenti arttıkça
=> Akademik performansları ve kendi öz yeterlik algıları da artar.

* Veli beklentileri ve öğretmen beklentileri arttıkça
=> Öğrencinin psikolojik iyilik hâli ve sınav kaygısı da artmaktadır.
Ancak
=> Bir taraftan psikolojik kaygıları ve yaşam doyumları kısmen artmaktadır.

* Rekabetçi okul iklimi ve okul içi rekabeti destekleyen politikalar arttıkça
=> Özellikle psikolojik iyilik hâlinde önemli eksikler oluşmaktadır.

* İstanbul, yaşam doyumu açısından → 10 yaş grubunda
=> Uluslararası ortalamaya oldukça yakındır.
* Ama 15 yaş grubunda => Uluslararası ortalamanın altındadır.

* Tüm katılımcı şehirlerde 10 yaştan 15 yaşa gelindiğinde
=> Öğrencilerin yaşam doyumu azalmaktadır.

* Bu nedenle
- Öğrencilere yaşam doyumu sağlayacak
- Onları kabul edecek olumlu okul iklimi oluşturmak son derece önemlidir.

* Okullarımızda zorbalığa maruz kalma
=> Büyük oranda öğretmen ve öğrenci ilişkisi bağlamında çözülebilmektedir.
- Öğretmen ve öğrenci ilişkisi arttıkça
- Daha etkileşimli hâle geldikçe
=> Zorbalığa maruz kalma durumu azalmaktadır.
=> Okula aidiyet de artmaktadır.

* İstanbul, katılımcı şehirler arasında
=> Öğrencileri okula aidiyet oranı yüksek şehirlerden biridir.

ABİDE (Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi)

* Ulusal izleme çalışmaları kapsamında üst düzey bilişsel becerilere
=> Öğrencilerimizin ne kadar sahip olduklarını incelenmektedir.

TMF-ÖBA (Türkçe-Matematik-Fen Öğrenci Başarı İzleme Araştırması)

* Öğrencilerimizin eğitim programına bağlı
=> Kazanımlara ulaşma düzeylerini belirlemek üzere yapılmaktadır.

Son olarak

2019 yılında ilk defa tamamen bilgisayar ortamında gerçekleştirilen

* Dört temel becerinin hepsini kapsayan
=> Türkçe dil becerilerinin izlenmesi araştırması yapıldı.

Dört temel beceri

1) Okuma 2) Dinleme 3) Yazma 4) Konuşma olmak üzere dört temel becerinin

Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları
(<https://raporlar.meb.gov.tr>)

MODÜL 3

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK

REHBERLİK

RPD (Rehberlik ve Psikolojik Danışma)

KME (Konu Merkezli Eğitim)

1. DEĞİŞEN EĞİTİM ANLAYIŞI

Tarihte Yaygın Olan Eğitim Anlayışı

- * Eğitim(okul), yazının bulunması ile [*Sümerler* (M.Ö. 3500 –2000)] başlar.
- * **Sümerlerdeki eğitim bugünkü eğitimden biraz farklıdır.**
(Konunun **öğretimi** esastır => **ama** biraz da fiziksel cezaya + ezbere dayalı)
- * Günümüzde → **Konu Merkezli Eğitim (KME)** anlayışı var.

- * **Eğitim kurumu kavramı** => Hep **öğretim** ağırlıklı olmuştur.

Öğretimde

- Bir **konu**, eğitimi veren bir **öğretmen** ve eğitimi alan bir **öğrenci** vardır.
- => **Öğrencilerinin** özelliklerinin ve yeterliklerinin bir önemi **yoktur!**
- => **Önemli olan o kitabın ya da malzemenin öğrenilmesidir.**
(*Eğitim uzun yıllar **konu merkezli** olarak devam etmiştir.*)

Eğitim Kurumunun Ortaya Çıkışı

- * **RPD** (Rehberlik ve Psikolojik Danışma) **hizmetlerinin** sonraları oluştu.
- Bu süreç**
 - **Eğitim kurumunun ortaya çıkması**
 - **Konu merkezli eğitim anlayışına yapılan eleştiriler**
 - **Düşünürlerin ve toplumun konu merkezli eğitime yönelik eleştirileri**
 - **Toplumsal, sosyal ve bilimsel gelişmeleri ve değişimleri içine alır.**

Eğitim: “Bireyde toplumca istenen davranışları geliştirme sürecidir.”

- * Bu davranış değişikliklerinin
 - Bir kısmı **rastlantılarla** ve **kendiliğinden** gerçekleşir.
 - Bir kısmı ise **yetişkinler tarafından planlı** ve **kasıtlı** olarak gerçekleştirilir.

Okul: Birlikte ya da birbirinden öğrenmek için bir araya geldiği insan topluluğu.
Öğrenme → Bireysel bir süreç olduğu kadar **sosyal** bir süreçtir.

KONU MERKEZLİ EĞİTİM

- * **Eğitimin anlamı öğretimi** aşıya da
 - Tarihteki anlamı **öğretime** yakındır.
- Bu yüzden sık sık eğitim ile öğretimin **karşılaştırılmış** (Hangisi tercih edilmeli?)
- **Eğitim sistemlerine** getirilen **öncelikli eleştiri** :
 - => Onun **öğretime ağırlık vermesi** ve **eğitimi ihmal etmesidir.**

JEAN JACQUES ROUSSEAU (1712-1778)

- * **Aydınlanma Çağı düşünürüdür**
- * **“Eğitim Üzerine”** adlı eserinde
 - Bir çocuğun doğumdan ergenliğe yaşam öyküsünü anlatır.
 - Aynı zamanda kendi **ideal, doğacı (natüralist) eğitim anlayışını** verir.

Rousseau

- * Çocuğun
 - **“Fizyolojik ve psikolojik tabiatını tanımalı eğitimin ona uygun biçime getirmeli”**
 - **“Konu merkezli eğitim anlayışı yerine → Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı”**
 - **“Öğretmenler, önce çocuğu tanımakla işe başlayın!”** der.

HÜMANİZM

- * **İnsanın merkeze alındığı bir dünya anlayışıdır.**
 - Eğitimi etkileyen bir **düşünce akımıdır.**

* **Hümanist yaklaşımın eğitime katkıları:**

- **Herkes eğitim anlayışı**
- **Eğitimin yaygınlaştırılması**
- **Eğitimde fırsat eşitliği**
- **Eğitimde evrensel değerlerin öğretilmesi** sayılabilir.

GÜNÜMÜZ EĞİTİM ANLAYIŞI

- * **Günümüzdeki eğitim anlayışı**
 - => **Hümanizma ilkeleri içselleştirmiştir.**
 - **Çünkü anayasalarda artık eğitim bir temel haktr.**
 - **Hiçbir çocuk geride bırakılmamalıdır.**

- * Bu **eğitim anlayışı** → En önemli **dönüm noktalarından** biridir.

- * Günümüzde **eğitim uygulamaları öğrenciye odaklanarak** puan toplarlar.

- * **Eğitimde bireysel farklılıklara** saygı alışıldık bir meseledir.
- * Üzerinde durulan artık sadece saygı değil
 - => **Bireysel farklılıkların geliştirilmesi ve dikkate alınmasıdır.**

OKUL ÖRGÜTÜ

- * Bu **gelişmeler** → **Okul örgütünü** de etkilemiştir.
- * Bir **kurum** olarak **okul**, çeşitli görevleri yapan **kişileri** barındırıyor.
(*Öğretmenler, yöneticiler ve diğer hizmetleri sunan kişiler ...*)
=> Bu kişiler → **Okul örgütünde** **öğretim hizmetini** yapan bireylerdir.

Öğretmenler (Öğretim)

- * Okuldaki **birinci grup** **öğretim kadrosudur.**
 - Öğrencilere **bilgi, tutum** ve **anlayış** oluşturmakla **yükümlüdür.**

Öğretmenlerin Eğitimi

- * Tarihsel süreç içerisinde gelişmiştir:
 - Bugün **lisans** ve **yüksek lisans** mezunları **öğretmenlik** yapabilmektedir.
 - **Usta öğretici** vb. de **öğretim kadrosunda** yer alır.

Yönetim Hizmetleri

- * İkinci grup **yönetim hizmetleridir.**
 - Okuldaki **öğretim** ve **öğrenci kişilik** hizmetlerini yaparlar.
 - Kişilerin işlerini kolaylaştırmakla **yükümlüdürler.**
- * **Bu grupta** Okul yöneticileri, memurlar ve denetçiler vardır.

Öğrenci Kişilik Hizmetleri (Kişisel Hizmetler)

- * Üçüncü grup okul örgüt yapısı **öğrenci kişilik hizmetleridir.**
 - **Öğretim** ve **yönetim hizmetlerinin dışında kalan**
 - Öğrenciye **dönük** olarak **düzenlenen tüm hizmetlere** denir.
- * Bu ihtiyaçlar
 - Öğrencilerin **öğretmenler** tarafından ele alınamayan
 - Genellikle **ikinci sraya atılan ihtiyaçları** vardır.
- KME** (Konu Merkezli Eğitim) 'de
 - **Sosyal duygusal** ya da **kariyer gelişimin bir önemi yoktur!**
 - Çünkü **konunun öğretilmesi esastır.**

* **Günümüzde eğitimden beklentiler** artmıştır:

- * Öğrencilerin
 - **Sosyo-duygusal, akademik** ve **kariyer** anlamında **gelişmeleri** önem kazandı.
 - **İyi oluş düzeyleri** **yüksek** bireyler olmalarını istemektedir.
- (*Sadece konuları bilen değil **daha kapsamlı bir insan** yetiştirmek*)

ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİM

- * Öğrenci merkezli eğitim anlayışının genel **kabulü** ile birlikte
 - Önemli **görülmeyen öğrenci ihtiyaçları** → **Önemli görülmeye başlanmıştır.**

- * Yaşadığımız zaman dilimi → **En hızlı değişimlerin** ortaya çıktığı zamandır.
 - Davranışlarla ilgili sıkıntılarla sıklıkla karşılaşmaktadır.
 - **Eski yollar yeni nesillerde işe yaramıyor!**
 - **İnternet** ve **sosyal medya kullanma sorunu** ...

- * Yeni nesil **hızlı** ve **çekici bir olguyla** karşı karşıyadır.
(*Tarih boyunca hiçbir nesil böylesi bir hız ve değişim görmemiştir*)
→ Bütün dünya değişiyor (Aileler, çocuklar, işler ...)

REHBERLİK VE EĞİTİM

- * **Eğitim rastgele oluşan bir faaliyet değildir!**
 - **Eğitsel faaliyetlerin** belli bir amacı vardır.
 - **Planlı** bir olgudur.

- * Okulda farklı görevdeki insanlar vardır:
 - Okul → Bu kişilerin **tüm görevlerini** yaptığı zaman **işlevini** yerine getirebilir.

- * **Eğitim sürecinde üç ana alan, sürecin bütünlüğünü** oluşturur.

1) **Öğretim** 2) **Yönetim** 3) **Öğrenci Kişilik Hizmetleri**

- => **Psikolojik Danışma** ve **Rehberlik** ile **Eğitim ilişkisini** anlamada önemlidir.

EĞİTİM SÜRECİ

1) ÖĞRETİM

- * **Öğretim**, okul örgütünün en geniş boyutudur.
- * Bu alanda
 - Akademik öğrenme ile ilgili tüm bilgi ve becerilerin kazandırılması vardır.
- * **Öğretmen en sorumlu** personeldir.
 - Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir yeri vardır.
- * **Diğer kişiler**
 - Öğretmenin görevlerini daha kolay ve doğru yapmaları için çalışan kişilerdir.

2) YÖNETİM

- * **Liderliğin** alınması ve yetki ve sorumlulukların kullanılması ile ilgilidir.

Liderlik:

- Eğitim sürecinin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi ve
- Öğrenci kişilik hizmetlerinin sunulması için gereklidir.

Yönetimin Hedefi:

- * Bir araya gelen kişilerin
 - Yönlendirilmelerini
 - Görevlerini iş birliği içinde yerine getirmelerini ve
 - Kaynakların akıllı kullanımını sağlamaktır.

3) ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH)

- * **Öğretmenler** (büyük ölçüde)
 - Öğrencilere **öngörülen bilgi** ve becerileri kazandırmaya çalışır.
 - Bu **bilgi** ve becerilerin öğrencilerin gelişimlerine yönelik olduğu düşünülür.
- * Ancak **öğrencilerin**
 - Öğretmenler tarafından ele alınmayan veya
 - Genellikle **ikinci sıraya itilen ihtiyaçları** vardır.

ÖKH (Öğrenci Kişilik Hizmetleri) → Eğitim sürecinde

- * **Öğretim ve yönetim hizmetlerinin dışında kalan** ve öğrencinin
- **Kişilik gelişim ihtiyaçlarını** karşılamaya dönük tüm yardım hizmetleridir.

- 1) Sağlık
- 2) Sosyal Yardım Hizmetleri
- 3) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hiz.
- 4) Özel Eğitim ve Özel Yetiştirme Hiz.
- 5) Sosyal-Kültürel Hizmetlerdir.

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ (ÖKH)

SAĞLIK HİZMETLERİ: PDF'de atlanmıştır!

SOSYAL YARDIM HİZMETLERİ:

- * Öğrencilerin **ekonomik** yardımlardan yararlanma, **barınma** (yurt, pansiyon), **kredi, burs, yiyecek, giyecek, ulaşım** vb. gibi **ihtiyaçlarının** teminidir.
- * Öğrenciler bu tip **hizmetleri** de **talep** edebilmektedir.

ÖZEL EĞİTİM VE ÖZEL YETİŞTİRME HİZMETLERİ:

- * **Özel eğitim** ihtiyacı olanların **eğitim** ve **sosyal** ihtiyaçlarını **karşılamak** üzere
- **Özel yetiştirilmiş personel** ile **uygun ortamlarda** sürdürülür.

Özel yetiştirme hizmetleri ⇒ Öğrencilerin **özelliklerini dikkate** alarak

→ Alandaki **eksik ve yetersizlikleri gidermeye** yöneliktir.

SOSYAL-KÜLTÜREL HİZMETLER:

- * Öğrencilere kendilerini **sinayabilecekleri ortamlar** sunar.
- Eğitsel kollar** → İlgili ve yetenekleri doğrultusunda yapabileceklerini gösterir.
- **Rehberlik hizmetlerinin bir parçası** hâline gelirler.

Serbest zaman eğitimi verme

- Serbest zamanlarını **değerlendirme** olanakları sunma
- **İlgilere göre çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler** planlamadır.

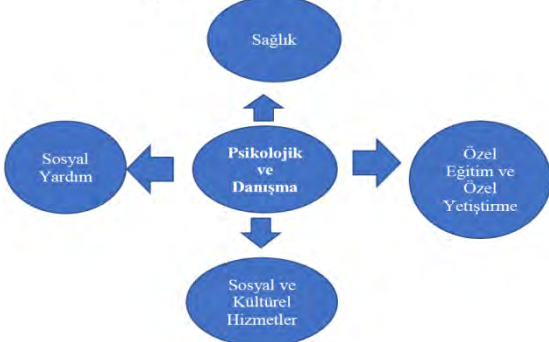
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ:

- * **Rehberlik** → **Sistemati**k ve **profesyonel** bir yardım sürecidir.
 - Bireyin kendini **anlaması**
 - Çevredeki olanakları **tanınması** ve
 - Doğru kararlar vererek özünü **gerçekleştirebilmesi** için yapılır.

- * Okuldaki rehberlik hizmetlerinin neler olduğunun yazılı belgeleri:

- 1) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı
- 2) Sınıf rehberlik programı

Öğrenci Kişilik Hizmetleri (ÖKH)

REHBERLİĞİN EĞİTİM İÇİNDEKİ YERİ

- Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı ve
- Öğrencinin **kişilik hizmetleri**
- ⇒ Eğitimde verilmesi gereken hizmetlerdendir.

* Rehberlik hizmetleri

- Öğretmenin eğitim-öğretim çalışmalarına yardımcıdır.
- Destekleme / kolaylaştırma / Daha etkili hale getirme

* Rehberlik programları

- Öğretmen-öğrenci ilişkilerini olumlu yönde geliştirir
- Öğrenci başarısını artırır.

Sınıf Rehberlik Programı

- Akademik, kariyer ve sosyo duygusal gelişim alanları ile
- Bu gelişim alanlarına yönelik yeterlikleri kapsar.

- * **Okul RPD Programı** kapsamında geliştirilir.

Rehberliğin Ortaya Çıkmasını Gerekli Kılan Koşullar

- * RPD hizmetlerinin okullara girişi
- Öğretmenlerin **yetersizliği** ile ilgili değildir!
- ⇒ **Öğretim** hizmetlerinin etkinliğini artırmak için gerek duyuldu.

Rehberlik hizmetlerini gerekli kılan faktörler:

Ekonomik, sosyal, psikolojik, felsefi etkenler olarak gruplanabilir.

Eğitim Sürecinde Rehberlik Hizmetlerine Olan İhtiyaç Listesi:

1. Meslek seçiminin zorlaşması
2. Bireysel farkların eğitimde dikkate alınma zorunluluğu
3. İlerlemeci eğitim anlayışının benimsenmesi
4. Demokratik toplumlarda bireylere tanınan seçme özgürlüğü
5. Demokratik yaşamın karar verme gücüne sahip bireyler gerektirmesi
6. Eğitimde bireyin duygusal yönlerine verilen önemin giderek artması
7. Psikometride gelişmeler
8. Akıl sağlığına verilen önemin artması

- ** Bu hizmetleri vermek için **rehberlik servisleri** bulunmaktadır.

2. REHBERLİĞİN TARİHİ, İLKELERİ VE İŞLEVLERİ

* Rehberlik ve psikolojik danışmanın ilkelerini

- Eflatun, Sokrat ve Aristo'da bilsak da bugünkü anlayışa uzaktırlar.
- Günümüz anlayışına yakın uygulamalar daha sonralarda görülmeye başlanırlar.

Okul Danışmanlığı

- * Bir meslek olarak ilk olarak 1800'lerin sonlarında
- Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan "Mesleki Rehberlik Hareketi"dir.
- * 1907'de ABD'de Boston'da kurulan "Meslek Bürosu"nun amacı
- İş arayan gençlere meslekî yardım verebilmek ve
- Öğretmenleri meslekî rehberlik alanında yetiştirmekti.
- Detroit okullarında Jesse Davis tarafından gerçekleştirilmiştir.
- Davis okul rehberlik programı geliştirmiş ve uygulamıştır.

Günümüzde Rehberlik

Rehberlik çalışmaları başlangıçtan günümüze

- * 1900-1920 yılları → "Meslek seçimi ve işe yerleştirme" ağırlıklı
- 1930-1960 yılları → "Okula uyum" ağırlıklı
- 1960'dan günümüze → "Kişisel gelişim" ağırlıklı olarak yürütüldüğü görülür.

Rehberlik Hizmetleri Nasıl Olmalıdır? (Dünyadan farklı yaklaşımlar ve modeller)

REHBERLİK YAKLAŞIM VE MODELLERİ

1. Parsons Modeli:

- Frank Parson'un modeli.
- Kişilere mesleki rehberlik etmektedir.

2. Özellik Faktör Modeli (Klinik Model):

- Öğrencilerin ayrıntılı incelenmesini tanınmasını gerektirir.
- Çok sayıda ölçme aracının geliştirilmesine katkıda bulundu.

3. Rehberliği Eğitim Süreci ile Karşılaştıran Model:

- Rehberliği eğitim sürecinde öğretilecek bir konu olarak görür.
- Rehberlik için eğitim programına ders saati ayrılmasına katkıda bulunmuştur.

4. Rehberliği Karar Verme Sürecine Yardım Olarak Gören Rehberlik Mod.:

- Rehberliği kişilerin karar aşamasında yararlanacağı bir hizmet olarak görür.
- Ancak bu rehberliği süreklilik ilkesi ile çelişmektedir.

5. Gelişimsel/Kapsamlı Rehberlik Modeli:

- Bu en güncel yaklaşım.
- Gelişim sürecidir (Rehberlik de bu süreci destekler)
- Günümüzde daha kullanışlı bir modeldir.

KISACASI REHBERLİK FAALİYETLERİ:

- * 1900 – 1920: *Meslek seçimi ve işe yerleştirme*
- * 1930 – 1960: *Okula uyum*
- * 1960’dan günümüze:
 - *Kişisel gelişim ağırlıklı olarak yürütülmektedir.*
 - (*Sosyo duygusal gelişim, kariyer gelişimi vb. alanlarına vurgu yapar*)

TÜRKİYE DE REHBERLİĞİN GELİŞİMİ

* 1951-1956 → *Hareketli yıllardır.*

* 1952 – 1953 **Uzmanlar:**

- Türkiye’ye uzman getirme ve yurt dışına uzman gönderme süreci.

Bu kapsamda ilk defa:

* 1953-1954 eğitim-öğretim yılında

- * Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji ve Özel Eğitim Bölümlerinde
- “*Rehberlik*” ve “*rehberlik teknikleri*” dersleri programlara konmuştur.

* 1955 → Ankara Demirlibahçe İlkokulunda

- * Psikolojik Servis Merkezi açılmıştır.
- Kalkınma Planlarında (1960) ve Millî Eğitim Şuralarında
- Rehberlik konusu ele alınmış ve neler yapılabileceğinin tartışılmış.

* 1953 Test ve Araştırma Bürosu:

- Öğrencilerin yetenek ve ilgilerine göre **testler geliştirmek, uyarlamak ve**
- Bunları **uygulama** amacı ile kurulmuştur.

Rehberlik → MEB Şuralarında gündeme geldikten sonra

→ Rehberliğe yönelik **kararlar** alınmaya başlanmıştır.

- 9. sınıfın **yöneltme sınıfı** olması,
- 9. MEB Şura’da **Rehberlik** dersinin **zorunlu** hâle gelmesi ...

Bugün Türkiye’de rehberlik hizmetleri

İllerde → RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezleri)

Okullarda → Rehberlik Servisleri şeklinde **örgütlenmiştir.**

REHBERLİĞİN ANLAMI, AMACI VE İLKELERİ

* Rehberlik ile ilgili pek çok tanım tapılmıştır...

Rehberlik: Uzman kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımlardır.

- *Kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması,*
- *Kapasitelerini geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum sağlaması ve*
- *Böylece kendini gerçekleştirmesi için **psikolojik yardım**...*

Tanımların Ortak Yanları

M. Kepeçoğlu

* Rehberlik tanımlarının çoğunda ortak kullanılan unsurlardan hareket ederek

→ Rehberliğin anlamında temel olabilecek şu genellemeleri öne sürmektedir:

1) Rehberlik bir süreçtir:

- “*Süreç*” kavramı herhangi bir zaman dilimi ile ilişkili değildir.
- *Rehberlik bir anda olup biten bir iş değildir!*

2) Rehberlik bireye yardım etme işidir:

- *Rehberlik yardımı **psikolojik** bir yardımdır.*
- *Yol gösterme, öğüt verme, adına karar verme gibi bir **yardım değildir!***
- (*Bu süreçte her iki tarafın **gönüllülüğü** esastır.*)

3) Rehberlik yardımı bireye dönüşür:

- *Rehberlik hizmetlerinin merkezinde **birey** vardır. (Okul birey **öğrencidir.**)*
- *Her öğrenci geliştirilebilecek **kapasiteye** sahiptir.*
- *Hiçbir öğrenci **ortalama değildir!***

4) Rehberlik bilimsel ve profesyonel bir yardımdır:

- *Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun **rehberlik yardımı***
- *Belirli bir **plan, program** ve **sistem** içinde sunulabilir.*
- *Rehberliğin **esası** bireyin kendini **gerçekleştirmesine** yardım etmektir.*
- Kendini gerçekleştirme:**
- *Bireyi bir bütün olarak ele alan ve*
- *Özellikle normal bireyin gelişimini inceleyen*
- “*İnsancıl psikoloji*” akımının **geliştirdiği** bir kavramdır.

Rehberliğin Amacı

* Rehberliğin anlamı ve ilkeleri → Rehberliğin amacını yansıtır.

Rehberliğin amacı:

- Bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir.

* Kendini gerçekleştirmekte olan bireyin taşıdığı özellikler

→ Aslında **psikolojik sağlığı yerinde olan insan** özellikleridir.

Rehberliğin İlkeleri

* **Rehberlik ilkeler** → RPD alan çalışanlarının **görüşlerini temsil eder.**

* Türkiye’deki yetkili rehberlik uzmanlara dayanılarak **sekiz ilke** ortaya çıkmıştır:

İlke 1: Rehberliğin temelinde

- *İnsan hak ve sorumluluklarıyla ilgili **demokratik** ve **insancıl** bir anlayış vardır.*

İlke 2: Rehberlik uygulamalarında

- *Öğrenci ile yakından ilgili olan herkes **anlayış** ve **iş birliği** içinde çalışmalı.*

İlke 3: Rehberlik anlayışı

- *Her türlü çalışması ile öğrenciyi **merkeze alan bir eğitim anlayışını öngörür.***

İlke 4: Rehberlik yardımının esası

- *Öğrencilerin kendi **kişiliklerini** daha iyi **anlamalarını***
- *Problemlerine **çözüm** yolları bulmada onların **kendilerine yetmesini** sağlamak.*

İlke 5: Rehberlik

- *Bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal olan bütün **kapasitelerini***
- *Kendi **ilgi** ve **yetenekleri** doğrultusunda en uygun bir düzeyde **geliştirmesi** için*
- öğrencilere **yardım etmelidir.***

İlke 6: Öğrencilere rehberlik yardımı verirken

- *Onları türlü yönleri ile **tanımak** gerekir.*

İlke 7: Rehberlik uygulamaları

- *Her okulun **amaç** ve **ihtiyaçlarına** uygun olan **alanlarda** yoğunlaştırılmalıdır.*

İlke 8: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde gizlilik esastır:

- *RPD hizmetlerinin **verilişi sırasında***
- *Öğrencinin **mahremiyetine** saygı duyulmalı*
- *Onun **sırlarını** saklamaya özen gösterilmelidir.*

İlke 9: Rehberlik hizmetleri

- ***Planlı, programlı, örgütlenmiş** bir biçimde ve **profesyonel** bir düzeyde olmalı.*

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİKTE YANLIŞ ANLAYIŞLAR

1. RPD yardımı bireye **tek yönlü** doğrudan doğruya yapılan bir yardım **değildir!**
2. RPD yardımının **temelinde** bireye **acımak**, onu **kayırmak**
 - Her **sıkıntıya** düştüğünde bireye **kanat** germek gibi bir anlayış **yoktur!**
3. RPD bireyin **sadece duygusal** yanı ile **ilgilenmez!**
4. RPD’de kullanılan bütün **yöntem** ve **teknikler amaç değil!** sadece **araçtır.**
5. RPD yardımı **akademik bir öğrenme** konusu ya da **ders değildir!**
6. Rehberlik bir **disiplin görevi değildir!** Rehberlik **yargılamaz** ve **ceza vermez!**
7. RPD yard. **her türlü problemi hemen** **çözecek** sihirli bir güce sahip **değildir!**

REHBERLİK HİZMETLERİ / İŞLEVLERİ

Psikolojik Danışma Hizmetleri

* PDR hizmetleri rehberliğin **özünü** oluşturur. (***Merkezdedir***)

- * *Bireyin **karar verme** ve **problem çözme** ihtiyaçlarını karşılayarak*
- ***Gelişim** ve **uyumunu** sürdürmesine **yardımcı** olmak amacıyla*
- *Bireyle **yüz yüze** kurulan **psikolojik yardım ilişkisidir.***

Oryantasyon Hizmetleri

- * Öğrencilerin **okula** ve **yakın çevresine uyumlarını** ve
- **Eğitim hizmetlerinden en etkili bir şekilde yararlanmalarını amaçlar.**

Oryantasyon hizmetlerinde şu çalışmalara yer verilebilir:

- 1) Okulun kurum olarak tanıtılması ve kısa tarihi
- 2) Okulun bina ve olanakları
- 3) Çevre
- 4) Programlar
- 5) Program dışı etkinlikler
- 6) Rehberlik servisi, kurallar vb.

Bireyi Tanıma

- * **Rehberlik → Bireyin kendini ve çevredeki olanakları tanıması ile başlar.**
- * **Bireyi tanıma** yoluyla elde edilen **bilgiler**
- **Rehberlik programlarının düzenlemesi ve psikolojik danışmada kullanılır.**

Bilgi Toplama ve Yayma

- * **Bilgi toplama etkinlikleri** öğrencilerin kendilerine uygun
- **Eğitsel ve mesleki tercihler** yapmalarına **yardım** etmeye yöneliktir.
- * Bilgi toplama ve yayma hizmetleri
- **Eğitsel ve mesleki rehberlikle yakından ilişkilidir.**
- * **Bilgi toplarken okul içinde ve dışında** başka kaynakları da **kullanmak** gerekir.

Yöneltme ve Yerleştirme

- * **Yerleştirme çalışmaları → Okul içi** veya **okul dışı** olarak **sınıflanabilir.**
- *Okul sınırları içindeki **eğitsel** ve **sosyal** konulu yerleştirmeler → **Okul içi***
- *Okul sınırlarını aşan **başka okul** veya **işe** yerleştirme çalışmaları → **Okul dışı***
- * Başka bir açıdan **yerleştirmeler**
- **Eğitsel, mesleki ve sosyal** olmak üzere **üç gruba** ayrılır.
- Eğitsel yerleştirmeler → Eğitim programı, ders, kurs ve başka bir okul...**
- Mesleki yerleştirmeler → Öğrencilerin bir iş veya mesleğe yerleştirilmelerini...**
- Sosyal yerleştirmeler → Kültürel, sosyal veya eğitsel kol yerleştirmeleri kapsar.**

İzleme

- * Rehberlik hizmetleri çerçevesinde
- **Yerleştirme** ve **yöneltme** çalışmaları yapılmaktadır.
- * Bu çalışmaların amacına ulaşıp ulaşmadığı veya
- Öğrencilere kazandırdıkları konusunda çalışmalar yapılması gerekir.
- Bu etkinliklere **izleme çalışmaları** denir.
- * **Mezun olan öğrencilerin ya da bir alanı tercih eden öğrencinin izlenmesi ...**

Müşavirlik

- * **Müşavirlik hizmetleri** (*Buraya kadar anlatılan hizmetlerden farklı olarak*)
- **Dolaylı yollardan** öğrencilere **sunulan** hizmetlerdir.
- Çünkü bu diğer hizmetlerden farklı olarak öğrencilere **değil**
- Okuldaki **diğer personele** yöneliktir.

Araştırma ve Değerlendirme

* RPD hizmetlerinin sürekli geliştirilerek iyileştirilmeleri gerekir.

* Bu çalışmalar

- Yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve
- **İhtiyaç analizleri** gibi araştırmalara dayanmalıdır. (*AR-GE çalışması*)
- Bu → **Gerçekçi** ve **etkili** olma çabasıdır.

Çevre ve Veli ile İlişkiler

* Okul çalışmaları

- Okul çevresinden ve velilerden destek görmediğinde etkililiğini kaybeder.
- ⇒ Okul çevresinin ve velilerin iş birliği önemlidir.

3.OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI

Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri

* Okul PDR hizmetlerinin nasıl örgütleneceği konusunda çeşitli modeller:

1. Hizmetler Modeli:

* 1920'li yıllarda ortaya çıktı.

* Psikolojik danışmanların etkinlikleri altı kategoride ele alınmıştır:

- 1) Oryantasyon
- 2) Bireyi tanıma
- 3) Bilgi verme
- 4) Psikolojik danışma
- 5) Yerleştirme
- 6) İzleme

2. Süreç Modeli:

* 1920'li yıllarda ortaya çıktı.

* Psikolojik danışma hizmetinin → Klinik ve terapötik yönü vurgulanmıştır.

* Psikolojik danışmanlar psikolojik danışma, müşavirlik ve koordinasyon rollerini üstlenmişlerdir.

3. Görevler Modeli:

* Psikolojik danışmanların görevleri basitçe listelenmiştir.

* Bu görevler fazla sayıdadır:

Son görev → "Zaman zaman kendisine verilen diğer görevleri yerine getirir."
→ Bu, psikolojik danışmanların rollerinde belirsizliklere neden olmuştur.

Bu üç model de

* Programdan ziyade psikolojik danışmanın pozisyonu vermektedir.

* Bunun sonucu olarak

→ **Rehberlik hizmetleri** eğitim sürecinin ana parçası olmaktan çok
⇒ Eğitim faaliyetlerini destekleyen bir hizmet alanı olarak görülmüştür.

4. Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli:

* 1960'lı yıllarda ortaya çıktı.

* Geleneksel Modellere bir tepkidir.

(*GM → PDR'yi Meslek ya da program seçimi ve krize müdahale ile sınırlar.*)

* Bu model kurumsal temelini → Gelişimsel rehberlik yaklaşımından almıştır.

* Bireyin gelişimsel ihtiyaçları ön plandadır.

- Rehberlik hizmetleri

→ Öğrencilerin gelişim dönemlerindeki ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programının süreçsel öğeleri:

1) Bireysel planlama:

* Öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerinin yanı sıra

→ Öğrenimlerini de planlamaları ve yönetmelerine yardımcı etkinlik içerir.

- Bu etkinlikler psikolojik danışman tarafından planlanır ve yönlendirilir.

* Bireysel planlama hizmetlerinin verilmesinde

- *Bireyi tanıma, bilgi verme, yerleştirme ve izleme stratejileri* kullanılır.

2) Müdahale hizmetleri:

* → Öğrencilerin acil sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler sunulur.

(*Psikolojik danışma, müşavirlik, sadece bilgi vermeyi gerektiren sorunlar*)

3) Sistem desteği:

* PDR programının oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesini sağlayacak

→ Yönetimsel ve eğitsel etkinliklerden oluşur.

- Profesyonel gelişimi
- Personel ve çevreyle ilişkileri
- Öğretmenlere müşavirlik danışma kurulları
- Topluma ulaşma
- Program yönetimi ve yürütülmesi
- Araştırma-geliştirme alanlarında yapılacak etkinlikleri içerir.

4) Rehberlik müfredatı:

* Rehberlik müfredatının amacı,

- Her düzeyden tüm öğrencilere, normal büyüme ve gelişim bilgisi sağlamak ve
- Yaşam becerilerini kazanma ve kullanmalarına yardımcı olmaktır.

* Rehberlik müfredatının düzenlenmesi ve yürütülmesinden

⇒ Okul psikolojik danışmanları sorumludur.

⇒ Müfredatın başarıyla uygulanması için

- Okuldaki tüm birimlerin ve personelin iş birliği ve desteği gerekir.

* RM öğrencilere → Sınıf ve grup etkinlikleri şeklinde sunulabilir.

→ Psikolojik danışman tek başına ya da öğretmenlerle sunar.

→ Veya sadece öğretmenlere yardımcı olabilir.

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı

ÖRGM (MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü)

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı:

→ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin bütünüdür.

→ Planlı, programlı, sistemli, örgütlü ve profesyonel düzeyde yürütülür.

→ ÖRGM tarafından hazırlanmakta ve örnek etkinlikler yayınlanmaktadır.

RHYK (Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu) Kimlerden Oluşur?

(Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) Hizmetleri Programı Hazırlama)

1) *Müdür* (veya görevlendireceği yardımcısı)

2) Psikolojik danışman,

3) Her sınıf düzeyinden birer sınıf rehber öğretmeni

4) *Ödül ve disiplin kurulu* temsilcisi,

5) *Okul aile birliği* başkanı

6) *Öğrenci temsilcisi*

Not: Eğer okulda psikolojik danışman yoksa

→ RAM'dan müşavirlik hizmeti alınarak RHYK tarafından hazırlanır.

RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)

RHYK (Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

Okul Psikolojik Danışmanı:

* Birçok aşamada aktif, yönlendirici (müşavirlik) ve

→ Esas olarak okul RPD programını yürüten kişidir.

Okul Psikososyal Destek Ekipleri:

* Millî Eğitim Bakanlığı rehberlik hizmetleri kapsamında

- Travmatik ve zorlu olaylar karşısında

→ Psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetleri yürütür.

Travmatik olaylar → Doğal afet, terör, göç, intihar, ölüm-yas, cinsel istismar...

Okul Psikososyal Destek Ekipleri:

* **Zor ve stres veren** olayların yaşanması,

→ Bireylerin ve toplumların dengesini, gelişimini önemli ölçüde etkiler.

* **Psikososyal destek** ⇒ Bu tür kriz durumları sonrası ortaya çıkabilecek

- Psikolojik uyumsuzlukların önlenmesi

- Aile ve toplum düzeyinde ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi,

- Bireylerin kendi kapasitelerini fark etmeleri ve güçlenmeleri amacıyla

→ Düzenlenen çok disiplinli hizmetler bütünüdür.

* **Psikososyal destek** ⇒ Vurguyu bireyin kırılganlıkları yerine

→ Güçlükler karşısında aktif olmasına

→ Kendini toparlamasına ve çevresinde bulunan olanakları

- Harekete geçirilmesine imkân veren bir hizmet sunum modelini benimser

- Sürdürülebilir/bütünsel bir yaklaşımı temel alır.

Okul Psikososyal Destek Ekipleri Kimlerden Oluşur?

* **Başkan** ⇒ Okul müdürü veya (onun görevlendirdiği bir müdür yardımcısı)

→ Rehber öğretmenler/psikolojik danışmanlar (Varsa)

→ Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu üyesi her sınıf düzeyinden

- En az bir sınıf rehber öğretmeninden oluşur.

Okul Psikososyal Destek Ekipleri Ne Zaman Toplanır?

* **Yılda üç kez** toplanır:

- Birinci dönemin başı

- İkinci dönemin başı

- İkinci dönemin sonu

⇒ **İhtiyaç duyulan hâllerde de toplanır.**

Bildirim Yükümlülüğü

* Tehdit, şantaj, cinsel istismar, suça veya uyuşturucu teşvik durumu varsa

⇒ Tüm okul personelinin bildirim yükümlülüğü vardır.

* **İhmal ve istismar**

→ Şüphesi bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yeterlidir.

* **Gizlilik ilkesine dikkat edilerek** → Vakayı birimlere bildirilmelidir.

İhmal ve istismar vakası şüphesinde başvurulacak yerler?

1) İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü Çocuk Büro Amirliği

2) Emniyet Genel Müdürlüğü 155 İhbar Hattı

3) İl/İlçe Sosyal Hizmetler Merkezi Müdürlüğü

4) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 183 İhbar Hattı

OKUL REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA PROGRAMI

* Ülkemizde okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri

(*Gelişimsel anlayıştan hareketle genellikle*)

⇒ Kapsamlı RPD Programları Modeli temelinde planlanmaktadır.

* **Okul RPD Programı**

→ Tüm RPD hizmetlerini düzenleyen genel bir rehberlik programı ya da

→ Bir çerçeve programdır.

KAPSAMLI RPD PROGRAMININ GENEL ÖZELLİKLERİ*(Programın örgütsel yapısını oluşturan birtakım öncüller)*

- * Öğrencilerin sosyal, duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerinin → Bir bütün olarak desteklenmesini esas alır.
- 1) Sonuç temellidir.**
 - * Tüm öğrencilerin gerekli olan yeterlikleri kazanmaları için tasarlanır. (Okulda başarılı olmaları, üniversiteye ve/veya iş yaşamına geçiş yapmaları)
- 2) Standart temellidir:**
 - * Tüm öğrencilerden beklenen beceri, yeterlik ve davranışları içerir.
- 3) Veri tabanlıdır:**
 - * Öğrenci, öğretmen, veli ve okul yöneticilerinden veri toplanmasına dayanır.
 - Program hedeflerine ulaşip ulaşmadığının kontrol edilmesi ve
 - Programın öğrenci gelişimine yararlarının kanıtlanması amaçlanır.
- 4) Gelişimseldir ve kapsamlıdır:**
 - * Program öğrencilerin yeterliklere ulaşmalarını sağlamada → **Düzenli, planlı ve sistematik** olarak oluşturulmuştur.
 - * RPD programları → **Etkinlik ve hizmetleri** içeren kapsamlı bir programdır.
 - Bireyi tanıma, bilgi verme, müşavirlik, psikolojik danışma
 - Sevki etme, yerleştirme ve izleme gibi **Etkinlik ve hizmetleri** içerir.
- 5) Takım çalışmasını gerektirir:**
 - * Programın merkezini
 - ⇒ Okul rehber öğretmen/psikolojik danışmanı oluşturur.
 - ⇒ Öğrenciyle yakından ilişkili
 - ⇒ Okul personeli, ebeveynler ve toplum üyeleri iş birliğine dayalı bir ilişki

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programı Hazırlanma Süreci

- * **Okullarda RPD hizmetleri**
 - Önceden hazırlanmış bir programa dayalı yürütülür.
- * **Bu program esas olarak 3 hedef doğrultusunda hazırlanır.**
 - 1) Genel hedef
 - 2) Yerel hedef
 - 3) Özel hedef

Programın tasarlanması sürecinde

- Her eğitim öğretim yılı **mayıs** ayında
 - Test ve test dışı teknikler kullanılarak
 - Öğrencilerin RPD hizmetlerine ilişkin ihtiyaçları belirlenir.

Hedeflerin belirlenmesi**MADDE 9 – (1)**

- * RPD hizmetleri kapsamında
 - Genel hedefler → **Bakanlıkça**
 - Yerel hedefler → **RPD hizmetleri İl Yürütme Komisyonları**
 - Özel hedefler → **Eğitim kurumlarında belirlenir.**

Okul RPD programının hazırlanması**MADDE 10 – (1)**

- Okul RPD programında;**
- a) Genel, yerel ve özel hedeflere,
 - b) Gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetlere,
 - c) Okuldaki tüm öğrencileri kapsayacak faaliyetlere,
 - d) Değerlendirme süreçlerine yer verilir.

RHYK (Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu)**RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi)****Okul RPD programı**

- Psikolojik danışmanın sorumluluğunda,
- RHYK üyeleri ile iş birliği içinde hazırlanır.

Not: Eğer okulda psikolojik danışman yoksa

- RAM'dan müşavirlik hizmeti alınarak RHYK tarafından hazırlanır.

Okul Psikolojik Danışmanı:

- * Birçok aşamada aktif, yönlendirici (müşavirlik) ve
 - Esas olarak okul RPD programını yürüten kişidir.

Okul RPD Hizmetleri Programı Uygulama Süreci**MADDE 11 – (1) Eğitim kurumlarında RPD hizmetleri**

- 1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler
- 2) İyileştirici hizmetler
- 3) Destek hizmetler esas alınarak sunulur.

MADDE 11 – (2) RPD hizmetleri

- Bireysel ve grupla psikolojik danışma ve rehberlik
- Psikoeğitim
- Akran temelli çalışmalar
- Bireyi tanıma tekniklerini uygulama
- Seminer, panel, konferans, kurs ve gezi düzenleme
- Sınıf rehberliği çalışmaları ve yayın hazırlama gibi faaliyetlerle yürütülür.

- * **İhtiyaç hâlinde** bu hizmetler
 - ⇒ Çevrim içi bilişim teknolojileri kullanılarak uzaktan verilebilir.

MADDE 11 – (3) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı

- * Ders yılı boyunca iş birliği içerisinde uygulanır. (Rehber öğret./psikolojik dan., sınıf rehber öğret., öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri)
- * Programın etkililiği ders yılı sonunda kanıta dayalı olarak değerlendirilir.

Okul Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Programı Değerlendirme Süreçleri

- * Değerlendirme hazırlanan ve uygulanan RPD programının
 - Ne derecede gerçekleştirildiği ve başarıya ulaştığının kontrol edilmesidir.
- * Okul RPD hizmetinin genel değerlendirmesi için
 - Sene sonu rehberlik faaliyet raporu
 - “MEBBİS E-Rehberlik” bölümüne girilir
 - Ardından okul müdürünün onayı ile il/ilçe RAM’a gönderilir.

Sınıf rehberlik programının değerlendirmesinde

- * Sınıf rehber öğretmeni tarafından 3 adet değerlendirme aracı tamamlanır:
 - 1) Dönem sonu rehberlik faaliyetleri raporu (1. Dönem sonu)
 - 2) Dönem sonu rehberlik faaliyetleri raporu (2. Dönem sonu)
 - 3) Yıl sonu rehberlik faaliyet raporu

*** Değerlendirme sürecinin ardından elde edilen veriler**

- Bir sonraki yılın RPD programının → **Hazırlanmaya** başlandığı aşamadır.
- * Bu aşama → “**geliştirme**” aşamasıdır.
- Verilere göre programın eksiklikleri belirlenir ve **güçlendirmeye** çalışılır.

MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Sunum Sistemi

- * RPD hizmetleri sunum sistemi 2 bölümden oluşmaktadır:
 - 1) Bireysel Çalışmalar
 - 2) Grup Çalışmaları
- * Hem bireysel hem de grup çalışmaları 3 ana grupta toplanabilen hizmetlerdir:
 - 1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler
 - 2) İyileştirici hizmetler
 - 3) Destek hizmetler

4. EĞİTİM KURUMLARINDA REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİ*** MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliği**

- **Millî Eğitim Bakanlığı** tarafından hazırlanır.

*** MEB RPD Hizmetleri Yönetmeliği ile**

- İl ve ilçe düzeyindeki RPD hizmetleri
- Bu hizmetlerin verildiği özel ve resmî eğitim kurumları
- Rehberlik ve araştırma merkezlerindeki RPD hizmetlerinin
 - ⇒ Nasıl yürütüleceği belirlenmiştir.

*** Okullarda rehberlik hizmetleri → RPD servisi tarafından yürütülür.****Rehberlik ve psikolojik danışma servisi****MADDE 15 – (1)**

- * Resmî ve özel, örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarında
- RPD hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla
 - ⇒ RPD servisi kurulur.

MADDE 15 – (2) RPD hizmetlerinin → Etkili yürütülebilmesi için

- * RPD servisinin;
 - 1) Öğrenci, veli, öğretmen ve diğer personelin kolaylıkla ulaşabileceği konumda
 - 2) Uygun fiziki koşullara sahip
 - 3) Gerekli araç ve gereçler ile donatılmış (Bilişim, iletişim araçları, gerekli büro malzemeleri, bireysel ve grup çalışmaları için)
 - 4) RPD hizmetleri dışında başka bir amaç için kullanılmamış olması gerekir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu**MADDE 16 – (1) Eğitim kurumlarında**

- RPD hizmetlerinin planlanması ve
- Kurum içindeki iş birliğinin sağlanması amacıyla
 - ⇒ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulur.

MADDE 16 – (2) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu

- Eğitim kurumu müdürünün başkanlığında oluşur:

Üyeler:

- a) Eğitim kurumunda görevli müdür yardımcısı
- b) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar
- c) Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden en az birer temsilci
- ç) Okul öncesi eğitim kurumlarında (farklı yaş)
 - Çocukların eğitiminden sorumlu en az birer öğretmen
- d) Ortaöğretim → Disiplin kurulu ve onur kurulundan İlköğretim → Öğrenci davranışları değerlendirme kurulundan birer temsilci
- e) Okul-aile birliğinden bir temsilci

MADDE 16 – (3) Hayat boyu öğrenme kurumlarında yürütme komisyonu

- * **Müdürün başkanlığında**
 - Bir müdür yardımcısı
 - Rehber öğretmen/psikolojik danışman
 - Müdürün görevlendireceği bir öğretmenlerden oluşur.

MADDE 16 – (4) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa

- * Gerektiğinde (RAM) rehberlik ve araştırma merkezinden
- Bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanın ya da
- Eğitim kurumlarında görev yapan bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanın
 - Katılımının sağlanması için planlama yapılır.

MADDE 16 – (5)**Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu sürekli üyeleri**

- Eğitim Kurumu müdürü
- Müdür yardımcısı
- Rehber öğretmen/psikolojik danışman komisyonun sürekli üyesidir.

*** Komisyonun diğer üyeleri**

- ⇒ Her ders yılı başında öğretmenler kurulunda belirlenir.

MADDE 16 – (6) RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu

* Yılda üç kez toplanır:

- Birinci dönemin başı / İkinci dönemin başı / Ders yılı sonunda
- => Gerekliğinde RPD servisinin önerisi ile de toplanabilir.

MADDE 16 – (7) Komisyonun ilk toplantısı (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

* Öğretmenler kurulu toplantısının yapıldığı tarihten itibaren
=> En geç bir ay içerisinde yapılır.

MADDE 16 – (8) Komisyonun gündemi (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

* RPD servisine hazırlanır → Eğitim kurumu müdürüne sunulur.
*Gündem ve toplantı tarihi → Eğitim kurumu müdürü tarafından
=> Bir hafta önce yazılı olarak ilgililere duyurulur.

MADDE 16 – (9) Komisyon toplantısında alınan kararlar (RPD H.Yürütme Kom.)

=> Tutanak hâline getirilir.

MADDE 16 – (10) Alınan kararlar (RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu)

=> Eğitim kurumu personeline yazılı olarak duyurulur.

MADDE 16 – (11) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa (RPD H.Y. Kom.)

=> RPD hizmetleri RAM ile iş birliği içerisinde yürütülür.

RPD HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONUNUN GÖREVLERİ**MADDE 17 – (1) Görevleri:****RİBA (Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri)**

a) Eğitim kurumuna ait özel hedeflerin belirlenmesinde görüş bildirir.

- * Özel hedefleri RİBA sonuçlarından alırız.
- Mayıs'ta tamamlanan anketler eylülde komisyona sunulur.
- => Bu şekilde özel hedefler belirlenir.

b) Okul RPD programını → RPD servisi hazırlar.

- * RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu → İnceler ve görüşlerini bildirir.
- Programın uygulanması için gerekli önlemleri alır.
- Yürütülecek çalışmaları karara bağlar.

c) RPD Hizmetlerinin yürütülmesi sırasında

- => RPD Hizm.Yür. Kom. → Çalışmaları inceler, değerlendirir
- Ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik önlemleri belirler.

ç) Eğitim ortamında (öğrenciler, aileler, idareciler ve öğretmenler arasında)

- => Etkili iletişim kurulabilmesi için yapılacak çalışmalar belirler.

d) Yapılacak çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği için

- => Gerekli faaliyetleri planlar.

e) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimleri ile ilgili

- => Yapılacak çalışmalar için görüş bildirir.

f) Okulda gerçekleştirilecek psiko-sosyal destek hizmetlerinin

- => Okul RPD programına eklenmesi hususlarında görüş bildirir.

g) İhtiyaç olması durumunda

- => Okulda gerçekleştirilecek psiko-sosyal destek hizmetlerinde görev alır.
- * Bu kapsamdaki faaliyetler
→ Bakanlıkça hazırlanan yönerge doğrultusunda yürütülür

E-Rehberlik Sistemi:

* MEBBİS'in bir uzantısıdır.

- Bütün etkinliklerin bir arada görüldüğü
- Yapılan etkinliklerin kaydedildiği
- Öğrenciyi tanıma amaçlı pek çok bilginin edinilebileceği bir sistemdir.

* RAM'a öğrenci yönlendirirken bu sistemdeki formlar doldurulur.

- İşlemler bu sistem üzerinden takip edilebilir.

* Rehber öğretmenler MEBBİS'teki bu sistem üzerinden

- Program hazırlayabilir
- Yıllık ve haftalık program girişi ve düzenlemelerini yapabilir
- Veri raporlayabilir.

* 2020 yılında hazırlanan sınıf rehberlik programında

- Üç basamaklı bir rehberlik sistemi kurulmuştur:

1. Algıya dayalı değerlendirme:

- Öğretmen, öğrenci ve veli anketleri sonrasında elde edilen kanıtlara dayanır.

2. Süreç Değerlendirmesi: Bir yıl içinde neler yapıldı? sorusuna cevap aranır.**3. Sonuç Değerlendirmesi:**

- * A okulunda bir önceki yıla göre devam, devamsızlık/disiplin gibi
- İstatistikî gelişim sonuçları karşılaştırılır.

Koordinatör Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın Görev ve Sorumlulukları**MADDE 20 – (1)**

* Rehber öğretmen/psikolojik danışmana → Koordinatörlük görevi verilmiştir.
- Eğitim kurumunda yürütülen RPD hizmetleri görevlerine ek:

a) RPD servisi ile eğitim kurumu yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar.

b) Okul RPD programı çalışmaları hakkında öğretmenler kuruluna bilgi verir.

c) RPD hizmetleri yürütme komisyonu toplantı gündemini ve
- Toplantılarda alınan kararları yazılı hâle getirir.

ç) RPD servisi tarafından ortak olarak e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlanan
- Okul RPD programını → Eğitim kurumu müdürüne onaylatır.

REHBER ÖĞRETMEN/PSİKOLOJİK DANIŞMANIN GÖREVLERİ

MADDE 21 – Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman

Gelişimsel ve önleyici hizmetler / İyileştirici hizmetler / Destek hizmetlere ilişkin görevlerini yerine getirir.

MADDE 21 – (1) Gelişimsel ve önleyici hizmetler

a) Sınıf rehberlik programı kapsamında

- Rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren etkinlikleri uygular.

b) Bireyi tanıma adına bireyi tanıma tekniklerini uygular

- Değerlendirmelerini raporlaştırır öğrencilere geri bildirimde bulunur
- İlgililerle paylaşır. Gerekliğinde teknik geliştirme çalışmalarına katılır.

c) Bilgi verme çalışmaları kapsamında öğrencilerin

- Sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarında
- İhtiyaç duydukları bilgileri
- Bireysel ve grup çalışmaları veya yayın hazırlama yoluyla onlarla paylaşır.

ç) Yöneltilme ve izleme çalışmaları kapsamında

- Bireyi tanıma ve bilgi verme hizmeti sunar
- Öğrenciyi kendine uygun olan yöneltir ve öğrencinin gelişimini izler.
(eğit. kurumuna, alana, dala.. işe, mesleğe, okul içi ya da okul dışı sosyal ve kült.etkinlik)
- Merkezi sınavlara ait tercih dönemlerinde görev alır.

MADDE 21 – (2) İyileştirici hizmetler

a) Formasyonu uygun olan rehber öğretmen/psikolojik danışman

- Bireysel ve grupla psikolojik danışma yapar.
- (Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişiminin desteklenmesi
- Kendilerini keşfetmeleri, kapasitelerinin güçlenmesi, iyileştirme ve geliştirmek için)

b) Psikososyal destek hizmetleri kapsamında;

- 1) Zorlu yaşam olaylarında (Afet,kaza, istismar, intihar, şiddet, savaş, göç ...)
- Öğrenci, aile ve öğretmenlere psikolojik ve sosyal destek sağlar.

- 2) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğa ve
- Çocuğun bakımından sorumlu kişilere hizmet sunar.

3) Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa veya

- Çocuğun bir eğitim kurumu ile ilişkisi yoksa
- => Danışmanlık tedbiri uygulamalarını
- İl veya ilçe milli eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği
- Çocuğun eğitim bölgesinde görevli rehber öğretmen/p.d. yerine getirir.
- Görevlendirmede dengeli bir dağılım sağlanır.

c) Sevk çalışmaları kapsamında

- Bireyin, müdahale ya da mesleki yeterlikleri dışında kalan
- Bir uzmanlık alanında yardıma ihtiyaç duyması durumunda
- => Daha yetkin uzman kişi, kurum veya kuruluşlara yönlendirir.

MADDE 21 – (3) Destek hizmetler

a) Müşavirlik hizmetleri kapsamında öğr.nin gelişimini desteklemek için

- * Öğretmen, veli, yönetici ve okuldaki öğrenci ile iletişimde olan diğer kişilere
- Kendilerini geliştirmeleri
- Ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışı kazanmaları amacıyla çalışır.

* Sınıf rehber öğretmenlerine müşavirlik eder.

- (Sınıf rehberlik programlarının hazırlanmasında, uygulanmasında
- Sınıf içi rehberlik uygulamalarının geliştirilmesinde ...)

b) Program yönetimi çalışmaları kapsamında;

- 1) Okul RPD programını (RAM 'a iletilmek üzere)
- En geç ekim ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlar.

- 2) Okul RPD programını doğrultusunda (e-Rehberlik sistemi üzerinden)

* Destek hizmetler → Kendi haftalık programını hazırlar.

- 3) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından

- * Risk altındaki öğrencilere ait verileri birleştirir (Bir örneği RPD serv. iletilir)
- Destek hizmetler Eğitim kurumuna ait risk haritasını oluşturur.

- 4) Okul RPD programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları

- * Destek hizmetler → e-Rehberlik sistemine işler.
- Danışan dosyası aracılığı ile → Gerekli kayıtları tutar.
- (Elektronik ortama işlenemiyorsa dosyalar ve usulünce saklar.)

- 5) Okul RPD programını ders yılı boyunca iş birliği içerisinde uygular

- (Sınıf rehber öğretmenleri, öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri ile)
- => Programın etkililiğini ders yılı sonunda değerlendirir.

c) Araştırma ve proje çalışmaları kapsamında

- * Araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yapar.
- Gerekliğinde eğitim kurumunda yürütülen proje çalışmalarına katılır.

ç) İş birliği kapsamında (Destek hizm →Kurul ve komisyonların Doğal üyesidir)

- * Destek hizmetler → Kurul ve komisyonlara katılır
- RPD hizmetlerine ilişkin görevlerini yerine getirir.
- RAM'ın düzenlediği toplantı, etkinlikler, proje ve ekip çalışmalarına katılır.
- Veli, öğretmen, idareci, diğer kişi ve kurumlarla iş birliği yapar.

d) Ders saatinde bireysel veya grup çalışmalarda (Devamsız görünmemesi için)

- Okul yönetimi ve ders öğretmenleriyle iş birliği yapar.

e) Bilimsel kongre, konferans, panel ve hizmet içi eğitimlere katılır

- Gerekliğinde hizmet içi eğitim verir.

(Okul RPD prog.nın etkililiğini artırmak, mesleki bilgi ve becerileri geliştirmek,

- mesleki güncel gelişmeleri izleyerek daha nitelikli hizmet sunmak için)

f) Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışman

- Eğitim Kurumu müdürünün vereceği RPD hizmetleri ile ilgili

→ Diğer görevleri yapar.

MADDE 22 – (1) Rehber Öğretmen/Psikolojik Danışmanın Diğer görevler

- * Rehber öğretmen/psikolojik danışman merkezi sınavlarda **görev alabilir**.
-İstemesi hâlinde belleticilik görevi **yapabilir**.
Ancak rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara nöbet görevi verilemez!

e-Rehberlik Sistemi

- * **Sistematiik** olarak sınıflandırılmış RPD hizmetlerinin eğitim kurumlarında
- *Bir program dâhilinde sunulması, yürütülmesi ve raporlaştırılması*
- *Bakanlık merkez ve taşra teşkilatlarında görev yapan personel tarafından*
→ Yetki alanlarına göre izlenmesini sağlayan sistemdir.

- * **MEBBİS** (Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri) bölümlerinden biridir.

- * **MEB'e bağlı okul ve kurumlarda e-Rehberlik Sisteminin Oluşturulma Amacı?**

- RPD hizmetlerinin**
- Bir program dâhilinde sunulması, yürütülmesi ve raporlaştırılması
- Paydaşlar arasında daha etkin ve hızlı bir iletişimin sağlanması
- Sunulan hizmetlerin etkililiğinin artırılması
- Anlık ve sürekli takibin yapılabilmesi
- Geçmiş dönem faaliyetlerin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi
- Çalışmaların daha sistematiik bir şekilde yapılandırılması ve
- Geleceğe yönelik etkin RPD hizmetleri politikaları üretilebilmesi

MEB RPD Hizmetleri Sunum Sistemi

- * e-Rehberlik sisteminin alt yapısını oluşturmaktadır.

- * Bu alt yapı ile eğitim kurumlarında sunulan RPD hizmetlerinin çerçevesi
→ Bakanlık tarafından ilk defa çizilerek
→ Hizmetlerin ölçülebilir ve hesap verebilir olarak sunulması amaçlar.

e-Rehberlik Sisteminin Kullanımı**e-Rehberlik sistemi**

- * MEB'e bağlı özel ve resmî eğitim kurumlarında tüm sorumlularca kullanılır.
(RPD hiz.nin yürütülmesinde rolü olan okul personeli ve bakanlık personeli kullanır)

e-Rehberlik sistemine

=> mebbis.meb.gov.tr adresinden kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapılmaktadır.

- * Eğitim kurumlarında görevli rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar
→ Sistemdeki en yetkili ve görev alanı en geniş kullanıcılarıdır.
- Okul RPD programı hazırlama
- RPD hizmetleri veri girişi
- Raporlama
- Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranlarını kullanmaktadır.

Okul RPD programı hazırlama ekranında→ iki ayrı işlem yapılabilir:

- 1) Okul RPD programı (Eğitim öğretim yılı başlarında)
- 2) Haftalık çalışma takvimi işlevi gören Haftalık program

Veri girişi ekranı

- * RPD programında yer alan çalışmalara ait verilerin girildiği ekrandır.
- * Bu ekranda bireysel ve grup çalışmaları için ayrı veri girişi yapılmaktadır.

Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranında

- * **RAM'a**
- Psikolojik destek alması veya
- Eğitsel değerlendirme amacıyla incelenmesi talep edilen öğrenciler için
→ Kullanılan formlar yer almaktadır.
- * Bu formlar ile öğrenciler
=> RAM'a sistem üzerinden yönlendirilebilmektedir.

Raporlama ekranında

- * Veri olarak sisteme girilen çalışmalar çeşitli filtrelerle raporlanabilmektedir.
(Faaliyet türüne göre öğrenci bilgileri tarih aralığı şeklinde istenebilir)
- => RPD hizmetleri
- Sistemli bir şekilde sunulur ve izlenir.
- Hizmetler somut verilere dayalı olarak görünür hale gelir.

Eğitim kurumu müdürleri

- * Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar tarafından hazırlanan
- Okul RPD programını
- Haftalık programı
- Öğrenci yönlendirme formlarını
=> Görüntüleyebilir
=> Onaylayarak RAM'a sistem üzerinden gönderebilir.

Eğitim kurumu müdürleri

- * RPD hizmetlerine ilişkin "özel hedef" giriş işlemlerini yapmakta
* Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar tarafından gerçekleştirilen
→ Çalışmalara ilişkin verileri sayısal olarak görebilmektedir.

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler

- * Öğrenci yönlendirme işlemleri ekranını kullanabilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı

- * Ülke genelindeki tüm eğitim kurumları ile RAM'da yapılan çalışmalara ait
→ Nicel verileri raporlaştırılabilir
(okul türü, eğitim kademesi, okul ve sınıf düzeyine göre)
→ İllerin yerel hedeflerini ve eğitim kurumlarının özel hedeflerini görebilir.

Rehberlik Araştırma Merkezlerine Öğrenci Yönlendirme

- * **RAM'a İlk kez ve Kademe Geçişinde Öğrenci Yönlendirme**
- * **Rapor Yenilemek İçin RAM'a Yönlendirme**
- * **Tıbbi Tanı Gerektiren Durumlar ve Yönlendirme Süreci**

- * Yaşlılarından anlamlı derecede farklılık gösteren öğrenciler

- * Belli bir süre gözlemlenmesine ve gerekli tedbirler alınmasına rağmen
→ Bir ilerleme gösteremediği durumlarda
-Veli bilgilendirilir ve öğrenci RAM'a yönlendirme işlemleri yapılır.

Yönlendirme işlemleri için

- * Sınıf/şube rehber öğretmeni kendi MEBBİS sisteminden giriş yapar.
- e-Rehberlik modülünden → Öğrenci Yönlendirme İşlemleri sekmesine gider.
- Eğitsel Değerlendirme ve İstek Formu seçeneklerinden ilgili olanı seçer.
- Öğrenci ile ilgili kimlik bilgilerini girer ve "Öğrenci Ara" butonunu tıklar.

Gerekli Form seçilir:

- İlk kez ve kademe geçişlerinde → Eğitsel Değerlendirme Formu (İlk inceleme)
- Rapor yenilemek için → Eğitsel Değerlendirme Formu (Yeniden İnceleme)
- Tıbbi Tanı ve Yönlendirme Süreci için → Psikolojik Destek Yönlendirme Formu

Doldurulan formlar

- * Okul psikolojik danışmanı/rehber öğretmenince (görüş kısmı) doldurulur
→ Okul müdürü onayına sunulur. (e-rehberlik modülünden onaylar)
→ Onay sonrası RAM formları görüntüleyebilir.

5.REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ İL YÜRÜTME KOMİSYONU

- * Rehberlik hizmetleri dendiği zaman aklımıza
* Bakanlık düzeyinde → Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü gelir.
* İl düzeyinde ise → RPD İl Yürütme Komisyonları ...
* Okul düzeyinde → Rehberlik Servisi şeklinde örgütlenme söz konusudur.

RPD Hizmetleri**İl Yürütme Komisyonunun Kuruluşu ve Görevleri**

- * RPD Hizmetleri Yönetmeliğinde açıklanmıştır.

MADDE 12 – (1) İl millî eğitim müdürlüklerinde

- RPD hizmetleri il yürütme komisyonu oluşturulur.
Amaç: RPD hizmetlerinin
İl düzeyinde planlanma ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanmasıdır.

RPD hizmetleri il yürütme komisyonu

- * Biri eylül ayında, diğeri hazırda olmak üzere yılda en az iki kez toplanır.

MADDE 12 – (2) Bu komisyonun sekretarya hizmetleri

- * İl millî eğitim müdürlüğündeki
=> Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri birimi tarafından yürütülür.

MADDE 12 – (3) RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu

- * İl millî eğitim müdürü başkanlığında;
a) Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu il ve ilçe şube müdürlerinden
b) RAM müdürlerinden,
c) RAM'ın RPD hizmetleri bölüm başkanlarından
ç) Örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarının
→ Her tür ve kademesinden seçilen en az birer müdür ile
→ Görev yapan en az birer rehber öğretmen/psikolojik danışmandan oluşur.

MADDE 12 – (4) Bu komisyona gerektiğinde

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
- İl Emniyet Müdürlüğü
- İl Sağlık Müdürlüğü
- Yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve
- Diğer ilgili kurum temsilcileri davet edilir.

RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu

- * RPD hizmetlerinin → İldeki çatı komisyonudur.
- * İlin önceliklerine göre birtakım hedefler belirleme konusunda
→ Yükümlülükleri vardır.
- * Ayrıca okullardan gelen RİBA'lar ilçelerde toplanır
→ Daha sonra bu sonuçlara göre iller alandaki yerel hedefleri belirler...)

RİBA (Rehberlik İhtiyaç Belirleme Anketleri)**RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu Görevleri:****MADDE 13 – (1) Görevleri:**

- Haziran ayı toplantısında ile ait RPD hizmetleri ihtiyaç analizi sonuçlarıyla**
- e-Rehberlik sisteminde yer alan ilgili eğitim öğretim yılına ait
→ Verileri inceler ve değerlendirir.
- * RPD hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlar doğrultusunda
* Bir sonraki eğitim öğretim yılı için → Yerel hedefleri belirler.
- Belirlenen yerel hedeflerin eylül ayının ilk haftasında
→ e-Rehberlik sisteminde işlenmesini sağlar.
- Kurumlarının RPD hizmetlerine ilişkin talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda
* Aile, öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer kamu personeline yönelik
→ Yürütülecek etkinlikleri planlar.

RPD Hizmetleri İl Yürütme Komisyonu Görevleri:

MADDE 13 – (1) Görevleri: (DEVAM)

c) Rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa → RPD hizmetlerinin yürütülmesi için alınacak tedbirleri karara bağlar.
d) Haziran ve eylül aylarında yapılan her iki toplantıda alınan kararların → Uygulanmasına yönelik gerekli tedbirleri alır. → Tutanağın il millî eğitim müdürlüğüne Bakanlığa gönderilmesini sağlar. (Toplantıların yapıldığı ay içerisinde ...)
e) Açılmasına ihtiyaç duyulan RAM ile ilgili değerlendirmede bulunur * Alınan kararlar doğrultusunda Bakanlığa gönderilmek üzere → İl millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.
f) RAM'ın sorumluluk bölgelerini kapasitelerine göre her yıl değerlendirir. RAM'da düzenlemeye ihtiyaç duyulacak hususlarda →Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.
g) Yıl içerisinde ilin ihtiyacına yönelik düzenlenecek RPD hizmetlerine ilişkin * Mahalli hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirler ve → Teklifli il millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

6.YÖNETİCİLER VE ÖĞRETMENLERİN REHBERLİKLE İLGİLİ GÖREVLERİ

- * Günümüzdeki rehberlik hizmetlerinin sunuluşunda benimsenen
 - Gelişimsel rehberlik anlayışına göre
 - Bu hizmetlerde okuldaki tüm personele düşen görevler vardır.
- * Bu çerçevede ilk akla gelen personel kuşkusuz yöneticiler ve öğretmenlerdir.

Okul Müdürünün RPD Hizmetlerine İlişkin Görevleri

- * T.C. MEB Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği' ne göre
- * Eğitim kurumu müdürünün görev, yetki ve sorumlulukları:

MADDE 18 – (1) Eğitim kurumu müdürü

- * RPD hizmetlerine ilişkin aşağıdaki görevleri yapar:

a) RPD hizmetlerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumludur.
b) RPD hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi için <ul style="list-style-type: none">- Hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar- Kullanılacak araç gereci sağlar. * Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman varsa (fiziksel imkânlar dâhilinde) her bir için ayrı oda tahsis eder.
c) Eğitim kurumundaki RPD hizmetlerinin verimli yürütülmesi için → İş birliği ortamı sağlar. (Rehber öğretmen/p. danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler)
e) Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman varsa → Birini koordinatör olarak görevlendirir ve → Gerekli gördüğü takdirde görev değişikliği yapar.
d) Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman varsa <ul style="list-style-type: none">* Program, planlama, araştırma gibi ortak görevler dışında→ Hizmetlerin yürütülmesinde sınıf ve öğrenci sayıları gibi ölçütlere göre→ İş bölümü yapar.
e) RPD hizmetleri yürütme komisyonuna başkanlık eder.
f) Eğitim kurumunun özel hedeflerini → e-Rehberlik sistemine işler.
g) Okul RPD programının hazırlanmasını sağlar.
ğ) RPD servisinde hazırlanan okul RPD programını <ul style="list-style-type: none">* e-Rehberlik sistemi üzerinden onaylar (en geç ekim ayı ilk haftasında)→ Eğitim kurumunun bağlı bulunduğu RAM'a ulaştırır.
h) Okul RPD programı ile haftalık programın uygulanmasını → e-Rehberlik sistemi üzerinden izler.
ı) RPD hizmetlerine ilişkin yürütülen çalışmaların düzenli olarak → e-Rehberlik sistemine işlenmesini takip eder.
i) Okul sene başı öğretmenler kurulunda <ul style="list-style-type: none">* Her sınıf için belirlenen sınıf rehber öğretmenini görevlendirir. (Zorunlu olmadıkça-öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmemeyi esas alarak)
j) Sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanan <ul style="list-style-type: none">* Sınıf rehberlik planlarını → Onaylar ve uygulanmasını izler.
k) Haftalık ders çizelgesindeki rehberlik uygulamalarına ayrılan saatlerde <ul style="list-style-type: none">* Rehberlik hizmetlerinin sunulması için → gerekli tedbirleri alır.
l) İhtiyaçlar doğrultusunda öğrenci, öğretmen, idareci ve ailelere yönelik <ul style="list-style-type: none">* Gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi için→ Uygun ortamı ve gerekli desteği sağlar.
m) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenlerinin iş birliğinde <ul style="list-style-type: none">* RPD hizmetince oluşturulan okul risk haritasını→ Eğitim kurumunun bağlı bulunduğu RAM'a ulaştırır.
n) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiş çocuklara ve ailelerine yönelik <ul style="list-style-type: none">* Rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından sunulacak hizmetlerin→ Yerine getirilmesini sağlar.

Not: Danışmanlık hizmeti eğer okul tarafından yapılacak deniyor ise

- * Okul psikolojik danışmanına bunun mutlaka tebliğ edilmesi gerekiyor.
- Bu okul müdürünün görevidir.
- * Bazen danışmanlık hizmeti görevi aile sosyal hizmetlere de verilebilir.)

Sınıf Rehber Öğretmeninin Rehberlikle İlgili Görevleri

MADDE 23 – (1) Sınıf rehber öğretmeninin görevleri:

a) Sınıf rehberlik planını <ul style="list-style-type: none">* Okul RPD programı ile sınıf rehberlik programı çerçevesinde hazırlar→ Eğitim kurumu müdürüne onaylatır (en geç ekimin ikinci haftasında)* Sınıf rehberlik planının bir örneğini→ RPD servisi ile paylaşır.→ Plan dâhilinde uygulamalarını gerçekleştirir.
b) Sınıf rehberlik programı kapsamındaki etkinlikleri sınıfta uygular.
c) Öğrencilerinin RPD hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarını belirler <ul style="list-style-type: none">* Okul RPD programına yansıtılmak üzere → RPD servisine iletir.
ç) Okul RPD programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde → RPD servisiyle iş birliği yapar.
d) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıfta bulunan <ul style="list-style-type: none">* Risk altındaki öğrencilere ait verilerin bir örneğini→ RPD servisine iletir.
e) Bireyi tanıma tekniklerinden uzmanlık bilgisi gerektirmeyenleri <ul style="list-style-type: none">* Sınıfta uygular (Rehber öğretmen / p.d. ile iş birliği yaparak)→ Sonuçlarını RPD servisi ile paylaşır.

(Bireyi tanımada uzmanlık gerektirmeyen teknikler: Sosyometri, kimdir bu...)

f) Sınıfa yeni gelen veya uyum güçlüğü yaşayan öğrencilerin <ul style="list-style-type: none">* Okula uyum sağlama sürecinde→ Rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği içerisinde çalışır.
g) Öğrencilerini rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak <ul style="list-style-type: none">* İlgi, yetenek, değer, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre→ Öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yönlendirir.
ğ) Risk altında olan öğrencileri fark ettiğinde → RPD servisini bilgilendirir. (Gerekli desteği almaları için...)
h) Öğrencinin <ul style="list-style-type: none">- Öğrenme stilini fark etmesine- Öğrenme becerilerini geliştirmesine- Akademik performansını artırmasına yönelik çalışmalarında→ RPD servisiyle iş birliği yapar.
ı) Sınıfıyla ilgili yürüttüğü rehberlik çalışmalarına ilişkin raporu → Her dönem sonunda eğitim kurumu müdürüne sunar.
*Sınıfta sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından <ul style="list-style-type: none">- Desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri → RPD servisine yönlendirir- İş birliği yapar. (Öğrencilerin gelişimini desteklemek amaçtır)
i) Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışmanın yoksa → Öğrenciyi RAM'a yönlendirir.
j) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik hizmetleri ile ilgili → Diğer görevleri yapar.

Diğer Öğretmenlerin Rehberlikle İlgili Görevleri

- * Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler
 - Gerekğinde RPD servisinin planlaması doğrultusunda
 - Rehberlik çalışmalarına destek sağlar.

Okul RPD programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde
→ RPD servisiyle iş birliği yapar.

MADDE 24 – (1) Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler
- Gerekğinde RPD servisinin planlaması doğrultusunda
→ RPD servisiyle iş birliği yapar.

MADDE 24 – (2) Okul RPD programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde
rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.

MADDE 24 – (3) Sınıfta

- * Sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından
 - Desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri
 - Sınıf rehber öğretmeni ile iş birliği içerisinde RPD servisine yönlendirir.

* Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışman yoksa
→ Öğrenciyi RAM'a yönlendirir.

MADDE 24 – (4) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği
→ Rehberlik hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

7. SINIF REHBERLİK PROGRAMI (SRP)

SPR (Sınıf rehberlik programı):

- * Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarına
 - Yönelik olarak belirlenmiş kazanımların sınıflarda grup etkinlikleri yolu ile
 - Öğrenciler sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan programdır.

* Okul RPD programının en önemli öğelerinden biri olan SPR
→ Gelişimsel ve önleyici niteliktedir.

SRP (Sınıf rehberlik programı) Amacı:

- * Öğrenme yaşantıları yoluyla
 - Kendini tanıyabilen
 - Kendinin ve başkalarının duygularını bilen ve ifade edebilen
 - Kişiler arası becerileri ve karakter güçleri gelişmiş
 - İçinde bulunduğu çevre ve topluma uyum sağlayabilen
 - Problem çözme ve karar verme becerilerine sahip
 - Kendine uygun ders, d al/alan ve meslek seçebilen
 - Akademik ve kariyer planlaması yapabilen
 - Yaşam boyu öğrenmeyi alışkanlık haline getiren
 - Çalışarak üretmenin önemini benimseyen ve
 - İyi oluş düzeyleri yüksek bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

SRP GELİŞİM ALANLARI

* SRP’de üç gelişim alanı tanımlanmıştır:

- 1) Akademik 2) Kariyer 3) Sosyal duygusal

1) Akademik Gelişim Alanı Amaçları:

- * Akademik gelişim alanı kapsamında öğrencilerin
 - I) Öğrenim gördükleri okula ve okulun çevresine uyum sağlamalarına
 - Okul ve okulun çevresindeki imkânlardan yararlanmalarına
 - Okul ve sınıf kurallarını benimsemelerine ve
 - Okula aidiyet duygusu geliştirmelerine katkı sağlayacak
 - Bilgi, beceri ve tutumu edinmeleri.
 - II) Akademik çalışmalarında
 - Devamlılık, kararlılık ve çaba gösterme, sorumluluk üstlenme, çalışmalarına değer verme ve hayat boyu öğrenme konularına yönelik
 - Uygun akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirmeleri.
 - III) Akademik gelişimleri ve başarıları için gereken
 - Bilgi, beceri ve tutumu kazanmaları
 - Onları eğitsel başarıya götüren
 - Strateji, yöntem ve teknikleri edinmeleri amaçlanmaktadır.

2) Kariyer Gelişim Alanı Amaçları

- * Kariyer gelişim alanı kapsamında öğrencilerin
 - I) Kariyer gelişimi sürecinde kariyer bilgisini kullanarak
 - Kariyer farkındalığı kazanmaları.
 - II) Eğitsel süreçleri kariyer amaçları ile ilişkilendirerek
 - Kariyer hazırlığı yapmaları.
 - III) Kariyer kararı vererek kariyer planını
 - Uygulamaya koymaları amaçlanmaktadır.

3) Sosyal Duygusal Gelişim Alanı Amaçları

- * Sosyal duygusal gelişim alanı kapsamında öğrencilerin
 - I) Kendilerini tanımaları, duygularını anlamaları ve yönetmeleri,
 - Kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri için
 - Gerekli bilgi, tutum ve davranışları edinmeleri.
 - II) Kararlar vermeleri, amaçlar oluşturmaları
 - Amaçlara ulaşmak için gerekli önlemleri almaları ve
 - Bu yönde çaba göstermeleri.
 - III) Kişisel güvenliğini sağlamaları ve yaşam becerileri geliştirmeleri
 - Amaçlanmaktadır.

SINIF REHBERLİK PROGRAMI’NIN ÖZELLİKLERİ

- * Sınıf rehberlik programı → Özgün bir programdır.
 - Günümüz ihtiyaçları ve
 - Güncel okul RPD programı yaklaşımları dikkate alınarak hazırlanır.
- * Sınıf rehberlik programında (gelişim alanlarına göre incelendiğinde)
 - Sosyal duygusal gelişim alanında → 163
 - Akademik gelişim alanında → 65
 - Kariyer gelişim alanında → 62 olmak üzere toplam → 290 kazanım vardır.
- * Söz konusu kazanımlar sınıf rehberlik etkinlikleri yoluyla
 - Öğrencilere kazandırılmaktadır.
 - İş birliği içerisinde gerçekleştirilmektedir.
 - (sınıf rehber öğretmenleri ile okul rehber öğretmeni/psikolojik danışmanlar)

Sınıf Rehberlik Programı’nın Temel İlkeleri

1. Programda tek bir modele dayanmak yerine özelliklerle
 - Gelişimsel, güçler temelli, problem odaklı ve
 - Kültürel farklılıkları dikkate alan bir yaklaşım benimsenmiştir.
2. Akademik, kariyer ve sosyal duygusal gelişim alanlarında
 - Bilişsel ve psiko-motor (devinsel) davranışların kazandırma amaçlansa da
 - ⇒ Duyuşsal davranışların kazandırılmasına daha çok odaklanılmıştır.
3. Program gelişimsel bir yaklaşımla geliştirilmiştir.
 - Her üç gelişim alanındaki kazanımlar (1) Akademik 2) Kariyer 3) Sosyal duygusal)
 - Birbirinin temeli ve birbirini tamamlayan bir yapı içermektedir.
4. Programda tüm kazanımların oluşturulmasında
 - Bireysel farklılıklar dikkate alınmıştır.
5. Bu program Millî Eğitim Bakanlığının
 - Tüm eğitim ve öğretim kurumlarındaki öğrencilere yöneliktir.
6. Gelişim ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmıştır. →

7. Programda dördüncü sanayi devriminin sonucu olarak
 - Bireyin göstermesi (sergilemesi) beklenen
 - “21. Yüzyıl Becerileri” olarak adlandırılan yeni nesil becerilere odaklanıldı.
 ⇒ Bu amaçla, akademik, kariyer ve sosyal duygusal gelişim alanlarına
 - Bu yeni nesil becerilerle ilgili yeni yeterlik alanları ve kazanımlar eklenmiştir.
8. Program hazırlanırken hem bireye hem de topluma karşı
 - Sorumluluklar gözetilmiştir.
9. Program öğrenci merkezli bir anlayışı temel almaktadır.
10. Bu programda kazanımlar öğrenciyi aktif kılan ve
 - Yansıtıcı düşünme gerektiren niteliktedir.

Sınıf Rehberlik Programında Değerlendirme

- * SRP’de yer alan kazanımların değerlendirilmesi sürecinde
 - Çoklu değerlendirme yöntemlerinin kullanılması benimsenmiştir.
- * Sürece, algıya ve sonuca dayalı
 - Değerlendirme yöntemleri bir arada kullanılmıştır.
- 1) Sürece dayalı değerlendirmede
 - Programın uygulanmasına ilişkin kanıtlar toplanarak
 - Program kapsamında yürütülen uygulamaların
 - Kime, nasıl, ne zaman, nerede, ne sıklıkla, ne kadar süre ile
 - Yapıldığına ilişkin bilgiler edinilmektedir.
- 2) Algıya dayalı değerlendirmede program kapsamında
 - Öğrencilerin neler edindikleri ve öğrendiklerine ilişkin olarak
 - Öğrencilerin etkinlikler sonucunda tutum veya inançlarındaki değişimler
 - Edindikleri beceriler veya bilgi düzeylerindeki artış değerlendirilmektedir.
- 3) Sonuca dayalı değerlendirmede ise uygulanan programın
 - Öğrencilerin tutum, beceri veya bilgileri kullanma yeteneklerini
 - Olumlu yönde etkileyip etkilemediğine ilişkin kanıtlar elde edilmektedir.
- * Bu veriler anlık, orta süreli ve uzun süreli sonuç verileri şeklinde
 - Program kapsamında uygulanan etkinliklerden
 - Hemen sonra
 - 3 aylık veya
 - Yıllık yapılan değerlendirmelerle elde edilmektedir.
- * Sonuç olarak
 - Kazanımların ve programın değerlendirilmesinde
 - Uygulama sürecinde kazanım etkinlikleri ile ulaşılan öğrenci sayıları
 - (Süreç değerlendirmesi)
- Etkinliklerde ve etkinlik sonrasında başta öğrenciler olmak üzere
 - Öğretmen ve veliler gibi hedef kitleye uygulanacak olan
 - Ölçek, anket ve diğer ölçümlerle elde edilen veriler
 - (Algıya dayalı değerlendirme)
- Öğrencilerin belirli aralıklarla
 - Başarı, okula devam, okul memnuniyeti,
 - Disiplin suç oranlarının incelenmesi ile elde edilen veriler
 - (Sonuç değerlendirmesi)
 ⇒ kullanılmaktadır.

Sınıf Rehberlik Programı’nın Uygulanmasına İlişkin İlkeler

1. Programın uygulanmasında bilimsellik esastır.
2. Bu program bireysel farklılıkları temel alır.
3. Program büyük ölçüde sınıf rehber öğretmenlerinin
 - Katılımıyla uygulanmakla birlikte
 - Bazı kazanımlar okul rehberlik öğretmenlerinin eş güdümüyle yürütülür.
4. Program öğrenci, öğretmen, yönetici ve velilerin iş birliği ile yürütülür.
5. Program öğrenci merkezli anlayışa sahiptir.
6. Program uygulanırken kazanımlar haftalara dağıtılmış olsa da
 - Uygulayıcılar ihtiyaç duydukları takdirde kazanımların sırasını
 - Öğrenci, okul ve bölge özelliklerini dikkate alarak değiştirebilirler.

Sınıf Rehberlik Programı’nın Uygulanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

- * Sınıf Rehberlik Programı’nın uygulanması sırasında
 - Uygulayıcıların dikkat etmesi gereken hususlar:
- 1) Türkiye’de
 - Okul öncesi eğitim almayan öğrencilerin de olduğu dikkate alınarak
 - Okul öncesi düzeyindeki çoğu kazanıma
 - İlkokul birinci sınıf düzeyinde de yer verilmiştir.
- 2) Programda yer alan kazanımlara ilişkin etkinliklerin çoğunun
 - Sınıf rehber öğretmenleri tarafından
 - Belirli kazanımlara ilişkin etkinliklerin ise
 - Okul rehberlik öğretmeni tarafından
 - ⇒ Uygulanması gerekmektedir.

Sınıf Rehberlik Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar (DEVAM)
3) Uygulayıcıların öğrencileri * Etkinliklere aktif katılım ve yansıtıcı düşünme göstermeleri için => Teşvik etmeleri/ motive etmeleri gerekir.
4) Bazı kazanım ifadeleri RPD alanına ilişkin özel kavramlar içerdiğinden - Uygulayıcıların kazanım açıklamalarını ve - Program sözlüğünü incelemeleri => Gerekmetedir.
5) Programdaki kazanımların sırası ve bu kazanımlara ilişkin * Etkinliklerin yapılacağı haftalar - Uyum (oryantasyon) süreci - Dönem içi ara tatiller - Belirli günler ve haftalar - Sınav dönemleri - Üst öğretim kurumuna geçiş dönemleri - Kazanımların ön koşullarının sağlanmış olması gibi => Belirli dönemler dikkate alınarak hazırlanmıştır.
* Bununla birlikte sınıf rehber öğretmenleri ve okul rehberlik öğretmenleri * Millî Eğitim Bakanlığının - Önceliklerine - Bölge, il - Okul - öğrenci özellikleri ve ihtiyaçlarına göre → Kazanımların sırasında ve uygulama haftalarında => Değişiklik yapabilirler.
6) Sınıf Rehberlik Programı'nda okul rehberlik öğretmeni tarafından * Özellikle uygulanması belirtilen kazanımlar => Açıklamalar bölümünde belirtilmiştir.
* Bu kazanımlar dışındaki diğer kazanımlara yönelik etkinlikler - Okul öncesinde → Okul öncesi öğretmeni - İlkokulda → Sınıf öğretmeni, - Ortaokul ve liselerde → Sınıf rehber öğretmenleri tarafından => Uygulanacaktır.

8. BİREYİ TANIMA: ALANLAR

Bireyi Tanıma: Tanıma Alanları

- * Rehberliğin önemli işlevlerinden biri → Bireyi tanıma işlevidir.
- * Bireyi tanıma iki kısımda ele alınabilir: 1) Alanlar 2) Teknikler

Öğretmenin Öğrenciyi Tanıma Nedenleri

- * Psikolojik danışmanlar/Rehber öğretmenler kadar
 → Diğer öğretmenlerin de öğrenciyi tanımaları gerekir.
- * Öğretmenlerin öğrenciyi tanıması
 - Kendi çalışmalarında → Kolaylıklar sağlayacaktır.

* Bu çalışmalar:

- 1) - Ünite planı yapmak
 - Ders etkinliklerini düzenlemek
 - Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik yöntem ve teknikleri seçmek
 - Uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanmak.

- 2) Her öğrencinin bireysel farklılıklarına göre ve gizil güçlerine uygun olarak
 → üst düzeyde gelişmesine yardımcı olabilmek

- 3) Öğrencinin
 - Sağlıklı kişilik geliştirmesine
 - Kendini gerçekleştirebilmesine
 - Çevresine uyumlu hale gelmesine → Yardımcı olabilmek

- 4) Öğrencilerin
 - Gerçekçi benlik algıları geliştirmelerine ve
 - Kendi problemlerini çözebilme gücü kazanabilmelerine
 → Yardım etmek

- 5) Öğrencileri
 - İlgileri, güdülleri, yetenekleri doğrultusunda
 - Kendilerine en uygun öğrenim dalına ve /veya mesleğe
 → Yöneltebilmek

- 6) Öğrencileri belli bir mesleğe hazırlamak
 - Bu meslekle ilgili davranışları kazanmalarına → Yardım edebilmek

- 7) Sınıf-içi ilişkileri düzenlemek ve geliştirmek

BİREYİN TANINMASI İÇİN GEREKLİ ÖZELLİKLER:

1) Sağlık Durumu

- * Sürekli veya geçici bir hastalığının olup olmadığının
 - Sürekli kullandığı ilaçlar (varsa) ve bu ilaçların neler olduğunun bilinmesi
 → İlaçların temin ve kullanılmasına karşı anlayış ve hazırlık gerekir.
- * Öğrencinin
 - Geçmişte geçirdiği rahatsızlıklar
 - Alerjik durumları
 - Varsa başka hassasiyetleri öğrenilmeli ve
 → Her yıl tıbbi incelemeler yapılmalı
 → Sonuçlar öğrenci dosyasında bulundurulmalıdır.

2) Yetenekler

- * Öğrencinin tanınması dendiğinde
 - İlk akla gelen özelliklerden biri → Onun yetenekleridir. Çünkü
- * Yeteneğin → Okulla ve okul başarısı ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülür.

- * Yetenek → Temelde doğuştan getirildiği kabul edilen bir özelliktir.
- * Yetenek → Öğrencinin ulaşabileceği sınırları gösterir.
 - Bir kişinin müzik yeteneğinin olması demek
 - Müzikle ilgili bilgi ve becerileri öğrenmede
 → Oldukça başarılı olacağı beklentisini ifade eder.

- * Sözel yetenek → Kişinin kelimelerle ve sözlerle işlem yapabilmesidir.

- * Sayısal yetenek → Kişinin sayılarla işlemler yapabilmesidir.

- * Şekil-Uzay Yeteneği
 Kişinin nesnelerin ve mekân içinde alabilecekleri durumları
 - Göz önüne getirebilmesi
 - Şekillerin ayrıntılarına dikkat edebilmesi
 - Alabilecekleri farklı biçimleri düşünebilmesi
 - Farklı ortamlarda nasıl biçimlere dönüşebileceklerini görebilmesidir.
- * Nesneleri gözlerinde canlandırabilen
 → Bu yeteneğe sahip kişiler
 => Daha çok karşımıza mühendis olarak çıkarlar.

- * Mekanik yetenek
 Kişinin
 - Aletlerle uğraşabilmesi
 - Onları ustalıkla kullanabilmesi
 - Nesneleri hareket ettirebilmesi – onarabilmesi- kurabilmesidir.

- * Bedensel yetenekler
 Kişinin
 - Bedenine hâkim olması ve onu ustaca kullanabilmesidir.
 → Bu yeteneğe sahip olan kişiler => Sporla yakından ilgili olurlar.

3) İlgiler

- * İlgili kişinin belli bir nesneye veya nesne türüne bağlanması ona yönelmesidir.
- * Kişi neye ilgi duyuyorsa
 - Onunla kendisini ilişkilendirmiş ve kendisini ona bağlamıştır.
 - Kişi eline geçen parayı kitap satın almaya yatırır
 → Bu kişinin akademik çalışmaya veya sözel alanlara ilgisini gösterir.

- * Her ilgi duyduğumuz şeyle uğraştığımızda
 → Onunla ilgili bir işte başarılı olamayabiliriz.
 → Ama bir işte başarılı olanlar → O işe ilgi duyan kişiler arasından çıkar.

ÇEŞİTLİ İLGİ ALANLARI

- a) Temel bilim:
 - Fen bilimleri alanında çalışmaktan
 - Bu bilimlerin çalışma alanındaki nesne ve olaylarla ilgilenmekten hoşlanma
- b) Sosyal bilim:
 - Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih gibi
 → Bilim dallarının konularıyla uğraşmaktan hoşlanma
- c) Canlı varlık:
 - Canlıları, hayvan ve bitkileri
 → İncelemekten ve yetiştirmekten zevk alma
- c) Mekanik:
 - Çeşitli alet ve makineleri incelemekten, onları onarmaktan
 - Çalıştırmaktan ve nasıl çalıştığını anlamaktan hoşlanma
- d) İkna:
 - Başkalarını ikna etmek ve onlarla tartışmaktan (galip gelmekten) zevk alma.
- e) Ticaret:
 - Alım satım işleri ve düzenli şekilde bu işleri yapmaktan zevk alma.
- f) İş ayrıntıları:
 - Yapılan işin ayrıntıları ile uğraşmaktan hoşlanma.
 (İşlerin ayrıntıları ile uğraşmaktan sıkılan kişiler bu ilgiye sahip değillerdir.)
- g) Edebiyat:
 - Edebi eserleri incelemek, okumak, eleştirmek, yazmaktan zevk almak.
- g) Güzel sanatlar:
 - Resim, heykel gibi estetik sanatlarla uğraşmaktan ve
 - Bu yolda eserler ortaya koymaktan zevk almak.
- h) Müzik:
 - Bir müzik aleti çalmak veya müzik dinlemekten hoşlanmak
 - Beste yapmaktan zevk almak.
- i) Sosyal yardım: Başka insanlara yardım etmekten hoşlanmak.

4) Akademik Başarı

- * Öğrencilerin
 - İçinde bulunulan sınıf veya döneme kadar olan akademik başarıları
 → Öğrencilerle ilgili olarak bilinmesi gereken diğer bir özelliktir.
- * Böylece öğrencinin akademik başarı gelişimi izlenir ve
 → Başarılı olduğu derslerde yönlendirme yapılabilir.
- * Bazen akademik başarı → Kişinin yeteneklerinin yansımasıdır.

5) Kişilik

- * Özellikle orta öğretim ve sonrasında
 - Öğrencinin kişilik özellikleri belirlenebilir.
 - Yapılması gereken ortaya çıkan özelliklerinin bilinmesi ve not edilmesidir.
- * Küçük sınıflarda öğrencilerin kişilik özellikleri henüz belirginleşmemiştir.
 - => Kapsamlı bir kişilik ölçümü yapılmaz!
 - Ancak *sinirlilik, saldırganlık, çalışkanlık, tembellik, geçimsizlik gibi*
 - Tekil kişilik özellikleri çeşitli ortamlarda bariz hâle gelebilir.

6) Benlik Tasarımı ve Değerler

- * Öğrencinin kendisini nasıl gördüğü de bilinmelidir.
 - Benlik tasarımı diğer bilgilerle tutarlı veya tutarsız olabilir.
 - => *Kişinin müzik yeteneği → Düşüktür ama müzisyen olmak isteyebilir.*
 - => *Kişide sayısal yetenek → Yüksek, ama kişi sayılardan uzak durabilir.*
 - Bu gibi durumlar uç örnek olsa da
 - Kişinin kendisini nasıl algıladığı ona verilecek hizmetlerde etkilidir.

- * Öğrencinin değerleri de öğretmenler ve ilgililerce bilinmelidir.
 - Öğrencinin nelere önem verdiği/vermediği
 - Öğretmenlerin öğrenciyi güdülemede işlerini kolaylaştırabilir.

7) Çevre ile İlgili Bilgiler

- * Kişinin nasıl bir ortam ve çevrede yaşadığı bilinmelidir.
 - Öğrencinin hangi şartlarda okuduğu veya çalıştığı
 - Ne gibi zorluklarla uğraştığı gibi bilgiler
 - Ona verilecek hizmetin önemli belirleyicisidir.
- => Çevreyle ilgili bilgilerde → Bireyin ailesi ile ilgili bilgiler önemlidir.

9. BİREYİ TANIMA: TEKNİKLER VE UYGULAMALAR

Rehberlikte Bireyi Tanırken Göz Önünde Tutulması Gereken İlkeler:

- * Bireyi tanıma hizmetlerinde temel amaç
 - Bireyin kendini anlaması
 - Yetenek ve ilgilerini bilmesi
 - Güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerinin farkına varması ve
 - Kendisiyle ilgili edindiği bilgiler çerçevesinde
 - => Kararlar almasına yardımcı olmaktadır.
- * Geçerlik ve güvenirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun
 - Sadece bir ölçme aracı ile birey tanınmaz!
- * Bireyi bütün yönleri ile tanımak mümkün değildir!
 - Amaç bireyi olabildiğince farklı yönleriyle tanımaya çalışmak olmalıdır.
- * Geçerlik ve güvenirlik katsayıları ne kadar yüksek olursa olsun
 - Birey hakkındaki bilgilere ek bilgiler sağlamayacaksa
 - O tekniği uygulamanın gereği yoktur.
- * Bireyi tanıma tekniklerinin
 - *Değişik zamanlarda uygulanıp*
 - *Elde edilen bilgileri ayrı ayrı yorumlamak yerine*
 - Bu teknikleri birlikte veya kısa zaman dilimi içinde uygulayıp
 - Sonuçlarını birlikte yorumlamak daha yararlıdır.
- * Bireyi tanıma teknikleri arasında her durumda
 - Herkese uygulanan ve herkes tarafından kabul edilen bir teknik yoktur!
- * Bireyi tanıma çalışmaları bütün öğrencileri kapsar.
 - Ancak tekniklerin hepsini bütün öğrencilere uygulamak
 - => Zorunlu veya gerekli değildir!
- * Bireyi tanıma teknikleri birer araçtır.
 - Araç uygulamak → Amaç hâline getirilmemelidir!
- * Bireyi tanıma hizmetleri sadece duygusal sorunu olan öğrencilere değil
 - Tüm öğrencilere yönelik olmalıdır.
- * Öğrencileri tanıma hizmetleri → Sürekli dir.
- * Bireyi tanıma teknikleri arasında her durumda
 - Herkese uygulanan ve herkes tarafından kabul edilen bir teknik yoktur!

Rehberlikte bireyi tanımak için kullanılan teknikler iki gruba ayrılır:

1) Testler 2) Test dışı teknikler

- * Testler standart ölçme araçlarıdır.
- * Test standart şartlarda standart soruların sorulmasıdır.

TESTLERİN ÖZELLİKLERİ

(İyi bir testin sahip olması gereken 4 özellik vardır:

- 1) GEÇERLİK:
 - Ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı şeyi eksiksiz, tam olarak ölçmesidir.
- 2) GÜVENİRLİK:
 - Ölçme aracının ölçmek istediği şeyi hatasız ve doğru olarak ölçmesidir.
- 3) KULLANISILILIK:
 - Ölçme aracının kullanılmasının kolay olmasıdır.
- 4) EKONOMİKLİK:
 - Ölçme aracının ekonomik olması, çok pahalı ve masraflı olmamasıdır.

- 1) Sonuçları bildirmeden önce → Danışanın isteyip istemediğine dikkat etmeli.
- 2) Test puanları açıklanmadan önce → Danışanın testten beklentisi anlaşılmalı.
- 3) Danışanın her testten nasıl bir başarı beklediği → Sorulmalı.
 - Sonuçların verileceği bilgi türü (*ortalama, yüzdeler puan, norm puan, vb.*)
 - Açıklanmalı.
- * Kişinin test alırken
 - Ne yaşadığı ve
 - Performansını ortaya koyduğunu düşünüp düşünmediği → Araştırılmalı.
- 4) Birden fazla test uygulanmışsa → Sonuçlara yetenek testlerinden başlanmalı
 - * Sonuçları bildirilirken
 - Kişinin kendi güçlü ve zayıf yönlerini → Görmesi sağlanmalı.
 - * Düşük puanlar açıklanırken
 - Kişinin bundan olumsuz etkilenmesine karşı → Dikkatli olunmalı.
- 5) Yetenek testi sonuçlarından hemen sonra veya eş zamanlı olarak
 - İlgili testleri açıklanmalı.
 - Ardından bu iki bilgi grubu eşleştirilmeli.
 - => Tutarsızlık durumunda → Nedeni araştırılmalı.
- 6) Danışanın (*okulda / başka bir çevrede*)
 - Yetenek puanları ile çalışmalarındaki başarı durumunu
 - Karşılaştırması için → Uyarıcı sorular sorulmalı.
 - (“Sayısal yetenek testin mükemmel , okulda matematikle aran nasıl?”)
- 7) Kişilik envanterleri bazen kişinin kendisine saygısı açısından
 - Çok önemli kişilik boyutlarını ölçmüş olabilir: (*Saldırganlık, nevrozizm*)
 - Bu durumda kavramları doğru ve bilimsel ama bireyin anlayabileceği dille anlatmak gerekir.
- 8) Test sonuçlarını açıklarken
 - Danışanın soru sormasına
 - Katılmadığı noktalarda görüşlerini söylemesine
 - => İzin verilmeli hatta danışan teşvik edilmeli.
- 9) Danışana testlerin bir bakıma
 - Bireyi başkalarıyla karşılaştırma aracı olduğu
 - Mutlak ölçme yapmadığı
 - Ölçmede hata olabileceği söylenmeli
 - * Test sonuçlarıyla tutarlı olmayan yaşantılarını
 - => Gözden kaçırmaması sağlanmalı.
- 10) Yetenek testleri ve ilgi ve kişilik envanterlerinden → Elde edilen bulgular
 - Açıklandıktan sonra → Bütün olarak ele alınmalı
 - Birbirleriyle uyuşan ve çelişen yönler üzerinde durulmalı

REHBERLİKTE KULLANILAN TESTLER (BİREYİ TANIMA)

1) Yetenek Testleri	3) Kişilik Testleri
2) İlgili Envanterleri	4) Tutum Ölçekleri

1) YETENEK TESTLERİ

- * İlk akla gelen zekâ testidir.
- * Zekâ testleri → Test anlayışının temelini oluşturur.
- * Geliştirilen ilk testler → Zekâ testleridir.
- * Zekâ testlerinin temel varsayımı → Kendi zekâ anlayışlarını temel almalarıdır
 - Herkesin üzerinde uzlaştığı bir zekâ anlayışı yoktur!
 - Bütün zekâ testleri → “Zekâ, benim testimin ölçtüğü şeydir.” der.

2) İLGİ TESTLERİ

- * Bireyin ilgilerini belirlemek amacıyla kullanılır.
- * Birden fazla ilgi
 - Aynı anda değerlendirildiği ve
 - Değerlendirmenin belli bir ölçüde tüm ilgileri kapsadığı düşünüldüğü için
 - Envanter olarak isimlendirilir.
- * Ülkemizde ilgi ölçek için:
 - 1) *Kuder İlgili Alanları Envanteri* (*En yaygın ölçek*)
 - 2) *Strong İlgili Envanteri*
 - 3) *Mesleki Yönlendirme Envanteri*
 - 4) *Kendini Değerlendirme Envanteri*

3) KİŞİLİK TESTİ

- * Bireyin kişiliği ile ilgili olarak bilgi toplamaya yarar.
- * Bazı kişilik testleri → Tek bir boyutta kişiliğin ölçümünü verirken Bazıları da → Birden fazla boyutta aynı anda değerlendirme yapar.
 - => Genellikle bu ikinci gruptaki ölçekler
 - Envanterdir ve Kişilik envanteri olarak tanımlanır.
 - (Diğer ölçekler genel olarak Ölçek veya test olarak adlandırılır.)

Rehberlik hizmetlerinde kullanılan kişilik ölçekleri:

- 1) *Beier Cümle Tamamlama Testi* (*A formu → 8-16, B formu → 13 ve üstü yaş*)
- 2) *CAT* (*Çocuklar için Algı Testi*) (*3-10 yaş*)
- 3) *Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri* (*MMPI*) (*16 yaş ve üzeri*)
- 4) *Louisa Duss Psikanalitik Hikâyeler Testi*
- 5) *Hacettepe Kişilik Envanteri*
- 6) *Rotter Cümle Tamamlama Testi*
- 7) *Rorschach Mürekkep Lekesi Testi*

- => Son yıllarda yaygınlaşan **Büyük Beşli Kişilik Kuramı**
 - Çerçevesinde geliştirilen ölçeklere de rastlanmaktadır.

4) TUTUM TESTLERİ

- * Kişilerin belli bir nesne ya da duruma yönelik
 - Duygusal, düşünsel veya davranışsal eğilimlerini belirlemeye yöneliktir.
- * Her nesne, durum veya düşünceye yönelik
 - Tutum testi geliştirilebilir.
- * Çeşitli cevaplama biçimi olsa da genellikle Likert tipi kullanılır.

Likert tipi cevaplama biçimi:

- * Bir ifadeye kişinin katılma durumunu
 - 4, 5 veya 7 derece üzerinden değerlendirme yapmayı öngörür.

TEST DIŞI TEKNİKLER (BİREYİ TANIMA)

- * Test dışı teknikler
 - Testlerden farklı olarak → Katı bir yapılandırma içermez!
 - Hatta çoğu zaman yapılandırmanın nasıl yapılacağı
 - ⇒ İçinde bulunulan durumda → Uygulayıcı tarafından belirlenir.
- * Test dışı tekniklerin
 - Standart şartlar sağlamak, standart sorular sormak → Zorunda değildir!
 - Genellenebilirlikleri ve karşılaştırılabilir bilgi verme olanakları → Zayıftır!

10. AİLELERLE İLİŞKİLER

JOHN DEWEY (1859 -1952)

“En iyi ve akıllı ebeveynler kendi çocukları için istediklerini, toplumun bütün çocukları için istemelidir. Okullarımız için diğer idealler dar fikirli ve sevimsiz olur; demokrasimizi yok eder.”

Ebeveyn Katılımı

- * **Çocuğun gelişiminde**
 - Anne-babadan alınan genetik miras **kaldımdan** sonra
 - Etkili olan unsur **çevredir.** (Çevre deyince akla önce **aile** gelir)
- * **Ailenin çocuğu yetiştirirken ona karşı olan**
 - **Tutumu, konuşmaları, yaklaşım biçimi ve uyguladığı disiplin tarzı**
 - Çocuğun kişiliğini ve diğer bireysel özelliklerini biçimlendirir.
 - Öğrencilerin okuldaki başarılarını da etkiler.

Ailelerle İlişkiler

AKKÖK’a göre

- * Ailelerin eğitim sürecine katılmalarının temel gerekçeleri:

Gerekçeler

- 1) **Aileler çocuklarıyla en yoğun iletişim içinde olan kişilerdir.**
 - Onların gözlemlerinden ve görüşlerinden yararlanmak
 - Çocukların gelişimlerini kolaylaştıracaktır.
- 2) **Toplumumuzda genel olarak annelerin eğitim düzeyleri**→Alt düzeydedir.
 - Akademik katkıda yetersiz kaldıkları için
 - ⇒ Aile katılım programları → Yetişkin eğitimi olarak algılanır.
- 3) **Ailelerin okulu tanınması**
 - Kendilerini okulun bir parçası olarak hissetmesi
 - Onların okul ve öğrenciler için kaynaklar araması için fırsattır.
 - Çocukların akademik performansları
 - Okulun akademik standartlarının yükselmesine katkı sağlar.
- 4) **Sınıf ve okul ortamı içinde “ortak bir kültürün” oluşması için**
 - Ailelerin eğitim sürecine ilişkin bazı etkinlikleri
 - Ev ortamına taşınmaları ve geliştirmeleri çok yararlı olacaktır.
- 5) **Aileler çocuklarının gelişimi için**
 - En iyi ve etkili yolları, yöntemleri bulmak için → Çaba sarf ediyorlar.
 - Ancak zaman zaman bu ipuçlarını bulmakta zorlanmaktadırlar.
- 6) **Aile katılımı ile geliştirilmeye çalışılan etkileşimden**
 - Hem çocuklar hem de aileler yarar görmektedir.
- 7) **Çocukların benlik algısı olumlu yönde etkilendir.**
- 8) **Çocukların akademik başarılarının arttığı gözlenir.**
- 9) **Ailelerin okula ve eğitim sürecine**
 - Olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olur.

- * **Ailelerin katılımları**
 - Okul merkezli veya ev merkezli olarak iki gruba ayrılır:

Ailelerle İlişkiler → Ailelerin katılımları (DEVAM):

Okul Merkezli Katılım

- **Aile- öğretmen konferans ve toplantılarına katılma**
- **Öğretmenlerle iletişim içinde olma**
- **Akademik etkinliklerde gönüllü olma**
- **Ailelerin proje ve ödevlere gönüllü yardımı**
- **Okul aile birliği çalışmalarına katılma**

Ev Merkezli Katılım

- **Ana babaların çocukları ile evde yapabilecekleri eğitimsel etkinlikler**
- **Öğretmenlerin gerektiği zaman yapacakları ev ziyaretleri**

İş birliği temelli katılım

- * **Ebeveynin**
 - **Öğretmen ve okul personeli ile**
 - **Öğrencinin gelişimine yönelik etkileşimleridir.**
- **Etkinlikler konusunda**
 - **Öğretmenle konuşmak**
 - **Problemlerle ilgili konuşmak ve**
 - **Okul yönetimi ile görüşmek**
 - ⇒ **İş birliği temelli katılım örnekleridir.**

“Ailelerin katılım programları”nda Nelere Dikkat Etmeliyiz?

- 1) **Çocuklar eğitim, gelişim ve eğitim yöntemleri ile → İlgilidir.**
- 2) **Ana babaların becerileri ve özellikleri → Birbirinden farklıdır.**
- 3) **Ailelerin ihtiyaçlarına yaratıcı ve esnek programlarla karşılık vermeliyiz.**
- 4) **Ailelerin beklentilerini öğrenmeli -Rol ve sorumluluklarını paylaşmalıyız.**
- 5) **Çocuklarının gelişimine ve eğ-öğretim ortamına katkılarını vurgulamalıyız.**
- 6) **Çocuklarına ilişkin gözlem ve düşüncelerini öğretmenlerle paylaşmalıyız.**
- 7) **Ana babaların çocuklarıyla ilişkilerinin**
 - **Öğretmenlerin çocuklarla ilişkilerinden daha uzun süreli olduğunu**
 - **Akılda tutup programları buna göre ayarlamalıyız.**
- 8) **Aileleri karar verme sürecine katmalı ve/veya onları haberdar etmeliyiz.**
- 9) **Aile katılımının zaman, çaba ve enerji gerektirdiğini bilmeliyiz.**
- 10) **Dikkati (sorunlardan çok) çözümlere vermeliyiz.**

Ailelerden Beklentiler Nelerdir?

- * **Rehberlik programında yer alan kazanımların kazandırılma sürecinde**
 - **Okul- aile iş birliği kaçınılmazdır.**
- * **Kazanımlara yönelik yaşantıların**
 - **Aile ortamında da sağlanması**
 - **Takibinin yapılması ve aile desteği**
 - **Programın etkililiğini artırmak için gereklidir.**
- * **Bu amaçla velilerin**
 - 1) Öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler konusunda → Model olması
 - 2) Okul ile iş birliği yaparak öğrencinin takibi ve değerlendirilmesinde
 - Sınıf ve okul rehber öğretmenine destek sağlaması
 - 3) Okulda düzenlenen velilere yönelik çalışmalara katılması beklenir.

İlkokulda Ebeveyn Katılımı

- * **İlkokulda çalışan psikolojik danışmanlar**
 - **Çocukların gelişimsel hedeflerine ulaşmalarında**
 - **Ebeveyn katılımına büyük önem vermektedirler.**
- * **Ebeveyn desteği olmadan**
 - **Sınıf rehber öğretmenlerinin ve psikolojik danışmanların**
 - **Sundukları hizmetlerde → Başarı sağlamaları zordur.**
- * **Ebeveynler çocuklarının RPD etkinliklerine katılmalarını desteklediklerinde**
 - **Okul-ev arasında → İşe yarar bir ortaklık kurulur.**

Ortaokulda Ebeveyn Katılımı

- * **Ortaokul öğrencileri**
 - **Özerkliklerini ortaya koydukları**
 - **Ebeveyn ve aileden bağımsızlaşmaya çalıştıkları**
 - **Bir gelişim döneminde dirler.**
- * **Ergen gelişiminin bu geçiş evresinde**
 - **Sınıf rehber öğretmeni ve psikolojik danışmanlar**
 - **Ebeveyn katılımının önemini bilir.**
- * **Çocuklar bu geçiş sürecinde**
 - **Onları ne zaman ve nasıl serbest bırakıp**
 - **Ne zaman ve nasıl kontrol altına almaları gerektiğini**
 - **İyi bilen ebeveynlere ihtiyaç duyarlar.**

- * **Bu konular pek çok ebeveyn için**
 - **Öğrenmeyi gerektiren ve çocuklarına da yarar getirecek bir süreçtir.**

Bu süreç → Ebeveynlerin kendileri ve çocukları için değişmelerini gerektirir.
Bu değişim → Kendilerini ve çocuklarını tanımaları için gereklidir.

Lisede Ebeveyn Katılımı

- * **Lise yılları pek çok öğrenci için**
 - **Artan bağımsızlık ihtiyacı ve sorumluluklar getirmektedir.**

Lisede Ebeveyn Katılımı (DEVAM)

* Lise yılları pek çok öğrenci için

- Artan bağımsızlık ihtiyacı ve sorumluluklar getirmektedir.
- Doğal olarak ebeveyn katılımının → Azalması beklenir.
- Ancak üniversite ya da mesleğe geçişte → Katılım artmaktadır.

* Bu dönemde

- Mesleki rehberlik ve eğitimsel planlama hizmetlerine daha fazla yer verilir.
- * 14-18 yaş ergen çocukları olan ebeveynler
 - *Mesleki rehberlik - eğitimsel planlama*
 - *Ergenle iletişim ve sınavlara hazırlık* gibi konularda sorun yaşamaktadır.
 - Ebeveynlerin kendilerini tanımaları ve eğitmeleri beklenir.

* Lisede çalışan rehber öğretmen-psikolojik danışmalar

- *Ergenlik konuları*
- *Ergen-ebeveyn iletişimini kolaylaştıracak iletişim becerileri*
- *Gelişim görevleri*
- *Akran ilişkileri*
- *Sosyal medya kullanım davranışı* vb. konularda
 - ⇒ Ergen davranışı hakkında programlar hazırlayabilir ya da
 - ⇒ Yakın bir kurumda
 - ⇒ Çevrede sunulan bu tür programlara ebeveynleri yönlendirebilir.
- * Ayrıca ebeveynlere çevrimiçi bilgi kaynakları önerilebilir.

Ebeveynlik Tarzını Bulmak

1. Demokratik anne-baba:

Çocuklarını

- * Bağımsız olmaya teşvik eder ama → Yine de eylemlerine sınırlar ve → Kontroller getirir.
- * Kural koyarlar ama → Kuralların mantığını açıklarlar ve → Eleştirileri dinlerler.
- * Sevgilerini hissettirir ve çocukla iletişim kurarlar.

2. Otoriter anne-baba:

Çocuklarını

- * Kontrol ederler ancak → Onları dinlemezler
 - Daha az ilgilenirler
 - Bazen soğuk ve katı olurlar
- * Ceza ve emirleri oldukça sıkır.

3. İzin verici anne-baba:

Çocuklarıyla

- * Yakından ilgilenir ancak → Onlardan pek bir şey istemezler
 - Kural koymazlar
 - Cezalandırmadan kaçınırlar.
- * Genellikle tutarsız ve güvensizdirler.

4. İhmalkâr anne-baba:

- * Çocuklarının yaşamıyla son derece ilgisizdirler.
- * Anne-babaları ihmalkâr olan çocuklar
 - Anne-babalarının yaşamlarının diğer yönlerinin → Kendilerinden daha önemli olduğu duygusu geliştirir.

11. REHBERLİKTE ETİK VE BİGİLERİN SAKLANMASI

- * Eğitim kurumları ile RAM'da
 - RPD hizmetlerini yürüten personelin uyması gereken etik ilkeler → MEB RPD Hizmetleri Etik Yönergesi ile belirlenmiştir.

MEB RPD Hizmetleri Etik Yönergesi ile

- * RPD hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesinde
 - *Yetkinlik, dürüstlük, gizlilik, duyarlılık, bilimsellik ve sorumluluk* ilkeleri → *Esas alınmıştır.*

- * Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında
 - Eğitim kurumları ile RAM'da
 - Bu hizmetlerin sunulmasına ilişkin
 - Görev- yetki ve sorumluluklar → Ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

RPD hizmetlerinde uyulması gereken bazı kurallar vardır.

- * Özel ve özenli bilgi ve yaşantılarla ilgilenen mesleklerin ve
 - (*İnsanların güvenmek istedikleri mesleklerde*) mesleği icra edenlerin → Uymak zorunda oldukları kurallar bulunur.

Bu kurallar

- Öncelikle bireyi korumaya
- Sonra da mesleği icra eden kişileri korumaya yöneliktir.

ETİK KURALLAR TEMEL İLKELER

Yetkinlik

- * Psikolojik danışmanların sınırlılıklarını bilmeleridir.
 - Kendilerini aşan konularda başkalarından yardım talebinde bulunurlar.

Dürüstlük

- * Psikolojik danışmanlar
 - Kişiler arası ilişkilerinde tüm mesleki ilişkilerinde → Dürüstlüğü, doğruluğu ve gerçekliği ilke edinirler.
 - Kendilerini tanıtırken / ifade ederken, abartılı ifadeler kullanmazlar!

Duyarlılık ve Hoşgörü

- * Psikolojik danışmanlar danışanların psikolojik danışma hizmetlerinden
 - En üst düzeyde yararlanmaları için çalışır.
 - Onların zarar görmemeleri için gerekli tüm önlemleri alır.
 - Psikolojik danışmanlar yansızlığı benimserler.

Toplumsal sorumluluk

- * Psikolojik danışma ve rehberlik (PDR)
 - Temelde insana yönelik bir hizmetler bütünüdür.
 - Toplumsal sorumluluğu vardır.

* PDR hizmetlerinde

- Bir yandan bireyin çıkar ve yararı
- Diğer yandan toplumsal sorumluluk arasında denge sağlanmaya çalışılır.

Mesleki ve bilimsel sorumluluk

* Psikolojik danışmanlar

- Etik standartlara bağlı olma
 - Görev ve rollerine uygun davranma → Sorumluluğu altındadır.
- * Hizmet verdikleri kişilerin iyilikleri ve yararları doğrultusunda
 - İlgili kurumlarla iş birliği yaparlar
 - Gerekğinde danışanları → Alandaki başka uzmanlara yönlendirir.

Etik Kurallar

- * Etik kurallar genel olarak
 - Psikolojik danışma
 - Ölçme ve değerlendirme
 - Araştırma ve yayın
 - Müşavirlik hizmetleri için geçerlidir.

Yetkinlik sınırları

Psikolojik danışmanlar sadece

- Eğitim gördükleri ve gerekli formasyona sahip oldukları
 - Uygulama ve etkinlikleri yapabilir.
 - Onları öğretebilir ve o konularda araştırma yapabilirler.

Sürekli gelişim

- * Psikolojik danışmanlar RPD alanındaki yeni gelişmeleri takip ederler.
- * Mesleki bilgi ve becerilerini artırmanın yollarını ve fırsatlarını ararlar.

Başkalarına zarar vermeme

- * Psikolojik danışmanlar
 - Öğrencilerine, araştırmaya katılanlara, danışanlarına ve diğer kişilere → Zarar vermektan ve onlara güçlük çıkarmaktan kaçınırlar.

Gizli bilgilerin muhafaza edilmesi

- * Psikolojik danışmanlar danışanlarına ilişkin bilgileri
 - Korumakla yükümlüdürler.
 - Özel ortamlarda özel şartlarda alınan bilgiler korunur.

Profesyonel kimlik

- * Psikolojik danışmanlar
 - *Kimliklerini, çalıştıkları yeri, statülerini ve durumlarını* olduğu gibi söyler
 - Farklı bir mesleğe mensup olma iddiasında bulunmazlar.

Rehberlikte Etik ve Bilgilerin Saklanması

- * Rehberlik bireyler hakkında bilgiler toplar ve
 - Onları bireyleri tanımak için kullanır.
- * Ayrıca, psikolojik danışma hizmetleri yoluyla
 - Bireylerin özel yaşantıları ve durumları ile ilgili bilgiler edinir.

* Bu bilgilerin özel ve özenli oluşları dolayısıyla

- Bazı kurallara uyulması
- Bunların elde edilmesi sırasında dikkatli olunması gerekir.

Yoksa kişiler hakkında bilinmesi insan haklarına aykırı olan bilgiler

- Ele geçebilir daha da kötüsü
- Bireylerin aleyhine kullanılabilir.

- * Bilgileri elde etmek bir “iş”tir ve önemli bir iştir.
 - Diğer bir iş de toplanan bilgilere sahip çıkmaktır.

ÖZEL EĞİTİM

Giriş

- * Çağdaş eğitim anlayışının gereklerinden biri
 - Tüm öğrencilerin (*gelişimsel özellikleri doğrultusunda*) → Desteklenmesi ve → Bulundukları eğitim ortamlarına katılımlarının sağlanmasıdır.

* Ulusal ve uluslararası birçok yasal düzenleme

- Eğitim hakkı ve fırsat eşitliği kavramlarına vurgu yapar.

* Tüm çocukların

- Dil, din, cinsiyet, ırk ve engellilik ayrımı gözetilmeksizin → Bu haklardan yararlanması gerektiğini belirtir.

* Bu yasal düzenlemelerin içeriklerine bakıldığında

- * “BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme”de
 - Kişilerin insanlık onuruna ve farklılıklara saygı - Ayrımcılığa karşı olma
 - Toplumsal yaşama aktif katılım - Fırsat eşitliği, erişilebilirlik
 - Engelliliği bir çeşitlilik olarak kabul etme ve
 - Özel gereksinimli bireylerin kendi bireysel potansiyelleri çerçevesinde gelişimlerine saygı ilkeleri ön plana çıkmaktadır.

* “Engelliler Hakkında Kanun”

- Engeli olan bireylerin eğitim almasını
- Hiçbir gerekçeyle engellenemeyeceğini ve
- Bu bireylerin farklılıkları dikkate alınarak
- Yaşadıkları çevre ile bütünleştirilmiş ortamlarda (eşitlik temelinde)
- Yaşam boyu eğitim alabileceğini vurgulamaktadır.

“Salamanca Bildirisi” ve “Eylem Çerçevesi” (1994) de

- * Her çocuğun
- Özel ilgilerinin, yeteneklerinin ve
- Öğrenme ihtiyaçlarının olabileceğini belirtmektedir.

* Nitelikli bir eğitim için bu çeşitliliğin göz önünde bulundurulması

- Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin
- Kapsayıcı eğitim ortamlarına erişimlerinin sağlanması ve
- Bu ortamlarda nitelikli eğitim olanaklarının sunulması önemlidir.

1. Özel Eğitime Gerek Sinim Duyan Öğrenciler ve Özel Eğitim I-II

Mevcut Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ ne göre (2021)

- * **Özel eğitim ihtiyacı olan birey**
- “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından
- Akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey”
- Şeklinde tanımlanmaktadır.

Özel eğitim ise (MEB, 2021)

- * Bu bireylerin eğitsel ve sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla
- Geliştirilmiş bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığıyla
- Özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından
- Uygun eğitim ortamlarında sürdürülen eğitim olarak tanımlanmaktadır

* Özel eğitim ve özel eğitim ihtiyacı olan birey terimiyle

- İlgili alanda yaygın olarak karıştırılan
- *Zedelenme, yetersizlik ve özür/engel* terimlerini açıklamak gerekir:

Zedelenme

- * Bireyin sahip olduğu organlarının yapısında ve işleyişinde
- Çeşitli nedenlere bağlı olarak bozulmalar olması durumudur.

* Bir bireyin gözünde ya da kulağında zedelenmeler oluşabilir.

- Bu zedelenmelere bağlı olarak
- Kimi zaman → Yetersizlik durumu yaşanabilirken
- Kimi zaman → Bu durum yetersizlikle sonuçlanmayabilir.

Yetersizlik

* Bireyin yaşadığı zedelenme sonucunda

- Sahip olduğu organının işlevini yerine getirememesidir.
- (Bireyin gözündeki zedelenmeye bağlı olarak görememesi bir yetersizliktir.)

Engel ise

- * Bir yetersizlik sonucunda
- Bireyin toplumsal yaşamda akranlarının gerçekleştirebildiği rolleri
- Gerçekleştirememesi durumu olarak tanımlanmaktadır.

** Bir öğrencinin görme kaybının olması → Bir yetersizliktir.

- Ancak bu öğrenci için herhangi bir uyarılma yapılmaksızın
- Sınıf ortamında öğretim sunulması ve
- Akranlarıyla benzer materyallerle
- Benzer şekilde değerlendirilmesi => Bir engeldir.

Öğretmen ne yapmalı?

- * Aynı öğrenci için yazı puntosunu düzenleyerek
- Materyalde uyarılması yapması öğrencinin
- Akranlarıyla benzer akademik kazanımları edinmesini sağlayabilir.

Engelli olma durumu

- * Çoğunlukla toplum tarafından oluşturulan koşullar sebebiyle
- Bireyden beklenen rol ve sorumlulukları → Gerçekleştirememesidir.

Bu nedenle “Engelli birey” ya da “yetersizliği olan birey” yerine

- “Özel eğitim ihtiyacı olan birey” kavramını kullanmak daha uygundur.

Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler

- Yaşadıkları yetersizlik durumları
- Dereceleri
- Gelişimsel özellikleri ve
- İçinde bulundukları çevresel özellikleri sebebiyle
- Birbirlerinden oldukça farklı özelliklere ve performanslara sahiptir.

Bu nedenle bu bireylerin gelişimsel özellikleri hakkında

- Genellemelere varmak mümkün değildir!

Özel Eğitim İhtiyacı Olan Öğrenci Gruplarının Özellikleri:

1) Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler

* Zihinsel yetersizlik

- 22 yaşından önce ortaya çıkan
- Hem öğrenme, akıl yürütme, problem çözme gibi zihinsel işlevlerde
- Hem de bireylerin günlük yaşamlarında gerçekleştirdikleri
- Kavramsal, sosyal ve pratik becerilerin toplamı olan uyumsal davranışlarda
- Önemli sınırlılık durumudur.

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021)

- “Zihinsel yetersizlik” kavramı yerine “zihinsel engel” kavramı kullanılır.

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”ne göre (2021)

- * Zihinsel engelli bireyler hafif, orta, ağır ve çok ağır düzeyde olmak üzere
- Dört grupta ele alınır.
- * Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler
- Zihinsel işlevsel ve uyumsal becerilerde
- Hafif düzeyde bir gerilik yaşadıkları için sınırlı desteğe ihtiyaç duyar.
- * Ağır ve çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler
- Yaşam boyu yoğun özel eğitim ve bakım desteğine ihtiyaç duyabilir.

Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri

1) Zihinsel işlev boyutuyla ele alındığında

- Normal insanların zekâ düzeyi puanı → 100 olarak kabul edilir.
- Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin zekâ düzeyi puanı → 70 ve altındadır.

- * Ancak zihinsel yetersizlik sadece zekâ düzeyi puanı üzerinden tanılanmaz!
- Tanılama sürecinde mutlaka uyumsal davranışlara bakılmalıdır.

2) Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin dikkat süreleri çok kısadır.

- Dikkati odaklama ve sürdürmede güçlükleri vardır.

3) Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin dikkatin yanı sıra

- Bellekle de ilgili problemleri vardır.
- Öğrendikleri yeni bilgileri
- Kısa süreli ve uzun süreli belleğe depolamada ve
- Gerekğinde uzun süreli bellekten bilgiyi geri çağırma
- Problem yaşarlar

4) Dikkat ve bellek problemleriyle bağlantılı olarak

- Bu öğrencilerin birçok akademik alanda
- Normal gelişim gösteren akranlarına göre geridir.

* Birçok öğrenci olayları / nesneleri belirli bir özelliğe göre gruplandırmayı

- Kolay bir şekilde öğrenebilirken
- Bu öğrenciler akıl yürütme ya da değerlendirme yoluyla
- Bir uyarıyı sınıflandırma ya da bilgiyi organize etmekte sorunludurlar.

5) Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler akranlarına göre

- Daha yavaş öğrenmekle birlikte
- Soyut kavramları öğrenmede
- Öğrendikleri bilgileri yeni durumlarla ilişkilendirmede ve
- Genellemede → güçlük yaşar.

6) Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin

- Yaşadıkları akademik başarısızlık durumuyla bağlantılı olarak
- Yeni öğrenmelere ilişkin motivasyonları düşüktür.
- * Bu öğrenciler zaman içerisinde “öğrenilmiş çaresizlik” yaşamaya başlar.

7) Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler

- Dilin hem anlama hem de ifade etme boyutunda
- Zihinsel yetersizlikten etkilenme düzeyine bağlı olarak sorun yaşar.

* Bu öğrenciler

- Verilen yönergeleri ya da okunan bir öyküyü anlamada güçlük yaşayabilir.
- İfade edici dil boyutunda zihinsel yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre
- Konuşma bozuklukları yaşayabilir.

* Bu öğrenciler sınırlı sayıda kelime ve cümle çeşitliliğine sahiptir.

- Cümle kurarken söz dizim yapısında bozukluklar sergileyebilir.

8) Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler

- Bilişsel becerilerde (yaşadıkları sınırlılıklardan kaynaklı olarak)
- Sosyal becerilerde yetersizlik ve
- Sosyal kabulü olumsuz yönde etkileyebilecek
- Problem davranışlar sergileyebilir.

* Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle ilgili belirtilen özellikler

- Bireyin zihinsel yetersizlikten etkilenme düzeyine göre değişebilir.

* Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bir öğrencide

- Tüm özelliklerin bulunmalı şeklinde bir genelleme yapılamaz!

2) Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Öğrenciler

* Otizm spektrum bozukluğu (OSB)

- Nörogelişimsel bir bozukluktur.
- Yaşamın erken dönemlerinde
- Sosyal iletişim güçlük yaşama
- Etkileşimde güçlük yaşama
- Sınırlı yineleyici davranışlar sergileme gibi belirtilerle ortaya çıkar.

* “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nde (2021) OSB’ye dair

- Sosyal etkileşim, iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılık vurgulanmakta
- Hafif, orta ve ağır düzeyde olmak üzere sınıflandırma yapılmıştır.

* Bu sınıflandırma OSB olan öğrencinin

- Gereksinim duyduğu destek miktarını ifade etmektedir.

OSB Olan Öğrencilerin Özellikleri:

1) Otizm, bir sosyal iletişim bozukluğudur.

- OSB olan öğrenciler
- Sosyal etkileşimin ilk basamağı olan göz kontağından kaçınırlar ya da
- Gözlerinin kenarlarından bakabilirler.

OSB Olan Öğrencilerin Özellikleri: (DEVAM)

OSB (Otizm Spektrum Bozukluğu)

2) Bu öğrenciler

- İsimlerine tepki vermeyebilir
- Diğer insanlara karşı ilgisiz görünebilir ya da
- Çok az ilgi gösterebilirler.

3) Beden dilini kullanma ve anlama konusunda çeşitli sorunlar yaşayabilir.

- * Sosyal durumlarda
- Ses tonunu veya yüz ifadesini anlamakta zorluk çekebilir.
- Gülümsemeyebilir ya da komik bir şey olmadığında bile gülebilirler.

4) Diğer insanların düşünce ve duygularını anlama yeteneğinde

- Yani zihin teorisinde sınırlılıkları vardır.

5) Oyun becerileri sınırlıdır.

- Akranlar ve yetişkinlerle etkileşimde sınırlılıkları vardır ama
- Nesnelerle meşgul olabilirler.

6) Yönergeleri anlama ve takip etme gibi

- Alıcı dil boyutunda → Güçlük yaşayabilecekleri gibi (*Duygu ve düşüncelerini ifade etme gibi*)
- İfade edici dil boyutunda da → Sınırlılıklar yaşayabilir.

7) OSB olan öğrencilerin yaklaşık %20-30'u

- Konuşmada gecikme yaşar ya da bu beceriyi edinemez!
- Konuşabilenlerde → Konuşmada gecikme ya da
- Eş zamanlı ekolali (ses tekrarları) görülebilir.
- Zaman ve zamir kullanımı yanlış olabilir.
- Ben ve sen zamirlerini yanlış kullanabilirler.
- Konuşma biçimleri monolog şeklinde olabilir.

8) - Soyut kavramları anlamakta

- Alay ya da şaka gibi sosyal dili yorumlamada zorlanırlar.

9) OSB birçok öğrenci basmakalıp motor veya sözel davranışlar sergileyebilir.

- Nesneleri döndürme
- El çırpma ve sallanma gibi
- Sınırlı ve tekrarlayan motor davranışlar görülebilir.

10) Bazı nesnelerle aşırı derecede meşgul olabilir ya da

- Çok sınırlı ilgi alanlarına sahip olabilirler.
- Bir nesneyle saatlerce oynayabilirler ya da
- Belirli özellikteki nesnelere aşırı ilgi gösterebilirler.
- Ortamdaki herhangi bir değişiklikten (*Yerinde olmayan bir şey...*)
- Rutindeki herhangi bir değişiklikten dolayı üzülebilirler.

11) Rutinlere ve aynılıklara aşırı bağlı olup

- Değişikliklerden rahatsız olma
- Kurallara uymakta ısrarcı olma veya
- Esnek olmayan düşünceye sahip olma gibi davranışlar sergileyebilirler.

12) OSB olan öğrencilerde → Aşırı duyarlılık görülebilir.

- Bazıları sestən - dokunmadan - görsel uyarılmadan rahatsız olabilir.

*** Bu duyarlılık**

- OSB olan birçok birey için büyük bir sorun olan
- "Duyu bütünleme bozukluğu"nın parçasıdır.
- (Daha büyük bir durumdur)

13) OSB olan öğrenciler görsel olarak sunulduğunda

- Bilgileri daha kolay işleyebilirler.

14) OSB olan öğrenciler birbirlerinden oldukça farklı özellikler sergileyebilen

- Oldukça heterojen bir gruptur.
- Özellikle dil, iletişim ve sosyal etkileşimde yaşadıkları sınırlılıklara
- Çoğunlukla farklı düzeylerde zihinsel yetersizlik de eşlik eder.

3) Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrenciler

DSM-V'e göre (*Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı*)

- * Nörogelişimsel bir bozukluktur.
- Öğrenme güçlüğü / Okuma / Yazılı anlatım / Matematik alanında
- Güçlüklerle karakterize olmuştur.

*** Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler → Normal zekâya sahiptir. Ama**

- Beynin atipik işleyişinden kaynaklı
- Bilgiyi işleme ve edinme biçimi bakımından
- Akranlarından farklı özellikler gösterirler.

*** Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler**

- Okuma
- Okuduğunu anlama
- Yazılı ifade
- Matematiksel akıl yürütme
- Hesaplama alanlarında → Güçlüklerle ön planla çıkarlar.

*** Heterojen bir grup olan öğrenme güçlüğü yaygın olarak**

- 1) Okuma bozukluğu (disleksi)
- 2) Yazılı anlatım bozukluğu (disgrafi)
- 3) Matematik bozukluğu (diskalkuli) olarak sınıflandırılır.

Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin özellikleri:**1) Öğrenme güçlüğü'nün en göze çarpan özelliği**

- Öğrencinin yapabilecekleri ile yapabildikleri arasındaki farkın fazladır.
- Normal bir zekâyâ sahip oldukları hâlde bazı akademik alanlarda
- Akranlarından önemli ölçüde ayrıışan güçlükler yaşar.

2) Performanstaki değişkenlik fazladır.

- Matematiksel hesaplamalarda hızlı ve doğru performans sergileyebilirken
- Okuma alanında akranlarından önemli ölçüde ayrışabilir.
- Hatalı ve heceleyerek okuması ...

3) Özellikle disleksi (okuma bozukluğu) olan öğrenciler

- Okumada ciddi problemler yaşarlar.
- Harfleri tanıma, heceleme, doğru ve akıcı bir şekilde çözümlemeye
- Düşük performans sergilerler.

4) Okumayı çözümleme ve akıcı okumada yaşanan sınırlılıklara bağlı olarak

- Okuduğunu anlamakta da zorlanırlar.

5) Bir kısmı

- Harfleri, kelimeleri doğru bir şekilde yazmada ve
- İmla ve dil bilgisi kurallarına dikkat etmede problem yaşayabilir.

6) Matematik ile ilgili kavramları, olguları anlamakta ve

- Matematiksel hesaplamalar yapmada zorlanabilirler.

7) Akademik alanda yaşadıkları başarısızlıklar nedeniyle

- Güdülenme problemleri yaşarlar.
- * Yaygın olarak “öğrenilmiş çaresizlik” yaşarlar:
- Başarısızlıklarını → Kendilerindeki yetersizliğe
- Başarılarını ise → Kendileri dışındaki faktörlere atfederler.

8) Birçok öğrenci dilin mekanik ve sosyal kullanımlarıyla ilgili sorun yaşar.

- Mekanik olarak sözdizimi (gramer)
- Semantik (kelime anlamları)
- Fonoloji (kelimeleri bileşen seslerine ayırma – seslerle kelime oluşturma)
- Konularında sorunları vardır.
- Pragmatik (Dilin sosyal kullanımı)
- * Genellikle karşılıklı sohbet konusunda sorun yaşarlar.
- Sohbeti sürdürmek için gerekli olan bazı stratejileri kullanamayabilirler.

9) Bazıları görsel ya da işitsel algı alanında güçlük yaşayabilir.

- * Görsel algı sorunları yaşayan öğrenciler
- Yapboz oluşturma, görsel şekilleri algılama ve hatırlama ya da
- Harfleri tersine çevirme gibi problemler yaşar.
- * İşitsel algı sorunları yaşayan öğrenciler de
- Benzer seslerden oluşan iki kelimeyi ayırt etmede ve
- Sözel yönergeleri takip etmekte güçlük yaşar.

4) Dil ve Konuşma Bozukluğu Olan Öğrenciler*** Dil ve konuşma bozukluğu olan öğrenciler**

- Dilin biçim, içerik ve kullanım bileşenlerinin bütünleştirilmesi sırasında
- Bu bileşenlerin en az birinde ortaya çıkan sorunlar nedeniyle
- Öğrenciler “dil ve konuşma bozukluğu” tanısı alabilirler.

*** Amerika Konuşma, Dil ve Duyma Birliği'ne (ASLHA) göre**

- Bir öğrenci
- Sadece dil ya da sadece konuşma alanında güçlük yaşayabileceği gibi
- Her iki alanda da güçlük yaşayabilir.

*** Dil bozukluğu olan öğrenciler**

- Başkalarının söylediklerini anlamakta güçlük çekebilir.
- Bu durum bir “alıcı dil bozukluğu”dur.

*** Duygu ve düşüncelerini ifade etmekte sorun yaşayabilirler.**

- Bu durum ise “ifade edici dil bozukluğu”dur.

*** Bir öğrenci hem alıcı hem de ifade edici dil bozukluğu yaşayabilir.***** Konuşma bozukluğu olan öğrenciler ise**

- Ses üretiminde ya da bazı sesleri söylemede zorlanabilir.
- Kekeleyebilir ya da konuşma ritmini ayarlamada sorun yaşayabilir.

5) İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2021) göre tanımı:

*** İşitme engelli birey**

- İşitme duyarlılığının kısmi ya da tamamen yitirilmesinden kaynaklı
- Özel eğitim ve destek eğitime ihtiyaç duyan bireydir.

*** İşitme yetersizliğinin sınıflandırılmasında**

- İşitme kaybının derecesine
- Kaybın ortaya çıktığı yaşa ve
- Kaybın olduğu yere göre
- Farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır

*** İşitme kayıplarının şiddeti**

- Bireyin desibel (dB) cinsinden ölçülen sesi almasıyla belirlenir.

Tablo 1. İşitme Kaybı Dereceleri

İşitme Düzeyi	Kayıp	Sınıflandırma	Açıklama
0-15 dB		Normal	İletişim üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.
16-25 dB		Çok hafif	Gürültülü ortamlarda, kısık sesleri anlamakta güçlük yaşarlar.
26-40 dB		Hafif	Sessiz ortamlarda kısık ya da uzaktan gelen sesleri anlamakta güçlük yaşarlar. Sınıf içi tartışmaları takip etmede zorlanırlar.
41-55 dB		Orta	Karşılıklı konuşma sırasında sadece yakın mesafeden konuşulan anlarlar.
56-70 dB		Orta-ağır	Yalnızca yüksek sesli, net konuşmalar duyulabilir ve grup durumları büyük zorluklar yaratır. Konuşma, belirgin şekilde bozulmuş olsa da anlaşılabilir.
71-90 dB		Ağır	Yüksek sesli olmadıkça konuşmalar duyulamaz, o durumda bile, birçok kelimeyi ayırt edemezler. Çevresel sesleri duyabilseler bile anlamlandıramazlar. Konuşma hiçbir zaman anlaşılır değildir.
91 dB ve üzeri		Çok ağır	Karşılıklı konuşmaları duyamazlar. Ancak bazı yüksek çevresel sesleri duyulabilirler. Konuşmanın anlaşılır değildir ya da hiç gelişmemiş olabilir.

İşitme yetersizliği olan öğrencilerin özellikleri

- 1) İşitme yetersizliği olan öğrencilerin → Zihinsel problemleri yoktur!
→ Normal zekâ düzeyine sahiptirler.
- 2) İşitme kaybı → Genel bilişsel yeteneklerini etkilemez! Ancak
→ Normal işiten akranları kadar iyi duymadıkları için
→ Gelişimsel gecikmeler yaşayabilirler.
- 3) Okuma düzeyleri → İşiten akranlarından önemli ölçüde daha düşüktür.
- 4) Ses bilgisel farkındalık ve konuşma seslerini kullanma yetenekleri sınırlı
→ Ses temelli okuma yazma öğretimine
→ Alternatif öğretim yöntemleri kullanılmalıdır.
- 5) Konuşulanları anlama ve kendi konuşmalarının anlaşılabilirliği
→ İşitme yetersizliğinin düzeyine bağlı olarak artıp azalabilir.
- 6) İşitme yetersizliği yaygın olarak dil ve iletişim becerilerini olumsuz etkiler.
→ Ancak zamanında doğru müdahaleler uygulanmazsa
→ Bu alanda yaşanan problemler tüm gelişim alanlarını olumsuz etkiler.
- 7) Günümüzde birçok işitme yetersizliğine sahip olan öğrenci
→ İşitme cihazları yardımıyla eğitim faaliyetlerine katılabilmektedir.
* Bu cihazlar
- Her bireyin işitme özelliklerine göre düzenlenebilir olmasına rağmen
- Öğretmenler ve ebeveynler bu cihazların
→ İşitme kaybı tüm problemleri → Çözemediğinin farkında olmalıdır.

6) Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler

- Görme yetersizliği**
* Gözün yapısında oluşan zedelenmeye bağlı olarak
- Gözün görme işlevini gerçekleştirememesi durumudur.
- * Görme yetersizliği olan öğrenciler az gören ve kör olarak sınıflandırılabilir.
- * Az gören öğrenciler
- Yardımcı araçlar kullanarak ya da kendileri için yapılan çeşitli uyarlamalarla
→ Öğrenme süreçlerinde görme potansiyellerini kullanabilirler.
- * Kör olan öğrenciler ise (Kör ifadesi ana PDF'de geçmektedir. Âmâ tercihidir)
- Yardımcı araçlarla dahi materyalleri okuyamazlar.
→ Öğrenme süreçlerini ancak dinleyerek ve dokunarak sürdürebilirler.

Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Özellikleri

- 1) Görme yetersizliği olan öğrenciler
→ Kendi içlerinde oldukça heterojen bir gruptur.
* Bu öğrenciler
- Öğrenme özellikleri - Sosyoekonomik durumları
- İşlevsel görmeleri - Kültürel geçmişleri
- Görme kaybının başlangıç yaşı - Diğer engellerin varlığı ve
- Bilişsel yetenekleri
bakımından birbirlerinden farklıdır.
- 2) Öğrenme deneyimlerini dokunarak ve işiterek edinebilmektedir.
→ Ancak bu duyular görme duyusunun yerini her zaman tutamayabilir.
- 3) Çevrelerinde hareket etme yeterlikleri sınırlı olabilir.
→ Bu durum öğrencinin
- Deneyimlerini / Sosyal ilişkilerini ve Bilgi edinme süreçlerini de sınırlar.
- 4) Eğitimciler 1940'lı ve 1950'li yıllarda
- Görme yetersizliği olan öğrencilerin
→ Bilişsel gelişimlerinin ciddi şekilde etkilenmediğine inanıyorlardı.
Günümüzde
* Bilişsel gelişimin yaşamın ilk yıllarındaki deneyimlerden
→ Önemli ölçüde etkilendiği kabul edilmektedir.
- Görme kaybı → Bilişsel gelişimi engelleyebilecek bir durumdur.
- 5) Dil ve iletişim becerileri → Gören akranları ile benzer özellikler gösterir.
- Görme kaybı ya da bozukluğu
→ Bu öğrencilerin günlük dil kullanımını veya iletişim becerilerini etkilemez!

2. Rehberlik ve Araştırma Merkezine Yönlendirme

- * Her öğrencinin birbirinden farklı öğrenme ve gelişim özellikleri vardır.
- Bazı öğrenciler konu kazanımları hızlı bir şekilde edinirken
- Bazı öğrenciler
→ Öğrenme sürecinde daha çok tekrara ihtiyaç duyabilir.
→ Öğrendiklerini sıklıkla unutabilir veya öğrendiklerin
→ Farklı etkinliklere, alıştırma ve genellemede problem yaşayabilir.

- * Devam eden öğretim programını
- Takip etmede güçlük yaşayan öğrencilerin fark edilmesi
→ Değerlendirme sürecinin başlangıcını oluşturur.

- * Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere yönelik
- Nitelikli özel eğitim hizmetlerinin sunulması için
- Öğrenci ilgileri
- Gereksinimleri ve
- Çeşitli alanlardaki eğitsel performansları → Ortaya konmalıdır.

Değerlendirme ?

- Öğrenci hakkında bilgi toplama ve
- Toplanan bu bilgilerden bir yargıya varma sürecidir.

Değerlendirme Yapma Amaçları ?

- Tarama
- Tanılama
- Yerleştirme
- Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) Geliştirme
- İzleme

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

- * Öğretmenler RAM'a yönlendirmeden önce
→ Öğrencinin performans düzeyine ilişkin değerlendirme yapar.

- * Değerlendirme süreci → İlk Belirleme aşamasıyla başlar.

İlk belirleme aşamasında öğretmenler

- Akademik - Sosyal-Duyusal - Motor ve Dil Becerileri bakımından
→ Akranlarından önemli ölçüde ayrılan öğrencileri belirler.

- * Öğretmenler, hemen etiketleyici olmamalı
- Her öğrencinin gelişmiş olduğu sosyo-kültürel çevrenin bir parçası olduğunu
- Akranlarından farklı özellikler sergileyebileceğini unutmamalıdır.
- * Ancak akranlarıyla arasındaki bu fark
- Öğrencinin öğretim programının takibini güçleştiriyor
- Sosyal yönden uyumunu olumsuz yönde etkiliyor
- Akranları ve öğretmenleriyle olan ilişkisini bozuyorsa
→ İlk belirleme sürecinin başlatılması gerekir.

İlk belirleme süreci

- Sınıf öğretmeni ile rehber öğretmenin iş birliği ile çalışmasını gerektirir.
→ Bu süreçte öğrenci performansıyla ilgili kaba değerlendirme yapılır.
- Öğrencinin yapabildikleri ve yapamadığı beceriler belirlenir.

Kaba değerlendirme sürecinde

- Çeşitli informal değerlendirme aracı (Gözlem, görüşme ve kontrol listeleri) ile
→ Özel eğitim ihtiyacı olduğundan şüphe edilen öğrenciler belirlenebilir.

- * Bu öğrencilere gereksinim duydukları desteği sunabilmek amacıyla
→ İlk belirleme aşamasının hızlı bir şekilde tamamlanması önemlidir.
- İlk belirleme süreci
→ Öğretim döneminin başında ve kısa süre içerisinde tamamlanmalıdır.

- * İkinci aşamada ise bu öğrenciler için gönderme öncesi süreç uygulanır.

Gönderme öncesi süreçte

- Hastanelere ve RAM'a yönlendirmeden önce
→ Öğretmen eğitim ortamında çeşitli düzenlemeler yapmalı ve
→ Öğrencinin eğitim faaliyetlerine katılımını değerlendirmelidir.

2. Rehberlik ve Araştırma Merkezine Yönlendirme (DEVAM)

Gönderme öncesi süreç (DEVAM)

- * Bu sürecin yürütülmesindeki en önemli amaç
 - Daha yoğun bir eğitim gereksinimi olmayan öğrencilerin
 - Gereksiz yere yönlendirilmesini ve
 - Süreç sonunda ortaya çıkabilecek etiketlemeyi önlemektir.

Gönderme öncesi süreçte öğretmenlerin yapacağı iş ve işlemler (Üç basamak)

- 1) *Bilgi toplama*
- 2) *Müdahale programı hazırlama* ve
- 3) *Müdahale programını uygulama ve sonuçlarını değerlendirme*

1) Bilgi toplama:

- * Öğrencinin
 - Eğitsel faaliyetlere katılımını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla
 - Öğretmenler öğrenci hakkında farklı bilgi kaynaklarından
 - Bilgi toplamalı ve kaydetmelidir.

Öğretmenler Hangi Bilgileri toplamalı?

- * Öğrencinin doğumdan itibaren
 - Geçirdiği *hastalıklar, kazalar* ya da *travmalar* ve alınan *tedbirler*...
- * Öğrencinin ailesinin
 - Eğitim düzeyi, *olanakları, çocuk için kaygıları* ve aldıkları *önlemler*...
- * Öğrencinin
 - Okuldaki *davranışlarıyla* evdekilerin kıyaslaması ve ailenin *tepkileri*
- * Öğrencinin daha önceki eğitim ortamında *sergilediği performans*
 - *Mevcut problemlere benzer problemler var mı? Varsa alınan önlemler*...
- * Öğrencinin eğitim programında yer alan *kazanımlara ilişkin performansı* ve
 - Gerekliyse *bir önceki sınıf programında yer alan kazanım performansı*

2) Müdahale Programı Hazırlama:

- * Öğrenci hakkında toplanan tüm bu bilgiler
 - *Müdahale programı hazırlama sürecinin temelini oluşturur.*
 - Öğretmenler bu bilgilerle öğrenci için *müdahale programı* hazırlar.
- * Hazırlanan *müdahale programında*
 - Öğrenciye *özgü uyarlamalara* mutlaka yer verilmelidir.

* Öğretmenler Müdahale programını hazırlarken

- a) *Program hedeflerinde,*
- b) *Öğretimsel süreçlerde,*
- c) *Sınıf yönetiminde,*
- d) *Sınıf ortamında uyarlama yapabilirler.*

a) Program hedeflerinde uyarlama:

- * Programda yer alacak hedeflerle ilgili uyarlamalardır.
- Öncelikle öğrencinin devam ettiği programın neresinde olduğu bilinmeli!

b) Öğretimsel süreçlerde uyarlama:

- * Öğrencinin *öğrenme sürecini kolaylaştırmaya* ya da
 - *Daha etkili hâle getirmeye dönük yapılan uyarlamalardır.*
- * Öğretim yöntemleri ve materyalleri çeşitlendirilebilir.
 - (*Daha somut, görsel, dokunsal ya da işitsel materyaller kullanabilir*)
- * Sunduğu *örnek sayısını* ya da *tekrar sayısını* artırabilir.
- * Konuyu *daha küçük basamaklara ayırarak* sunabilir.

c) Sınıf yönetiminde yapılacak uyarlamalar:

- * *Sınıfın genel işleyişine* ve *davranış yönetimine ilişkin uyarlamalardır.*
 - Öğretmenler öğrencileri *sınıf kuralları* konusunda bilgilendirmel
 - Kurallara uyanları hangi yollarla pekiştireceğini açıklamalıdır.
- * *Sınıf kuralları* ve *pekiştirmeye* rağmen
 - Bazı öğrenciler davranış problemleri sergileyebilirler.
 - O zaman daha sistematik davranış değiştirme sistemleri uygulanır.
- * Bu noktada *öğretmenler sınıf yönetimine ilişkin bazı uyarlamalar* yapabilir.
 - *Öğrencinin olumsuz davranışlarını* → *Görmezden gelmek*
 - *Sergilediği her olumlu davranışı* → *Pekiştirmek gibi...*

d) Çevresel uyarlamalar:

- * *Sınıfın fiziksel ve sosyal çevresindeki uyarlamalardır.*
- * Öğrencinin gereksinimlerine uygun olarak
 - *Sınıfın ısı, ışık, gürültü düzeyi, oturma düzeni ve uyarıcı miktarı* gibi
 - *Unsunlarda düzenlemeler yapılabilir.*
- * Dikkatini odaklamada güçlük yaşayan öğrenciler için
 - *Dikkat dağıtıcı uyarıcıları en aza indirmek*
 - *Bu öğrencileri öğretmenin yanına oturtmak ...*

3) Müdahale Programını Uygulama ve Sonuçlarını Değerlendirme:

- * *Müdahale programı hazırlandıktan sonra uygulaması aşamasına* geçilir.
- * Süreçte dikkat edilecek en önemli konu
 - “Ne kadar süreyle bu müdahalenin uygulanacağıdır.
- * *Müdahale programının uygulamasına* → Yeterli zaman ayırmadığında
 - Öğretmen müdahalenin etkili olmadığını düşünür ve
 - Yönlendirme için uygun olmayan öğrenciyi yönlendirir.
- * *Müdahale programının uygulama süresini* aşırı uzattığında
 - Gereksinim duyduğu daha yoğun desteği alması geciktirilmiştir olur.
- => Her iki durum da gönderme öncesi sürecin işleyişini *tehlikeye sokar.*
- => Bu sürenin genellikle üç ile beş ay arasında sürmesi önerilmektedir.

* Müdahale programı uygulandıktan sonra

- Öğretmenler öğrencideki gelişmeyi ve ilerlemeyi değerlendirir.
- * İlerleme beklenen düzeyde ise
 - Öğrenci genel eğitim sınıfında akranlarıyla eğitimine devam eder.
- * Beklenen düzeyde değil ise
 - Öğrenci, ailesinin de onayıyla ayrıntılı değerlendirme için
 - Hastanelere ve RAM’a yönlendirilir.

NOT: Gönderme öncesi süreç sistematik bir şekilde yürütüldüğünde

- Özel eğitim ihtiyacı olduğundan şüphelenen birçok öğrenci için
- Yönlendirmeye gerek kalmamaktadır.

3. Eğitsel Değerlendirme, Tanılama Süreci ve Eğitim Ortamına Yerleştirme

* Gönderme öncesi süreçte düzenlemelere rağmen

- Öğrencide beklenen düzeyde bir ilerleme görülüyorsa
- “Ayrıntılı değerlendirme” için gönderme süreci başlatılır.

* Gönderme kararı sadece sınıf öğretmeninin vereceği bir karar değildir!

→ Rehber öğretmen ve aile de onay vermelidir.

* Onaylardan sonra öğrenci “ayrıntılı değerlendirme” için

→ Hastanelere ve RAM’a yönlendirilir.

* Öğretmen gönderme öncesi süreçte

- Uyguladığı *müdahale programının* içerik ve gönderme raporu hazırlar.
- Uzmanlara öğrenci hakkında daha fazla bilgi sağlanmış olur ve
- Öğrenci hakkında daha doğru kararlar vermelerine yardımcı olunur.

Gönderme Raporunda Neler Olmalı?

1. Öğrencinin *güçlük gelişim alanları* ve *bu alanlardaki performansı*
2. *Güçlük yaşadığı alanların nerede, ne zaman ve hangi etkinliklerde olduğu*
3. *Güçlük yaşadığı alanlara yapılan uyarlamalar, müdahaleler ve stratejiler*
4. *Müdahale programının oluşturulması, uygulanması ve izlenmesindeki sorumlular*
5. *Başarılı ve başarısız olan müdahalelere ilişkin açıklamalar*

* Tanılama süreci ilk olarak tıbbi tanı ile başlar.

* Öğrencinin öğrenme sürecindeki geriliğinin

- Herhangi bir yetersizlikle ilgili olup olmadığını değerlendirmek adına
- Sağlık kuruluşlarında doktorlar tarafından tıbbi tanılama yapılır.

* Tıbbi tanı alındıktan sonra

- Öğrencinin özel eğitim hizmetlerinden yararlanıp yararlanmayacağına
- Yararlanacaksa ne tür eğitsel ihtiyaçları olduğuna karar vermek için
- RAM’larda bulunan “özel eğitim değerlendirme kurulu” tarafından
- “Eğitsel değerlendirme ve tanılama” yapılır.

Özel eğitim değerlendirme kurulu üyeleri?

- RAM müdürü ya da görevlendirdiği bir müdür yardımcısı
- RAM özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı
- Rehber öğretmen
- Özel eğitim öğretmeni
- Öğrencinin ailesi ...

=> Bu kurula ihtiyaç olması durumunda

- Fizyoterapist
- Odyolog
- Psikolog
- Dil konuşma terapisti gibi uzmanlar ya da

=> Öğrenci çıracılık ve yaygın eğitime gidecekse kurum temsilcisi olabilir.

* Bu süreçte öğrencinin tıbbi tanısına ilişkin veriler

- (*Ebeveyn ve öğretmen görüşleri ve sağlık ile ilgili öz geçmiş destekli*)
- Kapsamlı bir değerlendirme yapılır.
- Değerlendirmede çeşitli standart araçlar kullanılır.

* Değerlendirme süreci sonunda

- Öğrencinin desteğe ihtiyaç duyduğu alanlar ortaya konur.
- Özel eğitim hizmetleri için uygun olup olmadığına karar verilir.

Öğrencinin özel eğitim hizmetlerine uygunluğuna karar verme ölçütleri

- 1) Tıbbi tanılama sonrasında mutlaka bir yetersizlik tanısı almış olması
- 2) Aldığı yetersizlik tanısının eğitsel performansını olumsuz etkilemesi
- 3) Eğitsel ihtiyaçlarını karşılamada özel program ya da hizmetlere ihtiyaç

* Bu üç ölçütü sağlayan öğrencilerin

=> Özel eğitim hizmetleri için uygun olduğuna karar verilir.

* Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci sonrasında

- Özel eğitim hizmetlerine uygun olduğuna karar verilen öğrenciler için
- => “Özel eğitim değerlendirme kurulu raporu” düzenlenir.

* Bu öğrenciler gereksinimleri doğrultusunda

- Uygun eğitim ortamlarına ve özel eğitim hizmetlerine yönlendirilir ve
- Yerleştirme süreci başlatılır.

* Ülkemizde

- Özel eğitim hizmetlerine uygun olduğuna karar verilen öğrenciler için
- İki farklı yerleştirme kararı verilebilir:
 - 1) Öğrencinin *kaynaştırma/bütünleştirme* yoluyla
 - Genel eğitim sınıfında eğitim alması
 - 2) Kendisiyle benzer yetersizliğe sahip öğrencilerle
 - Özel eğitim okulunda ya da sınıfında eğitim almasıdır.

* Her iki yerleştirme kararı sonrasında da BEP hazırlanması gerekmektedir.

4. Destek Eğitim Modelleri

* **Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci için uygun destek eğitim modeli** konusunda
- Karşımıza sıklıkla çıkan kavramlardan biri **en az kısıtlayıcı ortamdır**.

* **En az kısıtlayıcı ortamın net bir tanımı yoktur.**
- Her öğrenci için farklı bir yerleştirme seçeneği anlamındadır.
→ Bu kavram genellikle öğrencinin
- Normal gelişim gösteren arkadaşlarından, evinden, ailesinden ve toplumdan
→ Mümkün olduğunca az ayrılması demektir.

* Bu genellikle öğrencinin
- Tam zamanlı kaynaştırma ortamlarına Yerleşmesi gibi anlaşılabilir da
- Bazı öğrenciler için
→ En az kısıtlayıcı eğitim ortamı
→ Özel eğitim sınıfı ya da
→ Tamamen ayrılaştırılmış özel eğitim okulları olabilir.

* Ancak burada temel alınacak düşünce
→ Öğrencinin yaşama olabildiğince normal seyrinde devam etmeli
→ Eğitim fırsatları öğrencinin bireysel ihtiyaçlarıyla uyumlu olmalı
→ Bireysel özgürlüğe kesinlikle gerekli olandan fazla müdahale edilmemeli

* Öğrencinin en az kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirilmesi
- Tıbbi yetersizlik tanısına ek olarak
- Eğitsel performans düzeyinin ve bununla bağlantılı olarak
-- Gereksinimlerinin belirlenmesinin sonucunda gerçekleştirilir.

Ülkemizde özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin
- Devam edebilecekleri eğitim ortamları ya da yerleştirme seçenekleri
- En fazla kısıtlayıcı olandan → en az kısıtlayıcı olana doğru sıralanır:

- 1) Yatılı özel eğitim okul ve kurumları
- 2) Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları
- 3) Özel eğitim sınıfı
- 4) Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme
- 5) Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme

1) Yatılı özel eğitim okul ve kurumları:
* Tamamı özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerden oluşur.
- Bir okul öğrenciye gündüz → Eğitim akşam → Barınma imkânı verir.

2) Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları:
* Yatılı özel eğitim okullarında olduğu gibi bu okullara da
- Tamamı özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler vardır.
* Öğrenciler eğitim saatleri dışında normal hayatlarına devam edebilir.

İster yatılı ister gündüzlü olsun
→ Özel eğitim okulları ayrılaştırılmış eğitim ortamları kabul edilmektedir.
→ Çünkü burada öğrencilerin tamamı özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerdir.

* Bu eğitim ortamları özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için düzenlenmiştir:
- Özel bir çevre
- Özel olarak yetişmiş personel
- Öğrenci gereksinimlerine göre oluşturulan program ve materyaller
→ Öğrenci gelişiminin daha iyi karşılanacağı görüşü...

* Ayrılaştırılmış eğitim ortamlarının
- Farklı nedenlere bağlı olarak → Çeşitli sınırlılıkları vardır:
- Öğrenciler performansı iyi olan modeller göremez!
- Öğretmenlerin öğrencilere dönük beklentileri düşüktür.
- Ayrılaştırılmış eğitim ortamları etiketlemeye neden olmaktadır.
- Bu okul öğrencileri toplumsal yaşama uyum sağlama güçlük çeker.

3) Özel eğitim sınıfı:
* Genel eğitim okulları bünyesinde
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin
→ Toplu bir şekilde eğitim alması için açılan ayrı bir sınıftır.

* Özel eğitim sınıfları Neden Tercih Edilmektedir?
- Özel eğitim okullarının açılmasının maliyetli olması
- Öğrencileri yaşadığı çevreden uzaklaştırmama ve
- Öğrenciye kısmi de olsa
→ Normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada olma imkânı sağlar.

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim:

* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin genel eğitim ortamlarında
- Yetersizliği olmayan akranlarıyla beraber
→ Tam ya da yarı zamanlı olarak eğitimlerini sürdürmeleridir.

“Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğü” tarafından (2017)
- Çıkarılan “Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Genelgesi”nde
→ Her iki kavramın birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

* Bir diğer kavram da “kapsayıcı eğitim”dir.
- Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin
- Yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte eğitim almasına:
→ Kaynaştırma veya bütünleştirme ya da kapsayıcı eğitim denir.

4) Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme
* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin gerekli destek hizmetler sağlanarak
- Bazı dersleri → Özel eğitim sınıfında
- Bazı dersleri → Kaynaştırma/bütünleştirme ortamlarında almasıdır.

5) Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme
* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencinin gerekli destek hizmetlerle beraber
- Okulda geçirdiği sürenin tamamını
→ Normal gelişim gösteren akranlarıyla aynı sınıfta geçirmesidir.

* Her iki koşulda da (yarı zaman – tam zamanlı)
→ Destek hizmetlerin sağlanması zorunludur.

* Destek hizmetler sadece öğrenciye değil
- Öğrencinin ailesine, öğretmenine ve okuldaki diğer personele
→ Uzman personel ve gerekli materyallerle sunulan
→ Danışmanlık hizmetleri olarak tanımlanmaktadır.

* Destek hizmetlerin sağlanmazsa → Kaynaştırma/bütünleştirme yoktur!

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları avantajları:

1) Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına devam eden
- Özel gereksinimli öğrenciler
→ Akademik ve sosyal yönden uygun davranışları
→ Gözlemleyip model alabilirler.

2) Bu öğrencilerin toplumsal yaşama uygun davranışlar edinmelerini ve
→ Uyum sağlayabilmelerini kolaylaştıracaktır.

3) Bu uygulamalar sayesinde normal gelişim gösteren öğrencilerin de
→ Bireysel farklılıklara yönelik farkındalıkları artabilir ve
→ Bu farklılıklara ilişkin tutumları olumlu yönde değişebilir.

4) Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları sayesinde bu aileler
- Normal gelişim gösteren akranların aileleriyle ilişkiler geliştirerek
→ Kendilerini toplumsal yapının bir parçası olarak görebilirler.

5) Normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin de
- Farklılıklara saygı ve kabulünün artması toplumsal yapı içerisinde
→ Bütünleştirmenin yaygınlaşmasına katkı sağlayabilir.

Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamaları Sınırlılıkları:

* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin aileleri çoğu zaman
- Çocuklarının yaşadıkları engelden kaynaklı
→ Kendilerini dışlanmış hissedebilirler.

* Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarıya ulaşması:

- Tüm okul çalışanlarının ve sınıf öğretmenlerinin
→ Kaynaştırma öğrencisine ilişkin olumlu tutumları
→ Destek hizmetlerin sağlanması
→ Sınıf ortamlarında çeşitli çevresel düzenlemelerin yapılması
→ Akranların kaynaştırma öğrencisi hakkında bilgilendirilmesi ve
→ Tüm velilerle iş birliği yapılması ...na bağlıdır.

* Alanyazında(literatürde) kaynaştırma/bütünleştirme başarısını etkileyen
→ En önemli etkenlerin başında “öğretmenler” gelmektedir.

* Öğretmenlerin bu uygulamalara ilişkin olumsuz tutumlara sahip olması
→ İşleyişi olumsuz yönde etkiler!

* Öğretmenlerin özel eğitimle ilgili bilgi ve becerilerinin artması ve
- Materyal, personel gibi çeşitli hizmetlerden yararlanmaları
→ Öğretmen tutumlarını olumlu yönde değiştirebilir.

* Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının
- Başarıya ulaşmasını engelleyen etkenlerden bir diğeri de
→ Uygun personel ve destek hizmetlerin yetersiz oluşudur.

* Gerekli durumlarda
- Öğretmene ve/veya öğrenciye destek hizmetler sağlanmıyorsa
→ Bu noktada kaynaştırmadan bahsetmek mümkün değildir.

* Genel eğitim okullarının fiziksel ortamının yetersizliği de
- Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarısını
→ Olumsuz yönde etkileyebilir.

* Okulların fiziksel yapısı tüm öğrencilerin
→ Bağımsız hareket etmesine imkân verecek şekilde düzenlenmelidir.

5. (BEP) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama

* Özel eğitim ihtiyacı olan her öğrenci için
- Yerleştirildikleri eğitim ortamında
→ BEP oluşturulması yasal bir zorunluluktur.

BEP Bireye özgü programdır.

* **BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) (MEB, 2021)’de**
- Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin
- Takip ettikleri eğitim programı temel alınarak
- Öğrencinin gelişim özellikleri
- Eğitsel gereksinimleri ve performans düzeyleri doğrultusunda
-- Hedeflenen amaçlara ulaşmaya yönelik hazırlanan ve
- Bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren
→ Bireye özgü program olarak tanımlanmaktadır.

5. (BEP) Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı Hazırlama (DEVAM)

* BEP yasal bir zorunluluktur.

- Özel eğitim hizmetlerine uygun olduğuna
→ Karar verilen her öğrenci için hazırlanmalıdır.

* BEP belirli anahtar özelliklere sahiptir:

* BEP'in hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinden
→ Okullardaki "BEP geliştirme birimi" sorumludur.

BEP geliştirme birimi'nde Kimler Vardır?

("Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği"nin (2021) 47. maddesine göre)

- * "Okul müdürü ya da Görevlendireceği bir müdür yardımcısı başkanlığında
 - Rehber öğretmen
 - Öğrencinin sınıf öğretmeni
 - Öğrencinin ders öğretmenleri
 - Öğrencinin velisi ve
 - Öğrencinin kendisi bulunur.
- Gerekli durumlarda özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üye ve
- * Mesleki eğitim veren kurumlarda
- Meslek derslerini veren bir alan öğretmeni de katılabilir.

BEP Geliştirme Biriminin Görevleri Nelerdir? (MEB, 2021)

- 1) BEP'in geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili
→ Koordinasyonu sağlamak
- 2) Öğrencinin gelişim özellikleri ve eğitsel gereksinimlerini temel alarak
→ BEP'de değişiklik ve düzenlemeler yapmak,
- 3) BEP'in uygulanması sürecinde
 - Eğitim ortamlarının düzenlenmesi
 - Materyal hazırlanması ve temin edilmesi konusunda
 - Yöneticilere ve öğretmenlere öneriler sunmak
- 4) Okulda bulunan diğer birimlerle iş birliği ile çalışmak
- 5) Destek eğitim odasından faydalanan öğrencilere
→ Hangi derslerin haftalık kaç saat sunulacağını belirlemek
- 6) Ayrıştırılmış eğitim ortamları olan özel eğitim okulları ya da sınıflarında
 - Eğitimlerine devam eden öğrenciler arasından
 - Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitime uygun olanları
 - Belirlemek ve okul yönetimine bildirmek
- 7) Özel eğitim sınıfına devam eden öğrencilerden
 - Yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte ders alabilecek öğrencileri
 - Belirlemek ve bu öğrencilerin ders saatlerini planlamak,
- 8) Öğretim ve değerlendirme sürecinde
→ Kullanılacak materyal, yöntem ve teknikleri belirlemek
- 9) Sınavlarda refakat edilmesi gereken öğrencileri belirlemek
- 10) Özel eğitim okullarında grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin
 - Grup eğitimine hazırlanması için
 - Bire bir eğitime başlama ve bitirme sürecinin kararını vermek
- 11) Velinin yazılı isteği doğrultusunda ilkökul döneminde
 - Öğrencilerin bir kereye mahsus sınıf tekrarı yapmasına karar vermek

* BEP geliştirme süreci → Döngüsel bir yapıdadır.

* BEP geliştirme birimi öncelikle

- Öğrencinin gelişimsel özellikleri hakkında bilgi toplar ve
- Topladıkları bilgileri birbiriyle paylaşarak
→ Öğrenci özelliklerini ortaya koyar.

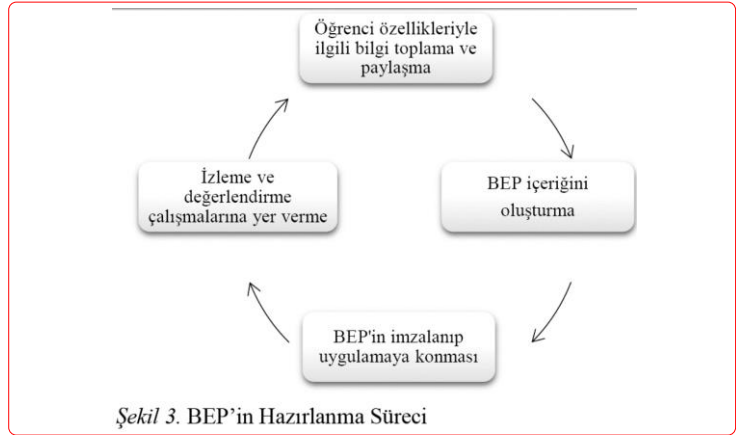
- Öğrencinin gelişimsel özellikleri ile bağlantılı olarak
→ Öncelikli öğrenme gereksinimlerini belirler
→ Performans düzeyini tanımlar ve buna uygun hedefler geliştirir.

- Hedeflere ulaşmak için öğrenciye sunulacak hizmetleri
- Bu hizmetlerin
→ Kimler tarafından, nerede, ne zaman ve ne sıklıkla sunulacağını ve
→ Değerlendirmede kullanılacak yöntem ve ölçütleri belirleyerek
→ BEP içeriğini oluşturur.

- * Bu içerik → BEP geliştirme biriminin tüm üyeler tarafından imzalanır ve
→ Öğrenci için planlanan hizmetler ya da destekler uygulamaya konur.
→ Süreç içerisinde izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilerek
→ Öğrencinin ilerlemesi raporlaştırılır ve aile bu konuda bilgilendirilir.

* Yıllık hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını belirlemek amacıyla
→ BEP yılda bir kez mutlaka gözden geçirilir.

- Öğrenci konulan hedeflerde beklenen düzeyde bir ilerleme göstermiyorsa ya da
- Bu hedefler planlandıktan daha önce gerçekleşmişse
→ Yılıni doldurması beklenmeden de BEP tekrar gözden geçirilebilir.
→ Öğrenci yeniden değerlendirilerek yeni bir BEP oluşturulabilir.

BEP içeriğinde yer alması gereken temel öğeler Nelerdir?

- a) Öğrencinin demografik özelliklerinin tanımı
- b) Öğrencinin eğitsel performans düzeyinin tanımı
- c) Uzun dönemli ya da yıllık hedefler
- d) Kısa dönemli hedefler
- e) Öğretim yöntemleri ve materyaller
- f) Amaçlara ulaşmak için gerekli olan zamanın başlama ve bitiş tarihleri
- g) Uygun değerlendirme yöntemleri ve ölçütleri
- h) Ek hizmetler

a) Öğrencinin Demografik Özelliklerinin Tanımlanması

* Öğrencinin ve ebeveynlerinin adı soyadı

- Öğrencinin doğum tarihi, okulu, sınıf düzeyi, yetersizlik türü ve varsa
- Ek yetersizliği gibi bilgilere yer verilir.

b) Öğrencinin Eğitsel Performans Düzeyinin Tanımlanması

* Eğitsel performans düzeyi öğrencinin güçlü ve zayıf olduğu alanları yansıtır
→ Öğrencinin yapabildikleri ile yapamadıkları birlikte ifade edilir.

Performans Düzeyinin Tanımlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

- Bu düzeyi → Geçmişteki ya da gelecekteki değil, **şimdiki performansdır**
- Performans düzeyinin tanımı, değerlendirme sonuçlarına göre oluşturulur.
- Bu değerlendirme araçları formal ya da informal olabilir.
Formal değerlendirme araçları → Standart testler
İnformel değerlendirme araçları → Görüşme, gözlem, kontrol listeleri, ölçüt bağımlı testler, hata analizi, tepki analizi ve yazılı sınavlar ...
- Performans düzeyi ifadesi öğrencinin gereksinimleri ile bağlantılıdır.
→ Uzun dönemli ve kısa dönemli hedeflere ilişkin ipuçları içermelidir.
- Uzun dönemli ve kısa dönemli hedefler oluşturabilmek için
→ Perf. düzeyinin ölçülebilir ve gözlenebilir şekilde ifade edilmelidir.
- Bilir, tanımlar ifadeler → Gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlar değildir!
- Okur, söyler gibi ifadeler → gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlardır.
- Öğrencinin gelişimsel ve öğrenme özellikleriyle ilgili
- Ayrıntılı, kapsamlı ve gerçekçi bilgiler sunmak
→ Hedeflerin de gerçekçi ve erişilebilirliği bakımından önemlidir.

c) Uzun dönemli ya da yıllık hedefler

* Uzun dönemli hedefler öğrencinin bir yıl ya da akademik dönem içerisinde
→ Makul düzeyde kazanabileceği davranışlardır.

Uzun dönemli hedefleri belirlenmesinde Nelere Dikkat Edilmelidir?

- 1) Öğrencinin performans düzeyine
- 2) Yetersizliğinin derecesine
- 3) Geçmiş öğrenme deneyimleri ve öğrenme hızına
- 4) Çevresinin ve ailesinin özelliklerine
- 5) Sınıf öğretmenine sağlanan destek hizmetlerine
- 6) Öğrenciye sağlanacak destek hizmetlere ...

* Uzun dönemli hedeflerin belirlenmesinde

- Hedeflerin öğrenci için "öncelikli" olması önemlidir.

Öncelikli Beceriler Nelerdir?

* Öğrenci için

- işlevsel olan
- daha sık kullanılan
- farklı ortamlarda tekrarlanan
- başka beceriler için ön koşul niteliği taşıyan,
- öğrencinin bağımsızlığını ve kendine olan güvenini artıran becerilerdir.

* Seçilen öncelikli beceriler uzun dönemli hedef ifadelerine dönüştürülürken
→ Gözlenebilir ve ölçülebilir bir şekilde oluşturulmalıdır.

d) Kısa dönemli hedefler

- * Kısa dönemli hedefler
- Öğrencinin performans düzeyi ile uzun dönemli hedefleri arasındaki → Ara basamaklardır.

- * Ara basamaklar belirlenirken
- Konu ya da beceriler mantıksal bir sıralamayla → Kolaydan zora doğru basamaklandırılır.

* Daha sonra bu basamaklar kısa dönemli hedefler hâline dönüştürülür.

Kısa Dönemli Hedef İfadelerinde Dört Temel Öge:

1) Birey, 1) Ölçüt, 1) Koşul 1) Davranış olmak üzere dört temel öge bulunur.

Birey:

- * Hedef ifadeleri → Öğrenciden beklenen davranışları yansıtmalıdır.
- Öğretmen kendisine dönük hedef koymaz → Hedefler Öğrenciye dönüktür.
- Öğrencinin ismine yer verilmelidir.

Ölçüt:

- * Öğrencinin hedef davranışı kazanıp kazanmadığına karar vermede → Kullanılan bir standarttır.

* Bu standart - Zaman sınırı - Doğru tepki sayısı - Doğru tepki yüzdesi olabilir.

- Zaman sınırı ("Ahmet, beş dakikada 10 tane iki basamaklı iki sayıyı eldesiz toplar.")
- Doğru tepki sayısı ("Pelin 10 toplama işleminin 9'unu eldesiz bir şekilde toplar.")
- Doğru tepki yüzdesi ("10 tane toplama işlemini %90 doğruluk düzeyinde toplar.")

Davranış:

- * Öğrenciden sergilemesi beklenen eylemlerin → Açık bir şekilde ifade edilmiş hâlidir.
- * Davranış ögesinin gözlenebilir ve ölçülebilir olması çok önemlidir.

"Gözde 2. sınıf düzeyinde bir metni anlar." ifadesi yerine

"Gözde 2. sınıf düzeyinde bir metnin ilgili 5 sorunun 4'üne doğru yanıt verir." → İfadesi daha uygundur.

Koşul:

- * Hedef davranışın → Hangi koşullar altında, nerede, ne zaman ve nasıl sergilenmesi gerektiğidir.

* Koşula ilişkin ifadeler

→ Yönerge, talep, destek ya da materyal başlıklarında çeşitlilik gösterebilir:

Talebe(yönergeye) ilişkin koşul:

→ "Kerem sayması istendiğinde 1'den 20'ye kadar sayar."

Materyale ilişkin bir koşul:

→ "Kerem tişört katlama videosu izleyerek tişörtünü yardımsız katlar."

e) Öğretim yöntemleri ve materyaller

- * BEP içeriğini oluştururken kısa dönemli hedeflerin yanı sıra
- Bu hedeflere ulaşmayı kolaylaştıracak → Öğretim yöntemleri ve materyaller de belirlenir.
- * Öğretim yöntemleri ve materyaller belirlenirken
- Hem hedefin özelliklerine hem de öğrenci özelliklerine dikkat edilmelidir.

f) Hedefler için ayrılan zamanın başlama ve bitiş tarihleri

- * Hizmetlerin başlayacağı zaman
- Bu hizmetlerin sıklığı ve devam etme süresi → BEP hazırlanması sürecinde planlanmalıdır.
- * Hedeflere ulaşmak için gerekli olan zaman diliminin belirlenmesinde
- Öğrencinin mevcut performans düzeyine
- Geçmişteki öğrenme hızına
- Yetersizlikten etkilenme düzeyine
- Ek özel eğitim hizmeti alıp almamasına
- Çevresinin ve ailesinin özelliklerine ve
- Eğitim gördüğü sınıfın özelliklerine dikkat edilmelidir

g) Uygun değerlendirme yöntemleri ve ölçütleri

- * Öğrencinin BEP'te yer alan hedeflere
- Ulaşıp ulaşmadığını
- Değerlendirme yöntemleri ve başarı ölçütleri → BEP hazırlanma sürecinde belirlenmelidir.
- * Öğrencinin performans düzeyini belirlemede kullanılan
- Gözlem, görüşme, kontrol listeleri gibi informal değerlendirme araçları → Öğrenci ilerlemelerini değerlendirmede de kullanılabilir.

h) Ek hizmetler

- * Ek hizmetler öğrencinin uzun dönemli hedeflere ulaşmasını kolaylaştırır.
- * Ayrıca
- Özel eğitim
- İlgili hizmetler
- Tamamlayıcı destekler başlıklarında ele alınabilir.

Özel eğitim

- * Genellikle özel eğitim öğretmeni tarafından sunulan ve
- Öğrencinin eğitsel ihtiyaçlarını karşılamaya dönük olarak tasarlanmıştır.

İlgili hizmetler

- * Öğrencinin eğitsel gereksinimleriyle bağlantılı ancak
- Özel eğitim dışında kalan → Fizyoterapi, dil konuşma terapisi ya da psikolojik danışma hizmetleridir.

Tamamlayıcı destekler ve hizmetler

- * Öğrencinin devam eden eğitim programına katılımını artıran hizmetlerdir.
- Öğretmenin yaptığı uyarlamalar
- Sınıf içi düzenlemeler
- Yardımcı teknoloji kullanımı
- Davranış yönetimi uygulamaları → Tamamlayıcı destek ve hizmetlerdir.

* BEP geliştirme birimi BEP içeriğine

- Öğrencinin ihtiyaç duyduğu ek hizmetleri
- Bu hizmetlerin nerede, ne zaman, kimler tarafından ve ne sıklıkla verileceği → Bilgisini eklemelidir.

BEP Sürecinin Etkili Bir Şekilde Yürütülmesi İçin Neler Yapılabilir?

a) Gerçekçi bir BEP geliştirmek için öncelikli olarak

- Öğrencinin performans düzeyi doğru bir şekilde belirlenmelidir.
- Performans düzeyinin hatalı belirlenirse → Hedefler de hatalı olacaktır.

b) Öğrencinin program içerisindeki performansını belirlemek

- Programdan ne ölçüde yararlandığını ortaya koyabilmek için
- Mutlaka izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilmelidir.

c) BEP geliştirme, uygulama, izleme ve değerlendirme süreci → Ekip işidir.

- * Bu sürecin daha etkili yürütülebilmesi için
- Ekipteki herkes üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.

* Sorumluluklar

- Ekip üyelerinin birbiriyle iş birliği yapması ve
- Öğrenci hakkında bilgi paylaşmasıyla yerine getirilmelidir.

ç) Aile → BEP geliştirme biriminin ayrılmaz bir parçasıdır.

- * Ailelerin BEP sürecine katılımlarının artması
- Öğrenciler için → Daha anlamlı hedefler belirlenmesini sağlayabilir
- Ailelerin → Okul süreçlerini evde de destekleme olanağını artırabilir.

* Öğretmenler → Ailelerin BEP sürecine katılımlarını desteklemelidir.

- Ailelerle olumlu bir iletişim geliştirmek
- BEP toplantılarına aileleri davet etmek
- Bu toplantılarda ailelerin anlayabileceği basit dil kullanmak önemlidir.

d) Öğretmene ve öğrenciye sağlanan destek hizmetler

- * BEP sürecinin işleyişinin niteliğini artırır.
- * Bu hizmetlerin öğrencinin
- Belirlenen hedeflere ulaşmasını sağlar
- Eğitim ortamlarına katılımlarını artırır
- Birlikte öğretmenlerin de işini kolaylaştırır.

6. Öğretimin Bireyselleştirilmesi ve Öğretim Uyarlamaları

* Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin → üst düzeyde öğrenebilmesi

- Öğrenme ihtiyaçlarının ve bireysel özelliklerine bağlıdır.
- Bu da ancak
- Öğrenciye özgü uyarlamalar yapılarak
- Öğretimlerin bireyselleştirilmesiyle mümkün olabilir.

Öğretimin bireyselleştirmesi

- * Bir sınıftaki tüm öğrencilerin
- Hedeflenen davranışları kazanmaları için → Yapılabilecek uyarlamalardır.

Öğretim uyarlamaları

- * Öğrenme hızı ve kapasitesi bakımından
- Akranlarına göre farklılık gösteren öğrencilerin
- Kendi hızlarında öğrenmeleri ve
- Sınıftaki faaliyetlere üst düzeyde katılımları için çeşitli düzenlemelerdir

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Önemi

* Sınıflardaki öğrencilere bakıldığında

- Tek tip öğrenci profili olmadığı ve
- Bireysel farklılıklarla çeşitli performans düzeyi görülür.

* Özel eğitim okullarında ve kaynaştırma/bütünleştirme sınıflarında

→ Çok sayıda özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci bulunmaktadır.

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler yeni bir konuyu öğrenirken

- İlgili konuyu kavramış gibi görünse de
- Diğer öğrencilerden daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadır.

* Bu öğrencilerin performansları kapsamında üst düzeyde öğrenebilmesi

- Öğrenme ihtiyaçlarına ve bireysel özelliklerine bağlıdır.
- Bu da ancak öğrenciye özgü uyarlamalar yapılarak
- Öğretimlerin bireyselleştirilmesiyle mümkün olabilir.

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Ortaya Çıkış Gerekçeleri

* Öğrencilere üst düzeyde öğretimler gerçekleştirebilmek için:
→ Öğrencilerin başarılı olduğu öğrenme biçimlerinin farkında olmak
→ Öğretilcek içerikleri buna uygun bir biçimde sunmak gerekir.

* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere öğretim yapan öğretmenler
→ Öğretim yaklaşımlarını gözden geçirmeli
→ Gerekli uyarlamaları yapmalıdır.

Öğretimin Bireyselleştirilmesinde ve Öğretim Uygulamalarında Temel Uygulama İlkeleri

- 1) Tüm öğrenciler öğrenebilir ve öğretmenler öğretebilirler.
- 2) Her öğrencinin eğitimden en yüksek düzeyde faydalanma hakkı vardır.
- 3) Her öğrencinin gelişimi takip edilmeli ve ilerleme gösterenler ödüllendirilmeli
- 4) Her öğrencinin ortak, farklı ve bireysel gereksinimleri vardır.

* Öğretim bireyselleştirilirken
- Öğrencilerin ilgileri
- Öğrenme profilleri
- Hazırbulunuşlukları vb. değişkenler göz önünde bulundurulur
→ Süreç ve ürün üzerinde uyarlamalar yapılır

Öğretimin Bireyselleştirilmesinin ve Öğretim Uyarlamalarının Kapsamı

* Öğretimin bireyselleştirilmesi
- Öğrenmeye etki eden tüm faktörlerin
→ Öğrenci özellikleri çerçevesinde düzenlenmesidir.
- BEP'in parçası olan düzenlemeleri ve değişiklikleri içerir.

Öğretimini Öğrencilere Göre Uyarlamada Düzenlemeler Nelerdir?

- a) Fiziksel düzenlemeler
- b) Sürece yönelik düzenlemeler
- c) Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler
- d) Öğretimsel düzenlemeler
- e) İşleyişle ilgili düzenlemeler

a) Fiziksel düzenlemeler

* Uygun öğrenme ortamının oluşturulmasına yönelik düzenlemelerdir.
* Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için yapılacak fiziksel düzenlemeler
- Sınıfın genel fiziki yapısı
- Araç-gereçlerin düzenlenmesi
- Ulaşılabilirlik olarak → Üç başlık altında toplanabilir.

Sınıf ortamının genel fiziki yapısı

- Sınıf ortamındaki ısı, ışık ve gürültü miktarı, renk, büyüklüktür.

Sınıf ortamındaki araç-gereçlerin düzenlenmesi

-Sınıfta bulunan sıra, masa, sandalye, yazı tahtası, akıllı tahta, kitaplık, harita

Ulaşılabilirlik

- Birçok ülkenin yasal düzenlemelerinde yer alan önemli bir kavramdır.
-Öğrenciler için
→ Hem fiziksel olarak çevrenin ulaşılabilir olmasını
→ Hem de programların ulaşılabilir olmasını içerir.

- Özellikle özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin bulunduğu ortamlarda
→Onları sınırlandıracak her türlü engelin ortamdaki kaldırılmasını gerektirir.
- Tuvaletlerin, merdivenlerin, kantinin, laboratuvarların, kütüphanelerin vb.

- Ulaşılabilirlik sınıf ortamında

→ Gerektiğinde öğrencilerin yerini değiştirmekle sağlanabilirken
→ Gerektiğinde sınıfta bulunan eşyaların yeri değiştirilebilir.

- Bu düzenlemelerle ilgili

→ Öğrenciler bilgilendirilmeli ve
→ Onların fikirleri alınmalıdır.
(Görme yetersizliği olanlar - tekerlekli sandalyeliler ... sıkıntı yaşayabilir.)

b) Sürece yönelik düzenlemeler

* Sınıfın işleyişiyle ilgili düzenlemeleri içerir.
→ Okulun ve öğrencilerin karşılıklı beklentilerini belirlemeyle ilgilidir.

*Öğretmenler

- Eğitim-öğretim başında
→ Öğrencilere yönelik beklentilerini planlamalı ve
→ Eğitim-öğretim sürecine yönelik planlarını öğrencilere açıkça belirtmeli.

* Bu kapsamda

- Genel ilkeleri belirleme
- Sınıf kurallarını tanımlama
- Sınıf rutinleri oluşturma gibi
→ Sınıfın işleyişi ile ilgili düzenlemeler planlanır ve öğrencilere aktarılır.

* Öğrencilerin de ilgili düzenlemelerle ilgili fikri alınabilir.
→ Öğretmenler ve öğrenciler uzlaşmaya varmış olur.
→ Sürecin başında alınan kararlar süreç boyunca uygulanır.

Genel ilkeler

- Öğrencilerden yapması istenen davranışları
-Yöneticilerle öğretmenlerin → Davranış biçimlerini içerir.

(Tüm öğrencilere eşit davranmak, saygılı olmak, sorumluluk sahibi olmak, güvenilir, kibar ve üretken olmak ...)

* Bireylerin içinde bulunduğu ortamlarda

- Kendisinden beklenen rol, sorumluluk ve görevleri bilmesi
→ Onları ilgili davranışları yapmaya yönlendirir.

* Bu sebeple eğitim öğretim başında genel ilkeler
→ Açık ve net bir şekilde ortaya konulmalıdır.

Sınıf kuralları

* Öğrencilerin yapması istenen davranışlardır.
* Öğrencilerin belirlenen kurallara uyması
→ Öğretimlerin etkili olmasının ön koşulu olarak kabul edilebilir.

* Kuralları oluştururken → Öğrencilerin de sürece dâhil edilmesi önemlidir.

Sınıf kuralları oluştururken dikkat edilmesi gereken kriterler Nelerdir?

- 1) Sınıf kuralları 7 (yedi) maddeyi aşmamalıdır. (Hatırlanması zor olabilir.)
- 2) Kurallar belirlenirken öğrenciler sürece dâhil edilmelidir.
- 3) Kurallar olabildiğince kısa ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmelidir.
- 4) Belirlendikten sonra her kural açıklanmalı ve öğretimi yapılmalıdır.
- 5) Kural ihlali ne olacağı açık bir şekilde ifade edilmelidir.
- 6) Kurallar olumlu ifadelerle oluşturulmalıdır.
- 7) Sınıfa yeni öğrenciler katılırsa kurallar yeniden gözden geçirilmelidir.
- 8) Kurallara yönelik ipucu niteliğinde hatırlatıcılar kullanılmalıdır.

Sınıf rutinleri öğrencilerin sınıfa girmeleriyle birlikte

Ders materyallerini ve sınıfta bulunan eşyaları kullanma, derse başlama, ödevlerini teslim etme, ders esnasında dersi dinleme, söz hakkı alma, sınav olma, izin isteme, yardım talebinde bulunma gibi davranışlardır.

c) Sınıf iklimine yönelik düzenlemeler

* Sınıf iklimi bir sınıfın sosyal ve psikolojik özellikleri ile ilgilidir.
* Olumlu sınıf ikliminin → Öğrenciler üzerinde olumlu etkileri vardır.
(Bu öğrenciler → Daha rahat, mutlu ve arkadaşça tutumlar gösterirler.)

* Olumlu sınıf iklimi oluşturmada öğretmen

→ Her öğrenciye önemli olduğunu hissettirmeli
→ Ders dışı konularda da sohbet etmeli ve
→ Öğrencilerin bireysel özelliklerine saygı duymalıdır.

* Zamanla öğretmenin bu olumlu davranışları

→ Sınıftaki öğrenciler tarafından da benimsenir ve uygulanır

d) Öğretimsel düzenlemeler

* Öğretimsel düzenlemeler 2 (iki) başlık altında incelenebilir:

- 1) Öğretim yöntemlerinin uyarlanması
- 2) Öğrenci gruplarının oluşturulması

1) Öğretim yöntemlerinin uyarlanması

* Öğretilmek istenen bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırmak için

-Öğrenci gereksinimleri doğrultusunda

→ Farklı öğretim yöntemleri kullanılmalıdır.

- Öğretilcek konu ve öğrencilerin özellikleri dikkate alınmalıdır.

Uygun yönetime karar verirken

A) Hangi Konu B) Hangi Öğrenciye C) Hangi Yöntemle Daha Kolay Öğretilir?"

* Öğretmenlerin öğretim sürecinde farklı yöntemler kullanması

→ Tüm öğrenciler için etkili sonuçlar verirken
→ Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için daha da önemlidir.

2) Öğrenci grupları oluşturma

* Öğretmenlerin yaygın olarak kullandığı bir yöntemdir.

- Öğretmenler öğrencileri bireysel özelliklerine göre
→ Gruplara ayırarak öğretim yapar.

* Öğrenci grupları farklı şekillerde oluşturulabilir:

- Performans düzeylerine

- Öğrenme hızlarına

-Öğrenme tarzlarına göre

- Bazı de benzer ya da zıt özelliklerdeki öğrenciler bir araya getirerek...

→ Diğer bir gruplama ise öğretmenin kullandığı öğretim yöntemin e göre

* Gruplara ayrılan öğrencilere

→ Büyük grup, küçük grup ya da bireysel olarak öğretim yapılır.

Büyük grup eğitimi

- Yaygın olarak kullanılan bir türdür.

- Gruptaki tüm öğrencilerle aynı hedefler üzerine öğretim yapılır.

Avantajı:

- Az sayıda öğretmen çok sayıda öğrenciye öğretim yapabilir.

- Özel eğitim ihtiyacı olanların diğer öğrencilerden ayrılaştırılmaması...

Küçük grup eğitimi

* Güçlü yaşayan öğrenciler (özel eğitim) için tercih edilir.

- Benzer performans düzeyine sahip öğrenciler dâhil edilebileceği gibi

- Farklı performans düzeyine sahip öğrenciler de katılabilir.

* Küçük gruplar genellikle 2(iki) ile 6(altı) arasında öğrenciden oluşturulur.

Bireysel öğretim

*Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere bire bir yapılır.

Avantajı

- Doğrudan öğrencinin eksik olduğu bilgi ve beceriler üzerine odaklanılır.
- Eksiklerin tamamlanmasına yöneliktir.

* Bireysel öğretim tek bir öğretmen ile gerçekleştirilebileceği gibi
→ Ek olarak yardımcı bir öğretmenle de gerçekleştirilebilir.

e) İşleyişle ilgili düzenlemeler

* Öğretimlerin okul çapında öğrenci gereksinimlerine uygun olarak
→ Bireyselleştirilmesine yönelik temel uyarlamaları içerir.

* Hangi alanlara yönelik uyarlamalar yapılabilir?

- 1) Yönetici ve öğretmen sorumluluklarında uyarlama
- 2) Zamanda uyarlama ve düzenleme
- 3) Ödevlerde uyarlama
- 4) Sınavlarda uyarlama

1) Yönetici ve öğretmen sorumluluklarında uyarlama

- * Yöneticiler okul çapında yapılacak uyarlamalarla ilgili zemin hazırlar.
- Öğretmenleri teşvik eder.
- Uyarlamalarda öğretmen- aileler arasında köprü görevini yapar.
- Uyarlamalar için ihtiyaç olan araç-gereçleri temin eder.
- Fiziksel çevreyi düzenler.

* Öğretmenler konuları itibarıyla

- Öğrenci özelliklerini ve ihtiyaçlarını analiz etmede baş rolü üstlenirler.
- Öğretmen yapılacak uyarlamaları belirler ve bunları uygular.
- Zamanı, ödevleri ve sınavları öğrenci özelliklerine göre uyarlar ve
- Düzenleme görevi de öğretmenlere aittir.

2) Zamanda uyarlama ve düzenleme

* Her öğrencinin öğrenme ve bilgiyi işleme hızı aynı değildir!

- Zamanda farklı şekillerde uyarlamalar yapılabilir.
- a) Öğretim hızına yönelik uyarlama
- b) Öğrencilerin dikkat sürelerine göre uyarlama
- Gerekğinde öğretilere kısa aralar verilerek tekrar devam edilebilir.

3) Ödevlerde uyarlama

*Öğretimin bireyselleştirilmesi sadece öğretmenle ilgili değildir!

→ Öğrenciden beklenen görev ve sorumluluklarda da uyarlama yapılır.

* Öğretmenler her öğrenciye aynı ödevi vermek yerine

- Öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda ödev içeriklerini değiştirmelidir.
- Her ödev aynı zorluk ve uzunlukta olmamalıdır.

4) Sınavlarda uyarlama

- * Öğrencilerin bireysel özellikleri çerçevesinde
- Sınavların süresinde ve türünde uyarlamalar yapılabilir.
- Sınav soruları performans düzeylerine uygun zorlukta hazırlanmalıdır.
- * Sınav süresi
- Özel eğitim ihtiyacı olan bazı öğrenciler için daha uzun tutulabilir.
- * Sınav türünde
- Öğrencinin gerçek performansını yansıtabilmesi için
(Çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru-yanlış, yazılı ya da sözlü)
- En uygun olanın seçilmesi gerekir.

ÖZEL YETENEK KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE ÖZEL YETENEKLİLERİN EĞİTİMİ

Özel Yetenek Kavramı ve Türkiye'de Özel Yeteneklilerin Eğitimi

1. Özel Yeteneğin Tanımı ve Özel Yetenek Kuramları

Özel Yetenek Nedir?

- * Üstün zekâ ve üstün yetenek kavramları şeklinde karşımıza çıkmaktadır.
- Bu bir kavram karmaşası değil → Alanın zenginliğine işaret eder.

*Türkiye'de 2013 yılından bu yana "özel yetenek" kavramına karar verilmiştir.

* Özel yetenek kavramının tanımı MEB (2013) tarafından yayınlanan

- *Özel yetenekli bireyler strateji ve uygulama planında*
→ "Özel yetenekli birey zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi, motivasyon veya özel akademik alanlarda yaşlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren bireydir." şeklinde yapılmıştır.

- * Geçmişte bugüne özel yetenek kavramına ilişkin tanımlar incelendiğinde
- Tekilden → Çok boyutlu bir bakış açısına doğru değişim görülmüştür.

19. yüzyılda Terman

Üstün zekâlılara → Standart zekâ ölçeklerinde ilk %1'lik dilime girenler demiş
Üstün zekâyı → Zekâ testi puanıyla ilişkilendirmiştir.

20. yüzyılda MARLAND RAPORU'nda

Üstün zekânın → Birden fazla alanda görülebileceği vurgulanmıştır.
(Genel zihinsel alan, özel akademik alan, yaratıcı-üretken alan, liderlik alanı, sanat alanı veya psikomotor alan)

* Bu alanlardan en az birinde

- Olağanüstü potansiyel yeteneğe veya olağanüstü başarıya sahip olanlar
→ Üstün zekâlı olarak tanımlanmışlardır.

21. yüzyılda yine birden fazla alana odaklanıldığı görülmektedir.

* Bugün "özel yetenek" olarak adlandırılan kavram

- Bilimsel gelişmeler

- Bilim insanlarının farklı bakış açıları

- Kavramın çeşitli disiplinlerde çalışılması

- Toplumsal unsurların tanımlar üzerindeki etkileri gibi

→ Pek çok değişken nedeniyle ileride farklı bir etiketle de adlandırılabilir.

Öne Çıkan Özel Yetenek Kuramları

* Özel yetenek denince akla gelen şeyler uzmanlar için de geçerlidir:

-Yüksek zekâ düzeyi - hızlı düşünme- problem çözme yeteneği - belli bir spor dalında yetenek - bir enstrümanı çok iyi çalabilme - başarılı bir liderlik bir hastalığa çare bulma- sınavlarda üstün başarılar elde etme

* Özel yetenekle ilgili çalışmalar

- Ele alındığı disipline - Bilim insanından
- Çalışılan zamandan - Toplumdan etkilenebilir.

* Bu kavramı

- Toplumsal açıdan ele alan kuramlar olduğu gibi
- Bileşenlerine ayıran kuramlar da vardır.

* Bazı kuramlarda ise özel yeteneğin oluşumuna ve gelişimine odaklanılmıştır.

1) Üçlü Halka Kuramı

* Özel yetenek konusunda ilk akla gelen temel kuramlardan biridir.

* RENZULLİ (1978) tarafından ortaya kondu.

→ Özel yetenek bazı bileşenlerden oluşmuştur:

- a) Ortalama Üstü Yetenek B) Yaratıcılık C) Motivasyon

→ Bireyde bu bileşenlerin biri eksik olursa → Özel yetenek ortaya çıkamaz!

a) Ortalama üstü yetenek → Genel veya özel yetenek şeklinde olabilir.

* Sözel veya sayısal muhakeme → Genel yetenek

* Yabancı dil veya istatistik gibi spesifik alanlar → Özel yetenekler

b) Yaratıcılık bileşeni

→ Akıcı, esnek, özgün düşünmeyle, merakla, yeniliklere açık olmayla ilgilidir.

c) Motivasyon → Kişinin çalıştığı alana tutkuyla bağlanması, odaklanabilmesi

2) Beşgen Kuramı

* STERNBERG ve ZHANG (1995) tarafından ortaya kondu.

→ Özel yeteneğin ortaya çıkması için bazı ölçütlerden bahseder.

→ Onlara göre birini özel yetenekli olarak tanımlamak için

→ Şu 5 (beş) ölçüt karşılanmalıdır:

1. Mükemmellik
2. Nadirlik
3. Kanıt
4. Üretkenlik
5. Değer

1. Mükemmellik kriteri

→ Birey bir ya da birkaç alanda olağanüstü performans göstermeli.

2. Nadirlik kriteri

- Bireyin üstün olduğu yetenek alanında

→ Bireydeki mükemmellik düzeyinin az rastlanır olması

3. Kanıt kriteri

- Zekânın bilimsel olarak geçerlik kazanması için

→ Testlerle ya da somut durumlarla ispatlanması ve

→ Bireyin belli bir alanda üstünlüğünü göstermesi

4. Üretkenlik kriteri

- Bir alanda ürün ortaya koymayı ve

→ Bunun bir kereden fazla tekrarlanabilir olması

5. Değer kriteri

-Bireyin özel yeteneğinin içinde bulunduğu toplum tarafından

→ Değerli bulunması gerekir.

3) Bulanık Kuram

* Bulanık Kuram → Tam netleşmemiş bir yapıdan bahseder.

* SAK (2021) tarafından ortaya kondu.

→ Kurama göre özel yetenek sınırları olmayan bulutsu bir yapıdadır.

* Kuramda yetenek gelişimi sürecinde

→ Hem bileşenlere hem de gelişime değinilmiştir.

* Kuramın ana bileşenleri → 1) Yatkinlık 2) Uyarıcı koşul 3) Etkileşim

1) Bellek ve muhakeme gibi → Zihinsel yatkinlıklar da

- İlgi ve benlik gibi → Zihinsel olmayan yatkinlıklar da

→ Özel yeteneğin ortaya çıkması için gereklidir.

* Her iki tür yatkinlık da eşit derecede önemlidir.

→ Ancak bu yatkinlıkların sayıları ve büyüklükleri belli değildir!

→ Özel yeteneğin oluşumu için mutlaka

→ Uyarıcı çevreyle etkileşime girmeleri gerekir.

* Bir yatkinlık çeşitli ve çok fazla uyarıcı tarafından uyarılabilir.

* Uyarıcı koşul bileşenine → Nesneler, toplum, çevre örnek verilebilir.

2) Uyarılma → Kişisel bir deneyimdir.

- Biri için uyarıcı faktör → Başka biri için gerekli veya yeterli olmayabilir!

* Bazen de bir uyarının rolünü → Başka bir uyarı gerçekleştirebilir.

3) Etkileşim bileşeni → Kuramda diğer bileşenlerin

→ Birbirleriyle olan ilişkilerine dikkat çeker.

→ Özel yeteneğin oluşumunda bireysel yatkinlıklar ve çevresel değişkenler Kendi içerisinde ve birbirleriyle etkileşime girmektedir.

4) Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı

*GAGNE “Ayrımsal Üstün Zekâ ve Üstün Yetenek Kuramı”nı ortaya koydu.

*GAGNE (2005, 2013) → Özel yetenek çalışmalarında
- Üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarının
→ Ayrı ayrı tanımlanabileceğini iddia eder.

* Kuramda üstün zekânın üstün yeteneğe dönüştüğü ve
- Bu süreçte *öğrenme-uygulama, katalizörler* ve *şans* boyutlarının da
→ Rol aldığı belirtilmiştir.

* Kurama göre üstün zekâ doğuştan var olan
→ Mental ve fiziksel alanlara ait yetenekleri ifade etmektedir.

* Mental alanlar → *Bilişsel, yaratıcı, algısal* ve *sosyal* becerileri ifade eder.
* Fiziksel alan → *Spor* ve *müzik* gibi alanlarda görülen becerileri içerir.

* Üstün yetenek ise
- Doğuştan var olan üstün zekânın
→ Sistematik bir eğitim ve öğrenme süreci ile yeteneğe dönüşmüş hâlidir.

* Bu süreçte çeşitli katalizörler etkili olur.
* Kuramda katalizörler içsel ve çevresel olarak ele alınmıştır.

İçsel katalizörler
→ Motivasyonel değişkenleri ve kişilik özelliklerini ifade eder.

Çevresel katalizörler
- *Uygun eğitim olanakları, aile, sosyal yapı, sosyo-ekonomik durum gibi*
→ *Değişkenleri* içerir.

* Üstün zekânın üstün yeteneğe dönüşüm sürecinde
- Katalizörlerden başka etkili olan diğer boyutlar
→ Öğrenme-uygulama ve şans boyutlarıdır.

* Öğrenme-uygulama boyutunda
- Etkili ve sistematik bir eğitim ile
→ Üstün zekâ üstün yeteneğe dönüşürken olumlu etkilenir.

* Şans boyutu
- Daha önce bahsedilen boyutları etkileyen en genel boyuttur.

* Şans
- Üstün zekâ genlerine sahip olmaktan
- Yetenek gelişimini destekleyen bir aileye sahip olmaya kadar
→ Birçok değişkeni olumlu veya olumsuz etkileyebilir.

2. Özel Yeteneklilerin Özellikleri

* Özel yetenekli bireylerin karakteristik özellikleri pek çok kaynaktan vardır.
- Teknoloji, özellikle internet ve sosyal medya ,
→ Kaynaklara ulaşma kolaylığı sağlar ama
→ Yanlış bilgilerle karşılaşılabilir.

* Kaynağın güncelliği ve güvenilirliğine dikkat edilmelidir.
- Alana özgü yetenekten söz ediliyorsa
→ O alanın çerçevesi dikkate alınarak incelenmelidir.

Özel yeteneklilerin karakteristik özellikleri
- Bazı kaynaklarda → Gelişim alanlarına göre
- Bazı kaynaklarda → Yaş gruplarına göre sınıflara ayrılmıştır.

* Gelişim dönemleri açısından bakıldığında
→ Bilişsel gelişimleri ve dil gelişimleri genellikle birbiriyle ilişkili görülür.

Bu alanlarda öne çıkan karakteristik özellikler:

- *Uzun dikkat süresi*
- *Güçlü bellek*
- *Çabuk öğrenme ve öğrendiğini transfer etme*
- *Erken dil gelişimi ...*

* Fiziksel gelişimle ilgili özellikler incelendiğinde
→ Birbirine zıt özelliklere rastlanabilir.
→ *Özel yetenekliler*
- Bazı kaynaklarda → *Çok sağlıklı* Bazı kaynaklarda → *Çelimsiz geçer.*

* Özel yeteneklilerin sosyal duygusal alandaki karakteristik özellikleri
AYAS ve KİRİŞÇİ (2017) tarafından
1)Gelişmiş mizah 2) Sosyal duyarlılık 3)Mükemmeliyetçilik olarak sıralanır.

Sosyal duygusal gelişim alanı da
→ Farklı kaynaklarda farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır.
- Özel yetenekliler
- Bir bakış açısına göre → Sosyal-duygusal açıdan güçlüdür
- Bir bakış açısına göre → Hassastır

Özel yetenekli çocuklarda görülen dikkat çekici özellikler:

- 1) Akranlarına göre erken ve ileri düzeyde dil gelişimi
- 2) Genellikle erken okuma ve okumayı kendiliğinden öğrenme
- 3) Asenkronize gelişim gösterme
- 4) Empati, sorumluluk gibi özelliklerde erken gelişim gösterme
- 5) Duygusal açıdan hassas olma
- 6) Liderlik eğilimi gösterme
- 7) Meraklı olma, çok soru sorma
- 8) Yaşından ileri düzeyde mizah yeteneği olması →

- 9) Mantık, muhakeme gibi becerilerde erken ve hızlı gelişim gösterme
- 10) Mükemmeliyetçilik eğilimi gösterme
- 11) Sosyal, toplumsal olaylara, evrensel değerlere karşı duyarlı olma
- 12) Geniş hayal gücü ve yaratıcılık gösterme
- 13) Geniş ilgi alanına sahip olma ve bazı konulara derin ilgisi olma

* Bu özelliklerin hepsi her özel yetenekli bireyde görülmeyebilir!

* Özel yeteneklileri
→ Normal gelişim gösteren akranlarından ayıran özellikler olduğu kadar
→ Kendi içlerinde birbirinden farklı kılan özellikleri de vardır.

* Özel yetenekliler grubunun içinde farklı olan ikinci gruplar vardır.
→ Bu bireylere “iki kere özeller” adı verilebilir.

Savantlar

* En az bir alanda → Normalüstü yeteneğe sahiptir.

Williams sendromu olanlar da savant kişiler gibidir.

* Ancak onların aksine → Oldukça sosyaldirler

* *iki kere özel*” bireylere bir örnek de
→ “Özel öğrenme güçlüğü olan özel yetenekliler” i verebiliriz.

* Ayrıca “deha çocuklar” da → Özel yetenekli çocuklar kategorisindedir.
→ Çocuk yaşta yetişkin performansı gösteren çocuklardır.

3. Özel Yeteneklilerin Tanınması

* Tanılama

- Özel eğitimde normalden farklı olan bireylerin özelliklerini
→ Sistematik biçimde belirleme sürecidir.

* Tanılamanın kapsamlı tanımı:

- Özel eğitime muhtaç çocukların
→ Sorunlarının ne olduğunu
→ Bunun derecesini ve
→ Onlara nasıl eğitim verip
→ Nasıl yardım edilebileceğini belirlemek amacıyla
⇒ Zihinsel, sosyal, bedensel alanlarda
→ Zayıf ve güçlü olduğu yönlerini
→ Kişilik yapısını ve değerlerini saptamak amacıyla yapılan
→ Bilimsel uğraştır.

* Bu işlemlerde önemli olan

→ Bireylerin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyip ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktır.

* Özel yeteneği tanılamak için

→ Sadece zekâ puanını ölçme anlayışı da değişmeye mecbur kalmıştır.

CLARK (1997) bu konuda özel yeteneğin tanınmasında

→ Çok boyutlu ve aşamalı bir süreç önermiştir:
- Öğretmenlerin aday gösterme formları
- Öğrencinin gelişim alanlarına ilişkin öğretmen raporları
- Aile hayatıyla ve sağlık durumuyla ilgili spesifik durumları içeren öyküsü
- Akran değerlendirme formları
- Okul ve okul dışı ilgi ve tutum envanterleri
- Öğrencinin çalışmaları
- Tarama testleri ve
- Grup zekâ testleri kullanılarak çok boyutlu ve aşamalı süreç

* Özel yeteneklilerin tanılama sürecinde izlenecek ana adımlar:

- Özel yetenek potansiyeli taşıyan öğrencileri tanılamaya aday gösterebilmek
- Bir tarama aşamasından geçirmek
- Daha detaylı bir ölçmeye almak ve
- Bireyle ilgili karar vermek şeklinde özetlenebilir.

Aday gösterme aşaması

- Öğrencinin özel yetenek tanısına henüz aday olduğu aşamadır.
- Öğrencinin kendisi, akranları, ailesi, öğretmenleri
→ Aday gösterme aşamasında rol alabilirler.
→ Bu aşamada özellikle öğretmenlere önemli roller düşmektedir.

* Öğrenci özel yetenekle ilgili bir program başvurusu varsa
→ Kendini aday gösterebilir.

* Ancak yaşı küçükse
→ Programlardan haberdar olma veya
→ Aday girişimci olma konusunda yetersiz kalabilir.

* Akran aday göstermesi de
- Belli düzeyde bilgi verse bile → Tek başına yanıltıcı olabilir.

* Ailelilerin aday göstermeleri ise → Kısmen yanlış olabilir.

* Öğretmenler

- Çocukları akranlarıyla daha nesnel kıyaslayabildikleri ve
- Öğrencileri iyi tanıdıkları için
→ Aday gösterme konusunda daha sağlıklı veriler sunabilirler.
- Bu durum öğretmenlerin gözlemlerinin bir sonucudur.

* Bazı aday gösterme formları öğretmenler için yararlı olabilir.

- * **DAĞLIOĞLU (1995)** “öğretmen gözlem formu”nu geliştirdi.
 → 2. ve 5. sınıf aralığındaki özel yetenekliler belirlenmektedir.
 → Bu formda öğretmen her bir madde için
 - Öğrencide gözlemlendiği sıklık düzeyini işaretlemektedir.

		Bazen	Sık Sık	Daima
1	Yaştlarına göre alışılmış sözcükleri yerinde kullanabilir.			
2	Çok sayıda yeni ve özgün fikir ortaya koyabilir.			
3	Yaşının ötesinde kavrama yeteneği gösterir.			
4	Düşüncelerini, fikirlerini yaştlarına göre daha akıcı bir dille ifade edebilir.			

Şekil 1: Öğretmen gözlem formundan örnek maddeler

Tarama aşamasında

- * Aday gösterilen öğrencilerin tamamını bireysel olarak değerlendirmek
 - Zaman ve enerji açısından mümkün değilse
 → Bu sayıyı azaltmak için grup ölçekleriyle eleme gerçekleştirilir.
 (Grup zekâ testleri- Başarı testleri)

- * Eğer böyle bir sınırlılık yoksa
 - Tüm öğrenciler aday gösterilmiş gibi
 → Tarama aşaması hepsine de uygulanabilir.

Bireysel ölçme-değerlendirme aşaması

- * Tanılama konusunda adı en çok geçen
 → Bireysel zekâ testlerinin uygulandığı aşamadır.

* En Çok Bilinen Bireysel Testler Nelerdir?

ASIS (*Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği*)
 SB (*Stanford-Binet Zekâ Testi*)
 WÇZÖ (*Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği*)

- * Burada kullanılacak araç tanılamanın amacıyla ve programın içeriğiyle
 → Bire bir ilişkilidir.

- * Bireysel zekâ testi
 → Akademik becerilerin ölçüldüğü tanılama sürecinde tercih edilebilir

- * Ancak yabancı dil üzerine bir yetenek programı öğrenci arıyorsa
 - Dil becerileri ölçülür.
 → Bunun için o alandaki ilgili araçlar tercih edilmelidir.
 (Yaratıcılık testi, ürün dosyası, yetenek sınavı ...)

Karar verme aşamasında

- * Bu ana kadar elde edilen veriler
 → Bilimsel kurallara uygun şekilde birleştirilir.
 → Bir ekip tarafından bireyin özel yetenekli olup olmadığına karar verilir.

- * Bir zekâ testi raporu zekâ puanı açısından → Kolaylıkla yorumlanabilir.
 - Ancak tanılama sürecinde → Farklı araçlardan da yararlanılabilir.
 → Bu puanlar doğru birleştirilmelidir.

- * Pek çok özel yetenek kuramında
 - Azim, motivasyon gibi → Kişilik özellikleri ve
 - Yaratıcılık gibi → Zekâyla ilişkili ancak farklı boyutlar da yer almaktadır.

- * Dolayısıyla tanılamada
 - Yaratıcı bir ürün değerlendirme
 - Grup çalışmalarındaki liderlik becerileri
 - Problem çözmeye odaklanma gibi pek çok özelliğe bakılıyor olabilir.

- * Bu sebeple özel yetenek tanısı → Bir ekip tarafından (dikkatlice) verilmelidir.

Özel Yeteneklilerin Tanılanmasında Öğretmenlerin Dikkat Etmesi Gerekenler

- * Özel yeteneklilerin tanılanması sürecinde
 - Çocuğun kendisi, ailesi, akranları, öğretmenleri, özel eğitim uzmanları gibi
 → Pek çok paydaş rol alabilir.

- * Paydaşlar tanılama sürecinde
 - Hata yapmamaya
 - Programla uyumlu ve güvenilir araçlar kullanmaya
 - Alana özgü değerlendirmelere
 - Tanılama zamanına
 - Zorluk düzeyine dikkat etmelidir.

- * Tanılamanın özellikle ölçme kısmında
 - Daha çok alan uzmanları rol alsın da
 → Sürecin tamamında öğretmenlerin önemi büyüktür.

Öğretmenler Özel Yetenekli Bir Öğrencinin Tanılanmasında Nelere Dikkat Etmelidir?

- 1) Öğrenciler eğitim öğretim etkinlikleri süresince dikkatli gözlemlemelidir.
 → Güçlü ve zayıf yanlarını belirlemeli
 → Potansiyeli olabilecekler için yönlendirme şekline karar vermeli
- 2) Bazı özel yetenek programları belli dönemlerde tanılama yapar.
 Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) → Tanılama yapan yetenek programıdır.
 → Öğretmenler bu zamanları takip etmeli ve
 → İlgili öğrencilerini aday göstermeyi atlamamalıdır.

→

- 3) Özel yetenek potansiyeli olan öğrencilerin keşfedilmesinde
 → Alan uzmanlarının fikirleri değerlidir.

- * Öğretmenler çalıştıkları disipline
 → Alana özgü uzmanlardan ve kurumlardan haberdar olmalıdır.

- * ÜYEP (Üstün Yetenekliler Eğitim Programı)
 - Matematik ve fen alanında eğitim vermektedir.

- Öğrencilerin bu yerlere başvurmaları için
 → Onları bilgilendirmeli ve cesaretlendirmeli

- 4) Özel yetenek potansiyeli olan bazı öğrenciler arka planda kalabilir.
 - Öğretmenler özel yetenekliler için
 - Kaynaklarda verilen karakteristik özelliklerin tamamını
 → Öğrencilerde beklemelidir.

- Bireysel farklar
 -Gelişim hızı
 - Mizaç
 - Farklı alanlarda yetenek potansiyeli taşıma gibi
 → Birçok neden farklı özellikler sergilemelerine neden olabilir.

- * Öğretmenler
 - Çok ve çeşitli kaynaktan yararlanarak
 - Yeterli zamanda gözlem yaparak
 → Öğrencilerin potansiyelini daha sağlıklı belirleyebilirler.
 - Ailelerle görüşmeler
 - Farklı branş öğretmenleriyle görüşmeler
 - Aday gösterme formları bu kaynaklara örnek olabilir.

- * Kendisini bireysel çalışmalarda iyi gösterenler
 → Grup çalışmalarında daha başarılı olanlar.
 * Sözlü ifade becerisi güçlü olanlar gibi
 - Farklı türdeki öğrencileri yakalamak için → Öğretimde çeşitlilik önemlidir.

- 5) Tanılama sırasında dikkat edilecek spesifik bir durum da
 → İki kere özel öğrencilerin belirlenmesidir.

- * Özel öğrenme güçlüğü olan bir öğrencinin
 - Okuma güçlüğü → Dil alanındaki yetenek potansiyelini gizleyebilir
 - Özel yetenek potansiyeli → Öğrenme güçlüğünü gizleyebilir.

- => Öğretmenler her öğrencinin
 → Güçlü ve zayıf yönlerini dikkatli biçimde gözlemlemelidir.

- * İki kere özelleri belirlemede
 - Sözel, görsel, işitsel türlerde araçlardan aynı anda yararlanmak
 - Portfolyo değerlendirme veya
 - Dinamik değerlendirme gibi
 → Alternatif tanılama yaklaşımlarını tercih etmek yardımcı olabilir.

- * İki kere özel veya dezavantajlı özel yetenekli öğrencilerin tanılanmasında
 - Sürece dayalı değerlendirmelerin kullanılması
 → Doğru tanılama oranını artırmaktadır.

- Özel yetenek potansiyeli olan
 - Aynı zamanda diskalkuli özelliği taşıyan bir öğrenciyle çalışırken
 → Matematik işlemlerini zihinden yapmasına veya
 → Tablet, bilgisayar kullanmasına izin verilmesi faydalı olabilir.

4. Özel Yeteneklilerin Eğitimleri

- * Özel yetenekli öğrencilerin
 - Normal gelişim gösteren arkadaşlarından farklı özellikleri olması
 → Eğitsel ihtiyaçlarını da farklılaştırmaktadır.

- Normal öğretim programında
 - Öğretim yöntemlerinde ve
 - Ortamlarında farklılaştırmalar onlar için gereklidir.

- * Hatta bunların bazıları
 → Normal gelişim gösteren öğrenciler için bile etkili olabilir.

- Farklılaştırma → Farklı boyutlarda yapılabilir.
 - Kazanımlara aynı veya başka bir disiplinden eklemeler yapılması
 - Üst sınıflardan kazanımlar çekilmesi → İçeriği farklılaştırılabilir.

- * Öğrencilerin bir etkinlikte
 - U düzeniyle veya kümeler şeklinde oturmalarını istemek
 → Etkinliğin ilerlemesini tamamen etkileyebilecek bir farklılaştırmadır.

- * Dersle ilgili bir geziye gidilmesi veya
 - Derse bir konuk davet edilmesi de → Farklılaştırmalara örnektir.

- * Öğrencilerin yazılı teslim edecekleri ürünlerini
 - Birer afiş veya poster şeklinde hazırlamaları da
 → Çıktıları farklılaştırabilir.

- * Özel yeteneklilerle gerçekleştirilen eğitsel uygulamalar yaygın olarak
 → 1) Gruplama 2) Zenginleştirme 3) Hızlandırma başlıklarında toplanır.

- * Ayrıca mentorluk uygulaması da
 → Özel yeteneklilerin eğitim stratejileri kapsamında değerlendirilebilir.

1. Gruplama

* Gruplama stratejisi özel yetenekli öğrencilere
→ Grup hâlinde eğitim verilmesiyle ilgilidir.

* Bu gruplar
- *Tamamen özel yeteneklilerden oluşabileceği gibi*
- *Farklı yetenek düzeyindeki öğrencilerden de oluşabilir.*

* Gruplama zamanı
- *Bütün okul zamanını kapsayabileceği gibi*
- *Sadece belli zamanlarda da yapılabilir.*

DAVİS ve RİMM (1998)

* Gruplama türlerini 3(üç)e ayırmıştır:

- 1) *Tam zamanlı homojen sınıflar*
- 2) *Tam zamanlı karma sınıflar ve*
- 3) *Yarı zamanlı ya da geçici gruplamalar*

1) Tam zamanlı homojen sınıflar
- *Ayrı bir tanılama süreci*
- *Öğretim programı*
- *Değerlendirmesi olan* → *Özel okullar örnek olabilir.*

2) Tam zamanlı karma sınıflar
- *Normal öğrencilerle birleştirilmiş* → *Özel yetenekliler grubu örnek olabilir.*

3) Yarı zamanlı ya da geçici gruplamalar
→ *Destek eğitim odaları* örnek olabilir.

* Gruplama türlerinin
- *Bazıları okul içinde*
- *Bazıları okul sonrasında ve*
- *Hatta okullar arasında uygulanabilir.*

* Öğretmenlerin sınıfta zaman zaman yararlanabileceği gruplama türlerine
→ Farklı yetenek gruplamaları örnek olarak verilebilir:

1) Sınıf içi benzer yetenek grupları:
* Bu gruplama türü ile sınıfta ders etkinlikleri yürütülürken
- Benzer yetenek profiline sahip öğrenciler → Aynı gruplara yerleştirilirler.

2) Sınıf içi karışık yetenek grupları:
* Karışık yetenek grupları yaygın olarak kullanılan bir gruplama türüdür.
* Öğrenciler yetenek düzeylerine bakılmaksızın
- *Öğretmenlerin tercihlerine göre veya*
- *Öğrencilerin kendi isteklerine göre*
→ Birkaç kişilik gruplara ayrılırlar.

=> Bu gruplamada farklı yetenek düzeyindeki öğrencilerin
→ Birbirlerinin eksik yanlarını gidermesi beklenir.

3) Sınıf içi çok düzeyli gruplar:
* Çok düzeyli gruplama bir tür sınıf içi karışık yetenek grubudur.
Öğretmenler
* Öğrencileri belirli düzeylere ayırarak
- *Her bir gruba bir üst düzey*
- *Birkaç tane ortalama ve*
- *Bir de düşük performans gösteren öğrenci atarlar.*

2) Zenginleştirme

* Özel yeteneklilerin eğitimlerinde zenginleştirme uygulamaları
- *Öğretim programının kendisini ve*
- *Eğitim olanaklarını çeşitlendirerek*
→ *Eğitim öğretim sürecini normalin ötesine taşımaktır.*

* Zenginleştirme türlerine
- *İçerik transferi*
- *Müfredat daraltma*
- *Bağımsız çalışma*
- *Öğrenme merkezleri*
- *Saha gezileri ve*
- *Okul sonrası programlar örnek olarak verilebilir.*

* Özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmış programlarda
- En sık tercih edilen farklılaştırma stratejisi → Zenginleştirme.

* Öğretmenlerin sınıfta yararlanabilecekleri zenginleştirme türleri:
- *Yeni ders konularıyla* → *İçerik zenginleştirme*
- *Yeni teknik ve yaklaşımlarla* → *Süreç zenginleştirme*
- *Farklı türde çıktılarla* → *Ürün zenginleştirme yapılabilir.*

3) Hızlandırma

* Hızlandırma bir eğitim programının çeşitli uyarlamalarla
→ Normal süresinden daha önce tamamlanmasıdır.

* Hızlandırma özel yetenekli bireylerin eğitiminde
→ Özellikle akademik anlamda oldukça etkilidir.

* Bu stratejinin
- *okula erken başlama*
- *sınıf atlama*
- *üstten ders alma*
- *sınavla ders geçme gibi*
→ Öğrencinin özelliğine göre seçilebilecek türleri vardır.

* Hızlandırma uygulanması için
- Özel yetenekli öğrencinin hazır ve istekli olmasına dikkat edilmelidir.

* Öğretmenler sınıfta hızlandırmadan yararlanmak için
→ Öncelikle öğrencinin düzeyinden haberdar olmalıdır.

* Farklılaştırma yaparken
→ Birkaç stratejiyi birlikte kullanmak daha etkili olabilir.

Hızlandırma, zenginleştirme, gruplama yaparken Nelere Dikkat Etmeli?

1) Farklılaştırma → Planlı olmalı * Gelişigüzel etkinlik yığını → Olmamalı

* Çok çeşitli etkinlik, yöntem, teknik kullanmak
→ En iyi farklılaştırma anlamına gelmez!
- Uygulamalar bir plan dâhilinde
→ Ulaşılmak istenen kazanımlar ne ise onlara yönelik seçilmelidir.

2) Farklılaştırma yapılırken
- Öğrencilerin düzeyi
- İlgili ve yetenek alanları belirlenmelidir.

=> Öğrencilere zorluk düzeyi
→ Çok yüksek veya çok düşük görevler verilmemeli!

3) Farklı dersler → Ortak temalar altında ele alınmalı ve
→ Disiplinlerarası bağlantılar kurulmalıdır.

* Özel yetenekli öğrencilerle çalışırken temalardan yararlanılması
→ Çok farklı alanlar arasında ilişki kurmaya fırsat verir.
- *Değişim gibi bir tema*
→ *Sözel, sayısal ve hatta fiziksel alandaki pek çok derste ortak kullanılabilir.)*

4) Öğrencilere çalışmalarını gerçek dinleyicilere sunma fırsatı verilmeli ve
→ Böylece öğrenciler motive edilmelidir.

* Farklılaştırma yapılırken hem öğretmenler hem de öğrenciler için
→ Normalde olanın ötesine gidilmesi söz konusudur.

* Öğrencilerin bu gibi çalışmalarda devamlılık göstermesi için
- Çalışmalarının dönütler alması ve hedef kitleyle buluşması önemlidir.

4) Türkiye’de Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Kurumlar

* Türkiye’de
- Özel yeteneklilere eğitim veren kurumların çıkışı 1960’lardadır.
- Türdeş sınıf denemesi şeklinde başlatılan çalışmalar → Kısa sürdü.

* 1990’lı yıllardan itibaren yeniden bu öğrencilere yönelik
→ Eğitim kurumları açılmaya başlanmıştır.

* Günümüzde özel yeteneklilere yönelik eğitim veren kurumlar
a) *Okullardaki programlar* b) *Okul sonrası programlar* olarak ikiye ayrılabilir.

a) Okul boyutunda → Genel olarak lise düzeyinde eğitim verilmektedir.

İlkokul ve ortaokul düzeyinde ise
→ Özel yetenekliler için açılan destek eğitim odalarının sayıları artmaktadır.

b) Okul sonrası programlar
- *Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)*
- *Üniversiteler bünyesinde yürütülen programlar ve*
- *Bazı özel yetenek programlarıdır*

Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okullar

* Özel yeteneklilere eğitim veren kurumlara
- *okullar veya*
- *okul bünyesindeki sınıflar* olarak bakılabilir.

* Özel yetenekliler için açılan destek eğitim odalarında
- Özel yetenek tanısı almış öğrenciler bazı derslerde eğitim alırlar.

=> Bu eğitimin
- Gelişigüzel etkinliklerden oluşmaması
- Öğrencilerin düzeyine ve ihtiyaçlarına uygun olması önemlidir.

* Bu sınıfların öğretmenleri
- *Özel yeteneklilerin özellikleri*
- *Eğitimleri*
- *Öğretimin farklılaştırılması* → konusunda bilgi sahibi olmak
→ Öğrencilerin diğer öğretmenleriyle etkileşim hâlinde olmalıdır.

* Özel yeteneklilere özgü eğitim veren okullar söz konusu olduğunda
→ Akla ilk gelen fen liseleri olacaktır.

* Fen liselerinin açılmasında matematik ve fen bilimleri dallarında
→ Özel yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

- *Öğrencilerin fen liselerine giriş koşulları*
- *öğretmenlerin seçimi*
- *farklılaştırılmış öğretim programıyla Fen liselerinin ilk hâli*
* Özel yeteneklilere eğitim veren tam zamanlı ve homojen
→ Yetenek gruplamasına harika bir örnektir.

* Günümüzde ise ölçütlerden kısmen uzaklaşmış olsa da -Fen liseleri → Hâlâ özel yeteneklilerin eğitiminde etkilidir.
* Sosyal bilimler liseleri ile güzel sanatlar ve spor liseleri de → Alana özgü ağırlıklı eğitim veren kurumlardır.
* Ancak özel yeteneklilere eğitim veren kurumlarda - Olması gereken özellikler açısından → Güçlü yönleri olduğu kadar, zayıf yönleri de bulunmaktadır.
Örneğin -Yetenek sınavlarının genel merkez sınavlarından sonra yapılması - Merkezi sınavlarda başarısız olan öğrencilerin → Spor liselerine yönelmesine ve →Eğitim niteliğinin azaltılmasına sebep olmaktadır.
* Konservatuvarlar ise - <i>Alana özgü ve yoğun eğitim vermesi</i> - <i>Yetenek sınavları</i> - <i>Alan uzmanlarıyla çalışması</i> açılarından → Özel yeteneklilere eğitim veren okullar anlamında iyi örneklerdendir.

Özel Yeteneklilere Eğitim Veren Okul Sonrası Programlar

* Özel yetenekli öğrenciler kendi okullarına devam ederken -Okul sonrası saatlerde → Yeteneklerine uygun programlara katılabilirler.
* Türkiye’de 1992 yılında üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde - Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Şubesine bağlı olarak → BİLSEM (<i>Bilim ve Sanat Merkezleri</i>) kurulmuştur.

BİLSEM modeli → Okul sonrası uygulamalara iyi bir örnektir.

BİLSEM Modeli * Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki - Özel yetenekli öğrencileri - Normal eğitim programlarından arta kalan zamanlarda eğiterek - Potansiyellerini geliştirmek amacıyla geliştirilmiştir.

BİLSEM’e katılmaya hak kazanan öğrenciler * Kendi okullarına devam ederken Hafta içi → Okul sonrası saatlerde veya hafta sonu bu programa katılırlar.

BİLSEM’lerde öğrenciler <i>Yetenek alanlarına (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek) göre</i> - <i>Gruplara ayırmakta ve</i> - <i>Ağırlıklı proje odaklı çalışmalar yapmaktadırlar.</i>

BİLSEM’deki ilgili öğretmen - <i>Kişiliği</i> - <i>Tecrübesi</i> - <i>Vizyonu</i> - <i>İstekliliği</i> → <i>Oradaki eğitim çitasını çok yukarılara çıkarabilirken</i> → <i>Bu durumun öğretmen özelinde kalması ise bir sınırlılıktır.</i>

* Üniversite tabanlı programlar → Okul sonrası uygulamalara örnektir. - <i>Anadolu</i> - <i>Hacettepe</i> - <i>Ege</i> - <i>İnönü</i> - <i>Karabük ve</i> - <i>Bülent Ecevit üniversitelerinde</i> ⇒ Bu alanda uygulama ve araştırma merkezleri kurulmuştur.

* Bunların ilk ve en aktif olanı → ÜYEP’ tir.

ÜYEP (Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi) * Bu merkez 2007’de Anadolu Üniversitesi bünyesinde → Bir birim olarak hizmete başlamış → 2014’de merkez hâlini almıştır.

ÜYEP’in genel amacı -Zekâ, yaratıcılık ve özel yetenek alanlarında → Bilimsel araştırmalar yürütmek - Zekâ ölçümleri yoluyla özel yetenekli öğrencileri tanılamak ve - Öğrencilerin entelektüel potansiyellerini → En üst düzeye taşımalarına yardımcı olacak → Farklaştırılmış eğitim ve rehberlik hizmetleri sunmaktır.

ÜYEP’te - <i>Bireysel tanılama</i> - <i>Aile danışmanlığı</i> - <i>Öğrenci danışmanlığı</i> gibi hizmetler olmakla birlikte ⇒ <i>Matematik ve fen alanlarında</i> → <i>Özel yetenekli öğrencilerle bir grup eğitimi yapılmaktadır.</i>

* Merkez bünyesinde yer alan program - <i>kendine özgü tanılama</i> - <i>müfredat</i> - <i>öğretim</i> - <i>değerlendirme</i> - <i>program ve öğretmen eğitimi</i> → Modellerinden oluşan kapsamlı bir eğitim programıdır.
* Tanılama alana özgüdür ve - Matematik ve fen alanında eğitim veren programda → İçerikle uyumludur.

* Her sene 5. sınıf öğrencilerinden -Programın sınavına girip programa girmeye hak kazananlar → Ortaokul boyunca okul sonrası şekilde derslere katılırlar.
* <i>Dersler hazırlanırken</i> - <i>Bilgi</i> - <i>Analitik yetenek</i> - <i>Yaratıcı yetenek ve</i> - <i>Pratik yetenek kazanımları derlenir.</i>
* Gerekli durumlarda sınıf düzeyindeki kazanımların bazıları azaltılarak → Üst sınıftan yeni kazanımlar eklenir.
* <i>Bunlara</i> - <i>Analitik yetenek</i> - <i>Yaratıcı yetenek ve</i> - <i>Pratik yetenek kazanımları da eklendiğinde</i> → <i>Yeni bir öğretim materyalinin zemini oluşur.</i>

* Bu kazanımlar doğrultusunda - Hızlandırma ve zenginleştirme stratejilerinin → Birlikte kullanılmasıyla dersler işlenir.
* Ünitelerin girişlerinde konuk öğretim üyelerinin - <i>Derslere davet edilmesiyle → Öğrencilerin dikkati çekilir.</i>
* Dersleri özel yeteneklilerin eğitimi konusunda - Eğitimler almış ve alanında uzman öğretmenler yürütmektedir.

Değerlendirme bileşeninde ise → Birkaç boyut vardır. * İlk olarak programdaki öğrenciler her dönem değerlendirilir.

* Öğrencilerin de dersleri ve programı değerlendikleri formlar → Değerlendirme amaçlı kullanılır.
* Ek olarak ailelerden de aile eğitimleri ve programla ilgili görüşleri alınır.

5. Özel Yeteneklilerin Öğretmenleri

* Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri de özel yetenekli olmalı mıdır?
DAGLIOĞLU’na göre özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri - <i>Etkili sınıf ortamı oluşturmali</i> - <i>Nitelikli sorular sorma ve yüksek düzey düşünme seviyesini artırmalı</i> - <i>Yaratıcılığı cesaretlendirmelidir.</i>

Bu Temel Üzerine Bu Öğretmenlerde Beklenen Özellikler Neler Olmalıdır?

1) Öğrencinin görevlerini onun düzeyine ve hızına uygun vermelidir.
2) Ödevlerde tekrarlara ve alıştırmalara ağırlık vermemelidir.
3) Farklı öğrenme ve öğretme teknikleri, malzeme ve araç-gereç kullanılmalıdır.
4) Tartışma, proje ve drama çalışmalarına önem verilmelidir.
5) Analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren çalışmalar yapılmalıdır.
6) Grupla olduğu kadar bireysel çalışmalara da önem vermelidir.
7) Öğrencileri zaman zaman liderliklerini geliştirmeye teşvik etmelidir.
8) Başarılarını çocuğun kendi performansı içerisinde değerlendirmelidir.
9) Öğrencinin akademik ve sosyal-duygusal gelişimiyle ilgili - Anne ve babalarla sürekli iş birliği içerisinde olmalıdır.
10) Akademik konuların dışında sanat ve spor gibi alanlardaki → Bilgi ve becerilerinin de gelişmesini desteklemelidir.
11) Çocuğun başarılarını mutlaka ödüllendirmelidir.

CLARK öğrencilerin yaratıcılığını teşvik eden öğretmenlerde → Bazı özelliklerin görüldüğü de belirtilmiştir:
* Öğretmenler başta kendileri yaratıcı bir kişi modeli oluştururlar. - Öğrencilerinin yaratıcı davranışlarını pekiştirmeyi atlamazlar. - Yaratıcı davranışlar için sınıf atmosferini de hazırlarlar. - Öğrencilerin bağımsız çalışmaları için onlara cesaret verirler.

* Özel yeteneklilerin öğretmenleri için -Pek çok uzman öğrencilerde → Yaratıcılığın geliştirilmesini desteklemelerinin önemini vurgular: (Ataman - Clark - Cropley ve Urban, Koshy, Tuğrul ...)

* Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri için * Beklenen özelliklerden biri de → Alan uzmanlığıdır.
* Öğretmenlerin de özel yetenekli olmasına gerek yoktur! → Her şeyi bilmeleri mümkün değildir!
* Ancak bu çocuklarla çalışacak kişilerin farklılaştırma yapması için → Alanına hâkim olması → Düzeyine göre içeriğin derinlerine gidebilmesi gereklidir.
* Hem branşındaki hem de özel yetenekliler alanındaki → Güncel gelişmeleri takip etmelidir.
* Bu öğretmenlerin öğretimde farklılaştırma yapabilmeleri için → Özel yeteneklilerin eğitiminde etkili öğretim tekniklerini bilmeli → Bunları öğrenmek için istekli ve araştırmacı olmalıdır.

- * Özel yetenekli çocukların akranlarından farklı özellikleri olmakla birlikte
 - Kendi içlerinde de bireyselleşen öğrenme özellikleri olabilir.
 - Bu nedenle öğretmenlerinin
 - Farklılıklara karşı esnek
 - Eleştiriye açık
 - Çok soru sorulmasına karşı toleransı
 - Yüksek mizaçta olmaları da
 - Onlarla çalışırken önemli avantaj oluşturacaktır.

- * Günümüz çocuklarının teknoloji içinde büyüdüğü düşünülürse
 - Bu öğretmenlerin teknolojik gelişmelere ilgisi
 - Farklılaştırma yapmalarına ve
 - Öğrencilerle etkili iletişim kurmalarına olumlu katkı sağlayabilir.

Türkiye’de Özel Yeteneklilerle Çalışan Öğretmenlerin Yetiştirilmesi

- * Özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin yetiştirme süreci
 - Lisans ve lisansüstü eğitimle
 - Meslek hayatı içerisinde alınan eğitimler şeklinde olabilir.

- * 2015-2016 öğretim yılı itibarıyla → “Özel Eğitim Öğretmenliği” olarak
 - Tek bir lisans programı şeklinde ÖSYM kılavuzunda yer almaktadır.

- * Özel eğitim öğretmen adayları
 - Zorunlu derslerinin yanında
 - Özel yeteneklilerin eğitimiyle ilgili seçmeli dersleri alabilirler.

- * Lisansüstü eğitim → Bu alandaki öğretmenler için çok daha uygundur.

- * Hâlihazırda özel yeteneklilere eğitim veren kurumlardaki öğretmenler için
 - Fen liseleri
 - Sosyal bilimler liseleri
 - Güzel sanatlar ve
 - Spor liseleri için en az 3(üç) yıl öğretmenlik yapmış olmalıdır.
- => Yönetmelik doğrultusunda
 - Mevcut öğretmenler arasından sınavla seçim yapılmaktadır.

- Müzik ve Bale Ortaokulunda ve Müzik ve Sahne Sanatları Lisesine ise
 - Sınıf öğretmenleri → Branşlarına göre
 - Alan öğretmenleri ise
 - “Yükseköğretim Personel Kanunu” hükümleri esas alınarak
 - İlgili alan, bölüm ve dal eğitimi
 - Konservatuvarlarda almış olmalarına göre görevlendirilir.

- İhtiyaç durumunda
 - Sınıf öğretmenlerine ve alan öğretmenlerine hizmet içi eğitimler uygulanır.

Okul sonrası programlardan BİLSEM’lerde

- * Derse girecek öğretmenlerin seçiminde
 - En az 3(üç) yıl öğretmenlik yapma ön koşulu aranır.
- * Ardından başvuru yapanlar çeşitli kriterlere göre sıralanır ve
 - “Bölge Sözlü Komisyonları” tarafından sözlü sınava alınır.
 - Yapılan değerlendirmeler sonucunda BİLSEM’lere atanırlar.

Üniversite tabanlı bir program olan ÜYEP’te ise

- * Lisansüstü eğitimi özel yeteneklilerin eğitimi alanında tamamlamış veya
 - Bu alanda lisansüstü dersler almış öğretmenler dersleri yürütmektedir.
- * Bu dersler hem kuramsal hem de uygulamaya yönelik derslerdir.

- * Üniversite bünyesinde çalışan öğretim elemanları
 - Alana özgü dikkat çekmek ve öğrencilerde merak uyandırmak amacıyla
 - Derslere zaman zaman konuk olmaktadır.

Özetle özel yeteneklilerle çalışacak öğretmenlerin yetişmesinde

- Lisans ve lisansüstü düzeydeki dersler ve
- Hizmet içi eğitimler → Faydalı olmaktadır.

Öğretmenlerin öğrenme süreci devamlıdır.

- Bu nedenle özel yetenekli öğrencilerle çalışacak bir öğretmen
 - Öğrenci rolüne bürünerek
 - Kendi branşındaki ve
 - Özel yeteneklilerin eğitimi alanındaki gelişmeleri
 - Var olan bilgilerine eklemelidir.

- * Bunun için kendi alanlarındaki
 - Sertifika programları
 - Çalıştaylar ve
 - İlgili kongreler faydalı olabilir.

- Öğretmenlerin birbirleriyle ve üniversitelerdeki alan uzmanlarıyla
 - İş birliği içinde olmaları da önemlidir.

MODÜL 4

EĞİTİMDE ARAŞTIRMA VE AR-GE ÇALIŞMALARI

ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA SÜRECİ

Bilimin temelinde

- Evrendeki olayları, olguları anlamaya çalışmak, gerçeği aramak vardır.

İNSANLAR BİLGİYİ NASIL ELDE EDER?

1) Merak ettiğimiz bir olguyu ilk olarak duyuyla algılarız.

- Ama duyumlarımız bizi yanıltabilir.

- Duyularımızla kesin ve doğru bilgiye ulaşamayız!

2) Bilgiyi, kendisi dışında diğer kişilerle görüş birliği yaparak da edinebilir.

- Bir öğrenci ile ilgili başka bir meslektaşın görüşü alınabilir. (Doğrulama)

* Ama öğrencinin o gün yaşadığı münferit bir durum olabilir.

-Hasta olabilir, arkadaşları ile bir sorun yaşamış olabilir.

3) Bu nedenle, güvenilir bilgiye sahip olmak için uzman görüşüne başvurulabilir.

- Çok fazla bilgisi olan insanlar vardır.

→ Sınıfın sınıf öğretmeni veya rehber öğretmen

4) Bilgi edinmenin bir diğer yolu da mantıktır.

Mantık:

- Kavramları, önermeleri ve içeriğinden bağımsız akıl yürütmeleri ele alır.

"Tüm canlılar ölümlüdür. Ebru bir canlıdır. O halde, Ebru ölümlüdür."

- İlk iki ifade doğru olduğu sürece, üçüncüsü de doğru olmak zorundadır.

→ Mantık da her zaman bizi güvenilir bilgiye ulaştırmayabilir!

5) Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmanın en temel yolu araştırmadır, bilimdir.

- Bu süreçte bilimsel yöntem kullanılır.

Bilimsel yöntem → Bir süreçtir.

-Bir problemin veya sorunun belirlenmesi ile başlayan verinin

→Toplanması, analiz edilmesi ve sonuçların yorumlanması ile tamamlanır.

Derse katılmayan - başarısında düşüş gözlemlenen öğrencisi hakkında

- Yargıda bulunabilmesi için → Sistematiik olarak veri toplanmalıdır.

Bilimsel yöntem → Hem eylemsel hem de düşünsel bir süreçtir.

- Bilimlerin ortaklaşa kullandıkları betimleme ve açıklama yollarını kapsar.

BİLİMSSEL YÖNTEMİN AŞAMALARI

1) Problemin fark edilmesi

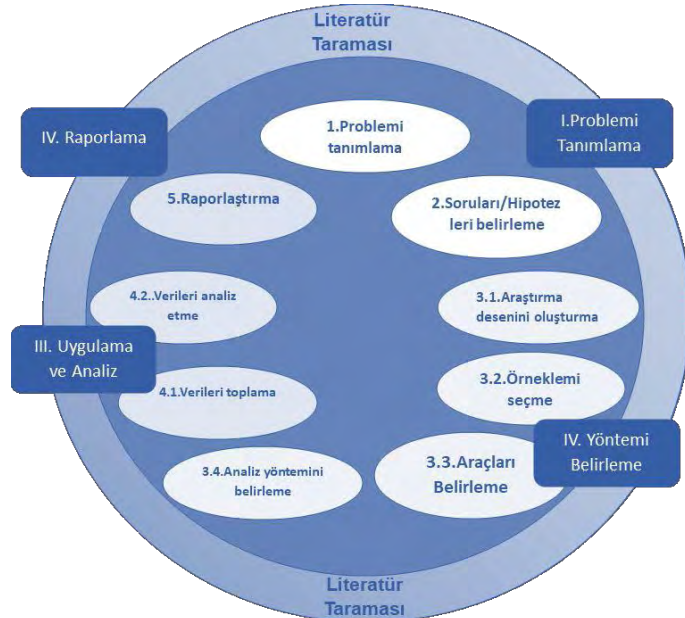
5) Araştırma yönteminin geliştirilmesi

2) Problemin tanımlanması

6) Verilerin toplanması ve analizi

3) Çözüm önerilerinin tahmini

7) Karar verme ve yorumlama

Şekil 1. Bilimsel araştırma sürecinin aşamaları

Araştırma Fikri, Araştırma Konusu, Araştırma Problemi

- Bilimsel araştırma bir problem ile başlar.

- Problem, araştırma ile çözüm bulmayı planlandığınız sorundur.

→ Bunun için öncelikle bir araştırma fikri bulunmalıdır.

Araştırılabilir nitelikte iyi bir problemin ve soruların özellikleri:

1) Akla yatkın olmak

- Çok fazla zaman, para veya enerji gerektirmeden araştırılabilir.

2) Anamlı olmak

- Araştırılmaya değer olmalı ve araştırıldığında katkı sağlamalı

→

3) Açık ve anlaşılır olmalı

- Okunduğunda herkes tarafından anlaşılabilir.

- Problemden yer alan kavramlar veya değişkenler açık ve net olmalı

4) Sınanabilir, test edilebilir, ölçülebilir olmalı

- Diğer bir deyişle tartışmalı sorular olmamalı

5) Çok geniş veya çok dar kapsamlı olmamalı

6) Orijinal ve özgün olmalıdır.

- Daha önce cevaplanmış olmamalıdır.

7) Etik olmalıdır.

- Doğa, kişi ve sosyal çevreye fiziksel veya psikolojik zararlar verilmemeli

Araştırma Problemini Tanımlarken Kullanılan Başlıklar:

1) Giriş bilgisi:

- Araştırmanın temel değişkeni hakkında genel bilgiler verilir.

- Problemin bağlamı ve neden önemli olduğu açıklanır.

2) Gelişme (Detaylandırma):

- Çalışmanın kurumsal çerçevesi ve ilgili araştırmalar özetlenir.

3) Bilgileri özetleme:

- Sınırları tanımlanmış konuya ilişkin çalışmaların sonuçları özlüce sunulur.

4) Problem durumuna işaret etme:

- Cevap aranan problem tanımlanır.

- Neyin araştırılacağı kısaca açıklanır.

5) Araştırma fikrinin kaynakları:

- Günlük yaşam, uygulama, geçmiş araştırmalar ve kuramlardır.

Alanyazın (Literatür) Taraması

- Araştırma probleminin doğru şekilde tanımlanabilmesi için gereklidir.

Alanyazın taraması

- Araştırma problemini sınırlandırmasına

- Araştırmanın önemini belirlemesine

- Yöntemin geliştirilmesine

- Yapılacak araştırmanın sonuçlarının yorumlanmasına yardımcı olur.

Taramada temel amaç mümkün olduğunca birincil kaynaklara ulaşmaktır:

1) Birincil kaynaklar:

- Araştırma raporları, tezler, araştırma makale dergileri, özgün kitaplar

2) İkincil kaynaklar

- Ansiklopediler, çeşitli kaynaklardan üretilen kitaplar, derleme makaleleri vb.

ARAŞTIRMA PROBLEMİNİN TANIMLANMASI

DEĞİŞKEN TANIMLAMA

Değişken kavramı:

- Araştırma kapsamında bir ilişkinin cevabıyla ve

- Neden sonuç ilişkileriyle ilgilidir.

→ Bir durumdan diğerine farklılık gösteren bir özelliktir. Örneğin

"Öğrenci genel akademik başarıları sosyo-ekonomik düzeye göre değişmekte midir?"

- Bu soru için genel akademik başarı öğrenciden öğrenciye değişir.

- Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri de öğrenciden öğrenciye değişir.

→ Araştırma sorusunda yer alan bu kavramlar birer değişkendir.

Değişkenler farklı özelliklerine göre sınıflandırılır:

1) Nicel değişken: Değişkenin özelliği sayı ve miktar olarak açıklanabilir.

- Sınav puanı, kardeş sayısı ve ağırlık ölçüleri ...

2) Nitel değişken: Değişken sayısal olarak ifade edilemez! -Sınıflandırılmaz!

- Cinsiyet, uygulanan öğretim yöntemleri, medeni durum, doğum yeri...

Aldıkları değerlere göre Değişkenler:

1) Süreksiz değişkenler: Ölçülen özellik ile ilgili sadece sınırlı sayıda değer alır.

- Medeni durum sadece bekar ve evli değerleri alabilir.

2) sürekli değişkenler: İki ölçüm arasında sonsuz sayıda değer alabilirler.

- Bireyin yaşı sürekli değişkendir.

Değişkenler neden-sonuç ilişkisi içinde bulunuyorsa:

Bağımsız değişken (X): Araştırmacının

- Bağımlı değişken üzerinde etkisini test etmek istediği değişkendir.

- Etki eden, neden olan değişkendir.

Bağımlı değişken (Y):

- Üzerinde bağımsız değişkenin etkisi incelenen değişkendir.

- Sonuç olarak ortaya çıkan değişkendir.

Bağımsız değişkenler 4 başlıkta sınıflandırılırlar:

1) Değiştirilebilen: Araştırmacı müdahale eder. Nicel

- Öğretim yöntemi - Tedavi türü

2) Seçilmiş: Müdahale yok! Bağımsız. Nicel veya Nitel

- Cinsiyet - Yaş - Okula devam durumu

3) Düzenleyici: Bağımlı - Bağımsız değişken ilişkisini düzenler. 2. düzey Bağımsız D

- Sınav kaygısı → Performans etkisinde Sınav deneyimi

4) Dışsal (Kontrol): Bağımlı D. ile ilişkili ama etkisi test edilmeyen değişken.

- Çevrim içi destekli eğitimin başarıya etkisinin incelendiği çalışmada SED

SED (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti)

“Uzaktan ve yüz yüze öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersi başarıları arasında bir fark var mıdır?” araştırma sorusunda:
Değişken → Öğrencilerin Türkçe dersi başarısıdır.
Başarı → *Nicel, süreklili ve bağımlı değişkendir.*
Bağımsız değişken → *Bağımlı değişkene etki eden, değişime neden olan değişken.*
 → *Ders verilmiş biçimidir. Nitel ve süreksiz değişkendir.*

Bağımlı ve bağımsız değişken araştırma sorularında **tek** olmak zorunda değildir!
 - Araştırma problemine bağlı olarak değişken sayısı **farklılık gösterebilir.**

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Sorusu / Hipotez Oluşturma

Araştırmanın problemi tanımladıktan sonra araştırmanın amacı şekillenir.
Araştırmanın amacı: Çalışmanın **hedeflerini ortaya koyan genel bir ifadedir.**
 - Çalışmanın neyi araştırmayı planlandığı, açık ve net bir biçimde gösterilebilir.

Araştırmanın amacı iki düzeyde tanımlanır:

- Genel (temel) amaç:**
 - Çalışmanın hedeflerini ortaya koyan genel bir ifadedir.
- Alt amaçlar (alt problemler):**
 - Genel amaca ulaşmak için hangi özel amaçların gerçekleştirileceğini gösterir.
 - **Alt amaçlar düz cümle, soru cümlesi veya hipotez** olarak yazılabilir.

Araştırma soruları:

- Betimsel (...nedir?)**
 “Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri nedir?”
- Korelasyonel (... bir korelasyon / ilişki var mıdır?)**
 - Bilgisayar başında geçirilen süreyle oyun bağımlılığı ilişkisi var mıdır?”
- Karşılaştırmalı (... bir fark var mıdır?)**
 “Çocukların sosyal becerileri arasında cinsiyete göre fark var mıdır?”

Araştırmanın amacına yönelik olarak alt amaçlar hipotez olarak da yazılabilir.
Hipotez: Araştırmada test edilmek üzere oluşturulan ifadelerdir.

1) Sıfır (null)(İstatistiksel) hipotez:
 - Farkın veya korelasyonun olmadığına yöneliktir.
 Oyun bağımlılığı yüksek ve düşük olanların akademik başarıları aras.fark yoktur!
 → Oyun bağımlılığı ile akademik başarıları arasında ilişki yoktur!

2) Araştırma (alternatif) hipotez:
 - Farkın veya korelasyonun var olduğuna yöneliktir.
 Oyun bağımlılığı yüksek ve düşük olanların akademik başarıları ar.fark vardır.
 → Oyun bağımlılığı düzeyi ile akademik başarıları arasında ilişki vardır.

3) Yönlü (tek yönlü) hipotez:
 -İlişkinin (korelasyonun veya farkın) yönü belli ise yönlü hipotezdir.
 Probleme dayalı öğrenme yöntemiyle ders işleyenlerin başarıları daha yüksektir.

4) Yönsüz (iki yönlü) hipotez:
 -İlişkinin (korelasyonun veya farkın) yönü belli değil ise yönsüz hipotezdir.
 Öz yeterlik ile performans arasında bir ilişki vardır.

Hipotez ifadeleri → Genellikle nicel araştırmalarda tercih edilir.
Araştırma sorusu → Sosyal bilimlerde alt amaçların yazılmasında kullanılır.

Araştırmanın Önemi, Sayıltıları(varsayım), Sınırlılıkları, Tanımlar

Araştırmanın önemi:

- Problemi tanımlarken genel olarak vurgulanır.
- Özellikle tezlerde ve raporlarda ayrı bir başlık altında verilmesi beklenir.
- Araştırmanın raporlaştırılmasında aşağıdaki soruların cevabı verilir:
 “Uygulamaya ne gibi katkılar getirecektir?”
 “Hangi sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır?”
 “Hangi durumun iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır? Nasıl?”
 “Var olan kuramsal bilgi ağına ne tür bir yenilik kazandıracaktır?”

Sayıltı (varsayım):

- Araştırmaya temel alınan ve
- Doğruluğunun ispatlanmasına gerek duyulmadan
- Kabul edilen önermelerdir.

Sınırlılıklar:

- Araştırmacının kontrol edemediği **ancak**
- Araştırma sonuçlarını negatif olarak etkileyebileceğini düşündüğü **noktalar**dır.

Araştırmanın sınırlılığıyla araştırmacının sınırlılığı birbirine karıştırılmamalıdır

Tanımlar:

- Bu bölümünde araştırma kapsamında pek fazla bilinmeyen veya
- Yorumla açık olabilecek kavramlar tanımlanır.

Yaratıcı Problem Bulma/Çözme ve Etkili Arama Stratejileri

Bir problemin; olumlu/olumsuz anlamları- farklı düzeyleri vardır.
 - Kişiden kişiye değişen **bir terimdir.**

Problem bulma: Belirli amaçlara göre
 - Yeni bulunan problemleri üretmek ve ifade etmek için
 → Mevcut bağlamları ve deneyimleri kullanan bir **düşünme etkinliğidir.** →

Bu tür etkinlikler sadece
 -Düşünme süreçlerini değil → Aynı zamanda düşünme ürünlerini de **içerir.**
 -Dilişsel strateji değil→Aynı zamanda üstbiliş
 -Davranış değişikliği değil → Aynı zamanda tatmin edilmemiş duygusal durumudur
 → Bu süreçte problemle bağ kurulacak bir deneyime **gereksinim duyarız.**

GETZELS (1985) için bir problem sınıflandırma:

- Belirli bir durumda istenen bir eylem engellendiğinde ortaya çıkar.
- Sorgulama için sorulan bir sorudur.

Başka bir Problem Sınıflandırması:

- İyi tanımlanmış problemler**
- İyi tanımlanmamış problemler**

BRİGGS ve REİNİG

İyi tanımlanmış problemler için çözüm uzayının ktlılığı söz konusudur.

Derse geç kalan bir öğretmen → İyi tanımlanmış bir probleme örnek olabilir.
 - İstenen eylem (Derse yetişmek) → Birkaç nedenden dolayı gerçekleştirilememiştir.
 (Trafik sıkışıklığı, arabada bir sorun, alarımın zamanında kurulmaması vb.)
 - Tek çözüm → Kendi yerine derse girecek bir başka öğretmen bulmaktır.

İlkokul 4. sınıf öğrencisi abisinden görerek proje yapmak istediğinde
 - Nasıl proje konusu bulacağını öğretmeni ile tartışmak istediğinde
 - Proje türleri ve proje konusu bulma ile ilgili
 → İnternette, abisinden, öğretmeninden... birçok araştırma yapması gerekir.
 - Problem sorgulama için sorulmuştur ve
 → Öğrencinin gelişim düzeyine göre iyi tanımlanmamış bir problemidir.

GETZELS Problem bulmayı 10 düzeyde tanımlar:

İlk basamak → Çözümü belli bir problem **verilip** çözümünün istenmesi
En üst basamak → Çözümü henüz belli olmayan bir problem üretip
 çözümünün beklenmesidir.

Covid-19 ile çözümü belli olmayan bir problemle karşılaştık.
Küresel salgın
 - Problemin acil tespit edilmesinin
 - Problemin çözümünün etkisi ve değeri ile ilişkisini de gözler önüne sermiştir.

Problem bulma:
 Beklenen / istenen sonuçla olası/muhtemel sonuç arasındaki çelişkidir.

Yaratıcılık:
 - Birçok düşünür yaratıcılık sürecini 4-6 adımda tanımlamıştır.
 - Hepsinin ilk adımı → **Problemin belirlenmesidir.**

Bu ilk adımı:
WALLAS ve HADAMARD → Hazırlık
OSBORN-PARNES → Gerçeği bulma
BASADUR → Problem bulma
MUMFORD vd. → Problemi oluşturma olarak ifade etmektedir.

OSBORN→ Beyin fırtınası ilk bulan kişidir.

TORRANCE → Yaratıcı düşünme deyince akla ilk gelen isimlerdendir.
 -**Yaratıcı düşünmede** orijinallik, esneklik, ayrıntınlık olmalıdır.

YARATICI PROBLEM BULMA STRATEJİLERİ *Abdula vd*

- Temel ihtiyaçların araştırılması
- Kasıtlı sınırları olan bir problem alanı tanımlamak
- Probleme kasıtlı olarak farklı bakış açıları uygulamak
- Sorgulamayı bir problemin bağlamına ve paydaşlarına doğru genişletmek

Problemi tespit ederken yararlanılabilecek bazı araçlar:

1. Zihin haritası tekniği
 - **Psikolog TONY BUZAN’a aittir.**
 - İnsan düşüncesi doğrusal değildir.
 - Dolayısıyla alt alta not tutma stratejisi düşünmenin akışına terstir.
 → Bu nedenle **“zihin haritası tekniği”**ni önerir.

2. Yakınsak Niyet Beyanı
Soruları sorarken kullanıcı için inovasyon zorluğunun yönünü **netleştirir:**
Niyetiniz nedir? Fırsatlar nelerdir? Yaratığınız yeni değer nedir?..

Bulduğunuz yaratıcı problemin
 - Sizin yaratıcı probleminiz olup olmadığını anlamak için
 - Alt sorulara cevap bulmanız gerekir:
Problemlle ilgili motivasyon kaynağınız, kaynaklarınız, yeterlikleriniz, deneyimleriniz nelerdir? Problemin çözümüne sizin katkılarınız neler olacaktır?..

Tüm bu sorulara verilen cevaplar bütüncül bakış açısıyla ele alınmalıdır.

ABDULLA ve CRAMOND

Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisini şu şekilde sıralamaktadır:

- Problemi Keşfetme
- Problem Formülasyonu
- Problem Oluşturma
- Problem Betimleme
- Problemi Tanımlama

CATTELL'e göre Yaratıcılık:

- **Problem çözücünün** problem uzayı üzerinden muhakeme yürüttüğü ve
- Hedef duruma ulaşmak için bir çözüm bulmaya çalıştığı **süreçte** ortaya çıkar.
- **Yaratıcılık** her zaman bir problem çözme biçiminde kendini gösterir.
→ Bir tür **problem çözme yeteneği** olarak kabul edilebilir.

Yaratıcı Problem Çözmenin kökleri → ALEX OSBORN'un çalışmasıdır.

Osborn-Parnes Yaratıcı Problem Çözme Sürecinin Sınıflandırılması:

1. *Problem alanını tanımlama aşaması olan nesnede bulma*
2. *Veri elde etme aşaması olan gerçeği bulma*
3. *Problemi doğru tanımlama aşaması olan problemi bulma*
4. *Problemdeki çözümlerin geliştirilmesi aşaması olan fikir bulma*
5. *Olası tüm çözümlerin değerlendirilmesi ve aralarından seçim yapılması aşaması olan çözümü bulma*
6. *Seçilen fikirlerin uygulanma aşaması olan kabulü doğru bulma*

STERNBERG'in "artırılmış başarılı zekâ kuramı"

- Dört ayrı unsurun her birinin aynı yürütme süreçleri veya
- Üst bileşenler tarafından hizmet edildiğini düşünür.

Artırılmış başarılı zekâ kuramındaki yedi üst bileşen:

- A) **Problem çözümünden önce:**
 - 1) Bir problemin varlığının farkına varma
 - 2) Problemi tanımlama
 - 3) Problemin çözümüne kaynak ayırma
 - 4) Problemi zihinsel olarak temsil etme
 - 5) Problemi çözmek için bir strateji formüle etme şeklindedir
- B) **Problem çözümü sırasında:**
 - 6) Stratejinin kullanılırken başarısının izlenmesi
- C) **Problem çözümü tamamlandıktan sonra:**
 - 7) Stratejinin uygulandıktan sonra değerlendirilmesidir.

Problem tanıma ve tanımlama:

- Geçmişte "problem bulma" veya "problem oluşturma" unsurlarıdır.
- Benzer süreçler başkaları tarafından da önerilmiştir...

ISAKSEN ve TREFFİNGER

- "Yaratıcı Problem Bulma"nın 3. sürümünü sundu. (Günceli sürümü 6.2'dir.)

Bu sürümdeki **yaratıcı problem bulma süreci** şu sırayı takip eder:

- 1) **Karışıklık bulma:**
Zorluk, kabul edilir ve buna tepki vermek üzere sistematik çaba sergilenir.
- 2) **Veri bulma:** *En önemli veri belirlenir ve analiz edilir.*
- 3) **Problem bulma:** *Çalışan bir problem durumu belirlenir.*
- 4) **Fikir bulma:** *En umut veren veya ilginç veri seçilir.*
- 5) **Çözüm Bulma:** *Fikirleri değerlendirecek birçok önemli kriter seçilir.*
Kriterler fikirleri değerlendirme, güçlendirme ve rafine etmek için kullanılır.
- 6) **Kabul Bulma:** *En umut veren çözümlere odaklanılır ve bu çözümler eyleme geçmek üzere hazırlanır.*

Yaratıcı Problem Bulma'nın ilk aşaması

- Karışıklık bulmaktır başka bir ifadeyle **zorluk bulmaktır.**

MİHALY CSİKSZENTMİHALYİ zorluk ile ilgili olarak "akış kuramında"

- (Kuramı oyun oynama ve insanların mutluluğu bulması ile ilişkilendirir.)
- Oyun oynamaya devam etme güdüsünün
 - Başarabileceği kadar zor olması ile ilişkilendirmektedir.
 - Çok kolay olursa uğraşmaya değer bulmama
 - Çok zor olursa uğraşmaktan kaçınma

ABDULA ve CRAMOND Yaratıcı Problem Bulma Hiyerarşisi Sıralaması:**TRIZ'in "Yaratıcı Problem Çözme Kuramı"nda**

- Doğrudan doğru çözüme ulaşmak mümkündür.
- Bunun için, TRIZ'in temelini oluşturan prensipleri uygulamak gerekir.

TRIZ'in "Yaratıcı Problem Çözme Kuramı"

- Eğitim sistemine de uyarlanması denenebilir. (Bu oldukça güçtür)
- Daha kolay öğrenme ve uygulama için
→ TRIZ'in yöntemi yeniden düzenlenmelidir.

USIT "Birleşik Yapılandırılmış Yaratıcı Düşünce"

- TRIZ'in etkisi altındadır.
- Teknolojilerde yaratıcı problem çözmenin basitleştirilmiş ve birleşik bir **sürecidir.**

USIT'de Yaratıcı Problem Çözmenin Altı Kutulu Şeması'ndaki "altı kutu"

- 1) *Kullanıcının belirli problemini*
- 2) *İyi tanımlanmış belirli bir problemi*
- 3) *Mevcut sistemin ve ideal sistemin anlaşılmasını*
- 4) *Yeni sistem için fikirleri*
- 5) *Kavramsal çözümleri ve*
- 6) *Kullanıcının belirli çözümünü içerir.*

ETKİLİ ARAMA STRATEJİLERİ**Arama Motoru:**

- Özellikle **WWW (World Wide Web)**'de belirli siteleri bulmak için kullanılan
- Kullanıcı tarafından belirtilen anahtar sözcüklere veya karakterlere karşılık gelen
- Veri tabanındaki öğeleri arayan ve tanımlayan bir programdır.
- Kullanıcı deneyimini iyileştirmek için sıklıkla algoritmalarını değiştirir.

Portal :

Diğer internet sitelerine bağlantıların alfabetik olarak listelendiği **sitedir.**

Bilimsel dizinler (bibliyografik dizinler veya bibliyografik veri tabanları)

Disiplin, konu veya yayın türüne göre düzenlenen **dergi listeleridir.**

Arama motoruna aramak istediğiniz anahtar sözcükleri

- Boşluk bırakarak **yan yana aradığınızda**
- Metin içerisinde her bir sözcüğün geçtiği metinler **sıralanır.**

- Öncelikle yan yana geçen kelimelerin metinleri listeler.

- Aradığımız kelime grubunun bir bütün olarak aranmasını istiyorsanız
→ Tırnak işareti içinde yazarsanız arastırmanız özelleşecektir. Örneğin arama
Mesela ("nitel araştırma") yazarsanız tam metin arama gerçekleşir.

- Aramanın başka alanlarla karışması istenmiyorsa (*ayıklamak isteniyorsa*)
(*Matematikteki "en Covid" veya "pandemi" çıkmasını istiyorsanız*)
→ Arama motoruna **"nitel araştırma" – covid-pandemi"** şeklinde yazılmalıdır.
- "–" (*Eksi işareti*) → Aramalarınızda çıkartmak istedikleriniz için
- " " (*Tırnak işareti*) → Arama gruplarınızı bir bütün olarak ifade etmek içindir.

Arama motorları İpuçları:

- 1) Arama yaparken kelimeleri **and** (ve) mantıksal bağlacı ile algılayarak tatar.
Yani yazdığınız her bir kelimenin taradığınız metnin içinde bulunmasınıdır.
- 2) Ancak aradığımız metnin içinde
Ya *"nitel araştırma"* ya da *"durum çalışması"* nı kapsasın isterseniz
(*Yani iki terimden herhangi birini kapsasın isterseniz*)
→ Arasına **"or"** mantıksal bağlacını eklemelisiniz.
(*"nitel araştırma" or "durum çalışması"*)
- 3) "Durum Çalışması" site:edu.tr → *Durum ve çalışması kelimelerinin yan yana yer aldığı, Türkiye'deki üniversitelerde yayınlanan sayfalar listeler.*
- 4) "Durum Çalışması" site:gov.tr → *Durum ve çalışması kelimelerinin yan yanayarak aldığı, Türkiye'deki devlet kurumlarında yayınlanan sayfalar listeler.*
- 5) "Durum Çalışması" filetype:pdf → *Durum ve çalışması kelimelerinin yan yana yer aldığı, pdf uzantılı sayfalar listeler.*
- 6) link: oba.gov.tr → *oba.gov.tr'yi adresleyen sayfalar listeler.*

Arama çubuğuna yazdığımız ifade sonunda arama çubuğu altında

-Farklı sekmeler açılacaktır. **"Haritalar"** menüsü eklenecektir.

→ Haritalar sekmesinde Eğitim Araştırmaları ile ilgili kurum adresini sunacaktır.

Tablo 2. Akademik Amaçlı Kullanılabilecek Arama Motorları ve Portalları

Google Scholar tez.yok.gov.tr BASE PLOS ONE Classhook References.net Quotes.net	Google Books Dergipark Internet Modern History Sourcebook History Engine CORE	Google Trends Science.gov Wolfram Alpha Ethnologue Merriam-Webster Dictionary and Thesaurus
---	--	---

ÖRNEKLEME YÖNTEMLERİ

- **Araştırmacı olarak** bütün ortaöğretim öğrencilerine ulaşmanız mümkün değil.
- Zaman, maliyet ve emek açısından süreci yönetmek /kontrol oldukça güçtür.
- Bu durumda araştırmacı olarak bizler ne yapabiliriz?
- Verileri kimlerden ve nasıl toplayabiliriz?
→ Bu sorular **örneklem kavramını** karşımıza çıkarır.

Evren:

Soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği büyük gruptur.

Evren birimi:

Araştırma sonuçlarının geçerli olacağı evrenin sınırlandırılmış parçasıdır.

Ankara'da ortaöğretim öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığını belirlemeye yönelik bir araştırma için
Evren: Ankara'da ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrenciler
Evren birimi: Ortaöğretim öğrencisidir.

Evren değeri (parametre): Evrenden elde edilen verilerden hesaplanan ve evreni betimlemek için kullanılan değerlerdir.

Sayım: Evrenin tüm birimlerine ulaşılarak bilgilerin toplanmasıdır.

Evren Türleri

- Hedef evren:** Araştırmacının ulaşmak istediği ancak ulaşması güç olan ve ideal seçimini yansıtan soyut evrendir.
- Ulaşılabilir evren:** Araştırmacının ulaşılabilceği gerçekçi seçimi olan somut evrendir.

Örneklem: Özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçasıdır.

Örneklem: Evrenin özelliklerini belirlemek, tahmin etmek amacıyla onu temsil edecek uygun örnekleri seçmeye yönelik süreci ve bu süreçte gerçekleştirilen tüm işlemlerdir.

Örneklem değeri (İstatistik): Örneklemelerden elde edilen verilerden hesaplanan ve örneklemi betimlemede kullanılan değerlerdir.

Örneklem birimi: Evrenden örneklemi oluşturmada temel alınan birimdir.

Gözlem birimi: Hakkında bilgi toplanan ve evrenin en küçük parçası olarak tanımlanabilen ve araştırmanın bilgi kaynağı durumunda olan birimdir.
(Liselerdeki oyun bağımlılığı araştırılırken gözlem birimi lisedeki öğrencilerdir.)

Örneklem Yöntemleri

Örneklem yönteminin seçilmesinde
 - Evrenin tanımı
 - Veri toplama teknikleri
 - sahip olunan olanaklar **belirleyici faktörlerdir.**

Örneklem yöntemlerinin Sınıflandırılması:

(Evren biriminin seçiminin seçkisiz olup olmama durumuna göre)
 1) Seçkisiz örneklem yöntemleri
 2) Seçkisiz olmayan örneklem yöntemleri

1) Seçkisizlik ilkesi:
 Evrenden örneklem için çekilecek birimler
 - Seçilme olasılıklarının eşit ve bağımsız olması **anlamına gelir.**
 → Bu da evren değerlerinin daha güçlü tahminini sağlayacaktır.

Eşit seçilme olasılığını sağlamak için
 - Eleman veya küme bazında tüm evren birimleri kodlanarak listelenir.
 - Örneklem işlemi çeşitli araçlar ya da teknikler kullanılarak gerçekleştirilir.
(Seçkisiz atamayı yapacak bilgisayar yazılımları, kura, yansız sayılar tablosu vb.)

Yansız sayılar tablosunun kullanımında
 Aynı sayıların çıkarsa → Çekim yeni bir sayı elde edilene kadar tekrarlanır.

Torbadan yapılan kura çekiminde
 Torbadan çekilecek her bir sayı tekrar torbaya konularak **(yerine koyma kuralı)**
 → Tüm birimlerin eşit seçilme olasılığı garantiye alınır.

Torbadan daha önce çıkan bir sayı çıkması durumunda
 → Farklı bir sayı çıkana kadar çekimler aynı şekilde tekrarlanır.

Seçkisiz Örneklem Yöntemleri

1) Basit seçkisiz örneklem:
 Örneklem birimlerinin evren listesinden seçkisiz olarak çekilmesidir.

*(Öğretmenlerin web 2.0 araçlarını kullanma düzeyi araştırıldığı bir çalışmada
 - Kodlanarak oluşturulan okul listesinden belirlenen sayıda okulun
 → Seçkisiz (kura ile) seçilmesi basit seçkisiz örneklemeye örnektir.)*

2) Tabakalı örneklem:
 Amaç: Evrendeki alt grupların ağırlıkları oranında
 → Örneklemde temsil edilmelerinin sağlanmasıdır.
 - Alt evrenlerin her birinden birim çekme işlemi basit yansız örneklem ile yapılır.
 - **Alt grupların** belirlenmesinde araştırmanın bağımsız değişkenleri esas alınabilir.

*(Öğretmenlerin web 2.0 araçlarını kullanma düzeylerinin
 - Cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek istediğinizde
 → Cinsiyete göre dağılım önemli olacaktır.
 - Bu durumda evreni cinsiyete göre tabakalara ayırdıktan sonra
 → Evrendeki ağırlıklarına göre seçim yapılabilir.)*

Seçkisiz Olmayan Örneklem Yöntemleri

1) Sistematiik örneklem:
 Örneklem için birimler belli bir sistematiik izlenerek seçilir.
 - Seçim sürecinde, evren ve örneklem büyüklükleri için «N/n» oranı belirlenir.
 - 1'den itibaren “**k**” genişlikteki aralıktan seçkisiz olarak bir sayı belirlenir.
 → Bu değeri çekilecek ilk örneklem birimidir.
 - Örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya kadar
 → Başlangıç noktasından ileriye doğru “**k**” aralık kadar atlanarak birimler çekilir.

2) Uygun örneklem:
 Zaman, para ve iş gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle
 → Örneklem kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir.
(Kendi çalıştığınız okuldaki öğrenciler üzerinde uygulama yapma vb.)

3) Amaçlı örneklem:
 Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında
 → Bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir.

Sık Kullanılan Bazı Amaçlı Örneklem Türleri

Aykırı: Örneklem problemle ilgili olarak birbirine aykırı (uç) durumlardan ve örneklerden oluşturulmasıdır.
 → Uçlardan sadece biri de çalışılabilir.
(Oyun bağımlılığı yüksek olan ve oyun oynamayan veya oyun bağımlılığı olmayan öğrencilerin seçilmesi...)

Maksimum çeşitlilik: Örneklem problemle ilgili olarak
 → Kendi içinde benzeşik farklı durumlardan oluşturulmasıdır.
 - Bu tür bir örneklemde genelleme kaygısı vardır.
 - Problemle ilgili farklı durumların örneklem alınması nedeniyle
 → Evren değerleri hakkında önemli ipuçları verir.

- Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okulların seçilmesi **benzeşik** örneklem
 → Benzeşik bir alt gruptan veya durumdan oluşturulmasıdır.
(Alt grup araştırmanın problemiyle ilgili olarak evrende yer alır.)

Tipik durum: Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda
 - Örneklem araştırma problemi ile ilgili olarak
 - Evrende yer alan çok sayıda durumdan
 → Sıra dışı olmayan ve tipik olan bir durum belirlenerek çalışma yürütülür.

Tabakalı amaçsal örneklem: Şehir merkezinde görece geneli yansıtabilecek
 → Bir veya birkaç okulun seçimidir.
 - Örneklem ilgililenen belli alt grupların
 - Özelliklerini göstermek
 - Betimlemek ve
 - Bunlar arasında karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla
 → Tanımlanan alt gruplardan oluşturulmasıdır.

Ölçüt örneklem: Bir çalışmada gözlem birimleri
 Belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabilir.
 Bu durumda
 → Örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler **örneklem** alınır.
(nesneler, olaylar ...vb.)
(Günde 10 saatten fazla oyun oynayan öğrencilerin seçilmesi...)

Araştırma Çeşitleri (Türleri) Temel aldıkları felsefeye, bakış açısına göre

- Nicel (quantitative) araştırma
- Nitel (qualitative) araştırma
- Karma (mixed) araştırma

NİCEL ARAŞTIRMALAR (1)

Nicel (quantitative) araştırma:
 - **Gerçekliği** araştırmacıdan bağımsız gören
 - Kendi dışında olan **gerçekliğin** de
 - Nesnel olarak gözlenip, ölçülüp analiz edilebileceğini
 → Kabul eden Pozitivist görüştür.
 - Nicel verilerin toplanmasını ve analizini gerektiren çalışmalardır.

Değişkenler arasındaki ilişkiler kanıtlanmaya **çalışılır.**
Araştırmacının
 -Genelleme yapmak
 -Tahminlerde bulunmak
 -Nedensellik ilişkisini açıklamak gibi amaçları **vardır.**

Araştırma deseni:
 - Araştırmanın sorularını cevaplamak ya da
 -Hipotezlerini test etmek amacıyla
 → Araştırmacı tarafından geliştirilen bir plandır.
 - Olaylara nasıl bakıldığını ortaya koyar.
 → Böylece **araştırmacı** süreci nasıl planlaması gerektirdiğini netleştirmiş olur.

Araştırmaya başlamadan önce

- İç geçerlik ve dış geçerliği etkileyen veya etkileyebilecek durumlar üzerinde
→ Düşünülmeli ve uygun tedbirler alınmalıdır.

İç geçerlik bağımlı değişkende gözlenen değişmelerin

→ Bağımsız değişkenle açıklanabilirlik derecesidir.

Dış geçerlik sonuçların

deneklerin seçildiği büyük gruplara ve evrene genellenebilirlik derecesidir.

İç Geçerliği ve Dış Geçerliği Tehdit Eden Faktörler:

İç geçerliği tehdit eden bazı faktörler:

- Deneklerin seçimi
- Veri toplama aracı
- Denek kaybı etkisi
- İstatistiksel regresyon
- Beklentilerinin etkisi
- Deneklerin olgunlaşması
- Deneklerin geçmişi
- Ön test (deney öncesi ölçüm) etkisi
- Etkileşme etkisi
- Dışsal değişkenlerin etkisi

Dış geçerliği tehdit eden faktörler:

- Örneklem etkisi
- Beklentilerin etkisi
- Ön test-deneyssel değişken etkileşim etkisi

1) TARAMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL ARAŞTIRMALAR)

Tarama araştırmaları:

Bir konuya veya olaya ilişkin var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmak amacıyla katılımcıların *demografik özelliklerinin, görüşlerinin, yeterliklerinin veya ilgi, beceri, tutum vb. özelliklerinin* belirlendiği genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır.

Ankara İl MEM pandemi sonrasında ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin dijital yeterliliklerini artırmaya yönelik bir hizmet içi eğitim planlıyor. Eğitim öncesinde öğretmenlerin dijital yeterliliklerini belirlemek ve eğitim sürecini buna göre planlamak istiyor. İşte, MEM tarafından yürütülecek olan bu çalışma tarama araştırmasıdır.

Tarama araştırmaları Dört Başlıkta İncelenir:

- 1) Anlık tarama araştırmaları
- 2) Zamana bağlı değişim (**kesitsel, boylamsal**) tarama araştırmaları
- 3) Boylamsal tarama araştırmaları
- 4) Geçmişe dönük tarama araştırmaları

1) Anlık tarama araştırmaları KARASAR'a göre:

Belli bir zamanda mevcut durumun var olduğu şekliyle betimlenmesi amacıyla
→ Yürütülen çalışmalardır.

2) Kesitsel araştırmalarda → Betimlenecek değişkenler bir seferde ölçülür.

3) Boylamsal tarama araştırmalarında

- Araştırma değişkenlerinin zamana bağlı değişimlerini incelemek üzere
- Farklı zamanlarda yinelenen ölçümler yapılmaktadır.

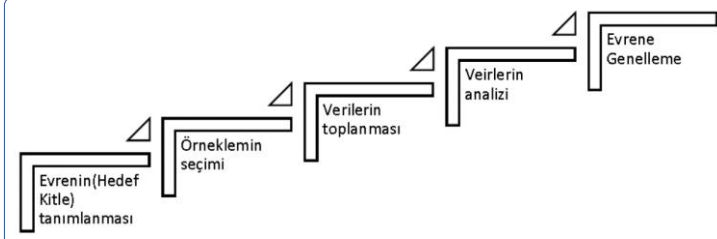
Boylamsal tarama araştırmaları

- Eğilim belirlemek
- ortak özelliği olan bir grubu incelemek ya da
- aynı kişilerin zamana bağlı değişimlerini ve eğilimlerini araştırmak
→ Amacıyla yapılabilir.

4) Geçmişe dönük tarama araştırmaları BÜYÜKÖZTÜRK'e göre:

Geçmişte yaşanan olayların yaşayan kişilerin görüşlerine ve beyanlarına dayalı olarak yürütülen çalışmalardır.

Tarama Araştırmalarının Süreci

Tarama araştırmalarında dış ve iç geçerliği etkileyen durumlar:

Yapısal sorunlara bağlı cevaplama motivasyonunun düşmesiyle ilgilidir.

Bu Yapısal Sorunlar:

- 1) Denek kaybı (anketi cevaplamama, eksik cevap)
- 2) Verilerin toplandığı ortamın ve şartların katılımcıların samimi görüşlerini belirtmeye olanak tanınamaması
- 3) Veri toplayan kişinin tutumu
- 4) Cevaplanacak soru sayısının çok fazla olması

2) KORELASYONEL ARAŞTIRMALAR (NİCEL ARAŞTIRMALAR)

Korelasyonel Araştırma:

Korelasyonel araştırma

- İki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde
→ Bu değişkenlere müdahale edilmeden **incelendiği araştırmalardır.**

Okul yöneticilerinin liderlik özellikleri ile öğretmenlerin stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek istediğimiz çalışma korelasyonel bir araştırmadır.

Değişkenlere müdahale edilmemesi nedeniyle

→ Korelasyonel araştırmalar nedensel karşılaştırma araştırmalarına **benzer.**

Ancak

Nedensel karşılaştırma araştırmalarında bir bağımlı değişkeni etkileyen Bağımsız değişkenler → Neden-sonuç ilişkisi içinde **belirlenmeye çalışılır.**

Korelasyonel araştırmalarda → Sadece değişkenlerin birlikte değişimleri **incelenir.**

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre Korelasyonel araştırmalar:

- 1) Değişkenler arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılmasını sağlar.
- 2) Bu ilişkilerin düzeylerinin belirlenmesinde etkili ve gerekli ipuçlarını **sağlar.**

Korelasyonel araştırmalarda değişkenler arasındaki ilişki

- Hesaplanan uygun bir korelasyon katsayısı ile gösterilir.
- Bu katsayı +1 ile -1 aralığında değişir.

Katsayının pozitif olması

- Bir değişkende artış meydana geldiği zaman diğer değişkende de artış olduğunu

Negatif olması ise

- Bir değişkende artış görülürken diğerinde azalma meydana geldiğini gösterir.

Korelasyon katsayısının ± 1 olması → Mükemmel bir ilişki **var.**

Korelasyon katsayısının ± 0 olması → İki değişken arasında ilişki **yok!**

Korelasyonel araştırmalar ikiye ayrılabilir:

- 1) Keşfedici korelasyon araştırmalar
- 2) Yordayıcı korelasyon araştırmalar

1) Keşfedici korelasyon araştırmalarında

Değişkenler arasında karşılıklı ilişkiler belirlenmeye çalışılır.

2) Yordayıcı korelasyon araştırmalarında

- Değişkenler arası ilişkinin belirlenip
- Bir veya daha fazla değişkenin bilinen değerinden
→ Diğer değişkenin bilinmeyen bir değeri belirlenmeye çalışılır.

3) NEDENSEL KARŞILAŞTIRMA ARAŞTIRMALARI (NİCEL AR.)

Nedensel karşılaştırma:

Ortaya çıkmış/var olan bir durumun veya olayın

- Nedenlerini
- Bu nedenleri etkileyen değişkenleri veya
- Bir etkinin sonuçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma türüdür.

Hüseyin Öğretmen, üç farklı sınıfın kimya dersine girmektedir. Yaptığı sınav sonunda iki sınıfın hem ödev puanlarının hem de sınav sonuçlarının daha yüksek diğer sınıfın ise daha düşük olduğunu görmüştür. Ortaya çıkan bu durumun nedenlerini araştırmak istemektedir. Bu çalışma nedensel karşılaştırma araştırmalarına örnektir.

Deneyssel araştırmalarda

- Bağımsız ve bağımlı değişkenler araştırmacı tarafından planlanıp
- Araştırmada ve deneyssel işlemler sonunda oluşan değişimler gözlemlenir.

Nedensel karşılaştırma türü araştırmalarda

- Bir durumun neden ortaya çıktığı
- Bu durumun oluşmasında nelerin etkili olduğu bulunmaya çalışılır.

Araştırma deseninde birbiriyle karşılaştırılabilecek

- En az **iki** grup varsa → “**Nedensel karşılaştırma araştırmaları**”
- Sadece **tek** grup varsa → “**Nedensel araştırma**” olarak adlandırılır.

Nedensel karşılaştırma

İki değişken arasındaki ilişkinin araştırılması yönünden
→ **Korelasyonel araştırmalara** benzetilebilir.

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre

Korelasyonel araştırmalarda iki değişkenin birlikte değişimleri belirlenebilir.

Ancak

- Hangi değişkenin diğerini etkilediği
- Hangi değişkenin neden
- Hangi değişkenin sonuç olduğu belirlenemez!

Nedensel karşılaştırma araştırmalarında ise

→ Hangi değişkenin diğerinin nedeni olduğu **belirlenmeye çalışılır** (Büyüköztürk vd., 2022).

NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)

1) DENEYSEL ARAŞTIRMALAR

NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)

Deneyssel araştırmalar

Araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini –
→ Test etmeye yönelik çalışmalardır.

Deneyssel desenlerde temel amaç

→ Değişkenler arasında oluşturulan neden-sonuç ilişkisini test etmektir.

Bir akademisyen tersyüz öğrenme ortamını oyunlaştırma bileşenleri ile desteklemenin, öğrenim gören öğrencilerin motivasyonu, katılımı ve akademik başarısı üzerinde etkili olup olmayacağını belirlemek istemektedir. Bu kapsamda üniversite öğrencilerini seçkisiz atama yöntemi ile iki gruba ayırarak gruplardan birinde oyunlaştırma bileşenleri kullanmayı diğerinde ise herhangi bir müdahalede bulunmamayı planlamıştır. Araştırmacı böylece gerçekleştirmiş olduğu müdahalenin öğrenci motivasyonu, katılımı ve başarısı üzerinde etkisi olup olmadığını belirlemek istemektedir. Bu çalışma deneyssel bir araştırmanın yapılmasını gerektirmektedir.

Araştırmacının bu amacını gerçekleştirmek için

- En az iki farklı koşulunun olması (grupların karşılaştırılması)
- Bağımsız değişkenin manipüle edilmesi
- Bağımsız değişkenin düzeyleri olan işlem gruplarına seçkisiz atama yapılması
- Dışsal değişkenleri kontrol altına alması **gereklidir**.

Bir deneyssel çalışmada

- Dışsal değişkenlerin etkilerini en aza indirmek ya da kaldırmak için
 - Gruplara seçkisiz atama yapılabilir
 - Dışsal değişken sabit tutulabilir
 - Dışsal değişken çalışmaya dâhil edilebilir
 - Dışsal değişkenlere göre denekler eşleştirilebilir
 - Dışsal değişkene ait puanların bağımlı değişken üzerindeki etkisi kovaryans analizi ile istatistiksel olarak kontrol edilebilir

Deneyssel Araştırmaların Türleri

Deneyssel desenlerin Sınıflandırılması

- a) Bağımsız değişken sayısına göre: 1) Tek faktörlü d. 2) Çok faktörlü d.
b) Deneme koşullarına göre: 1) Gruplar arası d. 2) Gruplar içi d. 3) Karışık d.
c) Denek sayısına göre: 1) Tek denekli desenler 2) Çok denekli desenler

FRAENKEL & WALLEN ve ROBSON'a göre Çok denekli desenler:

1) Gerçek deneyssel desenler 2) Yarı deneyssel desenler 3) Zayıf deneyssel desenler

Denekleri eşleştirme:

- Bağımlı değişkenle ilişkili olduğu düşünülen
- Değişkenlere ait değerleri aynı olan denek çiftleri oluşturulur.
- Çiftlerden biri birinci gruba diğeri ikinci gruba atanır.

Grup eşleştirme:

- İlgili değişkenlere ait grup ortalamaları bakımından denk iki grup oluşturulur.
- Çalışmaların hazır gruplar üzerinden yapılmak zorunda kaldığı durumlarda düşünülebilir.

Seçkisiz atama:

- Denekler deney ya da kontrol grubuna seçkisiz (yansız) bir şekilde atanır.
- Grup büyüklükleri arttıkça denk grupların elde edilme olasılığı da **yükselir**.

1) Gerçek Deneme Desenleri:

- Deneklerin denek havuzundan deneyssel koşullara seçkisiz atanması vardır.
- Seçkisiz atama sadece **Gerçek Deneme Desenlerinde** var.
- Deneklerin bağımsız değişkenin düzeylerine ve gruplara
- Seçkisiz olarak yerleştirildiği çalışmaları tanımlar.

Gerçek deneyssel desenler 3'e ayrılır:

- 1) Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen
- 2) Son test kontrol gruplu seçkisiz desen
- 3) Eşleştirilmiş seçkisiz desenler

1) Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desende

- Daha önce belirlenen denek havuzundan seçkisiz atama ile iki grup oluşturulur.
- Gruplardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak seçkisiz bir şekilde belirlenir.
- Daha sonra iki grupta yer alan deneklerin
 - Uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümleri alınır.
 - Uygulama sürecinde ise etkisi test edilen deneyssel işlem
- Deney grubuna uygulanırken kontrol grubuna uygulanmaz!
- Son olarak gruplardaki deneklerin bağımlı değişkene ait ölçümleri
 - Aynı araç ya da eş formu kullanılarak tekrar elde edilir.
- Deneyssel işlemin etkisini görmek amacıyla
- Deney ve kontrol gruplarının bağımlı değişkene ait ölçme sonuçları
 - Uygun teknikler kullanılarak karşılaştırılmalıdır.
 - R deneklerin gruplara seçkisiz atandığını gösterir.

Ek 3. Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen örneği

	Grup	Ön test	İşlem	Son test
R	D (Deney)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	X 8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
R	K (Kontrol)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	Eğitim almadı. Müdahale yok.	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 4. Ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen örneği

Araştırmacı seçkisiz olarak seçtiği 70 kişilik öğrenci grubundan seçkisiz atama yoluyla otuz beşer öğrenci olacak şekilde iki grup oluşturmuş ve gruplar seçkisiz bir şekilde deney ve kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

2) Yarı Deneyssel Desenler:

- Hazır gruplar üzerinde grup eşleştirmeleri vardır.
- Seçkisiz atamanın olmadığı desenlerdir.
- Eşleştirilmiş grupların
 - Seçkisiz bir şekilde deney grupları olarak atandığı çalışmalar örnek verilebilir.
- Seçkisiz atamayı içermeyen bu desenlerde
 - Sadece iki farklı eşleştirme türü dikkate alınarak gruplar belirlenir.
 - Bunlar 1) Eşleştirilmiş desenler 2) Zaman serisi desenleridir.

1) Eşleştirilmiş desende

- Yansız atama kullanılmaz!
- Desende hazır gruplardan ikisi belli değişkenler üzerinden eşleştirilir.
- Eşleştirilen gruplar işlem gruplarına seçkisiz atanırlar. Ancak
- Eşleştirme çalışmaya dâhil edilen grupların denk olduğunu garanti etmez!
 - Bu ciddi bir sınırlamadır. Ancak
 - Seçkisiz atamanın yapılamayacağı durumlarda ciddi bir alternatif desendir.
- Eşleştirme hiçbir zaman seçkisiz atamanın yerini tutmaz!

	Grup	Ön test	İşlem	Son test
M	D (Deney)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	X 8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
M	K (Kontrol)	O ₁ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	Eğitim almadı. Müdahale yok.	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 7. Ön test-son test eşleştirilmiş kontrol gruplu desen örneği

	Grup	İşlem	Son test
M	D (Deney)	X 8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
M	K (Kontrol)	Eğitim almadı. Müdahale yok.	O ₂ Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 8. Son test eşleştirilmiş kontrol gruplu desen örneği

Öğrencilerin derse katılım düzeylerini artırmak için verilen sosyal beceri eğitiminin etkililiğini test eden örnek, yarı deneyssel desen ile gerçekleştirilmek istendiğinde belirlenmiş olan 80 kişilik öğrenci grubu seçilen bir değişkene göre eşleştirilir. Örneğin cinsiyet değişkenine göre bir eşleştirme yapılmasına karar verilirse 70 kişilik grubun oluşturulmasında 40'ının kız, 40'ının da erkek olmasına dikkat edilir. Ardından bu gruptaki öğrenciler, kız ve erkek olarak eşleştirilerek denek çiftleri oluşturulur. Bu denek çiftleri, deney ve kontrol grubuna seçkisiz olarak atanır. Böylece hem deney hem de kontrol grubunda 20 kız ve 20 erkek, toplam 40 öğrenci yer almış olur.

(PDF'deki bu kısımda çelişki var. Hem "seçkisiz" yok diyor hem var diyor!)
(Anladığım kadarıyla seçkisiz atamanın yapılamayacağı durumlarda alternatif)
(Konunun mantığına ve gidişe göre "seçkisiz atama yok" kabul edilecektir!)

2) Zaman serisi desende

- Hem işlem öncesinde hem de işlem sonrasında tekrarlı ölçümler söz konusudur.
- Zamana bağlı değişimler → Tekrarlı ölçümler diye adlandırılır.
- Bu çalışmalar zamana bağlı değişimleri belirlemeye çalıştığımız araştırmalardır.

3) Zayıf Deneyssel Desenler: →

3) Zayıf DeneySEL Desenler:

Denek temelinde **seçkisiz atama** YOK! **Grup eşleştirme** YOK!

Desende iç geçerliliği tehdit eden faktörler

- Kontrol edilemez! => Seçkisizlik söz konusu değildir!

Zayıf deneySEL desenler 3'e ayrılır:

- 1) Tek grup ön test-son test deseni
- 2) Statik grup karşılaştırmalı desen
- 3) Statik grup ön test-son test deseni

1) Tek grup ön test-son test deseni

DeneySEL işlemin etkisi tek bir grup üzerinde yapılan çalışmayla test edilir.

- Deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri
- Uygulama öncesinde → Ön test
- Uygulama sonrasında → Son test olarak
- Aynı denekler ve aynı ölçme araçları kullanılarak elde edilir.
- **Seçkisizlik ve eşleştirme yoktur!**

Araştırma sorusu: Sosyal beceri eğitimine katılan ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin derse katılım düzeyleri uygulama öncesi ve sonrasına göre farklılaşmakta mıdır?

Grup	Ön test	İşlem	Son test
G	O ₁	X	O ₂
	Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)	8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 1. Tek grup ön test-son test deseni örneği

2) Statik grup karşılaştırmalı deseni:

Bu desende hazır olan gruplar kullanılır.

- Deneklerin gruplara seçkisiz atanması veya eşleştirilmesi söz konusu değildir!
- Gruplardan biri deney (**D**), diğeri kontrol (**K**) grubu olarak belirlenir.
- Desen** → Seçkisiz atamanın olmadığı “**tek faktörlü desen**” olarak da tanımlanır.

Araştırma sorusu: Sosyal beceri eğitimine katılan ve katılmayan ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin derse katılım düzeyleri arasında fark var mıdır?

Grup	İşlem	Son test
D	X	O ₂
	8 haftalık sosyal beceri eğitimi (Müdahale)	Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)
K	Eğitim yok	O ₂
		Derse katılım ölçeği (Bağımlı değişken)

Şekil 2. Son test denkleştirilmemiş gruplu deseni örneği

Şekildeki **noktalı çizgi** → Deneklerin gruplara seçkisiz yerleştirilmediğini gösterir. Bu desende **araştırmacı**

- **Hipotezini test etmek için**
- **Deney ve kontrol grubunun uygulama sonrasında elde edilen**
- **Derse katılım ölçeği puanlarının ortalamaları arasındaki farkı test eder.**

Desende deney grubundaki öğrencilere 8 haftalık sosyal beceri eğitimi verilirken, kontrol grubundaki öğrencilere hiçbir ek işlem verilmez!

Grupların derse katılım düzeyleri, sadece uygulama sonrasında ölçülür. Özellikle seçkisiz atamanın olmaması ve uygulama öncesinde grupların bağımlı değişkene ait ölçümlerinin bilinmemesi nedeniyle gözlenen farkın sadece müdahaleden kaynaklandığını söylemek güçtür.

2) TEK DENEKLİ ARAŞTIRMALAR**NİCEL ARAŞTIRMALAR (2)****Tek denekli araştırma**

- Sadece bir ya da çok az sayıda deneye ilişkin bulguların yorumlandığı
- **Yarı deneysel** bir araştırma türüdür.

Genel olarak bu desenler

- Bir ya da bazı durumlarda birden çok denekle çalışılan ve
- Değişimlerin grafiklerle izlendiği bir **zaman serisi çalışmasıdır**.

Tek denekli araştırma birden çok denekle yürütülürse

- Bulgular her bir denek için ayrı ayrı incelenir.

Araştırma denek üzerinde uygulanan birden çok aşamadan oluşur.

Farklı aşamalar olması → Tekrarlı ölçümlerin yapılmasını gerektirir.

Uzun süreli araştırmalar olduğundan

- Hem ölçümleri hem de deneysel işlemleri
- Bağımsız değişken(ler) dışında etkileyebilecek faktörler kontrol edilmelidir.

Tek denekli araştırmanın türleri

- Araştırmanın değişkenlerine ve
- DeneySEL işlemlerin nasıl uygulanacağına göre değişmektedir.

(DeneySEL işlemler değişkenlerin değiştirilme, kaldırılma veya oluşturulması içindir)

A → Başlama düzeyini belirleme aşamasını

B → DeneySEL işlem aşamasını göstermektedir.

Örneğin

B deseni → Sadece deneySEL işlemin uygulandığı araştırma deseni

AB deseni → Önce başlama düzeyinin belirlendiği
Sonra deneySEL işlemin uygulandığı araştırma deseni

ABA deseni

- Başlama düzeyinin belirlendiği
- DeneySEL işlemin uygulandığı
- DeneySEL işlemin ortamdaki çıkarılmasının ardından
- DeneySEL işlemin öncesi uygulanan veri toplama aracıyla
- Durumunun tekrar belirlendiği deseni göstermektedir.

DeneySEL işlem bittikten (etkisi geçtikten) sonra

- Başlama düzeyinin yeniden belirlenmesi nedeniyle
- **AB, ABA, ABAB** gibi desenlere genel olarak “**AB desenleri**”
- Başlama düzeyi 2. kez belirleniyorsa “**geri dönüşlü tek denekli desenler**” denir.

AB desenleri deneySEL işlem yapılmadığı zaman

- DeneySEL başlama düzeyine geri döndüğü durumlar için **uygundur**.

ABCB deseninde ise farklı iki müdahale vardır:

- C’de, B’den farklı bir deneySEL işlem yapılmakta ve
- Bağımlı değişken **ölçülmektedir**.

Burada yapılan müdahalelerin

- Öğrenci üzerindeki etkileri gözlemlenmeye ve
- Hangi deneySEL işlemin daha etkili olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır.

BAB deseninde öğrencinin başlama düzeyi bilinmemektedir!

Direkt deneySEL işlemlerle başlanmakta

- Sonra başlangıç düzeyi ölçülmekte ve
- Sonra tekrar deneySEL işlem yapılmaktadır.

Tek denekli araştırmalarda

- İç geçerlik bağlamında tek/az sayıda denekle çalışılması
- Hem deneySEL hem de deneySEL işlemlerin kolay kontrol edilmesini **sağlar**.
- **Ancak** aynı denek üzerinde çok sayıda işlem yapılması
- Veri toplama araçlarının etkililiğini azaltabilir!

Dış geçerlik bağlamında ise

- Seçkisiz örneklem alınmaması
- Çok az sayıda denekle çalışılması → Dış geçerliği azaltır!

Sonuçların genellenebilmesi için

- Aynı desen birçok kez ve farklı deneklerle **çalışılmalıdır**.

NİTEL ARAŞTIRMALAR (1)**Nitel araştırmaların tanımlanmasında bazı anahtar kelimeler vardır.**

Bunlar: Anlam, yorumlayıcı doğal yaklaşım ve dünyayı dönüştürme kabiliyetidir.

Nitel yaklaşımda araştırmacılar doğal ortamdaki veri koleksiyonuna

- Tümdengelim ve tümevarım yoluyla
- Örüntü ve temalar kuran veri analizini kullanır.

Nitel araştırmalar psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili

→ **Nicel araştırma yöntemlerine göre** daha derinlemesine bilgi sağlar.

Geleneksel araştırma yöntemleriyle ifade edilmesi zor olan sorulara

- Cevap bulmak için **gerekli**dir.

Nitel araştırmaların nicel araştırmalara göre

- Daha bilimsel veya daha iyi olduğu **söylenemez!**
- Her birinin kendi içinde
- Avantajları ve dezavantajları, zayıf ve güçlü yönleri **vardır**.
- **Önemli olan** doğru yöntemi seçmek veya
- Bu yöntemlerin her ikisini birden uygun şekilde kullanmaktır.

Nitel Araştırmanın Özellikleri:

- Doğal ortam
- Temel araç olarak araştırmacı
- Doğrudan veri toplama
- Çoklu yöntemler
- Zengin betimlemeler
- Bütüncül açıklama
- Sürece yönelik
- Tümevarım ve tümdengelim veri analizi
- Araştırma desenlerinde esneklik
- Araştırmacının katılımcı rolü
- Yansıtıcılık ve

Nitel ve Nicel Araştırmalar Arasındaki Farklar

ÖZELLİK	NİTEL	NİCEL
Elenen yol	Tümevarımsal	Kuramsal bilgiler
Araştırma deseni	Esnek ve dinamik	Nadiren değişim
Araştırma süresi	Doğrusal(-) Ardaşık (-)	Doğrusal(+)
Hipotezler	Gelişme sürecinde (+)	Başlangıç hipotezleri (+)
Amacı	Nelerin başkalarına nasıl anlaşıldığıdır	İlişleri tanımlamak ve tahmin etmek
Genellenebilirlik	Yoktur! (-)	Vardır (+)
Veriler	Sözel ifadelerle betimleme	Sayısal değerlere indirgeme
Güvenlik	Sonuçların uygunluğuna bakılır	Araçlardan elde edilen değerlere önem verme
Geçerlik	Bilgi kaynaklarının sağlanması yapılarak gerçekleştirilir.	Ölçimleri istatistiksel indekslere bağlı yapılır.
Örneklem	Alan uzmanları belirler	Seçkisiz seçim yöntemleri ile
Prosedürler	Anlatılarak betimlenir	Kesin olarak tanımlanmıştır.
Konu Dışı Değişkenler	Mantıksal analizler tercih edilir.	İstatistiksel olarak kontrol edilmesi tercih edilir.
Ön yargılar	Özel desenler kontroller terc.	Araştırmacıya güvenilir.
Sonuçlar	Sözel ifadelerle anlatılarak özetlenmesi tercih edilir.	İstatistiksel olarak özetlenmesi tercih edilir.
Karmaşık olay ve olgular	Bütününün tanımlanması tercih edilir.	Analiz sürecinin yönetilmesi için küçük parçalara bölünür.
Karmaşık olgu ve olaylar	Dışarıdan müdahale edilmez!	Amacı doğrultusunda yönlendirilebilir.
Sonuç	Alternatif görüşler üretir.	Kesin ifadelerle sonuçlanır.
Araştırmacılar	Kendilerini araştırma dışında tutmaları mümkün değildir!	Kendilerini araştırılan konunun dışında tutmaları mümkündür.

Nitel araştırmaların aşamaları

- 1) Çalışılacak olan konunun saptanması
- 2) Çalışmadaki katılımcıların belirlenmesi
- 3) Hipotezlerin üretilmesi
- 4) Verilerin toplanması
- 5) Verilerin analizi
- 6) Analizin yorumlanması

NİTEL ARAŞTIRMALARIN TÜRLERİ

- 1) Durum çalışması
- 2) Eylem araştırması
- 3) Fenomenoloji çalışmaları
- 4) Etnografi araştırması
- 5) Anlatı araştırması
- 6) Tarama araştırması
- 7) Tarihî araştırma
- 8) Kuram oluşturma çalışmaları

1) DURUM ÇALIŞMASI: NİTEL ARAŞTIRMALAR

MCMİLLAN ve YİN'e göre (örnek olay çalışmaları/case studies):

Kendi gerçekliği içinde çalışan içerikle

- İçinde bulunulan içerik arasındaki sınırların

→ Kesin hatlarıyla belirgin olmadığı araştırma yöntemidir.

Bir veya daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun veya

- Diğer birbirine bağlı sistemlerin

→ Derinlemesine incelendiği araştırma yöntemidir.

Bu tür çalışmalar

Gerçek yaşamın güncel bağlam veya ortamdaki durumun incelenmesidir.

- Okul içinden (alan içi) ve

- Birden fazla okul arasında (alanlar arası) varlıklar incelenebilir.

Durum çalışma türlerinin sınıflandırılması:

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre

- 1) Tarihsel örgütlenme
- 2) Gözlemsel durum çalışması
- 3) Hayat hikâyesi
- 4) Durum analizi
- 5) Çoklu durum
- 6) Çoklu alan
- 7) Şeklinde sınıflandırılabilir

Durum çalışma türlerinin sınıflandırılması:

STAKE'e göre

- 1) İçsel durum çalışması
- 2) Araşsal durum çalışması
- 3) Ortak/çoklu durum çalışması

Durum çalışmalarının aşamaları:

MCMİLLAN- CRESWELL'e göre

- 1) Durum çalışmasının uygunluğunu test etmek
- 2) Problemin ifadesi
- 3) Araştırma alanına girme
- 4) Katılımcıların seçilmesi (amaçlı örnekleme)
- 5) Verilerin toplanması
- 6) Verilerin analizi (bütüncül analiz/tek yönlü analiz)
- 7) İçsel durum/araşsal durumun raporlanması

Durum çalışmalarının veri analiz yöntemleri

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre

- 1) Kategorik birleştirme
- 2) Doğrudan yorumlama
- 3) Modelleri çizme
- 4) Doğal genelleme

Durum Çalışmalarının Özellikleri

Özellik	Açıklaması
Durum	Birey, küçük grup, kuruluş, ortaklık, topluluk, ilişki, karar verme, proje olabilir.
Amacı	İçsel bir durum (benzersiz bir durumu) veya araşsal bir durum (seçilmiş durumu) ele alabilir.
Veri	Çeşitlendirilmelidir.
Veri analizi	İrdelenen durumun birden fazla birimi veya tamamı olabilir.
Betimleme	Temalar, konular, belli durumlar seçilebilir. Çapraz durum analizi veya kuramsal model sunulabilir.
Sonuç	Çıkarımlar (Stake, 1995); model veya açıklamalar (Yin, 2009) şeklinde sunulur.

Durum Çalışmalarının Olumlu Yönleri:

- Yaşamın bir kesiti ile ilgili doğrudan ve derinlemesine bilgi sağlar.
- Okuyucunun kendi bulunduğu durumla verilen durumu karşılaştırma şansı olur.
- Alishık olunmayan durumları ayrıntılı irdeler.
- Araştırmacı önceden belirlenen soru ve veri toplama yöntemlerini güncelleyebilir.

Durum Çalışmalarının Olumsuz Yönleri:

- Sonuçların genellenebilirliği düşüktür.
- Kurum veya kişilerin kimliklerini gizlemek zordur.
- Raporlaştırmada dil becerisi önemlidir.
- Durum içinde kaç durum olduğunu belirlemek araştırmacı için zordur.

Durum çalışmasına örnek:

Araştırmanın Amacı:

Farklı ülkelerde COVID-19 sırasında öğretmenlerin A-12 düzeyinde Beden Eğitimi dersine ilişkin öğretme ve öğrenme deneyimlerini keşfetmek.

Araştırma soruları:

- (1) COVID-19 olayı, A-12 Beden Eğitimi öğretmenleri için öğretme ve öğrenme için hangi gerçekleri getirdi?
- (2) Bu öğretmenler, bu gerçeklere hangi yollarla benzer şekilde tepki verdi
- (3) Bu öğretmenler hangi destek mekanizmalarını deneyimlediler ve hangi ek desteğin gerekli olduğunu düşünüyorlar?

8 Ülkeden
10
Öğretmen

Uluslararası
karşılaştırmalı

2) EYLEM ARAŞTIRMASI NİTEL ARAŞTIRMALAR

Eylem araştırmaları

-Bilimsel araştırma yönteminden daha çok mesleki gelişim modelidir.

COSTELLO'ya göre Eylem araştırması:

- Kişilerin kendi mesleki eylemleri hakkında araştırma yapmaları ve
- Değişim için eyleme geçmeleri temelinde gerçekleşen
- Sistematik bir müdahale sürecidir.

Eylem araştırmaları

-Sosyal bağlamın içinde yer alan eylemlerin niteliğini geliştirme çalışmasıdır.

- Bu sosyal bağlam

- Eğitim, sağlık, askeri vb. kurumların

- Eğitim, araştırma geliştirme ve uygulama gibi çalışmalarının gerçekleştiği

→ Ortam, kişiler ve eylemlerden oluşmaktadır.

Eylemlerin niteliğinin gelişmesiyle birlikte sosyal bağlamın niteliği de gelişir.

Eğitimle ilgili eylem araştırması

-Öğretim süreci içerisinde kullanılan bir yöntem olması nedeniyle

→ Öğretmenlerin rolünü "araştırmacı öğretmen" olarak değiştirmektedir.

Eylem araştırması yapan öğretmenler MİLLS'e göre:

- Sadece akademisyenlerin ürettikleri bilgiyi kullanan bireyler değil
- Bunun ötesinde bu bilgilerden de yararlanarak
- Kendi karşılaştıkları problemlerle ilgili çözümleri
- Kendileri geliştirerek yeni bilgi üreten ve
- Bu sayede uzmanlıklarını ve mesleklerini geliştiren kişilerdir.

Eylem Araştırmaları ile Nicel Araştırmaların Karşılaştırılması

Eylem Araştırmaları	Nicel Araştırmalar
Genellenebilir (Çok az)	Genellenebilir. (Amacı bilimsel bilgi üretmeye odaklı)
Üst düzeye eğitime gerek yok!	Belli bir eğitim düzeyi gerekir.
Araştırmacı bağlamın içinden biridir.	Araştırmacı bağlam içinden değildir!
Veri toplama aracı araştırmacı tarafından geliştirilir/denetlenir.	Veri toplama aracı uzman(lar) tarafından geliştirilir/denetlenir.
Esnek olarak planlanır.	Tutucu bir şekilde planlanır.
Araştırmanın bulguları ve sonuçları bağlamın özelliklerine göre yorumlanır	Araştırmacının bulguları ve sonuçları evrensel özellikler ve değerlere göre yorumlanır.
Örneklem kasıtlıdır (amaçlı)	Örneklem seçkisizdir.
Araştırmacının araştırmayla ilgili bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınır.	Araştırmacının araştırmayla ilgili bireysel deneyim ve görüşleri dikkate alınmaz!

KURUBACAK'a göre

Eylem Araştırmasının Aşamaları:

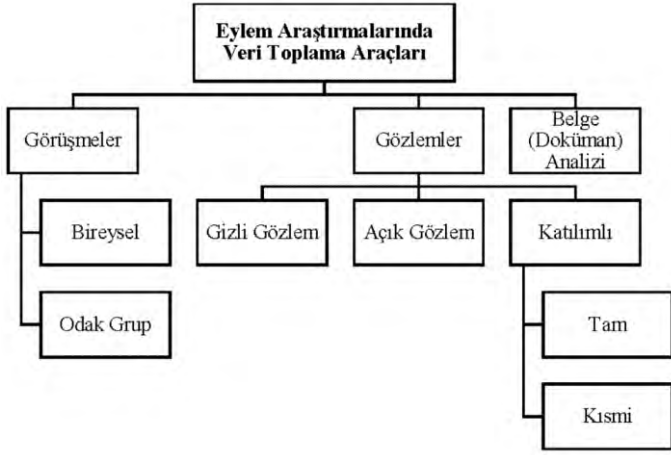
Döngüsel bir süreçtir:

1) Plan 2) Eylem 3) Veri toplama 4) Yansıtma

Eylem Araştırmalarında Veri Toplama Araçları:

- 1) Görüşmeler (bireysel ve odak grup)
- 2) Gözlemler
 - a) Gizli gözlem b) Açık gözlem c) Katılımlı gözlem (tam veya kısmi)
- 3) Belge (doküman) analizi

Eylem Araştırmalarında Veri Toplama Araçları

Eylem Araştırmaları Çeşitleri:

- a) Uygulamalı Eylem Araştırmaları
- b) Katılımlı Eylem Araştırmaları

Uygulamalı Eylem Araştırmalarının Özellikleri:

- 1) Yerel uygulamalar üzerinde çalışır.
- 2) Bireysel/takım temelli araştırma içerir.
- 3) Öğretmenin gelişimine ve öğrencinin öğrenmesine odaklanır.
- 4) Bir eylem planını yürürlüğe koyar.

Katılımlı Eylem Araştırmalarının Özellikleri:

- 1) Bireylerin yaşamlarını sınırlandıran sosyal meseleleri inceler.
- 2) Eşitlikçi iş birliğini vurgular.
- 3) Yaşam kalitesini yükseltecek değişimlere odaklanır.
- 4) Araştırmacının özgürleşmesi ile sonuçlanır.

Eylem araştırmalarında veri analizi yöntemleri:

- 1) Hermenötik
- 2) İçerik Analizi
- 3) Söylem (Discourse) Analizi
- 4) Göstergebilim
- 5) Metaforik Analiz
- 6) Alan Analizi
- 7) Anlatıbilim
- 8) Retorik (Hitabet)
- 9) Olay Analizi
- 10) Mantık Analizi
- 11) Tümevarım
- 12) Karşılaştırmalı Analiz
- 13) Taksonomi
- 14) Tipoloji
- 15) Nitel/Nicel İstatistik

Eylem Araştırması Örneği

Araştırmanın Amacı:

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik "...." kitap serisinden seçilen sekiz kitapla bir derse veya öğretim programına bağlı kalınmadan hazırlanmış öğretim etkinlikleri aracılığıyla değerler kazandırmak ve bu süreçte etkili olan unsurları incelemek.

Araştırma soruları:

1. Dördüncü sınıf öğrencilerinin değerler hakkındaki ön bilgi ve algıları nasıldır?
2. Çocuk kitapları (çocuk kitaplarına dayalı olarak hazırlanan eylem planları/öğretim etkinlikleri) aracılığıyla değerler nasıl kazandırılabilir?
3. Bu süreçte etkili olan etmenler/unsurlar nelerdir?
4. Dördüncü sınıf öğrencilerinin değerler hakkındaki ön bilgi ve algılarında süreç içerisinde nasıl bir değişim meydana gelmiştir?
5. Değerlerin kazandırılması sürecinde uygulanan eylem planlarına/öğretim etkinliklerine ilişkin öğrencilerin genel olarak görüşleri nasıldır?

NİTEL ARAŞTIRMALAR (2)

3) FENOMENOLOJİK ARAŞTIRMALAR: NİTEL ARAŞTIRMALAR

Görüngübilim çalışmaları olarak da tanınmaktadır.

Görüngü:

- Duyularla algılanabilen her şey, fenomendir. (TDK, 2022)
- Bireyin başına gelen olay, yaşantıdır.
- Tanımlanabilir ve sonludur.

Fenomenolojik araştırmaların amacı:

- Bireysel deneyimleri evrensel nitelikte açıklamaya çalışmaktır.
- Örneğin *Mutluluk-Yaşlanmaya katlanma-Küresel salgınla mücadele gibi.*

Araştırmacılar fenomeni deneyimleyen kişilerden veri toplayarak

- Bütüncül bir bakış açısı ortaya koyan
- "Neyin" "Nasıl" deneyimi etkilediğinin betimlemesini sunar.

Fenomenolojik araştırmalar araştırmacı katılımcıların

- Neyi deneyimlediğini
- "Dokusal", koşul, durum ve içerik açısından
- Nasıl deneyimlediklerini ise "yapısal" olarak betimler.

Fenomenolojinin öncüleri:

1) HUSSERL 2) HEİDEGGER 3) SARTRE 4) MERLEU-PONT

Belli bir **görüngüye** karşı kişilerin deneyimleri

- Kendi gördükleri
- Yaşadıkları
- Bakış açıları ile ilişkilidir.
- *Olaylara bakış açımız ne kadar görebildiğimiz ile ilgilidir.*

Fenomenoloji felsefeye 3 farklı bakış açısı ile yaklaşmak mümkündür:

KURUBACAK'a göre:

- 1) Felsefî bir akım
- 2) Felsefenin temeli
- 3) Nitel araştırma yöntemi

MERLEAU-PONT ve BANNAN

Fenomenoloji ile ilgili olarak bireyin çevresindeki insanlarla

- Deneyimlerinin keştiğini ve insanların etkileşimlerini
- Bir dişlinin çarklarına benzetir.

Fenomenolojik Araştırmanın Türleri: (5. VE 6. Maddeler başka kişilerden ektir.)

KURUBACAK'a göre:

- 1) Bireysel fenomenoloji
- 2) Ampirik fenomenoloji
- 3) Diyaloğlu fenomenoloji
- 4) Hermenötik (yorumlayıcı) fenomenoloji.
- 5) Deneyisel fenomenoloji
- 6) Yorumlayıcı fenomenoloji

Fenomenolojik Araştırmaların Özellikleri

Özellik	Açıklaması
Fenomen	Tek bir kavram veya düşünceyi işaret eder.
Örneklem	Fenomeni deneyimleyen bir grup insan. (Büyükliği 3-4 kişi ile 10-25 kişi -mümkünse <10 kişi)
Felsefi tartışmalar	Yaşanılan deneyimler fenomenle ilgili → Öznal Diğer insanlarla ortak olan → Nesnel deneyimler.
Araştırmacının rolü	Kendisini araç içerisine alır. Her şeyle ilk kez karşılaşmış bakış açısı “aşkın” olarak ifade edilir.
Veri toplama süreci	Genellikle mülakatlar yoluyla olur. Ancak gözlem, günlük, dokümanlar, drama, film,gibi diğer sanat formlarından da yararlanılabilir.
Veri analizi	Dar kapsamdan (anahtar ifadelerin listelenmesi) Geniş kapsama (anlam kümeleri/grupları oluşturma) doğru ilerleyen sistematik bir süreçtir.
Gözlem süresi	Uzun soluklu olmalıdır.
Sonuç	“Neyin” “nasıl” deneyimlendiğini bütünleştiren → “Öz” betimlenir. Öze ulaşmak için dokusal ve yapısal betimlemeler harmanlanır.

Fenomenolojik araştırmanın probleminin uygunluğunu anlamak için “Bireylerin bir fenomen ile ilgili yaygın ve ortak deneyimlerini mi anlamaya çalışıyor?” sorusunun cevabının “evet” olması gerekir.

Araştırma problemini çözümlmek üzere **katılımcıların** “Fenomenle ilgili hangi deneyimleri yaşadınız?” ve “Hangi ortam veya durumlar fenomenle ilgili yaşadığınız deneyimleri etkilemiştir?” sorularına verdikleri cevaplar yol gösterici olacaktır.

Fenomenolojik Araştırmanın Aşamaları:

KURUBACAK’a göre:

- 1) Görüngünün sezilmesi ve algılanması
- 2) Görüngüye odaklanılması
- 3) Görüngünün betimlenmesi

Fenomenolojik araştırmalarda verileri:

- 1) Görüşmeler
- 2) Günlükler
- 3) Çizimler
- 4) Gözlemler....
ile elde ederiz.

Ardından verileri analiz ederken

- a) Parçaların ve bütünlerin yapısı,
 - b) Bir çeşitliliğin içindeki özdeşliğin yapısı
 - c) Mevcudiyet ve yokluğun yapısı
- şeklindeki formlardan birini tercih edebiliriz.

Fenomenolojik araştırma örneği**4) ETNOGRAFİ ARAŞTIRMALARI:****NİTEL ARAŞTIRMALAR**

Etnografi:

- Antropologlar tarafından geliştirildi. (Bir araştırma yöntemidir.)
- Bir grubun davranışını doğrudan gözlemleme ve
→ Bu gözleme dayanarak bu gruba ilişkin bir betimlemedir.

Etnografi bir insan grubuna ve
- Bu grubu farklı kılan kültürel temellere ilişkin sosyal bilimsel bir **betimlemedir**.

Etnografinin kökeninde iki kelime yer alır:

“etno”→ İnsana “grafi” → Tanımlama, **tasvir** etmedir.

=> Etnografi: İnsanların dünyasını belgelendirmedir.

Öğretmen betimlemeleri

- Öğrencilerin sınıf etkinlikleri ile ilgili betimlemelerinin yer aldığı yazıyı
- Öğretmen-öğrenci sunumlarına ait ses kayıtlarını
- Sınıf tartışmalarına ait video kayıtlarını
- Öğretmenin ders planını ve
- Öğrenci çalışmalarının örneklerini içerebilir.

Etnografyacının işi TAŞKIN’a göre:

- Yapılandırılmamış görüşmelerle
- Hayatın (anlamlar sistemi) özel bir yönünün belgelenmesidir.
- Şu sorulara odaklanır:

- 1) Toplumun üyeleri arasında iletişim nasıldır?
Hangi anlamlar yaratılmaktadır?
- 2) Kültürel bilginin yapısı nedir?
(Kültürel bilgi nasıl düzenlenir?
Hangi kategoriler tanımlanır ve
bu kategoriler birbiriyle nasıl bir ilişki içindedir?)
- 3) Dil, kültür ve düşünce arasındaki ilişkiler nelerdir?

Etnografi Araştırmalarının Özellikleri:

- 1) Aynı kültürü paylaşan bir grubun kültürünün
- Karmaşık ve eksiksiz betimlenmesine odaklanır.
- 2) Grubun fikir ve inançlarının yanı sıra
- Zihinsel faaliyetleri, gözlenen davranışları ile
- Ritüeller, geleneksel sosyal davranışlar ve devamlılıklar gibi
→ Bedensel faaliyetlerin de modelleri ile ilgilenilir.
- 3) Kültürdeki davranışlar uzun süre bozulmadan devam eder.
- 4) Veri analizi için anahtar kelimeler:
- Emik (Araştırma konusunun kendi bağlamında değerlendirilmesi gerektirir.)
- Kültürel yorum ve
- Etikittir.
- 5) Araştırma sonunda aynı kültürü paylaşan grubun
- Nasıl çalıştığı, nasıl hareket ettiği ve grubun yaşam şekline dair
→ Bilgi vermek gerekir.

Etnografi Araştırmalarının Türleri:

CRESWELL’e göre:

- 1) Dini Etnografi
- 4) Feminist Etnografi
- 7) Gerçekçi Etnografi
- 2) Yaşam Öyküsü
- 5) Etnografik Romanlar
- 8) Eleştirel Etnografi
- 3) Otoetnografi
- 6) Görsel Etnografi

Bilişsel etnografi:

- Daha yeni bir türdür.
- Otantik dünyada bilişsel etkinliklerin nasıl gerçekleştirildiğini araştıran
→ Olay odaklı bir yöntemdir.

Bilişsel Etnografiyi Geleneksel Etnografiden Ayıran Özellikler:

Bilişsel Etnografi	Geleneksel Etnografi
Bilgi açıklanır.	Bilginin nasıl inşa edildiği açıklanır.
Kültürel bir grubun yarattığı anlamla ilgilenir.	Grubun üyelerinin bu anlamı nasıl yarattığı ile ilgilenilir.
Grup üyelerinin günlük hayattaki maddi ve kavramsal kaynakları betimlenir	Kültürel faaliyetlere bu kaynakların nasıl yansıtıldığı incelenir.
Grupların düşünce biçimi, insan deneyiminin çeşitli yönleri ve insanı insan yapan şeyler ele alınır	Sosyokültürel bakış açısıyla bir faaliyetin anlık ve farklı zamanlardaki gelişimi irdelenir.
Geleneksel Etnografi yi bilgilendirir	Süreç analizi ile etnografi araştırmasını derinleştirir.

Etnografik görüşmeler → Yapılandırılmamış görüşmelerdendir.

Farklı olarak → Katılımcıların kendi cevaplarını vermeleri sağlanır.

Etnografik görüşmelerde

Grup veya bireyin davranış ve deneyimlerini açıklayarak
→ Kültürel yapıları betimlemek için görüşmelerden yararlanılır.

Görüşmec

Görüşmeyi kontrol etmektense konuşmaya yön vererek

- Cevaplayıcıya özgür olduğu ve ortamın resmi olmadığı hissini yaşatarak
→ “Kolaylaştırıcı” rolünü üstlenir.

- Konu ile ilgili geniş bilgi kaynağının oluşması görüşmecii yeteneğine bağlıdır.

Etnografi 10 (on) temel özellik ile açıklanır:

- 1) Konumlanmışlık
- 6) Yansıma / Dönüşlülük
- 2) Verim / Zenginlik
- 7) Öz Yansıma
- 3) Katılımcı Özerklik
- 8) Çarpıcılık
- 4) Açıklık
- 9) Bağımsızlık
- 5) Kişiselleştirme
- 10) Tarihsellik

Etnografi araştırmalarının aşamaları:

CRESWELL’e göre: (Tek bir yolu yoktur. Ama şu sıra izlenebilir:)

- 1) Etnografi en uygun desen mi?
- 2) Katılımcılar gerçekten bir grup mu? (Uzun zamandır bir arada yaşıyorlar mı?)
- 3) Araştırılacak kültürel tema, konu veya kuram seçilmelidir.
- 4) Temalaştırmada ne yaptıkları (davranış); ne söyledikleri (dil), vb. seçilir.
- 5) Bütüncül bir bakış açısı ile tanımlanmalıdır.
- 6) Alan çalışması yapılır.

Etnograf tema analizinin sonunda

- Sistemin nasıl çalıştığının genel bir resmini ortaya koyar.
- Buna hem katılımcıların görüşü hem de araştırmacının görüşü ile
→ **Harmanlanmış kültürel portre** adını verebiliriz.

Etnografi araştırmalarının veri türleri:

- 1) Gözlemler
- 5) Görsel-İşitsel Materyaller
- 2) Testler ve Önlemler
- 6) Mekânsal Haritalama
- 3) Anketter
- 7) Ağ Araştırması
- 4) Mülakatlar

Etnografi Araştırmalar:

CRESWELL'e göre:

1) Gerçekçi Etnografi Araştırmalar 2) Eleştirel Etnografi Araştırmalar

1) Gerçekçi Etnografi Araştırmalar:

- Objektiflik söz konusudur.
- Üçüncü kişinin bakış açısıyla yaklaşılır.
- Kişisel ön yargı, siyasi hedef ve yargıdan uzak durulur.

2) Eleştirel Etnografi Araştırmalar:

- Herhangi bir nedenle kişilerin ötekileştirilmesine karşı çıkar. (Güç, sınıf farkı, ırk, cinsiyet, vb.)
- Dışlanan grupların özgürleştirilmesini savunur.
- "Güç, güçlendirme, eşitsizlik, haksızlık, egemenlik, baskı, hegemonya ve mağduriyet" konularına değinir.

Etnografi araştırma örneği

Araştırmanın Amacı:

Öğrencilerin bilgisayarı kendi kendine öğrenme süreçlerini bilişsel etnografi yöntemini temel alarak kültürel bağlamda incelemek ve öğrenme sürecinin hangi dinamiklerden etkilendiğini analiz etmek

Araştırma soruları:

- "İlk defa bilgisayar kullanan çocuklar, bilgisayarda baş başa bırakıldıklarında kendi kendine öğrenme süreçleri nasıl ilerlemektedir?"
- Öğrencilere basit ipuçları verilmesi ve merak uyandırmaya yönelik sorular sorulmasının öğrenme sürecindeki etkileri nasıldır?
- Öğrenciler bireysel olarak ve gruplar halinde bilgisayarla baş başa kaldıklarında, kendi kendine ve işbirlikli öğrenme süreçlerini nasıl organize etmekteydiler?"
- Çocukların kendi kendine bilgisayar öğrenme süreçleri, demografik özellikleri bağlamında nasıl şekillenmektedir?"

- 6-8 arasında değişen küçük yaş grubunda 15 kişi (11 kız, 4 oğlan).
- Yaşları 9-11 arasında değişen büyük yaş grubunda ise 16 kişi (4 kız, 12 oğlan)
- Gözlem, görüşme, alan notları, sesli düşünme notları, ses-video kaydı, araştırmacı günlükleri

5) ANLATI ARAŞTIRMALARI:**NİTEL ARAŞTIRMALAR****BÜYÜKÖZTÜRK**

Anlatı araştırmaları insanların bir konuya veya duruma ilişkin deneyimlerini

- Yaşamış oldukları hikâyeler ile inceler.

İnsanların yaşadıkları olayların ardışık olarak düzenlenmesi

- Bu olaylar arası ilişkilerin kurulması ve böylece bu olayların

→ Belirli hedef kitle için **anlatılandırılması** sağlanır.**Anlatı**

- Olumlu/olumsuz bir durumun hikâyelediği

→ Aşık olma gibi bir fenomen olabileceği gibi

→ Yaşam öykülerinin analiz edilme süreci de **olabilir**.

Eğitim alanında çeşitli önemli konulara ilişkin

- Eğitimcilerin seslerinin ve deneyimlerinin

- Derinlemesine incelenmesi ve

- Öğrenme-öğretme ortamlarının daha iyi anlaşılması için

→ **Hikâyeler kullanılabilir**.

Böylece uygulamacıların hikâyeleri

- Anlatı araştırmaları yoluyla betimlenerek

→ Eğitimdeki problemleri durumların daha iyi anlaşılması **sağlanır**.**D. JEAN CLANDİNİN ve MİCHAEL CONNELLY**→ Eğitim alanında anlatı çalışmalarını **ilk defa uygulayanlardır**.**Anlatı Araştırmasının Özellikleri CRESWELL'e göre:**1) Hikâyeyi anlatanlar ile araştırmacı arasında bir iş birliği **ortaya çıkar**.

2) Bireylerin kimlikleri ve kendilerini nasıl gördüklerini

→ Ortaya çıkaran deneyimler **ele alınır**.3) Farklı veri toplama teknikleri bir arada **kullanılabilir**.4) Araştırmacının hikâyeyi kronolojik sıraya koyması **önemlidir**.→ Gerekirse yeniden hikâyeleme ile doğru sırayı yakalamak **gerekir**.5) Analizinde **tematik** (neler söylendiği)- **Yapısal** (söylenenlerin arkasındaki gerçeklik/doğa) veya- **Diyalogik/performans** (hikâyeyi kimin yönlendirdiğine bağlı)→ Yöntemler **kullanılabilir**.**Anlatı Araştırmasının Aşamaları GAY'a göre:**1) Araştırma amacının ve incelenecek olayın **belirlenmesi**2) Bu olaya ilişkin deneyimi olan araştırma katılımcılarının **belirlenmesi**3) Araştırma sorularının **belirlenmesi**4) Araştırmacının rolünün **belirlenmesi** ve gerekli izinleri **alınması**5) Veri toplama yöntemlerinin **belirlenmesi** ve verilerin **toplanması**

6) Araştırma katılımcısı ile işbirliği sağlanarak

- Araştırmada yazılan hikâyenin **doğrulanması**7) Araştırmanın **raporlaştırılması****Anlatı Araştırmasının Türleri:**

1) Otobiyografi

4) Kişisel hikâyeler

2) Biyografi

5) Sözlü tarihtir.

3) Hayat hikâyesi

Anlatı Araştırmasının Veri Toplama Teknikleri:

1) Alan Notları

2) Günlük Kayıtları

3) Görüşme

4) Hikâye Anlatma

5) Yeniden Hikâyeleştirme

6) Sözel Tarih

7) Mektup Yazma

8) Otobiyografik Yazı

9) Biyografik Yazı

10) Diğer Alıntı Veri Kaynakları

Anlatı araştırma örneği

Araştırmanın Amacı:

Mevcut Covid-19 küresel salgını ve bunun aşağı yönlü etkisi göz önüne alındığında coğrafya öğretme ve öğrenme üzerindeki etkileri nelerdir?

Araştırma soruları:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ideal vatandaşlık anlatıları nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmen eğitimi süresince ideal vatandaşlıkla ilgili deneyimleri nasıldır?

- Eleştirel bir anlatı

Yazarın en önemli dergi olan International Research in Geographical and Environ-mental Education'in yardımcı editörlerinden biri olan coğrafi eğitimdeki gelişmelerde katılımcı bir gözlemci olarak bakış açısı üzerine inşa edilmiş.

Yazar, özellikle coğrafya eğitimi alanında müfredat, alan çalışması, teknoloji, ölçme-değerlendirme ve öğretmen eğitimi konularında daha önce yapmış olduğu çalışmalara atıfta bulunmuş ve coğrafya eğitimi alanında aktif bir üye olarak bunları perspektiften yansıtmış.

NİTEL YAKLAŞIMIN ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 6.Farklı Nitel Araştırmaların Karşılaştırılması

Özellik/ Odak	Durum	Eylem	Fenomenoloji	Etnografi	Anlatı
	Durum veya çoklu durumlar derinlemesine betimleme	Öğretmenin mesleki gelişimine, öğrencinin öğrenmesine ve eğitimin sosyal meselelerine katkı sağlayacak sosyal bağlamı inceleme	Deneyimin özünlü kavrama	Aynı kültürü paylaşan bir grubu betimleme	Bireyin hayatını araştırma
Analiz birimi	Bir olayı, programı, faaliyeti veya birden fazla bireyi araştırma	Araştırmacı bağlamın içinden olmak* koşulu ile eğitime ilgili olanlarda öğretmen, öğrenci, yönetici, sosyal çevreyi araştırma	Ortak deneyime sahip birkaç bireyi araştırma	Aynı kültürü paylaşan bir grubu araştırma	Bir veya birden çok bireyin hayatını araştırma
Veri toplama şekilleri	Mülakatlar*, gözlemler, dokümanlar, insan ürünü eserler (çoklu kaynak)	Görüşmeler, gözlemler, dokümanlar	Mülakatlar*, dokümanlar, gözlemler, sanat eserler	Gözlemler * ve Mülakatlar* alanda geçirilen süre içinde ulaşılabilen diğer kaynaklar	Mülakatlar* ve Dokümanlar*
Veri toplama stratejileri	Durumun betimlenmesi, durum temaları ve çapraz durum temaları üzerinden veri analizi	Eylem planları yoluyla içerik analizi*, söylem analizi vb. ile bağlamın betimlenmesi, sistematik veri toplama	Önemli ifadeler, anlam birimleri, metinsel ve yapısal betimlemelerle "öz"ün betimlenmesi	Aynı kültürü oluşturan grubu betimleyerek temalar oluşturarak veri analizi	Öyküler için verileri analiz etme, öyküleri "yeniden hikâyeleme" ve temalar geliştirme, kronolojiye başurma
Yazılı rapor	Bir veya birden çok durumun detaylı analizi	Mesleki gelişime katkı sağlayacak bağlamın genelleme kaygısı ile betimlenmesi ve raporun yayınlaştırılması	Deneyimin "öz"ün betimlenmesi	Aynı kültürü oluşturan grubun nasıl çalıştığını betimleme	Yaşam öyküleri hakkında anlatı geliştirme

*öncelikli

Kaynak: Creswell'den (2013) uyarlanmıştır.

NİTEL ARAŞTIRMALARIN ÖZELLİKLERİ (ÖZET)**NİTEL ARAŞTIRMALAR BÜYÜKÖZTÜRK'e göre:**

- 1) Doğal ortamda çalışılır.
- 2) Verilere doğrudan kaynağından ulaşılır.
- 3) Detaylı betimlemeler ile bağlam ve olgular derinlemesine anlaşılır şekilde ele alınır.
- 4) Olgu ve davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanılır.
- 5) Elde edilen bilgiler sentezlenir ve ikna edici genellemelere gidilir.
- 6) Katılımcının anlamasına ve anlamlandırılmasına **odaklanılır**.
- 7) Araştırma **deseni**, çalışmanın gerçekleştiği duruma göre gelişir ve değişir.

KARMA ARAŞTIRMALAR**Araştırmacı (lar)ın,**

- Nicel ve nitel yöntemlerin ve yaklaşımların (veya kavramların)

- Karışımının (veya kombinasyonlarının)

- Tek (veya bir dizi) araştırmada **kullanması**

→ Karma araştırmayı işaret eder.

Yapılmak istenen çalışmanın amacına ve varılmak istenen noktaya bağlı olarak → Seçilecek olan yöntem belirlenmektedir.

Ancak araştırma deseni uygunsa her iki yöntem birden kullanılabilir.

- Ama aynı çalışmada hem nicel araştırma hem de

Derinlemesine nitel araştırmalar yapmak → **Oldukça zor bir süreçtir**.**Bu tür çalışmalar bazen ne nicel ne de nitel araştırma süreçlerine uymaz!****EKİZ'in görüşü**

"Önemli olan, konunun yaklaşımı belirlemesidir.

→ Yaklaşımın konuyu belirlemesi değil!

- **Unutulmaması gereken en önemli konu:**

Hiçbir yaklaşım tek başına güçlü bir şekilde her türlü konuyu inceleyemez!"

Karma Yöntem Araştırmalarının Kullanım Yerleri ve Amaçları:

- 1) Ölçek, anket formu ve diğer veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve - iyileştirilmesinde, geliştirme, uygulama ve değerlendirme çalışmalarında
- 2) Verilerin onaylanması ve çapraz doğrulamasında
- 3) Aynı konuların farklı yönleriyle incelenmesinde
- 4) Farklı açılardan karmaşık olguların keşfedilmesinde ve
- 5) Tek bir yöntemle elde edilen bulgularının araştırılması veya test edilmesinde

JOHNSON ve ONWUEGBUZİE karma yöntem araştırmalarının

→ İki temel amacının olduğunu vurgulamıştır:

1) Çeşitleme ve tamamlayıcılık:

- Nicel ve nitel yöntemler uygulayarak elde edilen sonuçları
- Doğrulanmak veya geliştirmektir.

2) Başlatma, geliştirme ve genişletme:

- Nicel ve nitel yöntemler uygulanarak elde edilen sonuçlardan yararlanarak
- Yeni araştırma soruları türetmektir.

JOHNSON ve ONWUEGBUZİE karma yöntem araştırmalarının

→ **Güçlü yönlerini şu şekilde ifade etmektedir:**

- 1) Sayılara anlam katmak için kelimeler, resimler ve anlatılar kullanılabilir.
- 2) Kelimelere, resimlere ve anlatılara hassasiyet katmak için sayılar kullanılabilir.
- 3) Nicel ve nitel araştırma paradigmalarının
- Güçlü yönlerinin birlikte kullanılması sağlanabilir.
- 4) Araştırmacı temelli bir kuram oluşturulabilir ve
- Oluşturulan bu kuram test edilebilir.
- 5) Araştırmacı tek bir yöntem ve yaklaşımla sınırlı olmadığından daha fazla ve daha geniş kapsamlı araştırma sorularına cevap bulabilir.
- 6) Araştırmacı çalışmasında kullandığı bir yöntemdeki zayıflıkların
- Üstesinden gelmek için diğer yöntemin güçlü yönlerinden faydalanabilir.
- 7) Elde edilen bulguların doğrulanması için daha güçlü kanıtlar sağlayabilir.
- 8) Tek bir yöntem kullanıldığında eksik kalabilecek unsurlar (içgörü, anlayış)
- Diğer yöntemle tamamlanabilir.
- 9) Elde edilen sonuçların genellenebilirliğini artırmak için kullanılabilir.
- 10) Kuram ve uygulamanın birlikte ele alındığı karma yöntem araştırmalarında
- Araştırma problemlerine ilişkin daha bütüncül ve eksiksiz bilgi sağlanabilir.

Karma Yöntem Araştırmalarında Karşılaşılabilecek Başlıca Sınırlılıklar:

- 1) Araştırmacıların hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleriyle
- Başa çıkmaları zor olabilir.
- 2) Özellikle iki yöntem aynı anda işe koşulduğunda veya
- Araştırmacılar takım halinde çalıştıklarında
- Karma yöntemin uygulanması zorlaşabilir.

Karma araştırmaların zaman içerisindeki yolculuğu:

- a) Birden fazla nicel yöntemin birlikte kullanılması
- b) Birleştirilmiş anket ve görüşmelere yer verilmesi
- c) Nitel ve nicel verilerin çeşitlendirilmesi
- ç) Sadece tek araştırma, duruma göre araştırma ve
- Yarırcı araştırma paradigmalarını benimseyen araştırmacıların
- Görüşlerinin birleştirilmesi
- d) İki geleneksel paradigmanın (nitel ve nicel) varsayımlarının
- Tartışılması ve uzlaştırılması
- e) Karma yöntem araştırmalarının çeşitlerine ilişkin
- Bir sınıflandırma sisteminin belirlenmesi
- f) Çoklu yöntemlerin bir araştırma sürecinde kullanılması
- g) Pek çok açıdan karma yöntem araştırmalarının sağladığı
- Olanakların belirlenmesi
- ğ) Araştırma sürecinde karma, nitel ve nicel yöntemlerin karşılaştırılması
- h) Karma yöntem nitel ve nicel yöntemlerin doğal tamamlayıcısı olarak
- Konumlandırılması

Karma araştırmalarda çeşitleme oldukça önemlidir.

DENZİN'in ifade ettiği çeşitleme türleri Şekil 4'te özetlenmiştir:

Şekil 4. Çeşitleme olarak da isimlendirilen zenginleştirme türleri

Karma Desen Türleri:

- 1) Zenginleştirilmiş Desen
- 2) Açıklayıcı Desenler
- 3) Keşfe Yönelik/Keşfedici Desen
- 4) Gömülü Desen

Karma Desen Türleri HANSON, CRESWELL, CLARK, CRESWELL

- 1) Ardışık Açıklayıcı
- 2) Ardışık Keşfedici
- 3) Ardışık Dönüşümsel

1) Ardışık açıklayıcı yaklaşımda:

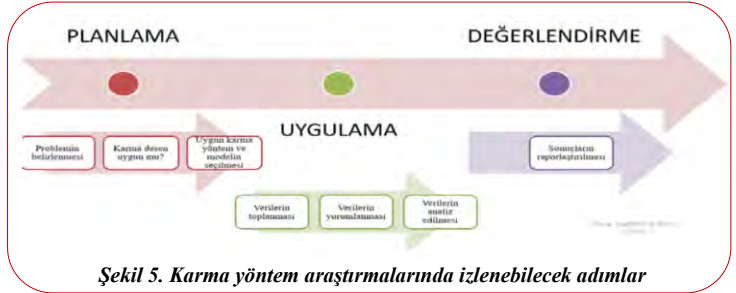
- Öncelikle Nicel veri toplanır ve analiz edilir.
- Sonrasında da nitel veri sürece dâhil edilir ve bütünleştirme yapılır.

2) Ardışık keşfedici yaklaşımda da

- Öncelikle nitel veri toplanır ve sonrasında nicel aşama yürütülür.

3) Ardışık Dönüşümsel yaklaşımda

- Kuramsal bakış açısı ve bulgulara yönelik öngörü açıkça ifade edilir.
- Nicel veya nitel bakış açısının sırası veya vurgulanma derecesi önemli değildir!

Karma Yöntem Araştırmasının Aşamaları Nelerdir?

Şekil 5. Karma yöntem araştırmalarında izlenebilecek adımlar

Karma yöntem araştırmalarının örneği**Araştırmanın Amacı:**

K-12 öğretmenlerinin yenilenebilir ödevler gibi açık eğitim uygulamalarına (AEU) dahil edilmesinin Açık eğitim Kaynaklarını (AEK) kabullerini artırma durumlarını araştırmak

Araştırma soruları:

1. Öğretmenlerin AEU deneyiminin AEK'yi kabul etmeleri üzerindeki etkisi nedir?
2. Öğretmenlerin K-12 ortamlarında AEK'yi uygulama deneyimi nedir?

- İki aşamalı sıralı açıklayıcı karma yöntem araştırması
- Teknoloji kabul modeline (TAM) atıfta bulunan nicel aşama, öğretmenlerin AEK'yi kabulünü etkileyen faktörlerdeki değişimi inceledi. Spesifik olarak, ilk aşama, tek grup ön test-son test tasarımını sergileyen nicel çalışmaydı. Nicel bulguların tamamlayıcı bakış açılarını sağlamak için nitel aşama takip edildi. Bu araştırma, tamamlayıcı bulguları bütünleştirdi. Ardından, nicel sonuçların arkasındaki nitel hikayeyi ortaya çıkarmak için nitel bir araştırma yapıldı.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİĞİ**ETİK** ifadesi 1830'lu yıllarda

- CHARLES BABPAGE tarafından yayınlanan
- "Bilimsel Araştırmalarda Sahtekârlık" isimli çalışmasında ele alınmıştır.

Charles Babbage kimdir?

- Bilgisayarın çalışma mantığını ortaya koyan bir bilim insanıdır.
- "Fark Motoru" isimli hesap makinesi bilgisayarın atası kabul edilebilir.

CRESWELL araştırmacıların özellikle

- Veri toplama sürecinde etik kaygıları üst düzeyde tuttuklarını
- Oysa araştırma sürecinin ilk adımında henüz tasarı aşamasındayken
- Başlayıp tamamlanması ve yayımlanmasına kadar geçen tüm süreçlerde
- Etiği akıldan ve vicdandan çıkartmamak gerektiğini dile getirmiştir.

Creswell'in bu kaygısı yalnızca nitel araştırmalar için değil

→ Tüm araştırmalar için geçerlidir.

Etik

- İyi davranış sergileme
- Toplumsal olarak iyi ve kötünün ayrımını yapma
- Mesleki olarak benzer iyi davranış benimseme ve
- Kötü davranıştan sakınma olarak açıklanabilir.

Bilimsel araştırma etiğinin Sınıflandırılması:

- 1) Genel Bilimsel Araştırma Etiği
- 2) Araştırmacı-Katılımcı Etiği
- 3) Yayın Etiği

1) Genel bilimsel araştırma etiği

- İlk söylenecek unsur araştırmanın alanyazın (literatür) taramasının
- Detaylı yapılması sağlam temellere oturtulmasıdır.
- Sonrasında doğru araştırma yönteminin benimsenmesi ve
- Tüm sürecin araştırma ekibi ile paylaşılmasıdır.

Verilerin saklanması hassas bir konudur.

- Araştırma bitiminde imha edilmelidir.
- Dijital olarak saklanacak verinin gizliliği ayrıca önemlidir.
- Veri analizinde geçerlik ve güvenilirlik analizleri vazgeçilmezdir.

ERSOY Temel Etik İlkelerini 5(beş) başlıkta sıralamaktadır:

- 1) Kişiyi saygı (özerklik)
- 2) Yararlılık
- 3) Zarar vermeme (kötü davranmama)
- 4) Adalet
- 5) Bütünlük ve Dürüstlük.

1) **Kişiyeye saygı (özerklik) → Katılımcının** araştırmaya
- Kendi hür iradesi ile **katılması** ve bunun aydınlatılmış bir katılım olması

2) **Yararlılık → Maliyet, risk ve faydanın dengesi**

3) **Zarar vermeme → Katılımcıların fiziksel, ruhsal bir zarara uğramaması**

4) **Adalet ilkesi → Gerek katılımcı seçiminde gerek uygulama ve topluma yararada
→ Herkese eşit davranılması
→ Ayrıca mahremiyete saygı duyulması**

5) **Bütünlük ve dürüstlük**

- **Katılımcı seçiminde** dürüstlük, katılımcının verilerinin
→ Bütünlüğünün bozulmamasına **işaret edilmektedir.**

2) Araştırma-Katılımcı Etiği

- **Bireye saygı** ön planda **tutulmalı**
- Katılımcının araştırmaya katılımının
→ Seçim hakkının kendisinde olduğunu bilmesi **sağlanmalı**
- **İçerisinde** araştırmanın amacı, yapısı ve süresi **açıklanmalı**
- **Süreç** doğru bir şekilde **tanımlanmalı**
- Katılımcı ile ilgili bilgileri içeren aydınlatılmış onam formuna
→ Sözel veya yazılı onay **alınmalıdır.**

Aydınlatılmış onam metninde ERSOY'a göre:

- Araştırmanın amacı
- Araştırmanın yapısı ve süresi
- Araştırmadan beklenen faydalar
- Araştırmanın verebileceği sıkıntılar/ riskler/zararlar
- Araştırma esnasında ve sonrasında kişiye etkisi
- Kişinin araştırmanın istediği aşamasında onamından vazgeçebileceği ve
- Bunun ona bir zararının olmayacağı gibi
→ Başlıkların yer alması **uygun olacaktır.** (Ersoy, 2015).

ERSOY'a göre:

Araştırmacı riskleri

- Henüz araştırmaya başlamadan önce konu tartışılmalıdır.
- İnsanlar için zararlarına göre **gerekirse** araştırmadan vazgeçmelidir.

Katılımcıları seçerken

- **Seçen kişi** kendi bakış açısına göre özel seçimler **yapmamalıdır!**
→ Bu bireysel adaleti **zedeler.**
- **Katılımcıların** araştırma sürecinde ve sonrasında
- Karşısına çıkan sıkıntıların veya yararların
→ Taraflarca eşit paylaşması **sosyal adaleti sağlar.**

3) Yayın etiği

TÜBİTAK'ın etik ihlallerine ilişkin listeleri vardır.

(Bu listeyi 1) **Üniversitelerarası Kurulun (ÜAK)** ve
2) **HAMUTOĞLU, YILDIZ ve AKGÜN** de belirtmiştir.)

TÜBİTAK'ın etik ihlallerine ilişkin listeleri:

- 1) Olmayan verileri üretmek (uydurma)
- 2) Sonuçları, materyalleri değiştirmek (çarpıtma)
- 3) Başkasının ürünlerini atfı yapmadan kullanmak (aşırma)
- 4) Aynı çalışmaya başka başka yerlerde yayımlamak (dublikasyon)
- 5) Bütünü parça parça yayın hâline getirmek (dilimleme)
- 6) Araştırma desteğini belirtmemek
- 7) Yazarlarının isim sırasını değiştirmek
- 8) Yazar olmayan birini göstermek
- 9) Yayınlanmamış başka birine ait çalışmayı kendine mal etmek.

Araştırma etiğini garanti altına almak için

- **Başta** vicdani sorumluluğu yerine getirmek **ardından**
- *Etik komisyonlardan*
- *Araştırma yapılan kurumlardan*
- *Bireylerin kendilerinden*
- *Reşit olmayanların velilerinden* izin almak gerekir.

VERİLERİN TOPLANMASI

TURGUT'a göre

Ölçme birey ya da nesnelerin niteliklerinin uygun araçlar kullanılarak **gözlenip**
→ Gözlem sonuçlarının sembollerle **gösterilmesidir.**

Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü):

Birey ya da nesnelerin ölçülen özelliklerine ilişkin elde edilen ölçme sonuçlarının
→ Matematiksel nitelikleridir.

Ölçme Düzeyi (Ölçek Türü) Çeşitleri:

- 1) Sınıflama
- 2) Sıralama
- 3) Aralık
- 4) Oran

Araştırma kapsamında

- Deneklerden elde edilen her tür bilgi → **Veri olarak tanımlanmaktadır.**

Verilerin toplanmasında kullanılan farklı araçlar vardır:

- 1) Anket
- 2) Görüşme/gözlem formu
- 3) Testler
- 4) Derecelendirme ölçekleri

Veri Toplama Araçları:

1) Araştırmacı tarafından doldurulan araçlar

- a- *Derecelendirme ölçekleri*
- b- *Görüşme çizelgeleri*
- c- *Gözlem formları*
- d- *Çeteleme*
- e- *Performans kontrol listeleri*
- f- *Zaman ve hareket kayıtları (loglar)*

2) Denekler tarafından doldurulan araçlar

- a- *Anketler*
- b- *Öz değerlendirme kontrol listeleri*
- c- *Tutum ölçekleri*
- d- *Kişilik envanterleri*
- e- *Başarı/yetenek testleri*
- f- *Performans testleri*

GEÇERLİK

- Belli araçları kullanarak elde edilen bilgilerin

→ Araştırmanın amaçlarına **hizmet etmesidir.**

Geçerlik

- Ölçülmek istenen özelliğin ölçülebilme derecesidir.
- **Geçerliğe ilişkin kanıtlar**
- Elde edilecek verilerin ve bu veriler doğrultusunda
- Elde edilecek olan sonuçların → Geçerliliğine ilişkin kanıtlar **bulmaktır.**

GEÇERLİK TÜRLERİ

1) Kapsam Geçerliği:

- İçeriğin uzman görüşüne dayalı değerlendirilmesi
- Araçta yer alan maddelerin veya soruların
- Ölçülmek istenen içeriğe ya da aracın ölçme amacına
→ Uygun olup olmadığının **incelenmesidir.**

2) Ölçüt Geçerliği:

- **Test puanlarının** ölçüt puanları ile ilişkili olması
- a) Ölçüt aynı veya yakın bir zamanda ölçülmüşse:
→ Eş zaman/hâlihazır/uygunluk geçerliği
- b) Ölçüt daha sonra ölçülmüşse → Yordama geçerliği
- **Ölçüt geçerliğinde** mevcut araçtan elde edilen puanlarla
→ Diğer araçlardan elde edilen puanlar arasındaki **ilişki incelenir.**

3) Yapı Geçerliği:

- Test puanları, testin ölçtüğünü varsaydığı kavramı/yapıyı ölçüyor mu?
- Test ölçtüğü özelliği nasıl bir yapısal model içinde ölçüyor?
- Yapı geçerliği
→ **Araç ile ölçülmek istenen psikolojik yapı ve özelliklerin doğasını ifade eder.**

4) Görünüş Geçerliği:

- Teste ilişkin bir teknik değildir!
- **Bir ölçme aracının** ismi, açıklamaları ve sorularıyla
→ Ölçmeyi amaçladığı özelliği ölçüyor görünmesi **durumdur.**

Geçerliği Etkileyen Faktörler

- 1) Ölçme sonuçlarının güvenilirliği
- 2) Ölçme yöntemi ve madde sayısı
- 3) Puanlayıcı yanlılığı
- 4) Uygulama koşulları

GÜVENİRLİK

Güvenirlik → Aynı ölçme aracının bağımsız ölçümleri arasındaki tutarlılıktır.

Güvenirlik → Elde edilen puanların hatadan ne kadar uzak olduğunun göstergesidir

Güvenirliğin yüksek olması:

→ Elde edilen puanların hata düzeyinin düşük olduğu **anlamına gelmektedir.**

Güvenirlik Katsayısının Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler:

1) Kuder Richardson (KR-20) Yöntemi:

Bir test maddesine verilen cevaplar

- **1** (doğru) ve **0** (yanlış) ile puanlandığında veya
- **Evet/hayır** gibi iki seçeneği olması durumunda **kullanılır.**

2) Cronbach Alpha (α) Yöntemi:

- Test puanlarının güvenilirliğinin bir alt kestiricisi olarak **kullanılır.**
- Özellikle cevapların derecelendirme ölçeğinde elde edildiği durumlarda
→ Sıklıkla **kullanılır.**

3) Testi yarılama (eş değer yarılar) Yöntemi:

- Testin iki eş (paralel) formundan elde edilen puanlar arasındaki
- Korelasyona dayalı olarak **testin tümü için** güvenilirlik tahmini yapılmasıdır.

4) Eş Formlar Yöntemi:

Bir aracın iki farklı eş formu **aynı gruba**

- Aynı zaman diliminde veya kısa aralıklarla **uygulanır.**
- İki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki
- Hesaplanacak ilişki katsayısı **yüksekse** güvenilirlik de **yüksektir.**

5) Test Tekrar Test Yöntemi

- **Aynı aracın** aynı gruba belli aralıklarla **uygulanmasıdır.**

- Uygulama sonunda

- İki ölçümden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon **hesaplanır.**
→ **Bu işlemin amacı** zamana bağlı değişmezliği **göstermektir.**

Değerlendirmeciler arası tutarlılık:

Çok sayıda objenin belli bir özelliğe ne derece sahip olduğuna ilişkin
- İki veya daha fazla bağımsız gözlemcinin verdiği puanların
→ Güvenirliliğini incelemede **kullanılır**.

Ölçmenin standart hatası:

Belli güven düzeyleri için testten alınan puanların
→ Gerçek puandan olan sapma miktarını **hesaplama**da kullanılır.
- Böylece belli olasılıklar dâhilinde gerçek puanların alabileceği
→ Üst sınır değerleri **bulunabilir**.
- **Hesaplanan alt ve üst sınır** gerçek puanın güven aralığını **gösterir**

Güvenirliliği Etkileyen Faktörler**1) Ölçme aracına ilişkin faktörler:**

- Testin uzunluğu
- Maddelerin homojenliği
- Test uygulama yönergesi
- Puanlamadaki nesnellik
- Maddelerin ifadesi

2) Testi alan birey ve gruba bağlı faktörler:

- Bireysel değişkenler
- Normal dağılım gösteren heterojen grup

3) Uygulama koşulları: Sınav koşullarının standart olması**4) Zaman:** Sınav süresinin az veya çok olması**Madde analizi:**

- Madde özelliklerini incelemeye yönelik analizleri **tanımlar**.

Madde gücüğü:

- Başarı ve yetenek testlerinde doğru cevaplama oranını ifade eder.

Madde ayırt ediciliği:

- **Her bir maddenin** grupları birbirinden ne kadar ayırt ettiğini **gösterir**.

Araştırmacı ihtiyaç duyduğu verileri toplamak amacıyla

- Bulunduğu kültür içinde ölçme aracını **kendisi geliştirebilir**.

Bir diğer çözüm ise

Aynı yapıyı kavramları ölçmek amacıyla

- Farklı kültürlerde geliştirilen, geçerlik ve güvenilirlik bakımından tatmin edici olan
→ Bir test **uyarlanabilir**.

Bulunulan kültüre özgü ölçme aracının geliştirilmesi

- Daha çok tercih edilen **bir yöntemdir**.

Test / Ölçek Geliştirmenin Aşamaları**Şekil 6. Test/ölçek geliştirme aşamaları**

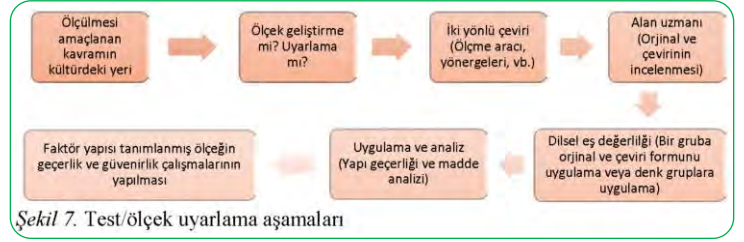
- 1) Testin kimlere (hedef kitle) uygulanacağı ile
→ **Test puanlarının hangi amaçlarla kullanılacağı** kararlaştırılır.
- 2) Tutum, kaygı, motivasyon, akademik başarı, öz yeterlik gibi
→ Ölçülmesine odaklanılan kavramlar ve yapılar **belirlenleştirilir**.
- 3) **Ölçülecek özelliğe** en uygun madde türleri **seçilir** ve
→ Literatüre, görüşmeye, gözleme ve uzmana dayalı maddeler **yazılır**.
- 4) **Maddeler** ölçülecek özelliği ölçmedeki yeterliklerine yönelik
→ Teknik denetimden **geçirilir**.
- 5) Uzman görüşü alınarak
- Test maddelerinin düzeltilmesi - yönergesi ve soruları ile birlikte
→ Ön deneme formu **oluşturulur**.
- 6) Ön uygulama **yapılır**.
- 7) Ön uygulamadan elde edilecek verilere dayalı olarak
- Test istatistikleri **hesaplanır** ve
- Madde analizleri **yapılır**.
→ **Bu süreç** geçerlik ve güvenilirlik analizlerini **kapsar**.

Bir testin/ölçeğin uyarlanması süreci

- Test geliştirme sürecinden bazı farklılıklar gösterir.

Uyarlama sadece aracın maddelerinin değil

- Yönergelerinin ve madde cevap seçeneklerinin de **uyarlanmasını içerir**.

Test/ölçek uyarlama Aşamaları**Şekil 7. Test/ölçek uyarlama aşamaları****Gözlem ve Görüşme****GÖZLEM**

Gözlem: Araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin belli hedeflere odaklanılarak

- Çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması **sürecidir**.

Yapılandırılmamış gözlem:

- Gözlem öncesi yapılandırılmamış
- Gözlemciye bilgi toplama ve kaydetmede özgürlük sağlayan
→ **Bir tür gözlem yöntemidir**.

Yapılandırılmış gözlem:

Gözlenecek şeyle ilgili

- Daha iyi bir yapılanma, yönelim ve sistematik bir yaklaşım **kullanılmaktadır**.

Gözlemcinin araştırma sürecinde gözlem sürecine ne kadar katılacağı **önemlidir**.

Gözlemcinin rolü iki ayrı uç arasında **yer almaktadır**.

Gözlemci Gözlem Sürecine Katılım Şekilleri:

- 1) Gözleme bir grup üyesi gibi etkili ve tam olarak **katılır**. Veya
- 2) Hiçbir etkisi olmaksızın **katılır**.

GÖRÜŞME

En az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.

1) Yapılandırılmış görüşme:

- **Araştırmacının** belirli bir sırayla önceden hazırlamış olduğu sorular **vardır**.

2) Yapılandırılmamış görüşme:

- **Araştırmacıya** konuyla ilgili olabilecek maddelerin sorulmasında
→ Büyük serbestlik **sağlar**.
- Sorular ve sıralamaları **sabit değil** → Görüşme sırasında **gelişebilir**.

3) Yarı yapılandırılmış görüşme

- Hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de
→ İlgili alanda derinlemesine gidebilmeyi **birleştirir**.
Bu tür görüşme → Diğer **iki yöntemin** avantajlarını ve dezavantajlarını **içerir**.

4) Etnografik görüşme:**5) Odak grup görüşmeleri:****Görüşme Öncesinde Hazırlık Aşaması**

- Genel ve özel amaçlı sorulara karar verme
- Görüşme sorularını tasarlama
- Soruları sıralama
- Süreç ihtiyaçlarını düşünme
- Giriş ve kapanışları hazırlama
- Görüşme kayıtları için hazırlanma
- Görüşme formu için pilot test yapma

Görüşme Sürecinde

- Öncelikle görüşme sürecini başlama
- Gerekli açıklamaları yapma (konuyu tanımlama)
- Bilgisinin olmasını sağlama
- Görüşmeyi gerçekleştirme
- Görüşmeyi sonlandırma
- Not tutma
→ **Verilerinin analizinde** ise sıklıkla **içerik analizi** kullanılmaktadır.

BİLİMSEL RAPORUN BÖLÜMLERİ

Araştırma sürecinde verilerimizi topladıktan sonra

- Uygun veri analizi yöntemleri kullanarak
→ Analizlerimizi **yapar**, bulgularımızı **şekillendiririz**.

Artık sıra uzun soluklu çalışmaların sonucunu

- Okuyucuyla buluşturmaya, raporlaştırmaya gelmiştir.

Raporlaştırma sürecinde

- Sosyal bilimler alanında **ağırlıklı olarak**
- Amerikan Psikoloji Derneği'nin hazırladığı yazım kuralları **kullanılmaktadır**.

Bilimsel yazıların hazırlanmasında belli kuralların olması

- Okuyucular arasında ortak bir dilin oluşmasını
- İletişimin kurulmasını **sağlar**.

Bu kurallar

- Uzmanların sistematik çalışmalarının sonucu olarak **ortaya çıkar**.
- Yazıların birbiriyle aynı olmasını ve
- Aynı alanda çalışan insanlar için bilimsel raporun yazımında
- Ortak bir dil oluşturmayı sağlar.

BÜYÜKÖZTÜRK'e göre**Çalışmalarda Kullanılan Ana Başlıklar:****1) Başlık:**

kullanmanın temel amacı → Çalışma hakkında **okuyucuya** bilgi vermektir.

Başlık

- Aynı zamanda çalışmanın genel yapısını yansıtmaya açısından da **önemlidir**.
- Bu nedenle başlıklarda kısaltma kullanılmamalıdır!
- Her çalışmada yazar/yazarların adı ve yazarlara ilişkin kurum bilgisi **yer alır**.

2) Yazar adı:

- Önce ilk adı, varsa ikinci adı ve soyadı yazılmalıdır.
- Yazarların **isimlerini** tüm yayınlarında aynı şekilde kullanmaları
- **Yazarların** rahatlıkla takip edilmesini sağlar.
- Çalışmalarda Yazarların unvan bilgisi **verilmemelidir**.

Yazar adı

→ Büyük küçük harfler kullanılarak ortalı ve başlığın bir alt satırına yazılır.

3) Özet bölümü:

- Kısa, ayrıntılı ve çok yönlü **olmalıdır**.
- Okuyucuların ilk incelediği bölümdür.
- Çalışma hakkında **fikir vermemelidir**.
- Bu nedenle **özet**
- Bilgi yoğunluğu açısından yeterli **olmalı**
- Okunaklı, eksiksiz ve iyi düzenlenmiş **olmalıdır**.

Özet

- Araştırmanın amacını, içeriğini ve yöntemini **yansıtmalıdır**.
- 120 kelimeyi geçmemeli ve
- Özete en önemli olan **bilgiyle başlanmalıdır**.
- Özette çalışmanın en önemli dört veya beş bulgusu veya sonucu **verilmelidir**.

4) Giriş bölümü:

- Çalışmanın problemi **sunulur, tanıtılır**.
- Yeni bir sayfadan **başlatılmalıdır**.
- **Giriş kısmında** araştırmaya ilişkin alt yapı **oluşturulur**.
- Bu kısımda alanyazın(literatür) **tartışılır** ancak
- **Ayrıntılı** bir tarihsel incelemeye **gidilmemelidir!**
- Önceki çalışmalarla mevcut çalışma arasındaki mantıksal ilişkiler **kurulur**.

5) Ardından problem

→ Okuyucuların anlayabilmesi için yeterince açık ve anlaşılır **verilmelidir**.

Çalışmaya ilişkin altyapı oluşturulduktan ve problem tanıtıldıktan sonra

→ Problemin çözümündeki **yaklaşım ortaya konulmalıdır**.

6) Problemin çözümündeki yaklaşım:

- Değişkenler **tanımlanır** ve
- Araştırmanın amacı, hipotezleri ve/veya soruları **verilir**.

7) Yöntem bölümü:

- Araştırmanın nasıl yürütüldüğüne ilişkin detaylar **yer alır**.
- Bu **tanıtım** okuyucuların, çalışmanın yönteminin ve sonuçların
- Güvenirlik ve geçerliğinin uygunluğunu **değerlendirebilmelerini sağlar**.

Yöntem bölümünde

- Araştırmanın desenini
- Çalışma grubu/örneklemini
- Veri toplama araçları ve süreci
- Veri analizi ve uygulama süreci → Detaylı olarak **açıklanır**.

Çalışma detaylı ve karmaşık bir yapıya sahipse

→ Alt bölümlerin sayısı **artırılabilir**.

8) Bulgular bölümü:

-Toplanan verilerin analizine ilişkin istatistiksel sonuçlar **özetlenir**.

Bulgular

- Sonuç kısmını destekleyecek şekilde gereksiz ayrıntılara girmeden **raporlanır**.
- (Çalışmanın hipotezlerine aykırı olan sonuçlar da dâhil olmak üzere)
- Konuyla ilgili tüm bulgulardan **söz edilir**.
- Bu bölümde bulguların yorumlanması ve tartışılması **uygun değildir!**

9) Tartışma bölümü:

- **Özellikle** çalışmanın soruları/hipotezleri ile ilgili
- Değerlendirme ve yorumlar **yapılır**.
- **Bu bulguların** kuramsal önemi ve sonuçların geçerliliği **vurgulanır**.

Tartışma bölümünün kısa ve açık olduğu durumda

- Bulgular ve tartışma bölümleri birleştirilebilir ve
- **Bu durumda** bölüm başlığı
- **"Bulgular ve Tartışma"** ya da **"Bulgular ve Sonuçlar"** olarak **değiştirilir**.

Yapılan çalışmanın

- Bulguları ile diğer çalışmalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar
- Çalışmanın sonuçlarını **aydınlatır** ve **doğrular**.

Tartışma bölümünün sonunda

→ Ortaya çıkan sonuçların önemi **vurgulanır**.

Burada okuyucular

→ Aradıkları cevapları açık, ne olduğu belli ve doğrudan **bulmalıdırlar**.

10) Kaynaklar listesi:

- Çalışmada kullanılan kaynakların tamamı **yer almalı** ve
- Kaynaklar listesindeki kaynaklara da metin içinde **atıf yapılmalıdır**.

Kaynaklar listesi

- Az ve öz **olmalı**
- Yapılan araştırmayı destekleyen önemli kaynaklara **yer verilmelidir**.

Kaynaklar bölümü de→ Yeni bir sayfada başlatılır.

-Tüm kaynaklar çift satır aralığı ile **yazılır**.

Bazı tez yazım kurallarına göre **kaynaklar** tek satır aralığı yazılsa da

→ **APA**'ya göre hazırlanan çalışmalarda

Kaynaklar çift satır aralığına göre **düzenlenir** ve her bir kaynağın

- İlk satırı → Sola hizalı

- İkinci satırı → İçerden yazılacak şekilde **düzenlenmelidir**.

Kaynaklar listesinin oluşturulması ile ilgili **detaylar**
"Kaynak Gösterimi" bölümünde ayrıntılı işlenecektir.

11) Ekler:

- Bir materyalin **çalışmanın**
- Gövde kısmında detaylı olarak verilmesinin uygun olmayacağı ve
- Dikkati dağıtacağı durumlarda → **Oldukça yararlıdır**.

Ekler bölümü

- Okuyucuların çalışmayı anlamasında ve değerlendirmesinde
- Gerçekten faydalı olarsa → **Eklenmelidir**.

Ekler bölümü

- Aynı sayfada **başlamalı**
- Her bir ek ayrı sayfalarda **yer almalı** ve
- Çift satır aralığı ile **yazılmalıdır**.
- Her bir ek büyük harflerle **A, B** şeklinde **sıralanmalıdır**.
- Metin içinde eklere gönderme yapılırken de bu sıralama **kullanılmalıdır**.

12) Yazar notu:

Her bir yazara ilişkin

- Kuramsal bilginin, finansal desteğin kaynağının belirtildiği
- Çalışmaya destek veren meslektaşların belirtildiği **bölümdür**.

YAZIM KURALLARI**BÜYÜKÖZTÜRK ve arkadaşları (2020)**

- Bilimsel raporlar** için yazım kurallarını
- Bilimsel makaleleri göz önünde bulundurarak **ele alırlar**.

- Gerek tezler gerek bilimsel makalelerde genellikle

→ **APA 6** veya **APA 7 atıf stili** kullanılır

(American Psychological Association → Amerikan Psikoloji Derneği)

1) Her bir sayfanın üst, alt, sağ ve solundan 2.54 cm boşluk bırakılmalıdır.

2) Kelimeler arasındaki boşluklar için kelime işlemcinin özellikleri kullanılır:

- **İki yana yasla** özelliği ile aradaki boşlukları kendiliğinden ayarlar.
- **Belli bir boşluk bırakılmak istendiğinde tab tuşuna basılmalı**

3) **APA 6**'ya göre 12 punto **Times New Roman** → **Serifli**

(Serifli yazı karakteri, karakterlerin kenarlarındaki tırnağı ifade etmektedir.)

Örneğin bu yazı karakteri → **Times New Roman** ve **seriflidir**.

Bu yazı karakteri → **Arial** (Tırnaksız yani **sans serif**)

Serifli veya sans serif yazı karakteri kullanımı → Kültürle ilişkilidir.)

F — serif

A
Times New Roman
serif font

A
Helvetica
sans serif font

- 4) APA 7 ile birlikte dijital ekranlarda kolay okunabilen
→ **Sans serif** yazı tipleri de kullanılabilir hâle gelmiştir:
- Arial 11 - Georgia 11
- Calibri 11 - Lucida Sans Unicode 10
- Computer Modern 10 - Times New Roman 12
- Sıkıştırılmış yazı karakterleri ya da
- Kelime ve harfler arasındaki boşluğu azaltan özellikler kullanılmamalıdır!
(Sıkıştırılmış yazı karakterleri ya da kelime ve harfler arasındaki boşluğu azaltan özellikler kullanılmamalıdır.)

- 5) Rakam olarak kullanılan "0" ile harf olan "o"
→ Birbirinin yerine kullanılmamalıdır!
→ Kelimeler satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir.

- 6) Satır aralığı özelliklerini çift (tezlerde 1,5) olarak düzenlemek gerekir.

- 7) Yazılar sola hizalı olacak şekilde yazılmalı
- Sağ kenar girintili olarak bırakılmalı ve
- Kelimeler satır sonunda kesinlikle bölünmemelidir.
→ Tezler için iki yana yaslanmalıdır.

- 8) Sayfa kenar boşluklarını düzenlemek için Sayfa Düzeni menüsünden
- Makaleler için üst, alt, sağ ve solundan 2,54 cm boşluk bırakılmalıdır.

Ofis yazılımı Kelime İşlemci programı

- İngilizce ise → Ondalığı “.” (nokta)
- Türkçe ise → Ondalığı “,” (virgül) ile yazmamız gerekir.
→ Bilimsel raporumuz tez ise ilgili enstitünün kuralları geçerlidir.

- Sayfa numarası → Sayfanın sağ üst köşesine yazılır.
Tezlerde ise → Sağ alt köşe veya alt ortaya yerleştirilmelidir.

- 9) Üstbilgi olarak eklenecek olan başlık
- Çalışmanın başlığının ilk iki veya üç kelimesinden oluşur ve
→ Üst bilgi olarak sağ üst köşeye, sayfa numarasından önceye yerleştirilir.
→ Tezlerde gerek yok!
→ Dergilerde sayfa numarası ile üst bilgi olarak eklenen başlık arasına
- 5 karakterlik boşluk bırakmak gerekir.

- 10) Başlık düzeyleri bölümlerin hiyerarşik yapısını gösterdiğinden
→ Okuyucuların aradıkları bilgileri rahatlıkla bulmasını sağlar.
→ Başlıklar numara veya harf kullanılarak etiketlenmemelidir.
→ Dergi veya enstitünün belirlediği kurallara göre
- Başlık düzeyi sayısı belirlenebilir.
Başvurular menüsü altında → Metin Ekle komutu → Başlık düzeyi kelime İşlemci

1. Düzey 1: Ortalı, Kalın, İlk Harfleri Büyük
1.1. Düzey 2: Sola Hizalı, Kalın, İlk Harfleri Büyük
1.1.1. Düzey 3: İçerden, kalın, normal tümce düzeninde
nokta ile sonlanan paragraf başlığı.
1.1.1.1. Düzey 4: İçerden, kalın, italik, normal tümce
düzeninde nokta ile sonlanan paragraf başlığı.

- 11) Sayfa düzenlemelerinde kesmelerden yararlanılabilir.

- Düzen menüsü altından → Keskeler komutu ile ulaşılabilir.

- 12) APA stiliinin genel kurallarına göre
- 10'un altındaki sayılar ise → Yazı ile (Bir – iki – üç)
- 10 ve 10'un üzerindeki sayılar → Rakam ile yazılır. (16 , 44 ...)
→ Fakat bu kuralın uygulanmadığı bazı istisnai durumlar da vardır.

- a. 10'un altındaki sayılar
- 10 ve üzerindeki sayılarla karşılaştırıldığında ve
- Diğer sayılarla aynı paragrafta yer aldığında → Sayılar rakamla gösterilir.
b. Sayı ölçme biriminden önce kullanılıyorsa → Rakamla gösterilir. (3 cm...)
c. İstatistiksel veya matematiksel fonksiyonlar
Kesir ya da ondalıklar, yüzdelere oranlar → Rakamla ile gösterilir.
d. Zaman, gün, yaş, örneklem veya
Nüfus büyüklüğü, katılımcıların miktarı, ölçek noktaları ve
Puanları, para miktarları ve sayı olarak kullanılan sayılar → Rakam ile ...
e. Numaralandırılmış bir serideki özel bir yer, tablo ve kitap bölümleri ve
Dört veya daha fazla rakamın listelendiği her bir rakam → Rakam ile ...
f. APA 6'ya göre çalışmanın özet bölümündeki tüm sayılar → Rakam ile
APA 7'ye göre özet bölümünde de 10'un altındaki sayılar → Yazı ile
(Yukarıda belirtilen istisnai durumlar dikkate alınır.)

- 13) Matematiksel ifadeler metin içinde belirtilirken okunaklı olabilmesi için
→ Her bir ifadeden sonra boşluk bırakılmalıdır:
 $a + b = c$ 'nin okunması → $a+b=c$ 'nin okunmasına göre daha kolaydır.
Ayrıca denklemler metin içinde verilirken
→ Metinlerle aynı hizada olacak şekilde düzenlenmelidir:
Örneğin;

$a = [(1 + b) / x]^{1/2}$ şeklinde yazılmalıdır. Aynı ifade, $a = \sqrt{\frac{1+b}{x}}$ şeklinde belirtildiğinde, metin içine bu ifadeyi yerleştirmek zor olacaktır!

- 14) Şekiller ve tablolar gerçekten gerekli ise kullanılmalıdır.

- 15) Şekilleri, görselleri eklerken
- Ne ifade etmek istediğimizi,
- Gerçekten şekle ihtiyaç olup olmadığı
- Ne tür bir şeklin ihtiyacımızı karşılayacağını belirlemeliyiz.

- Şekil kullanmak → Bilgiyi sunmanın en etkili yoludur:
- Eğer şekil metni tamamlıyorsa ya da
- Metin içinde uzun bir tartışmayı engelliyorsa etkilidir.

Bir şekil düzenlenirken şunlar göz önünde bulundurulur:

- a) Tüm şekiller çalışmanın yayımlanacağı derginin/tezin boyutlarına uygun olmalı.
b) Önem derecesi birbirine yakın olan şekillerin boyutları birbiriyle aynı olmalıdır.
c) Şekillerde kullanılan yazıların okunaklı olmalıdır. (Yazı büyüklüğü önemli)
ç) 8 puntodan küçük, 14 puntodan büyük olmamalıdır.
d) Şekillerdeki sembolere ilişkin yazılar
yalnızca ilk harfler büyük olacak şekilde düzenlenmelidir.
e) Şekil içindeki her bir eleman
önem durumuna göre vurgulanmalı ve yerleştirilmelidir.

Okuyucuya şekillerle etiketlerin bir bütün oluşturduğu hissini vermek gerekir.

Şekilleri etiketlendirmek için

- Şekli seçip farenin sağ tuşuna tıkladığımızda
- Açılan menüden Resim Yazısı Ekle komutunu kullanabiliriz.

Etiket numarasını

- Kelime İşlemcinin şekil etiketlendirmeden resim yazısı ile eklemişsek
- Eklediğimiz şekiller sonrasında değişen şekil numaralarını
- Etiket üzerine geldiğimizde gri alana sağ tuş ile tıklayarak
- Açılan menüden Alanı Güncelleştir komutunu kullanarak güncelleştirebiliriz.

Etiketlerin şeklin / tablonun üzerinde/altında yerleştirilmesini ayarlayabiliriz.

- Şekil yerine görsel veya başka bir isimle etiketlendirmek isterseniz
- Ancak Kelime İşlemci yazılımınızda bu etiket yoksa
→ Farenin sağ tuşuna tıklayarak verdiğiniz Resim Yazısı Ekle komutu ile
- Açılan penceredeki Yeni Etiket ile istediğimiz etiket ismini ekleyebiliriz.

- f) Metin içerisine etiketlendirdiğimiz görselleri, tabloları eklemek için
Başvurular Menüsünden → Çapraz Başvuru komutunu kullanabiliriz.

Açılan pencereden

- Başvuru ekle kısmından Yalnızca Etiket ve Numara'yı seçmemiz yeterlidir.

Yine yeni öğeler eklediğimizde etiket numarasının güncellenmesi için

- Çapraz başvurunun yanında yazan sayının üzerine gelinir
- Gri alan farenin sağ tuşu ile tıklanır
- Alanı Güncelleştir komutu seçilir
→ Şekil/tablo numaralarını Otomatik güncellenir.

- g) Şekillerin başına tablolarda olduğu gibi
- Tanımlayıcı ve açıklayıcı kısa bir başlık eklenmelidir.
- Çift satır aralığı (tezlerde 1,5) boşluk bırakılmalıdır.

- ğ) APA 6'ya göre şekillerin numarası ve başlığı
→ Şeklin altında, aynı satırda yazılır.

APA 7'ye göre ise şekil numarası ve başlığı

→ Şeklin üstünde verilir ayrıca

→ Şekil numarası yazıldıktan sonra başlık bir alt satıra geçilerek yazılır.

- 16) Sayfa düzenlemelerinde yeni bir başlığın/görselin/tablonun
- Yeni bir sayfadan başlaması için kesmelerden yararlanılabilir.
- Ctrl tuşu ile Enter tuşuna birlikte basılarak yeni sayfaya geçilebilir. (Ctrl +Enter)

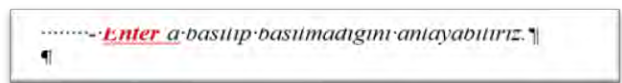
Tamamen yeni bir bölüme geçmek için

Sayfa Düzeni Menüsü altından Keskeler'e oradan da
→ Bölüm Sonuna tıklanabilir.

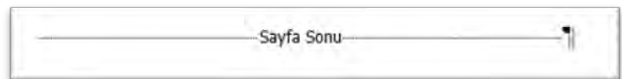
Sayfa için kesme konulup konulmadığı anlamak için

- Kelime İşlemci araç çubuğundan Giriş Sekmesindeki
→ Göster/Gizle komutundan yararlanabiliriz.

- Gizle açıkken gördüğümüz ¶ işareti
- Enter'a basılıp basılmadığını anlayabiliriz.

- Başka bölüme geçildiğini sonraki sayfa(Sayfa sonu) görseli anlayabiliriz.

- 17) Şekiller için geçerli kurallar tablolar için de geçerlidir.
- Yalnızca tablo etiketlendirmeleri tablonun üzerinde verilir.

- 18) **Tablolara** metin içinde **tıpkı** şekillerdeki gibi
- Çapraz Başvuru ile atfıa bulunulur.
 - Aşağıdaki/Yukarıdaki/Sağdaki/Yandaki **tablo** gibi ifadelerden kaçınılmalı!
 - **Tabloları** etiketlendirerek **isim vermek** gerekir.
 - **Tablo isimlerine** sayı numarasından sonra **a, b** gibi **ekler** getirilmemelidir!
→ **Şekiller için de aynı kurallar geçerlidir.**
- 19) **Tablo başlıkları**
- APA 6'ya göre tablo numarası ile başlık aynı satırda
 - APA 7'ye göre tablo numarası ilk satırda, bir alt satırda başlık şeklinde
→ **Ayrı satırlarda yazılır.**
- İstatistiksel veriler** tablolarda sunulurken
→ **İstatistiksel terimlerin kısaltmaları verilebilir**
-Örneğin, yüzde oranı yerine (% S, F, χ^2) için semboller kullanılabilir.
- 20) **Tablo sütunlarına** isim verilmelidir.
- 21) **Tablolarda** bazı hücrelere ilişkin bir veri olmadığında
- O hücre boş bırakılmalı **ancak** elde edilmemiş ya da rapor edilmeyen bir veri ise
→ Tire (-) işareti ile **gösterilmelidir.**
- Korelasyon tablolarındaki** tire işareti ise
- Her bir değişkenin kendisi ile olan ilişkisine ait değerin hesaplanmadığı
→ **Anlamına gelmektedir.**
- 22) **Tablolar** ile ilgili olarak aşağıdaki **kontrol listesi kullanılabilir:**
- a) Tablo önemli mi?
 - b) Tablonun **ismi, başlıkları ve notları** tam mı ve çift satır (duruma göre 1,5) aralığı mı?
 - c) Çalışmada kullanılan tabloların tamamı birbiri ile tutarlı mı?
 - d) Tablo ismi kısa fakat açıklayıcı mı?
 - e) Her bir **sütunun** başlığı var mı?
 - f) Tüm **kısaltmalar**, italik yazı stiline özel kullanım durumu, parantezler, çizgiler, özel semboller açıklanmış mı?
 - g) **Alfa** gibi **olasılık** değerleri tanımlanmış ve **yıldız** işaretleri **uygun şekilde** kullanılmış mı?
 - h) Tablo altına eklenen notlar, genel notlar, özel notlar ve **olasılık değerlerine ilişkin** notlar şeklinde sıralanmış mı?
 - i) Tablo derginin/enstitünün **sayfa genişliğine** uygun şekilde düzenlenmiş mi?
 - j) Başka bir kaynaktan alınan ya da uyarlanan tablolara ilişkin gerekli dipnot eklenmiş mi?
 - k) Tabloya metin içinde gönderme/atfı yapılmış mı?

23) **Başka bir çalışmadan** iki türlü **aktarma yapılabilir:**

- 1) **Dolaylı aktarma/alıntı:**
- Araştırmacı **bilgiyi** diğer çalışmalardan **kendi dilinde özetlemesi...**
- 2) **Doğrudan aktarma/alıntı:**
- Diğer çalışmalardan herhangi bir değişiklik yapılmadan **aktarılmasıdır.**
 - Alıntılanan metnin **kelime sayısı 40'tan daha az** ise
→ Metin içerisinde **çift tırnak işareti** (") **arasında gösterilir.**
 - **40 ve daha fazla kelimeli** doğrudan alıntılar
→ Yeni bir satırdan ve bloğun tamamı **yazı alanının sol tarafında** **1,3** (tezlerde 1,25 olabilir) **cm boşluk** bırakılarak **düzenlenir.**
 - **Alıntının tamamı çift satır aralığı** (tezlerde 1,5) **olacak şekilde düzenlenir.**

24) **Kanıt, açıklama veya kaynakları belirtmek amacıyla**

- İçeriğe ilişkin **dipnot** veya **telif hakkına** dipnotlardan **yararlanılabilir.**

25) **Okuyucuya** detaylı bilgi (matematiksel kanıtlar, büyük tablolar, kelime listeleri, anket örneği veya araştırmada kullanılan ölçme araçları, bilgisayar programları, izinler, vb.) sunmak istediğimizde

- **Okuyucunun dikkatini dağıtmamak için** bu bilgiler **eklerde verilebilir.**
- **Ölçme araçları** eklere sunulsa dahi
→ **Başka kaynaktan alınmış/uyarlanmışsa telif hakkı izni belirtilmelidir.**

KAYNAK GÖSTERİMİ

Raporlaştırmada alanyazın (literatür) taraması sürecinde

- Ulaşılan ve çalışmada kullanılan **kaynakların**
- Hem metin içinde gösterilmesi
- Hem de tam künyelerini gösterir bir kaynak listesi → Sunulması **gerekir.**
→ Bu **araştırmacının** en temel sorumluluğudur.
(**Etik bölümünde** bu sorumluluğun önemli anlatılacaktır)

Bir yayının (makale, tez) **sonunda yer alan kaynaklar listesi**

- Yayını **belgeler** ve
- Her bir kaynağa ulaşmak için önemli bilgiler **sağlar.**

Yazarlar kaynakları gösterirken

- Sağduyulu olmalı ve **yalnızca**
- Yaptıkları araştırmada ve makalenin hazırlanmasında
→ Kullandıkları kaynakları göstermelidirler.

- Kaynaklar listesi** oluşturma amacı
- **Okurların** bu kaynaklara ulaşmasına ve kullanmasına imkân tanımak olduğu için
→ **Bu listenin doğru ve eksiksiz olması gerekir.**
- Her bir kaynak** genellikle
- Yazar, yayımlanma tarihi, başlık, yayımlanma yeri bilgilerini **içerir.**
- Yazarlar kaynaklar listesinde** bulunan tüm bilgilerden **sorumludur.**
- Sosyal Bilimler alanında **en sık kullanılan**
- “**Amerikan Psikoloji Derneği**” tarafından belirlenen **kaynak gösterimi** ile ilgili kurallara (APA6) yer verilmiştir.

Kaynakların Metin İçinde Gösterimi

- 1) **Tek Yazarlı Bir Çalışma**
- “Kılıç (2006) iki farklı çoklu ortamı karşılaştırdığı çalışmada”
“Bu çalışmada iki farklı çoklu ortam karşılaştırılmış (Kılıç, 2006).”
- 2) **İki yazarlı bir çalışma** kaynak olarak gösterildiğinde
- Metin içinde **her seferinde yazarların her ikisinin de soyadı belirtilir.**
- 3) **Üç, dört ya da beş yazarlı bir çalışma**
- [Metin içinde **kaynağın ilk gösterildiği yerde** yazarların **tamamı** verilir].
“Büyükoztürk, Akgün, Demirel, Karadeniz ve Kılıç (2022) çalışmalarında”
[Kaynağın ilk geçtiği **yerden sonraki paragraflardaki** aşağıdaki gibi verilir]
“Büyükoztürk vd. (2006) çalışmalarında”
[Tekrar vurgulanması gerektiğinde **tarih yinelenmez.**]
“Büyükoztürk vd. çalışmalarında”
- 4) **Altı ya da daha fazla yazarlı bir çalışma** kaynak olarak gösterildiğinde
- **Metin içinde** alıntının yapıldığı ilk yerde
→ **Yalnızca ilk yazarın soyadı verildikten sonra “vd.”** eklenir ve
→ Virgülden sonra **çalışmanın yayın yılı verilir.**
- 5) **Grupların Yaptığı Yayınlar**
- **Alıntının yapıldığı ilk yerde:** (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2015)
 - **Sonraki alıntılarda:** (YÖK, 2015)
- 6) **Aynı Parantez İçinde İki ya da Daha Fazla Çalışmanın Kaynak Olarak Gösterilmesi**
- **Aynı yazarın** birden fazla çalışması → **Aynı parantezde**
 - **Kaynak olarak** gösterileceğinde ise → **Yıllara göre sıralama yapılır.**
→ Baskıda olan yayınlar en sona eklenir.
“ (Kılıç Çakmak ve Karataş, 2020, 2021) ”
“(Karataş, 2010, 2020, baskıda)”
 - **Aynı yazarın** aynı yılda yayınlanmış birden fazla yayını
 - **Kaynak olarak** gösterileceğinde
→ Yayın yıllarının yanına **sırasıyla a, b, c** ve **diğer harfler** alfabetik eklenir.
“(Kılıç Çakmak, 2004a, 2004b, 2004c; Kılıç, 2004, baskıda-a, baskıda-b)”
 - **Farklı yazarlara ait** iki ya da daha fazla çalışma **aynı parantez içinde**
 - Kaynak olarak gösterileceğinde
→ **Yazarların soyadlarına göre** alfabetik sırada verilir.
→ **Kaynakların arasına noktalı virgül eklenir.**
“(Karataş, 2018; Kılıç, 2003; Kılıç Çakmak, 2020)”

Kaynaklar Listesinin Düzenlenmesi

- **Kaynaklar** ilk yazarın soyadına göre alfabetik sıraya **konulur.**
 - **Aynı yazarın** farklı yıllarda tek başına yaptığı çalışmaları
→ **Yıl sırasına göre** önce yapılan çalışmadan başlanarak **düzenlenir.**
 - **Aynı yazarın/yazarların** aynı tarihli çalışmaları listelenirken
→ **Çalışmanın adı** alfabetik olarak **sıralanır.**
→ **Yayın yılından sonra a, b, c ...** şeklinde alfabetik olarak
→ **Küçük harfler yerleştirilir.**
 - **Aynı soyadlı** farklı yazarların çalışmaları
→ Yazarların isimleri **dikkate alınarak** alfabetik olarak **sıralanır.**
- Sürelî yayınlar:**
- Yazar, A. A., Yazar, B. B. ve Yazar, C. C. (2004). *Makalenin adı. Sürelî Yayının Adı*, xx, xxx-xxx.
- Süresiz yayınlar:**
- Yazar, A. A. (2004). *Çalışmanın adı. Yer: Yayınevi.*
- Kitap bölümü:**
- Yazar, A. A. ve Yazar, B. B. (2004). *Bölümün adı. A. Editör, B. Editör ve C. Editör. (Ed.), Kitabın adı (s. xxx-xxx). Yer: Yayınevi.*
- Çevrim içi süreli yayınlar:**
- Yazar, A. A., Yazar, B. B. ve Yazar, C. C. (2004). *Makalenin adı. Sürelî Yayının Adı*, xx, xxx-xxx. <http://xxxxxx.com> adresinden alınmıştır.
- Çevrim içi dokümanlar:**
- Yazar, A. A. (2002). *Çalışmanın adı. http://xxxxxx.com* adresinden alınmıştır.

Tablo 1. Kaynak Gösterimine İlişkin Örnekler

Yayın türü	Kaynaklar listesindeki gösterimi	Metin içindeki gösterimi
Kitap	Karasar, N. (1999). <i>Bilimsel araştırma yöntemi</i> . Ankara: Nobel yayın dağıtım.	Karasar (1999) şeklinde belirtilmektedir. olarak belirtilmiştir (Karasar, 1999).
Kitap bölümü	Şimşek, N. ve Kılıç, E. (2004). Davranışçı öğrenme kuramları. A. Ataman (Ed.), <i>Gelişim ve öğrenme</i> (s. 297-315). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.	Şimşek ve Kılıç (2004), davranışçılığı şeklinde tanımlamaktadırlar. Davranışçılık, olarak tanımlanmaktadır (Şimşek ve Kılıç, 2004).
Makale	Kılıç Çakmak, E. (2007). Arayüz tasarımında yeni bir yaklaşım: Paralel öğretim tasarımı. <i>Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi</i> , 27(1), 1-22.	Paralel tasarım, Kılıç Çakmak (2007) tarafından şeklinde tanımlanmaktadır. Paralel tasarım, şeklinde tanımlanmaktadır (Kılıç Çakmak, 2007)
Tez	Kılıç, E. (2002). <i>Web temelli öğrenmede baskın öğrenme stiline öğrenme etkinlikleri, tercihi ve akademik başarıya etkisi</i> . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.	Kılıç (2002) tarafından yapılan tez çalışmasında ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. ile ilgili önerilerde bulunulmuştur (Kılıç, 2002).
Elektronik Kaynak	Kılıç, E. (2000). Araştırmaların önemi www.gazi.edu.tr/web/ekile adresinden alınmıştır.	Kılıç (2000), araştırma yapmanın önemini şeklinde vurgulamaktadır. Araştırma yapmanın önemi..... şeklinde vurgulanmaktadır (Kılıç, 2000).

GİRİŞİMCİLİK VE YENİLİKÇİLİK

GİRİŞİMCİLİK

Girişimcilik ifadesine ilk kez

→ Ekonomist RICHARD CANTILLON (1755) ile rastlıyoruz.

Girişimci toplumun istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için

- Kaynakları bir araya getiren
- Bu ihtiyaçları yerine getirirken risk alan
- Yeni bir ürün veya hizmet üreten kişidir.

Türk Dil Kurumuna (TDK) (2022) göre

Girişim: “Bir işi yapmak için harekete geçme”dir.

Girişimci: “Ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan”

Girişimcilik: “Girişimci olma durumu”

Girişimcilikte → Sosyal ve ticari açıdan katma değer yaratmak vardır.

Girişimciliği farklı geçmişe sahip bireyler

- Örneğin ekonomistler, psikologlar, sosyologlar farklı farklı yorumlar.

Girişimci bireyler

→ Diğer bireylerden farklı olarak farklı çabalar sarf eder.

→ Girişimciliğe konu olan yeniliği keşfeder.

(ürün veya hizmet veya kurumsallaşma yollarını ...)

Eğitimci bakış açısıyla yaklaşıldığında (AKKAYA’a göre)

- Öğretmenlerden

- Yeni bir iş kurma beklentisinden daha çok öğretmenlerin

→ Bu becerileri sergilemeleri

→ Bu zihniyeti yansıtımlarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir

Alanyazında farklı girişimcilik tanımları yapılmıştır.

- Örgütsel verimsizliğin azaltılması
- Kıt kaynakların koordinasyonu
- Kontrol edilen kaynakların ötesinde fırsat arayışı
- Risk alma
- Yenilikleri yakalama
- Dinamik bir vizyon değişimi gibi başlıklar dikkat çeken hususlardır.

Girişimcilik ekollerinin Sınıflandırılması:

- Kişisel nitelikler olarak → Büyük insan olmayı
- Psikolojik özellikler → Fırsatları tanımlamayı
- Klasik, davranış ve yönetim bağlamında → Yönetim ve liderliği
- Yeniden değerlendirme bağlamında → İç girişimcilik olarak sınıflandırılır.

Öğretmen Girişimciliğini üç başlıkta ele alabiliriz:

- 1) Girişimcilik Eğitimi ve Pedagojisi
- 2) Girişimde Bulunma, İş Geliştirme ve Kurma
- 3) Girişimci Yetkinlik ve Davranışlar

1) Girişimcilik eğitimi:

Girişimciliğe ait beceri ve zihniyeti kazanıp eyleme dönüştürme için
→ Yaratıcı fikirlerin işe koşulmasını sağlayacak bir eğitimidir.

Girişimcilikte ticari kaygı olmakla beraber girişimcilik eğitiminde

- Bu kaygıdan bağımsız olarak

→ Girişimcilik ile ilgili düşünce yapısının her düzeyde geliştirilmesi hedeflenir.

Bu düşünce yapısının geliştirilmesi → Okul öncesi dönemi de kapsar.

Öğrencilerini girişimci olarak yetiştirmek isteyen bir öğretmenin

→ Kendisinin de öğrencilerine rol model olması gerekir.

Kendi öğretmenlerinde

- Girişimcilik becerilerini izleme şansına sahip bir öğretmenin
- Bunu öğrencilerine yansıtması daha kolay olacaktır.

Öğretmenlerin öğrencilerinin (AKKAYA’ya göre)

- Yaratıcılıklarını
- Yenilik becerilerini ve
- Girişimcilik zihniyetlerini geliştirebilecek
- Bazı öğrenme/öğretme yöntem/stratejileri:
- Deneyimsel öğrenme
- Yaratıcı problem çözümü
- Probleme dayalı öğrenme
- Proje temelli öğrenme
- Disiplinler arası öğrenme ... vb. sıralanabilir.

Günümüzde

- Okulların içinde bulunduğu sorunlar ve
- Eğitime yönelik değişen beklentiler
- Öğrencileri ve toplum için kaliteli hizmet sunacak
- Yeniliklere öncülük etmeye istekli ve
- Yetenekli öğretmenlere olan ihtiyacı artırmıştır.

Öğretmenler okullarda değer yaratacak değişimlerin araçları olarak görülür.

Öğretmenlerin

- Girişimci yetkinlik ve davranışlar kazanması ve
- Bu kazanımlarını eğitim ortamlarında kullanmasının
- Bu ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin girişimci davranışları: (AKKAYA’ya göre)

- 1) Fırsatları tanıma (risk alma)
- 2) İnisiyatif alma ve risk yönetimi
- 3) İnovasyon
- 4) Bir projeyi planlama ve yönetme yeteneği
- 5) Dış kaynak arayışı

Öğretmen girişimciliğine ilişkin bazı yetkinlik, davranış ve özellikler:

- 1) Sosyal motivasyon
- 2) Yenilikçilik
- 3) İş birliktirlik
- 4) Proaktif (başkalarını sınırlandıran engellerle kendini kısıtlamayan)
- 5) Fırsat odaklı (her zaman değer ve değişim yaratama potansiyelini arayan)
- 6) İşinin farkında olan
- 7) Bilgili (yalnızca pedagojik ve alan bilgisi değil, girişimcilik bilgisi de olan)
- 8) Özverili (sorumluluk duygusu ve kararlılık)
- 9) Becerikli (kaynak edinme, çeşitli kaynakları bulma)
- 10) Risk toleranslı
- 11) Vizyoner
- 12) Kişisel gelişim odaklılık

Ülkemizde girişimcilik için Neler Yapılabilir? (ÖNEL’egöre)

- 1) Tüm eğitim kademelerinde girişimcilik eğitimi verilebilir.
- 2) Okullarda girişimci kültürün oluşturulmasına yönelik
→ Öncelikle okul yöneticileri eğitilebilir
- 3) Eğitim fakültelerinin tüm eğitim programlarında
→ Öğretmen adaylarına girişimcilik eğitimi verilebilir.
- 4) Girişimcilik konusunda hizmet içinde görev alan
→ Öğretmenlere yönelik eğitimler düzenlenebilir.
- 5) Girişimcilik eğitimi için
- Okul müdürlerinin
- Öğretmenlerin
- Öğrencilerin ve
- İş dünyasının birbirleri ile fikir alışverişinde bulunabilecekleri
→ Öğrenme portalları veya sanal platformlar oluşturulabilir.
- 6) Okullar-ış dünyası arasındaki iş birliği teşvik edilebilir.

Ülkemizde Girişimciliğe İlgili Simdiye Kadar Neler Yapılmış? (ÖNEL’egöre)

- 1) MEB
- 2) Talim Terbiye Kurulu (TTK)
- 3) Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)
- 4) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTE)
- 5) TÜBİTAK → çalışmalar yapmıştır.

1) Eylem Planı’nda (2014-2018)

2) MEB Stratejik Planı’nda (2010-2014)

3) Onuncu Kalkınma Planı’nda yer almıştır.

KOSGEB tarafından

“Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı” (GİSEP) oluşturulmuş ve

- Bu eylem planı 01/07/2015 tarih ve 29403 sayılı Resmî Gazete’de

→ Yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

YENİLİKÇİLİK (İNOVASYON)

(BOZKURT ÇETİNKAYA'ya göre)

Yenilikçilik → İnovasyon olarak sıklıkla kullanılır.

Yenilikçilik köken olarak

- Latince innovatus, novare ve İngilizce innovation kelimelerinden gelir.

Yenilikçilik

- Toplumsal, kültürel ve idari ortamda

→ Yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanmasıdır.

→ Yenileme, yenileşme, yenileşim ve ticat gibi terimlerle kullananlar vardır.

-Yenileme, yenileşme, yenileşim (ilk üçü) → Yeni olma durumunu

-Ticat, ticari icat ve inovasyon ise yeni olarak tanımlanan şeylerin
→ Toplumsal ve ekonomik olarak değer yaratması ile ilgilidir.

- Yeniliğin → Ekonomik veya sosyal yönünün olması beklenir.

(ROGERS'a göre)

Her icat → Yenilik içermeyebilir!

Her yenilik → İnovasyon içermeyebilir! ama

Her inovasyon →Yenilik içerir.

Yenilik:

- Bir birey, grup ya da toplum tarafından yeni olarak algılanan

→ Bir fikir, uygulama ya da nesnedir.

(ZHOU, CHİ ve DAVID'a göre)

- İlgili birim tarafından yeni olarak algılanan

→ Fikirlerin, süreçlerin, ürünlerin ve hizmetlerin üretilmesi ve/veya kabulüdür.

(DRUCKER'a göre)

-Yenilik bir fikri

→Yeni veya geliştirilmiş satılabilir bir ürün-mal ve hizmete dönüştürmektir.

-Yenilik bir fikrin buluş aşamasından başlar ve

→ Uygulama aşamasını sonuçlandırması beklenir.

OECD'ye göre (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

Yenilik için tamamen yeni olma durumu zorunluluk değildir!

- Ürün, hizmet veya sürecin kendisi de yeni olabilir veya

- Önemli ölçüde değiştirilebilir yeni bir pazarlama yönteminin ya da

- İş uygulamalarında, iş yeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde
→ Yeni bir organizasyonel yöntemin uygulanması da olabilir.

Bir ülkede refahın ve istihdamın artması

→ O ülkenin inovasyon yapma ve benimseme kapasitesine bağlıdır.

(GOLDSMİTH ve FOXALL'a göre)

Eğitim araştırmaları açısından yenilik

- Belirli bir birey veya grup açısından yeni olan ve

→ Benimsenmesiyle/kullanılmasıyla birlikte değişime neden olan şey/ fikirdir.

(HASTINGS'e göre)

Yenilik→ Mükemmeli sunmak değildir!

→Müşterilere araçlara, seçicilere yeni deneyimler sunmayı vaat eden bir terimdir

YENİLİK İLE İLGİLİ ÖNEMLİ DİĞER BAKIŞ AÇILARI

(BOZKURT ÇETİNKAYA, İNCEKARA'a göre)

- Bir süreç olabilir

- Sürekli

- Kısa süre içinde algılanır

- Farklı ve orijinaldir

- Tek başına buluş veya Ar-Ge değildir!

- Çevreye uyum sağlamaz

- Çevreyle bütünleşmenin bir yoludur

- Kültürle doğrudan ilintilidir

- Problem çözme sürecidir

- Yayılmacıdır

- Kullanıldıkça yaşamda değişiklik yaratır

- Rekabet aracıdır

- Yaşam kalitesini ve refah düzeyini artıran bir araçtır

(KÖSE'e göre)

Mohanty'nin işletmelere göre ele aldığı yeniliğin var olma durumu

- Okullara yorumlayacak olursak:

1) Teknolojik yenilikler olmayan yeniliklere göre daha hızlı benimsenir.

2) Tamamen yeni/denenmemiş yenilikler olabileceği gibi

→ Sadece o okul için yeni olan yenilikler yapılabilir.

3) Okullarda gelişigüzel yenilik yapılmaz!

→ Okulun mevcut ve geçmiş olanakları dikkate alınır.

4) Yenilikler okulun içerisinde geliştirilebileceği gibi dışarıdan da alınabilir.

5) Yeniliğin kabullenilmesinde onun nitelikleri belirleyici olacaktır.

6) Yenilikler okul içinden çıkıyor→ Benimsenmesi daha kolay olacaktır.

→ Çünkü kaynağına güvenmek kolay olacaktır.

7) Okulun ekonomik koşulları ve iç politikaları yeniliği benimsemeye etkilidir.

8) Okulun yapısı ile çok uyumlu bir yeniliğin benimsenmesi çok kolaydır.

9) Eğer okulun yenilik ya da teknoloji politikası çalışanların ilişkilerini

Bozma ihtimali varsa → Yeniliğin benimsenmesini zorlaştırır.

(ROGERS'a göre)

Yeniliğin kabulünde dört farklı insan bakış açısı vardır:

Yenilikçiler (innovators)

1) Çabuk benimseyenler (early adapters)

2) Erken çoğunluk (early majority)

3) Geç çoğunluk (late majority)

4) Yavaş ilerleyenler (laggards).

Yeniliğin kabul edilmesi için

- Karmaşıklık düzeyinin mevcut bilgi ve becerilerle uyumlu olması

- Benimsemeye önce deneme imkânının olması ve

- Sonuçlarının başkalarının gözlemlenebilir olması beklenir.

YENİLİKLERİN SINIFLANDIRILMASI

1) (OECD Oslo Manual - ELÇİ)

1. Ürün 2. Süreç 3. Hizmet 4. Pazarlama 5. Organizasyonel yenilik

2) Teknolojik olan ve olmayan yenilik (UZKURT)

3) 1. Yüksek/orta/düşük düzeyde yenilik içeren yenilik (GARCÍA ve ROGER)

4) Radikal, artımsal ve yapısal yenilik (UZKURT)

5) Ürün, süreç, mesleki yöntem olarak yenilik (WAGNER ve HANSEN)

Sürekli/kademeli yeniliğe → Otomobil endüstrisi

Dinamik sürekli yeniliğe → Elektrikli arabalar

Süresiz radikal yeniliğe → Faks makineleri ve Google örnek verilebilir.

UZKURT'a göre tüketici yeniliği:

1) Doğuştan gelen/genel/kişisel

2) Ürüne özgü (ürün temelli)

Müşterilerin davranışlarında önemli değişikliklere yol açan

- Büyük ölçüde değişmiş ürünlerin ve/veya

- Tamamen yeni ürün, hizmet ve yöntemlerin

→ Geliştirilmesi ve ekonomik faydaya dönüştürülmesi söz konusudur.

- Bunun dışında kalan inovasyonlar

→ Artımsal inovasyon olarak değerlendirilir.

WALTERS'a göre

Bir okulda inovasyonun varlığı şu başlıklarda aranmaktadır:

- Okul müdürünün desteği

- Sinerji

- Yenilikçiliğin ödüllendirilmesi

- Örgütsel merak

- Gerekli yatırımların yapılması

- Veli desteği.

- Daha yakın ve iş birliğine açık bir yapı

- Özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile iş birliği

ÖZMUSUL'a göre Öğretmenlere yönelik

Yenilikçilik/inovasyon eğitiminde yararlanılabilecek materyaller:

1) Elektronik ürünler

- Web sitesi

- Bloglar,

- Forumlar

- Elektronik ağırlar

- Filmler

- Animasyon

- Simülasyonlar

- Uzaktan eğitime özgü materyaller

2) Eğitim-Öğretim Dokümanları

- Kitapçık

- Afiş

- Ders ve kılavuz kitapları

- SWOT analizleri

- Proje çalışmaları

- Bilimsel, Sanatsal, Toplumsal, Kültürel ve Edebi Çalışmalar

(Senaryo, tiyatro, hikâye...)

DAMANPOUR

Bir okulun inovasyon göstergeleri için üç unsur:

1) Yönetim desteği

2) Yenilikçi atmosfer

3) İnovasyon engelleri

(BOZKURT ÇETİNKAYA'a göre)

Temel İnovasyon Göstergeleri:

- Yenilik sayımları(Anketlerle)

- Patentler

- Patent başvuruları

- Patent kullanım hakları satışı

- Bilimsel yayınlar

- Ar-Ge harcamaları ve çalışmaları

- Araştırmacı sayılarıdır

PROJE YÖNETİMİ (1)

PROJE NEDİR?

Planlama:

(AYANOĞLU, DÜZYOL, İLTER ve YILMAZ)

Bir ülke ya da bölgeye ait tüketim, yatırım, tasarruf, ihracat, ithalat ve

-Benzeri temel ve sosyal büyüklüklerdeki değişiklikleri

- Belirli öncelikler gözetilerek önceden belirlenen akılcı hedefler doğrultusunda

- Belirli bir sürede etkilemek, yönlendirmek, kontrol etmek ve

- Uzun dönemli karar alma sürecini düzenlemek için harcanan bilinçli çabadır.

Program: (KARAHAN)
Ortak hedefe yönelik sonuçların elde edilmesi amacıyla
- Bir grup projenin düzenli olarak yürütülmesidir.

PROJE: (Project Management Institute [PMI])
Özgün bir ürün, hizmet veya sonucu yaratmak için yürütülen
→ Geçici bir girişimdir.

PROJE: (KARAHAN)
İnsan ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetlerin üretimini sağlayacak
- Yeni birimlerin oluşturulması amacıyla
→ Kaynakların belli bir sistematik çerçevesinde harcanmasıdır.

Projeye Neden İhtiyaç Duyulur?

- 1) Birden çok işletmenin ve çok kişinin iş birliği yapması gereken durumlarda
- 2) Birbirinden farklı fakat birbiriyle ilişkili olan kişilerin görevlere ayrılmasında
- 3) İlk kez yapılacak olan işlerin planlama ve uygulamasında
- 4) Belirli bir sürede bitirilmesi zorunlu işlerde
→ Projeye duyulan ihtiyaç artar ve **proje** önem kazanır.

PROJENİN ÖZELLİKLERİ

- 1) Geçici → Tanımlanmış bir başlangıç ve bitişi vardır.
- Projenin süresi yalnızca bir hafta olabilir ya da yıllarca sürebilir ancak
→ Her projenin bir bitişi günüdür.
- 2) Girişim (Çaba) → Faaliyetlerin yürütülmesi için
- İnsan gücüne, kaynağa ve ekipmana **ihtiyaç vardır**.
- **Girişim** bir takım ya da kuruluş tarafından yürütüldüğü için
→ Projeler amaçlı ve planlı olaylardır.
- 3) Özgün ürün, hizmet → Projenin sonucu olarak elde edilen değer
→ Sadece bir kere **yaratılır**.
- 4) Projeler faydalı mal ya da hizmet üretiminde kullanmak amacıyla
→ Yeni ya da ek üretim **kapasiteleri yaratır**.
- 5) Rutin yapılan işlerden farklı olması gerekir.

Genel olarak projeler şu gruplara Ayrılabilir:

- 1) Büyüklüklerine göre
- 2) Yürütücülerine göre (*özel, kamu*)
- 3) Amaçlarına (*kâr amacı güden- gütmeyen sosyal amaçlı alt yapı projeleri*)
- 4) Faydaları ölçülebilmesine göre
- 5) Üretime yaptıkları katkı biçimlerine göre
- Alt yapı projeleri (*karayolları, enerji, eğitim, sağlık*)
- Doğrudan üretken projeler
- Hizmetin yer aldığı sektöre göre (*eğitim, enerji, sanayi, turizm projeleri gibi*)

PROJE YÖNETİMİ

PROJE YÖNETİMİ:

- Paydaşların beklentilerine ulaşmak veya daha fazlasını sağlayabilmek için
- Yürütülen faaliyetlere → Bilgi, beceri, araç ve tekniklerin uygulanmasıdır.

Proje Yönetiminin Faydaları: (KARAHAN)

- 1) **Amaç** ve **hedeflere** ne zaman ve nasıl ulaşılabileceğini **önceden gösterir**.
- 2) Sürekli raporlama **ihtiyacı** minimuma iner.
- 3) **Zaman** önceden belirlenir.
- 4) **Maliyet** önceden belirlenir.
- 5) **Gerekli kaynaklar** ortaya çıkar.
- 6) Kontrol sisteminin kurulmasını sağlar.
- 7) **Görevlerin** organizasyon şemasını **gösterir**.
- 8) **Ekip üyelerinin** proje süreci konusunda gelişmesini sağlar.

Başarılı bir proje için (KARAHAN)

- Paydaşları iyi belirlemek
- İhtiyaçlarını tanımlamak
- Bu ihtiyaçları etkili bir şekilde yönetmeye çalışmak gerekir.

PROJE YÖNETİCİSİ GÖREV VE SORUMLULUKLARI: (KARAHAN)

- Bir projeyi yönetmek üzere **görevlendirilen kişidir**.
- Projeyi mümkün olan
→ En yüksek üretkenlik
→ En düşük belirsizlik ve
→ En düşük risk ile yürütmekten sorumlu kişidir.

Proje Yöneticisi:

- **Proje ekibini kurmak** ve proje sürecinde ekibi **yönlendirmek**
- **Ekibin** hangi niteliklere sahip kişilerden oluşacağını belirlemek
- **Ekip üyelerine** görevlerini ve sorumluluklarını bildirmek
- **Ekibin** gerekli kaynaklara ulaşmasını ve gerekli eğitimleri almasını **sağlamak**
- **Ekibin** proje ile ilgili görevlerini yerine getirmelerini **sağlamaktan sorumludur**.

Proje yöneticisinin proje yönetimi **bilgi sahaları** konusunda da
- Bilgi ve deneyime sahip olması sürecin sağlıklı yönetilmesi açısından **önemlidir**.

Proje Yönetimi Sürecindeki Bilgi Sahaları

A) Temel Bilgi Sahaları

- 1) *Kapsam Yönetimi*
- 2) *Zaman Yönetimi*
- 3) *Maliyet Yönetimi*
- 4) *Risk Yönetimi*
- 5) *Entegrasyon Yönetimi*
- 6) *İletişim Yönetimi*

B) Destekleyici Bilgi Sahaları

- 1) *İnsan Kaynakları Yönetimi*
- 2) *Kalite Yönetimi*
- 3) *Tedarik Yönetimi*

PROJE YAŞAM DÖNGÜSÜ

Proje Planlama Süreci:

Projenin fikir olarak doğmasından
- uygulamanın değerlendirilmesine ve
- Kapanışına kadar **geçen süredir**.

PROJE YÖNETİMİ (2)

Proje Yaşam Döngüsü

Proje yaşam döngüsü (*Proje yönetimi süreci*) beş aşamadan oluşur:

- 1) Başlangıç
- 2) Planlama
- 3) Uygulama
- 4) Kontrol
- 5) Kapanış

1) BAŞLANGIÇ: (KARAHAN)

Proje yaşam döngüsü

- Proje fikrinin ortaya atılarak
- Derlendiği, değerlendirildiği, ön elemeye tabi tutularak tartışıldığı, şekillendirildiği
→ “**Başlangıç**” **aşaması ile başlar**.
- Proje fikirlerini belirlemek
- Maliyetlerini kabaca tahmin etmek ve
- Ön elemeye tabi tutmak başlangıç aşamasının en önemli bölümünü **oluşturur**.

Ön eleme:

- Genelde **kişi** ya da **kuruluşların** ortaya koyduğu fikirleri
→ Biraz daha gözden geçirme ve netleştirme amacını taşır.
- **Ön bilgilere dayanan özlü** bir değerlendirmedir.
- Olası fikirler içinden umut verenleri **ön plana çıkarmayı** hedeflemektedir.

Bu aşamada

- Üst yönetim tarafından genel kapsam ve içeriğin onaylanması için
→**Projenin** başlıca çıktılarını da kapsayan açıklamalı bir rapor **hazırlanır**.

2) PLANLAMA:

- **Proje Yaşam döngüsünün** ikinci aşamasıdır.
- **Planlama** döngünün en önemli **aşamalarından biridir**.
- Bu aşamada projeye ilişkin her tür planlama **ayrıntlarıyla** yapılır.

-**Başlangıç aşamasında** belirlenen proje fikri detaylandırılır.

- Proje sürecinde
- *Yapılması gereken tüm faaliyetler*
- *Bu faaliyetlerin zamanlanması*
- *Bütçelendirilmesi ve*
- *Kaynakların belirlenmesi bu aşamada yapılır*.

Planlamanın Önemi

- 1) Projenin bütünü hakkında açık olarak fikir verir.
- 2) **Kaynakların** ne zaman ve nasıl kullanılacağını **gösterir**.
- 3) **İşlerin** birbiriyle ilişkisini **gösterir**.
- 4) Planlanan ve gerçekleştirilen faaliyetler arasında karşılaştırma yapma ve
- Gerekli düzeltme ve düzenlemeleri yapma **imkânı tanır**.
- 5) Proje sürecinde ihtiyaç duyulan kaynak, zaman ve maliyetin
- Ortaya çıkmasını **sağlar**.

Her projenin kısıtlı bir zamanı **yani** belli olan **bir bitiş tarihi vardır**.

Zaman: Bir ürün ya da hizmet ortaya çıkaran bir proje için
→ Yönetilmesi gereken **en önemli kısıtlamadır**.

Maliyet: Neredeyse tüm projeler için bir kısıtlamadır.

- **Çok az sayıda proje** düzeltme gerektirmeden bütçe dâhilinde bitebilir.
- **Bunun için** maliyet planlaması oldukça önemlidir.

Kapsam: İki yönlü değerlendirilmelidir:

1) Ürün kapsamı:

- **Ürünün** tasarlanan kalitesini, özellik ve işlevlerini açıklar.
→ Müşteri ya da ürün kullanıcısı **üzerine** yoğunlaşır.

2) Proje kapsamı:

- **Bir ürün** ya da **hizmetin** tasarlanan ürün kapsamıyla
→ Teslim edilmesi için gereken çalışmayı **açıklar**.
→ **Çoğunlukla** projeyi sürdürecekt **kişilere** yoğunlaşır.

Projenin zaman, maliyet ve kapsam kısıtlamalarını dengelemek gerekir.
- Bunu **yapacak olan da proje yöneticisidir.**

Proje üçgeni:

- Kısıtlamaları dengeleme sürecini gösterir. Çünkü
→ Üçgenin bir kenarındaki değişiklik en az bir **diğer kenarı etkiler.**

Proje Yönetimi Sürecindeki Temel Faktörler:

1) Kapsam 2) Zaman 3) Bütçe

Bu faktörlere ilişkin ayrıntılar **planlama aşamasında** detaylı şekilde **planlanır.**

Planlama aşamasında belirlenmiş olan kapsamı gerçekleştirmek için
→ Yapılması gereken işleri belirlemek gerekir.

- Bu işlerin net olarak ortaya konması ile birlikte her bir işe ilişkin
→ Kaynak, zamanlama ve maliyet **tahminleri yapılacaktır.**

- Faaliyetler belirlendikten sonra

- Bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek için gerekli olan süreler **belirlenir.**

- **Bunu** her bir faaliyet bazında yapmak

→ Projenin bitiş süresini tahmin etmek için **oldukça önemlidir.** Çünkü
→ **Sürenin değişmesi** ek kaynak ve maliyet **gerektirebilir.**

- **Eğer** projenin süresini belirlemek için faaliyetler baz alınmazsa

- Daha önceden bu tür projelerde görev almış olan

→ **Tecrübeli kişilerden** yardım almak gerekir **ama** bu da net bir sonuç **vermez!**

- Süreleri belirlenen faaliyetler takvime yerleştirilir.

- **Böylece** yapılacak olan faaliyetlerin sırası ve süreleri belirlenmiş olur.

- **Bundan sonraki aşama ise** bu faaliyetler için ilgili kaynakları **belirlemektir.**

“**Kaynak**” olarak tanımlanan faktör

- İnsan kaynağı olabileceği gibi

- Projede kullanılacak olan bir materyal de **olabilir.**

- Projenin başarılı olabilmesi için en önemli kriterlerden biri

→ Planlanan maliyetten sapmaların **olmamasıdır.**

- Bunun için maliyet tahminini yaparken dikkatli olmak **gerekir.**

→ **Ne gereğinden fazla ne de az tahminler yapmamak gerekir.**

- Proje sürecinde oluşabilecek bazı riskleri

- Planlama aşamasında görmek ve önlemek için

→ Neler yapılması gerektiğinin de **planlanması gerekir.**

- **Projenin planlama aşamasında**

- Yapılması gereken tüm faaliyetler ve

- Süreleri ve faaliyetleri gerçekleştirecek olan kaynaklar

→ Atandıktan ve diğer planlamalar yapıldıktan sonra

→ **Proje planı kapsamını gösteren bir rapor hazırlanmalıdır.**

3) UYGULAMA:

Bu aşamada proje planının uygulanmasına **odaklanılır.**

Plan → **İnsan ve tüm kaynakların** koordine edilmesi ile **gerçekleştirilir.**

- Proje yöneticisi ve ekip üyeleri

→ Birçok teknik ve örgütsel düzenlemeleri **yapar ve yönetir.**

→ **Projenin performansı** düzenli olarak yapılan işlerin performansı **ile izlenir.**

Bu süreçte ekip elemanları

- Sürekli iletişim ve bilgi paylaşımı içinde **bulunmalıdırlar.**

Uygulama aşamasında

- Ekip olarak çalışacak kişiler bir araya gelir ve

→ Projede verilen görevi **yerine getirir.**

4) KONTROL:

Bu aşamada proje kapsamındaki ilerleme

→ Değişik izleme ve ölçüm yöntemleri ile **düzenli olarak** denetlenir.

Sapmaların belirlenmesi hâlinde

- Düzeltici önlemlerin alınması ve

- Proje hedeflerinin bütçe çerçevesinde gerçekleştirilmesi **sağlanır.**

Proje başarısı:

- Proje çıktılarının tanımlandığı şekilde

- Belirlenen zamanda ve

- Belirlenen plan çerçevesinde **sağlanmasıdır.**

Proje sürecinde

- Planlama ile uygulama arasındaki uyumun izlenmesi ve kontrolünde

→ Planlanan Maliyet ve yapılması gerekenler **kontrol edilir.**

5) KAPANIŞ:

Projeye ilişkin

- Sözleşme ve idari kapsamdaki tüm işlemlerin **sonuçlanmasını** ifade eder.

İdari kapanış ile projenin sonuç ve başarılarının raporlaştırıldığı **sunuşlar** yapılır.

- Deneyim dokümanate edilir ve proje için ayrılan tüm kaynaklar serbest bırakılır.

Sözleşme kapanışı ile **sözleşme** tüm şartları ile **gerçekleştirilmiştir** ve

→ **Ürün/hizmet** devredilir.

ÇEVİRİM İÇİ PROJE YÖNETİM ARAÇLARI

Gerek yurt içi gerek yurt dışı ile yapılacak **proje çalışmalarında**

- Hem **kendi kurumuzdan** birden fazla kişi ile

- Hem de **diğer kurumlardan** kişilerle ekipler oluşturmak **gerekecektir.**

- **Her büyüklükteki projeleri** planlama, yürütme ve izleme için

→ Çevrim içi **proje yönetim araçları (yazılımları)** **kullanılabilir.**

Projeleri takip etmek, iş birliği yapmak ve herkesi döngüde tutmak için

→ **Görev yönetimi uygulaması gereklidir.**

PROJE YÖNETİCİSİ bu tür araçlar ile

- **Kendi ekibindeki bireylere** kolaylıkla görevler atayabilir ve

- Bu görevleri önceliklendirebilir.

- Proje zaman çizelgesini kilometre taşlarını ve

- Hangi görevin hangisine bağlı olduğunu **ışaretleyebilir.**

- **Yine bu araçlar ile**

- Çalışanların iş yükünü dengelemek için ilgili raporları **inceleyebilir.**

PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ bu yazılımlar ile benzer şekilde

- Projenin bütçesini, harcama miktarına bağlı olarak raporlaştırıp inceleyebilir.

- **Harcama dokümanlarının** dijital ve düzenli saklanmasına imkan tanır.

Proje yönetim araçları farklı zamanlarda başlayan **ancak**

- Eş zamanlı süren - farklı zamanlarda sona eren

- İş paketlerinin yönetilme süreçlerini **izleme, takip etme** ve

- Çıkacak sorunları **önlemede** başarılı bir araç olarak **karşınıza çıkarlar.**

Takvim uygulaması ile **projeye** bütüncül bakış atılması **sağlanır.**

- Ayrıca yaklaşan işler için

→ **Görevi üstlenen kişilere** tanımlanan periyotlarla hatırlatmalar gönderilebilir.

Çevrim içi proje yönetim araçları projeye ilişkin

- Tüm dokümanların bir arada tutulmasını ve kolay erişimini **sağlar.**

- **Bu dosyaların** sürümlerinin takibi **kolay olur.**

Bu tür araçlar

- **Ekibin üyelerinin** ayrı zamanlı tartışma panolarında

- Bir konuyu tartışmalarına imkan sağlarken

→ Bir tartışma veya görev için **ilgili ekip çalışanına** ilgi tutmak da **mümkündür.**

Birçok çevrim içi proje yönetim aracı vardır:

1) ClickUp

2) Wrike

3) monday.com

4) Kissflow Project

5) nTask Manager

6) Zoho Projects

7) MeisterTask

8) Freedcamp

9) ActiveCollab

10) MsProject

Kurumlar ve proje yönetenler

- **İlk başta projenin tüm bileşenlerinin**

→ Çevrim içi proje yönetim aracına **işlenmesini** çok zahmetli bulurlar. **Ancak**

- **Başta çekilen** bu zahmetin kıymeti

- **Zamanla** özellikle uzun soluklu projelerde

- Veri kaybı önlenince ve

- Proje hafızasının saklanmasıdaki zaman ve emek kazancında **anlaşılr.**

TÜBİTAK DESTEKLERİ

TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu)

ARBİS (Araştırmacı Bilgi Sistemi)

TÜBİTAK Projelerine başvurmadan önce

- Proje yürütücüsü, araştırmacı ve danışmanların öz geçmişleri

- **ARBİS bilgileri doğrultusunda**

→ Sistem tarafından otomatik olarak oluşturulması **beklenmektedir.**

ARBİS

- **Türkiye'nin güncel araştırmacı veri tabanını** oluşturmak amacıyla

- **TÜBİTAK tarafından tasarlanan ve geliştirilen web tabanlı bir uygulamadır.**

<https://arbis.tubitak.gov.tr/> adresinden

→ **ARBİS'e giriş düğmesine** tıklayarak giriş yapabilir veya

→ **Yeni Kullanıcı Kaydı** ile kullanıcı kaydınızı oluşturabilirsiniz.

- **Araştırmacı Sorgula düğmesi** ile

→ Önceden kayıt yaptırmış araştırmacıları inceleyebilirsiniz.

TÜBİTAK'ın Öğretmenler için desteklerine erişmek için

<https://www.tubitak.gov.tr/tr/> adresinden

- **Destekler sekmesi** ve sonrasında **Bilim ve Toplum Başkanı** seçilmelidir.

→

TÜBİTAK'ın Öğretmenler için desteklerine erişmek için
<https://www.tubitak.gov.tr/tr/> adresinden

- Destekler sekmesi ve sonrasında Bilim ve Toplum Başlığı seçilmelidir.

Açılan sayfada → **Ulusal destek listelerini bulabilirsiniz.**

Ulusal Destek Programları

- 4007 - Bilim Şenlikleri Destekleme Programı
- 4003 - Bilim Merkezi Kurulması Destek Programı
- 4004 - Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları
- 4006 - TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı
- 5000 - Dijital İçerikli Akıllı Ders Kaynakları Destekleme Programı
- 4005 - Yenilikçi Eğitim Uygulamaları
- 4008 - Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları

Uluslararası Destek Programları

Hakem ve Panelistler

Bu listedeki

4007 Bilim Şenlikleri Destekleme Programı için sadece katılımcı olabilirsiniz.

Öğretmenlerimizin başvurabileceği programlar:

4004 Doğa Eğitimi ve Bilim Okulları

4006 TÜBİTAK Bilim Fuarları Destekleme Programı

4008 Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Kapsayıcı Toplum Uygulamaları

Her bir programın detaylarında

- Hangi tarihte başvurulacağı
- Başvuru koşulları
- Değerlendirme ölçütlerinin neler olduğu gibi bilgilere ulaşılabilir.

- Proje yürütücüleri elektronik imzaya sahip olmalıdır.

- İlgili web sitesinden

Her destek programının kendi değerlendirme ölçütlerine ulaşılabilir.

- Her bir destek programı için çağrı metnini okumak aydınlatıcı olur.

- Başvurular genellikle çevrim içi gerçekleştirilmektedir.

Öğretmenlerimiz öğrencilerini de

→ Çeşitli araştırma projeleri yarışmalarına yönlendirebilir.

Öğrenci Araştırma Proje Yarışmaları:

2204-B Ortaokul Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması

2204-A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması

2204-C Lise Öğrencileri Kutup Araştırma Projeleri Yarışması

2204-D Lise Öğrencileri İklim Değişikliği Araştırma Projeleri Yarışması

- İlgili bağlantılara tıklanarak Proje Rehberlerinden gerekli bilgiler edinilebilir.
- Her bir yarışma için Çağrı Duyurusu incelenebilir.
- Bu tür yarışmalara öğrencilerin katılabilmesi için
→ **Başvuran** okulun öğrencisi olmak **zorundadır**.
- Bölgesel yarışmalardan sonra ülke genelinde finaller **yapılmaktadır**.

TÜBİTAK'ın öğrencilere bu etkinliklere katılmalarını sağlamak için

→ Bazı destekleri de vardır:

- Bu etkinliklere nasıl katılacağımız
- Yolda nasıl ilerleyeceğimize dair **sunulan bu destekler**

2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Desteği altında sunulmaktadır.

<https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/bilimsel-etkinlik/etkinlik-duzenleme-destekleri/icerik-2237-a-bilimsel-egitim-etkinlikleri-destegi>
→ **Adresinden** detaylara ulaşılabilir.

- Çevrim içi başvuru tarihleri
- Çevrim içi başvuru formu
- Değerlendirme kriterleri gibi bilgilere ilgili bağlantıdan erişilebilir.

Ulusal Destek Programları

- 1000 - Üniversitelerin Araştırma ve Geliştirme Potansiyelinin Artırılmasına Yönelik Destek Programı
- 1001 - Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı
- 1002 - Hızlı Destek Programı
- 1003 - Öncelikli Alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
- 1004 - Mükemmeliyet Merkezi Destek Programı
- 1005 - Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek Programı
- 1007 - Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini D.P.
- 3001 - Başlangıç Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
- 3501 - Kariyer Geliştirme Programı
- 3005 - Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Yenilikçi Çözümler Araştırma Projeleri Destek Programı

KOSGEB

(Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)

Kamu kurumlarında çalışan araştırmacılar için

→ **TÜBİTAK'ın Ulusal Destek Programlarına bakılabilir.**

Bunun için **TÜBİTAK ana sayfasından**

- Akademik sekmesine tıklayabilirsiniz.
- **Bu destekler arasında 1001,1003, 3005 tercih edilebilir.**

TÜBİTAK, alanında uzman bilim insanlarını özellikle dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilerle buluşturma ve öğrencilerin bilime ilgisini pekiştirme amacı ile **"Bilim Söyleşileri"** adı altında etkinlikler dizisi başlatılmıştır.

<https://bilimsöyleşileri.tubitak.gov.tr/tr/hakkimizda> adresinde ulaşılabilir.

TÜBİTAK destekleri dışında

-KOSGEB'in "Girişimcilik" eğitimlerinden ve

- **AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerileştirme Destekleri'**nden yararlanılabilir.

- Ayrıca özellikle **meslek liseleri için**

- **Alt yapı projeleri ile**
- **26 farklı Kalkınma Ajanslarından** destek bulunabilir.

AVRUPA BİRLİĞİ DESTEKLERİ

AB (Avrupa Birliği)

UA (Türkiye Ulusal Ajansı)

Türkiye, AB topluluk programlarından → 1999 yılından beri yararlanmaktadır.

UA (Türkiye Ulusal Ajansı):

- **2002'den beri Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Dairesi** altında
→ Bu görevi üstlenmiş
- **2003'te ise tüzel kişiliğe haiz Avrupa Birliği Bakanlığının**
→ **İlgili kuruluşu** hâline dönüşmüştür.
- **2018'de Dışişleri Bakanlığının** bağlı kuruluşu olan
→ **Avrupa Birliği Başkanlığının** ilgili kuruluşu olmuştur.

Türkiye Ulusal Ajansı (UA)

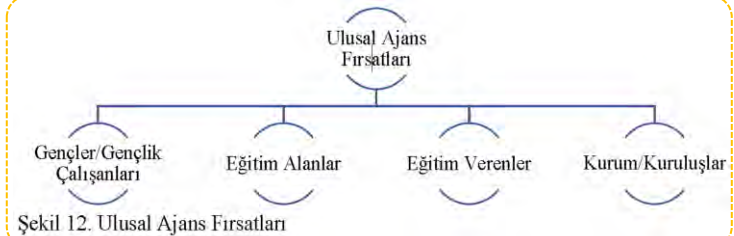
- Eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki **AB programlarını** yürüterek

- Kurum ve kuruluşlar ile

- Vatandaşlarımızın bu programlardan yararlanmasını sağlamak amaçlar.

- <https://www.ua.gov.tr/> adresinden ulaşılabilir.

Ulusal Ajansın hâlihazırda 4 başlık altında sunduğu fırsatlar vardır:

Şekil 12. Ulusal Ajans Fırsatları

UA Fırsatları

UA Fırsatları için <https://www.ua.gov.tr/anasayfa/> sayfası ziyaret edilebilir.

Hibe: Geliştirdiğiniz projelere finansman sağlamak için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarının sağladığı geri ödemesi olmayan desteklere fon, bir diğer adıyla hibe denir.

1) Gençler/Gençlik Çalışanları için Fırsatlar:

Bu hibe programının amacı

- Eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında
- Bilgi alışverişi ve yenilikçi politika geliştirme, politika diyalogu ve
- Uygulaması için → **İmkân sağlar.**

Gençlik Diyalogları:

- **Politika yapımcılarla gençleri** bir araya getirir.

- Öğretmen ve öğrencilere ve gençlere ve hatta gençlik çalışanlarına
→ **Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim imkânı tanır.**

- **18-30 yaş arası gençlere** kendi ülkelerinde

→ Gönüllü faaliyetlerinde yer almalarını sağlar.

Bu fırsatın olanaklarına bakacak olursak

- **Staj hareketliliği**
- **Öğrenme hareketliliği**
- **Gönüllülük**
- **Ulusal faaliyetler**
- **Merkezi gençlik başvuruları**
- **Kısa süreli eğitim**

Staj hareketliliği:

Yükseköğretim veya mesleki eğitim **görenler için** sunulan bir fırsattır.

Öğrenme Hareketliliği (<https://www.ua.gov.tr/programlar/gruplar/gencler-genclik-calisanlari-icin/ogrenme-hareketliliği/>) **adresinde**

- “Yükseköğretim ve Gençlik Alanında Sanal Değişimler”
- “Programla İlişkili Olmayan Üçüncü Ülkelerde Yükseköğretim Öğrenci Öğrenim Hareketliliği” gibi farklı destek türleri vardır.
- “Programla İlişkili Olmayan Üçüncü Ülkeler” ifadesi
→ “Ortaklıklar” başlığı altında ayrıca incelenecektir.

Bu desteklerden biri:**KA122-SCH Kısa ve Uzun Dönemli Öğrenci Hareketlilikleri (Okul Eğitimi)**

- Okul öğrencilerine
- **AB Üyesi ülkelerdeki okullarda**
→ Ortak akran çalışmaları yapma/öğrenim alma fırsattır.
- **Ana Eylem 1 altında yer alır.**
- Öğretmen, öğrenciler, ilçe millî eğitim müdürlükleri, vb.ne yöneliktir.
- **Ancak başvuru sırasında**
→ Hedef kitlenin o okul ile doğrudan ilişkisi olması gerekir.
- **Ortaklıklar başlığı altında** detaylara ulaşılabilir.

Herhangi bir program fırsatından yararlanmak için

- Başvuru tarihleri ve program rehberinin **kontrol edilmesi gerekir.**
- Başvuru yaparken başvuru tarihinden bir iki gün öncesinde **başvurulması**
→ Sistemin kilitlenmesi gibi son dakika talihsizliklerinin önüne geçecektir.

Değerlendirme sürecinde başvuru

- Bağımsız dış uzmanlara **atanır.**
- Kalite ölçütleri çerçevesince dış uzmanlar tarafından incelenir.

AB projelerine başvurmadan önce

- Program rehberinden **kalite ölçütleri** kontrol edilerek
- Projemizin bu ölçütleri karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmelidir.

Başvuran tüm projeler dış uzmanlarca kalite ölçütlerine göre puanlandıktan sonra

- Puan sırasına göre listelenir.
- En **yüksek** puanı alan projeden itibaren
→ **Hibe miktarını karşılayacak kadar sayıdaki** proje desteklenir.
- Bu fırsatların tamamını
→ **Ulusal Ajans'ın** web sitesi olan **ua.gov.tr** adresinden inceleyebilirsiniz.

2) Eğitim Alanlar İçin Fırsatlar:**Bu fırsatların amacı**

- Öğrencilere, eğitmenlere, gençlere ve gençlik çalışanlarına
- Bir başka ülkede eğitim ve öğrenim görme imkânı yenilikçi politika geliştirme
- Politika diyalogu ve uygulamasının teşvik edilmesi
- Eğitim, öğretim ve gençlik alanlarında bilgi alışverişinin teşvik edilmesidir.

3) Eğitim Verenler İçin Fırsatlar:

- Okul eğitimi, mesleki eğitim, yetişkin eğitimi ve yükseköğretim personelinin
- Yurt dışında eğitmenlik ve öğretmenlik yaparak
- Mesleki becerilerini geliştirmelerinde
- Farklı hareketlilik ve görevlendirmeler için **hibe sağlar.**

4) Akreditasyon Desteği:

- AB Projeleri için akreditasyon** daha sonra yapılacak olan projeler için
→ **Kurumunuzun** tanınırlığını sağlamak üzere **belgelendirilmesidir.**
- **Bu belgelendirme** özellikle mesleki ve teknik orta öğretim kurumları için
→ Proje kabul edilebilirliği için **artı değer** olacaktır.

5) Ortaklıklar Desteği:

- Kurumsal başvurdur.
- **Proje** şahıs olarak **başvurana değil kurumunuza** ait olacaktır.
- Projeyi sunduğunuz andan sonra
- Projeyi başvuruğunuz kurumdan herhangi bir nedenle ayrılmaz durumunda
→ **Projeyi**, proje sahibi kurumda **bir kişi** devralmak zorundadır.
- **Bu tür projeler 12 ay ile 36 ay arasında olabilir.**
- Proje süresi yapılacak olan iş paketleri ile uyumlu olmalıdır.
- Bu başlık altında** okul eğitimi alanında iş birliği ortaklıkları olan
→ “Erasmus+ Ülke Merkezli Başvuru KA220-SCH” de vardır.

Her projenin altında yer alan sayfalarda

- *Hangi dönemlerde kimler tarafından başvurulabileceği*
- *Ortakların kimler olabileceği*
- *Ortaklık sayısı ve değerlendirme ölçütleri* yer almaktadır.

“Associated partner” ise

- Projenin yaygınlaştırma ve sürdürülebilirlik gibi
- **Belirli faaliyetlerine destek olmak için**
- “İlgili ortaklar” veya sessiz ortak olarak yer alır ancak **hibe almazlar!**

Tüm katılımcı kuruluşların yasal statülerini gösteren belgeler

→ **Organisation Registration System'e** yüklenmiş olmalıdır.

- **Bunun için öncelikle** bireysel kaydınızın olması gerekir.
- Kaydolma veya giriş yapma (**log in**) amacıyla
→ **EU Login'den** kullanıcı adı ve şifre oluşturulmalıdır.
- <https://webgate.ec.europa.eu/cas/eim/external/register.cgi> adresi kullanılabilir.

Ardından kuramsal betimleme (**organizasyon kimlik**) numarası (*organizational identification number-OID*) alınması gerekir.

Bu numara “E” ile başlayan 8 rakamdan oluşan bir koddur.

→ Eskiden **PIC** numarası olarak biliniyordu.

Bunun için <https://webgate.ec.europa.eu/erasmus-esc/index/> adresinden

- **Organisation** sekmesine ardından **Register my Organisation** alt menüsünden
→ Kurumu aratmanız **bulamamanız** durumunda kaydetmeniz **gereklidir.**
- **Tüm başvurularda bu kod kullanılacaktır.**

Gerek yürütücü gerek projenin asıl ve ilgili (associated) ortaklarının **OID'leri**
→ **Proje** başvuru sırasında sisteme işlenecektir.

Diğer kurumların **OID'lerini** önceden biliyor olsak bile

- Kurumları önceden haberdar etmeden
→ **Proje ortağı** olarak sisteme **OID'lerini** işlemek etik olmaz!

Ulusal Ajans

- **Ortak** veya **ev sahibi kurum** bulmak için
→ **School Education Gateway** ve **eTwinning'i** araçlarını **önermektedir.**
- Ne var ki her iki platform da
→ **European School Education Platform'a (ESEP)** taşınmıştır.
- Bundan sonra **ortak bulmak için** bu yeni platform **ESEP** kullanılabilir.

ESEP'e katılmak için **EU Login** kullanıcı ve şifresi kullanılabilir.

→ **Ortak bulmak**, ortak ağımızı geliştirmek için bu platformdan yararlanılabilir.

- **Ortak seçerken** dikkatli olmalıyız.
- Uyumlu çalışan ortakları bulmak için
→ Dolaylı olarak tanınan ortakları **seçmek** iyi bir yol olabilir.
- **Ancak** hiç tanımadığımız ortaklara **şans vermek**
→ **Ortak ağımızı** genişletmek için iyi bir yol olabilir.

Okul eğitimi alanında iş birliği programı olan **KA220-SCH** dışında

→ **Erasmus+ Ülke Merkezli başvuruları:**

- Okul eğitiminde küçük ölçekli ortaklıklar **KA210-SCH**
- Mesleki eğitim küçük ölçekli ortaklıklar **KA210-VET** ve
- Mesleki eğitim işbirliği ortaklıkları **KA220-VET**
→ Bu başvurular **Öğretmenlerimize** yöneliktir.

Özellikle küçük ölçekli ortaklıklar

-Daha önce proje başvuru deneyimi olmayanlar için uygun fırsatlardan **olacaktır.**

Bunların dışında <https://www.ua.gov.tr/> adresinden

→ **Brüksel merkezli diğer ortaklıklar** ve **hibe programları** incelenebilir.

Teklif çağrılarında

<https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/teklif-cagrilari/> adresinden erişilebilir.

“KA” ile başlayan kodlar başvuru sırasında kullanılacağı için **önemlidir.**

Bir detay olarak ülke seçiminden bahsedilebilir.

- <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-a/eligible-countries>
- adresinden **incelenebileceği** gibi **üç farklı tür** ülke vardır:

Biri **Avrupa Birliği üyesi** **ülkeler**

→ Bu programın doğrudan proje yürütücüsü veya ortağı **olabilirler.**

Bir diğeri bizim ülkemizin de yer aldığı **6 ülkeden oluşan**

→ “Programla ilişkili üçüncü ülkeler”dir.

Son grup ise programla ilişkisi olmayan üçüncü ülkelerdir.

- **14 farklı bölgeye bölünmüştür.**
- **Ancak bazı özel durumlarda** Rusya gibi bazı ülkelerin
→ **Programa dâhil edilmeme** durumları kontrol edilmelidir.

Ortak seçerken bölgesel çeşitlilik projenizin kabul oranını **arttıracaktır.**

Projenin kabul edilebilirliği için

→ Projenin en önemli kısımlardan biri de **yaygınlaştırmadır.**

Bu nedenle <https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/yayginlastirma-ve-gorunurluk/> sayfası **özenle** incelenmelidir.

Tamamlanmış projelere ulaşmak için

<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/> sayfası incelenebilir.

FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

1) FİKRİ VE SİNAİ HAKLAR

fikri mülkiyet:

- Telif hakları veya fikri haklar olarak da bilinir.
- Edebiyat, sanat, müzik, mimari vb. gibi eserler üzerinden
→ Sahip olunabilecek haklardır.

Fikri mülkiyet hakkı kişinin yaratıcı düşünme ürününü ortaya koyduğunda
→ Kendisine bazı yasal imkânlar sağlar.

“Fikri Mülkiyet Hakları” (2019)’a göre

- Fikri mülkiyet, kişiye/kuruluşa ait fikir ürünüdür.
- Bu kişi/kuruluş bu fikir ürününü dileği zaman
→ Bir şarta bağlı kalmaksızın paylaşmayı/kullanıma açmayı
→ Belirli biçimlerde kontrol etmeyi tercih edebilir.

TANRIVERDİ’ye göre

- Fikri mülkiyet ile ürün/düşüncenin ekonomik değer kazanması sağlanır.

Sınai Mülkiyet YALÇINER’ye göre

- Sanayide ve tarımdaki
- Buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların
- İlk uygulayıcıları (Ticaret alanında üretilen ve satılan malların üzerlerindeki üretici veya satıcısının ayırt edilmesini sağlayacak işaretlerin sahipleri) adına
- Tescil edilmesini ve böylece ilk uygulayıcıların ürünü üretme ve satma hakkına
- Belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan gayri maddi bir haktır.

Fikri ve sınai mülkiyet haklarını, “Bir işletmenin ürünleri, yöntemleri (usulleri), dokümanları, görselleri, kimlik unsurları, sanat eserleri, vb.’ne ilişkin tüm özgün tasarımları ve gizli ya da açık bilgileri (gayri maddi varlıkları) ile ilgili sahip olduğu, kullanma, ürüne dönüştürme, dağıtma, yayma, satma gibi çeşitli mahiyetteki hakları olarak” da tanımlamak mümkündür.

FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI (3 başlıkta sınıflandırılabilir)

- 1) Fikri haklar (intellectual property rights)
- 2) Sınai haklar (industrial property rights)
- 3) Diğer haklar

Fikri Mülkiyet Hakları

Fikri Haklar	Sınai Haklar	Diğer Haklar
<ul style="list-style-type: none"> • İlim ve Edebiyat Eserleri • Musiki Eserleri • Güzel Sanatlar Eserleri • Sinema Eserleri • Harita ve Krokilere • Teknik Çizimler • Veri Tabanları 	<ul style="list-style-type: none"> • Marka • Patent/Faydalı Model • Tasarım • Endüstriyel Tasarım • Coğrafi İşaret • Know-How • Entegre Devre Topografyaları 	<ul style="list-style-type: none"> • Ticaret Unvanları • Bitki Islahatçı Hakları • Tescilsiz Haklar • Ticari Sırlar • İnternet Alan Adları

Fikri ve sınai mülkiyet hakları:

- İlişkin tüm özgün tasarımların (ürünler, yöntem, doküman, eser, vb.) ve
- Bilgilerin (açık, örtük) kullanım, dağıtım, yayım ve satış gibi haklarıdır.

Fikri hakların içerisinde Telif hakları (copyrights) vardır: (4 kategori)

- 1) İlim ve edebiyat eserleri
- 2) Musiki eserleri
- 3) Güzel sanat eserleri
- 4) Sinema eserleri

Sınai mülkiyet hakları:

- Patent, marka, faydalı model ve tasarım gibi hakları kapsar.

- Fikri ve sınai hakların her ikisi de sürelidir. **ESİNOĞLU**
- Her ikisinin ihlali durumunda hukuki işlem hakkı doğar.
- Her ikisinin de alınma, satılma devredilme hakları vardır.
- İzinsiz çoğaltılması her iki hak için de suç unsurudur.
- Hakka tecavüz, haksız rekabet kabul edilmektedir.
- Her ikisinin gaspı durumunda
→ Hapis ve maddi ve manevi tazminat ödeme ile karşı karşıya kalınabilir.

İki hakkın farklılıkları: (ESİNOĞLU)

- 1) Fikri haklarda tescil edilmesine gerek yok!
Sınai haklarda tescil için başvuru yapılması gerekir.

Türkiye için Ankara’da “Türk Patent ve Marka Kurumu”

Yurt dışı için “PCT” (Patent Cooperation Treaty)

“EPC” (The European Patent Convention) gibi kuruluşlara...

- 2) Fikri hakların eser olma niteliği, estetik kaygısı var.
Sınai hakların sanayide kullanılabilir olma zorunluluğu vardır.

3) Fikri haklar için

- Meslek birliklerinin (SESAM [Sinema Eserleri Birliği]
MESAM [Müzik Eseri Sanatçıları Birliği] gibi)
- İtiraz etme gibi özel hak ve imkânları vardır.
- Sınai haklar için bu durum geçerli değildir!

Patent: Sınai haklar içerisinde yer alır.

SARAN

- Bir problemin teknik çözümü anlamına gelen buluş için
- İstemler bazında gösteren teknik bir belgedir.

Buluş: TDK (Türk Dil Kurumu 2022) tarafından;

1) Bilinen bilgilerden yararlanarak

- daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat.
- 2) Konu, duygu, düşünce ve hayalde başkalarının etkisinden sıyrılarak
→ Bunların işlenişinde yeni bir yol tutma olarak tanımlanmaktadır.

Patente konu olan buluş tanımı için TDK’nin ilk tanımı ele alınabilir.

Buluş bir soruna teknik bir çözüm yolu gösteren bir fikirdir.

Bu teknik çözümdeki teknik nitelik

- Fiziksel ve faaliyet niteliği ile teknik olmasa da
- Faaliyetteki aracın teknik kullanımını ifade eder.

Buluş için yeni bir ürün, alet/cihaz, yöntem ve süreç/ yeni olabileceği gibi

→ Hâlihazırda bu bilinenlerin teknolojik ilerlemesi de olabilir.

Patent de bunları içerir → Buluşun içerisinde ilk olma özelliği vardır.

Ürün, ürün üretmek için aletler, ürün üretim metotları, ürünün kullanımı
→ Patent için uygundur.

TÜRK PATENT, 2022

Elle tutulur, gözle görülür niteliği olmayan herhangi bir şey → Buluş olmaz!
(Keşifler, bilimsel teoriler, matematiksel yöntemler, bilgisayar programları, estetik niteliği bulunan mahsuller, edebiyat ve sanat eserleriyle bilim eserleri, bilginin sunumu, insan ve hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usulleri ile insan, hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri, konusu kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olan buluşlar, zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan ve kural)

Ülkemizden alınan patent ülkemiz için geçerlidir.

- Başka ülkelerden o ülkenin patent ile ilgili otorite kurumundan
- Ayrıca patent başvurusu yapılabilir.

Patente başvurmadan önce ilgili veri tabanlarından

→ Daha önce patent konusu olup olmadığı incelenmelidir.

Türk Patent veri tabanı:

- <https://portal.turkpatent.gov.tr/anonim/arastirma/patent/detayli> ve
- Google Patents’e başvurulabilir.

Patent başvuruları → e-devlet üzerinden

→ Türk Patent ve Marka Kurumuna yapılmaktadır.

Bir okul için patent başvurusunda bulunuluyorsa

- Okul yöneticisinin başvuru yapmak isteyen okul çalışanına
→ 1) Yetki devri belgesini onaylayarak yüklemesi gerekir.
- Sisteme yüklenecek diğer belgeler
→ 2) Tarifname 3) İstem 4) Özet

Tarifnamede buluşun konusu ne, ne hedefleniyor, buluş ile ilgili neler biliniyor

-Farklı ne yapılacağı anlatılır.

İstemde ise buluşa dair gerekirse bir görsel konup

→ Her bir adımın özelliği, içeriği, parçası, işlevi detaylı olarak sunulur.

Özette bu bilgiler özetlenir.

RÜÇHAN HAKKI başka bir ülkeden edinilen patente sahip olmanın belgesidir.

Bu belgeye sahip olmak → Ülkemizden patent almayı kolaylaştırır.

Patent için → Belli bir ücret ödenecektir.

- Bu ücretin miktarı, patentin içeriğine bağlıdır.
- Meblağ yüksekse TÜBİTAK desteklerinden yararlanılabilir.

PATENTİN DÖRT ÖZELLİĞİ VARDIR:

ESİNOĞLU

- 1) Yenilik 2) Buluş Basamağı 3) Sanayiye Uygulanabilirlik 4) Koruma Süresi

Ancak patente başvurmak ve patent almak meşakkatli bir iştir.

Buluş basamağının olmadığı veya

Tüzün’ün (2011) ifade ettiği gibi teknolojinin bilinen durumunu aşması gibi

- Bir zorunluluk bulunmayan durumlarda
→ Faydalı model olarak değerlendirilebilir ve
→ Faydalı model belgesi alınabilir.

Faydalı model → 10 yıl koruma hakkı sağlar.
İncelemesiz patent → 7 yıl koruma sağlar.

Bununla beraber fikrî haklar

→ Üreten kişinin yaşamı üzerine 70 yıl olarak belirlenmiştir.
→ Kimi ülkelerde bu artı yıl: 50'dir.

Tasarım:

DELİĞÖZ

Bir ürün, süreç vb. ile ilgili olarak buluşla ilgili veya buluş olmadan

- Sanayide kullanılabilir olmanın yanı sıra
- Ürünün görüntüsünün, tümünün veya bir kısmının
- Süsleme, çizgi, şekil, renk, doku gibi özelliklerinin değiştirilmesi
- Tasarım (Türk Patent, 2022) başlığı altında değerlendirilir.

Telif hakları:

- Fikir emeği üzerindeki hukuki haklardır ve
- Tescile gerek yoktur!
- Eser üretilince kendiliğinden doğar.
- Soyuttur.
- Maddi olmayan malları ifade eder.
- Ülkesellik ilkesi geçerlidir.
- Kişinin yaşamı +70 yılı kapsar.

2) YARATICI ORTAKLIK (CREATİVE COMMONS)

Creative Commons veya yaratıcı ortaklık

- Amerika Birleşik Devletleri'nde
- Dijital eserlere ilişkin telif hakkı yasasının
- Çok uzun soluklu olmasına karşın
- Açılan davanın kaybedilmesi sonucunda
- Bu uzun sürelerle tepki olarak kurulmuştur.
- Kâr amacı gütmeyen bir örgüttür.
- Kurulduktan sonra lisanslamada kendine yer edinmiştir.

CC (Creative Commons) lisansları

Creative Commons Türkiye, 2022

- "Tüm hakları saklıdır." Anlayışından
- "Bazı hakları saklıdır." anlayışına bir kaymadır.

Telif hakkı → Eserin doğması ile beraber ortaya çıkan bir haktır.

CC → Bu hakka itiraz etmez! Ancak

- Kullanılması, değiştirilmesi, karıştırılması veya
- Ticari olarak kullanılmasının hakkındaki karar → Eserin yaratıcısına bırakır.

Açık Lisanslar Topluluğu:

Eserlerin internet ortamındaki kullanım koşullarının

- Eser sahibi tarafından belirlenmesini sağlayan açık lisanslar topluluğudur.

CC lisansları

- Bir eserin kullanım koşullarının telif sahibince
- İnsan ve makine tarafından okunabilecek şekilde belirtilmesine aracı olurken
- Kullanıcının telif sahibi ile iletişime geçmeksizin
- Eserin kullanım koşullarını öğrenmesine olanak sağlar.

CREATİVE COMMONS 2020'de Ortaya Konan Stratejiler:

- 1) Savunuculuk (Açık ekosistemi)
- 2) İnovasyon (Açık alt yapı)
- 3) Kapasite Geliştirme (Açık bilgi ve kültürel miras) olarak sıralanmıştır.

Creative commons ile lisanslama için

- Lisanslama türüne karar vermek ve
- Web sitesinde bunu paylaşmak yeterli olacaktır.

Bunun için web sitesinin kodları arasına

→ Aşağıdaki kod bloğunu eklemek yeterlidir.

```
<a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/"></a><br />Bu eser <a rel="license" href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/"> Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı</a> ile lisanslanmıştır.
```

Bir başkasının lisanslanmış ürününü kullanmak için

→ Onun kullandığı lisansları web sitenizde göstermeniz yeterli olacaktır.

T (title) = Başlık

A (author) = Yazar (Kime atıf verileceğini belirtin.)

S (source) = Kaynak (Kullanıcılar için kaynağa bağlantı verin.)

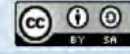
L (license) = Lisans (CC lisans özetine bağlantı verin.)

Detaylı bilgi için Creative Commons Türkiye web sitesini ziyaret edebilirsiniz.
<https://creativecommons.org.tr/hakkinda/>

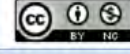
CREATİVE COMMONS LİSANS TÜRLERİ:

CC BY -- Atıf
Attribution

CC BY-SA -- Atıf-Aynılansılapaylaş
Attribution-ShareAlike

CC BY-NC -- Atıf- GayriTicari
Attribution- NonCommercial

CC BY-NC-ND -- Atıf-Türetilemez
Attribution- NonCommercial-NoDerivs

CC BY-NC-SA -- Atıf- GayriTicari-Aynılansılapaylaş
Attribution-NonCommercial-ShareAlike-

CC BY-NC-ND -- Atıf- GayriTicari-Türetilemez
Attribution- NonCommercial-NoDerivs

Hiçbir hakkı saklı değildir - No Rights Reserved (CC0)

Eser sahibinin telif hakkı ve bağlı haklarından feragat ettiği durumdur. Bilim insanları, eğitimciler, sanatçılar ve diğer yaratıcıların ihtiyaçlarına yanıt olarak doğmuştur.

Kamu malı- No Known Copyright – Public Domain Mark (PDM)

Telif süresi bitmiş, kamunun malı olmuş eserler için kullanılır. Telif süresi ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, 50 yıl ve daha uzun süreler ile korunmaktadır. Ancak tüm dünyada telif süresi, ilgili takvim yılının son günü biter.

Şekil 14. Creative Commons lisans türleri

Creative commons mantığıyla hazırlanan açık ders içeriklerinin sunulduğu <https://www.oercommons.org> sitesinden yararlanılabilir.

MODÜL 4 İÇİN :

DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI →

MODÜL 5
EĞİTİMDE KAPSAYICILIK

Kapsayıcı Eğitim Anlayışı, Temel Kavramları ve Gerekçeleri

- Kapsayıcı eğitim:** Her şeyden öte bir anlayıştır.
Günümüzde uluslararası ilişkilerden endüstriye, politikadan eğitime kadar
 → **Pek çok alanda** bahsi geçmektedir.
- Eğitimde kapsayıcılık:**
Her bir öğrencinin öğrenme ve gelişim özellikleri, ilgi ve gereksinimlerine göre
 - Eğitime erişimini, eğitim ortamlarına katılımını gerektiren bir “**anlayış**”tır.
- Kapsayıcı eğitim** bir program, müfredat ya da yaklaşımdan ziyade
 → Her şeyden öte bir **anlayıştır**.
- Kapsayıcı eğitimin** sosyolojik, politik, felsefi ve ideolojik **temelleri** vardır.
- Kapsayıcı** sözcüğü etimolojik olarak **Latince** “kapsamak” tan türemiştir.
 - “Dâhil olmak, ait olmak” anlamına gelmektedir.

- Kapsayıcı eğitimin yapılmış tanımları** bulunmaktadır:
- BALLARD (1995):** Kapsayıcı eğitim, genel eğitim okullarındaki “**özel gereksinimli çocukların**” ihtiyaçlarını karşılayan “**özel**” öğretmenlerle ilgili değildir.
- KIIRTLI & GROSS (2014):** Bir öğrencinin genel eğitim faaliyetlerine ve müfredatına tam olarak katılması için ihtiyaç duyacağı **tüm destek ve hizmetlere erişmesinin** bir gereklilik olduğu sistemdir.
- HODKINSON (2020):** Kapsayıcı eğitim, tüm çocukların “**eğer**”süz ve “**ama**”süz genel eğitim sınıflarında bir arada bulunması üzerine inşa edilen bir yapıdır.
- GRAHAM (2020):** Engelleri ortadan kaldırmayı, tüm öğrencilerin aynı yaştaki akranları ile öğrenme deneyimlerine ve öğrenme ortamlarına katılmalarını sağlayan temel bir insan hakkı ve eğitimde sistemli bir reform sürecidir.

- Tanımlara göre kapsayıcı eğitim:**
 1990’lı yıllarda sadece özel gereksinimli çocuklarla ilişkilendirilmiş.
 2000’li yıllarda bu anlayışa tepki olarak tüm öğrencilerin dâhil olduğu
 → Aidiyet geliştirdiği bir yapı ve sistem boyutları **ön plana çıkmıştır**.

- Kapsayıcı Eğitimin Yararları**
- Kapsayıcı eğitim, **tüm öğrencileri** destekleyebilecek bir **altyapı** üzerindedir.
 - **Öğretmenlerin meslekî gelişimi** de bu yönde sağlandığında
 → Öğrencilere, ailelere ve topluma **yararı olabilecek** bir anlayıştır.

- Kapsayıcı eğitim uygulamaları**
 - Aynı ortamda eğitim gören hem gelişimsel yetersizliği olan çocuklar hem de
 → **Tipik gelişim gösteren** akranlarının gelişimlerini desteklemektedir.
- Akran etkileşim ortamına katkı sağlayarak
 → Çocukların öğrenme süreçlerini yönlendirmeye yardımcı olmaktadır.
- Tüm çocukların aileleri**
 - Kapsayıcı eğitim ortamlarındaki **çocukları** vesilesi ile
 → Kapsayıcı eğitime **yönelik olumlu tutum** geliştirmektedir.

- Kapsayıcı ortamlarda bulunan çocuklar**
 - **Ayrıştırılmış ortamlarda** eğitim gören benzer özellikteki **akranlarına göre**
 → İletişim, sosyal ve akademik **becerileri daha kısa sürede** öğrenebilmektedir.

- Ülkemizde kapsayıcı eğitimin karşılığı** olarak
 → **Kaynaştırma** ve **bütünleştirme** ifadeleri de kullanılmaktadır.

Kaynaştırma/Bütünleştirme X Kapsayıcı Eğitim

Kaynaştırma/Bütünleştirme	Kapsayıcı Eğitim
Özel gereksinimli çocuklar odakta ...	Tüm çocuklar odakta ...
Çocuklar eğitime hazır olmalı	Ortam çocuğa göre düzenlenir.
Yarı veya tam zamanlı	Çocuğun gelişimine göre düzenlenir
“ Bireysel farklılıklar ” ön plandadır	“ Çeşitlilik ” esastır.
Ayrıştırılan çocukları bütünleştirme	Tüm çocukların okula aidiyeti ...

- Kapsayıcı Eğitimin Temel Kavramları**
Çeşitlilik	Katılım	Aidiyet	Adalet	Hak

- 1) Çeşitlilik:** Yaş, etnik köken, ırk, cinsiyet, engellilik, sosyoekonomik düzey, dil, din, coğrafi konum gibi **özellikler** yargılanmadan **olduğu gibi kabul** etmeyi ve
 → **Sosyal dışlamayı** ortadan kaldırmayı ifade eder.
- Kapsayıcı eğitim anlayışında**
Farklılıklar bir sorun değil → “**Olağan**”dır. (**Çeşitlilik** önemsenmektedir)
- 2) Katılım:** Tüm çocukların **aynı eğitim ortamında** “bulunması” ve
 → **Kendi gereksinimlerine ve ilgilerine göre** çeşitli uyarlamalardır.
- 3) Aidiyet:** Tüm çocukların kendilerini o eğitim ortamına **ait** hissetmesidir.
- 4) Adalet:** Kapsayıcı bir okul, **tüm üyelerinin** hak ve sorumluluklarına sahip çıkar.
 -Eğitimden **tüm öğrencilerin** benzer şekilde yararlanma fırsatını verir. (**adalet**)
- 5) Hak:** Tüm çocuklar **ücretsiz ve zorunlu eğitime** erişimi
 - Ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kaliteli eğitimin anlayışı...

KAPSAYICI EĞİTİMİN GEREKÇELERİ

Eğitimsel Gerekçe	Sosyal Gerekçe	Ekonomik Gerekçe
- Bu gerekçeler** pek çok ülke tarafından kabul görmüştür.
- 1) Eğitimsel gerekçeler** (UNESCO, 2020):
Kapsayıcı eğitim yaklaşımı işler hâle geldiğinde **okullarda tüm çocuklar**
 → Birlikte **eğitim alabilir** ve bireysel farklılıklar dikkate alınır.
- 2) Sosyal gerekçeler** (UNESCO, 2003-2020):
 Kapsayıcı okullar **tüm çocukların**
 - Birlikte eğitim almasını sağlayarak farklılıklara karşı tutumları değiştirebilir
 - Barış içerisinde yaşamaya teşvik eden adil ve ayrımcı olmayan bir toplum...
- 3) Ekonomik gerekçeler** (UNESCO, 2003):
 Kapsayıcı eğitim uygulanan okullar
 - Farklı türde okullarda verilen hizmetlerden oluşan karmaşık bir sistemden
 → **Daha az** maliyetli olabileceği düşünülmektedir.
 - Tüm öğrencilere **etkili bir eğitim** sunabilecek kapsayıcı okulların
 → “Herkes için eğitim” sunmanın daha uygun maliyetli olmasıdır.

KAPSAYICI EĞİTİMİN İLKELERİ (UNICEF, 2012)

- 1) **Kapsayıcı değerleri** eyleme geçirme
- 2) **Her insanın** yaşamına eşit derecede önem verme
- 3) **Herkesin** aidiyet hissetmesine destek olma
- 4) **Çocukların** öğrenme ve öğretime katılımlarını sağlama
- 5) Dışlanmayı, ayrımcılığı ve öğrenmeye katılıma engel olan durumları **azaltma**
- 6) Çeşitliliği teşvik etmek için kültürler, politikalar ve uygulamalar **geliştirme**
- 7) **Geniş ölçüde** faydalanmak için kapsayıcı uygulamadan **yararlanma**
- 8) Çocuklar ve yetişkinler arasındaki **farkları** öğrenme için **kaynak görme**
- 9) **Çocukların** yerel tabanlı, yüksek kalitede eğitim alma hakkını **kabul etme**
- 10) **Çocuklarla birlikte** çalışanlar ve aileler için de okulları geliştirme
- 11) **Başarıların yanı sıra** olumlu okul ortamı oluşturma ve değerini **öne çıkarma**
- 12) **Okullar ile** yakın çevre arasındaki olumlu ilişkileri **teşvik etme**
- 13) **Kapsayıcı eğitimin** topluma dâhil olmanın göstergesi olduğunu **bilme**

- Kapsayıcı Eğitim Anlayışı**
 Kapsayıcılık öncelikle düşüncemizde geliştirmemiz gereken bir **anlayıştır**:
 - **BEP’li çocuk** - **Entegre çocuk** - **MR’li çocuk** - **Özel çocuk**
 - **Normal çocuk** - “**Bu tür çocuklar**” gibi ifadeler
 → Zihnimizdeki kategorizasyonun dilimizde ifade bulmuş biçimidir.

- Kapsayıcı olmak** her şeyden öte bir **anlayıştır** ve
 → Öncelikle düşüncelerimizde **var olan ayrıştırmacı tutumları** fark etmeliyiz.
Kapsayıcı eğitim anlayışı sınıftaki **tüm öğrencilerin öğretmeni olmak** ile ilgilidir.

Kapsayıcı Anlayışın Yansımaları ve Dil

- Çocuklar** erken dönemden itibaren **aslında** çok kabullenicidir ve
 → Zihinlerinde **ayrıştıcı şemalar** yer almaz!
- Biz yetişkinler** zaman zaman ön yargılara sahip olabiliyoruz.
- Çocuklar** bu dilsel ifadeleri ve tutumları **yetişkinlerden öğrendikçe**
 → Çeşitli bakımlardan kendileri gibi olmayı **kapsamakta** zorlanırlar.

Kapsayıcı Dil ve İletişim

- "Önce birey dili "** olarak ifade edilen kavram
 → Kapsayıcı anlayışa **yönelik** geliştirmemiz gereken bir dil alışkanlığı **olabilir**.
- Bir çocuğa** engeline göre **kategorize ederek hitap etmek /bahsetmek** yerine
 → **İsmi**ni kullanmak daha uygundur:
- Otistik çocuk/öğrenci** yerine → **Otizm spektrum bozukluğu olan çocuk/öğrenci**
Normal çocuk/öğrenci yerine → **Tipik gelişim gösteren çocuk/öğrenci**
MR’li çocuk/öğrenci yerine → **Zihin yetersizliği olan çocuk/öğrenci**
 → İfadelerini kullanmak **kapsayıcı anlayışa daha uygundur**.
- Kapsayıcı anlayışta** çocukların "etiketleri", tanımları, çeşitli özellikleri
 → Onların **çocuk/öğrenci** olmalarının önüne geçmemelidir!

Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi ve Yasal Düzenlemeler

Kalitenin Alt Unsurları:

Erişim	Katılım	Destek
--------	---------	--------

- Bu unsurlarla ilgili sorunlara çözüm geliştirme daha etkili bir biçimde **olabilir**.

- 1) Erişim:**
 - **Geniş çaplı** öğrenme fırsatları, etkinlikleri ve ortamları **sunmak**
 - **Eğitim fırsatlarından alıkoyan** fiziksel ve yapısal engelleri **ortadan kaldırmak**
 - **Öğrenme için** evrensel tasarım temelinde eğitim çevresini **düzenlemek** ve
 - Bunları gerçekleştirilmede teknolojiyi işe koşmak gibi **ilkeleri** içermektedir.
- 2) Katılım:**
Kaliteli kapsayıcı eğitim hizmetlerinin çocukların aidiyet ve katılma **hislerini**
 - Teşvik edecek ve destekleyecek önlemler alınması ve uygulanmasıdır.
- 3) Destek:**
 Aileler, öğretmenler, uzmanlar ve yöneticilerin **kapsayıcı eğitime ilişkin**
 - **Bilgi** ve **tutumlarını geliştirmeyi** hedefleyen
 → **Profesyonel eğitim olanakları** sunmayı içermektedir.

MODÜL 5	2-A	Konu Anlatım
Kapsayıcı Eğitime Yönelik Uluslararası Düzenlemeler	OPERTTİ vd	
Kapsayıcı Eğitim Yaklaşımının Uluslararası Alanda Dört Temel Süreci:		
1. İnsan Hakları Temelli Süreç (1948 ve Sonrası)		
BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile		
- Temel insan hakları ve özgürlükler konusu gündeme gelerek		
- Sözleşmeyi imzalayan ülkelerin tüm vatandaşlarına yönelik		
→ Yaşama, eğitim, barınma gibi temel haklarının temi gündeme geldi.		
-2. maddesinde “Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, gelir durumu/mülkiyet, doğuş veya herhangi bir ayırım gözetmeksizin bu bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilir. ” hususu ifade edilir.		
- 26. maddede “Herkes eğitim hakkına sahiptir.” vurgusu da yer almaktadır.		
Ülkemizde 27 Mayıs 1949 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile		
→ Bildirge Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.		
BM’nin 1971, 1975 ve 1982 yıllarındaki belgelerinde		
→ Engellilere yönelik eğitim ve diğer hizmetlerden yararlanma konusu var.		
1989 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile de		
→ Çocuklara ırk, renk, cinsiyet, ulusal ve sosyal köken, mülkiyet, doğuş ve diğer durumlardan kaynaklı hiçbir ayırım gözetilmemesi konusu ele alınmıştır.		
İnsan Hakları Temelli Sürece İlişkin Gelişmeler		
1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi		
1952 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi		
1960 UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme		
1966 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi		
1971 BM Zihinsel Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi		
1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi		
1981 UNESCO Sundberg Bildirgesi		
1982 BM Engelliler İçin Dünya Eylem Programı		
1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme		
2. Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Süreç (1990 ve Sonrası)		
1990’lı yıllarda kapsayıcı eğitim anlayışının uluslararası alanda		
→ Yasal zemininin oluşmasına yönelik önemli gelişmeleri vardır. 1990 yılında Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı ile başlayan süreç		
- Özel gereksinimli çocukların kapsayıcı eğitimi için çok önemli gelişmedir.		
HERKES İÇİN EĞİTİM DÜNYA KONFERANSI		
UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)		
(Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu)		
UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund)		
(BM Çocuklara Yardım Fonu)		
UNFPA (United Nations Population Fund) (BM Nüfus Fonu)		
UNDP (United Nations Development Programme) (BM Kalkınma Programı)		
ve Dünya Bankası tarafından organize edilen 155 ülkeden temsilcilerin ve		
- Pek çok sivil toplum kuruluşunun yer aldığı		
→ En önemli küresel eğitim girişimidir.		
Bu konferansta çocuklar, gençler ve yetişkinler olarak		
- “ Herkes için ” başlıca öğrenme gereksinimleri temel alınmıştır.		
- Erken çocukluk eğitimi		
- Eğitim ortamlarının zenginleştirilmesi		
- Temel eğitimin tüm çocuklar için kaliteli şekilde sağlanması vurgulanmıştır.		
- Yerel, bölgesel ve dünya genelinde yapılabilecekler ele alınmıştır.		
- Bu Konferans sonraki organizasyonlar için pek çok açıdan odak kabul edilmiştir.		
1993’te Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar belgesi çıkarıldı:		
- Taraf ülkelerin		
→ İnsan hakları ve engellilik konularında atacağı adımlara ilişkin bir rehberdir.		
Bu belgede Eğitim, istihdam, sosyal yaşam, sosyal güvenlik, sağlık alanlarında		
- Engellilerin tam katılımını sağlamaya yönelik kurallara yer verilmiştir.		
Her ne kadar eğitim hakkı, eşitlik, ayrımcılık gözetmeksizin		
→ Yapılması gereken uygulamalar pek çok uluslararası dokümanda yer alsa da		
1994 yılında Salamanca Konferansı sonrasında yayımlanan		
“ Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi ” ile		
→ “ Kapsayıcı eğitim ” ilk kez gündeme gelmiştir.		
Salamanca Konferansı “Herkes İçin Eğitim” girişiminde		
→ Özel gereksinimlilerin göz ardı edildiği endişelerine cevaptır.		
Salamanca Bildirgesi ile “Herkes İçin Eğitim” temelinde devletlerin		
- “ Bireysel farklılıklara ve güçlüklerle bakılmaksızın tüm çocukları kapsayacak olanakları sağlamak üzere eğitim sistemlerini geliştirmesi ”		
- “ Tüm çocukları genel eğitim okullarına kayıt ederek hukuki ve politik bir konu olarak kapsayıcı eğitim ilkesini benimsemesi ”		
- “ Kapsayıcı eğitimin erken tanı ve müdahale boyutlarını güçlendirmesi ”		
→ Konularında çok önemli kararlar alınmıştır.		

MODÜL 5	2-B	Konu Anlatım
Özel Gereksinimli Çocuklara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler		
1990 Herkes İçin Eğitim Dünya Konferansı		
1993 BM Engelliler İçin Fırsat Eşitliği ve Standart Kurallar		
1994 UNESCO Salamanca Bildirgesi ve Eylem Çerçevesi		
1996 BM Engellilik Strateji Belgesi		
3. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Süreç (2000 ve Sonrası)*		
Kapsayıcı eğitim konusunda süreç		
a) Uluslararası gelişmeler çerçevesinde insan hakları temelinde başlar		
b) Özel gereksinimlilerin ayırım gözetilmeksizin haklarına vurgu ile devam eder.		
c) 2000’lerde çeşitli dezavantajlı gruplara yönelik düzenlemeleri de içerir.		
2000 yılında Senegal, Dakar’da toplanan		
Dünya Eğitim Forumu Dakar Çerçevesi’nde Marjinal gruplar:		
- Yoksul ve savunmasız bireyler, hapishanedekiler, mülteciler, ebeveynsiz çocuklar, çocuk işçiler, okuma yazma bilmeyen ve refakatçisi olmayanlar ...şeklinde verilir.		
Dünya Eğitim Forumu’nda (26-28 Nisan 2000 arasında Senegal, Dakar)		
- “ Herkes için eğitim ” hedeflerine ne düzeyde ulaşıldığı ve		
- 2015 yılına kadar hedeflere ulaşılması için yapılabilecekler ele alınmıştır.		
- Erken çocukluk eğitimi, kız çocuklarının eğitim sürecine dâhil edilmesi		
- Yetişkin okuryazarlığının artırılması konuları özellikle vurgulanmıştır.		
Engelsiz Avrupa Tebliği (Avrupa Komisyonu tarafından 2000’de yayımlandı)		
- Özel gereksinimli bireyleri sosyal ve ekonomik olarak engelleyen		
- Sosyal, fiziksel ve tasarımsal engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik		
→ Bütüncül bir strateji ortaya konulmuştur.		
Bu tebliğ Avrupa genelinde özel gereksinimli bireylerin		
- Meslek edinme, eğitim, bağımsız hareket edebilme ve		
→ Ulaşımdan yararlanmalarına ilişkin bir çerçeve niteliği taşımaktadır.		
Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı (2004 yılında)		
- Engellerinden dolayı ayrımcılığa maruz kalmaksızın iş sahibi olma ve istihdam		
- Toplumsal politikalara özel gereksinimlilerin dâhil edilmesi ve		
- Sosyal ortamda herkes için ulaşılabilirliğin sağlanmasına ilişkin		
→ 2010 yılına kadar yapılması önerilenler ele alınmıştır.		
2000’li yıllarda		
Hem BM hem de Avrupa Komisyonu tarafından yapılan organizasyonlar		
→ Bu yıllardan önce yapılanlar ile birlikte sonraki süreçlere temel oluşturur.		
Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sürece İlişkin Gelişmeler		
2000 UNESCO Dünya Eğitim Forumu ve Dakar Eylem Çerçevesi		
Avrupa Komisyonu Engelsiz Avrupa Tebliği		
2003 BM Engellilik İçin Fırsat Eşitliği		
2004-2010 Avrupa Komisyonu Engellilik Eylem Planı		
4. Eğitim Sistemlerinin Dönüşümü (2005 ve Sonrası)		
Kapsayıcı eğitimin tarihsel sürecinde		
1900’lü yılların ilk yarısında → İnsan hakları temelli başlayan süreç		
2000’li yıllarda → “ Kapsayıcılık ” kavramı önem kazanmıştır.		
Kapsayıcı eğitim ile ilgili ana aktörler olan		
- BM ve bağlı kurumları ve		
- Avrupa Birliği’nin (AB) çalışmaları ile pek çok düzenleme yapılmıştır.		
- Kapsayıcı eğitim yaklaşımı özel eğitim odağında bir konu olmaktan çıkarak		
→ “ Herkes için eğitim ” vurgusu ile genişlemiştir.		
Eğitim Sistemlerinin Dönüşümüne Yönelik Gelişmeler		
2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi: Herkes İçin Eğitime İlişkin Erişilebilirliği Sağlama		
2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi		
2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı		
2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi		
2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Raporu		
2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma: Daha Kapsayıcı ve Adil Toplumlara İçin Eğitim Sistemlerini Değerlendirme Rehberi		
2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi		
2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama		
2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi		
2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi’nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıcılık: Mevcut Durum, Eğilimler ve Zorluklar; Küresel Eğitim İzleme Raporu: Eğitimde Kapsayıcılık		
2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi		
2005 yılı sonrasındaki önemli gelişmeleri		
- BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve		
- UNESCO tarafından yayımlanan rehberler ve eylem çerçeveleri oluşturur.		
BM Engelli Hakları Sözleşmesi		
- 2006 yılında ortaya konuldu ve 2008 yılında yürürlüğe girdi.		
- 181 ülke bu sözleşmeye taraf olmuştur.		
		→

MODÜL 5	3-A	Konu Anlatım
<p>BM Engelli Hakları Sözleşmesi (2 ilk örnektir)</p> <p>1) Kapsayıcı eğitimi işler hâle getirmeye çalışan → Uluslararası insan hakları hukukunun ilk örneğidir.</p> <p>2) 24. maddesi ile kapsayıcı eğitim hakkını dile getiren ve → Yasal olarak bağlayıcılığı olan ilk uluslararası insan hakları belgesidir.</p> <p>24. maddede “Taraf devletler, engellilerin eğitim hakkını tanır ve bu hakkın ayrımcılık olmaksızın ve fırsat eşitliği temelinde gerçekleştirilmesi amacıyla her düzeyde kapsayıcı bir eğitim sistemi sağlar.” hususu belirtilmiştir.</p> <p>→ Bu madde ile engellilerin kapsayıcı eğitim hakları açıkça ilan edilmiştir.</p> <p>2010-2020 AB Engellilik Stratejisi:</p> <p>- BM Engelli Hakları Sözleşmesi’nin → AB kapsamındaki uygulamalarına yönelik hazırlanmıştır.</p> <p>Bu strateji belgesinde → Erişilebilirlik, katılım, kalite, eğitim, sosyal güvenlik, istihdam, sağlık alanlarında engelli haklarına ilişkin düzenlemeler yer alır.</p> <p>Bu strateji belgesi 2021 yılı itibarıyla güncellendi.</p> <p>- 2021-2030 Engellilik Stratejisi’nde cinsiyet, ırk ve etnik köken, din ve inanç özelliklerine göre ayrımcılık gözetilmeksizin insan hakları temelli yaklaşım, topluma katılım, eşit erişim, kapsayıcı ve erişilebilir eğitim konuları vurgular.</p> <p>2005 yılı ve sonrasında BM kuruluşları olan UNESCO ve UNICEF tarafından yayımlanan belgelerde</p> <p>- Kapsayıcı eğitim anlayışının nasıl uygulamaya aktarılabilceği</p> <p>- Eğitim sistemlerinde kapsayıcı eğitimin yeri ve</p> <p>- Paydaşlar bakımından nasıl ele alınabileceği</p> <p>- Sürdürülebilir kalkınma hedefleri boyutunda ülkelerin yapabilecekleri → Ortaya konulmuştur.</p> <p>2015’de UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi’nde</p> <p>(BM’nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamına uyumlu olarak)</p> <p>- “Kapsayıcı ve adil kaliteli bir eğitimin tüm çocuklara sağlanması ve</p> <p>- Çocuklar için yaşam boyu öğrenme fırsatlarının teşvik edilmesi” vurgulanır.</p> <p>2019-2030 yıllarına yönelik UNICEF tarafından hazırlanan Eğitim Strateji Belgesi’nde → “Her çocuk öğrenebilir ve öğrenme hakkı vardır” ilkesi ile adalet ve kapsayıcılık vurgulanmaktadır.</p> <p>Kapsayıcı Eğitime Yönelik Ulusal Düzenlemeler</p> <p>Kapsayıcı eğitim Ülkemizde 1980’li yıllardan itibaren → Yasal zeminde ele alınmaya başlanmıştır.</p> <p>2021 yılında hâlâ yürürlükte olan 1982 Anayasası’nın 10. maddesinde</p> <p>“Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” ifadesi yer alır.</p> <p>→ Ayrımcılık gözetilmeksizin “eşitlik” ilkesi vurgulanmaktadır.</p> <p>42. maddede eğitim ve öğrenim hakkıyla ilgili olarak</p> <p>“Kimse eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılmaz.” ifadesi ile → Tüm bireylerin eğitim hakkı yasal güvence altına alınmıştır.</p> <p>Aynı maddede “Devlet durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılaacak tedbirleri alır.” hususu belirtilir.</p> <p>Anayasamızda Kapsayıcı Eğitim İle İlgili Maddeler</p> <p>222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961)</p> <p>1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)</p> <p>573 Sayılı KHK(1997) (Özel eğitim....)</p> <p>5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005)</p> <p>6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)</p> <p>6883 Karar Sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)</p> <p>“2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası” (1983)</p> <p>-Özel gereksinimli çocukların tipik gelişim gösteren akranları ile → Birlikte eğitim görmelerine yönelik ülkemizdeki ilk yasadır.</p> <p>Aynı zamanda bu yasa özel eğitimle ilgili → Doğrudan çıkarılan ilk ve en kapsamlı yasadır. Ancak →</p> <p>573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) (1997) ile → Bu yasa yürürlükten kaldırıldı.</p> <p>→ Özel gereksinimli çocukların akranları ile bir arada eğitim almalarına yönelik → “Kaynaştırma” ifadesine yer verildi.</p> <p>Kaynaştırma “Özel eğitim gerektiren bireylerin diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını sağlamak ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek üzere geliştirilmiş eğitim ortamlarını ifade eder.” şeklinde tanımlandı.</p> <p>Ülkemizin de taraf olduğu Salamanca Bildirgesi’nden üç yıl sonra çıkarılan 573 sayılı KHK’da (Taraf olduğumuz Salamanca Bildirgesi’nden üç yıl sonra) → Salamanca Bildirgesi’nin izleri görülmektedir.</p> <p>- “Inclusive education” ifadesi → “Kaynaştırma” olarak geçmiştir.</p> <p>DEDE (1996) tarafından Salamanca Bildirgesi’nin ilk çevirisinde → “Kapsayıcı eğitim” ifadesi kullanılmasına rağmen → Yasalarda ve alanyazında “kaynaştırma” şeklinde yer aldı.</p>		

MODÜL 5	3-B	Konu Anlatım			
<p>“Kapsayıcı eğitim” kavramının ülkemizde özellikle 2000’li yıllardan itibaren → “Kaynaştırma” ifadesi ile kavramsallaşmasına neden olmuştur.</p> <p>2000’li yıllara kadar “entegrasyon” ve “normalleştirme” ifadeleri - Özel gereksinimli çocukların genel eğitim okul. yerleştirilmesi için kullanıldı.</p> <p>2010’lu yıllardan itibaren kaynaştırma “Kapsayıcı eğitim” ifadesinin karşılığı olarak “bütünleştirme” ile birlikte ya da → İkisi bir arada kullanılmaya başlanmıştır. (kaynaştırma + bütünleştirme)</p> <p>Kapsayıcı eğitim farklı ifadelerle karışıklık oluşturmıştır. - 2010’lu yıllardan itibaren bu durum daha da dikkat çekici hâle gelmiştir.</p> <p>2006 yılında çıkarılan (2009, 2010 ve 2012 yıllarında değişiklik yapılan) → Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde → “kaynaştırma” ifadesi</p> <p>2018 yılında çıkarılan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ise “Kaynaştırma/bütünleştirme” ifadesi yer alır.</p> <p>Ülkemizde özellikle son yıllarda artan göç yoğunluğu ile birlikte → Mülteci ve refakatsiz bireyler için koruma kanunları da çıkarılmıştır.</p> <p>6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda “Uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi” → Özel ihtiyaç sahibi birey olarak tanımlanmıştır.</p> <p>Bununla birlikte, refakatsiz çocuk “Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk” şeklinde tanımlanır.</p> <p>KAPSAYICI EĞİTİMİN ÖNEMİ:</p> <p>1) Farklı gelişim özelliklerine ve öğrenme gereksinimlerine sahip çocukların - Öğrenme ortamlarında bir arada bulunmalarını - Başkalarına saygı göstermelerini ve - Toplumun değerli bir bireyi olmalarını sağlar.</p> <p>2) Çocukların güçlü yanlarını öne çıkarır.</p> <p>3) Ayrımcı yaklaşımların önüne geçer.</p> <p>4) Farklılıkları gözetmeksizin okuldaki tüm çocuklara yarar sağlamayı amaçlar.</p> <p>5) Tüm çocukların gelişimini ve akademik başarısının yükselmesini destekler.</p> <p>6) Çocukların aile dışı ortamlarda sosyal ilişkilerinin ve etkileşimlerinin geliştirir.</p> <p>7) Sivil katılım, istihdam ve toplum hayatını kapsayıcı hâle getirir.</p> <p>8) Tüm çocukların toplumsal yaşama katılımını sağlar.</p> <p>9) Tüm ç. öğretmenleri, ebeveyni ve akranları tarafından desteklenmesini sağlar.</p> <p>Kapsayıcı eğitimin uygulamalarına yönelik Uluslararası yasal düzenlemelerde BM, UNICEF, UNESCO ve AB temelli çalışmaların olduğu dikkati çekmektedir.</p> <p>Ulusal düzenlemelerde ise</p> <p>- Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin etkisi görülmekle birlikte</p> <p>- Özel eğitim bakış açısı odaklı yasal düzenlemelerin olduğu görülür.</p> <p>Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri, Kapsayıcı Okulların ve Sınıfların Özellikleri</p> <p>Kapsayıcı eğitim üç bileşende şekillenmektedir:</p> <table> <tr> <th>Erişim</th><th>Katılım</th><th>Destek</th></tr> </table> <p>NOT: Bu konu Modül 5 (1B)’de aynı başlık farklı konuda işlendi!</p> <p>Kapsayıcı eğitimin bileşenlerinin tamamı</p> <p>- Çocuğu merkeze alır.</p> <p>- Ona bireyselleştirilmiş destekler sunulmasını</p> <p>- Eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini</p> <p>- Buna yönelik öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve</p> <p>- Bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.</p> <p>1) Erişim: Sınıfın her noktasının Fiziksel engellerden arındırılmasıdır.</p> <p>2) Katılım: Çocukların oyun ve öğrenme etkinliklerine katılımlarının en önemli göstergesi hem fiziksel orada bulunması hem de etkinliklerle meşgul olmasıdır.</p> <p>3) Destek: Okullarda çalışan profesyonellerin mesleki gelişimi, organizasyon yapıları ve kapsayıcı eğitimi destekleyen veri sistemleri ile iş birliğini kapsar.</p> <p>Kapsayıcı Eğitimin Bileşenlerinin Önemi</p> <p>1) Kapsayıcı eğitim bileşenlerinin tamamı çocuğu merkeze alır. → Ona bireyselleştirilmiş destekler sunar.</p> <p>2) Eğitim ortamında aidiyet ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesini sağlar.</p> <p>3) Öğretmenlerinin mesleki gelişimlerinin desteklenmesini ve → Bu sürecin de izlenip değerlendirilmesini gerektirir.</p>			Erişim	Katılım	Destek
Erişim	Katılım	Destek			

MODÜL 5	4-A	Konu Anlatım	MODÜL 5	4-B	Konu Anlatım
Kapsayıcı okullar: TÜM çocukların (yetersizliklerine ve özelliklerine bakılmaksızın) aynı ortamda → Eğitim alabildiği okullardır. → Çocuklar okul ortamının her yerine (yemekhane, atölyeler.....) erişebilir. - Gelişimsel yetersizliği bulunan çocuklar akranlarıyla aynı ortamdadır. (Adil ...) - Bir öğretmenimiz sınıfında özel gereksinimli bir çocuğun bulunma durumunu → “ Farklılık ”tan ziyade “ çeşitlilik ” olarak görür.			Bunu denetlemenin bir yolu da meslektaşlardan alınan destektir. -Sınıfımızın arka sıralarına oturarak birkaç dersimizi izleyebilir fikir verebilirler. - Gözlem desteği sunacak bir meslektaşımızın olmadığı durumlarda → Derslerimizi kayıt altına alarak ve bu kayıtları ders sonrası izleyebiliriz.		
Kapsayıcı Okullar ve Tüm Personel: - Öğrencilerin tüm personel tarafından selamlanması ve güler yüzle karşılanması - Personele onların özel ihtiyaçları (ilaç, alternatif destek vb.) bilgisi verilmesi - Öğrencilerin yapabildikleri tüm personel tarafından desteklenmesi...			Okul Kültürü: Güvenli, olumlu ve sağlam bir okul kültürü → Kapsayıcı okul olma yolundaki en önemli adımlardan birisidir . → Bunun en güzel örneği okullarını sahiplenmiş ve içselleştirmiş olarak aile, öğretmen ve öğrencilerin okullarını ifade etmek için BİZ demesidir.		
Kapsayıcı Sınıf Ekolojisi Kapsayıcı sınıf ortamlarının fiziksel ve sosyal özellikleri birbirleri ile ilişkilidir. - İçerisindekilerin davranış özellikleri ile birlikte “ekolojik” olarak ele alınır.			Okul kültürü okul topluluğunu bir araya getiren → İdealler, değerler, varsayımlar, inançlar ve tutumların birleşimidir . Öğretmen, yönetici, öğrenci ve yardımcı personelin iletişimiyle oluşan etkileşim → Okul kültürünün etkili olmasının belirleyicisidir . → Her okulun kendine özgü bir kültürü vardır.		
Sınıf ortamının düzenlenmesi ve yararlı hâle getirilmesinde → Fiziksel ve sosyal ekolojik özelliklerin bir arada ele alınması önemlidir.			Farklılaştırılmış Öğretim: 1960’lardaki programlı öğretim ile bireyselleştirilmiş eğitimi anımsatsa da → Bunlardan faklıdır. Bireyselleştirilmiş öğretimde öğrencilerin öğrenmeleri - Kendi yetenekleri ve hedefleri üzerindedir . - Kendi stilleriyle bireysel olarak çalışırlar - Tüm sınıf veya grup iletişimi kurmazlar!		
Fiziksel ekolojik özellikler kapsamında: - Materyaller/araçlar, etkinlik ortamı, görseller ve çizelgeler Sosyal ekolojik özelliklerde: - Akran etkileşimi, yetişkin-çocuk etkileşimi, materyaller ve ortamla etkileşim, sosyal ilişkiler, aidiyet yer alır.			Farklılaştırılmış öğretim ise → Daha kapsamlıdır. - Öğretmen , birden fazla etkinlik sunar - Bu etkinliklerde tüm sınıf, büyük veya küçük grup, bireysel veya hepsi vardır.		
Kapsayıcı Sınıf Ortamları Nasıl Geliştirilebilir? Kapsayıcı sınıf ortamlarının geliştirilmesine yönelik öğretmenlerimiz: “Sınıf ortamından tüm çocukların yararlanması için neler yapabilirim?” “Onları desteklemeye yönelik neler yapabilirim?” sorularını sormalıdır.			Farklılaştırılmış öğretimin temel iddiası: Bir öğretmen farklılaşmayı desteklerse - Öğrenci belirli bir konuyu daha derinlemesine inceler - Belirli bir beceri hakkında ek öğretim yapabilir. - Bir okuma parçasıyla ilgili rehberlik yardımları olabilir - Bir grupla çalışma veya kendini ifade etme ihtiyacını anlar ve - Bu ihtiyaca aktif ve olumlu yanıt verebilir.		
Erişim, katılım ve destek bileşenleri: Kapsayıcı eğitimin sınıfta işler hâle gelebilmesi için öneriler sunar.			Farklılaştırılmış öğretimin genel amacı: Öğretme sürecinde en üst düzeyde öğrenebilmeleri için → Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini öğrenme sürecine dâhil etmektir.		
Kapsayıcı Okul ve Özellikleri Kapsayıcı okul - Farklılıklarına rağmen tüm öğrencilerin başarabileceğine inanan - Ortak bir anlayış geliştirmiş → Kişisel haklara ve eşitliğe değer veren okulları tanımlamakta kullanılır.			Kapsayıcı eğitimin etkililiği bazı bileşenlerin bir arada olmasına bağlıdır : 1) Bir sistem olarak okul 4) Demokratik öğrenme ortamı 2) Etkili/adanmış liderlik 5) Destekleyici okul kültürü ve 3) Uzman profesyoneller 6) Tutumlar		
Kapsayıcı bir okulda tüm farklılıklar → Bir zenginlik olarak görülür.			Kapsayıcı okul → Öğrencilerin yapamadıklarına değil yapabildiklerine odaklanır . → “ Çeşitlilik ” ile tüm öğrencilerin başarabileceğine inanır .		
Kapsayıcı okul kavramı bir strateji veya uygulamadan çok → Farklılıkları kucaklayan ve onlara değer veren eğitsel bir yönelimdir .			İlkeler: Kapsayıcı eğitim ilkelerine göre yönetilen okullar - Genellikle günlük faaliyetlerine rehberlik eden bir dizi ilkeye dayanır:		
Kapsayıcı Okul ile İlgili Bazı Kavramlar: Liderlik: Liderlik pozisyonunda eğitimin her kademesindeki yöneticiler vardır: - Okul yöneticileri - Merkez ve taşra birimlerindeki idari karar vericiler ...			1) Bu okullarda , özelliklerine veya kişisel koşullarına bakılmaksızın - Her tür öğrenciye erişim izni verilir. - Eğitim fırsat eşitliği ve adaleti temelinde bir hak olarak görülür.		
Kapsayıcılık bağlamında Liderler: - Okula bir vizyon belirleme, bu vizyon için destek bulma ve - Okul personeli ile çalışarak okulu başarılı bir okul durumuna getirme → Konularında önemli rol oynarlar.			2) Çocukların yaşam kalitesinin sadece öğrenme düzeyinde değil - Her alanda artması hedeflenir. - Çocuklar bir bütündür ve tüm gelişim alanları desteklenmelidir.		
Liderlik kapsayıcı okulun gelişiminde → En önemli destek olduğu gibi en büyük engel de olabilir.			3) Öğretmenler kendilerini sadece bilgi aktarmaya adanmamalı - Rehberlik ve destek rolü de vardır. (<i>Gönüllülük ve isteklilik</i>)		
Liderler kapsayıcı eğitim anlayışıyla yeni yaklaşımları uygulamada - Okul personeline liderlik etme ve - Öğretmenleri bu yöntem ve stratejileri uygulamada cesaretlendirme ve - Öğretmenleri destekleme boyutlarında da kilit role sahip kişilerdir . Yöneticiler aileleri ve yerel toplumu okulun kapsayıcılık anlayışı konusunda → Bilgilendirme ve eğitime gibi sorumlulukları da vardır.			4) Kapsayıcı eğitime dayalı okullar, çocuğu - Kendi dönüşümünü gerçekleştirebilecek özerk ve yetenekli bir kişi görür. - Bireysel farklılıklar dezavantaj değil gelişime destek noktasıdır.		
Bireysel Farklılıklar: Kapsayıcı okul bireysel farklılıklara önem verir - Öğrencilerin katılımını önemser. - Okulun tüm paydaşlarının faaliyetlerde sorumluluk ve görev almalarını destekler. (<i>Paydaşlar: Öğretmenler, öğrenciler, idari personel ve aileler ...</i>)			5) Öğrencilerde eleştirel düşünme teşvik edilir. - Farklı olanlar kabul edilirken kendi fikirlerini geliştirmelerine izin verir. - Bunun diğer yaşam alanlarında da hayata geçirilebilmesi için tedbirler alır.		
Kapsayıcı bir okulda - Tüm öğrencilere ve personele saygı ve hakkaniyetle yaklaşılır - Tüm görüş ve katkılara değer verilir. - İş birliği değerlidir. - Okul içi/dışı tüm paydaşlar okulun ve öğrencilerin başarısı için ortak çalışır. - Demokratik sınıf ortamlarına sahiptir. - Bu sınıf ortamlarında öğrenciler fikirlerini paylaşabilir. - Sınıf kurallarını ortaklaşa belirler ve - Kendi öğrenmeleri ve öğrenme ortamı konusunda karar verebilirler			6) Öğretmenler öğrencilerin performansını - Yalnızca akademik sonuçlarına göre değil, yetenekleri veya → Genel ilerlemeleri gibi diğer faktörlere göre de değerlendirir.		
Sınıflarımızın demokratik bir sınıf olup olmadığını anlamak için: “Sınıf kurallarını kim belirlemektedir?” “Öğrenme ortamı nasıl?” “Öğrenciler öğretmen tarafından verilen kararları sorgulayabilmekte midir?” “Öğrenciler duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor mu?” “İçerik ve öğretim ile ilgili kararları kim vermektedir? soruları sorulur.... →			Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Erişilebilirliği Artırma Kapsayıcı eğitim ortamlarında - Çeşitli öğrenme ve gelişim gereksinimleri olan öğrencilerin yer alır . - Bu ortamlardaki öğrenme süreçlerinin erişilebilir olmasına yönelik - Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri ve - Farklılaştırılmış öğretim kavramlarının ilkeleri → Uygulamaya yönelik öneriler sunmaktadır.		
			Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri: Kapsayıcı sınıf ortamı oluşturmaya yönelik - Öğrencilerin bireysel gereksinimlerine yanıt veren önerileri oluşturan → Kavramsal bir çerçevedir. →		

Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri: (devam)

Ne öğretilecek? Nasıl öğretilecek? konusunda çeşitli yollar kullanılarak
→ Öğrenme için evrensel tasarım ilkeleri **uygulamaya aktarılmıştır.**

Öğrenme için evrensel tasarım ilkelerine göre düzenlenen bir öğrenme ortamında
- **Öğretmen çoklu** sunum yolları ve **çoklu** meşgul olma yolları sağlayarak ve
- **Çoklu** ifade etme yöntemleri kullanarak tüm öğrencilerinin erişimini **artırabilir.**
→ **Öğrenme için evrensel tasarım rehberinde bu öneriler** detaylandırılmıştır.

Çoklu sunum yolları sağlamak:

- Öğretim sürecinde *videolar, sunumlar, kitaplar, görseller* gibi
→ **Yazılı ve görsel** birbirinden çeşitli yollar **kullanmayı** ifade eder.

Çoklu ifade etme yolları sağlamak:

- Öğrencilere sözlü, yazılı, resmederek, çizim yaparak, bilgisayar ya da diğer
- Dijital araçları kullanarak kendilerini ifade etmelerine olanak **sağlar.**
→ **Öğrencilerin** gelişim ve öğrenme özelliklerine göre
- Performanslarını ortaya koymalarına yönelik **fırsat verir.**

Çoklu meşgul olma yolları sağlamak:

- **Öğrencilerin** öğrenme sürecine katılımlarını da **teşvik etmeye yönelik olarak**
→ Grup çalışmaları, oyunlaştırmalar, etkileşimli süreçlerin işler hâle getirilmesidir.

Öğrenme ortamının çevresel düzenlemeleri yapılarak

→ **Öğrencilerin** erişilebilirliği desteklenebilir.

Genellikle **öğrenme ortamı** ya da **öğrenme çevresi** denildiğinde

- **Fiziksel ortam** akıllara gelse de

Çevresel düzenlemeler:

- *Fiziksel çevre*
- *Sosyal çevre*
- *Geçici çevreye yönelik düzenlemeleri ve*
- *Aynı ortamda bulunan materyallerin uyarlanmasını ve*
- *Özel materyal desteğini içerir.*

Fiziksel çevreye yönelik düzenlemeler:

- *Ortama davranışları düzenleyici görsel ipuçlarının yerleştirilmesi*
- *Duyarlılığı olan öğrenciler için ısı, ışık ve ses düzeyinin ayarlanması*
- *Öğrencilerin gereksinimlerine göre kural hatırlatıcılarının yerleştirilmesi...*

Sosyal çevreye yönelik düzenlemeler:

- *Küçük grup çalışmalarına yer verilebilir.*
- *Akran eşleşmesi yapılabilir.*
- *Oturma düzeni farklılaştırılarak öğrenme hedefleri bu doğrultuda çalışılabilir.*
- *Görseller oluşturulup çocukların rutinlerini destekleyen şekilde kullanılabilir.*

Geçici Çevre:

- **Öğrencilerin** geçici olarak bulundukları **yemekhane, lavabo** gibi yerlerdir.

Bu ortamların

- **Öğrencilerin** fiziksel yapısı dikkate alınarak düzenlenmesi
- **Öğrencilere** davranışları ile ilgili hatırlatıcı pano görsellerin kullanımı
→ **Desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler için** önemlidir.

Öğrencilerin öğrenme süreçlerinin desteklenmesi

- Kullanılabilecek materyallerin ve ortamın
→ **Gereksinimlerine göre** bireyselleştirilmesi ve uyarlanması ile **mümkündür.**

Onların performansları temelinde gözlem yapılarak

→ Gereksinimleri fark edilmeli ve buna yönelik destek sunulmalıdır.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Katılımı Sağlama**Kapsayıcı eğitim ortamlarında Katılım:**

- **Öğrencilerin** etkinliğin, derslerin, rutinin
→ **Aktif bir üyesi hâline gelmesini ve akranları ile bir arada olmasını sağlamaktır.**

Öğrenme içeriğinin farklılaştırılması → Katılımı sağlamaya destek olabilir.

- *Bu amaçla çocukların tercihleri dikkate alınabilir*
- *Etkinlikler basitleştirilebilir ya da çeşitlendirilebilir.*

Çocukların Tercihleri**• Çocukların**

- *Materyal kullanma, bir kısım öğrenme içeriği kendisi belirleme gibi*
→ Alternatiflerinin olması **motivasyonlarını artırır.**
(Sevdiği deftere yazı yazması, etkinlik sürecinde sevdiği bir oyuncakını yanında bulundurması onların katılımını destekleyebilir.)

Etkinlikleri Basitleştirme

- Beceri isteyen **karmaşık** bir etkinliği **küçük parçalara bölmek** veya
- Basamak sayısını **azaltarak** kapsamını **çocuğa göre** sınırlandırmadır.

Etkinlikleri Çeşitlendirme

- **Tek tip** etkinliklere yer vermekten **çok**
- **Çocukları** farklı gelişimsel alanlarda desteklemeyi ve
- Bireysel gereksinimleri doğrultusunda **farklı türde etkinlikler** yapmayı içerir.
(Derslerde yer alan etkinlikleri müzik, sanat ve hareket içeren öğelerle birleştirmek bu kapsamda yapılabileceklerdendir.)

Öğrenme sürecini farklılaştırmada desteğe gereksinimi olan öğrenciler için
- Yetişkin desteği ya da akran desteği **sunulabilir.**

Yetişkin desteği:

- Çocukların katılım ve öğrenmesini desteklemek için yapılan müdahaledir.
- Öğrenme sürecindeki **etkileşimlerde** geri bildirim oldukça **önemlidir.**

Geri bildirim: Öğrencilere kendi davranışları hakkında **sunulan** bilgidir.

GERİ BİLDİRİM ÇEŞİTLERİ

Düzeltilici GB	Betimleyici GB	Çaba GB
----------------	----------------	---------

a) Düzeltilici geri bildirim:

Öğrencilere yapması istenilen görevle ilgili sunulan geri bildirimdir.
- **Çocuğun davranışının** ya da **tepkisinin**
→ Yanlış ya da uygun olmadığını **bilmesini sağlar** ve **alternatif** sunar.
(Mavi kaleme siyah diyen öğrenciye mavi olduğunu bildirmek...)

b) Betimleyici geri bildirim:

Öğrencilere davranışlarının bulunduğu ortama ve kişilere etkisi ile ilgili sunulan
→ Olumlu olarak ifade edilen geri bildirimdir.
Onlara hangi davranışların **sınıf ortamında** uygun olduğu konusunda
→ **Bilgi veren** önleyici bir sınıf yönetimi stratejisidir.
(Serbest oyun zamanında çocuklara “Ayşe ile oyuncaklarını çok güzel paylaştın.”, “Onunla oynadığın için Can çok mutlu oldu, harikasin!”)
→ Çocukların davranışlarını **betimleyerek** onlara sunulan geri bildirimdir.

c) Çaba geri bildirimi:

Öğrencilere öğrenme sürecindeki çabalarına yönelik davranışlarına sunulur.
(Sanat etkinliğinde fırça ile boyama yapan bir çocuğa öğretmeninin “Çok çabalyorsun, boyamanı bitirmek üzeresin.”)

Öğrenme ürünlerinin farklılaştırılması:

Öğrenme sonucundaki kazanımları ifade etme yollarının
→ Çocukların performanslarına göre farklılaştırılmasıdır.

Öğrenme ürünleri: Öğrencilerin ne öğrendiğini → **Nasıl** gösterebileceğidir.

Kapsayıcı eğitim ortamlarında çocukların katılımının sağlanması

→ Öğrenme içeriğinde, sürecinde ve sonucunda yapılacaklarla mümkündür.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme İçeriklerine İlişkin Düzenlemeler**Kapsayıcı eğitim ortamları** hangi kademede / hangi ders kapsamında olursa olsun

→ Farklı ve çeşitli öğrenme gereksinimleri olan **öğrencilerden** oluşur.
→ Öğrencilerin performanslarına ve konulara göre içerik düzenlenmelidir.

Öğretmenlerimiz öğrenme içeriklerini kapsayıcı şekilde düzenlemeden önce

“Sınıftaki öğrencilere ne öğreteceğime nasıl karar veriyorum?” demelidir.

Öğrencilere ne öğretileceğine karar verilirken

- *Öğrenme gereksinimlerine* - *Hazır bulunuşluklarına*
- *Değerlendirme sonuçlarına* - *Müfredat kazanımlarına bakılmalıdır.*

Öğrenme içeriklerinin uyarlandığı sınıf X Geleneksel sınıf farklılıkları:

Bu farklılıkları **TANERİ → TOMLİNSON**’dan uyarlamıştır:

Geleneksel Sınıflar	Öğretimin Uyarlandığı Sınıflar
Öğretim öğretmen merkezlidir.	Öğretim öğrenci merkezlidir.
Öğretim genel olarak büyük grup etkinlikleri şeklinde yapılır.	Farklı gruplama formatları (büyük grup, küçük grup, akran eşleme) vardır.
Gruplar oluşturulurken sabit ve öğretmen yönlendirmeli olarak düşük, orta, yüksek başarıların grupları şeklinde yapılır.	Öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine ve ilgilerine göre gruplamalar yapılır.
Öğretmen daha çok orta seviyedeki öğrencilere göre öğretim yapar.	Öğretmen sınıftaki herkesin özelliklerini dikkate alarak öğretim yapmaya çalışır.
Öğretim tek bir şekilde (ders anlatımı yoluyla) sağlanır.	Öğretim birden fazla yolla sağlanır.
Öğretim görevleri, sınıf düzeyindeki standartlarla uyumludur.	Sınıf düzeyindeki standartlarla uyum sağlarken, öğretim görevleri öğrencilerin ihtiyaçlarına ve farklılıklarına hitap edecek şekilde tasarlanmıştır.
Öğretmen bilgiyi sunmak için tek bir kaynağa güvenir.	Öğretmen bilgileri sunmak için çeşitli materyaller (örneğin, birden fazla sınıf düzeyinden ders kitapları, bilgisayar yazılımı) kullanır.
Öğretmen tüm öğrencilere aynı ödevi verir.	Öğretmen birkaç ödev seçeneği sunar.

Şekil 3. Geleneksel sınıflar ve öğretimin uyarlandığı sınıflar

Öğrenme içeriği: Öğrencilere ne öğretileceğini ifade eder.

Öğretimin uyarlandığı sınıflarda

→ Öğrenme içeriği de **öğrencilere göre** farklılaştırılır.

Öğrenme içeriğinin uyarlanması çeşitli yollarla yapılabilir:

- Öğrenme içeriğinin miktarı değiştirilerek
- Öğrenme içeriğinin zorluğu değiştirilerek
- Alternatif hedefler konularak
- Öğrencilerin ilgileri dikkate alınarak gerçekleştirilebilir.

- Boyut/miktar:** Öğrencinin öğrenmesi beklenen öge sayısı değiştirilir.
- Zorluk:** Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre zorluk seviyesini çeşitlendirilir.
- Alternatif hedefler:** Aynı materyaller ve içerik ile ders amacı çeşitlendirilir.
- Öğrencilerin ilgileri:** İlgileri dikkate alınarak motivasyonlarının artırılır.

Öğrencilerin ilgilerini dikkate alarak içeriği düzenlemede:

"Araştırıyorum" stratejisi kişisel ilgi alanlarına göre araştırmaya teşvik eder.
"Sorularım var!" s. ilgilendikleri soruları sorma/cevaplama/paylaşmaya teşvik
"Bir ders tasarlıyorum!" s. derste ne üzerinde çalışacaklarına karar vermeleri...

İçeriği uyarlamanın diğer yolları:

A) Destekleme (scaffolding) B) Öğrenme sözleşmeleri C) Mini dersler

A) Destekleme Stratejisi:

- Öğrencinin performansına göre sistematik olarak sunulan destek
- Öğrenci bağımsızlaştıkça (ustalaştıkça) **kaldırılarak** aşamalı bir sistem **izlenir**.

B) Öğrenme sözleşmesi:

- Öğrencinin belirli bir süre içinde tamamlayacağı iş yazılı olarak belirlenir.
- Öğretmen ve öğrenci arasında yapılan bir **anlaşmadır**.

Öğrenme sözleşmelerini kullanırken dikkat edilecekler:

- Bazı öğrenciler sözleşmelerini erken tamamlayabilir.
→ Öğrenci için içerikle ilgili **ek etkinlikler** planlanmalıdır.
- Öğrenciler genellikle zamanlarını yönetmek için yardıma ihtiyaç duyarlar.
→ Öğretmenler **günlük planlama** gibi destekler sağlayabilir.
- Beklenmeyen olaylar (*devamsızlığı, hastalık ...*) gelişebilir.
→ Öğretmenler sözleşmeyi tamamlamak için **ek süre** teklif edebilir.

C) Mini Dersler:

Öğretmen bilgi düzeyinin değerlendirilmesine dayanarak

- Öğrencilerinin bir kısmına yeniden öğretebilir
- Bir grup öğrenciye öğretmek için başka bir yol bulabilir veya
- Anlayışlarını ve becerilerini genişletmek için başka bir grupla **çalışabilir**.

Küçük grup çalışmalarında

Bir grup → Bir konu ile ilgilenebilirken

Diğer gruba → Mini bir ders yapmak anlamlı bir **alternatiftir**.

Aileler ve Çocuklarla İletişim

Öğrenme içeriğini düzenleme sürecinde aileler ile iletişim de oldukça önemlidir.

Kapsayıcı eğitim ortamları → Geleneksel öğretimden farklıdır.

- Öğretmenler **kapsayıcı bir sınıfta** neler bekleyebileceklerini
→ Öğrenciler ve velilerle konuşabilir, onlara bilgi verebilir.
→ Bu gören öğrencinin motivasyonu artar. Veli açısından da önemlidir.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Süreçlerine İlişkin Düzenlemeler

Kapsayıcı ortamlarda öğrencilerin çeşitli öğrenme gereksinimlerine göre
→ Öğrenme süreçleri de farklılaştırılabilir.

Öğrenme süreci öğrencilerin içerisinde bulundukları ortamda **öğretmenleri, arkadaşları, okuldaki/sınıftaki tüm araç gereçler, materyaller** ile etkileşim kurduğu süreçtir.

Öğrenme sürecinin

Nörolojik, eğitimsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutu vardır.

Sınıflarda birbirinden çeşitli özelliklere sahip öğrencilerin

→ **Öğrenme sürecinden yararlanabilmeleri için** çeşitli düzenlemeler gerekir.

"Birlikte öğrenen çocuklar, birlikte yaşamayı da öğrenirler."

-Birbirine **sorarak**, birbirinden **öğrenerek** gelişirler ve değişirler.

Öğrenme süreci ile öğretmenlerin

- Öğrencilere kazandırmayı hedeflediği içeriği nasıl öğreteceği ve
- Öğrencilerin nasıl öğreneceği kast edilmektedir.

Sürece ilişkin yapılan uyarlamalarda öğretmen Nelere Odaklanır?

- Nasıl öğretim sunacağı → **Girdi**
- Öğrenciye ne kadar ve ne tür destek sağlayacağı → **Destek düzeyi**
- Öğrenciden ne tür tepkiler bekleyeceği → **Tepki**
- Öğretim için ne kadar süreye gereksinim duyacağı → **Süre**
- Öğrencilerin etkinliklere katılımı ilgili beklentilerinin neler olacağı → **Katılım**
→ gibi soruların yanıtlarına **odaklanmalıdır**.

Öğretimin sunum şeklini uyarlayabilirsiniz:

- Farklı görsel araçlar kullanarak,
- Daha somut örnekler planlayarak,
- Uygulamalı etkinlikler yaparak,
- Öğrencileri iş birliği gruplara yönlendirerek bunları yapabilirsiniz.

Öğrencilerin tepkilerini uyarlayabilirsiniz:

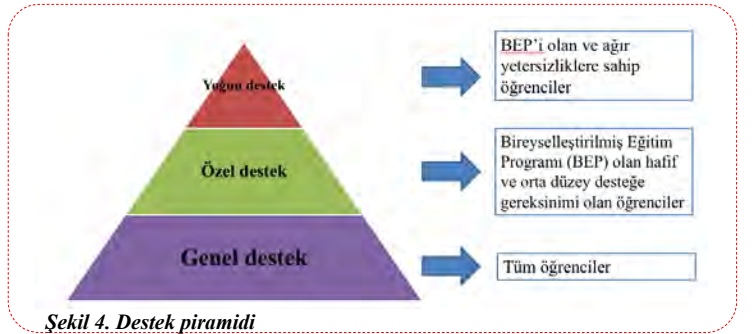
- Öğrencinin yönergelere nasıl yanıt verebileceğini;
- Sözlü ve yazılı yanıtı izin vererek,
- Öğrenciler için bir iletişim kitabı kullanarak,
- Uygulamalı materyallerle bilgileri göstermelerine izin vererek **yapabilirsiniz**.

Öğrenme, görev tamamlama veya test etme için ayrılan ve izin verilen süreyi uyarlayabilirsiniz:

- Bir görevi tamamlamak için bir zaman çizelgesini kişiselleştirme.
- Telefon hatırlatıcısı kullanarak sırada hangi dersin olduğunu hatırlatma olabilir.
- Bazı öğrenciler için **öğrenme süreci** hızlandırılabilir ya da azaltılabilir.
- Öğrencilere yönelik **bireysel destek miktarını** artırabilirsiniz.
- Akran arkadaşlar, öğretim asistanları, akran eğitmenler belirleme
- İpucu ve yardım sistemlerini kullanabilirsiniz.
- Öğrencinin göreve aktif olarak dâhil olma seviyesini uyarlayabilirsiniz.

Kapsayıcı eğitim ortamlarında tüm çocukların/öğrencilerin

- Çeşitli öğrenme ve gelişim özellikleri bakımından desteğe ihtiyacı olabilir.
- **Tüm öğrencilerin öğrenebilir.**
- "Etiketlerinden" **ziyade performanslarına göre** "desteklenmeler" **"Zihnimiz de bu destek piramidindeki gibi çalışmaktadır:**

Şekil 4. Destek piramidi

Destek kavramını ön plana çıkardığımızda bu sistemde

- Tüm öğrencilerin çeşitli bakımlardan desteklendiği **genel desteğin** sunumu
- Gelişimsel olarak çeşitli yetersizlik ve sınırlılıklara sahip, **tam almış** ve
- BEP'li öğrenciler için **özel destek** (hafif/orta düzeyde) desteğin sunumu
- Ağır yetersizliklere sahip öğrenciler için **yoğun desteğin** sunumunu yer alır.

Tüm kademelerdeki kapsayıcı ortamlarda

→ öğrencilerin öğrenme ve gelişim özellikleri bakımından desteğe ihtiyacı vardır.

Uyarlama yapmaya karar verdiğimizde neler yapmamız gerekiyor?

Şekil 5. Uyarlama süreci

Uyarlamaların Etkisinin Değerlendirilmesi

Kapsayıcı eğitim ortamlarında sadece uyarlamalara yer vermekten **ziyade**

- Yapılan bu düzenlemelerin etkisini değerlendirmek **çok önemlidir**.

- **Amacına ulaşması**
- **Süreçte bir değişiklik gerekip gerekmemesi**
- Öğrencilere verilen desteğe ihtiyacın devam edip etmediğinin belirlenmesi
→ Yapılacak bu **değerlendirmelere** ve **veriye dayalı kararlar** vermeye bağlıdır.

Uyarlamaların etkisini değerlendirmek üzere sorular sormamız

→ Aynı uyarlamalarla ilgili **çeşitli kararlar** vermemizi de kolaylaştıracaktır:

- Öğretim sürecinde hangi uyarlamalar kullanılmaktadır?
- Uyarlamaların öğretim sürecinde etkisi nedir?
- Uyarlamaların işe yarayıp yaramadığı ile ilgili öğrenciler ne düşünüyor?

Tüm kademelerde, tüm derslerde ve tüm öğrenciler için uyarlama yapılabilir.

- İlgili, hazır bulunuşluk ve öğrenme gereksinimlerine göre değişiklikler yapılır.
- Öğrenme sürecinin farklılaştırılmasında tek bir yol yoktur!
- Öğrencilere ve öğretim kapsamına göre yollar değişebilir.

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğrenme Ürünlerine İlişkin Düzenlemeler

Kapsayıcı eğitim ortamlarında tüm çocukları desteklemek ve
- Öğrenme sürecinin aktif bir üyesi olmasını sağlamak için
→ Uygulayabileceğimiz **bir diğer yöntem öğrenme ürünlerini uyarlamaktır.**

Öğrenme ürünleri ile kast edilen
→ Öğrencilerin ne öğrendiğini, **nasıl gösterebileceğidir.**

Öğrenme ürünleri öğrencilerin öğretim süreci sonunda
→ Neleri, ne kadar **öğrendiklerini gösterir.**

Öğrencilerin ortaya koyduğu ürünlerin
- Nitelik, nicelik ve bağımsızlık açısından değerlendirilmesi sonucunda
→ Elde edilenler sürecin ürünleridir.

Bu ürünlerin yazılılar, kısa sınavlar, sunumlar, projeler ile değerlendirilmesi ile
→ **Öğrenme ürünleri** ortaya konulmuş olur.

Her öğrencinin öğrenme ve gelişim özellikleri ile gereksinimleri **farklıdır.**
- Öğrenme sürecinde **kazandıklarını/öğrendiklerini**
→ Birtakım **uyarlamalarla** daha net biçimde ifade edebilir:
Çocukların resimle ifade etmelerine izin vermek / Grup çalışmaları yaptırmak

Öğrenme ürünlerini **uyarlama** öğrencilerin derste yetkinliğini
→ **Farklı bir formatta** göstermesine olanak tanır.

Çoğu dersin öğrenildiğini gösteren en iyi örnek
→ Öğrenci tarafından **oluşturulan bir üründür.**
→ Bu süreçte destek ihtiyacı olanlar için uyarlamalar yapılabilir. *(Ek süre vermek)*

Değerlendirme ortamının uyarlanmasında
- Hassasiyeti olan öğrenciler için **ortam** ısı ve ışık bakımından düzenlenebilir.

Değerlendirme yöntemi ile ilgili olarak
- Yazılı sınavlar, testler, grup ödevleri gibi değerlendirme yapılabileceği gibi
→ Bunların yapıldığı **materyallerin uyarlanması** da çok önemlidir:
- Testlerde mümkünse uzun soruların yer almaması
- Tamamı boşluk doldurma ya da çoktan seçmeli sorular **yerine**
→ **Farklı türde** *(doğru-yanlış, eşleştirme, boşluk doldurma, yorum yazma gibi)* soruların **bir arada yer aldığı** sınavlar yapılabilir.

- **Bazı sınavlarda web 2.0 araçları** kullanılarak değerlendirme yapılması da
→ **Öğrenciler açısından** pratik olabilir.
- **Farklı bilişsel seviyelerde** soruların yer alması
→ **Öğrencilerin yeterliklerini** göstermeleri açısından önemlidir.
- Ayrıca; **bilgi ve kavramaya yönelik sorularla beraber**
→ Analiz, sentez düzeyinde **soruların da olması** ölçme açısından isabetlidir.

Değerlendirme materyalleri ile ilgili olarak
Yazılı dokümanların okunabilirliğinin organize edilmesi çok önemlidir.
- Gerekirse **büyük puntolu** yazılar
- **Braille (Körler alfabesi)** ile yazılmış **kâğıtlar** kullanmak **uygun olabilir.**

Öğretmenlerin her etkinliğe çocukların katılım şeklinin
- Farklı olduğunu ve kendi bireysel özellikleri kapsamında olduğu bilinmelidir.
- Bu, **öğrenme ürünlerini farklılaştırması için temel bakış açılarından** biridir.

- İyi bir **gözlemci olmak**, denemek ve sonuçlarını değerlendirmek de
→ **Gelişmek için ön koşuldur.**
- **Kapsayıcı eğitim mantığının içselleştirilmesi**
→ Bu anlayışa dayalı **uygulamalara** daha **aşına** ve daha **kolay adapte** olmaktır.

Kapsayıcı Değerlendirme

Kapsayıcı değerlendirme
- Çeşitli öğrenme ve gelişim özelliklerine **sahip öğrencilerin**
- Ders öğrenme hedeflerini karşılama konusundaki **ilerlemelerini**
→ **Öğretmenlerinin** anlamalarını sağlayan faaliyetleri içerir.

4Kapsayıcı sınıf ortamlarında
- Çeşitli gereksinimleri olan öğrencilere **yönelik** yapılabilecek düzenlemeler
→ **Mevzuatımız** zemininde **teminat altına alınmıştır.**

MEB Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ile Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde
→ Ölçme ve değerlendirmeye ilişkin **temel esaslar** yer almaktadır.
→ Bazı maddelerde **desteklenmesi gereken öğrencilere** ilişkin hususlar vardır.

- *Kaynaştırma/bütünleştirme*
- *Öğrencilerin başarısı;*
- *Yazılı sınavlar ...*
- *Sınav soruları ...*

- **BEP (Bireyselleştirilmiş eğitim programı)**
→ **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi** tarafından hazırlanır.

Kapsayıcı değerlendirme→ Öğrencileri değerlendirmekten daha fazlasıdır.
- Öğrencilerin ve öğretmenlerin
- Öğrencilerin **hedefleri karşılama konusundaki** ilerlemesini
→ **Anlamalarını** sağlayan ve devam eden **faaliyetlerdir.**

Kapsayıcı değerlendirmenin→ Nicel ve nitel boyutları **bulunur.**
- **Öğrenciler** biçimlendirici ve özleyici değerlendirmeler **yoluyla**
→ Öğrendiklerini gösterirler.

Kapsayıcı değerlendirme
- Belirli öğrenci gruplarına yararlı olması amacıyla
→ **Değerlendirmeyi değiştirmek ve çıkayı düşürmek demek değildir!**

Kapsayıcı değerlendirme
- **Her öğrencinin** gelişim ve öğrenme özelliklerine göre
- **Ortaya koyduğu performansını** ölçmeye, yeterliklerini geliştirmeye ve
→ Veri elde etmeye yöneliktir.

Kapsayıcı değerlendirmede
Öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak öğrendiklerini ortaya koyması hedeflenir.

KAPSAYICI EĞİTİM VE PAYDAŞLAR

Eğitimin etkili, verimli ve kapsayıcı **bir işlevinin olabilmesi için**
- Eğitimin **paydaşları** olan öğretmenlerin, ailelerin, yöneticilerin ve **sivil toplum kuruluşlarının** birbiriyle **iş birliği** içinde olması gerekmektedir.

PAYDAŞ OLARAK ÖĞRETMENLER

Okullarda verilen **eğitim ve öğretim faaliyetlerinin** etkililiği
- **Eğitimin** en temel paydaşı olan öğretmenin **niteliğine bağlıdır.**

Alberta Öğretmenler Birliğine (2000) göre **öğretmenler**
- Öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını tespit etme, planlama, dersi işleme,
- Öğrencileri değerlendirme ve ailelere öğrenci ile ilgili bilgi verme gibi
→ Görevlerden sorumludurlar.

Günümüzde **öğretmenlerin sosyo-ekonomik, ırksal, dilsel, kültürel ve**
- **Akademik geçmişleri ya da bunların tümü bakımından yapıları farklı olan**
→ **Çok çeşitli ailelerden gelen öğrencileri bulunmaktadır.**

Türkiye’de öğretmenlerde aranan nitelikler ve yeterlikler
Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

Bakanlıkça kurulan komisyon yönetiminde
→ **Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri** belirlenmektedir.

Öğretmen yeterlikleri üç yeterlik alanından oluşur (MEB, 2017)
1) Mesleki bilgi 2) Mesleki beceri 3) Tutum ve değerler

Tutum ve Değerler → **İletişim ve İş Birliği yeterliğidir.**
Öğretmenlerin
→ Diğer eğitim paydaşlarıyla **etkili** iletişim ve iş birliği kurması **önemlidir.**
(Öğrencilerle, ailelerle, yöneticilerle veya gönüllü kişilerle iş birliği ...)

Bu konuda bazı öneriler:
- *Dönem başı ve sonu veli toplantıları; bireysel veli toplantıları*
- *Veli katılımı ile gerçekleştirilen sosyal etkinlikler: Tiyatro, opera, müzikal ...*
- *Veli katılımı ile gerçekleştirilen akademik etkinlikler: Dış sağlığı ile ilgili diş hekimi bir veliyi davet etmek vb., sınıf bitkisi yetiştirme*
- *Belirli gün ve hafta etkinlikleri*
- *Oryantasyon etkinlikleri: Sene başında yeni gelen öğrencilere kendini ve okulu tanıtmaya, tanışma kokteyli düzenleme*
- *Velilerle telefonla irtibatlarını etkin kullanma, ev ziyaretleri gerçekleştirme*
- *Yılsonu sunumları/ okuma bayramı/ resmî bayramlar ve törenler: Öğrencilerin yıl boyunca öğrendiklerini sınıf arkadaşlarıyla birlikte sahnelemesi ...*

PAYDAŞ OLARAK AİLELER

Aile-okul ilişkisi ya da **ebeveyn katılımı kavramları** genel olarak
- Eğitim sonuçlarından ve gelecekteki başarıdan faydalanmak için
→ **Ebeveynlerin** okullarla ve çocuklarıyla çalışmasıdır.

Ebeveyn katılımı çocukların
- Anaokulundan liseye kadar tüm öğrenim düzeylerinde
- Akademik ve sosyal başarıların **etkilidir.**

Okullar ebeveynler için olumlu bir ortam oluşturulmalıdır:
- **Bu ortamlar** diyaloga davet etme, ebeveynlere saygı ve empati **ifade etme** gibi
→ **Olumlu iletişim stratejilerine bağlı kalarak oluşturulabilir.**

Okul ve aile arasındaki etkileşimi arttırmak için
- **Okuldaki öğrenciler** kadar **aile üyelerinin de etkin olması sağlanmalıdır.**

Okul tarafından öğrenci velilerine yönelik yapılabilecek etkinlik türleri:

1) **Ebeveyn Eğitimi** 2) **Ebeveyn Katılımı** 3) **Okul-Aile İş Birliği**

Ebeveyn eğitiminde amaç:

- Ebeveynlerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen konularda
- Onları bilgilendirmek ve çocuk ve ergenlerin gelişimi
- Çocuk sağlığı gibi **konularda**
- Yürütülecek eğitim **programlarına katılımlarını** sağlamaktır.

Bir okulda yürütülebilecek bazı ebeveyn eğitimi örnekleri:

- Okula uyum semineri
- Okul tanıtım seminerleri
- Okul kuralları ve işleyişi seminerleri
- RPD birimi tarafından verilen “duygusal gelişim” seminerleri
- Çocuk istismarı eğitimi
- Aile içi şiddet eğitimi
- Çocuklarda davranış bozukluğu sorunları eğitimi
- Olumlu davranış kazandırma eğitimi
- Çocukluk çağı beslenmesi eğitimi
- Verimli ders çalışma eğitimi
- Trafik kuralları uygulamalı eğitimi
- Teknolojinin bilinçli kullanımı, siber saldırılara karşı önlem eğitimi
- Suriyeli çocukların ebeveynlerine yönelik, uyum süreçleri seminerleri
- Okulda düzenlenen “veli akademileri”
- Velilere yönelik yapılan okuma-yazma, ebru sanatı kursları
- Velilere yönelik ön ergenlik semineri
- Sınav süreci hazırlık eğitimi (velilere yönelik)
- Aile danışmanlığı

Okul ve aile etkileşimini artırmada bir diğer etkinlik türü “ebeveyn katılımı”dır.

- Bu etkinlik ebeveynlerin çocuklarının öğrenme süreçlerine
- Okul yönetimince belirlenen çerçevede **katılımını** içerir.

Yürütülebilecek bazı ebeveyn katılımı örnekleri:

- Dönem başı ve sonu veli toplantıları
- Okul aile birliği toplantıları
- Telefonla irtibatlar
- Veli katılımı sosyal faaliyetler
- Okulda bulunan atölyelere velilerin katılımı
- Bireysel veli görüşmeleri (okul ortamında)
- Ev ziyaretleri
- Öğrenme konulu velilerin okulda sunum yapmaları (diş sağlığı ile ilgili diş hekimi bir veliyi okula davet etmek gibi)
- Düzenlenen şenlik ve etkinliklere velileri davet etmek
- Portfolyo sunumu

Diğer etkinlik türü okul ve aile arasında bir **iş birliği** oluşturmaz.

Bu yaklaşım çocukların eğitiminde ve sosyalleşmelerinde

→ **Sorumlulukların** ortaklaşa paylaşımı fikrini **temele alır**.

Okul-aile iş birliği hareketi

Bu tür etkinliklere katılmayan **ailelere** ulaşmak için

- Okul uygulamalarını değiştirmeyi ve
- **Aileler ile eğitimciler** arasında artan fiziksel ve sosyal mesafeyi **ele alarak**
- Bu **süreksizliği** gidermeyi amaçlamıştır.

İş birlikli olarak yürütülebilecek bazı etkinlik önerileri:

- Yılsonu sunumları
- Okuma bayramı - Resmî bayramlar ve törenler düzenleme
- Veli/okul tabanlı projelerin faaliyet uygulamaları
- (“Annem Babam Okuyor, Ben de Okuyorum” etkinliği ile okulda ebeveynlerin katılımıyla okuma saatleri düzenleme)
- Okulun resmî sosyal medya hesaplarından yapılan okulla ilgili paylaşımlarla
- Dolaylı olarak veli katılımı sağlama
- Veli katılımını gerektirecek ödevler verme

PAYDAŞ OLARAK OKUL YÖNETİCİLERİ

Okul yöneticileri kapsayıcı bir öğrenme ortamının

- Oluşturulmasında ve geliştirilmesinde **tüm paydaşlara liderlik edecek**
- Pedagojik, yasal ve kültürel bilgi ve becerilere **sahip olmalıdır**.

Okul yöneticilerinin kurumlarındaki ve topluluklarındaki **değişiklikleri**

→ Denetlemesi ve etkili bir şekilde yönetmesi **beklenir**.

Okul kültürü, iletişimin niteliğine ve niceliğine

→ **Büyük ölçüde bağlıdır** ve bundan **etkilenir**.

Okul gibi kurumların doğasında **iletişim sorunları** vardır.

Bu tipik iletişim zorlukları:

- Zayıf dinleme becerileri
- Zayıf dil becerileri
- Güvenilirlik ve güven eksikliği
- İletişim gözetimi
- Erişilemezlik
- Elitizm
- Yetersiz etki
- Aşırı bilgi yüklenmesi ve
- Gayri resmî kanalların aşırı kullanımı

Bir okul yöneticisi ya da kurumun bir üyesi

Notlar, mektuplar, raporlar, bülten panoları, el kitapları, haber postaları gibi yazılı iletişimi ve yüz yüze görüşmeler, telefon, bilgisayar, anons sistemleri, kapalı devre televizyon, ses kayıtları, ses/slayt gösterileri, e-posta gibi

→ **Sözlü iletişim kaynaklarını kullanabilir**.

Bu tür iletişimlerde geri bildirim alınabilmesi önemlidir.

- Dolayısıyla **iki yönü iletişimi** gerçekleştirmek ve
- Kurumun paydaşları arasında** karşılıklı etkileşimi oluşturabilmek için
- **Okul yöneticilerinin** öğretmenler, öğrenciler, velilerle
- Etkileşimlerin gerçekleşebileceği** ortamların oluşturmaları gerekir.

Okullardaki etkileşimi artırmak adına okul yönetimince gerçekleştirilebilecek

→ **Ritüeller, seremoniler ve gelenekler** gibi **rutin etkinlikler** düzenlenebilir.

Bu ritüellerin

- Bir kısmının okulların açıldığı ilk günlere **özgü olması**
- Bir kısmının okulun kapanması sürecinde gerçekleştirilmesi
- Bir kısmının ise öğretim yılı içinde yapılması **sağlanabilir**.

RİTÜELLER

- **Derin anlam** içeren süreçler ya da **günlük rutinlerdir**.
- **Teknik** bir eylemden **daha fazlasıdır**.

Her okulda sabah alınan yoklamadan öğlen okuldan dağılmaya kadar

→ Yüzlerce **alışkanlık** vardır.

- Bu **rutin** olaylar okulun **misyon ve değerleriyle** birleştirilebilirse
- Okula **ruh kazandırılır** ve kültürel bağlamlar **güçlendirilir**.

Okulların açıldığı ilk günlere özgü önerilen bazı “karşılama ritüelleri”:

- 1) Oryantasyon:**
 - Öğretim yılı başında yeni gelen öğretmenlere ve öğrencilere **okul tanıtılır**.
- 2) Hoş geldin mektupları:**
 - **Yeni öğrenciler** adına öğretmen veya okul idaresi tarafından **yazılır**.
- 3) Hoş geldin etkinlikleri:**
 - Öğrenci ve veliler için karşılama masası, yaka kartlarının hazırlanması....
- 4) Tanışma yemeği(Sene başı okul kahvaltısı):**
 - **Seminerin ilk günü** okul tarafından eski ve yeni öğretmenlere
 - Bir sabah kahvaltısı düzenlenir.
- 5) Sabah anonsları:**
 - **Okul müdürü** derse başlamadan önce farklı kültürlere ait **müzikler dinletir**.
 - Ardından o günkü önemli olayları, beslenme ve öğle yemeği menüsünü paylaşıp.
- 6) Müfredat gecesi:**
 - Her sınıf seviyesi için** sene başında **bir gün belirlenir** ve v
 - Veliler** o gün **okula gelerek** öğretmenlerle tanışırlar.
 - Yıl içerisinde işlenecek olan derslerden ve beklentilerden haberdar olurlar.
- 7) Veli-öğrenci-öğretmen katılımıyla sene başı pikniği**
- 8) Okul web sitesinin ve sosyal medya hesaplarının etkin kullanılması**

Bir okulun kapanışı ya da programın sonlandırılışı

→ **Ritüelleri** sergilemede önemli **zamanlardır**.

→ Bu **ritüeller** olmadan gerekli psikolojik kapanma gerçekleşmeyebilir.

Okul yönetimince gerçekleştirilebilecek “kapanış veya sonlandırma ritüelleri”

- 1) Bayrak törenleri** (pazartesi ve cuma günleri):
 - Her **cuma** günü sonunda “**İstiklâl Marşı**”ndan önce
 - Okul müdürü geçen haftanın etkinlikleri hakkında tüm okula **bilgi verilir**.
- 2) Mezuniyet törenleri:**
 - **Kep atma** ritüeli ile karne gününde öğrenciler performans sergilerler.
- 3) Yılsonu** çay partisi/kahvaltısı/Pikniği/kermesi/sergileri veda gecesi
- 4) Devir teslim töreni:**
 - İlkokullarda bayrağın **4. sınıflar** tarafından **3. sınıflara** teslimi
- 5) Veli-öğrenci-öğretmenler** katılımıyla **sene sonu pikniği**
- 6) Okuma bayramı: 1. sınıflar için** düzenlenir; **ailelere portfolyo** sunumu
- 7) Okulda kapanış yemeği;** kuru fasulye/pilav günü
- 8) Yılbaşı partisi:** Okul tarafından öğretmenlere ve öğrencilere düzenlenir.

PAYDAŞ OLARAK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK)

Sivil toplum kuruluşları

- Sosyal kulüpler, meslek örgütleri, çevre örgütleri, insan hakları örgütleri vb.
- Şekilde örnekendirilebilecek **farklı alanlardaki** örgütlenmeleri kapsayan
- “Kâr amacı gütmeyen”,
- “Gönüllü”
- “Üçüncü ya da bağımsız sektör” olarak **nitelendirilir**.

Türkiye’de **STK** olarak faaliyet gösteren ve türleri

- Vakıf, dernek, sendika, siyasi oluşum, kooperatif, dinî kurum ve kuruluş, platform, inisiyatif, lonca, spor kulübü, birlik, baro, oda, ekonomik oluşum* gibi
- **Farklı adlarla anılan pek çok sivil oluşum** vardır.

Ülkemizde **STK’nin (setekenin diye okunur)** eğitimle ilgili çalışmalarda

→ Etkisinin olduğu düşünülmektedir.

<p>Ülkemizde STK'nin (<i>setekenin diye okunur</i>) eğitimle ilgili çalışmalarında → Etkisinin olduğu düşünülmektedir.</p> <p>Bunun en belirgin örneği Millî Eğitim Şûra'larında - Üniversiteler, resmî kurum ve kuruluşlar ve MEB merkez ve taşra teşkilatlarının yanında → Sivil toplum kuruluşlarının da görüşlerine yer verilmesidir.</p>
<p>Türkiye'de STK'lerin pek çoğu eğitim alanında çalışma yapmasalar bile → Bu kuruluşların tüzüklerinde eğitimle ilgili ibarelere rastlanmaktadır.</p>
<p>Özellikle vakıf, dernek ve sendika türündeki STK'ler → Eğitimsel etkinliklere yönelmişlerdir.</p>
<p>STK'lerin faaliyetleri incelendiğinde → En fazla yardım amaçlı çalışmaların olduğu görülmektedir. (Örgün eğitimde okuyan muhtaç çocuklara ve gençlere yapılan burslar)</p>

Türkiye'de eğitim alanında faaliyetler yürüten bazı vakıf ve dernekler:

- 1) **Millî Eğitim Vakfı (MEV)**
- 2) **Türk Eğitim Vakfı (TEV)**
- 3) **Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)**
- 4) **Türk Eğitim Derneği (TED)**
- 5) **Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM)**
- 6) **Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı**

- 1) **Millî Eğitim Vakfı (MEV) (1981)**
- **MEB**'e bağlı her kademedede ve türdeki eğitim kurumlarında
- Eğitim ve öğretime **maddi** ve **manevi katkıda** bulunmak ve
- Bu amaçla **yeni kaynaklar sağlamak** üzere kurulmuştur.

- 2) **Türkiye Eğitim Vakfı (TEV) (1967)**
- Ülkemizde **yetenekli** fakat maddi olanaklardan yoksun **çocukların** ve **gençlerin**
→ Eğitim ve öğrenimlerini sağlamak için yardım için
→ Eğitime gönül vermiş **205 hayırsever** tarafından kurulmuştur.

- 3) **Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (1995)**
- “Devlet tarafından verilen temel eğitime destek olmak” amacıyla kurulmuştur.
- **İlköğretim** çağındaki çocuklara “okul dışı eğitim desteği” verme odaklıdır.

- 4) **Türk Eğitim Derneği (TED) (1928)**
- **Atatürk**'ün direktifleriyle kurulan bir **dernektir**.
- Dernek kurulduğu günden beri **eğitim alanında** faaliyet göstermektedir.
- Aynı zamanda yeterli maddi olanağa sahip olmayan
→ Ahlaklı, anlayışlı ve çalışkan **Türk çocuklarının** eğitimlerini destekler.

- 5) **Başka Bir Okul Mümkün Derneği (2009-2010)**
- **Alternatif** bir okul modeli geliştirmek ve
→ **Bu modelin uygulandığı** okullar açmak amacıyla kurulmuştur.

- 6) **Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı (1979)**
- **Çocuk köyleri** kurmayı ve yaşatmayı **amaç edinmiş**
→ **Gönüllü kişiler** tarafından kuruldu.
- **Korunmaya muhtaç** çocukların yani “**koruncuklar**”ın
→ “**Çocukköyü**”nde kendilerini geliştirmeleri sağlanır.

Okul ve STK'ler arasındaki iş birliğini ve etkileşimi **artırmak için**
→ Okuldaki yöneticiler ve öğretmenlerin **etkin olması** sağlanmalıdır.

STK'lerin **eğitim kurumlarıyla iş birliği konusunda**
- En fazla yaşadıkları sorunlardan biri
→ Gönüllülere ve eğitim ihtiyacı olan kimselere **ulaşma konusudur**.
→ Bu konuda okul **yöneticileri** ve **öğretmenler** etkili olabilir.
→ Yöneticiler ve öğretmenler STK'lerde gönüllü eğitimci olabilirler.

Okullarda kapsayıcı bir öğrenme ortamı geliştirilebilmesi
→ Okul yöneticilerine **düşen** sorumluluk alanlarından bir tanesidir.

Aile ve Toplum Katılımına Yönelik Pratik Öneriler

Okullarda aile ve toplum katılımı→Öğrenci başarısı için **kritik** bir bileşendir.

Araştırmalar güçlü **aile-toplum-okul iş birliği** geliştiren okulların

- a) Sınıf seviyesine göre daha yüksek bir yüzdeliğe
- b) Artan ebeveyn gönüllülüğüne
- c) Desteklenen okul reformu çabalarına sahip olduğunu
- d) Öğrenci sınav puanlarını artırdığını
- e) Öğrencinin okula devam oranlarını artırdığını
- f) Öğrencilerin okul dışındaki öğrenme fırsatları için bağlantılar oluşturduğunu **göstermektedir**.

Aileler→ Çocuklarının **ilk eğitimcileridir** ve
- Okul yıllarında ve daha sonraki zamanlarda
→ **Çocuklarının** öğrenmelerini ve gelişimlerini etkilemeye devam ederler.
- **Okulların ailenin eğitimdeki birincil rolünü tanıması** gerekir.
→ Bu nedenle, **ailelerin ve okulların ortaklık içinde çalışması** önemlidir.

AİLE-OKUL İŞ BİRLİĞİ KAPSAMINDA İLKELER:

- 1) **İletişim ve Etkin Katılım**
- Okul-aile iletişim ihtiyaçlarını **değerlendirmek için** bir **anket** yapılabilir.
- Okulun belirli yerlerine “**Hoş geldiniz**” ifadeleri yerleştirilebilir.
- Bir **görevli ebeveyn** irtibat sorumlusu olarak atanabilir.

- Okul kuralları, misyon ve hedefleri, ...hakkında bir **el kitabı** oluşturulabilir.
- Bu el kitabı **web sitesinde** yayımlanabilir ya da **yeni ebeveynlere** verilebilir.
- Öğrenci çalışmaları, gözden geçirilmesi ve yorumlanması için düzenli olarak evlerine gönderilebilir.

- 2) **Evde ve Okulda Öğrenmeyi Birleştirme**
- **Haber bültenleri, tartışmalar, sınıf toplantıları** vb. **aracılığıyla**
→ Ailelerin okulun **ihtiyaçlarını** ve **verdikleri değerleri** bilmeleri sağlanabilir.
- **Sınıf etkinliklerine** aile katılımını sağlanabilir.
- Öğrencilerin ev ortamlarını tanıtan sınıf etkinlikleri belirlenebilir.
- **Okulun ev ödevi politikası** “**ev ödevi rehberi**” ebeveynler ile birlikte
→ Gözden geçirilebilir.
- Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu beceriler hakkında ailelere bilgi sağlanabilir.

- 3) **Topluluk ve Kimlik Oluşturma**
- **Okulun yetişkinlere yönelik** öğrenme ve topluluk toplantıları için
→ Bir **topluluk kaynağı** hâline gelebileceği yollar **düşünülebilir**.
- **Daha geniş topluluktaki** insanlar ve yerel diğer kuruluşlar
→ Okula danışmanlık yapmak çeşitli yollarla okula dâhil edilebilir.

- 4) **Ailenin Rolünü Tanıma**
- **Aile-okul** arasındaki **iş birliği için** okul düzenlemeleri gerçekleştirilebilir.
- Okul **topluluğuna** danışılarak
→ Aile-okul ortaklıkları **hakkında yazılı bir politika** geliştirilebilir.
- **Toplantı sonuçlarını** diğer ebeveynlere sunmak için
→ **Belirli ebeveynler/ebeveyn grupları** belirlenebilir.

- 5) **Ortak Karar Verme Süreçleri Oluşturma**
- **Değerlendirme, raporlama** ve **müfredat değişiklikleri** gibi
- Yeni okul politikaları **üzerine** danışılması ve görüş alınması için
→ **Okul topluluğuna** başvurulabilir.
- **Karar verme gruplarına öğrenciler** (ebeveynlerle birlikte) dâhil edilebilir.
- **Ebeveyn liderlerine** eğitim ve destek sunulabilir.

- 6) **Okulun Dışında da İş Birliği Yapma**
- Toplum sağlığı, kültür, eğlence, sosyal destek, diğer programlar veya
- Hizmetler ve öğrencilere yönelik yaz programları da **dâhil olmak üzere**
→ Öğrenme beceri ve yeteneklerine **dayalı** topluluk etkinlikleri oluşturulabilir.
- **Rehberlik** ve **iş ortaklıkları** gibi programlar için aileler bilgilendirilebilir.
- **Yeni öğrenciler için** mezun öğrenciler okul etkinliklerine **davet edilebilir**.
- **Ebeveynler için** kısa eğitim kursları **düzenlenebilir**.

OKUL-AİLE İŞ BİRLİĞİNİ DEĞERLENDİRME

Okul-Aile İş Birliğinin Önündeki Engeller:

- 1) **Eğitici/Öğretmen Kaynaklı**
- **Ebeveyn katılımına yönelik olumsuz** ön yargılar
- Öğrencilerle ve onların okul performansları ile **ilgili** olumsuz ifadeler
- Ailelerle çatışma korkusu
- **Eğitimciler için** aile iş birliğinin nasıl yapılacağı konusunda eğitim eksikliği

- 2) **Aile Kaynaklı**
- **Eğitimi** okula bırakarak **pasif** bir rol benimseme
- **Dil ve kültürel farklılıklar** nedeniyle okullara yönelik
- Bilgi eksikliği
- Yaklaşım farklılığı
- Destekleyici çevre ve kaynak eksikliği
- Zaman kısıtlamaları
- Gereksinimlerine cevap bulamama
- Ekonomik nedenler

- 3) **İş Birliği Eksikliği**
- **Sadece** sorunlar ortaya çıktığında iletişim kurulması
- Çocukların **performansı ile ilgili** farklı bakış açıları
- **Rutin** bir iletişim sisteminin olmaması
- **Aileler** ve **okul** arasındaki **önceki** olumsuz etkileşimler ve deneyimler
- İletişim için sınırlı zaman ve anlamlı diyalog kurulamaması ...

ÜLKEMİZDE KAPSAYICI EĞİTİMİN GÖRÜNÜMÜ

Eğitsel Bağlam

Türkiye'de **engelli** çocuklar, **ruhsal** ve **davranışsal bozukluğu** olan çocuklar, **istismara maruz kalan** çocuklar, **az gelişmiş bölgelerdeki/kırsal kesimdeki** çocuklar ve gençler, okula gitmeyen/okulu terk eden çocuklar, **yoksul kent/mahallelerdeki** çocuklar ve gençler, **Romanlar, çatışma ortamındaki** çocuklar ve gençlere ek olarak **anadili Türkçe olmayan** çocuklar ve **uluslararası göçmenler**
→ **Dezavantajlı gruplar** arasında **gösterilmektedir**. →

TÜRKİYEDE' Kİ DEZAVANTAJLI GRUPLAR:

- 1) Erişim sınırlıkları (mülteciler, coğrafi dağılım)
- 2) Dil bariyeri (mülteci ve göçmenler, anadili farklı çocuklar)
- 3) Düzey çeşitliliği (hazır bulunuşluk, okul öncesi eğitimde kullaşma)
- 4) Öğrenme kayıpları (mevsimlik tarım işçiliği, mücbir sebebler)
- 5) Sosyal duygusal gelişim sınırlıkları (mülteciler-dönemsel farklılıklar)
- 6) Fiziki sınırlıklar (özel eğitim gereksinimi olan bireyler)

MÜLTECI EĞİTİMİNDEKİ SORUNLAR

Son zamanlarda ülkemiz özelinde mülteci grupların eğitimi konusunda
→ Bazı sorunların yaşandığı görülmektedir:

- 1) Psikososyal (travmalar)
- 2) Uyum (farklı kültür)
- 3) Dil ve iletişim (farklı dil)
- 4) Sistemsel (farklı eğitim sistemi)
- 5) Ailevi (kayıplar, yoksulluk...)

Bu sorunların çözümünde mikro, orta ve makro olmak üzere
→ Değişik düzeylerde tedbirlerin alınma zorunluluğu vardır:

Şekil 6. Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları

Bir öğretmen bu kadar sistematik sorunları içeren bir konunun çözümüne
→ Kapsayıcı bakış açısı bağlamında yaklaşmalıdır.

KAPSAYICI EĞİTİM

Kapsayıcı pedagojiyi temele alan eğitim yaklaşımları

- Sınıf içindeki çeşitliliklerin ve farklılıkların
- Doğru yönetilememesinden kaynaklandığı düşünülen sorunlara
- Alternatif çözümler sunan esnek ve evrensel bakış açıları içermektedir.

Tüm bu anlayışların özünde

- Öğrencilerin eğitim olanaklarından eşit biçimde yararlanmasını sağlamak
- Ayrım gözetmeksizin bütün öğrencilerin farklılıklarını ve ihtiyaçlarını bilmek
- Üst düzey öğrenme beklentileri içermek
- Farklılıkların değerli görüldüğü atmosferler oluşturmak vardır.

Kültürel anlamda çeşitlilik içeren toplumlarda

→ Eğitim ve öğretim alanında düzenlemeler yapmayı amaçlar.

Eğitim alanında yapılan uygulamalar üç farklı yaklaşımın izlerini taşır:

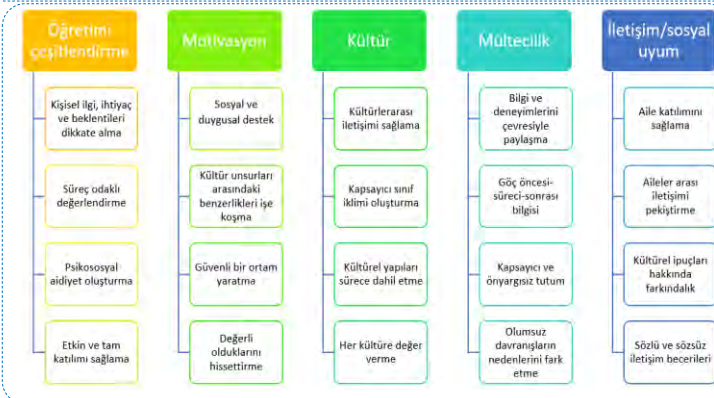
- 1) Çok Kültürlü Eğitim
- 2) Kültürler Arası E.
- 3) Kültürel Değerlere Duyarlı E.

Tablo 2. Kapsayıcı pedagoji

Çok Kültürlü Eğitim	Kültürler Arası Eğitim	Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitim
Etnik merkezden uzak, farklılıklara saygı gösteren anlayış	Farklı kültürleri anlamaya çalışan ve saygı duyan bir anlayış	Sosyal entegrasyon kapsamında, bütünlük bilincine dayalı bir anlayış
Yasal haklar ile tüm bireyler eşit haklar ile sunulan eğitim	Herkesin eğitimi amacıyla farklılıklara odaklanmadan sunulan eğitim	Bireyin kültürel değerlerini, düşünce ve deneyimlerini sürece dâhil ederek üst düzey beceri gelişime amaçlı sunulan eğitim
Farklı kültürde yaşam becerisi kazanmaya odaklanır.	Evrensel değerleri aktarmaya odaklanır.	Farklılıklardan yararlanarak sosyal ve akademik beceri geliştirmeye odaklanır.

KAPSAYICI EĞİTİMDE BİLGİ, BECERİ, TUTUM VE DEĞERLER

- 1) Öğrenimi Çeşitlendirme
- 2) Motivasyon
- 3) kültür
- 4) Mültecilik
- 5) İletişim/Sosyal Uyum

Öğrencilerin Etkinliklere Katılımını Sağlama

- Gerekli ve uygun ipucu ve yardımı sağlama
- Öğrencilerle iletişimde gerekli ve uygun düzenlemeler yapma (Zaman, vurgu, tonlama, konuşma hızı, beden duruşu vb.)
- Cesaretlendirici sözel pekiştiriciler (güçlü yönleri takdir, onay vb.) kullanma
- Her bir öğrenciyle iletişimde kendilerini değerli hissettirecek
- Uygun iletişim kanalları kullanma (İsimleriyle hitap etme, göz teması kurma vb.)
- Bireysel ya da kültürel birikimlerini paylaşmaları için eşit fırsatlar tanıma

Kültürler Arası İletişim ve Etkileşim

- Her bir öğrenciyle kapsayıcılığa uygun sözlü ve sözsüz iletişim yolları kullanma
- Öğrenme görevlerini iş birliği ve yardımlaşma içinde yapmalarını sağlama
- Duygu/düşünce/bilgi veya becerilerini kültürel birikimleriyle ilişki kurarak
- Paylaşmalarını sağlama
- Kapsayıcı iletişim kanalları kullanmalarını sağlama (Saygı, hoşgörü, etkin dinleme vb.)
- Öğrencileri kendisinden farklı kültürden olan insanları
- Tanımaya istekli olmaları noktasında teşvik etme
- Öğrencilerin empati, sosyal eşitlik, saygı, adalet gibi konular üzerinde
- Dersin kazanımıyla ilişkili ortamlar sunma

KAPSAYICI EĞİTİM VE DEZAVANTAJLI GRUPLAR

Özellikle dezavantajlı gruplara yönelik bazı kavramlar vardır:

- Ön yargı
- Doğrudan, dolaylı ya da pozitif ayrımcılık
- Damgalanma
- Kalıpyargılar (stereotipler)
- Ötekileştirme
- Sosyal dışlanma

1) ÖN YARGI:

- Bir şeyi yeterince bilmeden varılmış kanı (Önceden verilmiş yargı)dır.
- Farklı gruplar veya kişiler arasında sosyal farklılaşmaya veya
- Sosyal uzaklaşmayı körükleyecek tutumlara sebep oluyorsa
- Ön yargı olumsuz bir nitelik kazanır.
- (Suriyeli bir göçmenin "tehlikeli" olabileceğini varsaymak ön yargıdır.)

2) AYRIMCILIK (DİSLAMA):

- Kapsayıcılığın karşıtı terimidir.
- Bir kişiye ya da bir gruba benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden
- Farklı bir muamele yapılmasıdır.

Doğrudan ayrımcılık:

- Bir kişi veya bir grubun farklılıkları nedeniyle
- Açık bir biçimde eşit olmayan bir muamele görmesidir.
- (Açıkça alay etmekten nefret söylemine kadar geniş bir yelpaze...)

Dolaylı ayrımcılık:

- Fark edilmesi güç - genelde imalar veya dolaylı ifadeler ile
- Ortaya çıkan ayrımcılık şeklidir.
- ("Yok sayma" bu tür ayrımcılığın en belirgin biçimlerindendir.)

Pozitif ayrımcılık:

- Toplumda ayrımcılığa uğrayan ve bu sebeble birtakım haklara erişemeyen ya da
- Kısıtlı erişen grupların lehine geliştirilen
- Politika, strateji, yöntem ve uygulamalardır.
- Pozitif ayrımcılık → Eşitlik ilkesini bozmaz!
- Dolaylı ayrımcılığı engellemeyi hedefler.

Ayrımcılığın Nedenleri ve Türleri

Etnik köken ayrımcılığı:

İrk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırmadır.

Dini inanç ayrımcılığı:

Bireylerin inançlarından dolayı dışlanması veya engellenmesidir.

Cinsiyet ayrımcılığı:

Kişilerin cinsiyetlerinden dolayı dışlanması ya da engellenmesidir.

Sosyo-ekonomik düzey:

Kişinin toplumsal yaşamda sosyo-ekonomik düzeyinden dolayı

→ Diğerlerinden farklı muamele görmesini ifade eder. (Fakirlik...)

Engellilik veya özel gereksinimler:

- Bireylerin genetik birtakım problemler ya da
- Hayatlarının belirli bir dönemindeki hastalık veya kaza sonucunda
- Bedensel veya zihinsel özel durumlarından dolayı ayrımcılığa uğraması.

Eğitim Ortamlarında Ayrımcılık

Eğitim kurumlarında öğretmenler, okul yöneticileri, aileler ve öğrenciler

- Birçok durumda farkında olmadan algı, ön yargı ve kalıpyargılarıyla
- Öğrencilere farklı davranabilmektedir.

Öğretmenlerin (Okulda) ayrımcı davranışlar gösterdiği bazı durumlar: →

MODÜL 5	11-A	Konu Anlatım	MODÜL 5	11-B	Konu Anlatım
Öğretmenlerin (Okulda) ayrımcı davranışlar gösterdiği bazı durumlar:			“Özel Gereksinimler ve Kapsayıcı Eğitim Avrupa Ajansı”		
<ul style="list-style-type: none"> - Bazı öğrencilerden diğerlerine göre daha düşük beklenti içinde olmak - Öğrenciyi ticari bir kaynak gibi görmek - Ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre davranmak - Cinsiyet ayrımcılığı - Özel gereksinime ihtiyacı olan veya engelli öğrencilere yapılan ayrımcılık - Farklı kültürlerden gelen öğrencilere yapılan ayrımcılık - Başarılı öğrencileri kayırma ve özel ilgi gösterme - Sınıf ve şubeler arası ayrımcılık - Dinsel ve etnik ayrımcılık - Tanıdık ve yakınlarını kayırmak 			<ul style="list-style-type: none"> - 31 ülkede, kapsayıcı eğitimi sağlamak için faaliyet göstermektedir. - Ajans tarafından 2012 yılında - Kapsayıcı öğretmen profilinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada <ol style="list-style-type: none"> 1) Öğrenenlerin çeşitliliğine değer verme 2) Tüm öğrencileri destekleme 3) Başkalarıyla iş birliği içinde çalışma 4) Kişisel ve mesleki gelişim → Olmak üzere dört temel yeterlilik alanı tanımlanmıştır. 		
3) DAMGALAMA			“Çocukların Eğitimi Derneği” 2019 yılında		
<ul style="list-style-type: none"> - Bir kişiyi diğerlerinden ayıran ve onun istenmeyen - Hoş karşılanmayan bir niteliğe sahip olduğunu belirtmeye yarayan «işaret»tir. - “Cüzam” ilk damgalanan hastalıklardan birisidir ve Tanrı’nın insana verdiği bir kötülük olarak nitelendirilmiştir. - Cüzamlı kişiler hapsedilmiş ve etik dışı tedavi uygulamalarına zorlanmıştır. 			<ul style="list-style-type: none"> - Tüm standartların kapsayıcı bir bakış açısı ile desteklendiği görülmektedir. - Bu uluslararası dokümanlarda tanımlanan yeterlilik alanlarına göre - Kapsayıcı bir öğretmen eğitimi programının etkili olabilmesi için - Öğretmenlerin çeşitliliği anlamaları - tüm farklılıklara ve benzerliklere <ul style="list-style-type: none"> → Saygı göstermelerinin sağlanması önem taşımaktadır. 		
4) KALIP YARGI			Öğretmenler “tüm çocukları” desteklemek için		
<ul style="list-style-type: none"> - Farklı sosyal sınıf ya da grupların özelliklerine ilişkin <ul style="list-style-type: none"> → Kaynaksız ve genellemeci inançlara denir. (Belli bir grubun “her” durumunda kanaatlerimizin olması...) 			<ul style="list-style-type: none"> - Farklı öğretim stratejilerini kullanmaya hazırlanmalıdır 		
ÖN YARGI → Daha çok “tanılama ve nitelendirme”			Gelişmiş ülkelerde kapsayıcı eğitim ortamlarının oluşturulmasında		
KALIP YARGI → Daha çok “sınıflama” içerir.			<ul style="list-style-type: none"> - Eğitim koçları ya da mentörler destek sunmaktadır. 		
5) ÖTEKİLEŞTİRME			Yetmişmiş insan gücü ve mali kaynakların sınırlı olduğu ülkelerde		
<ul style="list-style-type: none"> - Ötekileştirme temelinde bir azınlık grubunu «diğer» olarak görür - Biz’in farklı olanıdır, zıddıdır. (Haberde suça karışan birisinin etnik kimliği üzerine yapılan bir vurgu) 			<ul style="list-style-type: none"> → Bu hizmetler yeterince sunulamamaktadır. → Bu noktada, öğretmenlere görev düşmektedir. 		
6) SOSYAL DIŞLANMA			Kapsayıcı Öğretmen Yeterlikleri (Ulusal Düzenlemeler)		
<ul style="list-style-type: none"> - Toplumun çoğunluğunun sahip olduğu avantajlardan mahrum olmak - Bu kaynaklardan yeterince pay alamamaktır. - Dezavantajlı bütün gruplar <ul style="list-style-type: none"> → Sosyal dışlanmanın olumsuz sonuçlarına maruz kalmaktadır. - Dezavantajlı bir gruba dâhil olmanın sonuçları - Dezavantajın ne olduğuna ve dezavantajın ilgili kültür için <ul style="list-style-type: none"> → Ne ifade ettiğine göre farklılık gösterir. 			<ul style="list-style-type: none"> - Uluslararası dokümanların ele aldığı unsurlara paralel şekilde - Pek çok ulusal dokümanda da kapsayıcı eğitim açısından <ul style="list-style-type: none"> → Öğretmen özelliklerine dikkat çekilmektedir. 		
Kültürümüzde Farklı İnsana Bakış			İlk olarak MEB 2017’de		
<ul style="list-style-type: none"> - Anadolu coğrafyası bugün olduğu gibi geçmişte de - Pek çok kültürün kesiştiği / etkileşimle zenginleştiği ve kökleştiği coğrafyadır. 			<ul style="list-style-type: none"> - Toplumun öğretmenlerden beklentileri ile - Ulusal ve uluslararası gelişmelerin gerektirdiği ihtiyaçları gözeterek <ul style="list-style-type: none"> → Yetkin bir öğretmenin tüm özellikleri ile tanımlanmasını hedeflemiştir. 		
Fütüvvet ve Ahilik kültürünün Anadolu’nun İslamlaşmasında büyük rolü vardır.			ÖMGY (Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri) içerisinde		
<ul style="list-style-type: none"> - İnşa etmek istediği ahlak neredeyse bütünüyle “cömertlik” üzerine kuruludur. - Bu cömertlik, kendinden olan ya da olmayanı bir ayrımı kesinlikle reddeder. 			<ol style="list-style-type: none"> 1) Mesleki bilgi 2) Mesleki beceri 3) Tutum ve değerler <ul style="list-style-type: none"> → Olmak üzere üç yeterlik alanı tanımlanmıştır. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Kutadgu Bilig’te yabancıları nasıl davranılması gerektiği açıklayıcı bir dille verir. - Anadolu kültüründe en yüksek nedene, yani “Allah rızasına” dayanır veğ <ul style="list-style-type: none"> → Ödülün de O’ndan geleceği umulur. - Dinî açıdan Kuran-ı Kerim’de “İnsan” suresinde <ul style="list-style-type: none"> → Farklı olana bakışı ait açıklamalar görüyoruz. 			Bu üç yeterlik alanında 11 yeterlik ve 65 gösterge belirlenerek		
Kapsayıcı Öğretmen Yeterlikleri (Uluslararası Düzenlemeler)			<ul style="list-style-type: none"> - Yetkin bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikler <ul style="list-style-type: none"> → Bütüncül bir biçimde ele alınmıştır. 		
Öğretmen eğitimi programları ancak			Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri		
<ul style="list-style-type: none"> - Toplumsal değişimlere ayak uydurma ve - Yeni bilgilere dayalı -paradigmaların beklentilerini karşılama yolu ile <ul style="list-style-type: none"> → Günümüz dünyası çocuk ihtiyaçlarını karşılayabilir. 			<ul style="list-style-type: none"> - Doğrudan kapsayıcı eğitim vurgusu içermemekte ancak - Yeterlikler ve göstergeleri incelendiğinde <ul style="list-style-type: none"> → Kapsayıcı eğitimin önemli belirleyicilerine değinildiği görülmektedir. 		
Kapsayıcı eğitim			Bu noktada belge yetkin öğretmenlerin “bütün çocuklar” için		
<ul style="list-style-type: none"> - Eğitime erişim ve katılımı artırarak ve ayrımcılığı azaltarak <ul style="list-style-type: none"> → Öğrenenlerin farklı gereksinimlerine cevap verme süreci olarak görülebilir. 			<ul style="list-style-type: none"> - Sağlıklı ve güvenli bir öğrenme ortamı sağlamasına - Eğitimin paydaşlarının hak ve sorumluluklarını bilmesine - Çocukların bireysel farklılıklarını gözeterek esnek planlama yapmasına - Özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına hassasiyet göstermesine - Çocukların içinde bulunduğu kültürel çevreye duyarlı olmasına - Tüm çocuklara öğrenen olarak değer vermesine dikkat çekmektedir. 		
Kapsayıcı eğitim → Temel bir insan hakkıdır.			Ayrıca TYYÇ (Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi) (2011)		
<ul style="list-style-type: none"> - Bireysel olarak eşit eğitim olanaklarından herkesin yararlanmasına - Dolayısıyla eşitlikçi bir toplum oluşturmaya vurgu yapar. 			<ul style="list-style-type: none"> - Öğretmen yetiştirme sürecinde <ul style="list-style-type: none"> → Esas alınacak bilgi, beceri ve yetkinlikler tanımlanmıştır. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Bu bakış açısının yerleşmesini sağlamak için - Öğretmen yetiştiren programlarda ve - Öğretmenlere hizmet içi eğitimler yoluyla <ul style="list-style-type: none"> → Kapsayıcı bakış açısını kazandıracak zenginleştirilmiş programlar gerekir. 			Öğretmen adaylarının öğrencilerin bireysel gereksinimlerine duyarlı olma ve		
Nitelikli kapsayıcı eğitimin boyutları birçok uluslararası ve ulusal belgede			<ul style="list-style-type: none"> - Farklı kültürlerle sosyal uyum becerileri ele alınarak dolaylı şekilde - Kapsayıcı bir öğretmenin sahip olması gereken özelliklere değinilmiştir. 		
<ul style="list-style-type: none"> → “Erişim”, “katılım” ve “destek” olarak ele alınmakta ve → Öğretmenlerin öncelikle bu boyutlarla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. 			Bu belgelerin yanı sıra MEB 2010-2014 Stratejik Planı’nda		
Benzer şekilde, UNESCO’nun Küresel Eğitim Raporu’nda			<ul style="list-style-type: none"> - Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi alanında - Öğretmenlerin nitelik ve sayı bakımından geliştirilmesi gerektiğine ve - İyi eğitimli, yüksek düzeyde motive edilmiş öğretmenlerin <ul style="list-style-type: none"> → Kaliteli eğitimin en önemli unsuru olduğuna vurgu yapılmıştır. 		
<ul style="list-style-type: none"> - Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yapılması gereken - Ulusal, bölgesel ve küresel çabalar içerisinde herkes için <ul style="list-style-type: none"> → Son derece adil, kapsayıcı ve kaliteli eğitim sistemlerinin sağlanması ve → Buna bağlı olarak da eğitimcilerin güçlendirilmesi → Profesyonel becerilerinin artırılması, motive edilmesi ve desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. 			MEB 2015-2019 Stratejik Planı’nda		
			<ul style="list-style-type: none"> - Yönetici ve öğretmenlerin kapsayıcı eğitimin amaçları ve - Önemi hakkında bilgilendirilmelerinin sağlanması gerektiği açıklanmıştır. 		
			MEB 2023 Eğitim Vizyon Belgesi’nde		
			<ul style="list-style-type: none"> - Eğitimde adalet temelli bir yaklaşımı güçlendirmenin - Fiziksel ve dezavantajlı bireylere sahip çıkmanın ve özel gereksinimli bireylerin - Akranları ile birlikte yaşama kültürünü destekleyen yaklaşımın <ul style="list-style-type: none"> → Öneme vurgu yapılmaktadır. 		
			Aynı belgede		
			<ul style="list-style-type: none"> - Kaynaştırma eğitimi olanaklarını geliştirmek için - Sınıf öğretmenlerine ve farklı branşlardan öğretmenlere özel eğitim konularında <ul style="list-style-type: none"> → Hizmet içi eğitimin verilmesinin öneme vurgu yapılmaktadır. 		

Öğretmenlerinin kapsayıcılığı
 - Başarılı bir şekilde uygulamasını sağlayacak beceriler
 - Ulusal ve uluslararası yayınlar ile mevzuatlarda
 - Kapsayıcı eğitim felsefesi ile ilişkili değerler, tutumlar ve
 - Planlama, öğretme ve değerlendirme boyutlarındaki
 → **Beceriler etrafında şekillenir.**

Öğretmenlerin kapsayıcı eğitim ile ilişkili
 - Bilgileri ve tutumlarına yönelik **yeterlikleri** arasında:
 - *Öğrenen çeşitliliğine önem vermek*
 - *Dezavantajlı bireylere karşı olumlu tutum ve eğilim göstermek*
 - *Dezavantajlı öğrencilerin özellikleri hakkında temel bilgiye sahip olmak vardır.*

Öğretimi çeşitlendirme:
 - *Farklı öğrenme özelliklerine sahip çocukların*
 - *Gelişim ve öğrenmelerini desteklemek amacıyla*
 → *İçerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamının farklılaşmasını sağlamayı ifade eder.*

Fiziksel ortam:
Öğrenme alanı ve bu alanın
 → *Öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre uyarlanmasını ifade etmektedir.*

Ek olarak
 - *Öğretimin nasıl farklılaştırılacağına ilişkin planlama yapmak*
 - *Bu planlamalar dâhilinde öğrenen çeşitliliğini dikkate alan*
öğretim ve sınıf yönetimi stratejileri ile değerlendirme araçlarını kullanmak
 - *Evrinsel tasarım ilkelerine ilişkin bilgi, öğrenme ortamının uyarlanmasına dair*
uygulama becerisi konusunda bilgi ve yeterlilik kazanmak
 - *Öğrenenlerin kültürel yeterliliklerini geliştirmek ve*
olumlu sosyal destek ve motivasyon sağlamak
 - *Yabancı veya ikinci dil öğretimi gibi yeterlikler öğrenme ve*
öğretme süreçleri ile ilgili beceri boyutundaki yeterlikler olarak sıralanabilir.

Aileler ve diğer meslektaşlarla iş birliği içinde olmak da
 - *Kapsayıcı eğitimin destek boyutu ile ilişkili tutumsal yeterlikler arasında yer alır.*

Tüm bu beceriler
 - *Kapsayıcı eğitim uygulamalarının etkisini artıracak*
 - *Toplumda kapsayıcılığa ilişkin farkındalık yaratmaya katkı sunacak ve*
 - *Tüm okul sisteminin dönüşümünü hızlandıracak*
 → *Kapsayıcı öğretmenlik yeterlikleri arasında yer alır.*

Özet olarak sınıf ortamlarında
 -Çeşitli özellik, ihtiyaç ve beklentilere sahip çocuklarla çalışırken
 - Öğretmenlerin sahip olması gereken bilgi, beceri, tutum ve eğilimler
 →O öğrenme ortamının kapsayıcı niteliğinin belirlenmesinde önemlidir.

Kapsayıcı eğitim yeterlik alanları
1) Bilgi 2) Beceri 3) Tutum → *Olmak üzere üç düzeyde tanımlanabilir.*

Bilgi düzeyindeki öğretmen yeterlikleri
 - *Kapsayıcı eğitim uygulamalarını hayata geçirmek için gerekli bakış açısı ve*
 → *Kaynaklara sahip olmakla ilişkili yeterlik alanlarını içermektedir.*

Beceri düzeyindeki yeterlikler
 - *Kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmak*
 - *Öğrenme ve öğretme sürecini tüm çocukları kapsayacak şekilde uyarlamak*
 - *Gelişim ve öğrenmeyi kapsayıcı şekilde değerlendirmek için*
 →*Gerekli yeterlik alanlarını ve becerilerini içermektedir.*

Tutum düzeyindeki yeterlikler
 - *Kapsayıcı eğitime ilişkin olumlu tutum ve eğilimler sergilemek ve*
 - *Eğitimin diğer paydaşlarının kapsayıcı paradıgmaya karşı*
 - *Olumlu tutumlar benimsemesini sağlamak üzere*
 → *Gerekli yeterlikleri kapsamaktadır.*

Kapsayıcı Eğitim Ortamlarında Öğretmen

Öğretmenlerin değişen toplum ve eğitim şartlarına uyum sağlayabilmesi ancak
 → **Mesleki gelişimlerini sürekli gerçekleştirmekle mümkündür.**

Bu bağlamda öğretmenlerin
 → **Yansıtıcı düşünme merkezli bir anlayış geliştirmesi önemlidir.**

Yansıtıcı düşünme merkezli anlayış
 -Temelinde öğretmenin kendisine şu soruyu sorması yatmaktadır:
 “*Tüm öğrencilerimin eğitimsel gereksinimlerini karşılayabilmek için ben ne yapıyorum?*”

- *Öğretmenlerimiz bu soruya dışarıdan bir kişinin gözüyle cevap aramalıdır.*
 - *Bu bir öz değerlendirme sürecidir ve*
 - *Meslek hayatında mesleki gelişim gereksinimlerini belirlemek için faydalıdır.*

Öğretmenlerin öz değerlendirme yapmak amacıyla
 - *Veri toplama süreçlerini olumsuz etkileyebilen bazı nedenler vardır:*

Bunlardan öne çıkan ikisi bu süreçlerin karmaşık oluşu ve zaman darlığıdır.

Özdeğerlendirme rubriklerinin kullanımı
 - **Öğretmenlerimizin kendi çalışmalarını kaydettikleri**
 → **Günlükler ve kayıt çizelgelerini oluşturmaları → Yardımcı olabilir.**

Öğretmenlerimizin birbirlerini değerlendirmeleri
 - **Meslektaş gözüyle uygulamalarının farklı bakış açısıyla ele alınması**
 → **Gelişmeye ve iş birliğine dair önemli bir fırsat sağlayabilir.**

ÖĞRETMEN ÖZ DEĞERLENDİRME RUBRİKLERİ

Rubrikler:
 - **Öz değerlendirme aracı olarak kullanılabilirler.**
 - **Sınıf içinde gerçekleştirilen uygulamaları sınıf yönetimi ve çatışma çözme gibi**
 → **Farklı açılardan değerlendirebilmek için kullanışlı araçlardır:**
Tüm dikkatin ders sırasında yapılan etkinliklere verildiği ve sınıf içinde çocuklar arasında yaşanan çatışmaların hemen fark edilmediği ders ortamlarında veya Ders sonrasında çatışmayı çözmek için yaptıklarımızı hatırlayamadığımızda ...

Öğretmenlerin sınıf içerisinde aldıkları önlemleri ve nedenlerini hatırlamaları
 -Sonraki zamanlarda yaşanabilecek benzer olayları önlemede
 → **Kendilerine veri oluşturmalarını sağlayabilir.**

Öz değerlendirme rubrikleri:
Öğretmenlerin verdikleri kararların farkına varmalarını ve
 -Sistematize etmelerinde kullanılabilir en etkili araçlardır.

Öğretmenler
 -Haftalık değişimleri grafiklendirerek kayıt altına almak isterlerse
 -**Zayıf, orta ve iyi karşılığı olan**
 → **1, 2 ve 3 değerleri üzerinden grafik oluşturabilirler.**

Böylece **öğretmenler süreç içinde** kendi sınıfına dönük değerlendirmesini
 → Bir bütün olarak görebilir
 → İleri dönük odaklanması gereken hususları **tespit edebilir.**
 (*Bu form her haftanın son iş günü (cuma günü) kullanılması uygun olacaktır.*)

- Böylece **güçlü ve gelişmesi gereken yönler tespit edilebilir.**

ÖĞRETMEN ÖZ DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

Değerlendirmeye konu uygulama	Zayıf 1	Orta 2	İyi 3	Bu haftaki performansım	Neleri geliştirmeliyim? Neleri korumalıyım?
1 Sınıf ortamını kapsayıcılık bakımından düzenlerim.	Sınıfımda alan ve materyal düzenlemeleri çok çeşitli sorunlara neden oldu.	Sınıfımda alan ve materyal düzenlemeleri az sayıda olsa da sorunlara yol açtı.	Sınıfımda alan ve materyal düzenlemelerimden dolayı sorun yaşanmadı.		
2 Çocukların etrafındaki yetkililerle etkileşime girmesini desteklerim.	Gün sonunda engeli olan çocuğum/cocuklarımın akranları ile bir araya gelmesini sağlayabilen etkinlikler hazırladığımı fark ettim.	Gün sonunda engeli olan çocuğum/cocuklarımın akranları ile bir araya gelmesini sağlayabilen çok az etkinlik hazırladığımı fark ettim.	Gün sonunda engeli olan çocuğum/cocuklarımın akranları ile bir araya gelmesini sağlayabilen çok sayıda etkinlik hazırladığımı fark ettim.		
3 Çocukların oyunlarını düzenlemelerine rehberlik ederim.	Çocukların etkinlikleri düzenlemelerine dahil olmadım.	Çocukların etkinlikleri düzenlemelerine çok az dahil olduğum için sorunlar yaşandı.	Çocukların etkinliklerine yetenî kadar dâhil olduğum için sorun yaşanmadı.		
4 Sınıf ortamında çatışmayı önleyecek şekilde sınıf yönetimi kurallarını yer veririm.	Sınıf kurallarını kurma ve uygulamada sorunlar yaşadığım için sınıf içinde çatışma yaşanmaktadır.	Sınıf kurallarını kurma ve uygulamada sorunlar yaşadığım için sınıf içinde çatışma yaşanmaktadır.	Sınıf kurallarını kurma ve uygulamada sorunlar yaşamadığım için sınıf içinde çatışma neredeyse hiç yaşanmamaktadır.		

Şekil 8. Öğretmen öz değerlendirme rubriği

Sevgili Günlük

- **Öğretmen günlükleri keyifli bir öz düzenleme aracıdır.**
 - **Öğretmen günlükleri sınıfta kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturmak için**
 → **Hangi düzenlemelere yer verildiğini içerir ve**
 → **Karşılaşılan problemlere dönük nasıl bir strateji izlendiğine yönelik düşüncelerin kayıt altına alınması amacıyla tutulur.**

Günlükler
 - **Öğretmenlerin sınıfta öğrenme süreçleriyle ilgili**
 → **Sorular sorup hipotezler geliştirmelerine**
 - **Sınıf ortamında karşılaştıkları problemler üzerine**
 → **Daha ayrıntılı düşünmelerine**
 - **Zayıf ve güçlü yönlerinin neler olduğunu tespit etmelerine**
 - **Kullandıkları stratejileri ve amaçlarını belirleyip**
 → **Bunlara ne düzeyde ulaştıklarını görmelerine imkân tanır.**

Ayrıca günlükler bir konu ya da durum hakkındaki
 → **Duygu ve düşüncelerini yazdıkları kayıt defterleridir.**

Günlükler sadece olup bitenin yazıldığı bir kayıt aracına dönüşürse
 → **İşlevini kaybetmektedir.**
 - “O olup biteni” yazmaktan ziyade
 → “O olup bitene” **sizin nasıl tepki verdiğinizi içeren ifadeler olmalıdır.**

-**Tutulan günlükler mutlaka daha önceden alınan notlarla**
 → **Karşılaştırmalı olarak okunmalıdır. (Bu iyi bir dönüt sağlayacaktır.)**

- Daha sonra tutulan **günlük portfolyo** dosyasına konulmalıdır.

Benim Eşsiz Sınıfım

Görsel araçlar etkili bir öz düzenleme aracı olarak kullanılabilir.

Posterler, grafikler, diyagram şemaları ve fotoğraflar

→ Çoğu zaman yazıdan daha kalıcı olmaktadır.

- Sınıfın fiziki düzenini

- Etkinlikler sırasında çocuklarla etkileşim anlarını ya da

- Çocukların birbirleri ile etkileşime girdikleri anları

→ Gerekli durumlarda fotoğraflamak arada kat edilen yolu görmede

→ Görsel bir ipucu sağlamak amacıyla bu yöntem kullanılabilir.

- Sonrasında birkaç yorum cümlesi

→ Kendi gelişiminize dair size ipucu sağlayacaktır.

- Daha sonra bu fotoğraflar ya çıktı olarak ya da dijital bir araca yüklenerek

→ Portfolyo dosyanızın içine konulmalıdır.

Sevgili Meslektaşım

İhtiyaca göre sınıfa davet ettiğimiz meslektaşımızın

- Önceden geliştirilmiş kayıt formuna notlar alarak bizi izlemesi

- Bu notları bizimle paylaşması ve yapıcı bir dönüt için önemlidir.

Bir kişinin kendisini dışarıdan birisinin gözüyle değerlendirmesi

→ Her zaman kolayca gerçekleştirilebilecek bir uygulama olmayabilir.

Bunu gerçekleştirmenin en etkili olan ve sıkça uygulanan bir yolu

→ Meslektaşlardan alınan destektir.

Meslektaşlardan alınan dönüt

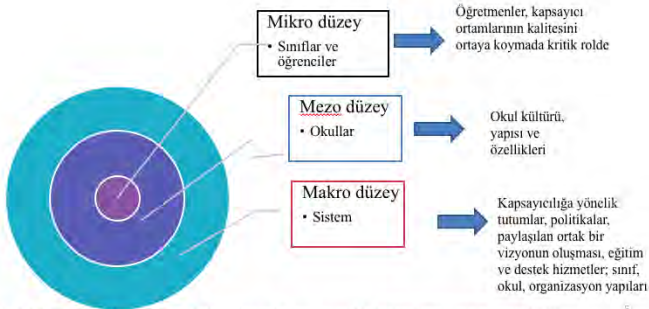
→ Kendinize dair gözden kaçırdığınız ayrıntıların farkına varmanıza etkilidir.

KAPSAYICI EĞİTİMİN KALİTESİ

Eğitimde kalitenin tanımı farklı gruplara göre farklı biçimde şekillenmektedir.

- Aynı zamanda kapsayıcı eğitimin kalitesi

→ Farklı düzeylerde farklı paydaşlarla ele alınabilmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Kapsayıcı eğitimin kalite paydaşları

Kapsayıcı eğitimin kalitesi sınıfta bulunan

- Öğretmen-çocuk oranı

- Grup büyüklüğü

- Öğretmenin eğitim durumu gibi değişkenleri içeren yapısal kalite

- Öğretmen-çocuk etkileşimi

- Eğitim programının uygulanması gibi

→ Çocukların günlük deneyimlerine doğrudan etki eden süreç kalitesi ve

→ İki boyutun birleşiminden oluşan genel kalite boyutlarında ele alınmaktadır.

Şekil 10. Kapsayıcı eğitimin kalitesi

YAPISAL KALİTE → Daha çok düzenlenebilir özellikler içerir.

SÜREÇ KALİTESİ → Çevresel özellikler içerir.

Yapısal kalitenin ölçülmesi → Daha kolaydır ve

→ Görüşmelerle bilgi alınabilmektedir.

Süreç kalitesi → Belli bir zaman diliminde farklı ortamlarda

→ Ayrıntılı, uzun süreli ve kapsamlı gözlemler gerektirmektedir

Genel kalite ise

- Süreç kalitesi ve yapısal kalite ile birlikte

- Kalitenin pek çok boyutunu kapsayacak biçimde

→ Bütüncül olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

Yapısal, süreç ve genel kalite özellikleri daha çok

→ Araştırmacılar ve profesyonellerin kaliteye bakış açılarını yansıtmaktadır.

KALİTELİ KAPSAYICI EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ

Kapsayıcı eğitimin kalitesi

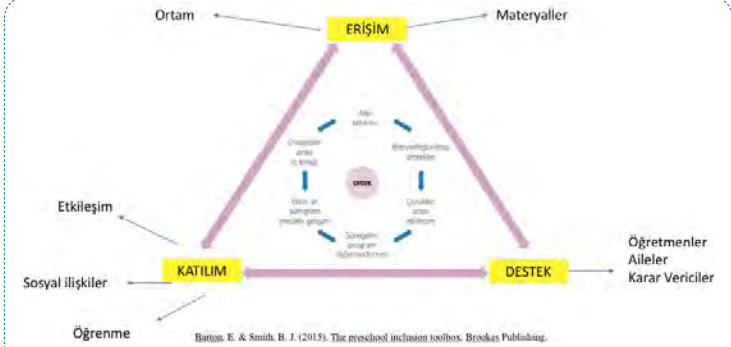
→ Sunulan hizmetlerin niteliği hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

Daha önceki bölümlerde kapsayıcı eğitim ile ilgili bilgi verilmişti:

- Erişimin artırılması

- Katılımın sağlanması ve

- Öğrenme-öğretme süreçlerinin desteklenmesi

Şekil 11. Kaliteli kapsayıcı eğitimin bileşenleri

Erişim:

- Fiziksel engelleri kaldırarak

- Çocuklara çok çeşitli etkinlikler sunmak ve ortam sağlamak

- Onların optimum gelişimlerini ve öğrenmelerini desteklemek için

→ Gerekli uyarlamaları yapmayı ifade etmektedir.

Katılım:

- Çocuklarda aidiyet hissi oluşturarak oyun ve öğrenme etkinlikleriyle

→ Meşgul olmalarını sağlamaktır.

Destek:

- Yüksek kaliteli kapsayıcı eğitim uygulamaları için

→ Sistemlerin alt yapısını oluşturmaya yöneliktir.

Kapsayıcı eğitimin

→ Kalitesinin değerlendirilmesinin neden gerekli olduğu da önemlidir.

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ Kalitesinin geliştirilmesi ile mümkündür.

Kapsayıcı eğitimin kalitesini değerlendirme

→ Çok boyutlu ve standart değerlendirme araçlarını gerektiren bir süreçtir.

Aynı zamanda kapsayıcı eğitimin kalite göstergelerinin de

→ Belirlenmesini gerektirmektedir.

Kalite Değerlendirmeye Yönelik Kullanılan Ölçekler:

- 1) Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS)
- 2) Preschool Assessment of the Classroom Environment-Revised (PACE-R)
- 3) The Quality Inclusive Experiences Measure (QUIEM)
- 4) The SpecialLink Early Childhood Inclusion Quality Rating Scale (SECIQR)
- 5) Inclusive Classroom Profile (ICP)

Bu ölçeklerden ilki dışındakiler Kapsayıcı erken çocukluk eğitim ortamlarının

→ Kalitesinin değerlendirilmesinde kullanılır.

Kapsayıcı erken çocukluk eğitiminin kalitesini değerlendiren

Bir değerlendirme aracı aşağıdaki göstergelere göre değerlendirilmektedir:

1. Ortamın, materyallerin/araçların uyarlanması
2. Akran etkileşimine yetişkin katılımı
3. Yetişkinlerin çocukların serbest zaman etkinliklerine ve oyununa rehberliği
4. Çatışma çözme
5. Grup üyeliği
6. İletişim için destekleme
7. Etkinlikler arası geçiş
8. Aile-uzman iş birliği
9. Çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkiler
10. Grup etkinliklerini uyarlama
11. Geri bildirim
12. Çocukların öğrenmelerini takip etme

Kapsayıcı eğitimden beklenen yararların sağlanması ancak

→ Kalitesinin geliştirilmesi ile mümkündür.

Kalitenin gelişmesinde en kritik faktör öğretmenlerdir.

- Kapsayıcı uygulamaların geliştirilmesi iş birliği ve ekip çalışması ile birlikte

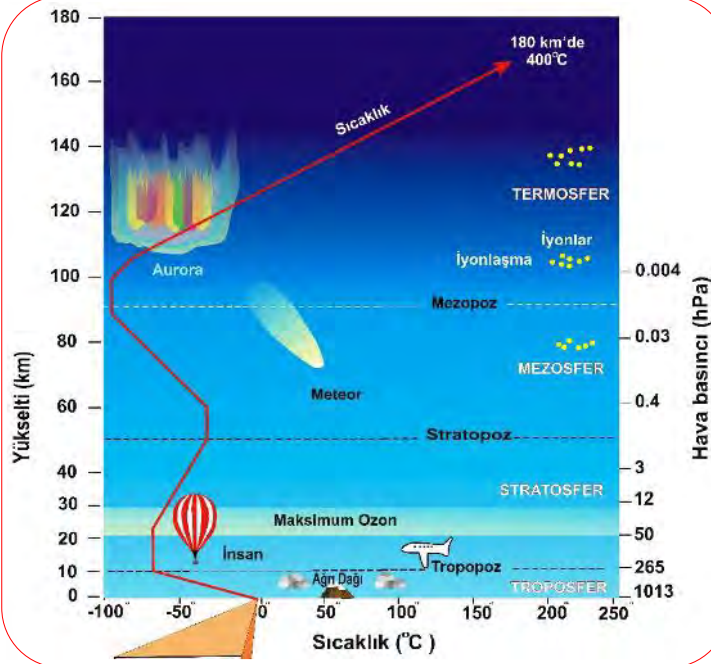
→ Sistematik destek süreçlerini içerir.

ÇEVRE EĞİTİMİ VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

1. ATMOSFER, HAVA, İKLİM VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLİŞKİSİ

Atmosfer (hava küre) → Yerküreyi sarar.

- Yerkürenin yaşanabilir bir gezegen olmasını **sağlayan** çeşitli gazlardan oluşur.

TROPOSFER:

- Atmosferdeki **hava olayları** (Bulut, yağış ve fırtına ...)
- **Temel gazlar** [azot (N), oksijen (O₂), argon (Ar)]
- **Sera gazları**[Su buharı (H₂O), karbondioksit (CO₂) ve metan (CH₄)]
- Ortalama kalınlığı **11 km**
- Atmosferin en alt katmanıdır.
- Yaklaşık **30 km** yükseleğe kadar uzanır.

Atmosfer gazlarının:

- % 90'ı yeryüzünden yaklaşık **16 km**'ye kadar olan yerindedir.
- % 99'u ise yeryüzünden **orta stratosfere** kadar olan bölümündedir.

Atmosfer

- Yeryüzünden ısı **enerjisi** ve **nem** kazanır ve
- Kazandığı bu **enerji** ve **nemi**
- Atmosfer **dolaşımı** ve okyanus **akıntıları** yoluyla yeniden dağıtır.

Bunun sonucunda

- Kazandığı ısı enerjisinin bir **bölümü** ve nemin **çoğunluğu yeryüzüne döner**.

Atmosfer

- Yalnız soluduğumuz havayı sağlamaz aynı zamanda
- Canlıları radyasyon enerjisinden (**Güneş'in şiddetli kısa dalga boylu ışıması**) ve
- Bazı zararlı ışıma türlerinden (**Morötesi - ultraviyole B ışıması**) de korur.

Atmosferdeki su

- Su buharı, sıvı su damlacıkları ve katı buz kristalleri biçimlerinde bulunur.

Litosferdeki (taş küre) su

- Toprağın üst katmanlarında ve yeraltı su depolarındadır.

Yerküre - atmosfer - uzay arasındaki sürekli karşılıklı enerji değişimleri

→ Hava olarak adlandırdığımız düzeneği, yani atmosfer olaylarını oluşturur.

HAVA: Herhangi bir yerde ve zamandaki atmosfer koşullarının herhangi bir andaki kısa süreli durumu olarak tanımlanır.

Hava → Yeryüzünün herhangi bir yerindeki

- Sıcaklık, yağış, nem, güneşlenme, sis, bulut, rüzgâr ve hava basıncı gibi
- Çok sayıdaki **değişkenin birlikteliği** ile açıklanır.
- **İnsanoğlunun** ve öteki tüm **canlı türlerinin** yaşamını doğrudan etkiler.

Türkiye Akdeniz iklimi [makroklima (büyük iklim)] bölgesindedir.

Akdeniz iklim bölgesi

Hem nemli ılıman ve soğuk **kuşağın**

Hem de **subtropikal** ve **tropikal** kuşağın özelliklerini taşır...

Kışın → ılıman/soğuk kuşağa özgü **alçak** basınç

→ Yağışlı, soğuk, rüzgârlı ve zaman zaman **fırtınalı** hava koşulları

Yazın → Sıcak kuşağa özgü; **sıcak, kurak** ve **sakin** hava koşulları egemendir.

Baharda → Her iki büyük iklim kuşağına özgü hava koşulları etkilidir.

İKLİM:

- Yeryüzünün **herhangi bir yerinde uzun yıllar boyunca** gözlenen
- Tüm **hava koşullarının ortalama özelliklerinin**
- Bu olayların **yaşanma sıklıklarının zamansal dağılımlarının**
- Gözlenen **uç değerlerin, şiddetli olayların ve tüm değişkenlik çeşitlerinin biresimi** olarak tanımlanır.

İklim değişikliği, çok genel bir yaklaşımla, **nedeni ne olursa olsun**

- İklim koşullarındaki **geniş ölçekli (küresel) ve önemli bölgesel** ya da
- **Yerel etkileri** bulunan, **uzun süreli ve yavaş gelişen değişikliklerdir**.

İklim değişikliği doğal iç süreçler ve dış zorlama etmenleri ile

- Atmosferin bileşimindeki ya da arazi kullanımındaki
- **Sürekli antropojen (insan kaynaklı) değişiklikler** nedeniyle oluşabilir.

İklimsel değişkenlik

- Tüm zaman ve alan ölçeklerinde iklimin ortalama durumundaki ve
- Standart sapmalar ile uç olayların oluşumu gibi
- Öteki istatistiklerdeki **değişimlerdir**.

İklimsel değişkenlik Nelere Bağlıdır?

- İçsel değişkenliklere (İklim sistemi içindeki **doğal iç süreçlere**)
- Dışsal değişkenliklere (Doğal kaynaklı dış zorlama etmenlerindeki **değişimlere**)

2. TÜRKİYE İKLİMİ VE KURAK BÖLGELER

Türkiye İkliminin ve İklim Dinamiğinin Ana Çizgileri

Türkiye'de hava ve iklim koşulları:

- Kuzey Atlantik-Avrupa cephesine bağlı **gezici** alçak ve yüksek basınç sistemleri
- **Subtropikal** Azor yüksek basıncı (özellikle yazın)
- **Termik oluşumlu** Sibirya yüksek basıncı (özellikle kışın)
- Muson alçak basıncının **değişimleri** ve **karşılıklı etkileşim**lerince denetlenir.

Türkiye'deki egemen iklim tipi:

Birçok **farklı bölgesel** alt iklim ve yağış rejimi tipleri vardır. Ama kısaca

Kışı → ılıman/soğuk ve yağışlı

Yazı → Kurak ve sıcak/çok sıcak **subtropikal Akdeniz** iklimidir.

Karadeniz Bölgesi ve Kuzeydoğu Anadolu Bölümü dışında kalan yerlerinde

-Yaz boyunca **genellikle**

→ **Uzun süreli kuru** ve **sıcak iklim** (yaz kuraklığı) oluşur.

ARİDİTE:

- Yeryüzünün herhangi bir yerinde **egemen olan fiziki coğrafya** denetçilerinin ve
- **Uzun süreli atmosfer dolaşımı** düzeneklerinin **oluşturduğu**
- Sürekli **yağış** ve **nem açığı** koşulları ya da **hidroklimatolojik kuraklıktır**.
- **Coğrafi** ve/ ya da **klimatolojik kurak** olma durumudur.

Bu koşulların yıl boyunca ya da yılın çok büyük bir bölümünde

→ **Egemen olduğu** arazilere, **arid bölge** ya da **kurak bölge** adı verilir.

KURAKLIK:

- Hidrolojik, tarımsal ve meteorolojik **kuraklık gibi** bir ayrıma gidilmeksizin
- Yeryüzündeki **çeşitli sistemlerce kullanılan doğal su** varlığının
- Uzun süreli ortalamanın altında gerçekleşmesi sonucunda
- Temel olarak **şiddet, süre** ve **coğrafi yayılış** bileşenleri ile nitelendirilebilen
- **Üç boyutlu bir doğa olayı** biçiminde etkili olan **su açığı** ve **yetersizliğidir**.

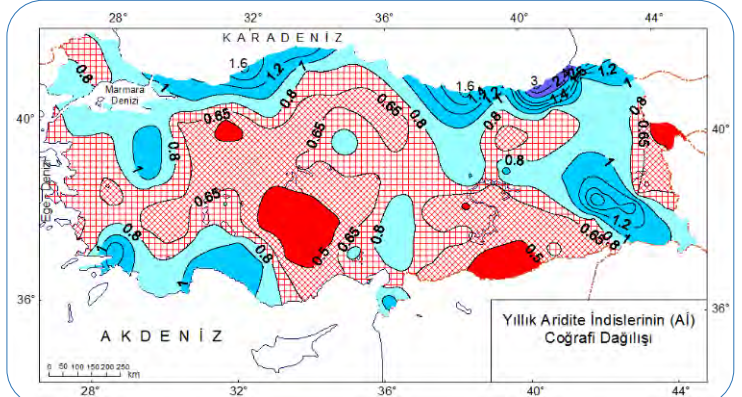
Aridite İndisi'ne ya da başka iklim sınıflandırmalarına göre

- **Türkiye'de gerçek çöllerin yer aldığı**

→ **Çok kurak** ve **çöl benzeri koşullu gerçek kurak (arid) araziler yoktur!**

Buna karşılık Türkiye'de aridite koşullarına göre,

- **Farklı şiddetlerde** çölleşmeye açık ya da çölleşmeden etkilenebilirliği olan
- **Yarıkurak, kurakça-yarınemli ve nemlice-yarınemli bölge** ve **yörelere** vardır.

Şekil 3. Yıllık Aridite İndisi (AI) değerlerinin Türkiye üzerindeki coğrafi dağılışı

- Tam kırmızı dolgu (yarıkurak) + Çapraz tarama (kurakça-yarınemli) ve

- Kare tarama (nemlice-yarınemli)

→ Türkiye'nin yıllık su açığı bulunan, kuraklık ve çölleşmeye eğilimli bölgeler

-Mavinin tonlarında renklendirilen yerlerde, yarınemli, nemli/çok nemli ve

→ 2.0'den yüksek olan alanlar ise **çok fazla (aşırı) nemli** bölgeleri gösterir.

Türkiye'nin Bugünkü Su İklimi ve Su Potansiyeli

Aridite İndisi'ne (Şekil 3) göre Türkiye'de çölleşmeye eğilimli
- Yarıkurak ve kurakça-yarınemli araziler yaklaşık %30'unu kaplar.
- Nemlice-yarınemli kuraklık sınıfı ile birlikte bu oran % 60'a ulaşır.

Türkiye'nin
-Su iklimindeki yıllar arası değişkenlik de dikkat çekici derecede yüksektir.
-Toplam kullanılabilir su tutarı → 112 km³ (112 milyar m³) olarak hesaplanmıştır.

TÜİK, 2020; Kalkınma Bakanlığı, 2014; DSİ, 2020)verilerine göre:

Türkiye nüfusu → 83 milyon (2019)
Toplam kullanılabilir su tutarı → 112 milyar m³
→ Kişi başına yıllık ortalama yaklaşık 1350 m³ su düşmektedir.

(Nüfus hâlâ artarken bu tutar dünya ortalamasının %18'ine karşılık gelir.)
→ Türkiye su zengini bir ülke değildir! (Öyleymiş gibi yaşayan bir ülkedir)

3. İKLİM VE ÇEVRE ÜZERİNDEKİ ETKİLER

İklim → Canlı türlerinin ve çeşitliliğinin en önemli etkenlerindendir.
Geçtiğimiz yüzyıla kadar
Küçük değişimler → Ekolojik denge ile uyumlu bir seyir izlemiştir.

İklimde Meydana Gelen Değişikliklerin Temel Sebepleri:

- Milankoviç döngüleri
- Güneş'ten gelen enerji miktarındaki değişimler
- Okyanusal ve atmosferik süreçler
- Volkanik püskürmeler ve atmosferdeki birikimleri
- İnsan kaynaklı sera gazlarının (CO₂, CH₄, N₂O, vb.) artışı

Sanayi Devrimi ile birlikte → Sera gazı birikiminde hızlı artış oldu.
→ Buna bağlı olarak küresel ısınma ve olumsuz sonuçları görülür.
→ İklim araştırmaları önem kazanır.

Devletlere iklim değişikliği konusunda bilimsel raporlar hazırlamak için (1988'de Birleşmiş Milletler himayesinde)
- Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ortaklığında
→ Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kurulmuştur.

Sanayi Devrimi'nden bu yana atmosferde biriken CO₂ ve diğer sera gazları
→ Gezegenimizin yüzey sıcaklığı ortalama 1.2°C artmıştır.

IPCC raporları ve çeşitli araştırmalara göre
-Gezegenimizin yüzey sıcaklığının yüzyıl sonuna kadar
→ En fazla 2°C artış göstermesinin kabul edilebilir olduğu ve
→ Önlem alınmazsa gezegenimizin iklim düzeninin kalıcı olarak değişebilir.

“Kırmızı alarm” olarak değerlendirilen
IPCC “İklim Değişikliği 2021: Fiziksel Bilim Temeli Raporu”na göre:
- İnsanlık 1.5°C'lik geri dönüşmez eşik noktasına tehlikeli yakınlıktadır.
- Isınmanın engellenmesinde mevcut çabalar yetersiz kalmaktadır.

IPCC “İklim Değişikliği 2022: Etkiler, Uyum ve Etkilenebilirlik Raporu”nda:
- İklim, biyoçeşitlilik ve insanlar birbirlerine bağımlıdır.
-Daha fazla gecikme geleceği tehlikeye düşürecektir.

IPCC “İklim Değişikliği 2022: İklim Değişikliği Mücadelesi Raporu”nda:
- Ülkeler net sıfır emisyonu ulaşmak için geride kalmıştır.
- Mevcut düzende devam edilirse
→ Sıcaklıklar aşırı bir seviye olan 3°C'ye kadar yükselebilir.
- Fosil yakıtlara bağımlılığın ortadan kaldırılması için
→ Küresel ekonomide ve toplumun tüm yönlerinde köklü değişiklikler gerekir.

Sanayi Devrimi'ni takip eden süreçte
- Nüfus artışı
- Şehirleşme ve
- Endüstriyel gelişmeler
→ Doğa ve çevre üzerinde olumsuz gelişmelere sebep olmuştur.

150-200 yıl önce → Dünya üzerinde insan etkisi yok denecek kadar azdı.
- Endüstri devrimi ile beraber üretimin artması
- Doğal kaynakların aşırı kullanımı
- Şehirlerin çok büyümesi
- Oluşan zararlı atıkların çok büyük miktarlara ulaşması sonucu
→ Genel olarak doğal çevre kirlendi (Hava, su ve toprak kirliliği)

Kullanılan kimyasallar (Endüstride, tarımda ve günlük yaşamda)
→ Çevre sağlığını, ekosistemi ve biyoçeşitliliği olumsuz yönde etkiledi.

Küresel iklim değişikliği → Dünyanın geleceği için tehdittir.
-Fosil yakıtlar sınırlandırılmalı
-Yenilenebilir enerji kaynaklarına dönüşüm teşvik edilmelidir.

-Temiz ve korunmuş çevre
- Biyoçeşitliliğin korunması
- Sera gazı emisyonlarının azaltılması
- İklim değişikliğinin yavaşlatılması ve etkilerine karşı
→ Uyum çalışmaları geleceğimiz için önemlidir.

KUTUPLAR

- Dünyanın geri kalanından iki - üç kat daha hızlı ısınmaktadır.
- İklim değişikliğine karşı en savunmasız bölgelerdir.
→ Kutuplar hızla erimektedir.

Eriyen buzul miktarındaki artış
- Güneş ışınlarının yansıtılmasını önemli oranda azaltmaktadır.
- Deniz ve toprak daha fazla ısınmaktadır.
→ Bu döngünün birbirini beslemesi ile küresel ısınma çok daha hızlanmaktadır.

Antarktika'da ve Kuzey Kutbu'nda 2022'de aynı zamanlarda
→ Rekor sıcaklıklar kaydedilmiş
→ Zıt mevsimlerde iki kutbun aynı anda erimesi olağan dışı ve endişe vericidir.

Haziran 2022'de yayımlanan bir araştırmada
-Kuzey Kutbu'ndaki yüzey sıcaklıklarındaki ısınma
→ Dünyanın diğer bölgelerinden yedi kat daha fazladır.

Bu sonuçlar → İklim değişikliği, ekosistemler ve canlı yaşamı üzerinde etkilidir.

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) (Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak çalışır)
- Her yıl iklim değişikliği değerlendirmesi yapmaktadır.

2021 yılı raporunda:
- Sera gazı salımlarının
- Deniz seviyelerinin
- Okyanus suyu sıcaklığının ve
- Atmosferdeki birikimi artan CO₂ nedeniyle okyanus asitlenmesinin
→ Rekor yüksek seviyeye ulaştığını tespit etmiştir.

Deniz seviyesinin yükseliş oranı → Son 20 yılda iki katına çıkmıştır.
Sanayi Devrimi sonrası okyanus suyu asitlenme miktarı %30 artmıştır.

Okyanuslar → Doğal karbon yutağıdır ve
→ Atmosferdeki karbondioksit gazının bir kısmını emer.

Atmosferdeki karbondioksitin aşırı düzeye çıkması sonucunda
- Okyanusların tuttuğu karbon miktarı da yükselmekte
- Okyanusların karbon emme kapasitesi azalmakta
→ Birçok deniz canlısının yaşam döngüsü de olumsuz etkilenmektedir.

Okyanuslardaki mercan resiflerinin %95'i ölmektedir. (İklim değişikliği ile)
Dünya genelinde
Sel, kasırga, kuraklık ve orman yangını gibi
→ Hava olaylarına bağlı afetlerin sayısı ve şiddetinde rekor artış görülür.

İklim değişikliğinin ekolojik dengeyi bozmasının
→ Sosyal ve ekonomik hayat üzerinde büyük etkileri vardır.

UNCCD (BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi)

UNCCD “Sayılarla Kuraklık 2022 Raporu”
→ İklim değişikliği ile şiddetlenen kuraklıkların etkisini bildirmektedir.

Kuraklık dünyanın hemen her yerinde
Hayvancılık ve tarım için → En ciddi tehlike haline gelmektedir.
Hızlı nüfus artışıyla birlikte
→ Su ve gıdaya erişimde eşitsizliklerin tüm dünya için güvenlik sorunudur.
2050 yılına kadar 216 milyon insan
→ Su kıtlığı, kuraklık, tarımsal verim azalmasıyla göç edecektir.

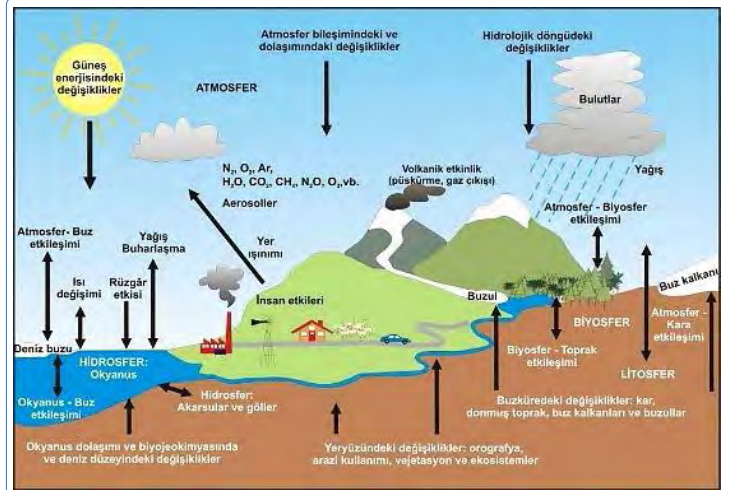
4. İKLİM SİSTEMİNİN BİLEŞENLERİ

Fiziksel İklim Sistemi Nedir? Nasıl Çalışır?

Küresel iklim (Beş bileşeni vardır):

- 1) Atmosfer (Hava Küre)
- 2) Hidrosfer (Su Küre)
- 3) Krayosfer (Buz Küre)
- 4) Litosfer (Taş Küre)
- 5) Biyosfer (Yaşam Küre)

→ Bu bileşenler arasında karşılıklı etkileşimle çok karmaşık bir sistemdir.
→ Fiziksel İklim Sistemi (İklim Sistemi) olarak adlandırılır. (Şekil 4)

Tüm atmosfer hareketlerinin enerji kaynağı Güneş'tir.
- Güneş'ten gelen kısa dalga boyulu enerji (**GKDB Güneş ışıması**)
- Atmosferi geçerek yeryüzüne ulaşır.
- Bu enerjinin atmosferden geçişi sırasında çok az enerji emilir ve
- Bu da atmosferin ısınmasına harcanır.
- Enerjinin çoğu yüzeyde soğurulur (emilir)
Önce yüzey ısınır → Sonra üzerindeki hava yüzeyden başlayarak ısınır.
Yeryüzü → Atmosfer için ana ısı kaynağıdır.

Isınma: Günün ve yılın zamanına
- Yüzeyin şekline ve özelliklerine büyük ölçüde bağlıdır.

Güneş'ten gelen bu enerjinin eşitsiz dağılımı
- Rüzgârı (Yatay hava hareketlerini) ve
- Dikine hava hareketlerini (konveksiyon) oluşturur.
(Bulutlar ile yağışlar oluşur)

Sonunda
- Güneş'ten atmosfere çeşitli süreçlere katılan enerji → Uzaya geri döner.

Güneş enerjisi → İklim sistemini yönetir.
Enerjideki değişim → İklimi de değiştirir.

Küresel ortalama sıcaklıktaki uzun süreli artış
→ Sanayi Devrimi'nden beri sera gazlarının atmosferdeki artışıyla da ilgilidir.
→ Bu da iklimin değiştirmektedir. (Küresel ısınma konusunda kaygı)

Enerji alımında genel olarak
- Ekvatorial ve tropikal bölgeler → En fazla
- Kutup bölgeleri → En az enerji almaktadır.

Fiziksel İklim Sisteminin Bileşenleri

-Yerkürenin herhangi bir yerindeki yaşanan/gözlenen iklim
→ Fiziksel iklim sisteminin etkileşimiyle ilgilidir.

İklim: Fiziksel iklim sisteminin alt sistemleri ile etkileşim içinde bulunan ve
- Onlardan etkilenen atmosfer değişimlerini ve "dış" etmenleri içerir.

İklim sistemindeki içsel interaktif bileşenler
-Atmosferi, okyanusları, deniz buzunu, kara yüzeyini ve özelliklerini, kar örtüsünü, karasal buzulu ve hidrolojiyi içerir.
→ Bu ana bileşenler atmosferik süreçleri kuvvetli bir biçimde etkiler.

Atmosferin kendisi söz konusu olduğunda
→ Birçok özelliğinin kendi gaz bileşimince etkilendiği görülür.

Atmosferin gaz bileşimi → Yeryüzündeki hayvan ve bitki yaşamından etkilenir.
İnsan etkinlikleri

-Azot ve oksijen gibi gazların ve sera gazlarının birikimlerini doğrudan etkiler.
Atmosferin bileşimindeki önemli değişimlerden biri
Suyun → Atmosferde çeşitli evrelerde bulunmasıdır.
(Su buharı, sıvı su ve buz kristalleri içeren bulutlar ve dolu)

İklim sistemine göre "dış" bileşenler:
- Güneş'i ve enerjisini - Yerkürenin yörüngesini
- Yerkürenin eksenini çevresindeki dönüşünü - Kara ve deniz dağılımını ... içerir.

Bu bileşenler → Doğal nedenler ile değişebilen "ortalama" iklimi belirler.

5. GÜNEŞ RADYASYONU VE KÜRESEL ENERJİ DENGESİ

Güneş ve Yer Işınımı

Yerküre ile atmosfer sistemi arasındaki enerji transferi ile
- İklim sisteminin sıcaklık, basınç, rüzgâr, yağış, bulut ve nem öğeleri oluşur.
- Güneş, yerküre ve atmosfer → Birlikte muazzam bir ısı motorunu oluşturur.
Güneş ışınları ekvator ve çevresine yıl boyunca dik ve dike yakın açılarla gelir.
→ Ekvatorial ve tropikal bölgeler daha fazla ısınır.

Tropikler ile orta enlemler ve kutuplar arasındaki bu enerji ve sıcaklık farkı
→ Genel atmosfer dolaşımı ile hava olaylarının oluşmasına neden olur.

Tüm süreç
→ Güneş enerjisi atmosferin tepesine radyant enerji olarak ulaştığında başlar.
Radyant enerji → Elektromanyetik radyasyona (ışınım) karşılık gelir.
→ Kısaca Güneş ışıması olarak da adlandırılır.
Atmosferin üst sınırına ulaşan Güneş ışıması tutarı → Güneş sabiti (Sc) dir.

Yerküreyi İlgilendiren Elektromanyetik Işınım:

1) Güneş'ten yerküreye ulaşan **GKDB** Güneş ışıması (GKDB → Kısa dalga)
2) Yeryüzünden salınan **GUDB** karasal ya da yer ışıması (GUDB → Uzun dalga)

Güneş enerjisi
- Uzaydan yeryüzüne doğru taşınır ve atmosfer ile etkileşim içindedir.
Bir bölümü → Atmosferden uzaya geri yansır
Bir bölümü → Emilir ve ısıya dönüşür
Bir bölümü → Yeryüzüne geçer (transmisyon).

Yeryüzüne işleyen ve orada emilen ışıma
→ Yüzeyi ısıtır, suyu buharlaştırır, karları eritir ve toprak örtüsünü ısıtır.
→ Bunun sonucunda Güneş ışıması çeşitli enerji biçimlerine dönüşür.
→ Sonunda bu enerji de atmosfere geçer, orada emilir ve
→ Uzun dalga boyulu ışıma olarak yeryüzüne ve uzaya doğru yeniden yol alır.

Yerkürenin Hareketleri ve Yerküre-Güneş İlişkileri

Yerküre
→ Güneş enerjisinin iki milyarda biridir ve çok önemsiz bir bölümdür.
Güneş söndürülebilseydi
→ Küresel rüzgâr sistemleri ve okyanus akıntıları hızla ortadan kalkardı.

Yerkürenin 1) Rotasyon 2) Revolusyon 3) Presesyon (üç hareketi vardır)

1) ROTASYON:
- Yerkürenin kendi eksenini çevresindeki dönüşüdür.
- Eksenini çevresinde 24 saatte tamamladığı bu hareketi sonucunda
→ Gece ve gündüzün günlük döngüsü oluşur.

2) REVOLUSYON:
- Yerkürenin Güneş'in çevresindeki dönüşüdür.
- Ekliptik düzlemini izleyerek yaptığı dönüş hareketidir.

3) PRESESYON (Yalpalama):
- Dünya'nın rotasyon sırasında
→ Başını sallayan bir topaç gibi yalpalayarak yaptığı dönüş hareketidir.
Presesyon hareketinin nedeni
- Dünya'nın Ekvator bölgesinin şişkin ve ekseninin eğimli olması ve
- Bunun sonucunda
→ Güneş'in ve Ay'ın, yerkürenin çeşitli bölümleri üzerinde farklı çekimidir.

Yerkürenin Enerji Bütçesi

Atmosferin Güneş'e bakan dış yüzündeki bir alanda
- 1m² yüzeye saniyede düşen enerji tutarı yaklaşık 1367 Watt'tır.
- Bu değer → Kısa sürelerde değişmediği için Güneş sabiti olarak adlandırılır.
Güneş'ten sağlanan enerji ile
- Yeryüzünden ve atmosferden uzaya salınan ve kaçan
→ Enerji tutarı dengede olmalıdır.

6. DOĞAL İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

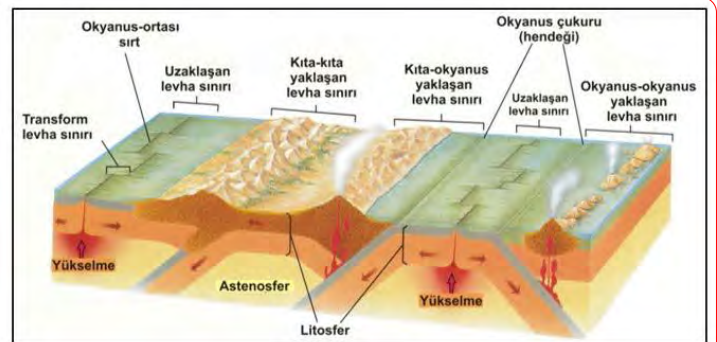
LEVHA HAREKETLERİ VE MİLANKOVIÇ DÖNGÜLERİ

Levha Tektoniği Nedir?
Mantonun üst bölümü → Litosfer'e göre daha sıcak ve daha akışkandır.
→ Astenosfer olarak adlandırılır.

Litosferi oluşturan geniş ve katı levha parçaları
→ Astenosfere bağlı olarak hareket etmektedir.
→ Bu büyük ölçekli yapı levha tektoniği (plaka tektoniği) olarak adlandırılır.

Levha tektoniği kuramına göre:
Litosfer → Astenosfer üzerinde hareket eden çok sayıda levhaya ayrılır.
- Volkanik etkinlik, deprem etkinliği ya da volkanik ve deprem etkinlikleri birlikte
→ Çoğunlukla levha sınırlarını işaret eder.

Levhalar bu sınırlar boyunca
- Uzaklaşır (diverjans)
- Yaklaşır (konverjans) ya da
- Yanal olarak hareket eder (transform levha sınırı) (Şekil 6)

Şekil 6. Litosfer ve astenosfer arasındaki ilişki, levha hareketleri ve temel levha sınırı tipleri: diverjan (uzaklaşan), konverjan (yaklaşan) - transform levha sınırları

Levha tektoniğinden önce bilim insanları birçok doğa olayını açıklayamıyordu:
- Depremler neden belirli bölgelerde yaygın - diğerlerinde son derece enderdir
- Volkanlar neden zaman zaman zincirler halinde oluşur
- Aynı türün fosiller uzak farklı kıtalarda ortaya çıkmaktadır

Bilim insanları
- Gezegenimizin jeolojik zamanlar boyunca karşılaştığı iklim değişikliklerinin
- Önemli bir bölümünün arkasındaki itici gücün
→ TEKTONİK olduğunu fark ettiler.

Okyanusal ve kıtasal levhalar → Yılda birkaç mm ya da cm hızla sürüklenir.
Bu hareket
- Doğal deniz yollarını açar ve kapatır
- Okyanus havzalarını oluşturur ve genişletir
- Sıra dağları ve /ya da volkanları oluşturur.
→ Bunun sonucunda rüzgârlar ve okyanus akıntıları yavaş ama
→ Geniş ölçekli ve önemli düzeyde değiştirir.

Levha Tektoniği, İklim ve İklim Değişikliği İlişkisi

Tropikal bölgelerde sıcak ve nemli bölgelerde silikat kayaları çoğunlukta
 → Atmosferden daha fazla CO₂ uzaklaştırılır
 → Bu da küresel sera etkisini azaltır ve iklimi soğutur.
Tropikal ve subtropikal bölgelerde silikat kayalarının yokluğunda
 → Atmosferde daha fazla CO₂ birikir ve iklim daha sıcak olur.

Levha tektoniği→Doğal Dünya'daki üç ana iklim zorlama etmeninden biridir.

1) **Levha tektoniği**

2) **Yerküre ile güneş arasındaki astronomik ilişkiler (Orbital zorlama)**

3) **Güneş enerjisinin şiddetindeki değişiklikler**

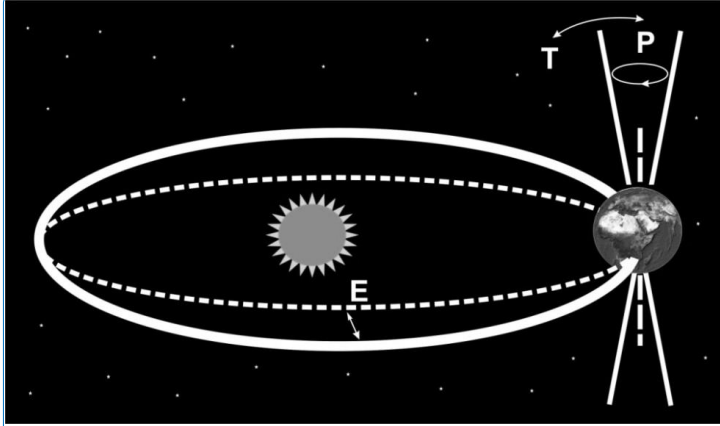
Levha tektoniği

- Atmosfer, kara yüzeyi ve bitki örtüsü gibi
 → İklim **doğrudan etkisi olan** bazı etmenlerin tersine
 → Milyonlarca yıl boyunca **çok yavaş** çalışır.

İklim zorlaması→ Herhangi bir düzeneğin iklimi değişmeye zorlamasıdır.

(Ek sera gazı salımlarının etkisiyle iklimi değişmeye zorlaması gibi)

→ Bu bir **pozitif insan kaynaklı ısımsal zorlamadır**.

Şekil 7. Milankovitch döngülerinin birlikte gösterimi:

- Yerkürenin yörüngesinin şeklindeki (E)
- Eksen eğikliğindeki (T) ve
- Presesyonundaki (P) değişiklikler
- Eğimdeki ve Dünya'nın Güneş çevresindeki yörüngesindeki
- **Yavaş** değişikliklerin yerküre iklimi üzerindeki etkisi (orbital zorlamasıdır)
- Bunlar küresel iklimi etkileyebilecek olan başlıca astronomik ilişkilerdir.

7. İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ VE KÜRESEL ISINMA

Isımsal Zorlama Nedir?

“Normal koşullarda” yer/atmosfer sistemine giren GKDB Güneş enerjisi ile
 → Geri salınan GUDB yer ısınmını dengededir.

Güneş ısınmını ile yer ısınmını arasındaki bu dengeyi ya da Atmosferdeki ve atmosfer ile kara ve okyanus arasındaki
 → Dağılımı değiştiren herhangi bir etmen iklimi de etkileyebilir.

Yer/atmosfer sisteminin enerji dengesindeki herhangi bir değişiklik ise
 → **Isımsal zorlama** olarak adlandırılır.

İklim değişikliğine neden olan başlıca olumsuz insan etkinlikleri ve eylemleri:
 1) Hızla artmakta olan **insan kaynaklı** çeşitli salımlar(sera gazları-Ozon deliciler)
 2) Arazi kullanımı
 3) Arazi kullanımı değişikliği ve
 4) Ormansızlaşma gibi sürekli ve geniş ölçekli **değişiklikler** ve **bozulmalardır**.

Atmosferdeki Değişken Gazlar ve Aerosoller

AEROSOLLER:

-Havada asılı durabilen ve atmosfer dolaşımıyla sınırlar ötesi yer değiştirebilen
 -Çeşitli sıvı ya da katı küçük parçacıklardır. **Sülfat aerosolü**)

DOĞAL SERA ETKİSİ:

Yerkürenin sıcaklık dengesinin kuruluşundaki en önemli süreç olan

-Doğal sera etkisinin oluşumu

→Atmosferin GKDB Güneş ısınmını geçirme
 → Buna karşılık GUDB yer ısınmını tutma eğiliminde olmasına bağlıdır.

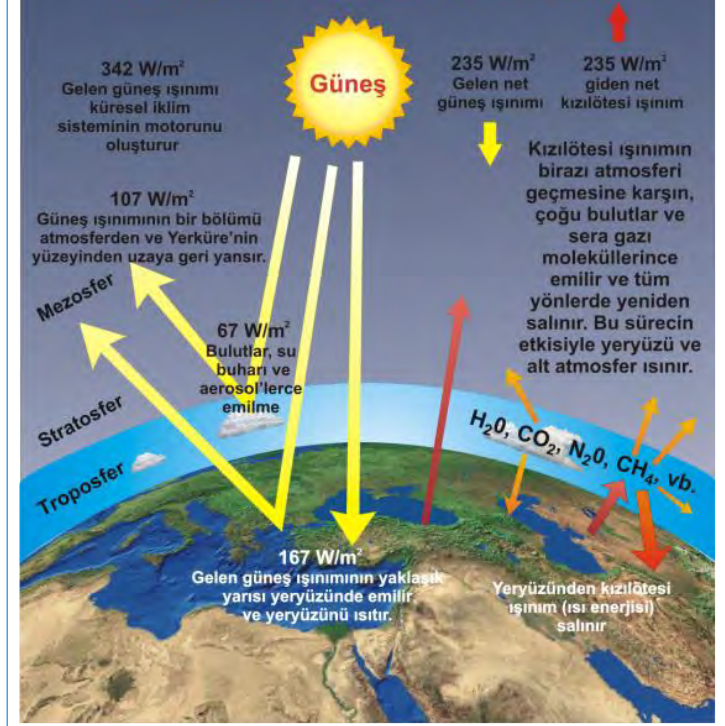
Fizik yasalarına göre sera etkisi olmasaydı

→ Yerkürenin ortalama sıcaklığı -18 °C olurdu.
 → Gerçekte yeryüzünün ortalama sıcaklığı yaklaşık 15 °C'dir.

Sera etkisi:

- Atmosferdeki gazların **gelen Güneş ısınmına** karşı geçirgen
- Ama **geri salınan UDB yer ısınmına** karşı çok daha az geçirgen olmasıdır.
- **Yerkürenin beklenenden daha fazla ısınmını** sağlayan ve
- Isı dengesini düzenleyen **doğal süreçtir**.

Sera Etkisinin Bileşenleri ve Çalışması

Şekil 9. Sera etkisinin şematik gösterimi:

Doğal sera etkisi:

- Yerkürenin sıcaklık dengesinin kuruluşundaki en önemli süreçtir.
- Atmosferin **yüksek enerjili KDB** Güneş ısınmını geçirme
- Buna karşılık **düşük enerjili UDB** yer ısınmını tutma eğiliminde olması

KUVVETLENEN SERA ETKİSİ:

- Çeşitli insan etkinlikleri sonucunda atmosfere salınan sera gazlarının
- Atmosferdeki birikimlerdeki artışlar
- Yerküre'nin GUDB ısınmı yoluyla soğuma etkinliğini zayıflatarak
- Onu daha fazla ısıtması ile **pozitif ısımsal zorlamanın** oluşmasıdır.

Yerküre/atmosfer ortak sisteminin enerji dengesine yapılan **pozitif katkı**
 →**Kuvvetlenen sera etkisi** olarak adlandırılır.

Doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi → **Küresel ısınmanın** hızlanması demektir.

İNSAN KAYNAKLI İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ:

FOSİL YAKITLARIN YAKILMASI VE ORMANLAŞTIRMA BAĞLAMINDA KÜRESEL ISINMA SORUNSALI

Ormansızlaşma ve

Fosil Yakıt Yanmasının İklim Değişikliği Açısından Farklaştırması

Karbon: Kara ve atmosfer arasında

→Her zaman **doğal** olarak ve insan eylemleri yoluyla karşılıklı değişmektedir.

Ormansızlaşma gibi olumsuzluklar nedeniyle

- Kara biyosferinden kaybedilen karbondioksit (CO₂)
- “Aktif” karbonun karadan atmosfere aktarılmasıdır.

- Ağaç dikmek ve ormanlaştırmak da

→ Bu aktif karbonun bir kısmını atmosferden toprağa geri döndürür.

Yanan fosil yakıtlardan da atmosfere CO₂ yayılır.

Şekil 10. Karbon, karasal biyosfer ve atmosfer arasında karşılıklı olarak değişirken, fosil karbon milyonlarca yıldır yeraltında jeolojik rezerv olarak atmosfere karşı kilitlenmıştır. Bunun tek istisnası, fosil karbonun madencilik ve yanma yoluyla atmosfere salınması ve atmosferdeki birikiminin artmasıdır.

Kara karbonu kalıcı olarak kilitli değildir.
 - İnsan eylemlerinden (Ormandan çeşitli amaçlarla arazi açılması)
 - Doğal olumsuzluk ya da tehlikelerden (Orman yangınları ve böcek saldırıları)
 → Atmosfere geri dönmeye karşı savunmasızdır.

Kısaca, karbonu karada depolamak dâhil
 → Fosil yakıt salımlarını etkili bir biçimde azaltmanın yerini hiçbir şey tutamaz!

BMİDÇS (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)

BMİDÇS
 - Paris Antlaşması'nın küresel ısınma hedeflerini tutturmak ve
 - Giderek hızlanıp şiddetlenen insan kaynaklı iklim değişikliğini azaltmak için
 → Ormanları koruyup geliştirerek yutak kapasitesini artırma yoluyla
 → İnsan kaynaklı karbonu arazide tutmak (negatif salımlar)
 → Çok önemli bir iklim değişikliği savaşımı eylem ve politikasıdır.

Ancak bunlar
 - Doğrudan fosil yakıt kullanımını azaltma
 - Fosil yakıtlı enerji sistemlerinden 10-15 yıllık bir dönemde vazgeçme (Örneğin, kömürlü termik santrallerden 2030'a ya da 2035'e kadar, vb.)
 - Güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir enerjilerin birincil enerji kaynağı yapma
 - İklim ve çevre dostu sürdürülebilir tarım ve döngüsel ekonomi gibi
 → Etkili iklim değişikliği mücadele politikalarının yerini tutmayacaktır!

Başlıca Tartışma Konuları ve Konunun Sentezi

Atmosferik CO₂ konsantrasyonu → İnsanlık tarihindeki en yüksek düzeydedir.
 -Öncelikle fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan CO₂'deki bu artış
 → Küresel sıcaklıklarda hızlı bir artışa neden oluyor.

Karasal biyosferin bileşenleri (örneğin toprak, bitki örtüsü, sulak alanlar, vb.)
 - Atmosferden CO₂'yi uzaklaştırarak ya da
 - Atmosfere CO₂ salınmasını önleyerek
 → İklim değişikliğinin hafifletilmesine önemli bir katkı sağlayabilir.

- Karbonca zengin bitki örtüsünü açmak ya da
 - Yok etmekten kaçınmak ve yeniden büyüyen bitki örtüsünü korumak
 → Arazi sistemleriyle iklim değişikliğini hafifletmek için en etkili yollardandır.

-Karbon bakımından zengin bitki örtüsünün korunmasının
 → Biyolojik çeşitliliğin ve su kalitesinin korunması ile
 → Uzun vadeli toprak karbon depolamasının geliştirilmesinde etkilidir.

Ormansızlaşma ve İklim Değişikliği

Fosil yakıtlardan kaynaklanan yıllık karbon salımları
 -Sürdürülebilir arazi karbon azaltma yöntemleriyle depolanabilecek yıllık
 → Karbon miktarından on kat daha fazladır.

Sonuç olarak, ormanlarda karbon depolayarak
 - Fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan
 - Sera etkisini ve küresel ısınmayı dengelemek
 → Etkili ve başarılı bir politika uygulaması değildir!

Bunun nedeni
 -Fosil yakıtların atmosfere mevcut ormanların emebileceğinden
 → Çok daha fazla CO₂ pompalamasıdır.
 -İklim değişikliği arttıkça
 → Ormanlardaki karbon depoları giderek daha kararsız hale gelecektir.

Bunun için fosil yakıtlardan kaynaklanan küresel sera gazı salım düzeylerini
 →Hızlı bir şekilde azaltmalıyız.

9. AŞIRI HAVA VE İKLİM OLAYLARI:

SICAK HAVA DALGALARI, ŞİDDETLİ YAĞIŞLAR VE KURAKLIKLAR

Başlıca sera gazlarının atmosferdeki birikimlerinin en önemli sonucu
 -Yerkürenin enerji dengesi üzerinde ek pozitif ısınım salımları oluşturarak
 → Dünya ikliminin daha sıcak ve daha değişken olmasına sebep olmasıdır.

21. yüzyılda dünyanın birçok bölgesinde
 -Aşırı hava ve iklim olaylarının ve afetlerinin sıklık ve şiddetinde
 → Artışlar olabileceği ihtimaldir.

Aşırı Sıcak Koşullarda, Kuvvetli Yağışlarda ve Kuraklıklarda Gözlenen Bölgesel Değişmeler

İnsan kaynaklı iklim değişikliği
 - Dünyada birçok hava ve iklim ekstremelerini (aşırılıklarını) etkilemektedir.
 - Sıcak hava dalgaları
 - Daha kuvvetli ve şiddetli yağışlar
 - Kuraklıklar ve
 - Tropikal siklonlar gibi
 → Aşırı olaylarda gözlemlenen değişikliklerin ve
 - Özellikle bunların insan etkisine atfedilmesinin kanıtları
 → Yaklaşık son 10 yılda daha da güçlenmiştir.

1950'lerden bu yana çoğu kara bölgesinde
 - Aşırı sıcakların →Daha sık ve daha şiddetli hale geldiği
 - Aşırı soğukların →Daha az sıklıkta ve daha az şiddetli olduğu kesindir.

→ İnsan kaynaklı iklim değişikliği bu değişmelerin ana itici gücüdür.

- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)
 - 6. Değerlendirme Raporu (AR6)
 - 1. Çalışma Grubu'nun hazırladığı
 → İklim Değişikliğinin Fiziksel Bilim Temeli Raporu'na göre:

Denizlerdeki ısı dalgalarının sıklığı 1980'lerden bu yana
 →Yaklaşık iki katına çıkmıştır ve
 → İnsan etkisi en az 2006'dan beri bunların çoğuna katkıda bulunmuştur.

İnsan kaynaklı iklim değişikliği
 - Yağışın azaldığı bölgelerde daha belirgin olmak üzere
 - Artan hava sıcaklığı ve toprak neminin buharlaşması nedeniyle
 →Bazı bölgelerde tarımsal ve ekolojik kuraklıkları artırmıştır.

İnsan etkisi 1950'lerden bu yana eş zamanlı aşırı olayların olasılığını artırdı.
 -Kuraklıkların sıklığındaki artışların yanı sıra
 - Bazı bölgelerde yangına elverişli hava ve bileşik sel oluşumları görüldü.

10. İKLİM DİPLOMASİSİ BİRLEŞMİŞ MİLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİ VE KYOTO PROTOKOLÜ

İKLİM DİPLOMASİSİ (İklim Değişikliği Diplomasisi):

- Girdilere dayalı uzun soluklu ve çok taraflı bir politika alanı ve yaklaşımıdır.
 Bilim, teknoloji, coğrafi temsil, politik süreçler, yasalar, denkserlik (hakkaniyet) etik, ve felsefe gibi zengin bir çeşitlilik barındırır.

- İklim değişikliği ulusal sınırların dışına taşmış küresel bir konudur.
 - Konu yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde
 - Bireyselden Birleşmiş Milletler'e (BM) geniş bir düzlemde ele alınmalıdır.

Bu yüzden devletler iklim değişikliği konularında lider konumdadır.
 -Ama yine de sivil toplum, yerel yönetimler, iş dünyası ve akademiyi içeren
 →Diğer aktörler de bu sürecin gerekli olan önemli paydaşlardır.

“Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” (BMİDÇS)

Sera gazı salımlarını belirlenen bir yıla kadar istenen oranda azaltma girişimidir.
 → Girişimlerin en önemlisidir.

Sözleşme'nin hazırlıkları
 → BM Hükümetlerarası Görüşme Komitesi (INC) tarafından sürdürüldü.
 → BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED) (1992 Rio) imzaya açıldı.
 -166 ülke ve Avrupa Topluluğu (AT) imzaladı.
 → Sözleşme 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girdi

Türkiye, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleriyle birlikte
 → Ek II'ye alınmıştır.

Türkiye BMİDÇS'nin eklerinde gelişmiş ülkeler arasında değerlendirilir.
 - Ancak bazı zorunluluklar nedeniyle BMİDÇS'yi Rio'da imzalamamıştır.

Türkiye yaklaşık 10 yıl süren zor ve yoğun diplomatik uğraşılardan sonra
 → BMİDÇS'ye Ek II'den çıktı ve 2004 yılında bir Ek I ülkesi olarak taraf oldu.

BMİDÇS KYOTO PROTOKOLÜ

Küresel düzeydeki insan kaynaklı sera gazı salımlarını
 - 2000 sonrasında azaltmaya yönelik yasal yükümlülükleri
 → BMİDÇS Kyoto Protokolü (KP) düzenlemektedir.

KP'ye göre Ek I tarafları (OECD, AB ve eski sosyalist Doğu Avrupa ülkeleri)
 → Sera gazlarını 2008-2012 döneminde
 → 1990 düzeylerinin en az % 5 altına indirmekle yükümlüdür.

KP'nin ve Kyoto düzeneklerinin uygulanmasına ilişkin yasal kuralların çerçevesi
 →Temmuz 2001'de kabul edilen Bonn Anlaşması ile çizildi.

11. BMİDÇS PARİS ANTLAŞMASI VE SONRASI

Paris Antlaşması Ana İlkeleri ve Hedefleri

BMİDÇS Paris Antlaşması → 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girdi.

Paris Antlaşması tarafların 2020 yılından başlayarak
 - Küresel iklim sistemini koruma
 - İklim değişikliğiyle savaşım
 - Bu değişiklikleri sınırlandırmaya yönelik salım azaltım konularını kapsayan
 → Yasal olarak bağlayıcı bir küresel antlaşma olarak kabul gördü.

Paris Antlaşması'nın ana amacı:
 - Küresel sıcaklık artışını 2°C'nin olabildiğince altına çekmek ya da
 - Mümkünse 1.5°C'de sınırlandırmaktır.

Bu kapsamda taraf ülkeler 2020 yılına kadar
 -“Ulusal olarak belirlenmiş katkılar” (NDCler) olarak bilinen
 → İklim eylemleri için kendi planlarını sunmakla yükümlü olacaktır.

Ülkeler NDC'lerinde, Paris Antlaşması hedeflerine ulaşmak amacıyla
 →Kendi sera gazı salımlarını azaltmaya yönelik eylemleri garantiye alacaktır.

Glasgow Konferansı'nın Ana Sonuçları ve Glasgow İklim Pakti

2021'de İskoçya'nın GLASGOW kentinde gerçekleştirilen
 - BMİDÇS 26. Taraflar Konferansı'ndan beklenti çok yükselmişti.
 Glasgow Konferansı'nda ülkeler bazı konularda ilerleme sağlamakla birlikte →

- İklim değişikliği savaşımı ve
- Paris Antlaşması'nın 1.5 °C ve 2 °C küresel ısınma hedeflerinin tutturulması
- Sera gazı azaltım yükümlülüklerinin kabulü
- Fosil yakıtların (özellikle kömür kullanımının) hızla terk edilmesi konularında
- Olması gereken ilerleme sağlanamadı!
- Birçok konudaysa başarısız olundu!

Hükümetler 2015 Paris Antlaşması'nı kabul ettiğinden beri

- Başta güneş, rüzgâr, piller ve diğer yenilenebilir teknolojilere
- 2.2 trilyon Amerikan dolarından fazla para harcandı.

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) Dünya Enerji Görünümü 2021 Raporu'nda

- 2050'ye Kadar Net Sıfır Salım Senaryosu altında
- 2050'ye kadar en fazla yatırım gerektiren teknolojiler büyüklük sırasıyla
- Bataryalar (piller), açık deniz rüzgâr enerjisi ve yakıt hücresidir.

12. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)

IPCC'nin açıkladığı raporlar:

- İnsan faaliyetleri sonucunda atmosfere bırakılan sera gazlarının
- İnsanlık tarihindeki zirve değere ulaştığını
- Küresel sıcaklık artışının +1.5°C ile sınırlandırılması için
- İnsan kaynaklı küresel net karbon salımlarının
- 2030'a kadar 2010 yılı değerlerine kıyasla %45 azaltılması gerekir.

Sera gazlarının salımlarının azaltımında, salım yoğunluğu açısından

- Ulaştırma sektörü, enerji sektörü, binalar, sanayi, yerleşme, şehirleşme, tarım, ormancılık ve arazi kullanımı gibi sektörler ön plana çıkmaktadır

Ulaştırma sektörü insan kaynaklı sera gazı salımlarının azaltımında önemlidir.

- Ulaştırmada emisyon azaltımı için
- Elektrikle çalışan araçların kullanımı gündemdedir.

Elektrifikasyon için

- Düşük karbonlu yakıtların tercih edilmesi ve
- Nükleer enerji kaynaklarından enerji temini üzerinde durulmaktadır.

- Ayrıca hidrojen teknolojilerinin

- Hidrojen yakıtlarının ve
- Biyo yakıtların ulaştırma sektöründe kullanılması önerilmektedir.

Enerji ve emisyon yoğunluğu yüksek olan karayolu ve havayolu ulaşımı yerine

- Demir yolu ile ulaşımın teşvik edilmesi etkilidir.

İnşaat sektörü (Bina sektörü: Konutlar, hizmet binaları ve ticari binalardan)

- Enerji kullanımının % 36'sından
- Karbon salımının ise %37'sinden sorumludur.

Binalarda emisyon azaltımı için

- Enerji verimliliğinin yaygınlaştırılması
- Alan ve bölge ısıtma sistemlerinde daha verimli teknolojilerin kullanılması
- Aydınlatma ve elektrikli ev aletlerinde
- Az enerji ile yüksek verimli teknolojilerin veya aletler kullanılmalıdır.

Bununla birlikte

- Binaların yapımı
- Binalarda kullanılan malzeme
- Binaların tasarımı ve binalarda tercih edilen ekipmanlar da
- Emisyonların azaltılmasında önemlidir.

Sanayide geri dönüştürülmüş malzeme kullanımı

- Hem enerji yoğunluğunun daha düşük olması
- Hem de ek hammadde ihtiyacını azaltması nedeniyle önemlidir.

13. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDEN ETKİLENEBİLİRLİK VE UYUM

SOSYAL COĞRAFYA: Ekonomi, nüfus, enerji, sanayi, enerji coğrafyası...içerir.

FİZİKİ COĞRAFYA

- Atmosfer, hava ve iklimi, hidrolojiyi ve su kaynaklarını, jeomorfolojiyi, ekolojiyi, bitki örtüsünü, toprağı ... içerir.

Çeşitli adaptasyon (uyum) kapasitelerine sahip olan ülkeler

-Etkileri farklı yollarla ele alabilirken

Birçok gelişmekte olan ülke ve kırılgan devletler

- İklim değişikliğinden daha fazla etkilenmektedir.
- Bu durum gelecekte yüksek olasılıkla daha da kuvvetlenecektir.

İklim değişikliğinden etkilenebilirlik:

- Bir topluluk ya da sistemin iklim değişikliği stresinden etkilenme ya da
- Etkiye açık olma derecesi
- Gerilimi karşılama ya da yanıtlama düzeyi (duyarlılık) ve
- İklim değişikliklerine uyum düzeyi ya da uyum kapasitesi arasındaki ilişki'dir.

IPCC'ye göre insan sistemlerinde uyum:

- Zararı azaltmak ya da iyi fırsatlardan yararlanmak için
- Var olan ya da beklenen iklime ve etkilerine uyulanma sürecidir.

Doğal sistemlerde uyum → Güncel iklime ve etkilerine uyulanma sürecidir.

Maladaptasyon: İklimle ilgili olumsuz sonuçların riskinde artışa yol açabilecek "yanlış uyum" eylemleridir.

Ekosistemlerin ve İnsanların Etkilenebilirliği:

Günümüzde yaklaşık 3.3 ila 3.6 milyar insan

→ İklim değişikliğine karşı oldukça savunmasız durum ve koşullarda yaşıyor.

Türlerin yüksek bir oranı iklim değişikliğinin etkilerine açıktır.

- İnsan ve ekosistem etkilenebilirliği birbirine bağlıdır.

Şekil 13. Eş zamanlı aşırı olayların (ekstremler) risk birleşimi

Buna göre riskleri birleştiren sıklık ve şiddetleri artan sıcak hava dalgaları ve - Kuraklıklar gibi çoklu aşırı olayların yönetilmesi daha zordur.

Bioçeşitliliğin ve Ekosistemlerin Korunması:

Küresel ölçekte bioçeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin korunması

- Dünyanın kara, tatlı su ve okyanus alanlarının
- Yaklaşık % 30 ila % 50'sinin etkin ve adil bir şekilde korunmasına bağlıdır.

Bioçeşitliliğin iklim değişikliğine karşı

- Direngenliğini oluşturmak ve
- Ekosistem bütünlüğünü desteklemek
- İnsana ve doğaya birçok yararı vardır:
- Geçim kaynakları ve insan sağlığına faydaları vardır.
- Gıda, lif ve su sağlanmasında etkilidir.
- Afet riskini azaltır.
- İklim değişikliğine uyum ve savaşıma destek sağlar.

14. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ENERJİ VERİMLİLİĞİ

Atmosferdeki sera gazı salımlarının %77'si

→ Petrol, kömür, doğal gaz gibi fosil yakıtların yanmasıyla oluşur.

Günümüzde başlıca sera gazlarından olan CO₂'nin atmosferdeki miktarı

→ Doğanın kabul edebileceğinden çok daha hızlı artmaktadır.

Bunun sonucunda yeryüzünün ortalama yüzey sıcaklığı

→ Sanayi öncesi döneme oranla yaklaşık 1.2°C artmıştır.

Enerji üretiminde ve tüketimindeki tüm süreçlerde açığa çıkan emisyonlar

→ İklim değişikliğinin en önemli nedenidir.

Buna ek olarak kömür ve doğal gaz gibi yakıtların kullanımı

- Sera gazlarının yanı sıra azot oksitleri (NO_x) ve sülfür oksitler gibi
- Zehirli gazları açığa çıkarmakta ve
- Bu gazlar asit yağmuru gibi hava kirliliği ve
- Birçok sağlık ve çevre sorununa neden olmaktadır.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ

- Karbon salımlarının azaltılmasında ve

- İklim değişikliğinin etkilerinin hafifletilmesinde önemli bir role sahiptir.

ENERJİ VERİMLİLİĞİ POLİTİKALARI

Hem ekonomik büyüme ve

- Sosyal kalkınma hedeflerinin sürdürülebilirliği ile doğrudan ilişkili olması
- Hem de toplam sera gazı salımının azaltılmasında oynadığı kilit rol nedeniyle
- Hassasiyetle ele alınması gereken alanların başında gelmektedir.

Enerji Verimliliği

- İklim değişikliğiyle mücadelede vazgeçilmez öneme sahiptir.
- Artan enerji ihtiyacı için doğal kaynakların tahribini önlemenin yanı sıra
- Ekonomik açıdan da kârlıdır.

WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)

WWF-Türkiye tarafından yayımlanan

"İklim Çözümleri 2050: Türkiye Vizyonu" adlı rapor

- Nüfus ve kalkınma düzeyi artarken enerji verimliliği sayesinde
- Enerjiye talebin yılda %39 azaltılabileceğini ifade etmektedir.
- Verimlilik için yapılan yatırımlar kendi kendini karşılamaktadır.

MODÜL 6	7 -A	Konu Anlatım
IEA (Uluslararası Enerji Ajanı)		
IEA'nın Haziran 2022 raporu - Pandemi sonrasında enerji fiyatlarındaki artışın şiddetli etkilerini ele aldı. → Enerji verimliliğinin hayati rolünü anlatır.		
AB (Avrupa Birliği) için enerji verimliliği → Enerji ve iklim politikasının en önemli bileşenidir. → Enerjide dışa bağımlılığı azaltmak için enerji verimliliği hedeflerini artırır.		
Enerji verimliliğini artırmak - Ülkelerin enerji güvenliğini sağlamaları ve - Sera gazlarını azaltmalarıyla mümkündür.		
Türkiye'de nüfus ve refah düzeyindeki artışa bağlı olarak → Enerji tüketim miktarı ve → Ülkenin enerji ihtiyacında dışa bağımlılığı artmaktadır.		
Eurostat (Avrupa Birliği İstatistik Ofisi)'nin verilerine göre - Enerjide dışa bağımlılıkta Türkiye → 36 Avrupa ülkesi içinde 9. Sıradadır. → Kullandığı enerjinin %71'ini ithal etmektedir.		
Elektriğin üretiminde, iletiminde ve dağıtım süreçlerinde - Enerji verimliliğinin gözetilmesi (kaçak ve kayıpların azaltılması, alt yapının yenilenmesi ...) - Enerjinin etkili ve yeterli kullanılması → Atmosfere salınan emisyonlarda azalmaya sebep olmaktadır.		
Binalardaki enerji verimliliğinin artırılmasında Enerjinin talep tarafındaki iyileştirilmesine örnekler: - Alan ısıtma ve soğutmadaki enerji verimliliğinin iyileştirilmesi - Elektrikli ev aletlerinde A sınıfı ve üstü ekipmanların kullanılması - Gereksiz aydınlatmanın önlenmesi ve - Uzun ömürlü verimliliği yüksek lambaların tercih edilmesi - Buzdolabının ısı kaynaklarından uzak bir yere konulması - Klimanın mevsimine uygun sıcaklık ve fan hızında çalıştırılması...		
15. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KENTLER		
KENTLER		
-Yeniliklerin, nüfusun ve medeniyetin merkezidir. - Çevre üzerine oldukça önemli etkileri vardır. - İklim değişikliğine neden olan insan faaliyetlerine kaynaklık eder.		
- Bugün yaklaşık 3.9 milyar insan kentlerde yaşamaktadır. - Kentlerin toplam yüzölçümü yeryüzünün sadece % 2'sini kaplamaktadır. → Buna karşın kentler -Barındırdıkları nüfus, üretim ve tüketim faaliyetleriyle → Sosyal ve ekonomik hayatın merkezi konumundadır.		
Günümüzde dünya enerji tüketiminin % 60 ila % 80'i kentlerdedir. - İklim değişikliğinin başlıca sorumlusu olan karbondioksit salımlarının → % 75'i kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerden kaynaklanır.		
Dünyanın en büyük 40 kenti → Gezegenin fosil yakıt kaynaklı CO ₂ salımlarının üçte birinden sorumludur. → Kentler iklim değişikliğiyle mücadelede büyük bir önem taşımaktadır.		
Bu nedenle “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”nın 11.'si olan - “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Amacı” → Şehirlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve → Sürdürülebilir kılınmasını işaret etmektedir.		
IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli)		
IPCC iklim değişikliğinin nedeninin - İnsan faaliyetleri olduğunu - Bu faaliyetlerin özellikle kentlerde yoğunlaştığını belirtir.		
Kentler Bir yandan insanların etkinlikleri ile iklim değişikliğine neden olurken - İklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan da → En çok etkilenen yaşam birimleridir. Bir diğer yandan sorunların çözümünde anahtardır.		
Sıcaklıklardaki artış -Su ve vektör kaynaklı hastalıkların kolayca yayılması açısından → Uygun ortamı oluşturur.		
Bu çerçevede iklim değişikliğinin kentlerde neden olduğu bir diğer sorun → Kuraklık ve su kıtlığıdır.		
- Kar ve buzullardaki hızlı eriyiş - Kurak mevsimlerin süresinin uzaması ve - Artan sıcaklıklar sonucunda → Buharlaşma oranları yükselmekte → Kentlerin kullanılabilir su kaynakları tükenmekte ve → Artan hava sıcaklıkları su tüketimini artırmaktadır.		
Bu durum - Hızla yükselen kentli nüfus etkisi ve - Kirlenen yeraltı ve yerüstü su varlığının azalmasına → Su kıtlığı yaşanmasına yol açmaktadır.		

MODÜL 6	7 -B	Konu Anlatım
İklim değişikliğinden kaynaklanan aşırı hava olayları ve afetler - Kentlerde önemli kayıp ve hasarlara neden olmaktadır.		
İklim ile ilişkili aşırı hava olayları arasında -Şiddetli/aşırı yağışlarla yetersiz alt yapının birleşimiyle oluşan kentsel seller → En yaygın olarak görülen ve en fazla can kaybına neden olan afet türüdür.		
İklim değişikliğinin neden olduğu bir diğer tehdit → Aniden başlayan ve hızla yayılarak kontrolden çıkan yangınlardır.		
Yangınlar → Kent ve kent civarında yaşam alanlarını tehlikeye sokmaktadır.		
Kentlerde iklim değişikliği ile mücadele için → Toplumun, karbon ayak izinin azaltılması konusunda bilinçlendirilmesi ve → İklim değişikliğine bağlı afet risklerine karşı hazırlanması gerekmektedir. → Uygarlık sınavı denen iklim değişikliğine karşı eğitimlere önem verilmelidir.		
16. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE YEŞİL ÇATILAR		
YEŞİL ÇATI NEDİR?		
Son yıllarda şehirleri daha sürdürülebilir ve - İklim değişikliğine karşı daha direngen hale getirmek için → Küresel bir hareket ortaya çıktı.		
Şehirler → Daha fazla park ve yeşil alan oluşturuyor - Araçlara ve diğer kirlilik biçimlerine sınırlar koyuyor ve - Binalar için enerji verimliliği önlemleri alıyor.		
-Kentlerde geniş alanları kaplayan binaların → Çatılarından, hatta duvarlarından yararlanmaya çalışılmaktadır.		
Yeşil Çatıların Başlıca Çevresel İşlev ve Yararları		
1. Kentin Havasını Soğuturlar:		
- Asfalt yollar ve beton binalar güneş ışığını emer ve ısı enerjisi yayar. - Araç egzozları ve klimalar ek ısı üretir. → Buna “kentsel ısı adası etkisi” denir. → Şehirler, onları çevreleyen kırsal alanlardan birkaç derece daha sıcaktır.		
İklim değişikliği şiddetlendikçe→ Kentsel ısı adası etkisi ölümcül olabilir. - Yeşil çatılar bu afetsel etkiyi azaltabilir. - Şehirleri iklime daha dayanıklı – direngen hale getirebilir ve - Riski en yüksek olan insanları koruyabilir.		
Bunu (Yeşil çatılar) koyu renkli yüzeyleri güneş ışığını yansıtan → Parlak bitki örtüsü ile değiştirerek yaparlar.		
Bitkiler ayrıca atmosfere nem saldıklarında -Şehirleri soğutan → Evapotranspirasyon (buharlaşma-terleme) adı verilen bir süreçten geçerler.		
2. Enerji ve Sağlık Bakım Maliyetlerini Azaltırlar:		
Yeşil çatıların serinletici etkileri enerji maliyetini azaltabilir. - Bu da soğutma (klima) gereksinimini azaltır.		
Yeşil çatılar yalıtımı iyileştirdiği için → Soğuk aylarda binalarda ısı tutulmasını da artırabilir.		
Sonuç olarak yeşil çatılar binaların enerji maliyetlerini önemli ölçüde azaltabilir. - Enerji kullanımı azaldıkça → Atmosfere sera gazı ve diğer kirlleticiler daha az salınır. → Karbon ayak izini azaltabilir.		
3. Kentsel Selleri Önlerler:		
Kuvvetli yağışlarda şehirler sel baskınına karşı drenaj sistemlerine güvenir. - Kanalizasyonlar ve boru hatları tıkanırsa şehir sular altında kalır.		
4. Suyu Süzlerler:		
Kirlilik drenaj sistemleriyle ilgili başka bir sorundur. - Yağmur yağdığında yeraltı ve yerüstü içme suyu kaynaklarını kirlendirir.		
Yeşil çatılardaki bitkilerse → Yağmur suyunu filtreler - zararlı toksinleri uzaklaştırır ve → İçme suyunun kirlenme riskini azaltır.		
5. Gıda Güvenliğini Geliştirirler:		
Çatı çiftçiliği giderek daha popüler hâle geliyor. Çatı çiftliklerini uygulamak→ Az bakım gerektiren yeşil çatılardan daha zordur. → Ancak birçok yararı vardır.		
Çatı çiftlikleri ile sürekli bir ürün arzı sağlayarak → Bir şehrin hem gıda ihtiyacını hem de gıda güvenliğini destekleyebilir.		
Genel gıda üretim sisteminde -Bölgeler ve ülkeler arasında ya da uluslararası taşınmalarda soğutma sistemi → Büyük oranda sera gazı salımları oluşturur. → Çatı çiftliklerinde ise soğutulmaya gerek yoktur. → Bu da tükettiğimiz gıdaların karbon ayak izini azaltır.		
6. Sosyal Uyum ve Savunuculuğu Sağlarlar:		
Yeşil çatılar bitki örtüsüne erişimi olmayan şehirler için hoş bir rahatlamadır. -Yeşilliklere yakın olmanın → Sayısız psikolojik ve fizyolojik yararı vardır. - Yeşil çatılar aynı zamanda insanları çatılarında sosyalleşmeye teşvik eder. → İlk olarak, komşuların birbirini tanımasını sağlar. → İkincisi aşırı hava olayları sırasında insanlar dayanışma içinde olur.		

17. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TARIMA ETKİSİ

Öngörülen İklim Değişikliğinin Etkileri

- İklim değişikliğinin tarımsal ürün ve karasal gıda üretimi üzerindeki
→ Olumsuz etkileri olumlu etkilerinden daha açık ve yaygındır.

Pozitif etkiler → Bazı yüksek enlem bölgelerinde belirgindir.

Aşırı iklim olayları sonrasında anahtar üretim bölgelerinde
→ Hızlı gıda ve tahıl fiyatı artışları gerçekleşir.

Aşırı iklim olaylarının bazıları

→ İnsan kaynaklı küresel iklim değişikliğinin ve
→ Onun en önemli göstergesi olan küresel ısınmanın bir sonucudur.

İklimsel eğilimler hem tatlı su hem de deniz ortamlarında hasat edilen

- Su türlerinin bolluk ve dağılış desenleri ile
- Dünyanın farklı bölgelerindeki su kültürü üretim sistemlerini etkilemektedir.

Tüm bu etkiler bazı gelişmekte olan tropikal ülkelerde

→ Besin ve gıda güvenliği üzerinde olumsuz etkileri devam edecektir.
→ Bazı bölgelerdeyse daha uygun koşullar ortaya çıkabilecektir.

2000'li yıllardan beri

- Gerçekleştirilmiş olan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre
- İklimdeki ve CO₂ birikimindeki değişiklikler
→ Tarımsal üretim açısından önemli ve istilacı türlerin dağılışını etkileyecek
→ Rekabet artışına yol açacaktır.

CO₂ gübrelemesi: Sanayi Devrimi'nden beri atmosferdeki birikimi hızla artmakta olan fazla CO₂'nin neden olduğu fotosentez oranındaki artıştır.

Atmosferdeki artan CO₂ birikimi (CO₂ gübrelemesi)

→ Bazı herbisitlerin etkisinde azalmaya neden olabilecektir.
(Herbisit: Yabani ya da yabancı ot ilaçları, kimyasalları)

İklim Değişikliği Koşullarında

C3 ve C4 Bitkilerinin CO₂ Gübrelemesine Farklı Yanıtları

Farklı bitki türlerinin farklı karbon asimilasyonu (özümleme) vardır.

Günümüzde tüm karasal bitkilerin

- Yaklaşık % 95'ini içeren çoğu fotosentetik (fototrof) organizma
→ Calvin Döngüsü adı verilen biyokimyasal bir yolla karbonu sabitler.

Calvin Döngüsü

- Organizmaların (özellikle bitkiler ve alglerin)
→ Havadaki CO₂'den enerji ve yiyecek oluşturduğu süreçtir.
→ Genellikle fotosentezin bir parçasıdır ve
→ Ototroflar (örneğin yeşil bitkiler) için ana besin kaynağıdır.

Calvin döngüsünün ilk adımı

- 3 karbon atomu içeren kararlı bir ara bileşik üretimini içerir.
→ Bu nedenle, bu işleme C3 fotosentezi ve bu şekilde metabolize olan
Buğday, pirinç, pamuk, soya fasulyesi, şeker pancarı ve patatesler vb. bitkilere
→ C3 bitkileri denir.

Bazı bitkiler de

Mısır, şeker kamışı gibi 4 karbonlu bileşik üreterek fotosentetik işleme başlar.
- Aslında mısır ve şeker kamışı → Birer ot türüdür.
→ Bu tip bitkilere C4 bitkileri denir.

C4 bitkileri CO₂ artışlarına C3 bitkilerine göre daha az tepki verir.

- Bu nedenle CO₂ gübrelemesinin
→ C3 bitkilerinin büyüme hızı üzerinde önemli bir etkisi olabilirken
→ C4 bitkileri üzerinde büyük bir etkisinin olması beklenmemektedir.

En yüksek gübreleme yanıtları yumrulu ürünlerde gözlenir.

(havuç, patates, turp, şeker pancarı, pancar, tatlı patates, soğan ve zencefil)
- Bunlar yer altındaki organlarında
→ Fazla karbonhidrat depolama açısından önemli kapasiteye sahiptir.

18. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Sürdürülebilir kalkınma

- İnsan ile doğa arasında denge kurarak
- Doğal kaynakları tüketmeden
- Gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına imkân verecek şekilde
→ Bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlamadır.

Sürdürülebilirlik → Tarım, ormanlar ve bahçelik gibi

→ Yenilenebilir kaynaklar konusunda ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma

→ Çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutları olan bir kavramdır.

İnsanlık kaynakların paylaşımı için iki dünya savaşı yaşadı.

- Bir yandan DDT gibi tarım ilaçlarıyla çevreye ve insan sağlığına
- Diğer yandan nükleer silahlarla yeryüzünün tamamına zarar verdi.
→ Bu zararların 1960'lı yıllarda farkına varıldı.

Çevre sorunlarına konusunda iş birliğine yönelik ilk kapsamlı düzenlemeler

→ 1970'li yıllarda uluslararası boyuta ulaşmaya başlamıştır.

1972'de Stockholm'de gerçekleştirilen BM İnsan Çevresi Konferansı'nda

- Sosyo ekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan
→ Birçok ülke "çevre" konusunda ilk defa bir araya geldiler.
→ BM İnsan Çevresi Bildirisi kabul edilmiştir.

Büyümenin Sınırları Raporu yine aynı yıl yayımlandı.

- Ekonomik ve teknolojik büyümenin aynı şekilde devamı halinde
→ 100 yıl sonra (2072'de) dünya kaynaklarının yetmeyebileceğini belirtildi.
→ Sistemsel bir çöküş yaşanabileceği uyarısında bulunmuştur.

1983'de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından

→ Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez

- 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'na hazırlanan
→ Brundtland (Ortak Geleceğimiz) Raporu'nda tanımlanmıştır.
"Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma"

1992 Rio Konferansı'nda

- 178'den fazla ülke, insan yaşamını iyileştirmek, çevreyi korumak ve
- Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak üzere
- Küresel bir ortaklık kurmak için
→ Kapsamlı bir eylem planı olan GÜNDEM 21'i kabul etmiştir.

GÜNDEM 21'de

- Sürdürülebilir kalkınma için üretim ve tüketim alışkanlıklarının
→ Değişmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

2000 yılında toplanan Bin Yıl Zirvesi'nde ilan edilen

BM Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin temel amacı
→ Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak olmuştur.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarında (BM SKA)

-Gezegenin ve tüm canlıların sağlıklı bir şekilde
→ Varlıklarını sürdürebilecekleri bir sistemin oluşturulması vardır.

Şekil 16. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Sürdürülebilir kalkınma

- Sosyoekonomik gelişmeyi sağlarken
→ İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı hedefler.

Bu nedenle sürdürülebilirliğin çevre, toplum ve ekonomi boyutu

→ Birbiriyle iç içe geçen bir yapıya sahiptir.
→ Sürdürülebilir kalkınma için her boyutta iyileşme ve gelişme olmalıdır.

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu 8, 9, 10 ve 12 numaralı amaçları kapsar.

- Ekonomik büyüme, verimlilik, üretim süreçleri ve yatırım ile ilgilidir.

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 ve 16 numaralı...

- Toplumsal değerler, ilişkiler ve kurumların geleceğe yönelik devamlılığı ...

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu 6, 13, 14 ve 15 numaralı amaçları kapsar

- Doğal kaynakların, biyoçeşitliliğin korunması ve doğal yaşamın sürmesi ...

Üretim ve tüketim sonucu oluşan atık ve kirliliğin önlenmesi

- Önleyici tedbirlerin alınmaması
→ Sürdürülebilir bir yaşamı tehlikeye atmaktadır.

Bu nedenle Amaçlar

→ Doğal kaynakların ekosistemlere zarar vermeden kullanılmasını işaret eder.

Neredeyse tüm amaçların önünde büyük bir engel olan İklim Eylemi Amacı

- İklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığı ve uyumu işler.

Türkiye'de iklim eylemi Paris Anlaşması'nın onaylanması ve

- 2053 net sıfır hedefinin belirlenmesi ile önemli bir ivme kazanmıştır.

Türkiye'nin iklim politikasının önemli konu başlıkları:

- İklim değişikliğine uyum ve emisyon azaltımına yönelik politikalar
- İklim kanunun tasarlanması
- Ulusal Katkı Beyanının (NDC) güncellenmesi
- 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi için Uzun Vadeli Stratejinin hazırlanması
- Yeşil organize sanayi ve yeşil endüstri bölgelerinin yaygınlaştırılması
- İklim yatırımlarını kolaylaştırmak ve yönlendirmek için Ulusal İklim Stratejisinin Ulusal Ticaret Taksonominin ve yeşil finansal araçların oluşturulması ve
- Emisyon Ticaret Sisteminin hazırlanması...

Dünya UNESCO liderliğinde
- Toplumları (özellikle yeni kuşağı) 21. yüzyılın risklerine karşı hazırlamak ve
- Sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak üzere eğitim sistemlerini
- “Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim (SKE)” bakış açısı ile güncellemektedir.

19. HAVA, SU, TOPRAK KİRLİLİĞİ VE ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN KONTROLÜ

Çevre kirliliğinin birçok çeşidi vardır.
- En çok bilinen kirlilik çeşitleri: Hava kirliliği, su kirliliği ve toprak kirliliğidir.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’ndan
- Açlığa Son (SKA2) - Sorumlu Üretim ve Tüketim (SKA12)
- Sağlık ve Kaliteli Yaşam (SKA3) - İklim Eylemi (SKA13)
- Temiz Su ve Sanitasyon (SKA6) - Sudaki Yaşam (SKA14) ve
- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (SKA9) - Karasal Yaşam (SKA15) Amaçları
- Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (SKA11)
→ Hava, su ve toprak kirliliği ile doğrudan ilgilidir.

HAVA KİRLİLİĞİ: Özellikle fosil yakıtların yanması veya verimli kullanılmaması neticesinde hava kirliliği yüksek birikimlere ulaşabilmektedir.

SU KİRLİLİĞİ: Su kirliliği zararlı maddelerin akarsu, nehir, göl, okyanus gibi
→ Su kaynaklarımızı kirlilemesi ve kalitesini düşürmesidir.

TOPRAK KİRLİLİĞİ: Toprak en önemli doğal kaynaklardan birisidir.

- Tarım dışı amaçlar ile kullanılması
- Ağır metallerle kirlenmesi ve
- Erozyon sonucu oluşan etkilerle kayıplara uğraması sonucunda
→ Verimi düşmekte ya da yok olmaktadır.

- Kaybedilen toprakların yeniden kazanılması çok zordur.
- Dünyadaki toprakların ancak onda birinde üretim yapılabilmektedir.

Kirliliğin Kontrolü
Kirliliğin kontrolü, mevzuat, düzenleme ve teknolojiler ile mümkündür.

Türkiye’de kirliliğin kontrolüne ilişkin mevzuata örnek olarak
→ Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliğini Önleme Yönetmeliği verilebilir.

Ankara Gölbaşı’nda
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Sürekli İzleme Merkezi ve
- Merkez bünyesinde çalışmalar yürüten
Çevre Referans Laboratuvarı
- “Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı”
- “Evsel ve Endüstriyel Kirlilik İzleme Programı”
- “Denizlerde Bütünleşik Kirlilik İzleme Programı”
- “Sürekli Atık Su İzleme Sistemi” ve
- “Sürekli Emisyon Ölçüm Sistemi” kapsamında
- 81 ilde kurulan istasyonlar ile
- Toprak, su ve havanın güncel durumunu izlemektedir.

Çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için
- “Kullanan öder” veya “Kirleten öder” gibi
→ İlkeler göz önünde bulundurularak çevresel kirliliğin azaltılması
- “Sıfır atık” gibi Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Amacı ile
→ Uyumlu politika, uygulama, program ve eğitimlerin topluma yayılması
- Ayrıca karbon vergisi ve emisyon ticareti gibi politika araçlarının
→ Ülke şartlarına uygun bir şekilde tasarlanması ve uygulanması
→ Kirlilik kontrolünde önemli çalışma başlıklarıdır.

20. ATIK YÖNETİMİ VE SIFIR ATIK

Dünya madde açısından bakıldığında kapalı bir sistemdir.
→ Bir başka deyişle dünyada bulunan kaynaklar sınırlıdır.
→ Kaynaklar tükendiğinde yenisini bulmak mümkün değildir.

Dünyanın sınırlı kaynaklarına artan talepler ve sürdürülebilir bir hayat için
→ Sıfır atık yaklaşımına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.
Dünyada ve Türkiye’de “sıfır atık bilinci” gittikçe yaygınlaşmaktadır.
- Nüfusun hızla artması
- Şehirleşme ve tüketim maddelerinin çeşitlenmesi ile
→ Atık miktarı artmakta ve çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır.

Doğaya bırakılan atıklar → Doğa tarafından bir süre sonra temizlenebilir. Ama
→ Atık miktarı arttıkça doğanın kendini temizleme gücü azalmaktadır.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’ndan
Açlığa Son - Nitelikli Eğitim - Temiz Su ve Sanitasyon - Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar - Sorumlu Üretim ve Tüketim - İklim Eylemi - Sudaki Yaşam ve Karasal Yaşam Amaçları → Atık yönetimi ve sıfır atık konusu ile doğrudan ilgilidir.

Küresel ölçekte ve her ülkede → 2030’a kadar
Atık oluşumunu önleme, azaltma, geri kazanım ve tekrar kullanım yollarıyla
- Atıkların en aza indirilmesi - Gıda kayıplarının azaltılması
- Kişi başına düşen yiyecek israfının yarıya düşürülmesi
- Açlığın dünyanın her yerinde sonlandırılması
- Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminin ve
- Verimli kullanımının sağlanması gerekmektedir.

JOHAN ROCKSTRÖM öncülüğünde bir grup bilim insanının
- 2009 yılında yayımladığı
“Gezegein Sınırları: İnsanlık İçin Güvenli Alanı Araştırmak” isimli makale,
- Gezegimizde yaşamın sürmesi için 9 kritik eşik belirlemiştir:

- 1) Biyolojik Çeşitlilik (AŞILDI)
- 2) İklim Değişikliği (AŞILDI)
- 3) Yeni Kimyasallar
- 4) Ozonun İncelmesi
- 5) Atmosferik Aeresol Yükselmesi
- 6) Denizlerin Asitlenmesi
- 7) Biyoekonomiyasal Döngüler (AŞILDI)
- 8) Tatlı Su Kullanımı
- 9) Arazi Kullanımı (AŞILDI)

Eşiklerden 5’i henüz hâlâ güvenli sınırlar içindedir. (4’ünde ise eşik aşılmıştır)

Sıfır Atık aşılın eşiklerin geriye döndürülmesi veya en azından durdurulmasına
→ Doğrudan katkı sağlayabilecek eylemlerden biridir.

Günümüzün en büyük sorunlarından biri olan ve
- Katı atık kategorisinde değerlendirilen plastik atıklar
→ Kontrolsüz bir artış içindedir.

Deniz kirliliğinin %80’i karasal kirleticilerden oluşmaktadır.

“Barselona Sözleşmesi” kapsamında yapılan çalışmalar
→ Akdeniz Havzası günde yaklaşık 730 ton plastik ile kirlenmektedir.
→ Plajlardaki deniz atıklarının % 60’ı, tek kullanımlık plastiklerdir.

Bu atıklar denizlerde yaşayan canlıların yaşamını ve
- Suyun temizliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Doğaya atılan plastik maddeler de uzun yıllar kaybolmaz!
→ Toprak kirliliğine neden olmaktadır.

“Sıfır Atık” (2017)

- İsrafin önlenmesini / Kaynakların daha verimli kullanılmasını
- Atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek atık oluşumunun engellenmesi veya
- En aza indirilmesi;
- Atığın oluşması durumunda ise
→ Kaynağında ayrı toplanması ve geri kazanımının sağlanmasını kapsayan
→ Atık yönetim felsefesi olarak tanımlanan bir hedeftir.

Sıfır atık → Atık oluşumunu önlemektir.

Sıfır atığın temeli → Atık oluşmadan önce atık oluşumunu önlemek
→ Atık üretmemektir.

Doğada → Bir canlının atığı diğer bir canlının besinidir.

→ Atık kavramı modern yaşamın ürettiği bir kavramdır. Doğada geçerli değildir.

Sistemler doğru kurulduğunda doğanın bir parçası olan insanların
→ Fazla atık üretmeden yaşamaları mümkündür.

Modern yaşamda
kurgulanan sistem
doğrusal ekonomiye dayanır.
→ Sürdürülebilir değildir.

Doğrusal ekonomide
- Ham madde
→ Doğadan temin edilir.
→ Malzeme üretilir, kullanılır.
→ Atık olarak doğaya atılır.

Atık üretmeden yaşayabilmek için

- Doğrusal ekonomi anlayışını → Döngüsel bir yapıya kavuşturmak gerekir.

Döngüsel ekonomi

Hammadde temininden itibaren
- Üretim, kullanım, dönüşüm ve yeniden dönüşümü esas alır.
→ Üretim ve tüketim modelidir.

Türkiye’de 2017’den beri Sıfır Atık politikası yürütülmektedir.

Sıfır atık politikası kapsamında

- İsrafin önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, atık miktarının azaltımı ve oluşan atığın geri dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.

Sıfır Atık anlayışı

- Tüketicilerin tüketim alışkanlıklarını
- Atık oluşumuna sebep olan tüketimlerini gözden geçirmelerini
- Atık çarkarının azaltılması ve
- Atıkları değerlendirme konusunda
→ İnsanlara yeni bir bilinç kazandırmayı hedeflemektedir.

İlk sıfır atık uygulaması

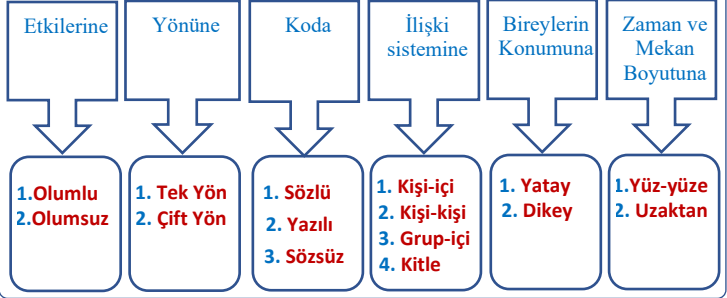
→ Cumhurbaşkanlığı Külliyesi ile
→ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nda başlamıştır.

- Ardından kamu kurumları başta olmak üzere limanlar, havaalanları, otogarlar, tren garları, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri, hastaneler ve turizm tesisleri gibi kalabalıkların yoğun olduğu noktalarda adım adım proje yaygınlaştırılmıştır.

2017’den 2022 yılı Ocak ayına kadar

→ Toplam 24.2 milyon ton geri kazanılabilir atık ekonomiye kazandırılmıştır.

Sıfır Atık Projesi kapsamında devam eden “Sıfır Atık Mavi” çalışması ile
→ Deniz ve kıyılarının korunması da ulusal bir öncelik haline getirilmiştir.
Sıfır Atık Projesi Denizlerin, akarsuların, göllerin korunması için
→ Türkiye’nin deniz koruma seferberliğidir.

MODÜL 7	I -A	Konu Anlatım	MODÜL 7	I -B	Konu Anlatım
SOSYAL ETKİLEŞİM VE İLETİŞİM			İLETİŞİMİN SINIFLANDIRILMASI		
İLETİŞİMİN ÖNEMİ VE İLETİŞİM BECERİLERİ			İLETİŞİMİN SINIFLANDIRILMASI <i>KAYA'ya göre</i>		
<p>İletişim kavramı</p> <p>- Katılanların bilgi ya da sembol üreterek birbirlerine ilettileri iletileri</p> <p>- Anlamaya ve yorumlamaya çalıştıkları bir süreçtir.</p> <p>İletişim kavramı neleri içerir?</p> <p>a) <i>İkna</i> b) <i>Etkilemeyi</i> c) <i>Duygu ve düşüncelerin aktarılma sürecini</i></p> <p>d) <i>Ortak algılamayı</i> e) <i>Paylaşmayı</i></p> <p>İletişimin farklı tanımlarının ortak özellikleri:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Kişiler arası iletişimde en az iki kişi vardır. 2) İletişim tek yönlü değil, karşılıklıdır. 3) İletişim hem psikolojik hem de sosyal/kültürel bir olgu ve süreçtir. 			 <p>1.Olumlu 2.Olumsuz</p> <p>1. Tek Yön 2. Çift Yön</p> <p>1. Sözlü 2. Yazılı 3. Sözsüz</p> <p>1. Kişi-iki 2. Kişi-kşi 3. Grup-iki 4. Kitle</p> <p>1. Yatay 2. Dikey</p> <p>1.Yüz-yüze 2. Uzaktan</p>		
İLETİŞİMİN ÖGELERİ VE SÜREÇLERİ			<p>Olumlu İletişim → İletişimin niteliğini artırabilir. → İçinde ima ya da iğneleyici söz barındırmaz!</p> <p>Okulda ve sınıflarda → Olumlu ve çift yönlü iletişim istenir.</p> <p>Okullarda tek yönlü iletişim olduğunda → Yöneticisinin okulda olan herkesle kurduğu iletişim aşağıdan yukarı olacaktır.</p> <p>Sınıfta da bu durum yaşandığında → Öğretmen gücü temsil edecek ve öğrencilerle iletişim aşağıdan yukarı olacaktır.</p> <p>- Böyle bir sınıfta öğrencilerin → Merak ettiklerini sormaları, anlamadıklarını dile getirmeleri oldukça zor olur. → Öğretmen sürekli aktif, öğrenci pasif olur.</p> <p>Pasif olan öğrencinin sınıfta → İstenmeyen davranışları gösterme olasılığı daha da artabilir. → Bu sınıf yönetiminde farklı sorunlara yol açabilir.</p> <p>Çift yönlü iletişim olduğunda → Öğrencilerin anlamadığını dile getirme ve soru sorma becerisi gelişebilir. - Olumlu sınıf ve okul iklimi ve - Öğrencilerin sosyal duygusal güvenliği için de bu tarz bir iletişim gereklidir.</p> <p>İletişim, kullanılan koda göre de sınıflandırılmıştır: Sözlü iletişimde → Kullanılan kelimeler, ses tonu ile beden dili önemlidir. - Kullanılan kelimeler aynı olsa bile → Ses tonumuz ve beden dilimiz anlam kaymasına neden olabilir.</p> <p>Sosyal etkileşimde → Sözsüz iletişim sözel iletişime oranla çok daha etkilidir.</p> <p>İnsanlar iletişim sırasında anlamsal gerçekliği → Daha çok sözsüz kodlardan edinmektedir.</p> <p>İletişimde etkinlik açısından yapılan karşılaştırmalarda: → Sözsüz kodlar % 55 oranla en etkin araçsallığı ortaya koyarken → Sözel kodların etkililik oranı % 7 → Ses tonun % 38 oranında etkili olduğu bilinmektedir.</p> <p>Duruş ve ses tonu → Alaycı, ima eden ya da sağlıklı kurulan bir iletişimin göstergesi olabilir.</p>		
<p>1) Kaynak: Kişiler arası iletişimde mesajı gönderendir.</p> <p>2) Hedef: Mesajı alır, anlamlandırır ve kaynağa farklı bir mesaj gönderir. → Bu bir döngüye benzer ve roller sürekli değişir.</p> <p>3) Mesaj-İleti: İletişim sürecinde hedefe iletilmek istenen her şeydir. → Hedeften kaynağa, kaynaktan hedefe gelen anlamdır.</p> <p>4) Kanal: İletişim sürecinde kişiler karşılıklı mesajlarını farklı yollarla iletirler. - Söz, beden dili ve yazı bu yollardan bazıdır. - Sessiz kalma da kişiler arası iletişimde bir mesaj ve iletimi olabilir.</p>			<p>İletişim Süreçleri:</p> <p>1) Kodlama 2) Kod Açma ve Yorumlama 3) Geri Bildirim 4) Gürültü</p> <p>1) Kodlama: - Mesajın işaret hâline dönüşmesinde kullanılan simgeler ve - Simgeler arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümüne kod denir. → En çok kullanılan kod sistemi dildir. Kodlama ise mesajın içeriğinin kod simgelere dönüştürülmesidir.</p> <p>2) Kod açma ve yorumlama: - Kaynaktan gelen mesajın içeriğinin alınıp çözümlenmesidir.</p> <p>3) Geri bildirim: - Karşılıklı gidiş gelen mesajların doğru algılanıp algılanmadığını test etmektir. - Geri bildirim olmadığında iletişim tamamlanmaz. - Bu nedenle sürecin olmaması olmalıdır. - Geri bildirim bir söz, jest ve mimik gibi bir beden hareketi de olabilir.</p> <p>4) Gürültü: - Kaynaktan çıkan mesajın hedef tarafından → Tam ve doğru alınmasını etkileyen şeydir. → Gürültü kişilerin birbirini duyabilmesini engeller. → Mesafe, ortamdaki gürültü ya da her türlü fiziksel engel gürültüdür.</p> <p>Zaman zaman aynı dille konuşsak da iletişimsizlik yaşayabiliriz. Bu nedenle - Ortak dili kullanmak - Yaşa, gruba ve kültüre ilişkin özellikleri bilmek → İletişimin daha sağlıklı olabilmesi için önemlidir.</p>		
İLETİŞİMİN İŞLEVLERİ			<p>Yazılı iletişim - <i>Mektuplar, raporlar, özetler, makaleler, tutanaklar, basın bildirimleri ve Elektronik ortamlarda gönderilen çeşitli yazılı mesajları içerir.</i></p> <p>Yazılı iletişim sayesinde → Gönderici ve alıcının mesajları tekrar okunabilir ve → Belgelerin saklanabilir olması sebebi ile hatalar en aza indirilebilir.</p>		
İLETİŞİMİN İŞLEVLERİ			YAZILI VE SÖZLÜ İLETİŞİM ARASINDAKİ FARKLAR		
İletişim hem bireysel hem toplumsal hem de kültürel işlevleri olan bir süreçtir.			<p>1) Yazılı iletişimde, sözlü iletişimde olduğu gibi → <i>Seslendirmenin, tavır, jest ve miminin sağlayacağı etkiler yoktur!</i></p> <p>2) Sözlü iletişimde dil yanlışları söyleyiş bozuklukları dışında pek fark edilmez. → Oysa yazılı iletişimde yanlış kullanılan bir sözcük hemen dikkat çeker.</p> <p>3) Yazılı iletişimde birtakım biçimsel kurallara uymak gerekir. → Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uymak zorunluluğu vardır.</p> <p>4) Yazılı iletişimde planlama → Sözlü iletişime oranla daha çok önem taşır. → Konuşma sırasında aklımıza gelen bir bilgiyi aktarabiliriz.</p>		
<p>1) İletişimin bireysel işlevi: - İnsan sosyal bir varlıktır. → İletişim kurma ihtiyacı vardır. → Bu ihtiyaç ilişki kurma işlevidir. - Bu ihtiyacın giderilmesiyle insan sosyal ve kültürel bir varlığa dönüşebilir.</p> <p>- İnsanın en önemli ihtiyaçları arasında → Var olma ve kendini ifade edebilme olduğunu söyleyebiliriz. → Kendimizle ve diğer bireylerle kurduğumuz iletişim önemli bir ihtiyaçtır.</p> <p>- Duygu ve ihtiyaçlarımızı dile getirmek - Bildiklerimizi aktarmak ve öğrenme → Ancak nitelikli bir iletişimle sağlanabilir.</p> <p>Kendimizle ya da başkalarıyla yaşadığımız çatışmalara → Sağlıklı ve etkili kurulamayan bir iletişim süreci de neden olabilir.</p> <p>İnsanın diğer bir temel ihtiyacı paylaşmadır. - Duygu, düşünce ve ihtiyaçlarımızı paylaşma ihtiyacı → İletişimin bireysel işlevleri arasındadır. → Bu işlevleri yerine getiremeyen bireylerde sağlık problemleri görülebilir. → Çünkü bu işlevler aynı zamanda insanın en temel ihtiyaçlarıdır.</p> <p>2) İletişimin toplumsal işlevleri: - Sosyalleşme, bilgi sağlama, bilginin aktarılması ve paylaşılması ...</p> <p>Kültür toplumdan topluma ve kuşaktan kuşağa → Sözlü ya da sözsüz kurulan iletişim sayesinde aktarılır. → Bu da (kültür) iletişimin toplumsal işlevleri arasında sayılabilir.</p>			<p>Sözlü iletişimde sıklıkla dile getirilen - “Ben bunu kastetmedim.” veya “Aslında sen yanlış anlamışsın.” gibi → İletişim kazaları yazılı iletişimde çok az meydana gelmektedir. → Bunun nedeni yazarına geniş bir zaman ve düşünme fırsatı sunmasıdır. “Söz uçar yazı kalır.” atasözünde yazmanın önemi vurgulanır.</p> <p>İlişki sistemlerine göre kişinin kendisiyle kurduğu iletişim oldukça önemlidir. - Bireylerin kendileri ile kurdukları iletişim ne kadar sağlıklı ise → Başkaları ile kurdukları iletişim de o kadar sağlıklı olacaktır. →</p>		

İki Amerikalı psikolog, **JOSEPH LUFT** ve **HARRINGTON INGHAM** 1950’de **Johari Penceresi Modeli**’ni geliştirdi:

- İnsanın sosyal ilişkilerinde
- Kendisi ile ilgili aktarımda bulunduğu (*kendisinin bildiği*) alanlarının yanı sıra
- Paylaşımında bulunmadığı (*kendisinin bilmediği*) alanları da ortaya çıkarmışlardır.
- Böylece kişilerin kendilerini tanımaları sağlanmıştır.
- Başkaları tarafından da **nasıl görüldükleri** tanımlanabilir hâle gelmiştir.

Bireyler **Johari Penceresi**’nde:

Açık alan, kör alan, gizli alan ve bilinmeyen alanları görebilir.

Açık alan:

- Kişinin kendi tarafından da başkaları tarafından da **bilinen** alandır.
→ İnsanlar umutlarını, beklentilerini ya da korkularını çekinmeden paylaşır.

Kör alan:

-Bu alan başkaları tarafından **bilinen** ancak **kişinin** bilmediği **alanıdır**.
→ **Başkalarının bir kişi hakkında** edindiği izlenimlerle ilgilidir.

Gizli alan:

-Bu alan **kişinin bildiği** ancak başkalarının bilmediği **alanıdır**.
→ **Kişi bilinçli olarak bazı yanlarını** gizlemek istemektedir.

Bilinmeyen alan:

- Bu alan ise **kişinin de başkalarının da bilmediği, karanlık** alandır.
→ Bu alanların **büyükluğu** kişiden kişiye değişir.

Burada

- Kişinin kendini derinlemesine tanıması
- Başka insanların da aynı şekilde kişiyi tanıması **önemlidir**.
→ **Önemli olan olumlu ve yapıcı bir geri bildirim sürecinin** yürütülmesidir.

Eğitim ile iletişim arasındaki ilişki → **Eğitim bir etkileşimdir.**

→ **Etkileşimin aracı ise iletişimdir.**

Bu sebeple okulda iletişim süreci

→ Hem **eğitsel faaliyetler** için hem de **yönetsel faaliyetler** için **temel** gerekliliktir.

Okul ortamlarında “formal” ve “informal” iki tip iletişim türü kullanılır.

Formal iletişim:

→ İletişimin kademeli olarak **aşağı ve yukarı yönlü hiyerarşik** aktarımıdır.

İnformal iletişim:

- Okullarda **daha sık** görürüz.
- **Kişi ve grupların tutumlarına bağlı** olarak değişir.
- **Okula dair düzensiz yaklaşımları olan** bir iletişim türüdür.

Türk milli eğitim sisteminde okul yapılarında

→ **İnformal ilişkiler** baskındır.
→ **Hiyerarşinin az olduğu** görülmektedir.

Kişiler arası iletişim → **Çift yönlü bir iletişimdir.**

Grup içi iletişim → **Çift yönlü bir iletişimdir.**

Kitle iletişimi → **Tek yönlü bir iletişimdir.**

Kitle iletişimin işlevleri:

- **Topluma** çeşitli konularda **haber ve bilgi** sağlama
- **Bireylerin** sosyalleşmesine katkıda bulunma ...

İnternetin daha yaygın bir hâle gelmesiyle

→ Sosyal medyada kurulan **iletişim** de önemli kazanımdır.
- **Pandemi süresince** iletişim → Daha çok **çevrim içi** iletişime dönüşmüştür.

Çevrim içi araçlarla kurulan ve yüz yüze olmayan **iletişim**

→ Bazen **iletişim kazalarına ve iletişim engellerine** neden olabilir.

Telefonda ya da sosyal medya araçları ile kurulan **iletişimde**

→ İletişimin bazı öğeleri yer almadığından **bu kazalar yaşanabilmektedir**.
→ Ayrıca **kuşaklar arası farklılıklar** da etken olabilmektedir.

İletişim → **Teknoloji ve internetin kullanımıyla** dönüşüme uğramıştır.

Daha hızlı ve anlık kurulan yazılı ya da sözlü iletişim de

→ **Yanlış anlaşılmalara** neden olabilmektedir.

Bu yanlış anlaşılmalara okullarda

- Öğretmen-öğretmen, yönetici-öğretmen, öğretmen-veli, veli-yönetici **arasında**
→ **Sağlıksız ve nitelsiz iletişime** neden olabilir.

İLETİŞİM BECERİSİ

1) Kendine ve diğerlerine saygı duyma 2) Empati 3) Etkin dinleme
4) Somutlaştırma 5) Ben dilini kullanma 6) İçten ve samimi olma

1) SAYGI DUymAK:

Saygı duymak → İletişimin temelinde olan bir değerdir.

Saygı → İnsanlara yalnızca insan oldukları için değer vermektir.

→ Karşı tarafı kabul etmekle ve olduğu gibi kabul etmekle de **ilgilidir**.

→ Din, dil, ırk, sosyoekonomik durum... farklılıklarına saygıyı da kapsar.

→ **Özellikle sınıfta ve okulda kapsayıcı bir dili kullanmayı da içerir.**

2) EMPATİ:

ROGERS “Empatinin etkisini, birinin sizin hakkınızda peşin hüküm vermeden adınıza sorumluluk almaya veya sizi belli bir kalıba sokmaya çalışmadan dinlemesi gerçekten iyi hissettirir.” şeklinde açıklar.

Empati becerimizi geliştirmek

→ Karşılaştığımız tepkiyi kişiselleştirmekten bizi koruyabilir.

Kişiselleştirmek ve kalıp yargılar → Bizi çatışmaya iten bir süreç olabilir.

Empati becerisi

- Kırılganlığımızı gösterebilmemizi

- “Hayır”ı reddedilme olarak algılamadan duyabilmemizi sağlar.

EMPATİ BECERİSİ NASIL KAZANILIR?

ERSOY ve KÖŞGER’e göre çocuklar:

3 yaşından itibaren

- Diğer insanların düşüncelerinin kendi düşüncesinden farklı olduğu
- Herkesin kendine özgü bir perspektifinin olduğu
- Bir duruma farklı tepkiler verilebileceğini anlamaya başladıkları ve
- Diğer çocukların sıkıntılarını anlayıp yardım ettikleri **gözlenmektedir**.

6 yaşından itibaren

- Kendisini karşıdaki kişinin yerine koyabilmektedir.
- Dil becerisi gelişmekte ve soyut düşünme düzeyi artmaktadır.
- Daha uzak yerlerdeki insanların başlarına gelenleri de algılayabilir.

10-12 yaşlarında

- Çocuk, bu dönemde tanımadığı kişilere de empati duyabilir.

Ailelere ve öğretmenlere epey önemli roller düşmektedir.

- Çocuğa karşı sıcak ve destekleyici bir yaklaşım ve rol model olmak

→ Çocukların empatik becerilerini geliştirir.

Empatiyi geliştirmek için → **Oyun ve drama** yöntemlerinin kullanımı da vardır.

- **Rol değişimi - Duygu ve ihtiyaçların dile getirilmesi** → **Empatiyi geliştirebilir**.

- **Yaratıcı drama teknikleri**

- Öykü, masal ve felsefe araçları bu konuda etkili olabilir.

3) ETKİN DİNLEME:

Dinleme her türlü öğrenme sürecinde ve sosyal çevrede karşımıza çıkar.

- Bazen farkında olarak bazen olmayarak kullanılan bir **dil becerisidir**.

- **Beynin** her iki tarafının kullanılmasını gerektiren bir faaliyettir.

Sol beyinle → İçerik ve olguları

Sağ beyinle → Duyguları, beden dilini, ses tonunu ve bütünü dinleriz.

Dinleme → **Konuşmanın** algılanma boyutunu oluşturmaktadır ve bireylerin

söylenenleri algılayıp anlamlandırması olarak da tanımlanmaktadır.

Dinleme → Bilinenin aksine **doğuştan gelen bir beceri** alanı değildir!

- Dil ve anlatım dersleri bünyesinde

- Belirli bir program çerçevesinde

- Sistematik şekilde geliştirilebilecek **bir beceridir**.

Dinleme becerisi → İletişim becerisinin temelinde yer alır.

→ **Çünkü iletişim** dinleme ile başlar.

İYİ BİR DİNLEYİCİNİN ÖZELLİKLERİ:

1. Dinlemenin amacını ve yöntemini belirler,
2. Ön bilgilerini harekete geçirir,
3. Dinlediklerini ön bilgilerinin ışığında inceler,
4. Konuşmacının aktardığı bilgilerle ön bilgileri arasında bağ kurar,
5. Bir olay ve düşünce arasındaki farkı belirler,
6. Ana ve yardımcı düşünceleri belirler,
7. Konuşmacının amacını belirler,
8. Propaganda, abartı ve ön yargıları belirler,
9. Zihinsel yapısını düzenler ve geliştirir,
10. Konuşmayı, konuşmanın içeriğini değerlendirir.

Dinleme alanları

→ **İşlem, etkileşim ve sözlü anlama** olmak üzere **üç boyutta** incelenir:

1. İŞLEM BOYUTU:

Hem fiziksel hem de zihinsel çeşitli **işlemler** yapılır.

→ Bu işlemler **işitme, anlama** ve **zihinde yapılandırma** (üç aşama)

a) İşitme:

- **Seslerle** sözler fiziksel olarak alınarak **algılanır** ve beynimize iletilir.
- Bu süreçte *Ses, ses telleri, ses dalgaları* ve *kulak* yer alır.

b) Anlama:

- İşitilenlere dikkat yoğunlaştırılır.
- İlgili duyulan ve gerekli görülenler **seçilerek** anlamlandırılır.

Dikkat yoğunlaştırma bütün anlama sürecini etkiler.

→ İşitilenlerin seçilmesi, işlenmesi ve anlamlandırılması belirleyicidir.

c) Zihinde yapılandırma:

- **Anlama sırasında** seçilen bilgi ve düşünceler
- Çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilerek işlenir.
- (*Sıralama, sınıflama, ilişki kurma, düzenleme, sorgulama, değerlendirme*)
- **Sonra yeni bilgiler** bireyin zihinsel yapısına göre
- **Ön bilgilerle** bütünleştirilir ve zihnine yerleştirilir.

2. ETKİLEŞİM BOYUTU:

- **Konuşmacı ile dinleyici** arasında

→ Sözlü konuşmalar, aktarılan bilgiler ve ortamla gerçekleştirilir.

a) Fiziksel etkileşim:

- Konuşmacının belirli **durumlarla** etkileşimi içerir.

(*Sesi, ses tonu, konuşma hızı, kelimeler, beden dili, yüz ifadesi, göz teması, duruşu, jestleri, mekân, araç-gereç, dinleme ortamı, gürültü, ışık, ısı, renk ...*)

b) Zihinsel etkileşim:

- **Dinleyicinin konuşmacının düşüncelerini**

→ Öğrenmesi, anlaması, kendi bilgileriyle karşılaştırmasıdır.

3. SÖZLÜ ANLAMA BOYUTU:

- **Anlama işlemi** hem **süreçsel** hem de **etkileşimsel** olarak gerçekleşir.

a) Etkileşimsel süreçte

- Dinleyicinin özellikleri, konuşmacının aktardıkları ve ortam etkilidir.

b) Süreçsel anlama

- Dinleme sırasında çeşitli bilgilerin alınması, zihnimize işlenmesi ve
- Anlamlandırılması aşamalarındaki **işlemlerdir**.

DİNLEME TÜRLERİ:

- 1) **Takdir edici dinleme** söylenenden keyif almaya odaklı
- 2) **Kapsamlı dinleme** öğrenme ve bilgiyi hatırlamaya odaklı
- 3) **Kritik değerlendiren dinleme** yargılayıcı ya da değerlendirmeye odaklı
- 4) **Vurgulu dinleme** diğerlerinin duygularını anlamaya odaklı
- 5) **Katılımcı dinleme** duyduklarını tekrar etme, özümleme ve yansıtırma
- 6) **Edilgin dinleme** dinleyen sözler geri bildirimde bulunmaz!
- **Konuşan kişinin** duyguları anlaşılmasına çalışılır
- Vereceği karara güvenme vardır
- Sorundan kendisinin sorumlu olduğu mesajı verilir. (*Destekleyici bir süreçtir.*)
- 7) **Empatik dinleme** amaç kişinin kendisini açmasını sağlamaktır.
- 8) **Yargısız ve eleştirel dinleme** etkili dinleme hem yargısız hem de eleştireldir.
- 9) **Derinlemesine dinleme** yüzeydeki mesajlar da önemsenir. (*Ayrıntılı dinleme*)
- 10) **Çözümleyici dinleme** Kişinin duyguları ve mesajları anlaşılmasına çalışılır.
- 11) **Etkin dinleme** konuşmacının mesaj içeriğine ve duygularına anlam katmadır.
- 12) **Dikkatle dinleme** konuşmacının söylediklerini **takip etmeyi** gerektirir.

Somut konuşmak kişiler arası ilişkilerde

- Birey etkin dinleme davranışını gösterdikten sonra konuşma ile ilgili
- Duygu, düşünce ve isteklerini ifade edebilmeli, ilişkiyi zenginleştirebilmelidir.
- **İfadelerin doğru anlaşılması için açık ve net konuşmak** gereklidir.

Etkili İletişim Becerileri BULUŞ, ATAN ve ERTEN SARIKAYA'ya göre

- 1) Egoyu Geliştirici Dil
- 2) Etkin-Katılımlı Dinleme
- 3) Kendini Tanıma-Kendini Açma
- 4) Empati
- 5) Ben Dili becerileri

1) Ego geliştirici dil:

- **Kişiler arası ilişkilerde benliği olumlu** etkiler.
- **Bireyin olumlu özelliklerine** ve **performanslarına** vurgu yapılır.
- Kişiye kendisini zayıf ve yetersiz hissettirmeden eksiklerini giderebilmesi.
- **Bunun tersi ego zedeleyici dil** olarak adlandırılabilir.

2) Etkin-katılımlı dinleme:

- Yeterli **motivasyon** ile o iletişime aktif bir şekilde katılımdır.
- Bu **beceri etkili iletişimin** temelini oluşturur.
- Kişide **önemsendiği duygusunun** oluşmasına katkı sağlar.

3) Kendini tanıma-Kendini açma:

- Bireyin kendisine ilişkin farkındalığına
- **Düşünce** ve **duygularıyla** yeterli düzeyde ilişki kurmasına ve
- Kendi iradesi ile kendisini açmasına ve **şeffaflığına** işaret etmektedir.

4) Empati:

- **Karşıdaki kişinin öznel dünyasından** yola çıkarak onu anlamaya işaret eder.
- DÖKMEN** empati için **üç temel öğeden** söz etmektedir. →

Empati kurmak için

- 1) Kişi kendisini karışındaki kişinin yerine koymalı (onun gözüyle bakma)
 - Kişi empati kuracağı kişinin rolüne girmelidir. **Ancak**
 - Bu rolde fazla kalmaz asıl rolüne tekrar döner.
- 2) Karşıdaki kişinin duygularını, düşüncelerini ve beklentilerini doğru anlamalı.
- 3) Empati kuran kişide oluşan anlayışın **karşıdaki kişiye**
 - **Temel ya da ileri düzeyde tepkilerle iletilmesi** gerekir.

5) Ben dili:

- Kişinin karşılaştığı durum veya davranış karşısında kişisel tepkisini

→ **Duygu ve düşüncelerle açıklayan** bir ifade tarzıdır.

Sen dili → Suçlayıcı, yargılayıcı iken

Ben dili → **Sadece kişinin kendi duygularını** ortaya koyar.

→ Yargılama, eleştirme, suçlama vb. yapılmaz!

→ **İletileri yorumlamaz!**

→ **Davranışların** başkalarını nasıl etkilediğini açıklar.

→ **Somut etkileri** belirtir ve hissedilen duyguyu açıklar.

Etkili İletişimde Dil, Kültür ve Değerlerin Önemi**Sınıf öğrenme ortamına dönüştürebilmek için rehber:**

- 1) Öğrenciler ve öğretmenler, ebeveynler... **birlikte** ve **birbirinden** öğrenir.
- 2) Öğrenme kazanımları ve kuralları **herkesin anlaşmasıyla** belirlenir.
- 3) **Öğrenenler** işsel değerlerden, ihtiyaçlar ve arzulardan motive olurlar.
- 4) **Öğrenme ortamında** hiçbir şekilde baskı yoktur.

Kültür

Her şeyden önce bir yaşam biçimidir ve

- gündelik hayat içindeki uygulamaları ve
- Bir grubu diğerlerinden farklı kılan gelenekleri ve alışkanlıkları da kapsar.

Kültür

- Bireyin **toplumun bir üyesi** olarak, iletişim kurmasına

- Belli davranışları ve olayları yorumlamasına ve değerlendirmesine yardımcı olan
- **Değerler, fikirler ve semboller dizisidir.**

İletişim süreci → **İçinde kültürel kodları** da barındırır.

İletişim süreci → **Simgeleri, sembolleri ve kültürel kodları** da içerir.

→ Bu tarz kurulan iletişime **simgesel iletişim** denir.

Simgesel iletişim

- Çeşitli simgesel göstergelerle yapılan ve
- Farklı durumlarda, farklı kültürlerde farklı anlamlar **taşıyan iletişim biçimidir.**

Sözsüz iletişim araçları da **kültürden kültüre** değişebilir.

Sinergoloji sözsüz, bilinçsiz dili okumaya yönelik bir yöntemdir.

→ Sözlü iletişim ile beden dili arasındaki **farkı** gözlemlemektedir.

Sinergoloji

- **Bedenin** bilinçsiz hareketlerini **saptar**.
- Bu **bilinçsiz hareketler** güdülerin görsel belirtileridir.

Beden dili → Sözcüklerin gücünü **arttırırken azaltı** bilir de.

→ Bazı durumlarda sözlerin farklı anlaşılmasına da **sebeptir**.

→ Bu **sinergolojinin çalışma alanıdır.**

İletişimde → **Hareket** sözden önce yer alır.

Hareket → Söylenmeyeni **ortaya çıkarır**.

Etkili iletişimde tutumlar, değer yargıları ve algılarımız da etkilidir.

Sosyal psikoloji disiplin olarak araştırmalarında

- En fazla eğilimi **tutumlara** yönelir.
- **Tutumlar** bazen iletişim engellerine de **sebeptir**.

İletişim Engelleri:

1) **Fiziksel** 2) **teknik** 3) **psikolojik** 4) **sosyal** 5) **örgütsel** olarak sınıflandırılabilir.

Fiziksel ve teknik engeller:

- **Mesaj** ile ilgili engeller
- **Kanal** ve **araçlarla** ilgili engeller
- **Gürültü** ile ilgili engeller
- **Dil** ile ilgili engellerden oluşmaktadır.

Sosyal ve psikolojik engeller:

- Kişilerin var olan **düşünce, duygu** ve **değer yargılarından**
- **Davranış, tutum** ve **hedefleri**, düşünce **boyutları**
- Dinleme ve anlama **becerilerinden**
- Bulundukları **sosyokültürel şartların farkındalığından** kaynaklanabilir.

Örgütsel engeller:

- **Roller**, zaman baskısı
- Örgütün **büyüklüğü**
- Geri bildirim sisteminin **yetersiz olması**
- Yönetim **tarzı**
- Aşırı **bilgi yüklemesi**
- Statü **farklılıkları** ve **hiyerarşi** nedenli olabilir.

TUTAR 'a göre ise **iletişimin engelleri:** Yapıcı engeller, **bozucu** engeller **kanal** engelleri ve **teknik** engeller olmaya üzere dörde ayrılır.

ENGELLERE ETKİ EDEN UNSURLAR
1- Kişisel unsurlar: -Alıcının ve vericinin mesajı kodlarken veya iletirken → Gerekli dikkati göstermemelerinden kaynaklanan engellerdir.
2- Fiziksel unsurlar: Kişilerin kendilerinden kaynaklanmayan -Dış kaynaklı ve iletişimi olumsuz yönde etkileyen unsurlardır . -Fiziksel unsurlar genellikle ortamdaki kaynaklı engelleyicilerdir.
3- Semantik unsurlar: -Kullanılan dilden kaynaklı yanlış anlaşmalar ve iletişim engelleridir.
4- Zaman baskısı: - İş yaşantısı içerisindeki faaliyetlerin birçoğu - Belirlenen mesai saatleri içerisinde gerçekleşmektedir. → Bu da örgüt üyelerinin üzerinde zaman baskısı oluşturur.
5- Algılamadaki seçicilik: - Bazı iletilerin bilerek yahut bilmeyerek algılanamamasıyla ilgilidir. → Kişiler , belirli ön yargılara sahipse ... algılama değişir.

Dilin Kullanmayla Ortaya Çıkan Engeller:

1. Emir vermek, yönlendirmek, yönetmek. **Korku ya da aktif direnç yaratabilir.**
2. Uyararak, gözdağı vermek. **Gücenme, kızgınlık, isyankârlığa neden olabilir.**
3. Ahlak dersi vermek. **Zorunluluk ya da suçluluk duyguları yaratır.**
4. Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek. **Bağımlılık ya da direnme yaratabilir.**
5. Öğretmek, nutuk çekmek, mantıklı düşünceler önermek. **Bıkkınlık, nefret ...**
6. Yargılamak, eleştirmek, suçlamak. **Benlik saygısını azaltır.**
7. Ad takmak, alay etmek. **Genellikle karşılık vermeye iter.**
8. Yorum, analiz, tanı koymak. **Yanlış anlaşılma korkusuyla iletişim kesilebilir.**
9. Övmek, aynı düşünce , olumlu değerlendirme. **Övgü yokluğu eleştiri olarak...**
10. Avutmak, teselli etmek. **Zor görevlerde ben de aynı şeyi hissedirdim.**
11. Sorgulamak, sinamak, sorguya çekmek. **Köse sıkıştırılmış hissetmek.**
12. Alaycı davranmak, şakacı davranmak, konuyu sapırtmak. **Kendisi ile ilgilenilmediğini, kendisine saygı duyulmadığını düşündürebilir.**

Eğitim Ortamında Ekolojik Sistem Yaklaşımı

- Ekolojik yaklaşım**
- Birey, aile, grup ve/veya topluluk ile
 - Politik, sosyal ve kültürel çevreleri arasındaki ilişki ve bağlantıları
 - Bunların birbirlerini nasıl etkilediğini ve şekillendirdiğini düşündürür.

Ekolojik sistem yaklaşımı
 - İnsan davranışına etki eden iç ve dış kuvvetlerin etkileşimlerini inceler.

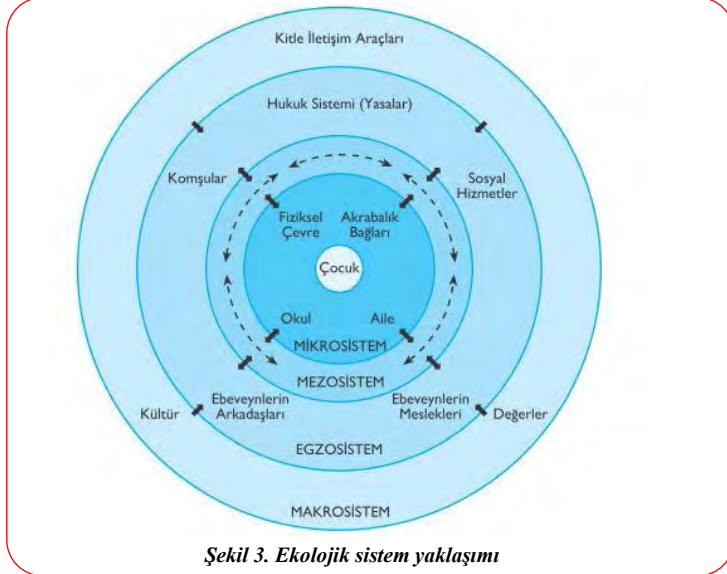
Ekolojik sistem yaklaşımının teorik temeli
 → LUDWIG VON BERTALANFFY'nın genel sistem yaklaşımına dayanır.

Her canlı **doğar büyür ve ölür**→ Okullar da böyledir.
 → **Güç** yitiminde (**değişime ayak uydurulmadığında**) yok olamaya doğru gider.

Bu nedenle toplumsal değişimler karşısında ayakta kalmak isteyen her kurum
 → **Değişime** açık olmalıdır.
 → **Değişime direnç** her zaman **olasıdır**. (Sorunları artırır.)

EKOLOJİK YAKLAŞIMIN TEMEL PRENSİPLERİ

- 1) Çocuk, modelin merkezinde yer almaktadır.
- 2) Çocuğun hayatında kendisini ve birbirlerini etkileyen **farklı sistemler** vardır.
- 3) Çocuk etkilendiği gibi çocuk da onları etkiler.
- 4) Çocuğun **gelişimi** bu sistemlerdeki deneyimlerin niteliğine **bağlıdır**.
- 5) Sistemler arasındaki ilişkilerin niteliği ve sıklığı da çocuk üzerinde etkilidir.
- 6) Çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı **sistemler** de çocuğun gelişimini etkiler.
- 7) Çocuğun **sağlıklı gelişimi için** sistemler arasındaki etkileşimin **tutarlı** olmalıdır.

Şekil 3. Ekolojik sistem yaklaşımı

Ekolojik sistem yaklaşımı
 - Bireyi çevre içerisinde yaşayan bir **varlık** olarak ele alır.
 - Bireyin davranışını değerlendirirken çevreyi de göz önünde bulundurur.

- Bireyin yaşam döngüsü içerisinde meydana gelen etkileşimler ve
 - Karşılaştığı yaşam olayları **üç temel kategori içerisinde** ele alınabilir:

1) MİKRO OLAYLAR:
 - Kişisel olarak her bireyin sahip olduğu yaşam deneyimleridir(?)
Madde bağımlılığı, intihar teşebbüsleri, depresif kişilik yapısı vb.
 → Bireysel yaşantılar ve kişilik özellikleri örnek olarak gösterilebilir.

2) MEZZO DÜZEYDEKİ YAŞAM OLAYLARI:
 - Bireylerin sosyal çevre içerisinde diğer bireyler ve
 - Küçük gruplar ile kurdukları ilişki ve etkileşimler üzerine odaklanır.
Aile, arkadaş ve iş çevresi ile arasındaki etkileşimleri kapsar.

3) MAKRO OLAYLARI:
Mikrosistem→ Şu anki ortam: Ev, okul, iş yeri vb.
Mezosistem→ Mikrosistemlerden oluşan sistem: Komşuluk, toplum.
Ekzosistem → Doğrudan bireyi kapsamayan sosyal yapılar: Kamu kurumları, profesyonel kuruluşlar.
Makrosistem→ Kültürü kapsayan örüntüler: ekonomik ya da siyasi ideolojiler, baskın inançlar ya da basmakalıp düşünceler.
 → Bireyin yaşadığı toplumun özellikleri yer alır.
Kronosistem→ Önceki tüm katmanları kaplayan bu dış katmandır.
 → Yaşanan zaman dilimini ifade etmektedir.
Örneğin savaşlarda ve ekonomik kriz dönemlerinde suçta artış olabilmektedir.

Mikrosistemler→ Günlük yaşamda bireylerle en doğrudan ilişkili sistemlerdir.
 - Örneğin, ev insanların çoğu için öncelikli mikrosistemdir.
 (Okullar, dini kurumlar, akran grupları ve çalışma ortamları da ...)
 - Mikrosistemler insanların yüz yüze etkileşim içinde oldukları ortamlardır.

-Çocuğun içinde bulunduğu **akran grubunun** suçluluğa eğilimi
 → Çocuğun da bu davranışlara sürüklenmesine neden olabilmektedir.
 - Aile bireylerinin birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışları
 → Çocuğun gelişimini olumsuz etkileyerek suça yönelmesine neden olabilir.

Okul İklimi ve Ekolojik Sistem Yaklaşımı Arasındaki İlişki

Okul iklimi → Okulda çalışanların okulu nasıl betimlediği ile ilgilidir.
İklim okulda
 -Okulda zamanla şekillenen her an görülemeyen değerler ve kurallar bütünüdür.
 -Okulun dışarıdan nasıl göründüğünü de **gösterir**.
 - Bir okula ilk girdiğinizde hissettiğiniz şeydir.
 - Okul kültürü ile oldukça ilişkilidir.

Örgüt iklimi
 -Bir örgütü diğer örgütlerden ayıran ve örgütteki iş görenlerin
 → Davranışlarını etkileyen özellikler bütünüdür.

“İklim” genellikle okulda ve sınıfta yaşam kalitesini tanımlamada **kullanılır**.
 - Üyelerin davranışlarını etkiler ve
 - Bir okulu diğerinden ayırt eden iç özellikler bütünüdür.

İklim Çeşitleri (Sınıflandırma):

1) Açık iklim:
 - Astlara güven, iletişimde açıklık, **anlayışlı** ve **destekleyici** önderlik
 - Çalışanların özerkliği, **yüksek verim** amaçlarına sahip olma ...

2) Kapalı ya da tehdit edici iklim:
 - Otoriter önderlerin katıkur isteyen davranışları sonucu
 → Emir komuta zincirlerine **asırı uyma eğilimi**
 → Yakından **denetim** ile **astların** sıkı denetlendiği iklimdir.

- Verimde yüksek amaçlar seçilmesine karşın
 → Bunların elde edilmesi için **engel** bir iklim doğurur.

İklim Çeşitleri (Sınıflandırma) PAKDANEL'e göre :

- 1) **Açık iklim:** Arkadaşça ilişkiler, işleri kolaylaştırma ve katılımcılığı teşvik ...
- 2) **Özerk (Otonom) iklim:**
 -Yönetici örgütte resmî ve sistemli bir iş için kendini **çalışanlarından** uzak tutar.
- 3) **İdareci iklim:**
 - **Yöneticinin** işi kendisinin yapması, arkadaşça ilişkilerin olmaması
 - Yazılı kurallar ve tatmin edilmeyen sosyal ihtiyaçlar karakterize eder.
- 4) **Samimi iklim:** Arkadaşça ilişkiler hâkimdir ...
- 5) **Babacan iklim:** Kısmen **kapalı** bir iklimdir.
 - **Çalışanlar** birlikte hareket etmez! (Grup içinde bölünmeler vardır)
 - **Yönetici** sürekli **kontrol edici** görevdedir.
- 6) **Kapalı iklim: Yönetici**
 - Çalışanları **yönlendirmede** etkili değildir!
 - Onların kişisel zenginlikleri ile ilgilenmez!
 → İş birliği yoktur! (Grup başarısı → **Minimum** düzeydedir.)
 → **Resmî** bir örgüt iklimi söz konusudur.

Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde bakıldığında

Yöneticilerin en sık belirttiği faktörler olarak MEB'in aldığı karar ve uygulamalar, yasalar → **Eksosistem** içerisinde Etik kurallara ise → **Makrosistem** içerisinde yer almaktadır.

Kültürel bağlamda yer alan

Değer, inanç, etik kural norm, davranış ve alışkanlıklar → **Makrosistem** içindedir.

Öğrencilerin okula başlama yaşından itibaren

- Gelişim özelliklerine göre davranışları incelendiğinde → Her yaşta farklı ilişki sistemleri içinde oldukları görülmektedir.

Aile, arkadaşlar ve öğretmenleri ile kurdukları iletişim

→ Dönemlere göre farklılaşmaktadır.

Ekolojik sistem kuramına göre bu yaş özelliklerine bakıldığında Mikrosistem

-Çocuğun veya ergenin günlük hayatta → Etkileşim içerisinde olduğu kişileri ve bu kişilerle olan ilişkilerini içerir.
→ Bireyin gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahiptir.
→ Bu sistem en temelde aileyi, okulu ve arkadaş gruplarını kapsar.

Aile mikrosistemi içinde yer alan ebeveynler, kardeşler ve yakın akrabalar ile Okul mikrosistemi içinde yer alan öğretmenler ve arkadaşlar

→ Ergenin günlük hayatta kişisel ve sosyal iletişimde bulunduğu → Mikrosistem öğeleridir.

Çocuğun değişen gelişimsel durumu ve ihtiyaçlarıyla bağlantılı olarak

→ Farklı mikrosistemlerle olan ilişkilerinde değişiklikler olmaktadır.

-Bebeklik dönemindeki çocuk-aile ilişkisi ile
-Ergenlik dönemindeki ergen-aile ilişkisi birçok alanda farklılıklar gösterir.

Mezosistem çocuğun ilişki içerisinde bulunduğu

→ İki veya daha fazla mikrosistem arasındaki etkileşimi içermektedir.

Aile ve akranlar, aile ve okul yönetimi ve aile ve öğretmenler arasındaki etkileşim

→ En temel mezosistem yapılarıdır.

Örneğin ebeveynleri tarafından fiziksel veya sözel istismara uğrayan bir ergen

→ Okula uyum ve akademik başarı konusunda problemler yaşayabilir.

Okulda arkadaşları ile problem yaşayan bir ergenin

→ Ailesi ile olan ilişkileri olumsuz olarak etkilenebilir.

Aileler

- Çocuklarının kiminle arkadaşlık ettiğini bilmiyorsa
- Çocuklarının gelişimi ve akademik başarısı hakkında iletişim kurmuyorsa
- Evde çocuklarının ödevleri ile ilgilenmiyorsa
→ Mezosistemde bir problem yaşandığına işaret etmektedir.

Ekzosistem ergenin doğrudan içinde bulunmadığı fakat

→ Onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünüdür.

Ebeveynlerin iş durumu (yoğun iş temposu ve stresi, işsizlik)

→ Ergenlerin gelişimini dolaylı olarak etkilemektedir.

Makrosistem bir toplumdaki kültürel değerleri, inanç sistemlerini ve yasaları, kişilerin tutumlarını, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını kapsar.**Makrosistemin yapıtaşları**

-Ergenlerin gelişiminde doğrudan bir etkiye bulunmamakla birlikte
→ Ergenin içinde yaşadığı toplumsal ve ekonomik çevreyi belirlemede ve
→ Ergen de bundan dolaylı olarak etkilenmektedir.

Kronosistem bütün sistemleri kapsayan en son sistemdir.

-Çocuğun içinde yaşadığı çevrede zaman içinde değişimlerin
→ Çocuğun gelişimini hangi ölçüde etkilediğini ifade eder.

Eğitim Sistemi İçerisinde Ekolojik Sistemin İşlevi**Eğitim sistemi içerisinde karşılaşılan sorunların çözümünde**

- Ekolojik sistem yaklaşımının kullanılması
→ Sorunların tanımlanmasını sağlar ve
→ Her boyuttan çözüm önerileri sunmada etkilidir.

Ekolojik sistem yaklaşımı sorunlara çok boyutlu açılardan bakmamızı sağlar.**Akran Zorbalığı**

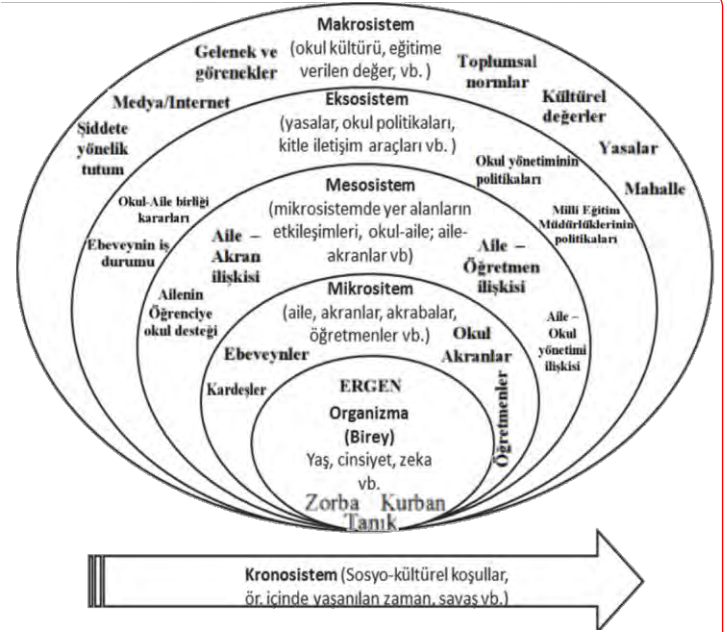
-Eğitim sisteminin önemli sorunlarından.
- Akran zorbalığı ve öğrenci devamsızlığı
→ Ekolojik sistem yaklaşımı ile tanımlanmış ve derinlemesine incelenmiştir.

Eğitim sistemine dair olan her sorun

- Mikro düzeyden makro düzeye kadar ele alındığında
→ Fotoğrafın tümünü görme imkânı sağlayabilir.

Akran zorbalığını sadece çocukların ve ergenlerin

- Bireysel özelliklerinden kaynaklanan tek yönlü bir problem değildir.
- Aile, okul atmosferi, öğretmen tutumu, arkadaş ilişkileri ve
- İçinde yaşanan kültürün de rol oynadığı çok boyutlu karmaşık bir problemdir.
→ Soyutlanmış ve bireysel bir olay değildir!
→ Ergenin ilişkide olduğu kişiler ve ortamla etkileşiminin bir ürünüdür.

Şekil 4. Ekolojik sistem kuramı çerçevesinde akran zorbalığı

Mikrosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- İlgili, sevgi ve sıcaklıktan yoksun bir aile ortamı
- Cezalandırıcı, tartışmacı, düşmanca ve kötüleyici ebeveyn tavırları
- Fiziksel ve duygusal istismar uygulayan ebeveynler
- Okul bahçesi ve oyun alanlarının yetersiz olması
- Öğretmenlerin ve yöneticilerin zorbalık davranışlarını görmezden gelmesi
- Okul yönetimi tarafından fiziksel cezanın uygulanması
- Öğrencilerin okul atmosferi hakkındaki negatif düşünceleri
- Okuldaki akranların saldırgan davranışlar sergilemesi
- Okul mevcudunun fazla olması
- Olumsuz davranışlar gösteren akran gruplarına dâhil olması

Mezosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- Okul ve aile arasındaki iletişimin yetersiz veya eksik olması
- Ailenin onaylamadığı arkadaş grupları

Ekzosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- İş yeri stresini eve taşıyan ebeveynin otoriter bir tutum sergilemeleri
- MEM'in eğitim politikalarının öğretmen ve dolayısıyla öğrenciye etkisi
- Akranlarının ailelerinin ebeveynlik stilleri

Makrosistem Kapsamında Akran Zorbalığına Sebep Olabilecek Etmenler:

- Şiddetin toplumda kabul görmesi
- Televizyondaki şiddet içerikli programlar
- Mahallenin sosyo-ekonomik düzeyi

Ekolojik Sistem Yaklaşımı DEĞİRMENCİ ve DEMİRCİOĞLU'na göre

- Öğrenci devamsızlıklarına ilişkin arka planda yatan nedenleri
→ Fark edebilmek ve çözüme ulaştırmak için kullanılabilir.

Ekolojik sistem kuramına göre çocuğun içinde bulunduğu en yakın çevresi

→ Mikro sistemi oluşturmaktadır.

Sonuç olarak

Ekolojik yaklaşım çerçevesinde planlanmış ya da geliştirilmiş olan

- Önleyici ve koruyucu müdahale programlarının
- Çocukların okul devamsızlığını ve terkin ortadan kaldırma sürecinde
→ Önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

DİJİTAL YETKİNLİK
ÖĞRETMENLER İÇİN DİJİTAL YETKİNLİKLER
Kavramlar ve Tanımlar
<p>Dijital Yetkinlik/Yeterlik Dijital yetkinlik ve dijital yeterlik kavramları farklı kaynaklarda → Zaman zaman eş anlamlı kullanılsa da anlamca farklılıkları vardır.</p> <p>Dijital yetkinlik → Bir üst kavramdır. Dijital yeterlikteki → Bilgi, beceri ve gerektiği gibi kullanımın ötesinde → Dijital araç, süreç ve olanakların kullanımında → Durum değerlendirmeyi ve karar verebilmeyi de kapsar.</p> <p>Yeterlik→ Bir işi yapmak için gerekli minimum bilgi ve becerilerdir. → <i>Eğitim-öğretim hizmetini sunan öğretmenlik mesleği</i> de buna dâhildir.</p> <p>Öğretim alanında yeterlikler → Öğretimde ulaşılması gereken hedeflerdir. - Öğretim faaliyetleri ile hedef yetkinliklerin öğrenenlere kazandırılması beklenir.</p> <p>Öğretimin planlanmasında yeterlikler: - <i>Bilgi/beceri tipleri ve seviyelerini belirlemede,</i> - <i>Ders içeriklerini oluşturmada,</i> - <i>Okul müfredatlarını oluşturmada,</i> - <i>Öğretmen adaylarını yetiştirmede,</i> - <i>Öğretmen mesleki gelişim programlarını oluşturmada yol göstericidir.</i></p> <p>Yeterlikler “<i>Ne öğretmeliyiz?/Öğrenmeliyiz?</i>” sorusunun cevabını vermek için → Program ve öğretim tasarımcılarına yardım eder.</p> <p>Yeterlikler → Öğreten ve öğrenen fark etmeksizin tüm paydaşları etkiler.</p>
DİJİTAL YETERLİKLER VE ÖĞRETMEN YETERLİKLERİ
<p>Dijital yeterlik: - <i>İş, istihdam, öğrenme ve topluma katılım ile ilgili hedeflere ulaşmak amacıyla</i> - <i>Bilgi ve İletişim Teknolojileri'nin (BİT) → Eleştirel ve yaratıcı kullanımıdır.</i></p> <p>Dijital yeterlik: - <i>Bilgi, iletişim ve iş birliği, medya, bilişim güvenliği, problem çözme ve eleştirel düşünme</i> gibi farklı okuryazarlıkları içeren bir yeterliktir. - Öğretmenlerin eğitim alanında sahip olması gereken yeterliklerdendir.</p> <p>Öğrenciler <i>akıllı telefonlar, tabletler ve sosyal ağ uygulamaları</i> gibi → Dijital araç ve ortamlarda <i>etkin konumdadır</i>.</p> <p>Tüm bu gelişmeler → Öğretmenlere yeni zorluklar getirdi ve → Öğrenme konusunda köklü değişiklikleri zorunlu kılmıştır.</p> <p>Okulların teknolojik araçları yalnızca temin etmeleri yeterli değildir! → Aynı zamanda sınıfta kullanımı konusunda dengeyi sağlamalıdır.</p> <p>Teknoloji eğitimin temelini değiştirdi→ Yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. - Öğretmenlerin dijital dönüşüme adapte olması yani → Öğrencilerine yetiştirmeye çalışması gerekir. → Çünkü geleceğin eğitimi dijital dünya ile şekillenmektedir.</p>
DİJİTAL BECERİLER VE DİJİTAL OKURYAZARLIK
<p>İnternet teknolojilerinin - Çalışma, öğrenme ve eğlenme yöntemlerimizi değiştireceği öngörüsü → Yeni teknolojiler ile sürekli kendini yenileyerek gerçekleşmektedir.</p> <p>- Bilişim Teknolojilerinin toplum içinde yaygınlaşması ve - Bu teknolojiler ile yapılabilen işlerin çeşitliliği → BT'yi etkili, verimli ve güvenli kullanmayı zorunlu kılmıştır.</p>
DİJİTAL OKURYAZARLIK:
BT'nin toplum içinde bilinçli kullanılması için → Gerekli bilgi ve becerilerdir.
<p>Dijital Beceri: Günlük yaşamda bir sorunu çözmek için → BT becerisini kullanma ve uygulama yeteneğidir.</p> <p>Dijital beceriler - <i>Bilgileri yönetmek, iletişim kurmak, sorunları çözmek ve içerik oluşturmak için</i> → Donanım ve yazılım kullanma becerisi gibi temel becerilere hâkim olmaktır. → Sürekli olarak geliştirilmesi gerekmektedir.</p> <p>Dijital yeterlikler → Statik bir çalışma alanı değildir! - <i>BT'deki hızlı gelişmeler</i> - <i>Bu teknolojilerle gerçekleştirilen bireysel amaçların çeşitliliği ve</i> - <i>Teknolojilerin yapısından kaynaklı güvenlik açıkları nedeniyle</i> → Bireyler de dijital yeterliklerini güncel tutmalıdır.</p>
DİJİTAL ÇAĞ VE İLGİLİ TANIMLAR
<p>Dijital çağda öğretmenin rolü daha karmaşık ve zordur.</p> <p>Öğretmenler - <i>Dijital çağa ayak uydurabilme</i> - <i>Değişimin taşıyıcısı ve dönüşümün bir parçası</i> olabilme gibi → Birçok rol üstlenmektedir.</p>

MODÜL 8	I -B	Konu Anlatım
<p>Günümüzde <i>Dijital Ayak İzi, dijital ağ ve dijital kimlik</i> gibi → Yeni kavramlar oluşmakta ve öğretmenlere büyük rol düşmektedir.</p> <p>Dijital dönüşüm ve beraberinde gelişen -Teknolojiler -Dijital vatandaşlık - e-devlet tanımı ve uygulamaları dikkat çeker.</p>		
DİJİTAL DÖNÜŞÜM:		
<p>VİAL'e göre Dijital Dönüşüm: - Bilgi, bilişim ve ağ teknolojilerinin birlikte kullanımıyla - Bir varlığın özelliklerinde önemli değişiklikleri tetikleyerek → İyileştirmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan bir süreçtir.</p> <p>Yeni değerler ve yöntemler oluşturmak için - Stratejik yapıda, iş süreçlerinde ve iş kültüründe → Dönüşüm gerekir. → Öğretmenlik mesleği bu dönüşümün bir parçasıdır.</p> <p>Dijital Dönüşüm → Yaratıcılığı ve inovasyonu merkeze alır. → Geleneksel yöntemlerde daha verimli sonuçlar için ortaya çıkmıştır.</p> <p>Bazen birbirinin yerine kullanılan üç terim ortaya çıkmıştır: 1) Dijitalleştirme 2) Dijitalleşme 3) Dijital dönüşüm.</p> <p>1) Dijitalleştirme: - Var olan içeriklerin dijital ortama aktarımıdır. 2) Dijitalleşme: - Hizmetlerin çevrim içi ortamlarda ve uzaktan gerçekleştirilmesidir. 3) Dijital Dönüşüm: - Teknoloji adaptasyonu ile veri alışverişi ve otomasyon içeren - Bütünleşik sistemlerde süreçlerin dijital ortama taşınması ve → Daha verimli işletilmesidir. <i>(E-devlet servisleri en öne çıkan dijital dönüşüm araçlarıdır.)</i></p>		
<p>ISTE (Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu) <i>(International Society for Technology in Education)</i></p>		
<p>Dijital Vatandaşlık: ISTE 2008'de öğretmenler için → Ulusal Eğitim Teknolojisi Standartlarını güncellemiş ve → Dijital vatandaşlığa dikkat çekmiştir.</p>		
<p>Özellikle öğretmenler → Dijital vatandaşlığı anlamalı ve öğretmelidir. - Teknolojide yaşanan gelişmelerle - Eğitim, ticaret, sağlık, iletişim, hukuk ve güvenlik gibi → Vatandaşlık boyutları dijital ortamlara taşındı.</p>		
<p>Öğretmenler - Öğrencilerini dijital vatandaşlık becerileriyle donatmalı ve - Öğrencilerin teknoloji okuryazarı olabilmelerinde yardımcı olmalıdır. - Aynı zamanda dijital vatandaşlık ile teknolojinin → Öğrenciler üzerindeki etkisini de bilmelidir.</p>		
<p>Teknolojiye okul içi/okul dışı erişim → Büyük riskleri beraberinde getirmektedir: Teknolojinin uygunsuz kullanımı / Siber zorbalık / Dijital mahremiyet ...</p>		
<p>Dijital vatandaşlık - Teknoloji erişimi ve becerilerinin yanı sıra → Eğitim yetkinlikleri gerektirir. - Teknoloji kullanımına ilişkin davranış normlarıdır. - Dijital dünyada görev yapmak için sorumlu olunan dijital alışkanlıklardır.</p>		
<p>ISTE (Uluslararası ET Topluluğu)'ye göre → Dijital vatandaşlık: - Öğretmenlerin öğrencilerine öğretmekten sorumlu tutulduğu - Eğitim teknolojisinin temel bir yönüdür.</p>		
<p>ISTE bu konuda standartlar belirlemiştir: - Öğretmenler olumlu ve sorumlu bir şekilde → Öğrencilerine dijital dünyaya katılmaları için ilham vermelidir.</p>		
<p>E-Devlet: - Daha iyi bir süreç yönetimine ulaşmak için BİT ve özellikle internetin bir araç olarak kullanılmasıdır.</p>		
<p>OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)</p>		
<p>OECD→ e-Devlet Projesi bağlamında, “e-devlet”i üç grupta tanımlar:</p> <p>1) İnternet hizmet sunumu ve e-danışmanlık gibi internet tabanlı faaliyetlerdir. 2) Devlette BİT kullanımına eşittir. 3) Kamu yönetimini BİT'lerin kullanımı yoluyla dönüştürme kapasitesidir.</p>		
<p>Kısaca OECD “e-devlet”i → BİT'lerle inşa edilmiş yeni bir hükûmet biçimini tanımlamak için kullanılır.</p>		
<p>Bu genellikle internet kullanımıyla bağlantılıdır. E-devlet ile - Yeni liderlik biçimleri, yeni tartışma ve karar verme stratejileri oluştu.</p>		
<p>BASU'ya göre e-devlet: Vatandaşlara fayda sağlamak için - Devlet hizmetlerine erişimi ve bu hizmetlerin sunumunu geliştirmeyi amaçlar. - Bir ülkenin kalkınması ve sosyal - ekonomik kaynakları daha iyi yönetmek için - Devletin etkili yönetişime ve artan şeffaflığa yönelimini güçlendirmeye → Yardımcı olmayı amaçlamaktadır.</p>		

Dijital Teknolojiler ve Hukuksal Boyut

Bilişim Hukuku, Etik ve Telif Hakları

- İnternetin yaygınlaşması ve açık erişim ile birlikte
→ Bilgiye erişim ve bilginin yayılması da hızlanmıştır.

Bilgi toplumu:
- Temel üretim faktörü bilgi olan bir toplum yapısıdır.
- Bilginin işlenmesinde ve depolanmasında BİT'i baz alır.

Bilgi toplumu(Bilgi Çağı) bir dizi özellik veya niteliğe sahiptir:
- Bilgisayar teknolojilerine artan bir bağımlılık
- Büyük bir bilgi sektörüne yönelik iş gücü ve
- Büyüyen bir iş bölümü ...

Bilişim Etiği:
- Bilgi toplumunun uyması gereken bazı kurallardır.
(Bilgisayar, iletişim ve ağ/internet ortamlarındaki kurallardır.)
- Amacı: Kişilerin azami fayda ve asgari zarar ile bu ortamları kullanmasıdır.

Telif Hakları → Bilgi toplumunda karşılaştığımız diğer bir kavramdır.

Telif hakkı:
- Kişinin emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukukî haklarıdır.
- Özgün ve yaratıcı eser sahiplerine (yazar, sanatçı, besteci, tasarımcı, vd.)
→ Belirli bir süre için yasayla tanınan manevi ve ekonomik haklardır.

Telif hakları
→ Fikirleri değil, fikirleri ifade etme biçimini koruma altına alır.

Telif haklarının Amacı:
1) Kişisel amaç 2) Toplumsal amaç

1) **Kişisel Amaç:**
- Eser sahiplerini telif hakları aracılığıyla ödüllendirmek ve
- Daha fazla eser oluşturmaya teşvik etmektir.

2) **Toplumsal Amaç:**
- Özgün eserleri belirli bir süre sonra toplumun yararlanmasına sunmaktır.

Telif hakkı yasaları:
- Hangi eserlerin korunup hangilerinin korunmayacağını tanımlar.
- Eser sahiplerinin ve kullanıcıların haklarını düzenler.
- Eser sahibi ile kullanıcı arasında bir denge kurar.

Bilişim hukuku → Etik ve telif haklarıyla birlikte doğmuş olan bir kavramdır.
- BT kullanımının artması ve riskli kullanımından dolayı
→ Bilişim suçu dediğimiz bazı suç türleri ortaya çıkmıştır.

Bilişim suçunun → Hukuki karşılığı vardır:
- Gayri kanuni, gayri ahlaki veya yetki dışı gerçekleştirilen her türlü davranıştır.
- Bilişim etiği ya da telif hakkı ihlalleri bilişim suçları kapsamındadır.
- Bilişim suçlarıyla ilgili yasal düzenlemeler → Bilişim hukuku kapsamındadır.

Kişisel Veriler ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

Kişisel veri → Gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi kapsar.
(Vatandaşlık numarası, adı ve soyadı, kişinin e-posta adresi, IBAN bilgisi, araç plaka bilgisi, görevine uygun olarak ehliyet bilgisi, kişinin fiziksel özellikleri, öğrencinin almış olduğu not bilgisi, aldığı burs miktarı, hangi yurttan kaldığı...)

Kişisel verilerin korunması
→ Temel bir insan hakkı olan özel hayatın gizliliği ile doğrudan bağlantılıdır.

Kişilerin özel hayatının gizliliğini sağlayabilmek için
- Üçüncü kişilerin eline geçmesinde sakınca bulunan verilerinin
→ Hukuken korunması gereklidir.

Anayasa'da, kişisel verilerin korunmasıyla ilgili detaylı düzenlemelerin
→ Kanunla yapılacağı belirtilmektedir.

KVKK (6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu)

KVKK → 2016'da Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Anayasa'da öngörülen başta özel hayatın gizliliği olmak üzere
- Temel hak ve özgürlüklerin korunması amaçtır.

Kişisel Verilerin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gereken Kurallar:
1) Kişisel verilerin toplanmasında hukuka ve dürüstlük ilkelerine uyulması
2) Kişisel verilerin elde edildiği kaynakların açık ve net olması
3) Kişisel verilerin doğru ve güncel olması
4) Verilerin meşru ve gerekli amaçlar için toplanıyor ve işleniyor olması
5) Veri toplama amaçlarının açıklanması ve sadece bu amaçlar için kullanılması
6) Verilerin amaç için kullanıldıktan sonra muhafaza edilmemesi ve silinmesi

Dijital Yeterliklerin Oluşum Süreci ve Değerler

2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi

Teknolojik ilerleme ve dijital dönüşüm
→ Tüm dünya için yeni bir çağın kapılarını açmıştır.
Bu gelişim süreci
→ "Dördüncü Sanayi Devrimi" olarak adlandırılır.
→ İnsanlık için önemli imkânlar sunar.
→ Ülkeler düzleminde tüm dengeleri değiştirmiş ve
→ Rekabet koşullarını yeniden şekillendirmiştir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı → 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisini hazırladı

Amaç: Ülkemizde bu yeni dönemde
- Küresel rekabette daha güçlü olmak
- Sürdürülebilir ekonomik kalkınmak
- Toplumsal refah artışını sağlamak

2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi'nde

- Türkiye'nin "Millî Teknoloji Güçlü Sanayi" vizyonunu gerçekleştirmede
→ Yol haritası çizilmiştir.
- Bu belgede 5 ana bileşenden oluşan stratejik bir yapı esas alınmıştır:
1) "Yüksek Teknoloji ve İnovasyon" 2) "Dijital Dönüşüm ve Sanayi Hamlesi"
3) "Girişimcilik" 4) "Beşeri Sermaye"
5) "Altyapı"

Şekil 1. 2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi ana bileşenleri

Strateji Raporunda

Dördüncü Sanayi Devrimi'nin
- Kamu ve özel sektör politikalarının dijitalleşmeye uyumu
- Küresel tedarik zincirlerine entegrasyon ve
- İş gücü piyasası yetenek havuzunun ihtiyaçları karşılaması gibi konularda
→ Yeni problemleri de beraberinde getirmiştir.

Rapora göre

- Ülkeler ve toplumlar önceki dönemlerden farklı olarak
→ Yeni sınama ve zorluklar ile karşılaşmaktadır.
- Bir yandan sanayi ve teknolojiye gelişim sağlanırken
- Diğer taraftan bunların yol açtığı yeni nesil problemlere
→ Çözüm üretilmesi gerekmektedir.

Eğitim-öğretim süreci ve bunun önemli paydaşı olan öğretmenler
→ Bu dijital dönüşümün bir parçasıdır.

Öğretmen

- Dijital yeterliklerini geliştirmeli
- Tüm paydaşlarıyla toplumu harekete geçirmeli
- Toplumda dijital dönüşümü gerçekleştirebilmelidir.
→ Bu aynı zamanda Devlet politikasıdır.

TEDMEM Türkiye'de Öğretmen Dijital Yeterlikleri Raporu

2021'de TEDMEM bir rapor hazırladı:
- "Öğretmen dijital yeterlikleri" kavramını inceledi.
- Türkiye'de bu çerçevesinin oluşturulması sürecine yönelik öneriler geliştirmiştir.

Raporda

- Uluslararası kuruluşların
→ Öğretmen dijital yeterlik çerçeveleri ve eylem planları incelendi.
- Özellikle pandemi döneminde öğretmen dijital yeterliklerine
Nasıl bakıldığı - Hangi gelişmelerin ortaya konulduğu
Uygulamalar yapılan eğitim politikaları ve sınırlılıklar incelenmiştir.
- Türkiye'de merkez düzeyde
- Ulusal ihtiyaçlara göre belirlenmiş bir
→ Öğretmen dijital yeterlik çerçevesine ihtiyaç olduğu sonucuna varmışlardır.

Özellikle pandemi dönemi ile birlikte
→ Öğretmenlerin dijital yeterlikleri önem kazanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre dijital yeterlik

- Tüm öğretmenler ve diğer eğitim personelleri için temel bir beceri olmalı ve
→ Aday öğretmen eğitimi de dâhil olmak üzere
→ Öğretmenlerin meslek gelişiminin tüm alanlarına yerleştirilmelidir.

Avrupa Birliği Dijital Eğitim Eylem Planı (2021-2027)

- AB üye devletlerinin eğitim ve öğretim sistemlerinin
- Dijital çağa sürdürülebilir ve etkin bir şekilde uyarlanmasını desteklemek için
→ Yenilenmiş bir politika girişimidir.
- Öğretmenlerin dijital yeterliklerine dair en güncel politika belgelerindendir.

Bu plan ile amaçlanan:

- Yüksek kaliteli, kapsayıcı ve erişilebilir bir dijital eğitim sunmak
- Pandeminin teknolojik açıdan fırsatlarını ve zorluklarını ele almak
- Dijital eğitim konusunda daha güçlü bir iş birliği sağlamak
- Dijital teknolojilerle ilgili öğretimin kalitesinin ve miktarının iyileştirilmesi
- Öğretim yöntemlerinin ve pedagojilerin dijitalleştirilmesi için destek vermek ...

Eylem Planı bu hedeflere ulaşmak için öncelikli iki alan belirlemiştir:

1- **Yüksek performanslı bir dijital eğitim ekosisteminin gelişimini desteklemek**
Öğretmenler ile tüm eğitim personelinin dijital olarak
- Yetkin ve kendine güvenen olması
- Yüksek kaliteli öğrenme içeriği oluşturulması
- Altyapı, bağlantı ve dijital ekipman sağlanması ve
- Dijital kapasite planlaması yapılması gerekliliğinin altı çizilmiştir. →

Eğitim ve öğretim kurumları için dijital dönüşüm planları:**Eylem 1: Başarılı dijital eğitim için kolaylaştırıcı faktörler hakkında**

→ Üye Devletlerle Stratejik Diyalog

Eylem 2: Yüksek kaliteli ve kapsayıcı ilköğretim ve ortaöğretim için

→ harmanlanmış öğrenme yaklaşımlarına ilişkin Konsey Tavsiyesi

Eylem 3: Avrupa Dijital Eğitim İçerik Çerçevesi**Eylem 4: Eğitim için bağlantı ve dijital ekipman****Eylem 5: Eğitim ve öğretim kurumları için dijital dönüşüm planları****Eylem 6: Eğitim ve öğretimde yapay zekâ ve veri kullanımı****2-Dijital dönüşüm için dijital becerilerin ve yeterliklerin geliştirilmesi****2. stratejik öncelik olan bu alanda erken yaşlardan itibaren**

- Temel dijital beceriler ve yeterliklerin
- Dijital okuryazarlığı teşvik etmenin
- Yeni teknolojilerin, bilgisayar eğitiminin önemi ve genç kadınların
- **Dijital yaşamın bir parçası olması gerekliliği vurgulanmıştır.**

-Aşağıdaki eylem planlarını içermektedir:

Eylem 7: Öğretmenler ve eğitimciler için dijital okuryazarlığı teşvik etmek ve Eğitim ve öğretim yoluyla dezenformasyonla mücadele etmek için ortak yönergeler**Eylem 8: Avrupa Dijital Yeterlik Çerçevesi'ni****Yapay zekâ ve verilerle ilgili becerileri içerecek şekilde güncellemek****Eylem 9: Avrupa Dijital Beceri Sertifikası****Eylem 10: Eğitim ve öğretimde dijital becerilerin sağlanmasının iyileştirilmesine ilişkin Konsey tavsiyesi****Eylem 11: Öğrencilerin dijital becerilerine ilişkin uluslararası veri toplanması ve Öğrencilerin dijital yeterliği için bir AB hedefinin tanıtılması****Eylem 12: Dijital Fırsat Stajları****Eylem 13: - Kadınların STEM'e katılımı****2021-2027 yılları için öngörülen Dijital Eğitim Eylem Planı**

- Öğretim ve öğrenme için dijital teknolojinin daha iyi kullanılması
- Dijital yeterlikler ve beceriler geliştirmek
- Eğitimi iyileştirmek öncelikli alanlarına sahip olan
- **İlk Dijital Eğitim Eylem Planı (2018- 2020) üzerine kurulmuştur.**

STEM: Bilim(Science), teknoloji(Technology), mühendislik(Engineering) ve matematik(Mathematics) olmak üzere dört disiplini bütünleştiren bir öğrenme, uygulama ve geliştirme yaklaşımıdır.**Bu eylem planlarında dijital yeterlikler ve beceriler üzerinde durulmuştur.**

→ Her eylem planının ana kahramanı → Öğretmenlerdir.

→ **Bu nedenle yeterliklerini sürekli olarak geliştirmeleri gerekir.****Yeterlikler Nereden Gelmektedir?****Gelişmenin ve ilerlemenin nedenleri arasında:**

- Toplumların sahip oldukları ihtiyaçları gidermek için gerçekleştirdikleri**
- Ekonomik, sosyal ve politik faaliyetler vardır.

Bu ilerlemede teknoloji önemli bir rol oynamaktadır.

- Bireylerin hayatta kalmaları ve yaşamlarını sürdürmeleri
- İhtiyaçlarını karşılama yetenekleri ile ilişkilidir.
- Bu ihtiyaçların giderilmesi için yöntemler ve araçlar geliştirilmesini **gerekir.**

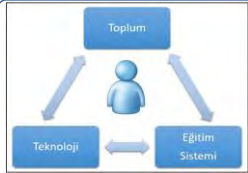
- İnsan ihtiyaçları sınırsızken bu ihtiyaçları giderecek kaynaklar sınırlıdır.
- Dolayısıyla insan ihtiyaçlarının verimli şekilde giderilmesi gerekir.

- Toplum ihtiyaçlarının verimli giderilmesi için
- Kullanılması gereken kaynakların elde edilmesi ve
- Sürekliliğini sağlayacak yöntemlerin geliştirilmesi
- **Teknoloji kullanımı ve geliştirilmesi ile mümkündür.**

Etkin teknoloji kullanımı → Yetkin bir toplum ve bireyler ile mümkündür.**Bireylerin yeterliklere sahip olması →Sistemik ve sistematik eğitim-öğretim ile.****Eğitim seviyesi yüksek bir toplum**

- Hem kaynakları verimli kullanır hem de
- Refahın getirdiği yaşam standartlarını korumak ve iyileştirmek için
- Yeni ihtiyaçlar oluşturur.

- Ortaya çıkan ihtiyaçların da etkili ve verimli olarak çözülmesi
- Yine yeni teknolojiler ile mümkündür.

→ **Bu durum tüm elemanların birbirini pozitif beslediği bir döngüdür. (Şekil 2)****Şekil 2. Teknoloji, toplum ve eğitim sistemleri arasındaki ilişki****Makro seviyede bu durum toplumların ekonomi anlamında 3 çağa ayrılması ile ifade edilir:**

1)Tarım toplumu 2)Sanayi toplumu 3)Bilgi toplumu

Toplumların bu çağlar arasında gelişmesi:

- Her çağın ihtiyaçları teknoloji ile çözmesi ile gelişen bilgi birikimi
- Yeni yeterlikler kazanan toplumların yeni ihtiyaçları
- Bunları gidermek için yeni teknolojiler üretmesi ile gerçekleşir. (Döngü)

→ Benzer ilişki Sanayi Devrimi süreçlerinde de görülmektedir.

1. Sanayi Devrimi'nde buhar gücü ile üretim teknolojisi ön planda iken
2. Sanayi Devrimi'nde içten yanmalı motor ve elektrik teknolojileri ile üretim,
3. Sanayi Devrimi'nde bilişim teknolojileri ile verimli üretim ve son yaşadığımız
4. San. Dev. 'nde (endüstri 4.0) ise otonom sistemler ile üretim kavramları ön planda.

Yeterliklerin Belirlenme Süreci**Bireylerin eğitim yoluyla elde edecekleri yeterliklerin belirlenme süreci**→ **Bilimsel olarak işletilen bir süreçtir.****Bu süreç →Çok basamaklı olarak yürütülür.**

→“İhtiyaç analizi” olarak da adlandırılır.

→ **Veri toplama ve analizi süreci olarak gerçekleştirilir.****Mesleklerin veya alanların yeterlikleri statik değildir!**

- Teknolojileri kullanacak bireylerden istenen yeterlikler

→ **Dinamik olarak basitten karmaşığa doğru sofistikasyon kazanmaktadır.**→ **Öğretmenlik mesleği de buna dahildir.****Meslek Yeterliklerinin Belirlenmesinde 4 basamaklı bir süreç izlenir:****1. Basamak:**

- Yeterlikleri analiz edilecek alan ile ilgili uzmanlardan ön bilgiler edinmek...
- Bu bilgiler derlendikten sonra çoğunlukla bir anket hâline getirilir.
- İşveren veya yöneticilere söz konusu beceriler hakkında fikirler sorulur.

2. Basamak:

- Yöneticiler anketteki yeterlikleri (kendi) önem derecesine göre işaretlerler.

3. Basamak:

- Müfredat geliştirilenler, oluşan yeterliklerle eğitim programları oluşturur.
- Ortaya çıkarılan yeterlikler, geliştirilecek olan müfredata yol göstericidir.

4. Basamak:

- Eğitim-öğretim faaliyetleri uygulandıktan sonra
- Yeterlikler değerlendirilir ve iyileştirilme çalışmaları gerçekleştirilir.

→ **Bu süreçler döngüsel olarak işleyen süreçlerdir.**→ **Bu süreç birbirini pozitif besleyen bir sistem döngüsüdür.****Yeterlikler İçin Temel Değerler**

- Mesleki yeterlikler, her meslek için hatta
- Aynı mesleğin farklı zamanlarına göre farklılık gösterebilir.
- **Yeterlikleri çalışabilmek için ortak bir zemin yakalamak ve**
- Toplumun temel yeterlikleri kazanması için
- Hangi değerlerin çalışılması gerektiği önemli bir sorundur.

Teknolojik yeterliklerin çalışılması için temel değerler üç farklı açıdan incelenir:**1. AÇI: FRYER(1997) → “21. Yüzyıl Becerileri Listesi”**

- İngiltere Çalışma Bakanlığına sunuldu.
- **Yetkinlikleri çalışmak için temel değerleri gösterir.**

Güncellenerek günümüze kadar gelen bu değerlerden bazıları:**a) Eleştirel düşünme:**

- Doğru bilgiye ulaşmak için kaynakları araştırmak ve
- Ulaşılan bilginin doğruluğunu bilimsel yöntemler ile doğrulama becerisidir.

b) Problem çözme:

- Karşılaşılan iyi yapılandırılmamış problemleri çözebilmek için
- **Problem çözme sürecini içselleştirerek kullanabilme becerisidir.**

c) Takım çalışması:

- Farklı yeteneklere, tecrübeler ve görüşlere sahip insanların
- Bir amacı gerçekleştirmek için beraber çalışmasıdır.

d) Teknoloji okuryazarlığı:

- Toplum hayatının ortaya koyduğu problemlerin çözümleri üzerinde çalışmak,
- Güncel teknolojileri, (özellikle bilişim T.) yeterli ustalıkta kullanma gerektirir.

e) Sürekli öğrenme ve gelişim:

- Kendi kendine ve sürekli öğrenme ve gelişim; çalışan bireylerin iş hayatında
- Değişen şartlarda başarılı olmalarını garanti altına almanın tek yöntemidir.

f) Yenilikçilik:

- Toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için ortaya konan yeni ihtiyaçların
- Var olan çözümlerden daha verimli olan yeni çözümlerle giderilmesi gerekir.

2. AÇI: Yeterliklerin çalışılmasında temel alınan bir diğer değerler grubu**GARDNER (2007) → “Gelecek İçin 5 Zihin” eseri**

- Bireylerin eğitimleri için temel alınan değerler
- Hayat boyu öğrenme ve gelişim fırsatı sunar.
- Bu da toplum hayatının gelişimine katkı sağlar.

Yeterliklerin çalışılmasında temel değerler olarak:**a) Alan bilgisinde zihin:**

- Herhangi bir meslek sadece ait olduğu alanın bilgisiyle icra edilmez.
- Meslek yaşamı boyunca düzenli olarak
- Alan hakkında bilgi birikimini artırmak için
- Öğrenme ve gelişim stratejilerinin geliştirilmesi gerekir.

b) Sentezleyen zihin:

- Bireyler hem mesleği ile ilgili derinlemesine bilgi sahibi olmalı
- Hem de farklı disiplinlerde de bilgi ve beceri sahibi olması gerekir.

c) Yaratıcı zihin:

- Bireylerin meslekleri ile ilgili var olan problemlere çözümler geliştirmesi ve
- Bunları diğer meslektaşları tarafından kullanılabilir hâle getirebilmesidir. →

c) Saygı duyan zihin:

- Kendisinininkinden farklı kültüre ve anlayışlara saygı duyan zihindir.

d) Etik zihin: Bireylerin bir insan, çalışan ve vatandaş olarak

- Görev ve sorumluluklarını yerine getirirken etik kurallara uymalıdır.

Gardner'in ortaya koyduğu bu temel değerler
- Fryer'in 21. yüzyıl yeterlikleri değerleri ile benzer yanlar göstermektedir.

Yeterlikler oluşturulurken temel alınan bu değerler

-Bireylerin değişen şartlara göre formal eğitim ortamlarında

→Bilgilerini güncellemek yerine

→Yaşam boyu öğrenmeyi garanti altına alan yaklaşımları önermektedir.

3. AÇI: Yeterlikler oluşturulurken temel alınan bir diğer değerler grubu

→ UNESCO tarafından öğretmen yeterliklerini geliştiren değerlerdir.

→ Bu değerler de FRYER ve GARDNER'in değerleri ile paraleldir.

a) Temel mesleki bilgilerde yetkin olma:

-Öğretmenlik tek bir meslek değil → İçinde alt disiplin ve uzmanlık alanlarına ayrılır.

-Öğretmenler temel meslek alanlarında yetkin bilgilere sahip olmanın yanında

→ Kendi alanları için yan disiplinlerde de bilgiye sahip olmalıdırlar.

b) Kapsayıcı eğitim kültürünü yaygınlaştırma:

-Küresel toplum farklı özelliklere sahip bireylerden oluşur.

-Bu farklılıkları anlamalı, farklılıklara saygı duymalı ve bir arada yaşamalıdır.

c) İnsani becerileri kazandırma:

-Eğitimde öğrenenlere yalnızca alan bilgisinin kazandırılması yeterli değildir!

-Yaşanabilir bir toplum için bireylerin duygusal durum farkındalığı, empati

kurabilme, ... gibi insani değerleri de kazanması gereklidir.

ç) Öğrenme topluluğu ve öğrenen organizasyon olma:

-Günümüzde yaygın olarak kullanılan yapılandırmacı öğrenme uygulamaları ve

-Dinamik web teknolojilerinin katkısı ile birlikte

→Öğrenme ve yenilikçi fikirler geliştirmek vazgeçilmezlerden olmuştur.

- Meslek ile ilgili sürekli öğrenmeyi mesleğin bir parçası hâline getirmek

→ Stratejik bir üstünlük olarak görülmektedir.

Her üç değer grubunun (Yeterliklerin belirlenmesinde ortak değerleri)

1) Problem çözmede uzmanlık bilgisini ve diğer bilgileri sentezleyen

2) Problem çözmede başkalarının da kullanabileceği yöntemler geliştirebilen

3) Sürekli öğrenmeyi ve tecrübelerinden ders çıkarmayı sistematik hâle getirebilen

4) Farklılıklara saygı duyan

5) Hayatında etik ve insani değerleri ön planda tutan bireylerin yetiştirilmesi

Dijital Yeterlikler Çerçevesi

Günümüzde bilişim teknolojileri okuryazarlığına

→Hangi bilgi ve beceriler dâhil edilmelidir?

- Genellikle güncel bilişim teknolojilerini güvenli bir şekilde kullanarak

→ Amaçları gerçekleştirecek beceriler bu listeye dâhil edilmektedir.

Bu çalışmalardan en çok bilinenleri :

1) JISC (Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)

2) Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi (DigCompEdu) ve

3) UNESCO → Öğretmen Yeterlikleri Çerçevesidir.

- Bu çerçeveler

→Dijital teknolojiler kullanılarak yapılacak görevleri tarif eder ancak

→Hangi teknolojileri kullanarak bu görevlerin gerçekleştirileceği vermez!

Bunun nedenlerinden biri ve en önemlisi:

Teknoloji sürekli geliyor → Yazılımlar ve alt yapı sürekli değişmek zorundadır.

(Dijital teknolojiler çabuk eskiyor ve yerini yeni yazılım ve donanımlar alıyor)

JISC (Birleşik Bilişim Sistemleri Komitesi)

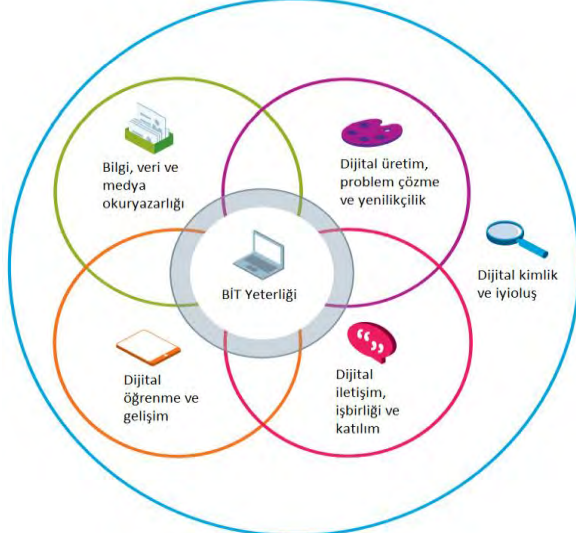
JISC tarafından ortaya konulan "Dijital Yeterlikler Çerçevesi"

-Eğitimcilerin ve öğrencilerin sahip olması gereken dijital yetkinlikleri

→ 6 alanda ve 15 yetkinlik başlığında açıklamaktadır.

JISC farklı meslekler içinde bu çalışmayı yapmıştır.

→ Bu alanlar Şekil 3'te gösterilmiş ve devamını açıklamıştır.

Şekil 3. JISC (Joint Information Systems Committee)

BİT KULLANIM YETERLİKLERİ

1. BİT yetkinliği:

- BİT cihazlarının ve uygulamalarının kullanımları ve güncelliği koruma
- BİT ile ilgili sorunlarda BİT çözümlerini tasarlama ve uygulama kapasitesi
- Bilgi işlem, kodlama ve bilgi işlemedeki temel kavramların anlaşılması

b. BİT verimliliği:

-BİT araçlarını etkili, verimli ve kaliteden ödün vermeden kullanabilmek.

2. Bilgi, veri ve medya okuryazarlıkları

a. Bilgi okuryazarlığı:

- Dijital bilgileri bulma, doğrulama, yönetme, düzenleme ve paylaşabilme.

b. Veri okuryazarlığı:

- Dijital veriyi; veri tabanları, tabloları yazılımları ve diğer formatlarda

→ Bulma, yönetme, bunlara erişme ve kullanabilmenin yanında

→ Analiz ve raporlar ile yorumlayabilme.

c. Medya okuryazarlığı:

- Metin, grafik, video, animasyon, ses gibi dijital medyadaki mesajları

→ Eleştirel bir şekilde alma ve yanıtlama.

3. Dijital üretim

a. Dijital yaratıcılık:

- Dijital araçları kullanarak dijital materyaller geliştirme.

b. Dijital araştırma ve problem çözme:

- Dijital kanıtları kullanarak problemleri çözme veya soruları cevaplama

c. Dijital yenilikler:

- Dijital teknolojileri kullanarak yeni uygulamalar geliştirme veya

- Mevcut uygulamaları teknolojiye adapte etme

4. İletişim, iş birliği ve katılım

a. Dijital iletişim:

- Dijital ortamları ve araçları kullanarak etkili iletişim kurabilme.

b. Dijital iş birliği:

- Dijital araçları ve platformları kullanarak iş birliğine dayalı takım çalışmaları...

c. Dijital katılım:

- Dijital sosyal ağ platformları ve araçları kullanarak

Sosyal ve kültürel hayata katılım, etkinlikler oluşturma ve dijital sosyal ağlar...

5. Dijital öğrenme ve gelişim

a. Dijital öğrenme:

- Dijital araçları ve platformları kullanarak öğrenme fırsatlarını arama

- İhtiyaçları için en uygun olanı seçebilme ...

b. Dijital öğretme:

- Öğretim ile ilgili görevleri yaparken öğretim materyali geliştirme

- Öğretim etkinliklerini uygulama, öğrenmeyi destekleme ...

6. Dijital kimlik ve iyi oluş

a. Dijital kimlik yönetimi:

- Kurumsal veya bireysel kimlik ve profilleri

→ Dijital platformlarda geliştirme ve koruyabilme.

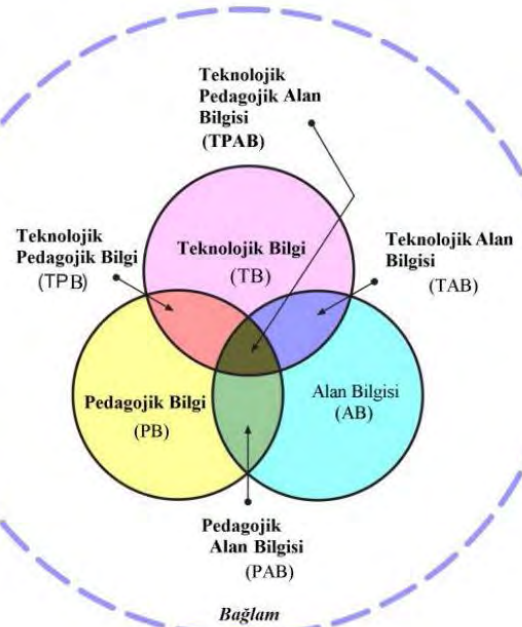
b. Dijital iyi oluş:

- Dijital platform ve araçları kullanarak

→ Kendi sağlığı ve spor ile ilgili durumları takip etme

→ Sosyal etkinliklere katılma ...

Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Çerçevesi

Şekil 4. Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) çerçevesi ve bileşenleri

Etkili öğretim: Öğrencinin düşünme - öğrenme ve konu bilgisi ile
 - Giderek artan teknoloji bilgisini de içeren
 → Zengin, iyi organize edilmiş ve bütünlük bilgisiye, esnek erişime bağlıdır.

Öğretmen eğitiminde çeşitli yaklaşım ve çerçeveler benimsenmeye başlanmıştır:

SHULMAN'ın (1986) → “Pedagojik Alan Bilgisi (PAB)” modeli
 Öğretmenin edineceği bilgileri
 a) Alan bilgisi b) Pedagojik bilgi c) Pedagojik alan bilgisi biçiminde ele alır.

Birçok zorlukla karşı karşıya kalan öğretmenlerin
 → Teknolojiyi öğretimleriyle bütünleştirmeleri için yollar aranmaya başlandı.

Bu bağlamda “Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB)” modeli doğmuştur.
 - Teknolojiyle iyi öğretimin merkezinde üç temel bileşen vardır:
 1) Alan 2) Pedagoji 3) Teknoloji ile bunlar arasındaki ilişkiler ve etkileşimler.
 → TPAB çerçevesi, öğretmenlerin eğitim teknolojilerini anlamalarının temelidir.

Geniş Tabanlı Öğretmen Dijital Yeterlik Çerçevesi

FALLOON (2020), öğretmen dijital yeterliğine ilişkin
 → Genişletilmiş bir görüş sunan kavramsal bir çerçeve çizmiştir.

TPAB ile uyumlu hâle getirdiği modeli
 “Öğretim programı yeterlikleri”
 “Bireysel-etik yeterlikler”
 “Bireysel-mesleki yeterlikler”
 “Bireysel-etik ve bireysel-mesleki yeterliklerin bütünleştirilmesi” kapsamında
 → “Geniş tabanlı öğretmen dijital çerçeve”sini sunmuştur.

Eğitmcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi (DigCompEdu)

- Avrupa Birliğinin birleşik araştırma merkezi tarafından ortaya konulan
 - DigCompEdu çerçevesi eğitimcilerin
 → Eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirmesi için sahip olmaları gereken
 → 6 alanda 22 yeterliği tanımlar:

Şekil 6. (DigCompEdu - Eğitimcilerin Dijital Yeterlikleri İçin Avrupa Çerçevesi)

1. Mesleki kullanım

- a. Kurumsal iletişim:
 - Kurumla ilgili taraflarla iletişimde dijital teknolojileri kullanabilme yeterliğidir.
- b. Mesleki iş birliği:
 - Dijital iş birliği araçları ile diğer eğitimcilerle bilgi ve tecrübe paylaşılması ...
- c. Yansıtıcı çalışma:
 - Eğitimde dijital teknoloji kullanımı ile ilgili kendine geri bildirim verebilme ...
- d. Dijital sürekli mesleki gelişim:
 - Sürekli mesleki gelişim için dijital kaynakları kullanabilme yeterliği.

2. Dijital kaynaklar

- a. Dijital kaynakların seçimi:
 - Öğrenme ve öğretme etkinlikleri için doğru ve yerinde dijital kaynakların seçimi
- b. Dijital içerik değiştirme ve oluşturma:
 - Açık veya izin verilen kaynakları kullanabilmek için dijital araçları kullanabilme.
- c. Dijital kaynakların yönetimi, korunması ve paylaşılması:
 - Dijital içeriklerin öğrenenler, veliler ve diğer eğitimciler tarafından erişilebilirliği

3. Öğretim ve öğrenim

- a. Öğretim:
 - Öğretimde dijital araç ve kaynakların kullanılmasını planlama ve uygulayabilme.
- b. Rehberlik yapma:
 - Dijital teknolojileri kullanarak sınıf dışında da öğrenenlerle etkileşimi sürdürme.
- c. İş birliğine dayalı öğrenme:
 - Öğrenenlerin dijital teknolojilerle iş birliği çalışmalar yapmasını planlama ...
- d. Kendi kendine öğrenme:
 - Dijital teknolojilerle öğrenenlerin kendi hızlarında öğrenmelerini sağlama ...

4. Ölçme

- a. Ölçme stratejileri:
 - Dijital teknolojilerle süreç ve ürün değerlendirme uygulamalarını gerçekleştirme.
- b. Kanıtları inceleme:
 - Öğrenme etkinliklerindeki gelişmeleri gösteren dijital kanıtların analizini yapma
- c. Geri bildirim ve planlama:
 - Dijital teknolojiler kullanarak öğrenenlere uygun geri bildirim verme.

5. Öğrenenleri güçlendirme

- a. Erişilebilirlik ve kapsayıcılık:
 Dijital öğrenme ve öğretme kaynaklarına tüm öğrencilerin erişimini garantiye alma
- b. Kişiselleştirme:
 Öğrenenlerin farklı ihtiyaçlarına göre dijital kaynakları kişiselleştirebilme.
- c. Aktif katılım:
 Aktif katılımlarını sağlamak için dijital kaynakların verimli olarak kullanılması.

6. Öğrenenlerin dijital yetkinliklerini gerçekleştirme

- a. Bilgi ve medya okuryazarlığı:
 Öğrencilere dijital ortamlarda bilgi toplamak, işlemek ... planlanması yapma ...
- b. Dijital iletişim ve iş birliği:
 Öğrencilerin dijital iletişim ve iş birliği araçlarını amacına uygun kullanmaları ...
- c. Dijital içerik oluşturma:
 Öğrencilerin dijital araçlar kullanarak yaratıcı düşüncelerini ifade etmeleri ...
- d. Sorumlu kullanma:
 Öğrencilerin dijital teknolojiler kullanırken var olan riskleri minimize etmesi.
- e. Dijital problem çözümü:
 Öğrenenlerin dijital araçlar ile ilgili teknik problemleri tanıyabilme ve çözmesi ...

DigCompEdu çerçevesinde iki nokta dikkat çekmektedir:

- 1) Yeterliklerin seviyelendirilmesi 2) Yeterlikler arasında ilişki kurulması

1) Yeterliklerin seviyelendirilmesi :

- BT bilgi ve beceri seviyesinde eğitime ihtiyacı olan Öğretmenlerin belirlenmesi

→ Elbette ki yukarıdaki dijital yeterliklerde tüm öğretmenler aynı olamaz!

Dolayısıyla DigCompEdu

→ Öğretmenler için dijital yeterlikleri 6 seviyede değerlendirmiştir:

yeni gelen (A1) keşfedici (A2) birleştirici (B1)
 uzman (B2) lider (C1) öncü (C2)

Yeni gelen (A1) seviyesinde öğretmenler:

- Dijital teknolojilerin öğretimi, mesleki uygulamaları ve
- İyileştirme potansiyellerinin farkındadırlar.

Keşfedici (A2) seviyesinde öğretmenler:

- Dijital teknolojilerin öğretimleri ve mesleğini iyileştirmek için
- Potansiyellerini deneme ve keşfetme aşamasındadır.

Birleştirici (B1) seviyesinde öğretmenler:

- Dijital teknolojileri farklı amaçlarda ve farklı bağlamlarda
- Mesleki uygulamalarına entegre ederler.

Uzman (B2) seviyesindeki öğretmenler:

- Dijital teknolojileri kendinden emin, yaratıcı ve iyileştirme önerileri
- Verecek derecede uzman olarak kullananlardır.

Lider (C1) seviyesindeki öğretmenler:

- Dijital teknolojilerin eğitimde ve mesleki uygulamalarda kullanımları konusunda
- tutarlı ve geniş bir yaklaşıma sahiptirler.

Öncü (C2) seviyesindeki öğretmenler:

- Güncel dijital teknolojilerin ve yeterliğinin sorgulamalarını yapabilirler.
- Öğretmenlerin çoğunluğu için B1 ve B2 seviyesi tavsiye edilir.

UNESCO Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi

UNESCO “Öğretmen Dijital Yeterlikleri Çerçevesi”

- Öğretmenlerin sahip olması gereken dijital yeterlikleri ve seviyelerini

→ Bir matris ile açıklamıştır: Matriste öğretmen yeterlikleri

→ 6 alanda ve 3 farklı seviyede 18 yeterlik olarak organize edilmiştir.

Şekil 7. UNESCO Öğretmen Dijital Yeterlikleri ve Seviyeleri (UNESCO 2018)

MODÜL 8	7 -A	Konu Anlatım	MODÜL 8	7 -B	Konu Anlatım
<p>Gelişen teknolojiyle eğitim-öğretim süreci→Dijital dönüşümün tam ortasıdır.</p> <p>Hem kavramsal (yeni eğitim modelleri...)</p> <p>Hem de teknolojik (e-öğrenme, mobil cihazlar, öğrenme ağları ...) <i>değişimler</i></p> <p>→ Öğretme ve öğrenme sürecinde dönüştürücü bir değişim oluşturdu.</p> <p>Uzaktan eğitim ve özellikle çevrim içi eğitim</p> <p>- Çeşitli sebeplerle eğitime katılamayan öğrencilere eğitim imkânı sağlamaktadır.</p> <p>Mobil Öğrenme (m-öğrenme):</p> <p>Formal (biçimsel), informal(doğal) ve non-formal(yaygın) öğrenme etkinliklerinin</p> <p>- Teknoloji desteğiyle bütünleştirilebileceği fırsatlar dönemi yaşanmaktadır.</p> <p>→ Bunların içinde en öne çıkan yöntemlerden biri mobil öğrenmedir.</p> <p>Mobil öğrenme öğrencilerin mobil teknolojileri ve interneti kullanarak</p> <p>- Her yerde ve her zaman öğrenme materyalleri üreten bir öğrenme modelidir.</p> <p>Öğrenmenin gerçekleştiği ortamlarda %75'lik bir oranla</p> <p>→İnformel öğrenme ortamları öne çıkmaktadır.</p> <p>İnformel öğrenme: Konuşmak, başkalarını gözlemlemek, deneme yanılmalar ve bilgi insanlarla çalışmakla gerçekleşir.</p> <p>Mobil öğrenme özellikleri→ İnformel öğrenme ile daha iyi konumlanabilir:</p> <p>Mobil öğrenme</p> <p>-Kurslar, dönemler, değerlendirmeler düşünülürken ilk bakışta</p> <p>→ Okullarla (örgün öğrenme) uyum sağlaması zor bir model gelebilir.</p> <p>Hem mobil bilgisayarlar hem de cep telefonları ve aynı işlevlerden yararlanan diğer cihazlar mobil öğrenmede kullanılabilir.</p> <p>Uzaktan Eğitim:</p> <p>- Kökleri mektupla haberleşmeye dayanır.</p> <p>- Özellikle Covid-19 salgınıyla birlikte daha geniş bir uygulama alanı bulmuştur.</p> <p>Uzaktan eğitimde</p> <p>Öğreten ve öğrenenin fiziksel olarak ayrı yerlerde bulunduğu öğretim yöntemidir.</p> <p>Teknoloji destekli öğretim araçlarının daha fazla kullanılması</p> <p>- İnternet ve çevrim içi öğrenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte</p> <p>→ Uzaktan eğitim de formal öğrenme ortamlarında kullanılmaya başlamıştır.</p> <p>Web temelli araçların kullanımıyla birlikte</p> <p>- Uzaktan eğitimin sorunlarından en önemlisi olarak nitelendirebileceğimiz</p> <p>→ Öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-içerik etkileşimleri de</p> <p>→ Daha etkin olmaktadır.</p> <p>Uzaktan eğitim farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir:</p> <p>1) Eş zamanlı uzaktan eğitim 2) Eş zamansız uzaktan eğitim</p> <p>1) Eş zamanlı Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:</p> <p>Öğrenci ve öğretmen aynı anda bir video konferans sisteminde, sanal bir sınıftır.</p> <p>→ Sınıf ortamının çevrim içi olarak gerçekleşir.</p> <p>2) Eş zamansız Uzaktan Eğitim Yaklaşımı:</p> <p>- Daha önceden hazırlanmış video kayıtlarının izlenmesi ve</p> <p>- Çoklu ortam araçlarının kullanılmasıyla zengin bir ortam oluşturulmasıdır.</p> <p>→ En önemli avantajı, içeriklere erişim farklı zamanlarda gerçekleşebilir.</p> <p>Uzaktan eğitim sadece örgün eğitimde değil</p> <p>→ Özel öğretimde dezavantajlı bireylerin erişimine açmada da etkilidir.</p> <p>(Kaliteli içerikler oluşturulmalı ve alternatif ölçme yöntemleri kullanılmalı)</p> <p>Öğrencilerin ders içeriğine zihinsel katılımının düşük olması</p> <p>Uzaktan eğitim için → Önemli bir risk taşımaktadır.</p> <p>Bu nedenle sadece teknoloji kullanımı değil</p> <p>→ Çevrim içi ortamlar için uygun öğretim yöntemleri de kullanılmalıdır:</p> <p>→Yapılandırmacı kurama dayanan öğretim yöntemleri tercih edilmelidir.</p> <p>(Oyun temelli öğrenme, iş birlikli öğrenme, proje temelli öğrenme ...)</p> <p>Karma (Hibrit) Öğrenme:</p> <p>-Yüz yüze ve çevrim içi öğrenme ortamlarının ve yöntemlerinin</p> <p>→ Bir arada kullanılmasıdır.</p> <p>- Farklı şekilde adlandırılır:</p> <p>Web destekli öğrenme, katışık öğrenme, tersyüz edilmiş öğrenme ...</p> <p>→ Bu yöntemler karma öğrenme şemsiye terimi altında birleşmektedir.</p> <p>Karma öğrenme ortamlarının ortak yanları: Genellikle</p> <p>- Bilişsel veya uygulamalı içeriğe → Çevrim içi olarak ulaşması</p> <p>- Uygulamalı etkinlikler ve ölçme değerlendirmenin → Yüz yüze ... olmasıdır.</p> <p>Karma öğrenme yöntemlerinde</p> <p>Çevrim içi bölümü →Eş zamanlı veya eş zamansız yaklaşımlarla</p> <p>Yüz yüze bölümü → Eş zamanlı ve çoğunlukla sınıf ortamında gerçekleşir.</p> <p>Karma öğrenmenin tamamen uzaktan ve çevrim içi yöntemlere göre avantajı:</p> <p>1) Öğrenci ve öğretmen bir araya gelir</p> <p>2) Vücut dili kullanımına ve insan etkileşimine imkân sağlar.</p> <p>Gelişen Teknolojiler - Mevcut ve Yakın Gelecekteki Teknolojik Eğilimler</p> <p>MARTİN'e göre Gelişen teknoloji:</p> <p>Kullanımı, ekonominin ve topluma fayda sağlayacak bir teknolojidir.</p> <p>- Gelişen teknolojiler yeni bir endüstri veya</p> <p>→ Mevcut olanı dönüştürme potansiyeline sahip bilim temelli yeniliklerdir.</p>			<p>Gelişen teknolojiler beş nitelik ile tanımlanır:</p> <p>1) Radikal yenilik 3) Tutarlılık 5) Belirsizlik/muğlaklık</p> <p>2) Hızlı büyüme 4) Belirgin etki</p> <p>Dijital dönüşüm → Öğretmenleri gelişen teknolojilerle tanıştırmaktadır.</p> <p>Mevcut ve Yakın Gelecekte Göreceğimiz Bazı Teknolojiler:</p> <p>Mobil ve Bulut Teknolojileri:</p> <p>Dosyaların, programların ... her yerden ve her cihazdan</p> <p>→ Erişilebilir olmasını sağlayan internet altyapısı, yazılımları ve servisleridir.</p> <p>Veri Bilimi:</p> <p>Bilişim teknolojileri sayesinde insanlar ve nesnelerden toplanan verilerden</p> <p>→ Anlam çıkarma ve günümüzde var olan problemlere</p> <p>→ Geliştirilmiş modellerin ve algoritmaların kullanılmasıdır.</p> <p>Yapay Zekâ:</p> <p>Bilgisayarların insan öğrenmesini ve zekâsının benzeşimini yapmasıdır.</p> <p>Finans Teknolojileri ve Blok Zincir:</p> <p>Kişiler veya kurumlar arasında bilgi, belge, likidite ve finansal enstrümanların</p> <p>→ Güvenli bir şekilde değişimi ve saklanması için geliştirilmiş sistemlerdir.</p> <p>Otonom Araçlar ve Taşıma Sistemleri:</p> <p>Otonom araçlar ve sistemler</p> <p>- Taşımacılık sektöründen kendi kendine çalışan makinelerin ve çiftliklere</p> <p>→ Birçok alanda kendine yer bulmaya başlamıştır.</p> <p>Nesnelerin İnterneti:</p> <p>Nesnelerin interneti teknolojileri ile akıllı evler ve şehirler yakın gelecekte en önemli çalışma konularından biri olacaktır.</p> <p>İleri İmalat Teknolojileri:</p> <p>3D yazıcılarla tasarım ve imalat veya otonom imalat bantlarının kullanımı ...</p> <p>Sosyal Ağlar:</p> <p>Kullanıcıların içerik üretmesine ve paylaşmasına izin veren sosyal ağlar</p> <p>→ Öğrenme, öğretme, eğlenme ve iş yapma amaçlı kullanılabilir.</p> <p>Sosyal Medya:</p> <p>Araştırmalara göre öğrenme ve öğretme ortamlarında sosyal medya</p> <p>→ Etkileşim, iş birliği, bilgi ve kaynak paylaşımı için destek olabilir.</p> <p>Sanal ve Artırılmış Gerçeklik:</p> <p>2 Boyutlu grafikleri etkileşim amacı için 3 boyutlu sanal dünyada ve</p> <p>→ Oradaki sanal nesnelerle yaptığımızda adı "sanal gerçeklik" olmaktadır.</p> <p>Artırılmış gerçeklik ise gerçek dünyadaki nesnelerin üzerine</p> <p>→Sanal olarak daha fazla bilgi yerleştirir.</p> <p>İş Zekâsı:</p> <p>Veri bilimi ile bağlantılı olarak bir kurumun</p> <p>-İşle ilgili yaptığı etkinlikler sonucu toplanan veriden</p> <p>→ Karar vericilere yardımcı olması amacıyla oluşturulan</p> <p>→ Doğru ve güvenilir veri görselleştirme teknikleridir.</p> <p>Öğretim İçin Yetkinliklerle İlişkilendirilmiş Dijital Teknolojiler</p> <p>Öğretmen dijital yeterliklerinin aşağıdaki teknolojilerde somut olarak</p> <p>→ Kullanım ve çözüm geliştirme aşamalarında kendini gerçekleştirmesi beklenir:</p> <p>1) Görsel okuryazarlık araçlarını kullanabilmek:</p> <p>Canva, Noun Project, Grafo 3, Venngage ve Piktochart gibi</p> <p>→ İnternet üzerinden sunulan servisler örnek olarak sunulabilir.</p> <p>2) Etkileşimli video ve animasyon araçlarını kullanabilmek:</p> <p>- Video oluşturmada Snagit, ExplainEverything, Google VR Tour Creator</p> <p>- Animasyon oluşturmada Sway ve Storyboardthat ...</p> <p>3) Öğrenme ortamları geliştirebilmek:</p> <p>- Öğrenme ortamlarında üç boyutlu sanal dünyalarda OpenSim, MineCraft</p> <p>- Kodlama etkinlikleri ile mobil uygulama MIT App Inventor, Thunkable, Appypie, Andromo, Outsystems)</p> <p>- Oyunlaştırılmış öğrenme ortamları MS Kodu ve UnityLearn ...</p> <p>4) İş birliğine dayalı problem çözme ve çalışmayı destekleyen bulut araçlarını etkin olarak kullanabilmek:</p> <p>- Mevcut teknolojilerden Google Drive ve Microsoft Office 365 ürünleri</p> <p>- Ek olarak projelerin veya süreçlerin yönetiminde de yine bulut bilişim teknolojilerine dayalı olarak çalışan Jira gibi yazılımlar ...</p> <p>5) Dijital ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmek:</p> <p>Değerlendirme etkinliklerini bilişim teknolojileri</p> <p>Kahoot, Socrative, Google Forms, Mentimeter, Educandy ...</p> <p>6) Uzaktan eğitim ortam ve araçlarını kullanabilmek:</p> <p>Uzaktan eğitim sürecinde temel olarak içerik aktarımı için kullanılan öğrenme yönetim sistemleri Moodle Google Classroom, EdModo</p> <p>- Eş zamanlı canlı ders anlatım araçları Zoom, Google Meet, Microsoft Teams...</p>		

7) Açık kaynak ders materyali katkısı yapabilmek:

- Öğretmenlerin dijital araçlarla materyaller geliştirmeleri
- Bu materyallerin lisans durumlarını belirleyebilmeleri ve
- Diğer meslektaşlarının paylaşabilmesi için
- Açık erişim platformlarına (EBA...) yükleyebilmeleri ...

8) Bilişim teknolojileri ile tasarım temelli problem çözme sürecini uygulayabilmek:

- Yeni neslin bilişim teknolojilerini sadece dijital içerik tüketicisi olarak değil;
- İçerik üreten, bilişim teknolojilerini kullanarak problem çözme ve
- Üretim yeterliklerine sahip bireyler olarak yetiştirilmeleri gerekir.

9) Veri toplama, elde etme ve analiz araçlarını kullanabilmek:

- Malumat ve bilginin son kullanıcının işine yaraması için
- Verinin toplanması, doğrulanması, standartlaştırılması, sınıflandırılması ve
- Analiz edilmesi gerekmektedir.
- Veri okuryazarlığında öncelikle verinin toplanması için
- Çevrim içi araçlarda veri toplama formlarının hazırlanması, yayımlanması ve
- Verinin alınması (Google forms, Limesurvey, Qualtrics) veya
- Açık erişimli güvenilir veri kaynaklarına erişim ve veri alma (Google Analytics, YÖK Atlas, Web Scrapers, TÜİK) gereklidir.

- Verilerin dijital araçlar kullanarak doğrulanması, sınıflandırılması ve
- Görselleştirilmesi ile ilgili araçların kullanımı ile ilgili yeterliklerdir.

- Bu aşamada Stat Planet, Tableau veya Excel gibi dijital araçların
- Yeteneklerinin farkındalığı ve kullanımı ile ilgili yeterlikler önem kazanmaktadır.

- Veriden bilgi ortaya çıkarma aşamasında

- Dijital araçlar ve istatistik modeller kullanarak verinin analiz edilmesi gerekir.
- Veri analitiği teknikleri ve araçlarının (SPSS, R-Studio, Python, RapidMiner)
- Tanımlanması ve analiz amacına yönelik olarak kullanılabilmesi yeterli ...

10) Büyük veri analitiği ve yapay zekâ uygulamalarını tanımlamak ve kullanabilmek:

- Büyük veriyi analiz ederek bilgiler çıkarmak veya
- Bu veriyi kullanarak yapay zekâ algoritmalarını eğitmede bilgili olmalı.
- Farkındalık bilgisine veya büyük veri analitiği dijital araçlarını kullanım yeterliklerine (H2O veya Tensorflow platformu) ...

11) Bilişim sistemlerini etik ve güvenli kullanmak için araçları ve yöntemlerini uygulayabilmek:

- Tıpkı gerçek dünyada olduğu gibi sanal dünyada da yapılan etkinlikler
- Güvenliği ön planda tutulmalı → (Etik kurallarına ve kanunlara uygunluk)

12) İnsan bilgisayar etkileşimi ilkelerini tasarlanan ürünlere uygulayabilmek:

- Dijital araçlarla üretilen bilişim teknolojileri araçlarının ve hizmetlerinin
- Son kullanıcılar tarafından kullanılabilir olması için
- İnsan bilgisayar etkileşimi ilkelerinin de farkında olmaları ve
- Bilişim ürünlerine uygulayabilmeleri gerekmektedir.
- Arayüz prototipleri için Adobe XD, Balsamiq, Figma gibi dijital araçlar...

13) Öğrenme toplulukları ve öğrenen organizasyon oluşturabilmek:

- Kazanılan bilgi ve tecrübe birikimlerinin öğretmenler arasında
- Paylaşılması, büyümesi, kurum hafızasında yer alarak gelecek nesil öğretmenlere aktarılması için öğrenme toplulukları ve öğrenen organizasyonları kurulması ...

Dijital yetkinlikleri kazandırmak için okul düzeyinde gereksinimler

Altyapı Gereksinimleri

- Okulların altyapı gereksinimleri sistematik bir yaklaşımla planlanmalı ve
- sürdürülebilir teknoloji yapıları kurulmalıdır.

Okullarda bilişim altyapısı üç bileşenle ele alınabilir:

- 1) Aygıtlar
- 2) Ağ ve bağlantılar
- 3) Yazılımlar ve Servisler.

- Bu üç bileşenin sürekli
- Yönetilmesi, güncellenmesi ve derslerde hazır bulundurulması gereklidir.

Aygıtları iki gruba ayırır:

- 1) Öğrenci, öğretmen ve idarecilerin kullandığı son kullanıcı aygıtlarıdır. (Taşınabilir veya masaüstü bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tablet bilgisayarlar...)
- 2) Sunucular, yazıcılar, tarayıcılar, güvenlik kameraları gibi destek cihazları Her iki gruptaki cihazların da veri alışverişi yapması ve
- Bütünleşik bir yaklaşımla yönetilmesi beklenir.

Teknik Destek

- Teknoloji kullanımını olumsuz etkileyen bileşenlerin içinde
- Teknoloji desteğinin yetersiz olması sayılabilir.

- Kullanıcıların yeterli teknik bilgi ve beceriye sahip olmaları beklenir.

- Yapılan hizmet içi ve diğer eğitimlerle
- Öğretmenler ve öğrencilerin donanım ve yazılım kullanımıyla ilgili
- Temel sorunları giderebilmeleri hedeflenir.

Ancak olası tüm sorunların giderilmesi kullanıcılardan beklenemez.

- Bu nedenle okullarda teknik servis bulundurulması önem taşımaktadır.

Teknik destek → Hizmet alımıyla gerçekleştirilecekse

- Kullanıcı bilgilerinden hangilerine erişim verildiği belirlenmelidir.
- Gizlilik sözleşmesi yapılması KVKK için gereklidir.

Müfredat

Dijital yeterliklerin kazanılması için öğretmen ve öğrencilere

- Dijital araçlar kullanarak etkileşim fırsatı verilmelidir.

- Okullarda bu tip etkinlikleri yapabilmek için aranan şartların biri de
- Okul müfredatlarının bu etkinliklere izin verecek şekilde düzenlenmesidir.

Öğretmen Eğitimi

Öğretmen yeterlikleri içinde dijital yetkinlik

- Bilişim servislerinin etkili ve verimli kullanımı için öne çıkmaktadır.

Hem hizmete başlama öncesi (öğretmen adayları)

- Hem de hizmet içi öğretmenlerin bilişim servisleri ile ilgili bilgilendirilmesi
- Bilgi ve beceri kazanmalarının sağlanması bu amaca hizmet edecektir.

Öğretim Yönetim Sistemleri

Teknoloji destekli eğitiminde öğretim yönetim sistemi çok önemlidir.

- Pek çok öğretim yönetim sistemi vardır:
- Moodle, Google Classroom, Sakai LMS ve Base LMS ...

Bu sistemlerin ortak özelliği:

- İçerik sunumu, ders yönetimi, sınav ve test oluşturma, ödev verebilme ve takibi, notlandırma ve içerik paylaşımı yapabilmelidir.

E-OKUL → MEB okullarında en yaygın kullanılan öğretim yönetim sistemidir.

İdari İnişiyatif ve Araştırmalara Destek

Okul yöneticilerinin öğretmen ve öğrencilerin

- Dijital kaynakları kullanması yönünde inisiyatif alması ve özendirici olmasının
- Teknoloji destekli öğretim ortamlarının gelişmesinde önemlidir.

Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

- MEB'in e-okul sisteminde içerik paylaşım sınırlılığını
- EBA belirli ölçüde gidermektedir.

EBA → Özellikle öğretmen ve öğrencilerin

- İçerik paylaşımı yapabilecekleri dijital bir ortam sunar.

Web üzerinden ve akıllı telefon ve tabletlerle de EBA'ya ulaşılmaktadır.

-FATİH Projesi kapsamında

- Ders içeriklerinin paylaşılması için kullanılması planlanmıştır. Sonradan
- Yaygınlaşarak günümüzde önemli bir içerik paylaşımı platformu oldu.

YEĞİTEK (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü)

EBA → MEB'e bağlı YEĞİTEK tarafında yönetilir.

- Özellikle salgın döneminde TRT-EBA TV adı altında

- İlkokul, ortaokul ve lise için üç farklı kanaldan yayın yaptı.
- Eğitim ve öğretimin kesintiye uğramadan sürdürülmesinde önemli rol almıştır.

EBA canlı ders uygulamasıyla video konferans yazılımı kullanarak

- Eş zamanlı ders vermeye de uygundur.
- Hâlen en büyük içerik paylaşımı sistemidir.

Özet

Dijital yetkinlik

- Öğretmenlerin sahip olması ve ustalaşması gereken temel yeterliklerdendir.

“Temel Yetkinliklere İlişkin Avrupa Tavsiyesi”ne göre

- Dijital yetkinlik → AB tarafından hayat boyu öğrenme için
- 8 temel yeterlikten biri olarak kabul edilmiştir.

- BİT'in sürekli yenilenmesi

- Bilginin katlanarak artması
- Dijital medyanın kullanılması ve benzeri görülmemiş şekilde tüketilmesi
- Uzaktan eğitim destekli eğitim platformlarına olan talep
- Bu gerekliliklerin başlıca sebeplerindendir.

Öğretmenler eğitimin dönüştürülmesi ve iyileştirilmesi sürecinde

- Teknolojinin eğitime entegrasyonunu sağlayacak noktada kilit konumdadır.
- Sınıfta BİT'in benimsenmesi ve uygulanmasında çok önemli bir rol oynar.

Öğretmen dijital yetkinliklerini belirlemede temel alınan “21. yüzyıl becerileri”

- Birleşmiş Milletler Eğitim Değerleri
- Millî Teknoloji Stratejisi ve
- MEB vizyonu yeterlikleri oluşturacak çerçevelerin temellerini oluşturmaktadır.

Öğretmenler için geliştirilen dijital yeterlik çerçeveleri

- Güncel teknolojinin eğitim-öğretim ile ilgili alanlarda
- Nasıl uygulanacağı konusunda rehberlik eder. Ancak
- Hangi teknolojilerin kullanılması gerektiğini belirgin bir şekilde ifade etmez!

GÜVENLİ OKUL VE OKUL GÜVENLİĞİ
- Huzurlu, mutlu, uyum içinde ve hayata değer katan bir birey olarak → Var olabilmek için güven içinde olmaması şarttır.
MASLOW → İnsanın temel ihtiyaçlar hiyerarşisinin ikinci basamağını → “ Güvenlik ” olarak belirlemiştir.
Bu kurama göre: insanın kendisini gerçekleştirebilmesi için - <i>Beden, iş, kaynak, sağlık, mülkiyet vb. konularda güven içinde olması gerekir.</i>

GÜVENLİ OKUL NEDİR?
Sağlıklı nesiller inşa edebilmek için dikkat edilmesi gereken hususların başında → “ OKUL GÜVENLİĞİ ” gelmektedir.
Güvenin olmadığı ve korkunun hâkim olduğu okullarda → Nitelikli öğrenmeden söz edilemez!
Güvensiz okul ortamları → Öğrenmeye odaklanamama ve → Öğrencilerde motivasyon düşüklüğüne neden olmaktadır.
Güvenli okul ortamı inşasında bir diğer önemli konu: - Okulun paydaşlarının (özellikle öğretmen ve çalışanların) → Kendilerini emniyette hissetmeleridir.
Öğrenci, öğretmen ve diğer personel → Okulun temel unsurlarıdır. Bu unsurlar kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal açıdan → Özgür ve güvenli hissettikleri okullar güvenlidir.

Güvenli okul: “... öğrencilerin güvenli bir eğitim ortamında sosyal becerilerini sergiledikleri, öfkelerini kontrol edebildikleri, sorunlarına çözüm bulabildikleri ve herkesin birbirine saygılı davrandığı bir ortam ...”

Güvenli okul: “Öğrenci ve okul personelinin okul içinden ya da çevreden kaynaklanan suç, şiddet, saldırganlık, zorbalık, hırsızlık, vandalizm, alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanımı, cinsel ve ırksal taciz gibi istenmeyen davranışlara karşı korunmaları ve okulda bir kriz ortamı yaratabilecek olağanüstü hâllerde ... can güvenliklerinin en üst düzeyde sağlanmasıdır.”

Bu konuların yanında okul güvenliğini bozan unsurlar:
-*Terör saldırısı, kimyasal ve nükleer sızıntı, trafik ve savaş durumları ...*

Güvenli okullar: Öğrenci, öğretmen, çalışan vb. **paydaşlar** açısından
- *Fiziksel, sosyal, psikolojik ve çevresel tehditlerden uzak mekânlardır.*

Güvenli okulların inşası için
→ **Eğitimcilerin güvenli okulların özelliklerini** bilmesi gerekir.

GÜVENLİ OKULLARIN ÖZELLİKLERİ
1. Etikili Okul Yöneticiliği ve Liderliği 2. Okulu Oluşturan Mekânların Kontrolü 3. Güven Hissi 4. Saygı 5. Samimiyet 6. Fiziksel Zarar, Gözdağı, Zorbalık ve Tacizin Bulunmaması 7. Alay, Nefret Dili ve Sosyal Dışlanmadan Uzak Olma 8. Çatışma Riskinden Uzak Olma 9. Doğal Afetlerden Uzak Olma 10. Sorumluluk Duygusunu Geliştirme 11. İhtiyacı Olan Öğrencilerin İhtiyaçlarını Giderme 12. Eşit Muamele 13. Akademik Başarıya Odaklanma 14. Veliler ve Toplumla İyi İlişkiler İçinde Olma 15. İfade Özgürlüğünü Destekleme 16. Güvenlik Problemlerini Açıkça Tartışma 17. İletişim 18. Empati Kültürünü Geliştirme 19. Güvenliği Tehdit Eden Davranışları Görmekten Gelme (Ödüllendirme) 20. Kolluk Güçleriyle İş Birliği 21. Her Türü Bağımlılıkla Mücadele 22. Göçmen Çocukların Problemlerini Yönetebilme 23. Krize Hazırlık ve Krize Müdahale Planlarına Sahip Olma

Sonuç: Güvenli okul ortamı inşa etme ve bu ortamları sürdürülebilir hâle getirmek için - Okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve diğer paydaşların → Bu konuda bilgi sahibi olmaları gerekir. Paydaşlar okul güvenliği planlama ve uygulamada → İstekli ve tutarlı olmalı ve zaman zaman tatbikatlar yapmalıdır. Ayrıca okul yöneticileri ve diğer paydaşlar → Güvenli okulla ilgili eylem araştırmaları yapmalıdır.

SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET
- Öfke duygusu kontrol edilmediği takdirde davranışsal şiddete dönüşebilir. Bireyler sözel, duygusal ve fiziki şiddet gibi → Farklı türden şiddet davranışları gösterebilir. → Bu şiddet davranışları diğer insanlara zarar verici davranışlardır. → “ Zorbalık ” da bu şiddet davranışlarından biridir.

ZORBALIK: Yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak güçlü olan **çocukların**
- Kendilerinden küçük/güçsüz çocukları
→ **Sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesidir.**
Öğrencilerin okulda zorbalık davranışları
→ *Bireysel, akran grubu, okul ortamı, aile ve çevresel özelliklerle* ilgili olabilir.

BAĞIMLILIK VE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI
Bağımlılık Nedir? Herhangi bir maddenin zarar veren sonuçlarına rağmen → Sürekli ve aşırı kullanımı sonucu ortaya çıkan bir rahatsızlıktır. →

Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri:
1. <i>Zorbalık bilinçli ve isteyerek yapılır. (Söz veya eylemle)</i> <i>Kurban fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacı güder.</i> 2. <i>Bir kereye mahsus değildir! (Tekrarlanıyor olması gerekir.)</i> 3. <i>Zorbalar eylemlerini bireysel veya grupta yapabilecekleri gibi</i> <i>Kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler.</i> 4. <i>Kurban kendini koruyamayacak fiziksel veya zihinsel nitelikte olmalıdır.</i> 5. <i>Zorbalar genellikle bu eylemler sonunda kendilerine çıkar sağlar.</i> 6. <i>Zorbalar kurbanın acı çekmesinden, küçük düşmesinden zevk alırlar.</i> 7. <i>Zorbalar ve kurbanlar ile sergilenen zorbaca davranışlar dikkate alınmalıdır.</i>

Siber Zorbalık:
BİT (özellikle internet) → Bilgiye ulaşma, saklama ve paylaşmada önemlidir. Teknoloji ve internetin hem olumlu hem de olumsuz özellikleri vardır. Olumsuz kavramlardan biri de “ Siber zorbalık ”tır.

Siber zorbalık: - Günümüzde özellikle çocuklar ve gençler arasında sıkça görülen ve - Geleneksel zorbalık kavramından farklı olarak - Bireylerin mobil telefonlar ve internet aracılığıyla - Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak → Diğer bireylere rahatsızlık vermesi ve onları taciz etmesidir. Bireylerin internet ve elektronik medya ile saldırgan davranışlarda bulunmasıdır.

Geleneksel Zorbalık Ve Siber Zorbalık:
Geleneksel zorbalıkta özellikle çocuklar diğerleri tarafından tanınır. → Bu da kaygıyı artırdığından çocuklar genellikle siber zorbalığı tercih eder. Hatta normal hayatta zorbalık davranışları göstermemiş olanlar bile - Tanınmadığı ya da bulunamayacağını düşündüğü için → Sosyal medyada zorbalık davranışları sergileyebilmektedir. Ayrıca genellikle geleneksel zorbalık yapan bireyler ve çocuklar → Siber zorbalığı da sıklıkla tercih etmektedir.

Çocukların siber zorbalığı tercih etmesinin nedenleri: → Daha fazla izleyiciye ulaşmasıdır. → Yazılı kelimelerin etkisi daha büyüktür. (<i>Söz daha çabuk unutulur</i>) → Siber zorbalık her zaman her yerde uygulanabilir.

Siber Zorbalık Nedenleri:
Bunlar genellikle - İntikam alma ya da cezalandırma arzusu - Popüler olma arzusu - Aile içinde yaşanan sorunlar - Düşük öz güven ya da - Gerçek dünyada elde edilemeyen başarıyı sanal dünyada yakalama arzusu - Siber zorbalık yaptığı kişi ile ilgili kıskançlıklar ...

Siber Mağduriyet:
Günümüzde daha fazla ergen ve çocuk siber zorbalığı maruz kalmaktadır. Siber mağduriyet: - Kişinin dijital teknolojiler aracılığıyla kendine zarar veren - Saldırgan tutumlara maruz kalması ve - Bunun da kişide mağduriyet oluşturmaması durumudur. Siber mağduriyete maruz kalan ergen ve çocuklar - Birçok <i>akademik, duygusal, ilişkisel ve sosyal problemlerle</i> karşılaşmakta ve - Artan stres onlarda <i>depresyon, kaygı, intihar vb. sonuçları</i> tetiklemektedir. Ayrıca zorbalığa maruz kalan çocuklarda baş ve karın ağrısı, cilt problemleri gibi → Fiziksel problemler de meydana gelmektedir. → Yeme alışkanlıklarını etkileyebilir.

Siber Zorbalığın Önlenmesi:
Ülkemizde ve dünyada siber zorbalığı önlemeye yönelik → Çeşitli müdahale programları uzun yıllardır uygulanmaktadır.

Ülkemizdeki çalışmalar: - Grup rehberliği şeklinde ve dijital teknolojilerin yer almadığı → Önleyici programlardır.

Siber Zorbalığın Önlenmesinde Neler yapılabilir?
1. Çocukların şifre kullanmalarını ve şifreleri kimseyle paylaşmamalarını sağlama. 2. Çocuğun sosyal medya hesaplarında gizlilik ayarlarını uygulama. 3. Siber zorbalara karşı çocuğunuzun asla karşılık vermemesi... 4. Siber zorbalık yapanların ilgili makamlara bildirilmesi... 5. Çocuklarla rahat bir iletişim iklimi oluşturma... 6. Siber zorbalığın ne olduğunu çocuklara anlatma... 7. Çocukların çevrim içi aktivitelerini (<i>oyun vb.</i>) gözlemleme... 8. Uygulamalar ve çevrim içi platformlar hakkında bilgi sahibi olma ve bildirme 9. Öğrenci, öğretmen ve ailelere yönelik zorbalık ve siber zorbalık seminerleri... 10. Okul ve aile arasındaki iş birliği ve iletişimi artırma... 11. Rehber öğretmenler zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye ve azaltmaya yönelik grup çalışmaları yapılabilir.

Bağımlı bireyler → Belirli bir maddeye karşı aşırı ve yoğun ilgi gösterirler. → Bu tutum kişinin yaşamı boyunca sürebilir. → Zararlarını bilmelerine rağmen o maddeleri kullanmaya devam ederler. → Zamanla maddeye karşı tolerans geliştirir ve daha çok kullanmak isterler. → Bırakma konusunda daha çok sıkıntı yaşarlar.

MODÜL 9	2 -A	KONU ANLATIM
Bağımlılık: → Biyolojik, sosyal ve davranışsal boyutları vardır. → Yeniden tekrar eden bir rahatsızlıktır.		
Bağımlılık: 1) Fiziksel Bağımlılık 2) Ruhsal Bağımlılık		
1) Fiziksel Bağımlılık: - Maddenin varlığına karşı duyulan fizyolojik bir istektir. - Madde alınmadığı zaman fizyolojik uyum bozulur. - Fiziksel belirtiler çıkar. - Bu durum kişiyi ve çevresindeki insanları rahatsız edebilir.		
2) Ruhsal Bağımlılık: - Kişinin duygusal ya da kişilik yapısı gereği → Gereksinimlerini tatmin etme ya da giderme amacıyla o maddeye düşkünlük. → Madde bırakıldığında bazı ruhsal şikâyetler görülür.		
DSM-V (Psikolojik Tanı Kriterleri Kitabı)		
DSM-V’ye göre bağımlılık kavramının 3 temel özelliği vardır: 1) Maddeye ulaşmak için engellenemez arzu ve istek 2) <i>Tolerans</i> adı verilen kullanımın giderek artması 3) <i>Yoksunluk</i> .		
Bağımlılıkların ortak özelliklerinden biri de - Madde ya da davranışa yönelik davranışları kontrol edememe ve → Olumsuz etkilerine rağmen maddeyi/davranışı kullanmaya devam etmedir.		
AMATEM <i>(Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezleri)</i> Madde bağımlısı kişiler - Hastaneler bünyesinde kurulan AMATEM ’den → Destek almalıdır.		
TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI VE İNTERNET BAĞIMLILIĞI		
Teknoloji Bağımlılığı: Teknoloji ve internetin bilinçsiz-kontrolsüz kullanımı ile ortaya çıkan → Davranışsal bağımlılıklardır.		
<div>Televizyon ► Telefon ► Tablet ► Bilgisayar oyunları ► Oyun konsolları ► İnternet ► Sosyal medya</div>		
İnternet Bağımlılığı Kriterleri İnternetin çok kullanımı → Psikolojik, davranışsal ve duygusal problemler...		
Bireyler 1) Günlük hayatta kuramadıkları anlamlı ve değerli hissettirecek ilişkileri → İnternet ortamında bulabilir. 2) Sosyal kaygı yaşadığı için insanlarla konuşmaktan çekinen bir genç → İnternet sayesinde kendini ifade edebilir. → İsteddiği kişi olabilir. 3) Günlük hayatta değer görmeyen ve sürekli hor görülen bir çocuk → İnternet ve oyunlar sayesinde saygınlık ve güç ihtiyacını karşılayabilir.		
İnternet Bağımlılığı Nedenleri Nelerdir? Sosyalleşme gereksinimi önemli bir neden olarak görülür: 1) Kişilerin gerçek kimliğini saklayarak olduğundan farklı bir şekilde göstermesi 2) Tanınmanın verdiği rahatlıkla düşüncelerini açıkça paylaşabilmeleri 3) Yüz yüze iletişim yerine internet iletişimini daha kolay bulmaları		
İnternet Bağımlılığı Belirtileri Temelde, süreç açısından üç temel belirtinin olduğunu görüyoruz: İnternet bağımlılığının belirtileri neler? 1) Davranışsal Belirtiler 2) Fiziksel ve Zihinsel Belirtiler 3) Sosyal Belirtiler		
Davranışsal belirtiler neler? 1) <i>İnternette geçen sürenin giderek artması</i> 2) <i>Amaçlandığından daha uzun süreli internet kullanma</i> 3) <i>Kullanımla ilgili yalan söyleme</i> 4) <i>İnternetle ilgili aşırı zihinsel uğraş</i> 5) <i>İnterneti diğer problemlerden kaçmak için kullanma</i> 6) <i>İnternet kullanımının sebep olduğu psikolojik, sosyal, fiziksel ve mesleki problemlere rağmen kullanmada ısrar etme.</i>		
Fiziksel ve Zihinsel Belirtiler neler? 1) <i>İnternet kullanımının azalmasıyla birlikte anksiyete</i> 2) <i>İnternetle ilgili obsesif düşünceler ve hayallerde artış</i> 3) <i>İnternet kullanımını azaltmak için süregelen bir istek ve arzunun olmaması</i> 4) <i>Durgunluk, uykusuzluk, panik atak ve kızgınlık hâllerindeki artış</i> 5) <i>Kan basıncı ve kalp dolaşım sistemi bozuklukları, stres, konsantrasyon eksikliği</i> 6) <i>Baş, mide ve kas ağrıları ile görme zayıflıkları</i>		
Sosyal Belirtiler neler? 1) <i>Önemli sosyal, mesleki ve serbest zaman faaliyetlerinin internet kullanımı yüzünden bırakılması</i> 2) <i>İş yerinde veya okulda azalan üretkenlikle birlikte yüksek gerilim ve rekabet ortamı oluşması.</i>		
İNTERNET BAĞIMLILIĞININ SONUÇLARI		
Bu kişilerde bedensel, sosyal ve psikolojik sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Bedensel sonuçlar: - <i>Beslenmeyi o kadar ihmal ederler ki ciddi bir şekilde zayıflarlar.</i> - <i>Ancak büyük bir kısmı aşırı kiloludur.</i> - <i>Sırt ağrıları, baş ağrıları, göz şikâyetleri ...</i> - <i>Vücut hijyeni de sık sık ihmal edilen bir konudur.</i>		

MODÜL 9	2 -B	KONU ANLATIM
Sosyal Sonuçlar: - <i>Gerçek dünyaya ait ilişkiler azalır.</i> - <i>Hobi ve ilgi alanları ihmal edilir.</i> - <i>Kişi giderek yalnızlaşır ve sonunda çevresinden tümüyle yalıtılmış hâle gelir</i>		
Psikolojik sonuçlar: - <i>Kendisine güvenmeyen kendisinden şüphe eden bir kişiğe sahiptirler.</i> - <i>Başkalarıyla temas kurmadaki kendine güvensizlik giderek korkaklığa dönüşür.</i> - <i>Sık sık ortaya çıkan başka bir olgu da depresyondur.</i> - <i>Ayrıca değersizlik ve çaresizlik duyguları da bu kişilerde baskındır.</i>		
Aşırı Teknoloji Kullanımına Karşı Aile olarak Ne Yapmak Gerekir?		
a) <i>Çocukların nasıl bir insan olmasını istiyorsanız ona o şekilde model olun.</i> b) <i>Çocuklara karşı her zaman saygılı olun.</i> c) <i>Çocuklara sevginizi açıkça ve koşulsuz olarak gösterin.</i> d) <i>Çocuklarla birlikte oyun oynayın.</i> e) <i>Çocuklarla birlikte kitap okuyun.</i> f) <i>Çocukların yaşına uygun sorumluluklar verin.</i> g) <i>Çocukların mutlaka bir spor ya da sanat alanında uğraş edinmesini sağlayın.</i> h) <i>Çocukların yaşam amacı edinmesine yardım edin.</i> i) <i>Sonuç değil süreç odaklı başarıyı destekleyin.</i> j) <i>Çocukların arkadaşlarını tanıyın.</i>		
CHİBBARO, RİCKS ve LANİER dijital bağımlılıkların önlenmesinde okul psikolojik danışmanlarına/rehber öğretmenlere yönelik bir model önerdiler: a) Profesyonel gelişim: Danışmanların profesyonel gelişimleri. b) Tüm okul çapında eğitim: Danışmanları tüm okulu bilgilendirmeli... c) Aile ve toplum eğitimi: Aile ve topluma yönelik çalışmalar... d) Öğrenci değerlendirmesi: Öğrencilerin çeşitli araçlarla değerlendirilmesi... e) Önleyici çalışmalar: Grup danışmanlığı, bireysel danışma, sınıf ... f) Kaynaklar: Danışmanların ailelere yönelik çeşitli kaynaklar hazırlaması...		
İnternet bağımlılığını önlemede okullara ve öğretmenlere düşen bazı görevler:		
1) Okullarda özellikle ilköğretim seviyesinde önleyici programlar uygulanabilir. 2) Öğretmenler öğrencilerinin kişilik özelliklerine odaklanmalıdır. 3) Öğretmenlerin, öğrencilerin diğer akranları ile ilişkilerini incelemeleri gerekir.		
Öğrenci yalnız ve içine kapanıksa sosyal medyada daha fazla vakit geçirebilir. → Öğretmen öğrencilerini yaratıcı ve keşfedici grup faaliyetlerine sevk etmelidir. → İnternette ne kadar az vakit geçirirlerse bağımlılık geliştirmeleri o kadar azalır.		
4) İnternetin pozitif ve negatif etkileri ile ilgili atölye çalışmaları düzenlenebilir. - Seminer ve atölye çalışmaları ailelere yönelik de tasarlanabilir. 5) Benlik saygısı düşük çocukların internet aktivitelerine daha fazla dâhil olurlar.		
GÜVENLİ OKUL VE İLETİŞİM		
Öğrenme - Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki - Resmî ve gayri resmî iletişim ile gerçekleşen - Etkileşimler aracılığıyla oluşturulan → Sosyal ilişkiler ağı içerisinde gerçekleşmektedir.		
Bu nedenle güvenli okul sadece fiziksel güvenlikle elde edilemez! → Sosyal ve psikolojik yönleri de göz önünde bulundurulmalıdır.		
Etkili iki yönlü iletişim - Okul yönetiminden müfettişe , müdür , yönetici ve öğretmene kadar → Tüm eğitim süreçlerinin başarıyla yerine getirilmesinde ve → Güvenli bir okul ortamı sağlanmasında → Bir ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.		
Güvenli Eğitim İletişimi		
Güvenli okulun sadece - Fiziksel tedbirler ve kolluk mevcudiyeti ile sağlanamayacağı düşüncesi → Son yıllarda yaygınlık kazanan bir yaklaşımdır.		
Buna bağlı olarak 2019’da MEB ve İçişleri Bakanlığının ortaklaşa yürüttüğü “ Eğitim ve Güvenlik Projesi” nde → Güvenli eğitim iletişimi” kavramı geliştirilmiştir.		
Güvenli eğitim iletişimi - Zorunlu öğrenim çağındaki bireylerin - Eğitim hayatlarında karşılaşılabilecekleri güvenlik sorunları ile ilgili → Tüm paydaşlar arasındaki iletişimsel süreç ve becerileri kapsamaktadır.		
Güvenli eğitim iletişiminin sağlandığı bir ortamda → Herhangi bir sorunla karşılaşan çocuğun:		
a. <i>Öncelikle kendisinin veya bir başkasının sorun ile karşılaştığını kavrayabilmesi</i> b. <i>Sorunu; ailesi, öğretmenleri ... ile doğru ve etkili biçimde paylaşabilmesi</i> c. <i>Paylaşımı sonunda bir yardım alacağına dair beklentiye sahip olabilmesi</i> d. <i>İletişim sonunda olumsuz bir sonuç ile karşılaşmayacağı bilmesi.</i> <i>(ifşa edilme, hor görülme, dikkate alınmama, alay edilme, dışlanma vb.)</i>		
Güvenli eğitim iletişimi çocuk odaklı bir kavram olmakla birlikte → Sadece çocuklarla değil tüm paydaşlarla iletişimin güvenli olması gerekir.		
Bu durum Kurum yönetimi, mevzuat, fiziksel şartlar, öğrencilerin sosyo-ekonomik yapıları, okulun bulunduğu semtin ve bölgenin özel konumu gibi pek çok unsuru → Göz önünde bulundurmayı ve bunlara özgü stratejiler geliştirmeyi gerektirir.		
Bununla birlikte öğretmenlerin öğrenciler ve diğer paydaşlar arasında → Kuracağı iletişim güvenli eğitim iletişimi için başlangıç adımı olacaktır.		

MODÜL 9	3 -A	KONU ANLATIM
Sorunların farklı kaynakları olabilmektedir.		
Eğitim güvenliğine ilişkin sorunları		
→Sadece okulun veya öğretmenlerin çözebileceğinin beklenmesi doğru değildir!		
→Eveynlerle olan iletişim de öğrenci iletişim kadar önemli ve tamamlayıcıdır .		
UNICEF		
- Eğitim güvenliği konusunda farklı tehditler karşısında		
- Ebeveynler ile kurulacak iletişim türlerinde:		
→Doğru tonun bulunmasına özel bir vurgu yapmaktadır.		
İletişim→ Güvenli okul iklimi sorunlarının çözümünde etkilidir.		
Yanlış yürütülen iletişim→ Bizzat sorunların kaynağı olabilmektedir.		
Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi için		
→Tüm uygulayıcılar “çocuk merkezli” bir yaklaşımda olmalıdır.		

YABANCILARIN EĞİTİMİ VE EĞİTİM GÜVENLİĞİ
Türkiye’deki Yabancılarla İlgili Genel Bilgiler
- 2011’den sonra Türkiye’ye beş milyondan fazla “göçmen” yerleşmiştir.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne göre:
- 2020 yılı sonunda önemli bir kısmı kamplarda yaşamamaktadır ve
- Çocuklarını eğitim kurumlarına göndermemektedir...
→ Geri dönüş planları da olmadığı görülmektedir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim ve güvenliği
→ İstikrarlı bir güvenliğin sürdürülmesini ifade eder.
→ Bu durum evrensel insan hakları açısından da önemlidir.

Birçok ülkede
→Yabancı uyruklu öğrencilerin güvenliği eğitim kurumlarına devredilmiştir.
Çünkü eğitim kurumları
- Eğitim ve öğrenimden sosyal yardıma
- Kültürel uyumdan öğrencilerin aileleriyle iletişimine
- Ayrımcılıkla mücadelede bilgi ve tavsiyeler verilmesinden barınmaya kadar
→ Resmî veya gayri resmî olarak önemli bir role sahiptir.
Güvenlik olmadan
→ Sosyal yaşam hem anlamsız hem de tehlikeli olacağı bilinmektedir.
→ Ama mutlak güvenliğin elde edilmesi de oldukça zordur.
→ Önemli olan riskleri en aza indirmektedir.

Yabancı öğrencilere empati kurmak onlarla iletişimi kolaylaştıracaktır.

KİMLİK OLUŞUMU
Aile önemlidir.
→Ebeveynlerin vereceği en iyi aile içi eğitim doğru örnek vererek yaşamaktır.
Yabancı çocuğun okuldaki başarısı da →Aileye ve okul aile ilişkisine bağlıdır.
- Çocuğun içinde büyüdüğü coğrafyanın özellikleri
- Konuşmakta olduğu dil, etnik köken, inanç ve ailenin yaşam felsefesi
→ Bir çocuğun kimliğinin oluşmasında çok büyük bir önem taşımaktadır.
“Her birey, içinde yaşadığı kültürün mührünü kimliğinde taşır.”

Yabancı Öğrencilerin Güvenliği
Eğitim kurumlarında yabancı uyruklu öğrenciler
- Kendilerine en çok benzeyenlerle ve
→Kendi dünya görüşünü paylaşanlarla iletişim kurma eğilimindedir.

Ebeveynler ve öğrenciler için “güvenlik unsuru”
→ Okul seçerken en önemli önceliktir.
→ Hatta eğitimsel ve sosyal fırsatlardan daha önemli olabilmektedir.

Okul güvenliği yalnızca okul ortamının güvenliği ile sınırlı değildir!
- Çocuğun ya da diğer okul personelinin
→ Okula gitmek amacıyla evinden ayrıldığı andan başlayarak
→ Tekrar evine gelinceye kadarki tüm aşamaları içerir.

Başka bir ülkeden özellikle de savaş nedeniyle göç eden yabancı uyruklu aileler
-Savaşın da getirdiği travma nedeniyle
→ Çocuklarının güvenliği için korku, endişe, panik içinde yaşamaktadır.
→ Okul güvenliği onların kaygılarını azaltacaktır.

Okul güvenliği genel olarak bakıldığında
- Arkadaşlarından gelecek şiddet olaylarına karşı güvenlik
- Öğretmenlerin fiziksel şiddetine maruz kalma konusunda güvenlik
- Doğal afetlere karşı güvenlik
- Sağlık ve temizliğe ilişkin güvenlik
- Cinsel istismara karşı güvenlik
- Psikolojik ve duygusal güvenlik
- Etnik ve siyasi görüş konularındaki güvenlik boyutları olarak ele alınır.

Okullarda Fiziksel, Psikolojik ve Sosyal Güvenlik
Küresel bir politika sorunu olan yabancı öğrencilerin güvenliğinin
→ Yalnızlık, ayrımcılık ve izolasyon boyutları da vardır.

Psikolojik güvenlik
→ Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel uyumu için kritik öneme sahiptir.
→ Uyumsuzlukların telafi edilmesine ve kabul duygusuna aracılık edebilir.

Sosyal güvenlik alanında dikkat edilmesi gereken husus
- Yapılan çalışmaların ne kadar yararlı olduklarının
→ Ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yabancı vatandaşların
→ Söyledikleriyle yaptıkları arasındaki farkın iyi okunmasıdır.

MODÜL 9	3 -B	KONU ANLATIM
FARKLILIKLARDA FARKINDALIK		
Yabancı uyruklu öğrencilerle iletişim kurulurken		
- “Karşımızdaki bireyde ne görmekteyiz ve bunun nedeni nedir?” veya		
- “Karşımızdaki vatandaş hangi kültürün ürünüdür?” şeklinde düşünmek		
→Durumu sağlıklı analiz edebilmek için yararlı olabilecektir.		
Okul güvenliğinin boyutlarından biri de		
→ Etnik ve siyasi görüş konusundaki güvenlidir.		
→Yabancı uyruklu öğrenciler okul ortamında bu farklılıklarından dolayı		
→Dışlanmamalı, psikolojik şiddete maruz kalmamalıdır.		
Bir eğitimcinin → Çocuğun dünyasına girmesi bir zorunluluktur.		
-Çocuğun frekansını yakalayıp o frekandan iletişim sağlayabiliyorsak		
→ Vermek istediğimiz bilgi ve beceriyi uygun bir şekilde aktarabiliriz...		

Türkçenin önemi → Kültürün taşıyıcısı olmasıdır.
-Aile ve çevre Türkçe konuşuyorsa
→ Çocuğun kimlik yapısı Türk öğrencilerle ortak noktalar içerecektir.
→ Aile içi iletişim çok önemli olup kimlik oluşumunun temel yapısı hâlinindedir.

0-4 yaşlarında ebeveynleri tarafından dil konusunda desteklenen çocuğun
→ Başarılı olabilmek ihtimali daha yüksektir.
→ Ama maalesef birçok yabancı öğrenci bu durumdan mahrum durumdadır.

Eğitiminin bilmesi gereken husus
→Kültürlerin birbirine ulaşamadığı yerlerde ön yargının oluşabileceğidir.
→ Bunu aşmak için çok kültürlülük üzerine öğrencilere bilgi vermelidir.

Yabancı öğrencilerin sınıf durumlarını iyileştirmek ve onları motive etmek için
→ Farklı alanlardaki becerilerini de kullanmak mümkündür.
GARDNER’in “Çoklu zekâlar teorisinden yararlanmak yararlı olacaktır.
(Zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel, görsel, sanatsal, müziksel ve kreatif zekâ)

Türkçelerinin zayıf olmasından dolayı yeterince ön plana çıkamıyorsa
→ Başka becerilerinden yararlanarak katılımlarını sağlayabiliriz.
Başka beceriler sayesinde → Öz güvenin artmasına destek verilebilir.

GÜVENLİ OKUL KAPSAMINDA SOSYAL UYUM – ENTEGRASYON
Sosyal uyum
Bireylerin ev sahibi toplumla ilişki kurmak için geçirdiği değişimlerdir.
→ Bilişsel, duygusal ve davranışsal ilişkili birçok faktör içermektedir.
Sosyal uyum
Göçmenin yerleşmiş olduğu yeni toplumda kültürel kimliğini koruyarak
→ Yeni toplumda sosyal ve kültürel bütün alanlarda katılımcı olmasıdır.

Asimilasyon ise bireyin sahip olduğu kimliğini bırakıp
→Yalnızca yeni toplumun kültürel değerleriyle yaşamına devam etmesidir.

Kültürel uyum
1) Psikolojik uyum 2) Sosyokültürel uyum

1) Psikolojik uyum
Stres ve başa çıkma konusunda iyi oluş ve memnuniyet ile ilgilidir.
2) Sosyokültürel uyum
Güncel yaşamdaki sosyal beceriler ve öğrenmeye dayalıdır.

Kültürel uyum:
- Yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi ülkelerin kültürlerini
→ Öğrenmelerine, algılamalarına ve anlamalarına yardımcı olan
→ Zengin uygulama ile deneyim süreçlerini ve sonuçlarını içermektedir.

Bu durum
-Bir kültürün içselleştirilmesi yoluyla başka bir kültüre entegrasyonudur.
→Yani sosyal uyumdur.

ALTIN ÜÇGEN
Altın Üçgen olarak nitelenen
→Aile-okul ve sosyal çevre üçlüsü arasındaki sağlıklı iletişimin
→Eğitim süresi boyunca gerçekleşmesi gerekmektedir.

Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitim ve Okul Güvenliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Eğitim Politikaları
Yabancı çocukların eğitim ve okul güvenliğine ilişkin yurt dışı çalışmalar
- “YAŞ” faktörünün okullara hızlı ve kolay adapte olmada
→ Kilit bir rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır.
Bir çocuk ne kadar küçükse → Geçiş yapması o kadar kolaydır.
Küçük çocuklar
- Ağır bir şekilde etkilenmeden veya
- Kendi ülkelerinden gelen ilk sosyal bağlarını kaybetme duygusu hissetmeden
→ Yeni sosyal bağlar oluşturabilirler.

Kardeşlerine bakmak veya çalışmak
→ Mülteci gençlerin akrabalarıyla sosyalleşme zamanlarını kısıtlamaktadır.
Bu da istikrarlı ve destekleyici arkadaşlıklar bulmada engel teşkil eder.
Kabul edilmiş ve iyi entegre edilmiş hissetmek için
→ Arkadaş edinme son derece önemlidir.

MODÜL 9	4 -A	KONU ANLATIM
---------	------	--------------

Sonuç olarak:
1) Özellikle “dil” bariyeri → En önemli sorun olarak işaret edilir.
2) Eğitim kurumları içerisinde okul güvenliği sorunu dikkat çeker.
Özellikle
- Dil, akran zorbalığı, aile stresi, aile katılımının düşük olması ve
- Kültüre adapte olma gibi sorunlar → Okul güvenliği sorunu ile alakalıdır.
Çözüm için toplumdaki eğitimcilerin ve rol model konumundaki insanların
- “Yüksek Empati Yeteneği
- Anlayış Gösterme
- Dürüstlük ve Adalet
- Yeniliğe Açıklık
- Takım Arkadaşlığı
- Basitleştirme Yeteneği
- İlham Verme
- Çatışmaları Yönetebilme” alanlarındaki başarılı davranışları
→ Sosyal uyum / entegrasyona önemli bir katkı sağlayacaktır.

<p>OYUN BAĞIMLILIĞI</p>
- Geleneksel oyunlarda doğal olan bazı sınırlamalar vardır.
- Hatta geleneksel oyunların büyük çoğunluğu tek başına oynanmaz!
Fakat internet çağında ve teknolojik gelişmeler neticesinde
- Sanal oyunların ve yapay zekâların devreye girmesiyle
→ Zaman, yer, katılımcı gibi kısıtlayıcı veya sınırlayıcı durumlar görülmez.
→ 7/24 kesintisiz oyun oynama imkânına sahiptir.

Günümüz oyunları bireylere tek başına tüm özgürlükleri sağladığı için
→ Dışsal bir kontrol sağlanamamaktadır.
O hâlde bireyler oyun oynamada
→ Öz denetim ve öz kontrollerini iyi kullanmak zorundadırlar.

<p>1. Oyun Bağımlılığının Tanımlama</p>
Erkekler kızlardan iki kat daha fazla oyun oynamaktadır.
Oyun bağımlılığı
→ Genetik ve çevresel faktörlere göre değişiklik gösterir.
- Her oyun bağımlılık yapmaz!
- Her oyun her bir bireye aynı etkiyi yapmaz!
- Her oyun zararlı olmaz!
- Her oyun sağlıklı da değildir!
→ Eğlence, rahatlatma ve hatta sosyalleşme sağlayan oyunlar da vardır.

Sanal oyun bağımlılığı diğer bağımlılık türleri gibi toplumda
→ Açık ve net olarak fark edilememektedir!

WHO (Dünya Sağlık Örgütü)
WHO → Oyun bağımlılığından “hastalık” olarak söz etmektedir.
→ Oyun bağımlılığını “davranış bozukluğu” olarak tanımlar.

Oyun bağımlılığı sadece çocuklarda değil
→ Gençler ve yetişkinlerde de görülen bir sağlık problemidir.

Oyun bağımlılığı
- Uzun süreli çok fazla oyun oynama değil!
→ Bireylerin günlük yaşamlarının önemli bir kısmında yer alarak
→ Gündelik yaşamlarında sorumlu olduğu görev ve sorumlulukları aksatarak
→ Bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkilemesidir.

Genel olarak oyun bağımlılığı
→ Öğrencilerin düzensiz öğrenme alışkanlığından kaynaklanmaktadır.

Güncel (sanal) oyunların etkileri:
- Yalnızlık (soyutlama)
- Duya bozuklukları
- Daha fazla enerji gereksinimi ve
- Uyarıcı maddeleri kullanma ...

Çocukların ve gençlerin
→ Oyun bağımlılığını tanımlamak ve sınırlarını belirlemek zordur.
→ Çünkü her bir oyunun formatı ve süreci farklılık gösterir.

WHO sanal oyun bağımlılığının belirtilerini göstermede üç ölçüt belirlemiştir:
Bireylerin;
1. Oyun oynama isteğini kontrol altına alamaması...
2. Diğer tüm aktivitelerden daha önemli ve öncelikli olduğu duygusu...
3. Ders aksar, sosyal ilişkiler zayıflar ama bağımlılık artarak devam eder.

APA (Amerika Psikoloji Derneği)
APA bir bireye oyun bağımlısı teşhisi konulması için
→ Dokuz ölçütten en az beşinin bir yıl içinde göstermesi gerekir:
1. Oyun oynamanın her şeyden önce gelmesi
2. Oyun oynamadığı zaman gergin ve asabi davranışlar göstermesi
3. Oyuna daha fazla zaman ayırma eğilimi içinde olması,
4. Daha önce sevdiği ve katıldığı aktivitelerle ilgilenmemesi
5. Oyunda harcadığı zamana ilişkin aileye yanlış bilgi vermesi
6. Akademik çalışmalarına daha az zaman ayırmaya başlaması
7. Oyunu kaygı, suçluluk gibi olumsuz duygulardan kaçış olarak görmesi
8. Oyun oynama sıklığını, zamanını ve süresini kontrol edememesi
9. Psikolojik problemlere rağmen oyun oynamayı azaltmaması

MODÜL 9	4 -B	KONU ANLATIM
Oyunlara bağlanma süreci ve bağımlılığın oluşma aşamaları:		
1. Başlama isteği: Yeni başlayanın merakını uyandırarak oyunun parçası olma,		
2. İlginin artması: Günlük yaşamda ve davranışlarda farklılaşmaların başlaması.		
3. Düşüncelerinde oyunun öncelikli bir yere sahip olması:		
Oyun bireyin yaşamının merkezindedir. Önceki zevklerden uzaklaşma		
4. Oyun bağımlılığının oluşması: Zamanın büyük kısmını oyuna ayırma.		
(Bireyin beslenme ve uyku alışkanlıklarında bozukluklar görülmektedir.)		
2. Oyun Bağımlılığının Etkileri		
Oyun Bağımlılığı bireyleri		
-Ekonomik, sosyal, bedensel (sağlık) ve duygusal olarak olumsuz etkiler.		
-Diğer bağımlılıklara ve istenmeyen alışkanlıklara da neden olur.		
→Bireyin yaşamında önemli risklere ve travmalara yol açar.		
-Bireyin yaşamını ekonomik yönden olumsuz etkiler.		
- Çalışan bireylerin iş yeri performansını düşürür.		
- Sosyal hayatlarından da önemli değişiklikler görülmektedir.		
Oyun bağımlılığı yaşayan bireyler		
→ Karşılaştıkları bir sorunla baş edebilmek için sanal oyunlara yönelir.		
(Yüksek kaygı, gerginlik, karamsarlık, yalnızlık ve empati düşüklüğü ...)		

Oyun Bağımlılığının Önleyici tedbirler
1. Oyun oynama süresini sınırlandırma
2. Oyunu alışkanlığa dönüştürmeleri konusunda dikkatli olma
3. Geceleri oyundan hemen sonra yatma yerine araya belli bir süre bırakma
4. Tatil için mümkünse oyun konsollarını yanına almama, telefon ... az kullanma
5. Oyuna harcanan zamanın farkında olma
6. Oyun bağımlılığı belirtileri fark edildiğinde oyun oynama zamanını azaltma
7. Spor ve fiziksel etkinliklere katılmayı teşvik etme
8. Çocuklarla konuşarak çocuk – oyun ilişkisini keşfetme
9. Çocukları oyundan uzaklaştırmak için aile içi ortak etkinlikler düzenlenme
10. Oyun oynayan çocuğa oyundan ayrılması için belli bir süre tanıma

GÜVENLİ OKUL: OKULLARDA SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ
Okulda şiddet
Okul içinde/çevresinde başkasına zarar verme amaçlı bir dizi kasıtlı davranıştır.
(Zorbalık, siber zorbalık, kaygı, silah kullanımı ve cinsel taciz ve istismar...)
Bu sorun yalnızca ülkemize ait değil ulusal ve uluslararası meseledir.
→ Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler şiddet artışına etki etmiştir.

ŞİDDET İÇİN RİSK FAKTÖRLERİ
Okullarda şiddeti önlemenin en önemli ve ilk basamaklarından biri
→ Risk faktörlerini belirlemedir.
Bu faktörler bilinirse kişi için/okul temelli önleme çalışmaları planlanabilir.
Risk faktörlerinin beş önemli yönü bulunmaktadır:
1) Risk faktörleri eklemeli olma eğilimindedir.
→Ne kadar fazla risk faktörü varsa şiddet riski o kadar yüksek olur.
2) Risk faktörleri, birey, aile, akran grubu, okul ve mahalle seviyeleri dâhil
→Birden fazla düzeyde ortaya çıkar.
3) Farklı risk faktörleri yaşamın farklı noktalarına ilişkindir.
-Aile düzeyindeki faktörler→ Küçük çocuklar için daha büyük bir rol oynar.
-Akran grubu ve mahalle faktörleri →Daha büyük çocuklar için ...
4) Bazı risk faktörleri belirli şiddet içeren davranış türlerine özgüdür.
→ Cinsel şiddet için risk faktörleri, siber zorbalıktan oldukça farklı olabilir.
5) Risk faktörlerine maruz kalmanın derecesinin sonuçlar üzerinde
→ Önemli etkisi bulunmaktadır.
(Aşırı ve kronik çocuk istismarı etkisi ara sıra olan ihmale göre daha düşüktür.

“Şiddet” için önemli risk faktörleri:
-Bireysel özellikler, aile içi şiddet; tutarsız, gevşek ve sert disiplin uygulamaları
-Antisoyyal akranlarla ilişki- Bilgisayar oyunları ve okula karşı olumsuz tutumlar.

Şiddet için Kuramsal Açıklamalar (Şiddetin türleri ve özellikleri)
• Doğrudan şiddet: Zarar vermek amacı taşır. (Dövme, tehdit, hakaret, itmek)
• Dolaylı/ilişkisel şiddet: Sosyal ret, sosyal dışlama, dedikodu yapmak...

İşlevleri açısından şiddet:
Tepkisel şiddet: Kışkırtmaya cevap niteliğinde olan savunmacı davranışlardır.
Planlı şiddet: Fayda beklentisi vardır. Kasıtlıdır.
-Dış pekiştiriciler ile kontrol edilmektedir. (Suç içerir)

ŞİDDETİN RUH SAĞLIĞI İÇİN SONUÇLARI
Yaşamın erken dönemlerinde şiddet uygulayanların ve şiddet mağdurlarının
→ Sonraki yıllarda şiddet davranışlarında artma eğilimi görülmektedir.
→ Madde kullanımı da bunlardan biridir.
-Şiddet olaylarına maruz kalanlarda
Öz saygıda azalma, psikolojik travmada artış, okuldan kaçma ... → Artış görülür.

Şiddet → Önlenebilir!
Okullar → Şiddeti ele almak ve önlemek için kritik bir ortamdır.
→ “Okul güvenliği politikaları” son yıllarda daha fazla vurgulanmaktadır.
Şiddeti önlemede (Geleneksel yöntemler)
→ Daha çok disiplin ve cezalandırmaya yönelik önlemlere odaklanmıştır.
→

MODÜL 9	5 -A	KONU ANLATIM
Şiddeti önlemede (Geleneksel yöntemler) → Daha çok disiplin ve cezalandırmaya yönelik önlemlere odaklanmıştır. Bu uygulamalar → Okul güvenliğini artırmada çok az etkilidir. → Hatta sorunu bazen daha da büyüttüğü görülür.		
Şiddeti önlemede (Son yıllarda) “Okul temelli önleme programları” nın önemi daha çok vurgulanmaktadır. Bunlar arasında okul temelli olarak uygulanan Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) Programı önemli bir yer tutmaktadır.		
Şiddeti Önleme ve Güvenli Okul Yakın tarihli bir “meta-analiz çalışması” şiddeti önlemede etkili olmuştur.		
Şiddeti önleme programları genel anlamda → Öğrencilerin duygusal ve sosyal becerilerini desteklemeye odaklanmaktadır. Bu tür programlar genellikle → Yapılandırılmış ve müfredatın içine yedirilmiş ve sınıf temellidir. Bu programlar öğretmen-öğrenci bağıni ve → Okul ortamında akranlarla sağlıklı etkileşimi güçlendirmeyi de içerir.		
“Duygusal ve sosyal beceri eğitimi” nin kritik bileşenleri arasında → Duygusal okuryazarlık, öz kontrol, sosyal yeterlilik, olumlu akran ilişkileri ve kişiler arası problem çözme yer almaktadır. Bu becerilerin kazanılması açısından “Okul temelli önleme programları” → Önleyici ve gelişimsel uygulamaları içermektedir. → SDÖ etkili bir programdır.		

SDÖ (Sosyal Duygusal Öğrenme) - Okul temelli programdır. -“Çocuğun bütünsel gelişimi” ile ilgilendir. (Eğitime daha bütünsel yaklaşır.) - Çocuklara öz-farkındalık, öz-yönetim, sosyal farkındalık kişiler arası ilişkileri yönetme ve sorumlu karar verme gibi becerileri öğretir. SDÖ programları doğrudan Okullarda şiddeti ve davranış sorunlarını azaltma potansiyeline sahiptir.

Öz-farkındalık: Kişinin duygularını, ilgi alanlarını, değerlerini ve güçlü yanlarını/yeteneklerini doğru bir şekilde değerlendirme ve → Sağlam temellere dayanan bir öz güven duygusunu sürdürme becerisi.
Öz-yönetim: Stresle başa çıkmak, dürtüleri kontrol etmek ve engellerin üstesinden gelmek için kişinin duygularını düzenleme kapasitesidir. → Duyguları yapıcı bir şekilde ifade etme becerisi.
Sosyal farkındalık: Başkalarının bakış açısını alma ve onlarla empati kurma bec. - Bireysel ve grup benzerliklerini ve farklılıklarını tanıma ve takdir etme becerisi - Toplumsal davranış standartlarını anlama ve onlara uyma becerisi - Aile, okul ve toplum kaynaklarını tanıma ve kullanma becerisi.
İlişki becerileri: İşbirliğine dayalı sağlıklı ilişkiler kurma ve sürdürme becerisi - Uyumsuz sosyal baskıya direnme becerisi - Kişiler arası çatışmayı önleme, yönetme ve çözme becerisi - Gerekğinde yardım isteme becerisi.
Sorumlu karar verme: - Çeşitli eylemlerin olası sonuçları dikkate alınarak karar alabilme becerisi - Karar verme becerilerini akademik ve sosyal durumlara uygulama becerisi - Kişinin okulunun ve toplumun refahına katkıda bulunma becerisi.

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ: OKULLARDA BARIŞYAPICILIK/ARABULUCULUK UYGULAMALARI
Okullar heterojen ortamlardır. (Değerler, inançlar, ilgiler, yetenekler farklı) Aynı sınıf ve aynı yaş düzeyinde olsalar bile öğrencilerin → Bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişim düzeyleri farklıdır.
Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıkları kaçınılmazdır! Önemli olan öğrencilerin yaşadığı bu anlaşmazlıkları → Hangi yöntemlerle ele aldıklarıdır.
Öğrencilerden beklenen yaşadıkları anlaşmazlıkları - Şiddet, saldırganlık ya da zorbalık gibi → Yıkıcı yöntemlerle değil! - Yapıcı-barışçıl bir biçimde → Çözüm e kavuşturmalıdır.
Anlaşmazlıklar → Yaşamın doğal bir parçasıdır. Anlaşmazlıkları → Önlemeye çalışmak yerine → Yapıcı-barışçıl bir biçimde nasıl ele alabileceklerini öğretmeliyiz.

MODÜL 9	5 -B	KONU ANLATIM
Çocuklara “yapıcı anlaşmazlık çözüm becerileri” öğretildiğinde - Çocuklar bu becerileri kullanarak sosyal yaşamda → İş birliği yapma, ilişki kurma ve ilişki sürdürme becerileri gelişir.		
“Barışyapıcılık/Arabuluculuk Uygulamaları” Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıklarının yapıcı-barışçıl çözüm yoludur. İki temel amacı vardır: 1) Öğrencilerin okullarda güvenliğinin sağlanması 2) Öğrencilerin yapıcı-barışçıl anlaşmazlık çözüm becerilerinin → Kullanıldığı bir ortamda sosyalleşmelerini ve gelişmelerini sağlamaktır.		

Barışyapıcılık/arabuluculuk programları hem dünyada hem de ülkemizde - Okullarda şiddet davranışlarının ve disiplin problemlerinin azaltılmasında → Geleneksel disiplin anlayışına bir alternatif olarak kullanılır.
Barışyapıcılık/arabuluculuk - Sorunlu iki ya da daha fazla kişinin Üçüncü bir nötr kişinin yardımıyla → Sorunu çözmek amacıyla bir araya geldikleri bir süreçtir.
Okullarda barışyapıcı olarak öğrenciler eğitilmekte ve arabulucu olmaktadır. Barışyapıcının taraflar üzerinde bir gücü ya da otoritesi yoktur! → Barışyapıcı ve taraflar arasındaki ilişki eşitliğe dayanır. → Sorunları çözmeye gönüllülük esastır. → Mesele gizlilik içerisinde çözülür.
- Adli makamlara, okul disiplin kuruluna yansması gereken olaylar hariç → Öğrenciler arasında yaşanan tüm sorunlar barışyapıcılıkta ele alınabilir. (alay etme, lakap takma, dedikodu etme vb.)

Barışyapıcılığa → Taraflar kendileri başvurabileceği gibi → Öğretmenler ve okul yöneticileri de yönlendirebilir.

Barışyapıcılığın gerçekleşmesi için → Tarafların her ikisinin de barışyapıcılığı kabul etmesi gerekir.

Barışyapıcılık dört aşamadan oluşan bir süreçtir: 1. Aşama: Kavganın sonlanması ve tarafların sakinleşmesidir. 2. Aşama: Tarafların barışyapıcılık desteği almaya karar vermeleridir. 3. Aşama: Müzakere basamaklarının kolaylaştırılmasıdır. 4. Aşama: Anlaşmanın imzalanmasıdır.

Barışyapıcılık görüşmeleri → Özel bir odada gerçekleştirilir. → Eşkenar üçgen bir masada otururlar. (Eşitlik)

Barışyapıcılık görüşmeleri sonunda → Barışyapıcılık formunu doldurur ve imzalamaları için taraflara sunar. → Form rehberlik Servisi içerisinde kilitleli bir dolap içerisinde “Barışyapıcılık Görüşmeleri Kayıt Dosyası”na koyulur.

BARIŞYAPICILIK İŞLEM BASAMAKLARI: 1. Taraflar yaşadıkları sorunu nedenleriyle birlikte açıklarlar, 2. Taraflar yaşadıkları duyguları nedenleriyle birlikte açıklarlar, 3. Taraflar birbirlerinin bakış açısını anladıklarını gösterirler, 4. Taraflar isteklerini nedenleriyle birlikte açıklarlar, 5. Taraflar çözüm seçenekleri üretirler, 6. Çözümler arasında en adil, yapıcı ve barışçıl çözüm seçeneğinde anlaşılır.

Uygulayıcılar İçin Adım Adım İşlem Basamakları (Barışyapıcılık ile ...)
Bu kısımda uygulayıcıların çalıştıkları kurumlarda - Bu programı kolaylıkla hayata geçirebilmeleri için → İzlemeleri gereken işlem basamakları adım adım verilmiştir:
1. ADIM: Okul Yöneticilerini Bilgilendirmek, Onları İkna Etmek, Onların Desteğini Almak ve Güvenini Kazanmak 2. ADIM: Çevre Kurum ve Kuruluşlarla İş Birliğinin Sağlanması (Millî Eğitim Müdürlükleri, RAM'lar ...) 3. ADIM: Her Bir Öğretmenin Desteğinin Kazanılması 4. ADIM: Eğitim Programının Belirlenmesi, Revize Edilmesi ya da Geliştirilmesi 5. ADIM: Uygulayıcıların Maddî İhtiyaçların Nasıl Giderileceği Konusunda Okul Yöneticileriyle Görüşmeleri ve Bütçe Planlamaları Yapmaları 6. ADIM: Barışyapıcı Öğrencilerin Seçimi ve Eğitimlerin Ne Zaman Gerçekleştirileceğinin Belirlenmesi 7. ADIM: Eğitim Programının Uygulanmasının Ardından Bu Eğitime Katılan Öğrenciler İçin Geniş Katılımlı Bir Rozet Takma Töreni Düzenlenmesi 8. ADIM: Okulda Arabuluculuk Uygulamaları Başlatılmadan Önce Tüm Şubelerde Tanıtım Yapılması 9. ADIM: Barışyapıcılık Sürecinin Yürütülmesi 10. ADIM: Projenin Etkililiğinin Değerlendirilmesi

ZOR KİŞİLİKLERLE İLETİŞİM
1. Zor İnsan: - Aynı ortamda bulunulduğunda → Kişide öfke, huzursuzluk, korku, endişe, sıkıntı gibi duygular yaşıtan → Dinleme, anlama, anlaşma ve uzlaşma konusunda (Bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan) → Sıkıntılarının ortaya çıkmasına sebep olan insanlardır. Literatürde zor insan patolojik çerçevede ele alınmasa da - Hem kendileri hem de yakın çevresi için → Yaşama sevinci ve yaşam enerjisini azaltan → Bireysel ve kurumsal verimliliğe, motivasyona zarar veren etkileri vardır.

MODÜL 9	6 -A	KONU ANLATIM
<p>Kendimiz ya da karşımızdakinin zor insan olup olmadığına karar vermek → Çoğu zaman kolay değildir! Bir davranışın kişilik özelliği ile ilişkilendirilmesi için - Devamlılığı ve farklı ortamlarda → Aynı anlayış ve davranış kalıplarının gözleniyor olması önemli bir kriterdir. Bir insanın gözlenebilir “anlama ve anlaşılma çabası” → Onun zor insan olup olmadığının önemli bir göstergesidir. “Dinleme becerisi”ne bakılarak bir kişi hakkında önemli ip uçları elde edilebilir.</p>		

ZOR KİŞİLİKLERLE İLETİŞİM
<p>2. Zor Kişilik Nasıl Ortaya Çıkar ve Gelişir: - Başta anne ve babamız olmak üzere - Model aldığımız kişilerden gördüğünüz karşılık (tutum ve tavırlar) → Zamanla kendi davranış kalıplarımıza, tutum ve değer yargılarımıza dönüşür. - Aşırı korumacı bir anne babanın çocuğu → Büyüdüğünde problemlerini başkalarının çözmesini bekleyebilir. - “Helikopter ebeveyn” tutumu ile büyüyen bir çocuk → Dünyanın kendi etrafında dönmesi gerektiğine inanabilir.</p>

<p>Yani bir insanın çocukluğunda özellikle ebeveynleriyle iletişim tarzı → İleri yaşlarda başka insanlarla iletişim kurarken aynı şekilde kullanılır. Ebeveynlerine güvensiz bağlanma → Yetişkin yaşamda da diğer insanları güvenilmez bulma şeklinde devam eder.</p>

<p>Genelde zor insanlar → Kötü niyetli değildir. → Hayatlarını kendilerini korumak üzere kurmaya çalışırlar Çünkü → “Dünya adaletsizdir ve onlar kurbandır!” → Zihinlerinde bir karmaşa vardır. → Dünya görüşlerini destekleyecek sürekli bir kanıt arayışı içindedirler. → Bu nedenle zor durumlara başvururlar.</p>

<p>3. Zor İnsan Tanımına Giren Kişilerin Kategorileri: (3 grup) 1. İnaktif 2. Reaktif 3. Proaktif</p>

<p>1. İNAKTİF KİŞİLİK: - En belirleyici özelliği aşırı uyum davranışı sergilemeleridir. - “Evet efendim!” olarak da isimlendirilirler. - Kendi görüş ve düşüncelerini ortaya koymazlar. - “Yatan mutlular” olarak da tanımlanırlar. - Kendi yaşamlarına veya kurumsal işleyişe olumlu bir katkıda bulunmazlar.</p>

<p>2. REAKTİF KİŞİLİK: - En belirleyici özelliği hemen her görüş, düşünce veya öneriye → Spontane(anında) karşı çıkmaları, muhalefet etmeleridir. - Ortaya atılan görüş ve öneriyi sorgulamazlar → Sadece karşı çıkarlar. - “Karşı çıkmak için karşı çıkma” bir yaşam biçimi olarak yerleşmiştir. → Bu kişiler de içinde bulundukları kurum için bir artı değer katamazlar! 3-6 yaşta normal /sağlıklı kabul edilen “inatçılık” davranışını aşamamışlar ve - O yaş düzeyinin sorun çözme ve varlığını kanıtlama yöntemine → Takılı kalmış bireylerdir.</p>

<p>3. PROAKTİF KİŞİLİK: - En sağlıklı davranış ve sorun çözme yöntemine sahiptir. - Hem sorgular hem çözüm önerir. - Yapıcı, uzlaşmacı ve amaca yöneliktir.</p>

<p>İnsanların “sorunlar karşısındaki duruşu” bakımından sınıflama: 1) Sağlıklı insan 2) Normal insan 3) Sağlıksız insan</p>

<p>1) SAĞLIKLI İNSAN: - Sorunların olmaması değil → Sorunlar karşısındaki duruşları önemlidir. - Sağlıklı insan sorunların farkındadır. - Sorunu çözmek için gözlenebilir çabalar sergiler. (uzlaşmacı ve yapıcıdır) - En bilinen ifade ile amacı “Üzüm yemektir.” - “Haksızın-haksızın” tartışmasına girmez! - “Köpek balığı” taktiği → “Haklı olmak için güçlü olmak yeterlidir.” anlayışını benimsemez! - “Oyuncak ayı” yöntemi → “Ne şiş yansın ne kebab!” “yöntemini kullanmaz!</p>

<p>2) NORMAL İNSAN: - Günlük hayatta çoğu insan “normal” olmayı “iyi” olmakla eş değer zanneder. → Sorun çözme sürecinde aralarında önemli farklar vardır. - Normal insan da sorunların farkındadır. → Ancak sorunları çözmek için bir çaba harcamaz! sorunlarla yaşamayı seçer. “Benim adım hıdır, bildiğim budur.”, “Böyle gelmiş, böyle gider.”, “Bir benim çabamla ne olacak?”, “Herkes böyle yapmıyor mu?” → Sorunları “halının altına süpürür”. → “Statükocu anlayış” olarak sorun çözme yaklaşımına rastlanır. → Normal olmayı sağlıklı tutumdan ayıran da bu anlayıştır.</p>

<p>3) SAĞLIKSIZ İNSAN: - En belirleyici özelliği iki defans (savunma) mekanizmasını sıklıkla kullanır. 1. defans mekanizması: “Neden bulma” 2. defans mekanizması: “Yansıtma”dır.</p>

MODÜL 9	6 -B	KONU ANLATIM
<p>SAĞLIKSIZ İNSAN: - Bir sorunla karşılaştıklarında başka insanları veya başka durumları suçlarlar. - Parmakları her zaman birilerini ve bir şeyleri gösterir. - “Ben sorumluyum.” Diyemezler! (Sorumluluk alamazlar!) → Bu neden bulma “kader kurbanı” olmaya kadar uzanır. Bu durum ayağı takılıp düşen bir çocuğu teselli etmek için → Halının dövuıldığı bir çocuk yetiştirme anlayışının doğal bir sonucudur.</p>		

<p>Zor kişilikler Yaşam enerjilerini nasıl harcadıklarına bakılarak da tanınabilir.</p>
<p>Yaşam enerjileri genellikle üç ayrı enerji kaynağının birleşiminden ortaya çıkar: 1) fiziksel enerji 2) Zihinsel enerji 3) Duygusal enerji → Zor kişilikler genellikle yaşam enerjilerini ziyan ederler.</p>

<p>4. Zor İnsanlarla Birlikte Yaşamak ve Çalışmada Yöntem ve Öneriler - Zor kişiliklerle yaşarken yapılması önerilenler → Edilgen bir şekilde onlara boyun eğme ve davranışlarını onaylamayı değil! → Etkin bir şekilde onlardan kendimizi korumayı içerir. Her türlü insan karşısında “model davranış sergilemek” en doğru davranıştır.</p>

<p>Zor kişilikler karşısında sergilenmesi gereken iletişim becerisi: (Verilmesi gereken mesaj) • Dolaysız • Hemen • Açık bir şekilde • Dürüstlikle • İncitmeden iletilmelidir.</p>

<p>Zor kişilikler karşısında yapılmaması gerekenler: (Verilmesi gereken mesaj) • Aynen karşılık verme • Problemi ele almak yerine savunmaya geçme • Söylenenlerin ne anlama geldiğini dikkate almama • Ürkme ve şaşırma • Tepkisiz kalma (öfkeden dili tutulma) • O anda bir şey düşünememe</p>

<p>İnsanı zor kişi yapan → korkudur. Bunun da çözümü → İnsanların psikolojik olarak güven içinde olduklarını hissetmeleridir.</p>

<p>Her türlü olumsuzluk ya da kışkırtma karşısında bile → Soğukkanlılığımı (sakinliğimi) koruyabilmek çok önemlidir.</p>

<p>Zor insanla aranızda mesafe koymayı öğrenin: • Kırık plak: Dikkatle düşünüp kendinize bir “kırık plak” cümlesi hazırlayın. – “Kızgın görünüyorsun ve ben şimdi tartışmak istemiyorum.” • Konunun içeriğini bırakıp ilişkiyi tanımlama: – “Birbirimize bağırıp çağırdığımız sürece sorunu çözemeyiz.” • Ortam değişinceye kadar konuşmaya ara verme: – “Şu anda kendini iyi hissetmediğinin farkındayım. Daha sonra konuşalım.” • Kendinden emin erteleme: – “İlginç bir fikir; bana düşünmem için izin vermeni istiyorum.” • Sislendirme: Karşımızdakinin isteğini ve görüşlerini kendi sözlerinle özetleme (Kırık plak cümlesi yönteminin biraz daha hafifletilmiş şeklidir.) Örneğin: “..... anlıyorum. Maalesef şimdi işe gitmek zorundayım.”</p>

<p>Zor kişilikler karşısında takınılması gereken tutum davranışlar: 1. Saldırgan Kişilikler: - Biraz duygu boşalmalarına izin verin. (Kibar davranmaya kalkışmayın!) - Oturtmaya çalışın (Oturan kişi daha az saldırgan olur.) - Göz teması kurun. (Düşündüklerinizi etkili ve emin ifade edin.) - Söylediklerini tartışmayın, sözlerini kesmeyin. (Dostça davranın) 2. Sürekli Yakınanlar: - Kendinizi sorumluymuş gibi hissetseniz de sabrınız taşsa da dinleyin. - Görüşlerini o an makul bulsanız bile sakin söylediklerini onaylamayın. - “Suçlama-savunma-karşı suçlama” kısır döngüsüne düşmeyin. - Yorum yapmadan olguları belirtin. - Özgül, açık uçlu sorularla kendisini sorunu çözmeye yönlendirin. - Hiçbiri işe yaramazsa “Peki, sen ne öneriyorsun?” diye sorun.</p>

<p>3. Suskun Tepkisizler: - Suskunluğun, tepkisizliğin ne anlama geldiğini yorumlamaya kalkışmayın. - Suskunlu konuşurmaya çalışın. (Açık uçlu sorular sorun) Yanıtı sabırla bekleyin. - Sessizliği kendi konuşmalarınızla doldurmaya çalışmayın.</p>

<p>4. Kötümserler: - Kendinize ve ekibinizi koruyun. (Kötümserliklerini size de bulaştırabilirler.) - Daha önce nasıl başarıyla aşıldığını iyimser ama gerçekçi bir dille anlatın. - İlk önce en kötü durumda ne olabilir, bunu siz gündeme getirin. - Kötümserin söylediklerini gelecekte aşılması gerekebilecek sorunlar olarak görün.</p>

<p>5. Cokbilmişler: - Dayanılmaz bir mantık silsilesi ve bilgilerine olan güvenleriyle, sizi aptal, beceriksiz konumuna düşüren ve savunmaya zorlayan insanlardır. - İletişim için ele alacağınız konuyla ilgili hazırlıklar yapmanız gerekiyor. - Söylediklerini kabul etmek istemiyorsanız en etkin yöntem soru tekniklerini kullanmaktır. Yapılacak işlerin gözden geçirilmesini sağlamak için ek bilgi vermesini sağlayacak sorulardan yararlanın.</p>
